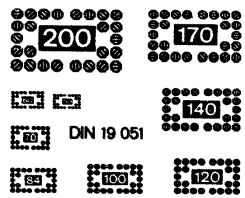

MICROCOPY RESOLUTION TEST CHART
 NATIONAL BUREAU OF STANDARDS-1963-A

1:24

NOVA ACTA ERUDITORUM

LEIPZIG 1774

(DIE FEHLERHAFTE PAGINIERUNG DER
ORIGINALVORLAGE WURDE BEIBEHALTEN)

DER MICROFICHE-REPRODUKTION LIEGT DAS
ORIGINAL DER NIEDERSÄCHSISCHEN STAATS- UND
UNIVERSITÄTSBIBLIOTHEK GÖTTINGEN ZUGRUNDE

SIGNATUR: E LIT. 136/11 Ac 15

N O V A
A C T A
E R U D I T O R U M
A N N I
M D C C L X X I I

publicata

Cum Serenissimi Electoris Saxoniae Privilegio.

LIPSIAE

Prostant apud IO. FRID. GLEDITSCHII et
LANCKISII heredes.

Venduntur etiam Romae apud PAGLIARINOS: Venetiis apud IO. BAPT.
ALBRIZZIIUM: Bononiae apud LAELIUM della VOLPE: Parisiis apud
BRIASSONUM: Olyssiponae apud BORELLUM, MARTINUM, et
SOCIOS: Ultraiechi apud ABR. van PADDENBURG: Lugduni Ba-
tavorum apud LUCHTMANSIOS: et Amstelaelami
in SCHREUDERI officina.

M D C C L X X I V.

LECTORI BENEVOLO

S. P. D.

CAROLVS ANDREAS BEL. D.

*Dum novum Tibi Actorum Eruditorum
Volumen tradimus, Lector, saluta-
mus Te in limine, Tibique agimus
gratias decentissimas, quod veteri nos
benevolentia prosequi, studiaque nostra, non so-
lum ad sensu Tuo, nobis per honorifico, sed etiam
symbolis conferendis, tam praeclare sustentare non
desinis. Nec profecto, praeter hanc, aliam prae-
fandi causam habemus. Nam excusare tardita-
tem, quae procedunt haec Acta, apud viros eos, qui
quam ingratus labor sit, quamque saepenumero an-
ceps atque periculosus, iudicare de aliorum labori-
bus, intelligunt, non est necessum. Quae aliae in-
stituto huic nostro remorae iniiciuntur, de iis dice-
mus alio tempore. Crabrones irritare nunc nolu-
mus.*

* 2

mus.

mus. Vincemus omnem banc hominum quorundam, forte et temporum iniquitatem, patientia laborum, studioque pertinacissimo; speramusque, imo confidimus etiam, nos effecturos ea ratione, ut ne no deinceps accuset tarditatem nostram. Quos fautores nuper in Gallia, Hispania, Lusitania nati sumus, eos vehementer rogamus, ut pergant nobis, atque his Actis, bene cupere, et de nobis ita existimare, daturos omnem operam, ut, qua nos illi benevolentia prosequuntur, ea nullo unquam tempore possimus indigni videri. Alet haec exterorum de studiis nostris opinio diligentiam nostram, et acuet, neque commitemus, ut, quod commodo litterarum, atque utilitati publicae olim instituerunt opus, et strenue continuarunt Menkenii, viri immortales, id a nobis et collegis desertum videatur. Vale, Lector, et Tua nos benevolentia etiam imposterum prosequere. Scrib. Lipsiae, prid. Kal. Oct. MDCCLXXIV.

NOVA ACTA ERUDITORUM

publicata Lipsiae

Calendis Januarii Anno MDCCLXXII.

THEOCRITI SYRACVSII QVAE SVPERSVNT,
cum Scholiis graecis auctoribus, emendationibus et animad-
versionibus in Scholia, Editoris et IOANNIS TOUPII,
Glossis selectis ineditis, indicibus amplissimis. Praemittuntur
Editoris Dissertatio de Bucolicis Graecorum, Vita Theocriti
a J. sua Barnesio scripta, cum nonnullis aliis auctariis.
Accedunt Editoris et variorum notae perpetuae, Epistola Io.
Toupii de Syracusis, eiusdem addenda in Theocritum, ne
non collationes XV. Codicum. Edidit THOMAS
WHARTON, S. T. B. Coll. S. S. Trin. Socius,
nuper Poeticae publ. Praeceptor Oxonii.

Oxonii, e typogr. Clarendoniana, MDCCLXX.
Tomus I. et II. quaternis

Existare adhuc viros doctos, qui poetis etiam graecis ex-
poliendis explicandisque animum adiciant, multum est
quod rei litterariae videatur gratulandum. Mirandum au-
tem paene, atque magnopere laudandum, bibliopolas inveni-
ni, qui sumtus talibus operibus excedendis erogare sustine-
ant.

NOVA ACTA ERUDITORUM

ant. Invaluit enim, et totum fere orbem, qui litteratus dici vult haberique, pestilentissima haec pervaleat consuetudo, ut, perpauca exceptis, eruditi nihil paene conficiant, nisi levia et inutilia plerumque opera, id est comoedias, fabulas romanenses, aliosque huius furfuris libros, si libri dicendi sunt, qui veram eruditionem impediunt et minuunt, iuvenumque mores corrumpunt. Quam longe nostri homines a maiorum nostrorum studiis recesserint, facile est ad intelligendum. Certatim illi contendebant, et quasi festinabant, ut poetis, oratoribus, historicis, aliisque antiquitatis divinis vere monumentis edicis, pro virili quisque, litteras optimas adiuverent. Jam perexiguus eorum est numerus, qui auctores illos tractandos, excutiendos, edendosve sibi sumant, aut qui iis sint instructi praefidiis, ut provinciam eam rite administrare valeant. Magnam merito, nacti novam Theocriti, poetae venustissimi, editionem, cepimus voluptatem, dignumque iudicavimus opus, cuius, quantum fieri potest, accuratissimam descriptionem cum orbe erudito communicaremus.

Jam primum ea est libri externa facies, ut, qua chartae typorumque nitorem et elegantiam, splendidius quid optari expectarique vix possit, ut ex hac etiam parte opus sit vehementer commendabile. Errata quoque, quibus libri imprimis Graeci, ob emendantium specimina typographica oscitantiam, vulgo abundant, diligentissime eiecta deprehendimus. Unum hoc fortasse videretur optandum, accentus Graecos non esse omisos: non ideo, quod et ipsi accentibus istis nimis multum tribuamus, sed quod putemus; tiro-nes nostros, per signa ista, et ad intelligentiam verborum non parum adiuvari, et si librum istis signis carentem legendum sibi cogitent, pernagnam hanc existimantes difficultatem ab ipsa lectione deterreantur. Novimus quidem, antiquos etiam sine accentibus Graeca intellexisse, sed illi a primis annis ita erant adfuefacti, ut, si quae esset significationis propter

propter accentum diversitas, statim eum ex ipsa vocis modulatione intelligerent, quod apud nos faltem nemo adhuc graecitatis magister perfecit. Sunt quoque codices antiquissimi, iique optimi sine accentibus scripti, et tamen leguntur, sed ab iis, qui Graecae linguae iustam iam adsequuti sunt cognitionem, non a pueris, qui in elementis addiscendis versuntur. Quodsi Cel. Whartono, tironi adhuc, liber Graecus sine accentibus fuisset datus, non est quod credamus, vel ipsum sine haesitatione et querela de rei difficultate omnia statim fuisse intellecturum.

In praefatione exponit Cel. Whartonus de apparatu et copiis, quas Sanctamandanus, inter Anglos nobilis familiae, in itinere suo per Italiam collegit, qui et ipsi ad poetae nostri editionem adornandam animum adiecisse dicitur. Multa huic praefationi, adnotationum loco et ratione sunt subiecta, ex ipsis Sanctamandani epistolis, quas ad doctissimos sui temporis homines dedit, ab iisve accepit, ex quibus intelligitur, futurum fuisse, ut Vir ille, si diutius vixisset, viris summa eruditionis laude florentibus debuisset adnumerari. Colligerat autem ille thesauros non contemnendos, quos moriens bibliothecae Bodleianae legavit. Praeter hos igitur omnes excussit, Cl. Editor Codd. Mct. quos Anglorum bibliothecae servant. Ex Barroccianis bibliothecae Bodleianae duos, quorum alter chartaceus, octo priora Idyllia, cum paucis editorum Scholiarum habet; alterum ibidem chartaceum, sed mutilum. Ex Laudianis unum, octo priora Idyllia continentem, aliumque Musei Britannici, quod Londini est, et ipsum ultra Idyllium quintum non progredientem. Sequitur deinde brevis editionum Theocriti recensio, subiuncto de earum vel bonitate, vel naevis, iudicio. Agitur postea de reliquis Theocriti scriptis, quae perierunt, et de iis, quae Theocriti nomen falso habent praescriptum.

4 NOVA ACTA ERUDITORUM

Praefationem sequitur Editoris de poesi Graecorum bucolica dissertatio, e qua ne nimis longi finis, summa tantum capita, lectorum iudicio breviter indicanda duximus. Reiecta vulgari de carminis Bucolici origine sententia, statuit Cel. Whartonus, originem veram repetendam esse e veteri et inculta adhuc illa comœdia, eusdemque quamdam fuisse sive partem, sive speciem. In ludis enim illis celeberrimis, quos feitis diebus post opera finita rustici celebrare soliti fuerint, usurpantes versus inconditos quosdam et subitaneos, et plebem lascivam probris se invicem et convitiis laceffisse. Inter reliquam vero multitudinem fuisse et pastores, et ex hoc quasi fonte, pastorali carmini dramaticam illam formam, sive alternatim dicendi cantandique rationem, provenisse. Cui sententiae firmandae ex ipso Theocrito quaedam desumpsit Cl. Editor. En ipsa verba. „In Idyllii tertii principio vocem usurpat *κωμῶδων* pastor Tityrus, actioni theatri propriam, cantu tripudium quoddam pastorale indicantem. Eodem fere respexit Poeta Idyll. II. 1.

Πῦ μοι ταὶ δάφνοι φέρε, Θέουλι, πῦ δὲ τὰ φίλτρα,

„Qua formula cum carmen Theocritus effingeret, in animo visus est habuisse cantilenam quamdam, *ἀιθεμοῖ* nuncupatam, quam moris erat in tripudio succinere,

Πῦ μοι τὰ ῥόδα; πῦ μοι τὰ ἴα; πῦ μοι τὰ καλά σέλινα;

„Quid quod *Βουκολισσμός* sit species quaedam cantus et saltationis? Unde patet, hic aliquid agi et coram spectatoribus exhiberi. Porro in eodem Idyllio — — mos ingrediendi scenam, comicis solemnis, accurate servatur. „Scena constituitur ante antrum Amaryllidis. Pecudes suas acturus pastor Tityro commendat:

Τίτυρ' ἰμὸν τὸ καλὸν πεφιλαμένε, βόσκη τὰς αἴγας,
καὶ ποτὶ τὰν κρέναν &c.

Quod

Quod autem apud antiquos auctores nulla sit mentio de Pastoralibus agentis, nec de theatro eorum, reliquisque huc pertinentibus, id ideo factum, quod scenam informem, qualis erat in veteri comodia, novae comoediae politioris illius cultus eiecerit."

Ex his arbitramur, satis perspicui posse, quae V. Cl. de carminis Bucolici origine sit sententia, quibusque rationibus eam stabilire adiuatur. Videtur nobis in re tam antiqua, ut cuius nulla fere antiquorum testimonia inveniantur vix aliquid dici posse, quod ab omni omnino dubitatione liberum possit existimari.

Post disputationem de origine carminis Bucolici, tractat de personis in hoc carminum genere usitatis. Dignissimos horum observat fuisse Bubulcos, a quibus nempe Pastoralia nomen illud generale *Bucolicorum* assumerent quorum etiam in cantu dignitas maior. Secundum ab his locum obtinuisse Upsilones, sive qui oves curarent: infimi ordinis fuisse caprarios, ideoque fordidiore, moribusque magis inculti. Pauca deinde commemorantur de metro Bucolico. Ad finem instituitur comparatio inter Bucolica carmina Theocriti et Virgilio, ubi tamen sine dubio nimius est Ccl. Whartonus in laudando extollendoque per omnia Theocrito, nam Virgilio, quibuscumque potest modis, detrahit, eumque ad Theocritum pro nihilo paene habet. Negare quidem nolumus, magnam partem Theocriteorum ita esse comparatam, ut rebus, locis, hominibusque, diligentissime sint adcommodata; habere tamen quaedam, certo nos demonstrare posse confidimus in quibus Theocrito palmam Virgilius praeripuisse videri possit. Ut liberum Lectori de Cl. Whartoni in hac re pronuntiatis daremus iudicium, adscribenda quaedam ipsius verba censuimus. — „Hinc est quod tenuis et exilis sit Maro, quando Theocritus, eandem rem tractans, et plenus sit, et copiosus, et multiplex: quod hic res exprimat, ille tantum indicet. — Expoliuit ille (Virgilius,) quod

non debuerat expoliri. — Pastoralia scribens Virgilius, affectata utitur et arcessita Musa. — Nec magis dextre rem gessit Virgilius in Poëulo Theocriti recoquendo. Neque enim vidit aut intellexit Maro, quale vas Theocritus deferberet. (optemus itaque, ut poeta optimus redux ab inferis Cel. Whartonum adeat, petatque, ut quale vas fuerit Theocriteum illud edoceatur,) quod nempe non erat eius ætatis aut patriæ. Sed de his satis dictum esto.

De ipso Theocriti textu, nihil est quod moneamus, quum idem sit editionis cuiusdam ante Reiskianam vulgatæ; sed qualis sit quum Cl. Whartono indicare non fuisse visum, et ipsi tædioſo quaerendi labore superfedere volumus. An probandum sit, in editione imprimis tam splendida et pretiosa, antiqua tantum recocta apponere, viderint alii; præsertim cum nonnulla certissimam a Cel. Reiskio experta sint medicinam, cuius quaedam emendationes, ipsæ, quas Cel. Whartonus dedit, codd. lectionibus firman- tur. Sed forte modestiæ Cl. Editoris est tribuendum, quod, quæ mutanda viderentur, non statim mutaret et feceret, sed suam sententiam in notis tantum exponeret.

Sequuntur textum Græcum Scholia Græca ex Codd. Vaticanis subinde auctiora, inclusis iis, quæ primum adiecta sunt, unciis. Fuisset forte lectorum commoditati magis consultum, si Scholia suis quæque locis essent subiecta, præsertim quum aliud adfit difficultatis, ut si de quo loco inciderit dubitatio, quater, quinquies, sexiesve quaerendum sit, quod non parum videtur laboris allaturum tædiique. Præmissa est Scholiis disputatiuncula brevis, qua bene tractatur de iis, qui Scholia in Theocritum conscripserunt, et de modo quo Scholia hæc, dissipata ante et sparsa, in unum quasi corpus sunt conglutinata. Coniunctæ sunt cum his emendationes in Scholia, per doctos viros vel tentatæ, vel ex aliis auctoribus, imprimis Grammaticis Græcis, et Cod. Laurentiano desumptæ, sequentibus Cl. Toupii in eadem Scholia animad-

animadversionibus. In quibus, etsi Graecae linguae elegantissima est intelligentia, reconditionis illius imprimis et vulgo ignotae, videtur tamen Cl. Toupius nimius esse in tentandis emendationibus. Nam, ut animadversiones eius perlustrando deprehendimus, vix aliquot ex iis, quae adfert permulta, sunt locis, quae non mutila, vitata, et male affecta pronuntiet, statimque velut dictator ferat sententiam, *sic scribe; sic repone; verissima est nostra emendatio*. Neque hoc arbitremur Cl. Toupium modestiae aliorum probaturum, quod Casaubono, Valkenario, Reiskio, aliisque Graecae linguae peritissimis, ubi lapsi illi videntur, ineptias statim, aliasque huius generis laudes occenit.

Sequuntur ad Idyllia quaedam Glossarum specimina ex Cod. Laurent. a Salvinio descriptarum, quas subinde emendat Cl. Whartonus, indicatque simul voces *μειζοβιβλιαξας*. Afferamus quaedam ex his Glossis, e quibus de indole earum possit iudicari. Ad Idyll. 18, v. 24. *νεόλαια, νεών λέος*. v. 40 *ἐψῶμες, ἰλευσόμεθα*. Ad Idyll. 17, v. 6. *ἐκύρησαν, ἐτυχον*. v. 25. *νέποδες, μηκέτι κινεῖν τὸς πόδας δυνάμενοι*. v. 98. *πολυκήτεα νεῖλον, διὰ τὸς κροκοδείλους, καὶ τὸς ἰπποποτάμους, ἐν αὐτῷ εὗρισκεμένους*. v. 101. *ἀνάρσιον, ἔχθρος*. Idyll. 16, v. 63. *παρελθεῖν, κηῖσαι*. Idyll. 15, v. 4. *ἀδειμάντων, ἀφίβω*. v. 50. *ἄμαλς, συμφωνήντες ἐν τῷ παίξειν*. v. 70. *ποττώ, πρὸς τῷ*. Idyll. 13, v. 26. *ἐσχάτισαι, τὰ πρὸς τοῖς τέμασι τῶν χειρῶν ἰσχυρίας ἔλεγον*. v. 47. *ἔφυσαν, ἐπεπλάησαν τῇ χειρὶ αὐτῶ*. Idyll. 22, v. 9. *ἐνέκωσαν, ἐπέτυχον*. v. 15. *ὑπήνεμεν, ἰσχυρισμένον*. v. 102. *ἐτίνασσαν, ἔβλαπτεν*. v. 199. *σάμα, μνημεῖον*.

Pauca etiam demus ex Glossis Codd. Vatic. selectis, Idyll. 1, v. 115. *Φαλάδες, αἱ ἔχουσι τὸς φαλῆς κατὰ τὰ ὄρη*. v. 136. *σκῶπες, οἱ νυκτικῶρες*. Idyll. 2, v. 7. *ταχίνας, ταχίως μεταβαλλομένης, ἀντὶ τῷ ἀσάτις; ex alio Cod. τὰς κουφῆς, τὰς ἀβιββαίας*. v. 25. *ἀμαδύνοι, ξηραιδῆ, σποδὸς γύναιτο*.

γένειο. Idyll. 3, v. 5. κισσάνα, κηκός εἶδος Φυτῆ ἢ ὁ καρπὸς πυρρακίζαν. v. 49. ἀτροπον, ἀμετακίνητον, αἰώνιον. Idyll. 23, 25. ἐσχατικί, ἀκρωγείαι. v. 32. κατὰ ζυγὰ, εὐὶ δυο. v. 74. ἠρώση, κατέλειψε. Idyll. 15, v. 48. αἰγυπῆσι, κερκυμμένιος, ἀπατηλῶς. Idyll. 18, v. 23. αἰδοῦσιν, κατὰ τὸν νόμον τῶν αἰδῶν. Intellecturum ex his credimus Lectorem, quae harum Glossarum sit indoles. Excipit eas Index in Theocriti Idyllia, ita operose confectus, ut ne verbum quidem ullum sit omisissum. Nobis certe talis labor videtur inutilis, ignaviaeque eorum, qui tantum ab indicibus pendunt, minister. Quem enim iuvat, nosse omnia loca, quibus apud Theocritum ἐπιῖ occurrit; aut quoties adhibuerit δὲ. Debeant tantum rariora, ut ab usu vulgari abhorrentia, adnotari, eaque explicari, praesertim quum in notis non semel diligentior interpretatio desiderari posse videatur.

Ipsae Cel. Whartoni notae partim critica tractant, partim quae ad interpretationem poetae pertinent, atque illustrationem continent. Quia textus ipse Theocriteus tantum est repetitus ex priori aliqua editione, in notis tantum de veritate lectionum singularum disputatur. Conferuntur etiam saepius, quae Virgilius ad Theocriti imitationem expressit, ita tamen, ut iam supra diximus, ut prius fere accipiat Theocritus.

Ad Idyll. 1, 28. recte, ut nobis videtur, explicatum illud ἐν γλυφάνοιο ποτόδον, caelum adhuc redolens, ubi vulgatus interpres *sculpturam*. v. 52. ὕγες ἀκανθός, exponitur per *flexibilem acanthum*. Non male. Potius tamen videtur Virgilianum, molle. Acanthum quidem flexibilem non negemus, sed in poculo, aut alio vase, per acanthum extornando, non requiritur ut facile flecti, sed ut facile tractari et caelo aut alio instrumento facile secari, illinique poculo possit. Quae porro adduntur de usu τῶ ὕγος, bona ea quidem sunt, sed nihil loco explicando inserviunt.

Ad illustrandum v. §8. τάκεται ὀφθαλμῶς, ὅτι ἢ τράγος αὐτός ἔγεντο, lepida affertur narratiuncula, quam adscribimus, si forte cuidam arrideat.

„Audi ex docto quodam amico, qui per Siciliam insulam iter faciens, ibidem, cum vetera monumenta, tum populi mores accuratius investigaverat, inter Confessionis articulos, a Siculis caprariis apud montes vitam solitariam degentibus, etiamnum per Sacerdotes proprios rite folere exigi, an rem cum hircis suis habuerint?”

Ad Idyll. 4, 22. κακοχράσμων γὰρ ὁ δῆμος, vult observari, nullam non occasionem captare Theocritum, Atheniensium mores vellicandi, propter hanc causam, quia Siculis Atheniensium victus tenuis, et cultus sordidus, inire displicerent. Nobis aliud persuasum, neque agnoscimus illas in Atheniensium vita victuque sordes. Oderunt Siculi Athenienses ex illo tempore, quo exercitus Atheniensium, consilio Periclis, in Siciliam traiecerat, Siculosque in Atheniensium redigere ditionem tentaverat.

Idyll. 5, 47. defendit contra Cel. Reiskium δένδρον, quasi aliquam arborem praesentem indigaret; coniecit tamen legendum δένδρον pro δένδρον.

Idyll. 6, 12. ἀσυχὰ καχλάζοντα refingere putat posse lepide, sensu saltem lepidiori, ἀσυχὰ καχλάζουσιν, puellam molliter, lascive ridentem, vel καχλάζουσιν vel κικλάζουσιν. Sed quid opus, coniecturas proponere, ubi sensus verborum sibi bene respondet, neque varietas Codicum de sinceritate lectionis suspensionem movet.

Idyllium sextum non alienus est ut abiudicet Theocrito Whartonus, propter hanc rationem: quia incertum videri possit, an unquam Theocritus insulam Coon viderit, et tamen auctor, quicumque ille sit, ex longo cum Cois convictu et consuetudine, mores Coos diligentissime habuerit perspectos.

spectos. Nos quidem, ut propterea Cel. Whartoni sententiam amplectamur, induci non possumus. Potest enim aliquis Anglorum mores, ritus, consuetudines, diligentissime habere cognitās, licet Angliam ipse nunquam adierit.

Ad Idyll. 7, 58. ἔρχεται φύκια malimus interpretari algas in extremo litore, quam in imo fundo maris crescentes,

Ad Idyll. 10, 14. ἀπὸ σπέρω ἄσκαλα πάντα, elegantissime dicit Cel. Whartonus; difficile tamen est illud ἀπὸ σπέρω. Non nobis sufficiunt eiusmodi, ut iudicamus, generalia pronuntiata elegantissime, venustissime, aliaque, nisi doceatur, quibus in rebus singulorum locorum inest elegantia, quod raro Whartonum nos docuisse animadvertimus. Additur simul Toupiana emendatio, consentiens Reiskiana, ἀπὸ σπιδῶ. v. 25. ἂν γὰρ χ' ἀψέθε.] Fecit Cel. Reiskius ἂν καὶ λαψέθε, sed pronunciat Cel. Whartonus: longe tamen elegantius est, *quacunque vos, o Musae, vel attingitis tantum, omnia pulchra et amabilia efficitis.* Litem vulgato nos non movemus, sed in eo *quacunque vos o Musae attingitis*, eximiam non sentimus elegantiam. Num *tangendo* aliquid pulchrum efficitur, aut unquam effectum est? Voluit sine dubio Theocritus amplius aliquid significare διὰ τὴ ἀπτεῖσθαι, quam tangere. Voluit, quae vos facitis, aut tale quid Ad v. 51. de descriptione vocis ἐλνύσκει adfertur Leopard. Emend. I, 25. sed frustra ibi quaerendo, ne γὺ quidem de hac voce invenimus. Deprehendimus tandem, in editione Reiskiana, vitio typographico datum esse c. 25. cum sit c. 24. Omnino hoc non sine admiratione observavimus, nullum fere locum a Cl. Reiskio ad Theocritum adlatum esse, quem non ipsum et sagacitas Whartoni indagaverit.

Idyll. 16, v. 19. praefert post Casaubonum αἰολομήτραι, pro vulgato αἰολομήτας, ex Codd. beneque adfert ad illustrandum χαλκομήτρα ex Pindaro, et θηλυμήτρης ex Luciano.

ciano. ib. v. 25. θεῶν νέποδας, explicat minores quosdam deos, vel qui in deos erant relati.

Idyll. 17, v. 94. σεσαγμένοι interpretatur milites optecti zere fulgenti: v. 121. seq. sic legit et interpungit:

Μῶνος ὄδε ὀπλοῦρων, τακίων ἐτι θέρμα, κοινή
 Στεφόμενος καθ' ἑπερθε, ποδῶν ἐμμάσεται ἴχνη.
 Μητρὶ φίλα καὶ πατρὶ δουδίας εἴσατο νηῶς.

hoc sensu:

„Solut ille *posterorum*, scil. sobolis paternae, *quasi*
 „aliquis pulverem calcans, et ibi facile impressionem linquens,
 „verrit parentum vestigia adhuc calida. Illis quidem tem-
 „pla struxit &c.

Idyll. 18, v. 1. pro ἐν ποκ' ἀρα Σπάρτα legit ἦν ὅτ' ἀρ' ἐν Σπάρτα. Non male. Ad v. 2. νεογνάτω, intelligit novum opus artificii Phrygii, et monet simul, morem fuisse recens nuptis, novum thalamum compingere. Ad v. 23. non videmus, quare fluenta Eurotae simpliciter sit Sparta, neque potius sensu proprio debeant accipi.

Idyll. 20, v. 29. pro πλαγιάλω, propositis ante Codd. Lect. variisque doctorum coniecturis, conicit ipse, πλατουιάλω, et interpretatur *Fistulam ore lato vel late porrectam, constantem, sc. e pluribus compressis*. At fistulam late porrectam, quae sit, nos quidem ignoramus.

Idyll. 21, v. 36. λύχθειον ἐν Πρυτανείῳ haud absurde pro dictione proverbiali accipit, totumque locum sic interpretatur: *Non vivimus hic suaviter: in frondibus non molli- ter quidem cubamus hic, prope maris littus. Veruntamen spes non prorsus omnis excidit. Piscatura nobis, quasi Lychnus in Prytanaeo, nonnullas saltem commoditates adfert. Exinde saltem perennis et certa spes lucri. — Vt illa lucerna semper ardet,*

ardet, ita nobis nunquam de futura est, ἀγῆα, piscium captura.

Idyll. 22, v. 6. — ἐπὶ ξηρῷ ἤδη εἶσαν, bene interpretatur per *extremum periculum*, adlitque alia, ad illustrandam hanc proverbialem dictionem facientia. v. 9. pro ἀσφαθιαζόμενοι, legit πιαζόμενοι, subintelligitque ad ἀσφα κατά, et vertit *laborantes*. In incerto tandem relinquit locum, et θιαζόμενοι posse dicit significare, *vim inferentes*. v. 32. ἀπήμερον ἀκτῆν reddit *littus tranquillum, vento non expositum*. Optaremus, loco propositi Toupiani imperii, docuisset Cel. Whartonus idoneis exemplis, hunc necessario esse debere τῷ ἀπήμερον significationem. Non negamus quidem, ἀπήμερος esse ὑπὸ τῷ ἀέμῳ, sed an ideo est, tutus a vento. Et locus nostro ne quidem est similis. Sermo ibi de aliquot hominibus, qui dicuntur ἀπήμεροι, et possunt se occultare a vento. At longe alia est ratio, si dicitur ἀπήμερος ἀκτῆ. Videtur saltem addi debere, aut ex connexione verborum intelligi posse, a quo vento litus sit tutum. Littus enim ab omni omnino vento tutum extare non credimus.

Satis haec dicta sunt de notis Cel. Whartoni. Non possumus tamen non de universa notarum ratione iudicium nostrum subiungere. Quod ad Critica attinet, diligenter omnino deprehendimus varietatem lectionis ex edd. antiquis et Codd. adnotatam, et non infeliciter interdum de iis disputatum. Ea vera, quae proprie explicando poetae debebant inservire, talia nobis visa sunt, ut Catenam quamdam omnium fere interpretationum legere putaverimus. Nihil enim facile est omissum, quod a viro quodam docto ad explicandum Theocritum umquam sit proditum. Apparet inde quidem, Cel. Whartonum permultae esse lectionis, sed nomini prodest, scire tantum ubi alii Scriptorem tractarint. Necessarium erat, ut ipse suam sententiam exponeret, eamque rationibus ex usu linguae et aliunde petitis adstrueret, nec tantum auctoritatibus aliorum inniteretur.

10. *EBERHARDI FISCHERI, HISTORiarUM et Antiquitatum Prof. Publ. Ord. Academiaeque Scientiarum, quae Petropoli est, Socii, Quaestiones Petropolitanae: I. De origine Ungrorum. II. De origine Tatarorum. III. De diversis Schinarum Imperatoris nominibus titulisque. IV. De Hyperboreis. Edidit AUG. LUDOV. SCHLOEZER, Academiae Scientiar. Petropolit. Socius, Historiarumque Prof. Publ. Ord.*

Goetting. et Gothae, impensis Dieterichianis,
1770. 119 pagg. in 8.

Gratissimum nobis donum exhibet doctiss. Schloezerus hisce quaestionibus Fischeri, qui et historia sua Sibirica, et vocabulario Sibirico, Instituto histor. Goettingensi donato, aliisque, egregie de Historia Russica, cum Bayeris ac Mülleris meruit, annoque praeterlapso act. 74. in vivis esse desit. Continent haec quaestiones, quas duodecim amplius annos scriniis clausis custoditas ab invito fere expressit Schloezerus, magna ex parte nova, recondita, ignota *Dequigaeo*, atque inaudita ipsis historiographis Ungris, ad quarum argumentum iam fusius recensendum age nos, accingamus.

Prima dissertatio scripta A. 1756. disputat de origine Ungrorum, quos *Jornandes*, Gothus, ab Iamnis ex coitu cum Faunis nescio quibus, ortos, aniliter fabulatus est; et tantum non omnes rerum Ungricarum Scriptores cum Hunnis confundunt, nixi deceptrice nominum similitudine, quae tamen dissimilitudo maxima est. Quid enim simile inter

inter *Hann* et *Iugur*? litera *n* non nisi vitio pronunciationis, aut potius varietate dialectorum, interiecta. (§. 2.) Monstrat Hunnos in desertis esse vagatos, sitis contra provincias Sinicas *Schenst*, *Scharst*, et *Petjsheli* a septentrionibus; Iugorum autem veteres habitationes in ea regione fuisse, quam hodie *Turfan* nuncupent, sita Sinis occidentem versus, disiunctaque ab iis et ab Hunnis deserto illo arenoso, quod incolis *Gobi*, Sinis *Schamo* dicitur, suis porro utramque nationem regibus, suisque legibus rectam fuisse, etsi aliquando tempus fuerit, quo Iugri Hunnorum imperio essent subiecti. Si quid ex veteri Hunnorum lingua superesset, facile diiudicatu foret, cognatione inter utramque gentem intercedat, an minus: at docet (§. 3.) linguam cum ipsa gente ac nomine interiisse, nec quidquam praeter paucula nomina propria superesse: Iugros vero, testante *Rubruquiso*, per eas regiones itinera faciente, peculiari idiomate usos fuisse. (§. 4.) Hanc diversitatem eo magis apparere, animo ad habitum corporis formamque veterum Hunnorum externam adiecto, qualem sane teterrimis coloribus depingit *Marcellinus* Lib. XXXI. et cui Eluti Mongalique quam proxime accedant. (§. 5.) Breviter perstringit historiam Hunnorum, qui, donec inter se congruerent, ceteris nationibus terrori, gliscente discordia contemptui fuere. Quorum altera pars A. 93. bellis et aerumnis fracti, relicto natali solo, novas ad occidentem sedes quaerere coacti tandem prope fontes Iatici fluminis, in regionibus Baschkirorum subititerunt; quietis vero impatientes, finitimis gentibus circumquaerere domitis, imperii fines hinc ad Caspiae portas, illinc ad paludem Maeotiam usque protulerunt; neque his contenti successibus, Valente Caesare imperante, Tanai amne superato, Gothos, veteres regionum istarum colonos, avitis sedibus expulsos, partim secum militare, partim fuga salutem trans Danubium in provinciis Romanis quaerere coegerunt. Altera vero pars, patrias quidem sedes relinquens, at imperium romanum non inundans, deserta Irtyschii fluminis, auriferos alii montes

Altai

Altaï appellatos, occuparunt, alii alia receptacula delegerunt. Alibi denique Hunni, quos *Procopius Casariensis Ephthalitæ*, vera pronuntiatione *H-ti-talita* sive simpliciter *Talita*, i. e. homines in campis habitantes, vocat, ceteri perperam *Nephthalita*, in Transokiana speciatim in provinciam *Balk*, quam *B-stra* veterum arbitrantur, tetenderunt, et late per fines Indorum Persarumque vagantes Indo-Scytharum nomine celebres facti sunt. Postea Pannonia *Theodosio II.* Constantinopoli, Romæ *Valentino* imperantibus, sibi subiecta, varia fortuna conficta, tandem a Carolo M. A. 794. pacati sunt. Ex illa tempestate omnia Hunnorum in peius ruebant, donec ab *Ugris*, seu *Iugris*, Arnulpho Cesare imperante, ad internecionem caederentur. (§ 6. et 7.) Profert *Fischerus* dubia, quæ contra sententiam suam moveri possint: nimirum, nomen Ungrorum iam a sexto usque seculo notum fuisse, itaque fallum esse, quam dederit, epocham irruptionis Iugrorum a tempore Arnulfi. Ad quæ auctor noster ita respondet: Hunnos postquam larces patrios præcipiti fuga reliquissent, confedisse in *Bafhkria*, quæ patria fuit Iugrorum. Credibile esse, eos ab Hunnis devictos, una cum his ire in expeditiones bellicas coactos fuisse; neque solum hos, sed proximos quosque acque subactos, Alanos Sarmatas, Ostrogothos, Gepidas &c. ex tot myriadibus illorum, qui remanum imperium vastassent, paucifimos veros fuisse Hunnos, sed cum Hunnis permixtos populos alios. Tali rerum statu, non negat, Ungros iam inde a sexto seculo Romanis innoluisse, sed discrimen esse faciendum inter eos Ungros, qui suis, atque alios qui auspiciis militassent alienis; alienis vero auspiciis meruisse ante epocham a se statutam, postea suis. At enim Iugri, et a Græcis, et ab Orientis scriptoribus, appellantur subinde *Turci*, iam vero Hunni eodem nomine insigniuntur, sunt igitur una gens utriusque. Enim vero decipiuntur hi qui ita sentiunt, nomine Turcorum aequè vago ac Scytharum. Omnes enim et Europæ et Asiæ gentes, Geographis igno-

tas,

tas, dummodo in aquilonem vergerent, communi nomine Scythas appellarunt, sicut hodie Tataros, gentes institutis, lingua habitu, corporis, diversissimas. Id quod Auctor pluribus docet primosque illos Ungros, qui una cum Hunnis romanum imperium hostiliter aggressi sint, iure optimo vocari posse Turcos, monstrat. (§. 8.) Exponit, quam facilius tiubent scriptores Graeci in recensendis gentibus barbaris, eorumque nomina misceant: v. c. gentem boreales olim paludis Maeotidis Tanaisque fluvii regiones insidentem Procopius Hunnos *Cuturguros*, Agathias simpliciter *Hunos*, Cedrenus *Slavinos* vocat, contra alias in opposita continente, qua Palus in Pontum Euxinum influit, degentes, Hunnos *Uturguros*, modo *Turcos*, alias *Bulgaros*, et item *Ungros*, easque generali Hunnorum, quia potiores ea tempestate erant, nomine miscent. Sed quid tandem fiet *Iugris?* undenam oriundi? auctor ait esse *Scythas*, et vero ac proprio hoc nomine appellat eos, qui Scythice loquuntur, loqui autem Scythice Aestios, Fennos, Lappones, Syrânos, Permios, Mordwanos, Tscheremissos, Votos, Vogulos, et qui ripas inferioris Irtyshi et Obii incolant, Kondinos (Ostâkos). Quos esse Scythas vel ex eo apparere, quod qui ceteris audiant Fenni Aestiique eos Russi Tschuchonos sive *Tschuchos* appellent, lacumque illum Russorum ac Livonorum finibus interiectum, quem incolae Peipus dicant, lacum Scythicum. Fuisse olim et alios populos eodem linguae commercio cum ceteris sociatos, *Tschuwoschos* et *Baschkiros*, quorum illi sermone uterentur inter Scythicum Tataricumque medio, hi contra hodie toto Tatarico, etsi a vicinis Tataris non agnoscantur cognati, sed potius vili alienigenarum nomine insigniantur (*Üshtak*). In Baschkirorum terras, ait auctor noster, (§. 9.) olim migrasse Iugrorum maiores, et cum iis in unam paulatim gentem coaluisse, pristinae linguae magna parte abolita; post haec latius in regiones aquiloni propiores, quas nunc *Voguli* tenent, evagatos, circum-

iectis

iectis montibus nomen *Ugriae*, vel *Jugriae*, a gente sua indidisse; hosque montes esse eos, quos fabulosa vetustas *Riphaeos*, nostri homines terrae cingulum vocent, Europae Asiaeque terminos. Longo post tempore Jugri a Petschenegis sedibus autis eiekti sunt, et hi ad A. 893. regiones laici tenuerunt, donec ab *Usis* pulsi, de ferruntur in terras Turcarum, ab ipsis denique devictorum. auctore *Constantino Porphyrogenneta* imperatore. Quos autem hic Turcos, eos reliqui Scriptorcs *Ungros* appellant, et produnt quoque Annales Russici, Ugros A. 898. traiecto Boryllhene fluvio expugnasse Kioviam, ac superatis Carpatieis montibus in Dacia tandem Pannoniaque confedisse. Auctor noster sententiam suam amplius confirmat (§. 11 - 15.) testimonio linguae Ungricae cum ceteris Scythicis cognatae, *deinde* sigillatim cum Fennica, *postremo* cum Vogulica et Kondinica, quamproxime ad Ungricam linguam accedente, adiectis tribus peculiaribus tabulis harmonieis. (§. 16, 17.) Inquirat in causas, quare Ungri a popularibus et Asiaticis nationibus non Ungri, sed *Matschar* (Magyar) appellentur, idque proficisci, ait, a varia efferendi hoc nomen *Balschiria*, quae Ungrorum patria fuit, ratione. *Rubruquis* effert *Postatir*, *Carpinus Balschariam*, et exinde levi mutatione litterae *b* in *m*, quarum utraque est labialis, ortum est nomen *Matschar*. Est et notatu dignum, eandem illam gentem hodieque ab Russis *Ungros* sive *Wengros*, a ceteris nationibus Slavieis *Matscharos* nominari. Quo tempore emigrarint prisci illi Jugri, et quam locuti fuerint linguam, incertum est: attamen coniecit auctor, (§. 19 - 21.) Tatarica usos fuisse, idque idoneis efficit exemplis, et singulari tabula harmonica linguae *Ungricae* atque *Tataricae*. Jugri enim alias sedes petentes, non uno volatu *Balschiriam* intrarunt, sed in itinere aliis atque aliis in locis, praesertim in finibus Persiae, diu commorati sunt, atque ita medios inter hos atque Tataros, verisimile est, contagione utriusque gentis multum eorum lingua, moribus, religione, traxisse et hi sunt; quos

C
Proco-

Procopius *Ephthalitas* vocat, a quibus Perozem regem Persarum, ait, occisione deletum esse cum exercitu; annales Russici idem testantes memorant Chosroem.

Sequitur altera quaestio, exhibita A. 1715. coniecturas de gente et nomine Tatarorum item de priscis Mogolis eorumque lingua continens. Quam difficile hoc opus sit, exinde patet, quod veterum orientalium scriptores nullam de *Tataris* historiam perpetuam scripserunt, hique *Europaeis* penitus ignoti fuere, donec *Czingis Chanus*, et eius successores, maximam Asiae et Europae partem veluti Oceanus inundarent. Itaque nihil aliud pollicetur auctor noster, nisi coniectiones, ex sedula lectione et collatione recentissimorum de rebus Sinicis itemque Tataricis scriptorum coniectura elicitas, atramen interdum phaenomena historica illos fugientia. Europaei occidentales appellare solent *Tatariam* omnes eas regiones, quae ab ostiis *Danubii* fluminis caeciam versus, ad littora septentrionalia *Ponti Euxini*, et circa *Maeotum* paludem porriguntur; porro in Asia omnem tractum regionum, a mari *Caspico* ad extrema littora *Oceani orientalis* pertinentium, atque a meridie mari *Caspico*, *Transoxiana*, *India* et *Sinarum* Imperio, a septentrionibus *oceanoglaciali*, terminatarum. At confundunt nationes, lingua, moribus, caerimoniis, habitu corporis, diversissimas. Itaque auctoris quadruplex pars est: I) ut ostendat, priscos illos Tataros, in confiniis Sinarum positos, nullo, nec sanguinis, nec linguae vinculo, copulatos fuisse cum iis, qui hodie audiunt *Tatari*, sed esse plane alienigenas; II) Gentes illas per Asiam Europamque sparsas, quas communi vocabulo Tataros appellare nos solemus, originis esse *Turcicarum*. III) *Mogolos* priscos, ante *Czingis-Chanum* pariter fuisse originis *Turcicae*, cognatos cum iis, quos hodie Tataros vocamus eademque lingua usos fuisse. IV) *Mongalos*, qui sunt hodie, ex colluvione variarum gentium, praecipue *Kalmakorum* natos, et eorum linguam adoptasse. Fuisse igitur aliquan-

aliquando gentem, asserit Auctor, (§. 3.) peculiari *Tatarorum* nomine insignitam, quae saepe a Sinis domita subinde rebellavit, postremum a *Czingir-Chano* devicta, et sub potestatem redacta fuerit. Partem illius *Albugosio* auctore, ab antiquissimis inde temporibus confedisse in finibus Sinarum, iis in locis, quae sunt circa *Biurnaver*, alios occupasse regiones, quas permeat *Ikar A.* seu *Ikan* fluvius. Quo facto inquit in vocem *Biurnaver*, quod nomen lacus fuisse statuit, sed insignioris, cuius littora et circumiacentes regiones multitudinem *Tatarorum* caperent. *Naver*, enim et *Nor*, in lingua Mogolica significare lacum. In finibus vero Sinarum haud alium est videre insigniorem lacum, nisi quem incolae hodierni vocant *Koko-nor*, aequantem latitudine X. milliaria magna, longitudine superantem vel XX. Itaque *Biurnaver* et *Koko-nor*, ipsi unum idemque designant. Tenuisse igitur vetustissimos *Tatarorum* terras, quae nunc a *Kokoronensibus* inhabitentur, gente Mongolica ex iis, qui vulgo *Kalkaiki* audiunt, suo autem sibi nomine *Choschotani* appellantur, et contineri his finibus: ab oriente provinciis *Shensi* et *Siuchoan*, a septentrionibus et ab occidente desertis fabulosis *G. bi*, et a meridie regno Tibetano. Hos *Tataros*, ait Auctor, (§. 5. 6.) cum ceteris eius tractus incolis lingua, quam hodie loquantur *Urati* et *Mongali*, usos fuisse, eamque hodiernum inter omnes earum regionum incolas in usu esse. Fuisse et alterius generis *Tataros*, quos historia Sinica vocet *otbos*, custodes moenibus Imperii Sinici appositos, et historia Abulgassiana *Ungutor*, vel potius *Ungulor*, aut, ut *Bayerus* in locum corrupti *Unguli* substituit *Vau-ly*, i. e. decem millia statorum quo murorum ambitu munitur Sinarum imperium. Hi tamen cum illis nullo modo cognati, ab antiqua progenie *Turcarum* profecti sunt, vernacula utentes *Turcica*, ab hodierna *Tatarica* non nisi dialecto differente. Quo magis Auctorem subit mirari, tam ignobile *Tatarorum* nomen per orbem terrarum ita invaluisse, inditumque esse tot gentibus, praesertim *Mohammedanis*, id nominis non

agnoscentibus. (§. 7.) Corrigit sententiam *Bayri*, putantis, *Ogtai-Chani*, *Czingis-Chani* filii duces, binis exercitibus eodem tempore incursum fecisse, hos in Trans-Volganis provincias, illos in Persiam. Trans-Volganis agminis ex Tataris maximam partem, alterius exercitus milites collectos fuisse ex Mongalis, hinc factum esse, ut Mongalorum nomen apud Armenios, Persas, atque Arabes, Tatarorum autem in nostris regionibus, magis innotesceret. Rationem magis idoneam affert auctor, quod scilicet Arabes atque Persae *Mogolos* ut viciniore noverant, *Tataros*, ut gentem ignobiliorem, et ad extremos terrarum angulos relegatam, penitus ignorarant. Nominis autem Tatarici per Europam divulgati origo ipsi videtur (§. 8.) a Sinis repetenda, qui priscos illos Tataros sibi finitimos probe noscent, postea vero alias etiam gentes, eundem vivendi morem et ferociam sequutas, indiscriminatim pro Tataris habuissent, quorum e numero Mogoli quoque essent, simpliciter *Tatari*, aliquando etiam differentiae causa *Si-Ta-dsi* (*Tatari occidentales*), et per ludibrium *Tjo-Ta-dsi* i. e. *Tatari putidi* appellati; eodem fere sensu, quo Graeci vocabus *Scytha* et *Barbarus* et alii aliis utebantur. Cum prisca illa Mogolorum gente, et sanguinis et linguae commercio, coniunctae fuerant omnes nationes Turciae, lingua, quam nunc Tataricam vocamus, usae, et quas Auctor (§. 9.) recenset: *Kanklos*, *Getar*, *Karakitainos* olim, hodie autem *Karakalpakos*, *Kirgiso-Kaisacor*, et *Turkeflatos* cognominatas; item gentes quae nunc sunt sub dominatione Russica, veteres regnorum *Casani Astracanique* incolae, et in vastissimis Sibiriae desertis *Tumenfes*, *Tobolenses*, *Tarenfes*, *Barabaei*, *Tomenfes*, *Czacenfes*, *Czulimari*, *Jakuti*, &c. Limites olim angustiores protulere auspiciis *Czingis-Chani* et successorum eius, occidentem versus ad mare nigrum, et ad ostia Danubii fluminis et in Sibiria aliquibus in locis ultra sexagesimum latitudinis gradum. Et nunc habitant inter gentes nec sanguine sibi, nec sermonis vinculo iunctas, *Morduanos*,
Czuva-

Czuvafchor, Votos, Vogulos, Oflios, Arios, Kotovos, Kamafchor, &c. id quod Auctor (§. 10. et 11.) pluribus contra dubio cuipiam hac de re forſitan oritura defendit. Altioris eſt indaginis, cum quaeritur, qui factum fuerit, ut Mogoli terrarum orbis victores antiqua patria relicta, alias ſedes quaeritum ierint? Auctor reſpondet (§. 12 — 14.) horrendis illis Mogolorum motibus, quibus orbis terrarum concuſus fuerit, miras rerum converſiones eſſe natas, aliiſ gentes ſtirpitibus exciſas, alias vel miſera ſervitudine preſſas, vel connubiis miſtas cum victoribus eſſe, nomine plane abſolito. Ipoſ victores ſterilitatem ſoli natalis cum ubere ſolo devictarum gentium libenter commutaſſe. Itaque *Al-Mungalos* i. e. *albor*, in deſerta Kipezakorum conceſſiſſe; *Durmannon* et *Karkalikoſ* partim in Chorafmiam partim ad Jaikum et Iaxartem amnes, *Kallafchor* in *Transokiana* et *Choraſſania* reſtituiſſe, *Kunkuratos* ab Orchone fluvio in provincias migratſſe Chorafmiorum; *Jugros* ſ. *Viguros* ſedes primo habuiſſe in regionibus Turfani, quas dein cum deſertis Kipezakorum, et rurfus cum terris Chorafmiorum ſ. Usbekorum cultioribus commutarint; *Naimannon* diverſos abiſſe, partim orientem verſus, ubi et hodie tendant, partim occidentem verſus iisdem cum Iugris collocatos ſedibus, paribusque cum iis fatiſ. Sed et *Uratos*, diverſiſſimam a priſcis Mogolis nationem, mutalſſe patriam, quorum antiquiſſimae ſedes fuere ſupra *Ortuſioſ*, qua *Chôang-cho*, ſ. croceus fluviuſ, utriuſque populi limites diſterminat, quas ſedes pars eorum hodieque tenet, *Kuriſſoſ*, et ipſam Uraticam nationem, coloniam deductam eſſe in deſerta Kipezakorum; famam vero prae ceteris naſtoſ eſſe *Elutoſ*, qui inter deſerta Gobi, Inaum montem et *Buſhariam* magnam a meridie, et a ſeptentrionibus inter *Sibiriam* poſiti, fineſ imperii ab auriſferiſ montibus (*Atai*) ad *Ia cum* flumen uſque protulere. Mogolceſ ergo, Turcicam ſtirpem, communem cum finitimis eiſdem originis gentibus habuiſſe linguam, nempe *Turcicam*, quam nunc appellamus *Tataricam*. Hoc tamen

monet auctor, (§. 15) veterem Mogolorum linguam peculiari suo idiomate a ceteris dialectis, distinctam fuisse et contagione vicinorum populorum, inprimis Urorum multa vocabula peregrina traxisse. Id quod nonnullis ex historia Albugasi geneologica (§. 16. et 17.) exemplis luculentis docet, ad quae lectorem, ne iusto copiosiores simus, ablegamus.

Accedimus ad tertiam exercitationem: *de variis nominibus Imperii Sinarum, titulisque Imperatorum.* Imperium hoc, Graecarum et Romanarum rerum scriptoribus prorsus incognitum, proavorum nostrorum memoria demum apud exteras gentes inclaruit. Mongali, Tatari, Turci atque Russi, vocant *Kitai*, at Indi, Persae, et Arabes, *Dsin*, Europaei *Shizam*, Mandchuis, qui nunc rerum in hoc imperio potiuntur *Nikan purui*, Nicanive regnum. Ipsi Sinae regnum suum vulgo dicunt *Dshun-g-ti*, h. e. *in medio terrarum positum*, ignoratione scilicet Cosmographiae, quam tamen emolliunt, figurato sensu denominationi subiecto. Nulla propria appellatione, ait Auctor, insignitur hoc imperium. Mutuatur nomen a dynastia regnante, et cum interitu eiusdem deponit. Ratio vero, cur perpetua illa nomina Sinae et Kitaiiae ad exteras gentes pervenerint, haec est: quarta Dynastia hoc nominis usurpavit, a principatu quodam provinciae *Shenfi*, quem ante, quam ad summam imperii dignitatem perveniret, tenuit. Huius dynastiae Imperator *Dzin-schi-chuan-di*, insignibus victoris ad Bengalos usque clarus fuit, cuius nomen ergo *Dsin* Indi ad Persas propagarunt, a quibus transit ad Arabes et Aegyptios. Originem vero vocis *Kitai* repetendam putat a gente barbara *Kitan*, quae Sec. X. omnibus inter Coream et Kafukhar regionibus devictis incursum fecerit in boreales Imperii Sinarum provincias, ad an. 1125. usque possessas. Et licet avitis sedibus ejecta novas quaerere coacta fuerit, tamen nomen retinuit *Kara-Kitaiorum*, *nigrorum Kitaiorum*, sive *occidentalium*

dentatum, duplexque Kitaia fuit, et *orientalis*, et *occidentalis*. Hinc nomen Kitaiae primo Mongolis, dein Turcis Tatarisque, postremo Russis traditum denique, intra terminos imperii Sinici sublitit. (§. 5.) A. agit de nomine *Man'-dzy*, quod Sinae inviti gerunt. Maiores Sinarum primo provinciam *Sienh* ingressi, longa aetatum serie fines imperii ad *Chang-cho*, i. e. croceum flumen, propagarunt. Ultra qui debebant Sinis barbari erant, eorumque regiones *Man'* s. *Nan'-man'* i. e. *meridionales Man'*, ipsique incolae *Man'dzy* vocabantur. Posthac potestate Sinarum in immensum aucta, et omnibus gentibus in unum corpus coalescentibus, mansit nomen utrumque, et *Chan'-shin'* ab illustri familia *Chan'*, et *Man'dzy*. Aliud nomen terrae Sinicae *Ma-dzyn* (§. 6.) eruit ex *Ma* et *Czin*, *extra murum*, et devenit (§. 7.) ad alteram huius exercitationis partem, de nonnullis Imperatoris Sinici titulis fidem fecit *Hilarionis Rosschini*, Sinicae linguae in Aca. demia Scientiarum interpretis. (§. 8.) *Chan'-di* imperatorem vel dominum supremum significat. Vetustissimi imperatorum alterutro contenti, primo *Chuan*, post *Di* insigneabantur. Postea vero famosus ille *Schi-chuan-di*, ex familia *Dzin*, solum conscendens, seque praedecessoribus potioreni putans, utrumque vocabulum iunxit, et omnes successores eius hodiernum se appellant *Chuan-di* i. e. *Regum dominos*. Aliud nomen est *Tan'-dzy* (§. 9.) i. e. *Dei vel coeli filius*. *Dzy* filium significat, *tan*, (super quo vocabulo seculi huius initio magnae controversiae Jesuitas inter et Dominicanos, Missionarios inter Sinas, ortae sunt) modo *coelum* visibile, modo coeli gubernatorem signat. Solemne, et quasi proprium Imperatoris nomen est *Schyn-gün*, (§. 10.) quod Mongali *Bogda-kochan*, contracte *Bogda-kan*, i. e. *sacratissimum Imperatorem* reddunt. Titulus *Khan* sive *Chan*, Carpino et *destron*, et *impratoreni*, Rubruquis *mantem* s. *augurem* signat, lapidis *deastrum*, et nonnullis in Sibiria populis Tataricis, paganorum superstitione infatuatis, *deustrorum antistes*. Auctor noster eos recte refellit,

refellit, qui nescio quam differentiam nominiū *Cohan*, *Kaan* et *Kaon* statuunt: at non videmus cur originem vocis Nongalis tribuat, fortasse idem est eum vocabulo hebraeo, (כֹּהֵן a כָּוַן *appropinquare, interiori accessu frui*.) quod significat *Pontificem, ministrum*. (§. 11.) Claudis agmen nomen *Fesur*, provinciae meridionalis regi cuidam proprium, quod tamen non moramur.

Quarta tandem quaestio tradita A. 1753. vernali sermone scripta, agit de *Hyperboreis*, de quibus et veterum et recentiorum multi multa fabulati sunt. Praeter Homerum et Hesiodum, illorum mentionem facientes, tradit, Herodotus Aristeam, summum fabulatorem iudice A. Gellio, primum notos fecisse Hyperboreos, qui ultra Iffedonios ait, Arimaspes habitant noculi, ultra hos vero Gryphae, aurum suum diligentissime asservantes, postremo Hyperborei, usque ad mare se porrigentes. Plus tamen auctoritatis habet Herodoti, de sacris quibusdam fasciculis triticeis infertis, et ab Hyperboreis ad Scythas delatis, commemoratio, ut qui cultus religiosus ad vicinos quoque populos, ab his tandem in Graeciam, et denique ad incolas Delus insulae pervenerit. Quinimo duas ex Hyperboreis virgines, *Hyperoche* et *Laodice*, ductu quorundam popularium et comitatu, ad Insulam Delus penetrasse eamque sacris suis oblati cultum religiosum docuisse. Quo posito, Hyperborei non adeo longe a Graecia remoti fuisse, certe terram frumenti plenam inhabitasse, videntur. Neque minus Graecam illos coloniam fuisse, et graeca virginum nomina, et Scholiastes in Pindarum, produnt, hoc quidem diserte scribente: Thraeces a Graecis Boreani dicebantur, Borea nimirum ex illorum regionibus Graeciam perlante. Id quod hoc magis confirmatur fabula de *Orithyiae* rapina a Borea, Thraece quodam, facta. Thracibus igitur *Boreanis* a Graecis appellatis, credibile est omnes qui ultra illos habitarent Hyperboreos esse dictos. Plurimi quidem scriptores, Hyperboreis habitationes suas iuxta Riphacos montes assignarunt,

runt, quos tamen montes aequè nesciebant qua plaga mundi ac Solis via collocarent. Quantus quantus etiam ab antiquissimis inde temporibus percrebuit de Hyperboreis rumor, eos tamen nullus scriptorum veterum asserit sua aetate superstites fuisse. At *Olaus Verelius*, Professor quondam et Bibliothecarius Uplaliensis, eos si uspiam, aut in Scandinavia, aut ad oras maris glacialis; *Olaus* vero *Rudbeckius* in Suecia, et denique, *Torfæus* in Norvegia fuisse autumant. Ab veritate propius absunt *Protarchus* apud Stephanum Byzantinum, et *P. fidonius* apud Athenaeum Lib. 6. cap. 4. montes istos Riphæos nullos alios nisi *Olbes*, sive *Alpes* fuisse existimantes; et *Heraclides* Ponticus tradit, populos Romam A. V. C. 365. subigentes ex Hyperboreorum regione profectos fuisse. Duplex ergo Hyperboreorum genus fuit, et Thracum, et Alpenium, qui ratione Graecorum solummodo, non vero alius cuiuspiam populi, Hyperborei vocabantur. Fortasse Graeci ad occidentem spectantes alios agnoscebant Hyperboreos, alios Graeci ad orientem vergentes: illi nempe Illiricos, et praesertim Hylleos; hi vero colonias Danubium inter et Dnèpr flumina collocatas. *Mela*, *Plinius*, et *Solinus*, vitam Hyperboreorum ut cuiusdam depingunt, et Auctor noster aequè iucundam nobis exhibet populorum quorundam in Sibiriae solitudinibus degentium imaginem. Ut enim quisque populus ab vitiorum illecebris, ac legum rigore remotissimus est, ita innocentissimus plerumque reperitur. Quodsi igitur quaestio est, an unquam fuerint Hyperborei? ea pro diversa ratione et affirmari potest, et negari. Ratione Graecorum fuere omnino, et quaelibet regio hodie suos habet Hyperboreos, s. populos sibi a septentrione oppositos; sed eo, quo veteres hoc nomen usurparunt, sensu, sc. peculiarem Hyperboreorum populum existisse, rectè negatur. Nam quo ulterius temporis successu penetratum est in regiones septentrionales, unde Borcas flabat, eo ulterius Hyperborei collocati sunt, donec ad mare glaciale remotis non daretur *plus ultra*.

D

DE

DE LIBELLO CONTRA BENIAMINUM KENNICOTT, S. Theol. Doct. &c. eiusque collationem MSS. Hebraicorum, nuper gallice edito, Epistola ad amicum, ex anglico vertit, suasque ad eundem Benj. Kennicott litteras adiecit, PAULLUS JACOBUS BRUNS, Lubecensis.

Romae, typis Generosi Salomoni. Praesidium facultate, 4 plagg. in 8vo.

Ardum est negotium, eoque ipso invidiosum, quo ante hos viginti fere annos nobilis ille criticus, Kennicottus, in animum induxit, omnes codd. Hebraeos V. T. partim ipse, partim per alios, conferre, atque variantium lectionum inde systema, quasi quoddam conficere, quo apparatus uti dein orbis Christianus in veris lectionibus constituendus queat. Nec contentus instituto suo proximarum provinciarum, Angliae, Galliarum, et Italiae serinia excutere, sed ad ipsam Africam et Asiam se expandit. De quo viro, cum recte dici posset,

Si minus est felix, magnis tamen excidit ausus.

Hoc postquam generosa mente conari coepisset, triplices lectores reperit. Alii propense sperabant statim, et blanda spe inducti, difficultates facile putabant superari posse. Alii vero veluti ad commune incendium extinguendum concurrebant, et aut rem Christianam, aut suas tamen opiniones, inde detrimentum capere posse timebant. Reliqui in neutram partem propensi, otiose spectant quem finem res fit habitura. usuri pro suo si quid inde boni evenerit, humaniter latari, si in tantis offenculis, tota res, post impendia
tempo-

temporis, laborum, et pecuniae, in ventos sit evasura, quae si non speranda, optabilis tamen esset, neque satis excitari bonorum ingeniorum diligentiam posse putant, quae deterrita raro iterum se communi utilitati praebent.

Nos itaque libenter nos tertio generi adderemus, et spei et suspitioni minus indulgentes, quod censores bonos decet. Nam in instituto ipso nihil videmus mali, perspicere codices innumeros, lectiones si non bonas, varias tamen inde excerpere, copiam facere selectui postmodum habendo. Nam cum variant libri M^sti, quod negari non potest, laudari debet, qui oculos et mentem vult torquere pro aliorum commodis, et tunc demum iudicium ferri potest, cum res est inspecta et excussa. Nam quod quidam dicunt, malo id fortasse animo fieri, ei sic est respondendum: Primum animus nihil ad rem, et quis scit an ita sit, de quo iudicare non facile possumus et commendamus sapientes veteris responsum, A^d. V, 38. 39. Quid enim nunc magnopere dicitur, quod non dictum sit prius in eadem causa, quod non iam olim dictum sit, aut quid vitio vertitur Kennicoto, quod non crimini datum sit antiquis criticis iam, quos tamen nunc magnos instauratores textus originalis habemus. Hieronymus antiquam versionem latinus et accuratius loqui iussit, statim dicebatur: *Hieronymus corrigit Spiritum Sanctum*. Reuchlinus Hebraica restituit, est haereticus. Erasmus meliorem versionem facit, monachi clamant. *Corrigit Erasmus Magnificat*. Castellio populari ratione et romana vertit codicem, et usque ad necem exagitatus est. Millius colligit variantes Lectiones, suspecta res; et quas non ille turbas vidit. Bengelius, religiosus vir, eius vestigiis insitit, et candide pronuntiat de locis suspectis, Ehem! odiosa res. Et nunc hos tamen omnes in sinu gestamus, et satis praedicare vix possumus, putamusque, maioribus nostris aut candorem, aut cor de fuisse. Nos ne ergo aliter cum Criticis et Philo-

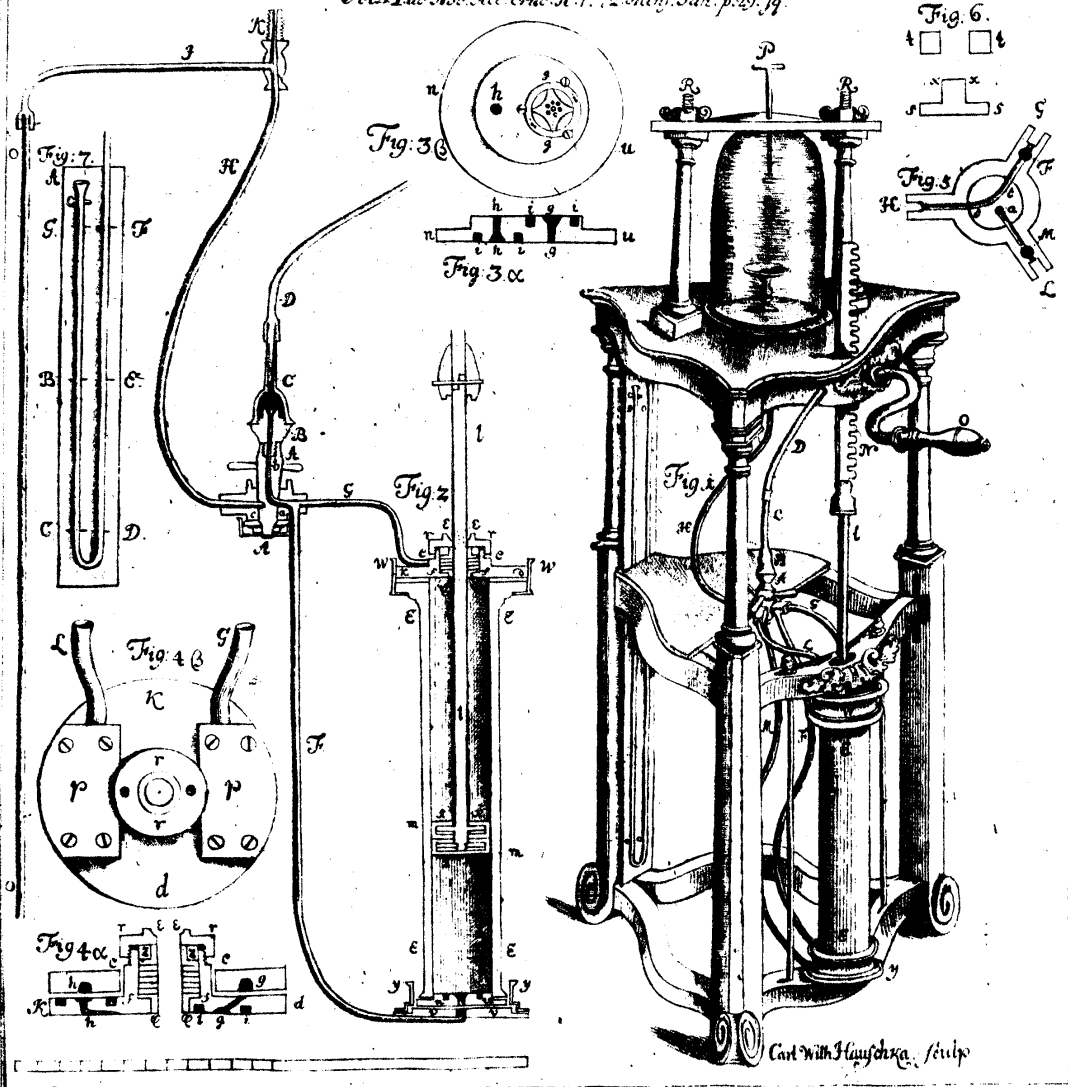
logis aginus quam olim Judaei cum vatibus suis. Consule-
 si lapis, Lector, Matth. XXIII, 29—31.

Pasitur in vivis livor, post fata quiescet.

Nisi forte quis aliud Hebraeo aliud Graeco textui putet
 irris esse, et in N. T. sexagies mille variantes, in V. T. vix
 centum. Ergo aut religiosius est Vetus Testamentum
 multoque purius, aut Masoretarum fides longe maior est
 quam Christianorum scribarum. Non bella laus. Aut de-
 nique Spiritus Sanctus magis pro Veteri Testamento he-
 braeo vigilavit, quo incorruptum maneret, quam pro No-
 vo, quod tamen omnes putamus Vetere esse praeitantius.
 Quo ergo tendimus? si modo scimus quid velimus, de
 quo valde dubitamus.

Respondit ergo hic Brunonianus libellus, mole parvus,
 utilis tamen et valde bonus, objectionibus saepe admodum
 rebus, quas Gallicani quidam Anonymi Kennicoto fecer-
 unt ut ostenderent, Kennicotianum opus inutile, leve, pericu-
 losum esse. Fecerunt hoc primum quotidianis argumentis,
 e. g. de fide Masoretarum, quae nostro saeculo dudum
 ambigua facta est; de sphalmatis singulorum codicum, quae
 tamen bonitatem lectionum non tollere possunt, de pericu-
 lo, quod ab profanis dein imminet, si viderint tantam far-
 raginem lectionum, quasi vero dissimulando consulatur ve-
 ritati, quae excussa multo lucet clarius. Alia eorum argu-
 menta erant invidiosa, et personam infestantia, quae vero
 a doctissimo Brunio studiose ac feliciter repressa sunt,
 et singulis exemplis ostensum, hos Aristarchos saepe
 in grammatica non sat fundatos esse. Magni igitur fa-
 cinus merito Brunium.

Satis diximus, iam et optamus ut Kennicotus multos
 habeat socios et administratos huic similes. Infinitus labor
 est, tot obscuros codices perreptare, et postulat hominem
 doctum,

doctum assiduum, diligentem, et gravem, cuius fidei insistere possint critici. Quae laudes haud ita sunt vulgares, et ubi nec gloria, sed invidia, nec opes, sed parca praemia, nec deliciae, sed molestiae innumerae sunt expectandae. Ergo ut paucis dicamus quod res est, institutum Kennicotianum est bonum, laudabile, utile, necessarium, iam olim, sed frustra expetitur. De eventu non potest iudicari ante eventum.

Neue Einrichtung der Luftpumpe ꝛc.

i. e.

NOVA ANTLIAE PNEUMATICAE
dispositio, inventa atque descripta a CHRISTIA-
NO LEISTE, Gymnasti Guelferbytani
Correctore.

Guelferbyti, impensis fratrum Meisneriorum, plag. 4.
 cum tab. aen. in 4to.

Aeris theoria per singula fere physices capita decurrit, Tab. I.
 et eius interior cognitio aditum ad complura naturae phaenomena curiosis scrutatoribus aperit; hinc, cum admodum pauca sint, quae vulgaris experientia de hoc mirabili fluido suppeditet, ad artem utique et usum machinarum pneumaticarum recurrendum est. Et quidem, quod potissimum attinet ad antliam pneumaticam, cuius cl. Leiste componendae rationem prorsus novam invenit, ea inde a tempore Ottonis de Guericke complures habuit evendatores Germanos, Anglos, Batavos, itemque Gallos quorum correctiones auctor accurate indicat, quae vero aeris rarefactionem potissimum spectant, nec molestum operandi modum prorsus

profus tollunt, quin augent potius, ad modum rarefacti in recipiente aëris. Smeatonis quidem anthia vulgarior est, et quamvis condensando aëri commodius adhibetur, quam solet Senguerdi anthia; exantlandi tamen labor longus latis et tardus est, quo ipso dubio procul commotus auctor, de ea emendanda meditari coepit, idque, de quo gratulandum, prospero admodum eventu. Quam obrem, ut dictis fidem faciamus, summa curata indicabimus, ex quibus, imagine collata, de bonitate anthiae Leibniana lector iudicare et aestimare possit. In hac ergo, ad aerem in cylindrum immittendum ac emittendum, uti planum baseos, ita et discus, duplici valvula instructus est, embolus vero nulla, quo fit, ut inter operandum nullus fere aër in cylindro relinquatur, nisi forte in valvularum interstitiis. Epistomium quidem Smeatonicum retinuit, A sed valvulam eidem adiunxit, cuius ope, vel nuda labiorum suctione, atmosphaerae valvulas exteriores urgentis pressio cohiberi, atque adeo exantlatio ad maiorem gradum provehi potest. Ad praestantiam huius valvulae adhuc istud pertinet, eius in aëre condensando usus. Tandem ad notandos raritatis et condensationis gradus, adhibuit tubulum vitreum, cuius duo crura fere aequalia mercurio repleta sunt, alterum, quod brevius est, epistomio muniuit. Hoc, dum aër in recipiente condensandus, clauditur, extenuatur contra atque rarefcit quamprimum aperitur, adscendente ita mercurio in altero tubuli crure longiore. (Fig. 2.) exhibet cylindrum *EE*, embolum *mm*, atque vectem cylindricum *ll*, canales communicantes *F*, *G*, epistomium *A*, cum valvula *B*. Diameter cylindri *EE* aequat $2\frac{1}{2}$ altitudo $18\frac{1}{2}$. Per foramina *gg* (Fig. 3, 4^a) aër in cylindrum immittitur, per *hh* vero immixtus exit. Discus superior *dk* (Fig. 4^b, coll. Fig. 2.) continet pyxidem obductam corio, ut vectis emboli in adscensu et descensu nulla interstitia reliquat, per quae aër fluere possit; Emboli duo disci extremi muniti sunt lamellis coriaceis 1, 1, et 2, 2, hac ratione ad fundum atque discum cylindri satis firmiter

firmiter apprimitur. Canales *F, G, L, M,* (*Fig. 1.*) communicant cum *H,* mediante quo cum recipiente *Q* cohaerent. *F* et *M* vero per infimum discum *vv* (*Fig. 2.*) transeunt, breviores autem *G* et *L,* duabus laminis *pp* (*Fig. 4^a*) muniti sunt. Dum epistomium in eum situm dirigitur, quem (*Fig. 5 et 2.*) commonstrant, canalis *H,* ope foraminis *cc,* in communicationem venit cum canalibus *G* et *F,* qui in valvulis interioribus detinunt, et quamprimum embolus elevatur, in omni eo spatium, per quod ascendit in cylindro, nullus reliquus est aër, praeter eum, qui forte in foramine *hh* (*Fig. 3^a*) valvulae exterioris haesit. Hic diffusus per id spatium, vi aëris nondum rarefacti resistere nequit, atque adeo valvulas urget cum hoc virium excessu. Qui contra in *F* consistetur aër, sua vi utique per valvulam anteriorem influit in cylindrum, atque ita demum incipit aër ex recipiente, per canalem *H,* et foramen epistomii *cc,* in *F* influere, indeque in cylindrum, quoad hic cum residuo in recipiente iam aequilibrat. Embolus ita elevatus non potuit non quin aërem ex superiore cylindri parte per valvulam disci *h* (*Fig. 4^a*) in canalem *L,* indeque per foramen *ab* epistomii, eiceret. Eodem modo, depresso embolo, aër ex recipiente in superius cylindri spatium per viam *H, cc,* et *L* influit, atque eodem tempore aër ex inferiori spatium per anteriorem baseos valvulam, et canalem *M,* ex *ab* eicitur. Ex dimensione magnitudinis spatii sub embolo, itemque foraminis valvulae exterioris *hh* (*Fig. 3.*) colligit cl. auctor, aërem, ope suae antliae, in ratione 20, 25^{'''} : 112164^{'''} extenuari, qui quidem gradus amplius adhuc augeri potest, dummodo valvula *B,* ope cochleae ad epistomium *A* adstringatur (*Fig. 2.*) Non vero hic unicus usus est huius valvulae, indicat praeterea, adiuncto tubo mercuriali, condensationis et rarefactionis gradum, ex Scala cognoscendum, cuius in hac antlia ratio non acque ambigua et incerta est, quam esse debet in Smeatonia, in
qua

qua tubulus apud *A* (Fig. 7.) prorsus clausus est. Nimirum, dum aër in spatio *AB* contentus, vi sui elateris mercurium in crure *DF* retinet, ita, ut tantum assurgat quantum cecidit: necesse est esse $FE = DE = BC$, unde, si eiusmodi variabile spatium denotetur, x utique $DF = 2x$. Et, quando quidem elater in spatio *AC* contenti aëris, non tantum cum columna mercuriali *FD*, sed etiam cum aëre in campana contento, in aequilibrio est, denominato priori per *E*, posteriori vero per *e*; utriusque valores exprimuntur suis aequationibus, in quarum altera *E* per summam $e + 2x$, *e* vero per differentiam $E - 2x$ determinatur; inde tandem ope proportionum $E : h = a : a + x$ et $h : e = 1 : 2$ in quibus *h* altitudinem, *a* autem spatium *AB* exhibet, condita est formula valorem x quaesitum assignans, quae etiam quadam signorum permutatione, pro cognoscenda condensationis ratione, adhiberi debet. Caeterum, etiamsi pauca haec decerpta pretium novae huius machinae utcumque declarant, neminem tamen poenitebit integram pertractationem Viri doctissimi perlegisse.

ORATORUM GRAECORUM, VOLUMEN V.
 LYSIAE PRIMUM, graecam Orationem TAYLORI
 et MARKLANDI, annotationibus explanatam, completens,
 quibus suas, aliasque addidit, JOANNES JA-
 COBUS REISKE.

Lipsiae, typis Sommeri, 1772. Alph. 2. plagg. 15.
 octonis.

Inter reliquias et documenta eloquentiae Atticae, non est ultimo loco ponendus *Lysias*, cum alias ob causas tum quia orationum eius maior, quam aliorum, qui hocce in corpore continentur, adhuc superest numerus. Non accedat

dit ille quidem ad eorum, quos in eloquentia regnare antiquitatis et recentiorum statuit consensus, Iſocratis et Demosthenis vim et excellentiam; permulta tamen habet atque praeclara, quae lectionem eius faciunt commendabilem. Optandum autem eſſet, plura adhuc ſuppere praefidia, quorum ope conditio eius, poſt tantorum virorum curas atque diligentiam etiam nunc ſatis miſera, melior reddi poſſet. Putantur quidem in Eſcurialeſi Bibliotheca, aliſque, praecipue Italicis, latere forſitan quaedam, quae uſum ſine dubio non contemnendum habere poſſe videantur: ſed haec tantum eſt coniectura, et votum nunquam forte ſucceſſurum. Nam ex Hiſpania quin Graeca litteratura multum ſit habitura adiumenti, vehementer dubitamus; eam ita ſcimus negligi, ut ne quidem typi Graecis exprimendis reperiantur, de quo Cl. Maianſius graviter conqueritur. De Italis autem, ut omnium, ita harum litterarum principibus olim inſtauratoribus et cultoribus quid ſentiendum ſit, inde poſteſt intelligi, quod in tam vaſtis regionibus pauci ſint, qui Codices antiquos Graecos legere poſſint, quod et Cl. Schulzius ad Theodoretum, et ipſe Cel. Reikius in praefatione ad hoc volumen, teſtatur. Eſt proſecto vehementer doleandum, Cl. Reikius frustra tantum laborem in eo collocare, ut aliquid nanciſceretur, quod in commodum Lyſiae converteret. Cuius conatibus ſi reſpondiſſet eventus, Lyſias ſane ſibi gratularetur, eum ſe virum ſummiſſe expoliendum, qui inter paucos litteras Graecas egregie callentes eſt numerandus. Sed ſi maiora deſunt, iis, quae ſuppertunt, eſt utendum, etiam ſi ea ſint conditione, quae, ſi meliora adeſſent, ne quidem deſideraveris.

Praemiſſa eſt Lyſiae orationibus Praefatio, in qua et praefidia, quae fuerunt, commemorantur, et editio Lyſiae Londinenſis anni 1719, accurate deſcribitur. Neque hoc videtur non probandum. Eſt enim illa editio ita rara, et in noſtris terris tam parum frequens, ut plerique eam ne
E oculis

oculis quidem usurpaverint. Coniuncta est cum censura hac editionis Anglicanae brevis de scribendi genere Lyfiao disputatio qua in re Cel. Reiskii perobscurum statuentis Lyfiam iudicium non possumus non amplecti. Docet porro, Lyfiam, inter omnes fere scriptores, Graecis mendis maxime esse obsessum, lacunisque ita distinctum, ut de locis quamplurimis paene desperandum videatur. Misera haec Lyfiae conditio, quam et ipsi agnoscimus, vehementer et inde augetur, quod perpauci eius adhuc exstant Codices MS&ti, quorum suffragiis mendae tolli, et lacunae expleri possint. Nactus quidem est Editor aliquot paucos Codices, quorum tamen ea est ratio, ut, ipso facente, perparum inde Lyfiae auxilium venerit. Quae confessio ut ingenuae mentis est argumentum, ita omnibus videtur commendanda. Vulgaris enim haec est doctorum consuetudo, ut quae ipsi possideant, aut usurpaverint, ea continuo praedicent, summisque laudibus in coelum usque tollant. Illustre in hanc rem exemplum ipse dat Lyfias, eiusque editor Taylor, de quo postea, pauca addemus. Iam codices, quibus usus est, Celeb. Reiskius, commemoremus. Primus est Coislinianus, non magni faciendus ille, iudice Reiskio. Usus est illo quidem Taylor, aliquidque ad Lyfiam constituendum nactus est inde auxilii; sed eum non ita videtur adhibuisse ut non et Reiskii secundis curis plura etiam fuerint relicta. Alter Codex exstat Venetiis in bibliotheca S. Marci, inter eos, qui Cardinalis Bessarionis olim fuerunt. Impetravit Celeb. Reiskias, beneficio Antonii Zanetti, praefecti bibliothecae, ad loca tantum quaedam selecta varietates. Nemo enim Venetiis, in tanta urbe, esse putatur, qui eam provinciam ita susciperet, ut totum codicem ad editionem aliquam examinaret. Et fuere eius codicis lectiones ita comparatae, ut nihil paene ad emendandum Lyfiam adferrent, imo plus habet codex ille corruptelarum, quam libri vulgati. Tertius Codex est Vindobonensis, quem omnium Codd. Reiskius maxime putat corruptum. Quod eius iudicium, de quo

quo non dubitamus, verum est, sane Taylor est reprehendendus, qui eum *optimae notae* semper esse clamat, quod ab Critico acri et diligenti omnino videtur esse alienum. Sed habet hoc commune cum multis, qui ea, quae ipsi possident, maximi faciunt, alia contemnunt; quorum in numero fere sunt ii, qui Criticam artem ubique iactantes, eiusque tamen plane imperiti, semper clamant, sic *Codex antiquissimus, optimus, sic omnes Codices*, cum tamen nullum ipsi Codicum viderint, sed ab aliorum ore pendere consueverint. Non tamen ita est contemnendus hic Codex Vindobonensis, quin subinde bonas lectiones, quae etiam in textum plerumque sunt receptae, praestiterit. Jam dudum est hoc Criticis observatum, saepenumero in Codd. vitiosissimis eas esse lectiones, quamquam raras, quae omnibus aliis debeant praeferrī.

Satis diu hisce immorati, accedamus ad ipsum Lyfiam, videamusque, quibus in rebus Cel. Reiskii curam laboremque expertus, meliore, quam antea, iam sit conditione. De Taylorianis et Marklandianis adnotationibus, iusto plerumque illis longioribus atque subtilioribus, nihil dicemus. Sunt illae quidem ita comparatae, ut magnam partem debent resecari, sunt tamen integrae repetitae, consilio non improbando. Est quorundum hominum ea conditio, ut magnam, iactatione sua, eruditionis famam consequantur, atque pro talibus habeantur, quibus nihil nisi egregium excellentisque excidere possit. At vero ubi rem accuratioris animo examinaveris, omnia alia apparent, ipsorumque gloria, velut alae Icareae, liquefacta, in profundum delabitur. Quorum in numero quin Taylori et Marklandi notas et coniecturas collocemus, vix a nobis impetramus. Sed missis his, ipsius Cel. Reiskii laborem accuratius paullo perlustremus. In quo tamen recensendo non ita versabimur, ut omnia, quae ille praestitit, enumeremus, sed potiora tantum feligamus.

Legebatur antea pag. 3. *ὅτι εἴπερ αἱ οὐκ αὐτοῖς εἰ ἦτε τοιαῦτα πεποιθότες.* Illud *εἰ ἦτε* difficilem habet sensum, quem neque nos tam lyncei sumus ut perspicere valeamus. Diu ante Taylorum, Schottus et Scaliger coniecerant, legendum esse *εἴτε*, quos tamen viam monstrantes Tayloro sequi non est visum. Lectionem *εἰ ἦτε*, quia non *improbat*, retinet, de iensu, ut videtur, securus. Cel. Reiskius recte in *εἴτε* videtur contraxisse. Nonissimum enim est scilicet negligentia, aut alio quocunque casu saepe factum esse ut vox una in duas divideretur. Cuius rei in ipso Lyfia exempla occurrunt. Pag. 9. legitur *ἴσθη μῆτε λυπεῖν, μῆτε λαὸν ἐπ' ἐκείνη εἶσαι*: Taylor et Marklandus certatim in huius loci emendationem insurrexere. Ille adgreditur *τὸ λυπεῖν*, longaque et subtili disputatione it demonstratum, legi debere *ἐλλυπεῖν*: *τὸ λαὸν* hic tentat, vultque mutatum in *ἐάν*. Uterque male. Recte Reiskius vulgatum retinet, cum illud, indice eodem, ne quidem sic Graecum, hoc minus necessarium. Contra non arbitremur necessarium, quod vult Cel. Reiskius. pag. 16. ut aut addatur *ἐξοῖσα*, aut *ἐγγύς* in alium locum transferatur. Potest enim *ἐπιηγήσα* explicari sine accusativo addito, *observans, intentus*. Pag. 17. legebatur antea *ἦν γυναικαί*: Marklandus odoratus est deesse videri *τὸ σὺν*, idque, pro more suo, longa disputatione demonstrat. Reiskius recepit in textum ex Codd. Pag. 23. ante Taylorum erat *προσθεῖν*. Dedit hic *προθεῖν*, longa subiuncta adnotatione. Reiskius vulgatum et ipse non probat, delictique in textu *προσθεῖν*. Quae etsi est coniectura, magis tamen, quam Tavhriana, videtur probanda, dum Codd. auctoritas melius quid suppeditet. Pag. 29. fuit olim *πολυγῆς*. Varias, quas eruditorum ingenia in hac voce dederunt coniecturas, enumerare neminem iuvat. Recepit Reiskius ex Vindobonensi *πληγῆς*, praeuente iam Toupio. Num recte, alii iudicent, saltem facilius reddita consecutio verborum. Dissensimus autem ab Cel. Reiskio, quod pag. 30. *τὸ σίδηρον* oppugnat, praec-

praefertque *αδηςειον*, quia illud *ferrum, metalum*, hoc, quae ex ferro confecta sint *arma, falces*, significet. Sed veremur, ne nimis haec sint subtilia et arguitora. Nam nulli dubitamus, quin *αδηςειον*, ut Latinis, terram, de ense, cultro, accipatur. Pag. 41. est *περὶ τῶν ἰουδαίων*, in *εὐστανθίου* *κατὰ*. Taylor non satis aut attentus, aut dictionis huius ignarus, *τὸ περὶ* mutare voluit in *παρὰ*; quae mutatio, praeterquam quod nulla Codd. auctoritate nititur, etiam videtur inepta. Unde iure eam Cel Reiskius reiecit. Ex hoc aliusque innumeris apparet quam largam et amplam suppeditet saepe linguae incitiae emendandi cupiditati materiam. Pag. 41. lectum ante *ἡν δὲ Ἰησοῦς ὤκει*. Coniecerat Reiskius esse debere *ἡν δὲ Ἰησοῦς ἦν ὤκει*. Quam additionem *ἦν ἡν*, quia sensus postulat, et Codd. confirmant, in textum immittit. Pag. 55. pro *αἰτιασις*, quod Taylor Stephanum sequutus dederat, revocavit Reiskius Aldinum *ἠρωσιας*, ob consensum Codd. Nosque et ipsi hoc putamus praefendum etiam si illud in quibusdam sit Codd. quia *ἠρωσιας*, quod rariorem habet significationem, nemo librarius, ut arbitramur, facile cum *αἰτιασις*, cuius est vulgaris significatio, permutaverit, licet ipse Reiskius pag. 106. contra statuat. In oratione funebri pag. 64. est locus, de quo quid nobis videatur, pace doct. Reiskii non possumus non proferre. Sectatur in hoc quidem Lysias brevitatem quandam, quae etiam facit, ut oratio interdum sit subobscura; neque tamen inde largimur id posse colligi, ut, si aliquo loco ab hac sua regula discesserit auctor orationis, spuria ea et Lysiae nomen falso praefereus iudicetur. Quae si ratio valeret, nullam credimus fere extare, quae suo auctori non falso tribuatur. Plinium e. c. in Panegyrico, etiam pueri norunt quandam adfecta e brevitatem, sed non ita eum esse constantem, ut non saepius sit copiosus in coacerandis verbis et sententiis, idem fere significantibus. Et tamen omnes ab ultima memoria Critici, Panegyrici eius auctorem, consentientibus

suffragiis, Plinium habuerunt. Pag. 82. antiquum *διπλοδύνασαν* Taylor, quam ob causam nescimus, mutaverat in *δῖς ἐκπλοδύνασαν*, cum tamen vulgo notum sit, tria, non duo, celebria Graecorum terrestria fuisse praelia. Apparet, Cel. Reiskium iure antiquum revocasse. Idem pag. 99. recte videtur recepisse, quod Marklandus coniecit, ἐν Σαλαμῖνι; *οἷς*, pro ὑπὲρ τῶν ἄλλων τῶν ἐν Σαλαμῖνίῳ; *οἷς*. Contra non videtur necessarium, in his, εὐτυχίαν ὁμονεῖσαν τοῖς κινδύνοις ἐκτῆσαντο, priora mutare in εὐψυχίαν ὁμολογῆσαν, praesertim sine librorum auctoritate. Vulgatum etiam sensum habet meliorem, *felicitatem, quae par esset periculis*, id est, quae digna esset, propter quam tanta pericula subeantur, *acquiescunt*. Ignoramus praeterea, an dici possit, εὐψυχίαν κήσασθαι, *fortitudinem parare*, nisi κήσασθαι velis reddere per *habere, possidere*, quod tamen ab hoc loco videtur alienum. Pag. 122. pro vulgato *κονοι* receptum *κανοι*, ut sit oppositum τοῖς παλαιῖς, quod praecedit. Prius tamen defendi posse videtur. Pag. 140. pro Tayloriano *ἐκσας*, recte receptum *ἐσας*, *urgens*. Pag. 153. Taylor omiserat ἢ μεθ' ἡμέραν; cel. Reiskius ex Codd. prioribus recte revocavit. Pag. 253. legitur κατὰ τὸ παλαιὸν καὶ ἀρχαῖον. Offendit Taylorum τὸ παλαιὸν, ideoque mutatum voluit in *πάλαιον*. Huic stabiliendo plura loca affert, in quibus τὸ πάλαιον occurrit, quae huc plane non pertinent. Primo enim nemo dubitat, quin hoc sensu τὸ πάλαιον usurpetur, et vero etiam exemplis non erat opus. Deinde profecto est durum, meram coniecturam, quam nulli Codd. firmant, pro lectione codd. et edd. et quae non est contra analogiam linguae in textum recipere. Recte igitur Reiskius vulgatum restituit. Pag. 280. ex Vindob. additum ἀπορήσει post καὶ μαρτύριον, quod sane videtur a librario omisium, ob statim praecedens idem vocabulum. Pag. 337. pro *πραχθεῖς* revocatum Aldinum *πραθεῖς*. Pag. 453. dedit Reiskius, ex coniectura Taylori at Mark-

Marklandi, *τραγηγῶν* pro *τραηιδῶν*. Sed non videtur haec emendatio necessaria. Coniunguntur quidem illa duo si-
 pius in hac oratione; nulla tamen est ratio, cur *Lyfias* alio
 loco non aliter potuerit scribere. Admitteremus, si Codd.
 haberent. Pag. 478. haec sunt verba: *ἔλοι μὲν ἀπέθανον·*
ὁ μὲν τραβλωθεὶς Ξενοφῶν, ὁ δὲ Ἰππίας, ἔλω. Taylor haec
 se non intelligere fatetur; Marklando suspicio suboritur,
 cum res, ut *Cel. Reiskius* explicat, intellectu sit facilis.
 Docet enim *ἔλω* ἀποθανεῖν esse simpliciter interfici, *μη*
τραβλωθῆναι. Pag. 557. bene doct. *Reiskius* secundam
 contra *Alcibiadem Lyfiae* adferit, contra *Marklandum*.
 Pag. 673. legebatur antea *ἀλλὰ γὰρ ψευθεὶ καὶ ἡγόρευε.*
 Ad quem locum expediendum *Oedipo* Taylor putat opus
 esse. Fuit is *Marklandus*, qui coniectura verum asseque-
 batur, volebatque *ψευδῆ καὶ ἡγόρευε.* Quod quia *Cod.*
Vindob. firmat, in textum est receptum. Pag. 854. fuit
 olim *ἔκ τῶν κύριων καὶ εὐπλῶν.* Exercuit ultima vox
 summorum virorum ingenia, *Petitum*, *Taylorum*, *Marklan-*
dum, alio aliter rem expedire conante. *Cel. Reiskius* com-
 mutavit cum *σηλῶν* idem ex coniectura. Videtur illa
 quidem, quam priorum, probabilior, sed tamen veremur ut
 res adhuc satis sit explanata. Haec sunt, quae potiora vide-
 bantur, et commemoratu non indigna. Unum hoc addamus,
 vehementer *Cel. Editorem* nobis se probasse, quod id sibi
 praeicipue indicandum proposuerit, quae sit vis oratoria et
 quomodo obscuriora et non satis sibi respondentia debeant
 inter se comparari connectique. Caeterum auguramur, fore,
 ut labor hic *Celeb. Reiskii* permultis ita videatur proban-
 dus laudandusque, ut vir optimus cum non sine fructu
 exhaustisse existimetur. Certe reipubl. literis interest, ta-
 lium virorum, quorum copia non premimur, meritis, qua-
 eumque demum ratione fieri possit, succurrere.

NOVA LITTERARIA.

Si iure aliquo Virorum illustrium aut eruditorum per Europam rogetur Patrocinium, ad opus aliquod litterarium in lucem edendum; liceat augurari, eosdem optimo iure iam compellari, ut opus, in universorum utilitatem institutum, formaque sequenti propositum, favore suo protegant et sustentent. Profecto Doctor *Kennicott*, qui huiusmodi patrocinium rogat, publicae liberalitatis laudi multum detraheret, si, postquam opus a se inceptum subscriptione librarum plus quam decem mille, (monetae Anglicae,) huc usque auctum fuerit ac promotum, non ex hoc argumento colligeret, fore et in posterum Patronis suis parem alacritatem, quo typis demum excudatur; quod, ut tam ingenti sumptu prelo paratum esset, iisdem auxiliantibus tandem effecit.

Quamquam vero huiusce operis fama singulas Europae regiones pervaserit; quamquam hominum uniuscuiusque et ordinis et sectae praeconio fuerit ornatum; nec minus Romae, quam Genesae, auctoritate publica munitum; quamquam Regum potentissimorum commendatione decoratum, et celeberrimorum tum Professorum, tum Bibliothecariorum subsidiis, firmatum; quamquam Augustissimi Regis Britannici, Serenissimi Principis Arausiaci, Academiae Theodoro-Palatinae Manheimensis, plurimorum porro Virorum Illustrium ac Doctorum tum in Britannia, tum in Hibernia, patrocinio ac munificentia singulari insignitum; quamquam denique opus, adeo honorifice commendatum, satis quoad propositum eius ac usum innotescat, eoque saltem, ut ulterior aliqua explicatio supervacanea videri possit: quoniam tamen ad nonnullos forsitan publicae hae conditiones pervenient, quos operis huius indoles, prorsus lateat; ad nonnullos etiam, quos, ut de eo minus benevole sentiant, induxerunt vel paucorum impetus inhumani, vel multorum falsae

falsae repraesentationes, ex ignorantia ortae; vera operis indoles breviter hic exponenda est, et illustranda.

Inter omnia, quae nunc extant per totum terrarum orbem, volumina, nullum Novo Testamento, utilitatis ratione habita, nullum Veteri Testamento, quod ad antiquitatem attinet, aequiparari potest. Haec duo volumina generis humani tum historiam, tum officia, a mundi creatione usque ad ipsius ritum enarrant, idque ex scriptorum spiritu divino auctoritate. Quamquam vero hi Auctores scripta sua omnino perfecta post se reliquerunt, eam tamen perfectionem non vendicabant ii, qui in saeculis sequentibus transcripserunt: nec divina providentia ullo modo sese interposuit, ut perpetuo miraculo calamos scribarum erroribus obnoxiorum dirigeret. Quod si multae variantes lectiones irrepsissent, in nulla certe aetate, quam haec nostra, opportunior esse potuit earundem detectio, cum verisimile sit, has ipsas varietates objectionibus hominum infidelium ansam praebuisse praesipuum. Est etiam verisimile, harum varietatum nonnullas in iis locis obtinuisse, in quibus Verus Testamentum vel cum locis exinde in novo citatis, vel cum aliis Veteris Testamenti locis, nunc pugnat; vel ubi verba, in profana praesertim oratione, legitimam aliquam et grammaticam interpretationem non recipiunt. Et quanto impedimento necesse hoc fuerit eorum studiis, quibus sacrum hunc codicem exponendi datum sit negotium; quantumque aliorum pium ardorem minuerit, quibus in hunc librum meditandi incumbit officium! si revera multis magnisque a primaeva sua rectitudine deflectionibus obscuretur.

In Academiae Oxoniensis honorem dictam sit, quod hic loci, anno C. 1707. Graecus Novi Testamenti textus, una cum lectionibus variantibus, ex codicibus MSctis circiter 112. ab erudito ac diligenti Doctore Millio collectis, in lucem fuit editus: cuius institutum, etsi paucorum cavillationibus petatum, magna tamen cum laude et gratitudine

acceptum est. Cum tamen eruditi fere omnes, dum Milio grates agerent, e) ipsi opinionem suam prodebant de multis locis in Novo Testamento corruptis, (quae enim in peius mutantur, ea certe corrumpuntur) credebant nihilominus pauca esse loca corrupta in textu Testamenti Veteris: imo potius religionis loco habebant, textus Hebraei impressi integritatem asseverare absolutam; etiam si is non innoteat, quo ex codice MScto, vel quibus MSctis, fuisset desumptus.

At vero, circiter 20 abhinc annos, deprehendebat D. Kennicott multos codices Bibl. Hebr. MSctos Oxonii servatos, eosque tum a se invicem, tum a textu impresso, magnopere dissentientes. In aliis etiam Cod. MSctis, tum Cantabrigienfibus, tum Londinensibus, variantes lectiones multas, easque magni momenti, reperiebat. Haec inventa, nihil obstantibus virorum doctorum opinionibus praeiudicatis, in Dissertatione anno 1753. in lucem edita, exposuit, Qua in Dissertatione, uti et in altera 759. tam abunde emicuerunt probationes tum codicum Hebr. iam extantium multitudinis, tum lectionum non leviter variantium; ut induceretur fuit D. Kennicott, Viris primariis eum adhortantibus, ad collationem omnium codicum Hebr. Biblicorum, in Britannia aut Hibernia conservatorum, instituendam.

Intra decem annos, quos antea subducto calculo necessarios fore coniecerat, fuit ad umbilicum perducta collatio, Dumque haec geruntur domi quid apud externos fieri posset exquirebat; et exquirenti res tam pulchre cessit, ut codices MSctos ex Asia, Africa, et America huc advectos, excufferit. Amplissima autem illa, quam corrasit, supellex ex Europaeis praecipue derivata est regionibus; quarum ex nonnullis codicum collationes ex aliis ipsi Codices fuerunt subministrati: et ex Hispania nuper transmissi sunt sex MScti, eruditissimi Doctoris Bayer, ecclesiae Toletanae Thesaurarii, peculium,

Apud

Apud exteros vero tot reperiebantur codices *Mss̄ti*, ut eorum omnium collationes nancisci res esset optanda potius, quam exequenda: expetendum tamen erat, imo et efficiendum, ut in locis selectis, quae magni essent momenti, inspicerentur fere omnes. Quo circa D. Kennicott (qui in hoc opere ulterius profequendo non magis instituebat suis parcere sumptibus, quam pepercerat valetudini,) cum ipsemet codices Parisienses ad examen revocasset, Dominum Bruns, Lubecensem, virum doctissimum, misit ad regiones plerasque Europaeas, in quibus eiusmodi codices conservantur, visendas. Huius itineris commoda votis plus quam responderunt; et Brunso singulae bibliothecae summa humanitate fuerunt patefactae. Hic, operis sacri gratia peregrinans, magno exceptus est favore; atque eo maiore, quippe ei datae fuerant literae, satis honorifice concessae, a Serenissimi Regis Britannici Secretariis ad res politicas primariis; et ab iis, qui eiusdem Ser. Regis legationem apud exteros gerunt, officiis adiutus fuit humanissimis.

Iam in Angliam redit; instituto a Roma, Venetiis, et Vienna, per Pragam, Dresdam, Lipsiam, Berolinum, Hamburgum, et Hollandiam itinere. Transmissis iam iam Oxonium quinque fasciculis, mole haud mediocri, materiae ac suppellectilis ad hoc opus pertinentis; reversurus est, uti sperandum, reliquis ditatus, priusquam opus prelo subiciatur. Thefaurus vero, quem colligit, non tantum ex bibliothecis provenit publicis; concessa est enim ei licentia plurimos versandi codices, qui privati sunt iuris. Utitur quinetiam singulari quodam privilegio, *Mss̄tos* nempe, qui ad Synagogas doctosque Judaeos pertinent, examinandi. Atque id beneficium operi huic idcirco accessit; quod binae Epistolae Hebraicae, verbis maxime honorificis, conscriptae sint, et a praefectis Synagogarum Londini primariarum consignatae, fratribus suis peregrine agentibus inscriptae, atque ad eos a Brunsi ipsius manibus traditae.

Quaquam fieri nequeat, quin, ex hac Iudeorum opinione, multorum Christianorum animi ducantur ad rectam de instituti huiusce utilitate sententiam: sunt tamen, qui adhuc opinari volunt necesse esse, ut sit, (idque Iudaeis solum exteris cognitum,) certum aliquod exemplar, cuius in vero textu statuendo extra controversiam valeat auctoritas. Esse tamen apud externos Iudaeos nullum tale criterion, hinc patet — — — quod nuper incidit D. Bruns in Biblia Hebraea, Mantuae 1742. prelo exarata, curamibus Iudaeis doctissimis in Italia degentibus. Horum Bibliorum nulla apud Christianos, vel Britannicos, vel alios fortasse cuiuscunque regionis, facta fuerat mentio; etsi quaedam habeat sibi prorsus peculiaria. Textus quidem idem fere est, qui et in aliis editionibus recentibus; ad imam vero quamque paginam subiiciuntur lectiones variantes, quarum numerus plus quam 2000 attingit, in quibus multae magni momenti, ex codicibus MSctis collectae, ex editionibus impressis, exemplaribus Talmudicis, et Rabinorum celeberrimorum scriptis. Inter alia, insigniter ab eo auctore notata, reperitur et hoc — — — in quibusdam Bibliorum Hebr. locis tot et tantas occurrere exemplarium discrepantias, ut, quas pro veris lectionibus ipsi statuunt Iudaei, plane nesciant.

Qui codices MScti annorum sunt 300. vel 400. si cum Textu hodierno maxime consentiunt: et quo vetustiores sunt codices, eo magis ab hoc textu discedunt, magisque cum versionibus antiquis et Novo Testamento conspirant. Superfunt adhuc codices Hebraei annorum 500. 600. et 700. et credibile est, inter eos, qui iam conferuntur, esse qui ad maiorem ascendunt vetustatem. Hoc utcumque verat, ex codicibus MSctis fere 600. qui scrutationem in huius operis emolumentum subierunt, non pauciores quam 50 videntur annorum esse plus quam 500. Cum textus impressus Samaritanus, qui multis in locis Hebraeum possit corrigere, sua tamen habeat errata; ex veris MSctorum co-

dicuum

MENSIS JANUARIi A. MDCCLXXII.

dicum Samaritanorum lectionibus ea errata procul dubio sunt emendanda: adeo ut ipsa loca, in eo textu corrupta, argumento sint, quam necessaria sit haec operis instituti pars. Ex Samar. MS&is 16. per Europam nunc cognitis, integre collati sunt in hoc opus codices 8 vel 9, qui et ceteris omnibus copiosa varietatum excerpta in hac editione prodibunt. Inter Editiones 40 impressas, quarum hic institutum fuit examen, reperientur primae Editiones — Psalmorum, anno 1477. — Pentateuchi, 1482. — Prophetarum, 1486. — Hagiographorum, 1487. — Bibliorum insuper universonum 1488. quae una editio ab exemplaribus hodiernis discrepat in locis plus quam 12,000.

Quod si lectiones variantes in Bibliis Hebraeis, impressis aequae ac scriptis, tantopere abundant; aut est, aut esse certe debet, votum uniuscuiusque Christiani ardentissimum, ut cunctae hae Lectiones, quantum fieri possit, luce donentur publica: ut ita demum pari gaudeat privilegio Testamentum Vetus, quo iam diu potitum est Novum; quodque ut omnibus scriptoribus antiquis tribuatur postulant eruditi. Et quod ad ineptam illam attinet quaestionem, utrum codices MS&i, in operis huius usum adhibiti, bono an malo iudicio fuerint selecti; sciant rixatores, nullum eiusmodi, de quo loquuntur, fieri delectum. sed lectiones variantes ex MS&is Europaeis fere omnibus hic fore exhibendas, quorum MS&itorum in Prolegomenis dilucida prodibit enumeratio.

Forma ac modus Editionis est huiusmodi. Textus Hebraeus ab editione van der Hooght desumetur; ne unice quidem literulae facta de industria mutatione, nisi quod errata quaedam typographica in editione Amstelodamensi detecta, corrigentur. Ad imas paginas subiicientur Lectiones variantes, singulae ad sua commata spectantes; nume-

roque suo in his notis animadverso, iuxta catalogum praefigendum, unusquisque codex, unde desumptae fuerint variationes, indigitabitur. Textus ideo hic imprimetur, quia eiusdem cum notis comparatio sic longe commodius instituetur; et plurimis in locis, sine textu supra posito, notae vix intelligi possent. Textus, ut res postulat, prodibit Hebraice; notae ac prolegomena, latine. Sperandum tamen, huiusce operis beneficium in univ. orbem christianum redundaturum; cum, Lectionibus his variantibus in lucem demum prolatis, versionum vulgariarum, tum domi, tum foris, examen de novo instituetur.

Excudetur in folio haec editio: et textum Pentateuchi Hebraicum comitabuntur lectiones variantes codicis Samaritani, ordine et loco commodissimo dispositae. Eousque processit operis instituti apparatus, ut, quamprimum commoda fieri queat coniectura, quantus exemplarium numerus sit excudendus, typis statim mandetur: in hoc etenim opere, sumptibus admodum insolitis onerato, pecuniarum iactura non necessaria prorsus abs re esset. Et cum sperare liceat, intra 4 aut 5 menses, subscriptorum numerum domi forisque posse ad calculum redigi; solstitio aestivo proximo insequente pro certo statuit Editor opus suum typis consignare. Pergrata res est Editori, quod, probabili coniectura, poterit haec editio duobus voluminibus, quanquam grandioribus, contineri. Atque ut folii impressionis sumptus exonerentur, (Editor enim ne oboli quidem lucrum proponit sibi,) a Subscriptoribus singulis pro quovis tomo quatuor aurei monetae Anglicae (4 *Guineas*) necessario sunt impendendi. Statuitur itaque haec conditio — — — ut Vir quisque, aut quaeque Societas, nomen suum subscribens, ipso subscribendi tempore, vel pro ambobus tomis integrum pretium (aureos scilicet 8) deponat: vel, aureos 4 pro tomo primo solvat, ipso tempore subscribendi, et quando in manus

manus tradetur tomus primus tunc caeteros 4 aureos solvat. ad impensas tomi secundi, exonerandas. Pecuniae sic subserptae, eadem, qua et ipsae collationes, fidelitate muniuntur. Nam quo tutius ad rempublicam literariam perveniant laboris sui fructus, obligavit se D. Kennicott provisione nummorum haud mediocri, fore ut, si ipse prius lato fuugatur quam hoc opus in lucem edatur, totus collationum apparatus totaque chartarum supellex, ad editionem promovendam necessaria, in Academiae Oxoniensis custodia tradatur. Atque insuper cavebit, ut eae pecuniae, quae a se receptae ad opus hoc imprimendum, nondum tamen in eum usum fuerint expensae, una cum chartis supra memoratis tradantur Academiae.

Imprimuntur Subscriptorum nomina, volumini praefixa primo. Et, ut hoc quam citissime prelo manderur, viros illustres eruditosque, qui vel domi vel in peregrinis regionibus hac occasione patrocinio suo opus hoc exornare voluerint, enixe rogat D. Kennicott ut pecunias subscriptionis sine mora deponi iubeant, vel apud auctorem vel apud bibliopolas sequentes — — quibus concessa est copia formulas impressas tradendi, ob pecunias, vel pro tomo primo, vel pro ambobus tomis receptas:

LONDINI, *Rivington, Nurse, Payne, Dodslry, Recket, White, Cadell, Johnson, Elmsley, et Heydinger.*

OXONII, *Fletcher et Prince.*

CANTABRIGIAE, *Woodyer et Merril.*

EDINBURGI, apud *Carol. Elliot.*

DUBLINI, *magistram Leathley.*

AMSTELODAMI, apud *Marcum Michel Rey.*

48 NOVA ACTA ERUDITORUM

BEROLINI, *A. Haude et I. C. Spener.*

GENÈVÆ, *Emanuelém du Villard.*

HAMBURGI, *magistram Herold.*

LIPSIAE, *Siegfried Lebrecht Crusius.*

MADRITI, *Angè Coradi.*

MANTUAE, *Moyse Foa.*

PARISIIS, *Gibert l'ainé.*

ROMAE, *Bouchard et Gravier.*

VIENNAE, *Johannem Paul. Krause.*

NOVA ACTA ERUDITORUM

publicata Lipsiae

Calendis Februarii Anno MDCCLXXII.

ACTA SANCTORUM OCTOBRIS.

Ex Latinis et Graecis, aliarumque gentium monumentis, servata primigenia veterum Scriptorum phrasi, collecta, digesta, commentariisque et observationibus illustrata, a IO. STILTINGO P. M. CONSTANTINO SUYSKENO, IO. PERIERO P. M. CORNELIO BUEO, IACOBO BUEO. Operam conferente JOSEPHO GHESQUIERO, e Societate Jesu Presbyteris Theologis. TOMUS I. quo dies primus et secundus continetur.

Antwerpiac, apud Petrum Ioannem van der Plafche,
MDCCLXV. fol. 7 Alph.

Est hic ille liber avorum nostrorum memoria inceptus, cuius finem, licet ad finem properet, nos certe non videbimus, quem privatorum bibliotheca vix capit, publicae raro habent, praecipue apud nostros; nam Romanensium monasteria facile eum emunt, quibus etiam potissimum scriptus videtur. Nam a nostra ratione sentiendi paullum remotior est, qui certo statuimus, nihil suspectius esse posse historia

G. Sancto-

Sanctorum in omni religione; cum simulatio, fides, falsae narratiunculae, fidem historicam valde imminuant. Romanos tamen olim conquestos, historiam suam per vanas laudationes mortuorum valde esse corruptam et Bessarionem Purpuratum accepimus, cum aliquando novi sancti pronuntiarentur, virum doctum et naris acutae, dixisse: hi novi sancti faciunt, ut de veteribus etiam incipiam addubitare. Solus certe Deus novit ingenia animosque; nos omnes aut propense nimis aut odiose iudicamus, et Augustinus iam olim de mortuis hoc monet: laudantur ubi non sunt, patiuntur ubi sunt. Unaquaeque religio, ut verum dicamus, habet suos: beatos sanctos, doctores, confessores, martyres, etiam falsissima, et aut fictis, aut exaggeratis tamen antesignanorum suorum dictis, factis, virtutibus et miraculis in vita vel post mortem patris, claret, quae aut enentita sunt plane, aut ex ignorantia rerum naturae orta. Hoc certe verissimum est, quo obscuriora sint saecula, imperitior populus, ignotiora studia humanitatis et philosophiae, eo plus sanctorum et miraculorum esse et fuisse. Lucem litterarum haec raro ferunt.

Continet ergo liber, quem diximus toto Tomo primo non nisi priores duos dies Octobris. Calendae ipsae habent sanctos qui eo die coluntur circiter triginta et octo, et o felices, quibus tot sunt in unum diem numina! Praefixa est vita Stalingii et Prierii, quorum uterque operi huic erat immortalis, quae eleganter et utiliter scripta, proderit iis, qui magni et docti aliquando esse cupiant, ad quod nihil est convenientius, quam vestigia doctorum virorum legere. Sequuntur deinceps vitae sanctorum, quibus temper luculentus est commentarius praefixus qui, quicquid de eorum factis inveniri potuit, diserte ac late commemorat, nec timet etiam ad minuta descendere; si tamen minuta dici debent, quae historiae temporum, antiquitatibus, geographiae, et notationi temporum, magnam lucem poterunt asferre, eruta ex

libris

libris rarissimis saepe, etiam Mŕctis undiquaque conquisitis. Quae omnia societas religiosa praestare potest, adiuta sumtibus, bibliothecis, tempore, et multorum ingeniis; at unus eruditorum, muneribus distentus, familiae immerŕsus, victuique lucrando deditus, vix commemorata legere potest, nedum commemoranda scribere.

Ipsae narrationes plurima habent, quae fere plurimis classibus eruditorum prodesse queant. Nam refertae sunt optimis observationibus, quae historiam illorum temporum illustrant: et praeterea, quanquam multa fabulosa sint intertextae, uti ipsi Editores diligentissimi consentunt ingenue; tamen hoc apparet, sanctis illis cordi fuisse conversionem atque salutem animi, quam etsi nimis forsan anfracta via quaesiverint ieiuniis, castigationibus, solitudine, quaesiverunt tamen, et, quod divina bonitas sperare sinit, tandem post multos supervacaneos labores invenerunt. Sed nostra saecula quaerere facile superŕdent, et invenisse iam, et quasi ambabus tenere Deum ac salutem se putant. Sed via ad Deum difficilis est, difficilior ac vulgo putant.

Aliud etiam observavimus, nostro a saeculo plane abhorrens. Illi se dabant in solitudinem, ut se verae vitae, ac fortasse muneri sacro pararent, ad quod inviti et reluctantes pertrahendi erant. Mirum quantum nos eos anteimus sapientia. Convivia, luxuriosa inventa, mores festivi, vestes Attalicae, et paululum theatralis eloquentiae, nunc comptos adolescentulos in omnibus religionibus praeparant ad praedicandum eum, qui, si laudatoribus suis ac successoribus similis fuisset, hominum Servator certe non fuisset. Nostri compti et glabri petunt munera, quaerunt grandes patronos, optima munia, per munera, blanditias, saepe per mulieres, tanquam ostia, intrant in ovile, nihil obstant quod ipse Dominus, qui alibi incendant, latrones, fures, et interfectores appellet. Sed mullanda haec sunt: vae qui moneat, dum se

Deo et religioni caustidicos adiectos putant, qui dudum caussa cecidissent; si his defensoribus indigerent. Alia observatio est haec. Plerique illi antiqui moris pastores, laboribus, vigiliis, lacrimis, multis etiam vexationibus, dubio eventu, saepe vitae cum periculo, per carcerem, exilia, vulnera, neces, praecierunt gregi, quae nostri facile evitant, et pietatem valde quietam et fructuosam exercent.

Aliud memorabile est hoc: vitam saecularem, munus publicum, aulicam potissimum vitam, plerisque antiquorum heroum pessime cecidisse; adeo raro felix est inter multos sapientia, virtus, religio, et raro sibi cavet, qui omnibus cavet.

Genus dicendi, sive in verbis, sive structura orationis, sive in sententiis positum, saepe subit mirari; quae nos in suspensionem adduxere, haud ita obscura et barbara fuisse ea saecula ac depinguntur, cum, exceptis singulis vocibus vel phrasibus, fere ad genuinam latinitatem accedant. Quod non de soluta solum oratione, sed de verbis etiam dictum sit, non puris solum, sed poeticis saepe et romanis. Adeo iniurium est, universum saeculum damnare velle, quorum quodque fere genium suum habet, nec laudandum forte in omnibus, sed neque contemnendum. Nos vero ad singulam facta brevitate accedamus, (nam excerptum vel hoc volumen implet,) et strictim de singulorum vitis quaedam subiciamus, nempe de uberioribus, reliqua relinquamus lectori.

Sic in vita Piatii varia inveniuntur, quibus illustrari Diocletiana persecutio possit. De Remigio, Francorum Apostolo et Remensium Episcopo, aliquae vitae evant, quarum quae prolixior est Clodovei victoriam, et e voto susceptum baptismum, valde illustrat, ac fons in huius temporis historia potest haberi. Bavonis, qui relictis munitis vitae sanctae se dedit, vitae aliquot sunt, quae multis mirabilis
scant,

scitent, verine an fictis nihil moramur. Metrica inter eas est valde bonae poetes, et licentiae forsitan in fingendo dedita; sed pictoribus atque poetis — Serenus nobis placuit, tam piam et tranquillam vitam egit, et aequali flumine decurrentem. Philosophum saltem bonum fuisse putamus, qui vela in altum noluerit dare, procellasque evitaverit cautus. Contraria omnia occurrunt in Leodegario et Gerino, quos domi felices, tandem fluctus aulici rapuerunt, ut tristissima morte obirent. Adeo periculosum est Episcopi *ἀλλοτρι-πισκοπῆν*; et eruditus, philosophus, ac theologus, non potest fere maius vitium committere quam *μετρίθειαν ἐν ἄλλογῆν*, quod tamen is adhaeret nescimus quomodo. Ipsa autem vita magnam lucem accendit historiae Francicae illorum temporum. Tranquilliores vitam egerunt Berengarius, Gothofredus, et Berengarius, qui procellis mundi sapienter evitatis, propius littora legerunt. Quorum ad exemplum, currant utiliter mei nullo cum strepitu dies! Nobilis est tandem vita Sti Thomae de Cantilupe, Episcopi Herefordiensis, qui Deo sibi que vixit, docendo et benediciendo aliis. Nulli reges nec tetrarchae, non ambiriosa dignitas aut invidendi thesauri, sed, quantum iudicare licet, animus vere Evangelicus, vita nec dominationis, nec excellentiae cupida. Sed est inde eo magis memorabilis, quia integrum processum exhibet, quo solent Pontificii examinare, testesque interrogare, aut scriptum postulare, antequam beatum vel sanctum aliquem pronuncient. In quo nostri, qui fines patriae non excesserunt, mire errant, putantque stulta et credula esse advariariorum iudicia; quod non est ita. Diligenter inquiritur in vitam, mores, facta, doctrinam et miracula sanctorum, antequam in coelum recipiantur; adhibentur testes idonei, sunt qui argumenta in contrarium afferant, est qui candidatum suum defendat. Curiae vero Romanae perinde est, repulsanne ferat vel suffragia divus ille, nam pecunia sat larga in antecessum numerata est. Aiunt, nostros Protestantes, ubi Romae haec viderint tam serio agi, praeter opinionem suam facile inclinari in Romanensium partes. Cuius specimen sit

quum hoc volumen claudit, ubi ultra sexaginta testes examinati sunt, de vita, doctrina, moribus, factis dictisque Thomae huius, iique iurati, publice, praesentibus summis Theologis. Nec hoc nostro forsan tempore, sed initio saeculi decimi quarti. O utinam nostri paullo accuratius inquirerent in alienarum ecclesiarum instituta!

De miraculis pari curiositate investigatis, difficile est in universum quidquam pronuciare, quorum magna farrago in Thomae vita subiungitur. Credere omnia promissae, petita ex remotissimis saeculis, et credere suspecto testimonio narrantium vel scribentium, vix a sapiente expectari potest, cui Epicharmus insulurra,

Νῆψε, καὶ μέμνησ' ἀπίσσειν. Ἐξ ἄλλοις ταῦτα
τῶν φρεσῶν.

omnium minime a nobis: nam Pontificii ab his miraculis, si vera sunt, libenter ulterius concludunt. At omnia imposturas, fraudes, mendacia putare, est facile quidem, sed nimis forsan invidiosum, atque iniurium in bonos forsan viros, et beatos. Imaginationi et viribus naturalibus multa attribui possunt, soletque gens humana sibi in omnibus libenter blandiri, et gratulari θεῶν quoddam, ut veteres poetae atque historici solent. Ulteriora decernere non audemus, quia nunquam satis caute hodie disputari contra miracula potest, cum profani argumentis his ipsis libenter contra miracula sacri codicis utantur, quibuscum iam etiam nonnulli Theologorum aut sentiunt, aut etiam aperte fatentur, quod nollemus ita esse. Suffocati in aquis etiamnum in Anglia vel citra miraculum Sti Thomae restituuntur, et sic alia similia quaedam, non tamen omnia. Fervidiores olim nostri Diabolum e machina advocabant, et huic deinceps, ut mendaciorum et glaucomatum, architecto omnia miracula adiudicari volebant. Sed haec ratio disputandi coepit in desuetudinem abire.

Hæc

Haec dicta sunt de libro laborioso, locuplete, et si fetae placita exceperis, utili et bono? Adiciuntur indices uberrimi in hunc et praecedentes Tomos, de quibus nihil iam attinet dicere.

*Σειρά ενός και πενήκοντα Υπομνηματισίων
εις τὴν Οὐλάλευχον καὶ τὰ τῶν Βασιλείων ἠδὲ πρώτων Ἱσπανῶν
ἐκδοθέντα; Ἀξιώσει μὲν τὸ εὐσεβεῖα τὸ καὶ γαληνίαν ἡγε-
μονος παση. Οὐγκροβλαχίας, Κυρίῳ Κυρίῳ Γρηγορίῳ Αλεξαν-
δρῶ Γκκα, ἐπιμελεία δὲ Νικηφορῶ Ἱερομοιάρχῳ τῷ Θεολογῶ.
Τόμος πρώτος, τὴν πεντάλευχον περιεχῶν. Ἐν Λειψία
τῆς Σαξονίας, ἐν τῇ Ἰνπογραφίᾳ τῷ Βρεϊμοσφ.*

Εἶσι αΨοβ.

Inter adiumenta Sacrorum Librorum recte, hoc est ut eru-
ditum et doctum interpretem decet, interpretandorum,
cum alia ponuntur multa et gravia, quae commemorare
alienum esset, tum etiam hoc, si non maximum, certe non
ultimum, aut quo aequo animo tibi carendum putet is, qui
iustam ad hoc negotium diligentiam afferat, quod ab veteris
Ecclesiae Christianae doctorum et antistitum, quos Patres
appellamus commentariis repetitur. Quorum comparatio,
et lectio, cum tere habeatur operosa et impedita ut ex
paucitate eorum apparet, quorum in animis studium inspi-
ciendi atque consulendi Theologorum veterum libros viget,
quod extinctum paene nunc et delictum dolet optimus
qui que: magna profecto gratia habenda est iis, qui multas
multorum verborum, multarum formularum, praeclaras il-
las elegantesque, quae in horum virorum libris reperiuntur,
interpretationes, coactas quasi et collectas extare voluerint,
in eorum voluminum genere, quod Catenarum nomen est
confe-

consequutum. Proximus vero honor illis debetur, qui huius generis libros adhuc in Bibliothecis delitescentes protrahunt, excutiunt, expoliunt, et, novo ornamento auctos, lectorum liberalis gravisque doctrinae cupidorum usibus tradunt. Quare magnum et memorabile nomen sibi paravit, Vir doctrina et diligentia praestantissimus, nostraque laude maior, Editor Operis quod indicavimus, cuius de consilio et ratione, quae instituto nostro conveniant, commemoranda sunt.

Namque is cum Constantinopoli commoraretur, in Bibliotheca Principis Wallachiae Hungaricae, Gregorii Alexandri Gkika, manuscriptum reperit, in quo quinque Moïsis libri Josuae, Judicum, Ruthae, commentarii Samuelis, Regumque libri, excerptis Patrum Graecorum explicationibus ita illustrati essent, ut textus verba medium cuiusque plagulae tenerent, adnotationes autem ad marginem collocatae essent. Codex est in membrana scriptus, sed manu non una, sed atramento et litterarum ductu diversa. Quo conscriptus sit annus adiectus non reperitur, nisi quod in extremo haec verba leguntur: Ἰζαίο τῷ Ζύσαντῃ τῶν τῶν καὶ σὺ ἀλλῶς ἐπεὶ τὸ δ' ἔτι υἱε Ρωμανοῖ, καλογράφος ἀλιημεων ἀνδρατί πόλεως Ἀγγλίας. Huius operis, cuius edendi consilium, simulac inventum fuisset, statim coepit Nicephorus, universae rei Christianae et doctorum commodis studiosissimus, voluntate et iussu domini ac possessoris typis excubendum traditi, primum nunc volumen prodit. Sed operam is sibi dandam esse putavit, ut sibi compararet adiumenta et opes, quibus, quae perfectioni huius operis deessent, ea adderentur. Non solum in publicis et privatis, quas Constantinopolis urbs habet, Bibliothecis, huius generis manuscriptos libros indagavit; sed etiam in Monasterii Chalcedensis Bibliotheca, apud Metropolitanum Smyrnesem, et septem Monasteriorum quae Atho mons servat curatoribus, cuiusmodi librum quaesivit, et, an alicubi existeret, studeat

duit explorare, sed labore irrito, et nihil in his locis reposito, spem eventus destituit. Interea, dum ista sollicitudo animum tenet, ab Alexandro Constantini Aulico et Amico Principis Primario, [μεγαλοπατάριος,] scriptum in membranis huiusce instituti ac generis librum, nullo rogante et appellante, sed sua sponte oblatum accepit. Non est tam antiquus quam ille superior, quod ex litteris, earumque effingendarum modo colligi potest, continetque tantum tertium et quartum Mosis librum, cum Josuae, Judicum, et Ruthæ libello; nihilo tamen minus in subscriptione Oeateuchus vocatur, quod argumento esse debet, quæ desiderantur scripta, alio in volumine quondam, ab hoc avulso et fortassis deperdito, comprehensa fuisse. Verba autem adscriptimus: ἡλεειώθη ἡ ἱερὰ αὐτῆ βιβλος συν Θεῶ τῆς Οὐλαίουχς ἐπὶ βασιλέως μεγάλῃ ἐν Χριστῶ πιστῆ καὶ ὀρθοδόξε αὐτοκρατοροσ Ρωμαίων Ἀλεξῆ τῆ Κομνηνε καὶ Ἰωάννη μεγάλῃ Βασιλέως τῆ Περφυρογεννήτῃς μηνὸς ἰβ, ἡμέρῃ θ, ἡμέρῃ ἀπὸ κλίσεως κέσμεσ εχγβ, ἡδικλῶνοσ ἰβ, προσάξει Λέαντοσ τῶ μεγαλεπιφανεσάτῃ πρωτονοβετισμῃ, καὶ αἰκαίῃ ἀνδρώπη τῆ κραταίῃ καὶ ἀγίῃ ἡμῶν βασιλέως νικητῆτῃ, διὰ χειρὸσ Ἰωάννη τῆ ἐυτελοσ καὶ ξένοσ τῆ Κάλκασ· καὶ οἱ ἀναγνώσκοντες εὐχεσθε ὑπὲρ ἡμῶν διὰ τὸν Κύριον.

Secundum hæc, a liberalitate Procerum Reipublicæ Augustanæ, Procopii Gazæi commentarios, in membranis eleganter scriptos, quos istius civitatis Bibliotheca servat, ut ex Reiseri catalogo Bibl. August. pag. 13. cognosci potest, impetravit; quorum commentariorum descriptio, cum sit operi edendo simillima, si quidem pauca continet ab ipso Procopio profecta, pleraque ex aliorum interpretum scriptis collecta, quod nisi Photius Cod. 206. iam iudicasset, vel ipsius auctoris testimonium, initio operis ingenue editum, satis declararet, in illo expoliendo et constituendo ad usum optime accommodari potuit. Curavisse autem, ut iis donis atque opibus, quæ vel ornamentis, vel præstantiæ laudem haberent,

rent. librum instrueret, ex his quae nunc referemus, intelligetur. Cum totum opus constet e connexis et conscriptis variorum Ecclesiae doctorum commentariis faciendum tibi putavit, ut in Prolegomenis quidem de auctorum omnium quae commemorantur vita, scriptis, iisque vel editis, vel adhuc in scripto latentibus, vel genuinis vel suppositis, vel denique plane in perditorum numerum referendis, accurate exponeret, addito simul optimarum cuiusque auctoris editionum indicio, et interposita de scribendi cuiusque ratione, sive ut appelles licet stilo, Photii auctoritate. Haec excipit tabula locos singulorum librorum explicatos referens: subiiciuntur quaedam de versionibus librorum sacrorum antiquis Graecis, quaeque vel auctores earum, vel temporis quo confectae sint ordinem, spectant. Quamquam autem verba Scripturae sacrae ex editione quae Francofurti prodit, sive Boliata, quoad lectionem et interpunctionem constituere placuit, quod consilium fortasse aliquis minus probet: tamen interpretationes e Patrum scriptis in hoc corpus relatae, cum ex edicis horum auctorum libris, tum ex coniectura, locis innumerabilibus suppleuntur, constituuntur, emendantur; multae, quae sine nomine fuissent posita, suo auctori vindicantur, quae autem Procopii sunt, e codice illo quem retulimus manuscripto, plurimis locis et amplificantur, et sanantur. Accessiones ipsae, quarum ex illorum virorum libris insertae sunt non paucae, divisionum quibusdam signis a caeteris seiunctae notantur. Quae quidem omnia, cum ad diligentiae et laboris suscepti laudem plurimum valent, tum ad doctrinae probandae testimonium certissima deprehendantur. Ac ista quidem in universum commemorasse, ad commendandam operis praestantiam, non alienum esse duximus: sed inmorari in singulis, et specimina quaedam proferre eorum, quibus instructum esse huius libri apparatus memoravimus, et in eligendo difficile, et in iudicio nostro quaeque interponendo periculiculum fuerit: cum praesertim, simulac alterum

Volumen

Volumen, quod adhuc expectatur, prodierit, iterum huius libri mentio in his Commentariis facienda sit, et quae omiserimus repetere, interim de doctrina et diligentia Viri in his Commentariis exoliendis cum maxime occupati, certis esse liceat. Caeterum, cum in librorum bonis atque dotibus enumerandis praedicandisque etiam Indicium ratio haberi debeat, dissimulare nolimus, locorum explicatorum rerumque tractatarum Indices copiosissimos, et laboriosissime confectos, accessisse. Cum autem huius operis usus Graecae potissimum Nationis emolumento sit attributus, in integro eo conficiendo Graecum retinere sermonem placuit: cumque ea contineat, quae sibi univcrsa res Christiana vindicet, praemissa Dedicatio cum omni Christianorum coetu recte communicatum esse videtur.

C. CORNELII TACITI OPERA,
iterum recensuit, notas integras Iusti Lipsii, I. Fr. Gronovii, Nic. Heinsii, et suas, addidit IOANNES AUGUSTUS ERNESTI. Editio Secunda.

Lipsiae apud Weidmani heredes et Reichium, MDCCLXXII.
 Vol. 2. octonis.

Virtutes eximiae, quibus Taciti, Historici veteris, scripta instructa et exornata constat, elegantes generum scribendi ingeniorumque existimatores, omni, ex quo bonis artibus honos rediit tempore, ad magnam necessario admirationem commoverunt. Sed ista quidem voluntas et sententia multorum, quam de sua dignitate auctoritateque optimus scriptor sibi parasset, nisi obsolescere et deminui, sed certe ad pauciores, quam par erat: ex iis, qui ad humanitatis et elegantiae sensum formandi essent, transmitti et diffundi videbatur paucitate exemplarium, quibus scriptorum eius

H 2 legen-

legendorum studium vel incitari, vel adiuvari posse videretur. Quo animadverso in re libraria defectu, cum dolerent omnes, quibus rei litterariae salus et incolumitas curae esset, incommodoque inde venturo iure metuerent, circumspicerentque, qui ei occurrere et resistere auderet: ecce huic officio iusto atque pio se obrulit *Ernstus*, Vir summus, in litterarum incrementis amplificandis et ornandis, et dignitate huius Academiae tuenda propagandaque alacer et indefessus, suscepta ante aliquot annos, cum amicorum hortatu sollicitatus, tum suo quodam impetu commotus, librorum Auctoris recensendorum cura.

Ac munus ipsum, vel ab librorum manuscriptorum editorumque, quorum iusta copia, tanquam subsidis, critici conatus sustentari volunt, penuria, vel ab ipsius Operis mole, difficultatibus nec paucis, nec levibus, laborare videbatur. Neque enim exemplaria tantum scriptorum Taciti augendo, communiaque magis et vulgaria reddendo, defungi volebat Vir sapientissimus, sed, si quid maius et praestantius moliretur et laborantes passim scriptoris locos ad sanitatem revocasse agnosceretur, hoc demum peritorum laudem consecuturum, et recte facti certissimo testimonio futurum, putabat. At fortunae coepta nonnumquam spe celerius et opinione altius provehenti, munere et beneficio accidit, ut tantam brevi tempore antiquarum, primarum ac principum pariter ac exarum, quae hinc ductae fuissent, editionum copiam undique allatam nancisceretur, quantum priorum editorum in Tacito recensendo ad manum habuisse sciamus neminem. Quo effectum est, ut salva unius cuiusque meritorum laude, tamen plus unus, quod sine adulatione verissime praedicare licet, quam reliqui omnes praestaret, verba scriptoris constituendo, et ad optimorum librorum auctoritatem revocando, corrupta integritati reddendo, recta confirmando, vitiorum origines et fontes monstrando, interpolata ab genuinis secerando. Hinc copiam quoque et facultatem nactus est

Editio

Editionum veterum seriem nectendi, sive, ut quaeque ex alia orta fuisset, quid vel boni vel vitii unaquaeque habeat, quibusve modis altera cum altera consentiat aut quid intersit discriminis exponendi, multa simul, quae ab Fabricio et Mettario vel auditu percepta, vel aliunde parum cognita perperam fuissent litteris consignata, oculorum fide et usu rerum, certius, plenius, et explicatius docendi, monita denique et praecepta subiiciendi quibus rei Criticae cupidi, et iudicandi facultatem, et agendi officium conforment. Cui quidem argumento, prolixae Praefationis, quae de causis quas diximus lectu prorsus digna est, loco, abunde satisfactum nemo negaverit. Accepta sunt, quo decuit favore bona quibus suam hanc editionem Vir praestantissimus instruxisset. Nam quum animadversum fuisset, non levi eam cura atque industria explicam esse, non solum nata est auctores plurimos et cupidos, verum etiam aemulos huius eius via ostensa et munita fuisset gloriae, assertoresque et vinices acerrimos. Nam sciendum est, qui post emissae huius editionis tempus in Taciti scriptis constituendis interpretandisque elaborarunt Francisci editores, Alemanus [Lalemant] et Nic. Broterius, utrumque operae suae hanc legem posuisse, ut hac editione tanquam fundamento, cui sua quisque superstrueret, firmissimo uterentur. Reliquus eorum labor, minime tamen ille spernendus, conferendis aliquot Parisinae Bibliothecae regiae recentioribus plerisque manuscriptis libris, consumtus est.

Prodit iam nunc renovatum huius ante aliquot annos confectae editionis opus. Servat virtutes, quibus se quondam probasset aliorum iudiciis, quin etiam auctas amplificatasque refert, et vel ab internas praestantiae incremento, vel ab externi notoris commendatione, instructissima reperitur. Nam praeter auctam in corrigendis typhetarum aberrationibus diligentiam, in Graecis potissimum, quae Liphianis adnotationibus admixta sunt, non leves cel. Editores

Observationum accessiones factae, vel temporis multa subinde docentis admonitu, vel eorum quae ab illis, quos diximus Taciti editoribus, observata et scripta fuissent, ratione. Nicolai vero Heinsii Adnotationes in libros Taciti omnes a P. Burmanno et Batavis olim, sed paullo serius, quam ut superiori editioni accedere possent, transmissae, nunc primum integrae ad alterius Voluminis finem adiectae exhibentur. Indices denique, Latinitatis potissimum, quantum et priores satis uberes, aliena quondam diligentia confecti, nunc demum ipsius Editoris cura inpenso locupletati et copiosissimi redditi sunt, raris quibusque, novis et exquisitis opportune ac loco insertis.

Typorum autem elegantia, chartaeque splendor, longe superat superioris apparatus mediocritatem. Reliqua operis descriptione commemoranda, et excerptorum specimenibus proponendis, non est quod immoremur; tum quod de ea iam olim, nos quae lectorum cognitioni profutura crederemus, dicere meminimus, tum quod huiusmodi opera non fastidiosis et excerptorum paucitate contentis lectoribus proponuntur, sed liberalis doctrinae avida cupidaque mente pernoscenda sunt.

Quam autem superiore tempore, ex alienis bibliothecis maximam partem collegerat antiquorum librorum Taciti editorum, suae editioni adornandae profuturam criticam silvam, eorum nunc omnium, ac nonnullorum etiam pulcerrima et splendidissima, favente fortuna undique et vel transmarinis terris coepta exemplaria, in suam Vir celebratissimus instructissimam bibliothecam intulit. Quarum quidem copiarum usum, evulgata hac scriptori praestita opera, cum ingenuarum ex doctrina utilitatum et oblectationum studiis communicatum, vehementer, ut par est, laetamur.

SIMONIS SIMONIDAE BENDONSKI,
Leopolitani, Magni Io. Zamostii a secretioribus consiliis,
Pindari Latini, Opera omnia quae reperiri potuerunt, olim
sparsum edita, nunc in unum collecta, ac denuo typis con-
signata. Procurante ANGELO MARIA DURINI,
e Comitibus Modoetiar, Patrio Mediolanensi, Archiepiscopo
Ancyrano, per utramque Poloniam et Mag. Lithu. Du-
catam, cum facultatibus Legati a Latere, Nun-
cio Apostolico.

Varaviae, e Typographia Mizaleriana, 1772. pagg. omni-
 no 348. Accedit Carminum *Durisianorum* Corolla,
 pagg. 47. in 4. mai.

Si quod Plinius ait, *Pulcrum inprimis videtur, non pati oc-*
cidere, quibus aeternitas debetur, verum omnino est, uti
 certe est, non minorem gratiam ineunt, qui aliorum aeterni-
 tate digna scripta e scriniorum periculosa angustia in lucem
 emittunt, quam qui sua. Quo in genere meritorum si ma-
 iores nostri diligentiores fuissent, non desiderarentur tot
 scripta Philosophorum, Historicorum, Poetarum, antiquorum
 non minus ac recentiorum. quae nunc optamus superessent,
 eorumque iacturam libenter redimeremus farragine illa vo-
 luminum, quae nunc incassum bibliothecas aut tabernas sal-
 tem onerant. Altera itaque post auctores ipsos, haud scio
 an par gloria debetur editoribus diligentiae, ingenii, eruditio-
 nis. Sed tenuis editor, quales sunt plerique, auctoritatem,
 qua ipse iniuria forte temporum caret, auctori suo conciare
 tamen haud potest, poteratque videri gloriolae vel lucello
 laborem suum impendisse. Sed tantus vir, *Durinius*, gravissi-
 mis suis negotiis tantum temporis decerpit, ut poetam edat,

ut insigni praefatione et illum, et studia poetica commendat, poetam, quem nulla nisi ingenii nobilitas insignivit.

Continet ergo hic liber Carminum Simonidis huius latini varia, quae, quia occasione tantum interfuerunt, epithalamia, genethliaca, funebria, ideo vix indigent latiore commemoratione, veluti etiam ille campus raro magna ingenia ostendit. Sunt autem nonnulla inserta, in quibus summa vis poetica elucet. Quod ad genus referendum est Drama Josephus, in quo multa sunt egregia. Sic ubi statim initio malus genius ex inferis surgit, suamque in Josephum iram declarat, et uxoris Aegyptiacae animum facibus illiciti amoris exagitat. Colloquium dein Josephi cum reliquis servis, quibus ipse praeerat, quam humanum, quam moratum! Jemparem inducit, post multas tergiversationes morbum suum nutrici indicantem, quae matris respondet, nec tamen vel deteriora abnuit consilia, ubi utriusque cum choro consilia sociant. Hic praecipue placuit nobis lecta illa muliebris animi, virtuti mox, paulo post voluptati propior. Poeta castus ut vitaret, quod in *Londinensi mercatore* vitiose inducitur, muliebres illecebras spectatoribus coram ostendere, iubet nutricem redeuntem, summa cum admiratione, absentia illa facta enarrare, et Josephi iuventuti optat similiter olim vixisse. Prodit in scenam furia illa Jempfar, quae Potipharis coniux est, et contemptam se ac repulsam frendet, suaeque libidinis ausa in eum, qui amantem fastidierat, confert, vario et vehementi affectu. Ira heri, et constantia euntis in carcerem Josephi, egregie sunt expressa. Varia sequuntur carmina, acerba vel iucunda, versibus et vi Pindarica, quem feliciter imitatus est, non, quod Horatius ait *vitro daturus nomina ponto*. Quo in genere eminet poema, quod Aelinopaeana vocat, in quo praecclare canit, quas in calamitates inciderit Polonia suo tempore, (fere ut nunc,) cum melioribus consiliis locum non daret; et pacis tempore muniri armis et castellis negligens, patuerit Tatarorum

tarorum et Turcarum rapinis, quorum crudelitas et rapacitas quasi cernenda lectori proponitur, ac quomodo unius consilio, paucorum virtute, barbaris caesis, pax sit restituta. Atque utinam talis laboranti Poloniae vindex quasi redivivus existeret, quo certe nunc indiget. In Hercule Prodicio plane Xenophontem expressit, et utramque hortatricem voluptatem ac virtutem ita loquentes induxit, ut et assequeretur Xenophontes Veneres, et multas novas adderet. Iosephum, grandisonum illum Hebraeorum prophetam, in Jambos Senarios coegit, magnifico dicendi genere, et quod hebraeam maiestatem aequaret. Quod Theologis legendum putamus, ut discant, quanta res sit, vim dictionis divinae non atterere culpa ingenii. Fide bona, circumscriptione elegantij, verborum selectu, gavisi sumus, dum illa legeremus. Tragoediam meminimus summa cum voluptate legere, quibus in duobus, et Joelle et Penthesilea, videtur auctor se ipsum superasse. Surgit Penthesilea, et commemorat, quo virtutis incensa stimulo venerit ad Trojam liberandam, cui dein Amazones spondent, sibi quidvis facere aut pati tali sub duce iucundum fore. Colloquium dein Priami senis cum fervida juvene, quo tuta potius pro splendidis suadet, rogatque, moderetur generosos impetus, donec reliqui auxiliares accesserint. Andromache procedit, quae parum prospere de audacia foeminea augurata, luget suum Hectora, Troiaeque cum illo exitium. Erumpit in Graecos Penthesilea, et initio feliciter omnia succedunt, cuius nuncius ad Aeneam affertur, qui providi ducis modo, nimis prosperis auditu fidem denegat. Deidamia Troianas uxores incitat ad arma pro patria in Graecos sumenda, quas prudentior Theano salutaribus monitis ab imbelli fortitudine revocat. Interim male res ab Amazone geritur. Venit saucius miles, et cum gemitu damnat bella, et extinguitur. Venit alter vulneratus, sed constanti pectore grates agit, quod haecenus incolumem dii servassent. Tertius gaudet, se in patria saltem nunc reliquum spiritum effundere posse. Tandem nuncius claudis

dis, quem solum irati Graeci salvum dimiserant, Aeneae nar-
rat, quomodo Penthesilea, sine ordine, sine acie in palantes
Graecos invaserit, magnaeque strage edita, ubi ad ipsas le-
giones deventum sit, represâ primum ac dein circumducta
a tergo fuerit, occiderit ipsa, mulieres, Troiani. Ipsa manu
Achillea, reliqui vel praelio, vel captivi, in quos contra ius
belli post deditionem saevitum fuerit.

Chori excellentes, inventio apta, elocutio tragica, sen-
tentiae crebrae. Quo solo dramate nos nihil meminimus
incundius legere. Descripsit caedem d. Stanislai Oda Pin-
darica, et crudelem animum Boleslai regis, a quo ille periit,
corpore etiam defuncti laniato. Cui subiunctum est Royzii,
Hispani, et Professoris Cracoviensis, heroicum de eodem
martyre carmen, in quo est et causa caedis, castigatus a
Stanislao ob crudelitatem Boleslaus rex, et caedes in tem-
plo, cunctantibus in id satellitibus, ab ipso rege facta, et
odia ac contentus insequens civium, a quibus in exilium tan-
dem actus Boleslaus, qui animi morsus per silvas fugiens,
periit tandem canibus praeda relictus suis? *Eu xxi karaw.*
Unam poterat omittere invectivam in nos Saxones, quod
alienam religionem esse secuti, pag. 281. Hispanicum
agnoscimus ingenium, sed ita ut virtus poetica sit in holte
etiam laudanda. Ultimum est invectiva in Invidiam quam
flagellum Livoris appellavit generibus odarum Horatiana-
rum expressa. Mirati sumus poetam, tot in generibus alte-
rum quasi Flaccum, et decem octo, iisque diversi metri Odis,
diversa ex parte ubique invidiae imaginem. Inventio, sen-
tentiae, vis, copia insignis.

Insigne decus accessit, et huic editioni, et manibus
Simonidae per Odas et Epigrammata larga ipsius Illustris-
Editoris, qui Bendoniskium laudans, alter est Bendon-
skius, ostenditque, poetam a nemine melius et laetius,
quam

quam a magno Poeta laudari. Tales Editores si defuncti, tales fautores si vivi Poetae nanciscantur, aurea videmus literis saecula redire, cum purpurati Maecenates et ipsi eruat Flacci, et Flaccos facile aut invenient, aut facient.

IO. SALOM. SEMLERI, TH. D. ET PROF. PRIM.

*in Acad. Halens, de cavenda molesta sedulitate
sacra, Commentatio.*

Quemadmodum ingenuae et probae mentis exempla, re-
cte repetimus, iade ex prisca illa aetate, quae pri-
mam complectitur Christianorum historiam: ita illud etiam
nos studiosius observare decet, ut ne iudiciorum nostrorum
perfectam quasi regulam ex istis antiquiorum temporum
cunctis scriptioribus desumamus. Etsi enim iure merito-
que illa bonae mentis studia et documenta adamamus, no-
bisque et aliis exempli atque incitamenti loco proponimus:
facile tamen perspicere possumus, intelligendi et arbitrandi
iustis exercitiis istorum temporum tirocinia nos non solum
iplos assequi, sed etiam saepe superare posse; cum certum
sit, bonos etiam istos scriptores, aut iplos adhuc abfuisse a
perfectiori cognitione Christianismi, aut dedisse illud aliorum
tenuiori atque rudiori modulo, ut tractarent non raro ar-
gumentum susceptum minus diligenter et minus accurate,
quia putabant, lectores nondum pares esse admittendae co-
piofiori et castiori explicationi. Huius diversae disciplinae
uti non defant vel illa exempla, quae repetuntur ex sapienti
instituzione, qua praecipuus Christianorum doctor Jesus
ipse uti solebat, quamque in Pauli praecipue epistolis infor-
matam reperimus: ita etiam eruditiores et diligentiores
multi doctores, inde ab ultima aetate, similem in docendis
aliis curam diligentiamque adhibuerunt, ut rudioribus at-
que imperitoribus aliter darent operam, aliter vero iis, qui
intelli-

intelligendi facultate istos non parum vincerent. Multus est in commendanda hac diligentia et *γνώσις* Clemens ille Alexandrinus, eruditus et probus scriptor; et post eum longa illa Alexandrinorum *διδασχία*, atque, quod audemus affirmare, eruditissimi quique tractatores ecclesiastici, qui *κρημνα*, seu doctrinam illam ecclesiasticam publicam, et *δουλεῖα*, Episcoporum et sacrorum interpretum domestica intelligendi exercitia et sollemnia documenta, semper solent distinguere. Neque satis iusta est aut gravis auctoritas eorum, qui solent contrarium praecipare, atque istam prudentiam reprehendere; quos inter primi fere sunt *Irenaeus* atque *Tertullianus*, qui, ut solent in multis sententiis et rebus mirifice convenire, communi quasi studio ad graecos latinosque Christianos, convellunt et exagitant *Gnosticorum*, ut dici vulgo solent, illam admonitionem: vel ipsos Apostolos aliter per tioribus praeciuisse cognitionis christianae formam atque indolem; aliter vero imperitioribus exposuisse. Notum i. m. non est, copiosius de hac re tractare, atque illam declamandi malignitatem refutare, qua praecipue ille Tertullianus abuti solet; non deerit autem alia opportunitas, excutiendae huius universae causae, quae tam ad hunc negligentem docendi modum atque impetum quasi, (cui *traditionis* illam illiberalem debemus auctoritatem,) pertinet praecipitem, quo plerique postea scriptores maxime duce aut agi solent; quam ad istam satis suspectam harmoniam et confederationem quasi quorundam scriptorum istius temporis, quae a viris eruditis nondum satis observata esse videtur, eximio autem momento non caret, ad varia capita historica et dogmatica Seculi secundii et tertii christiani accuratius atque utilius explicanda.

Ut igitur propius accedamus ad propositum, breviter iam illustrabimus eum locum, qui describit Mariam, satis celebrem et honoratam matrem praestantissimi inter omnes homines, Jesu, quem scimus, maximorum beneficiorum, dei numine

submine atque iussu, auctorem ad nos pariter esse ac ministrum, si vel maxime aberat omnis illa exilis atque tenuis laudatorum et praeconum sedulitas quae varia opinionum miracula sensim et reperit et ad alios gravissime sanxit; nullo sane vero atque certo ad rem christianam commodo atque emolumento. Nisi potius, ut dicamus quod res postulat, multum impeditenti atque pravitate sacrae talibus studiis, minus probis, sensum subnatum fuisse a nobis statuumdum est. Nempe, satis mediocria putamus esse illorum studia, qui nomini illi *παρθεως* iam olim sic solebant inhaerere, ut maximi ad religionem informandam momenti esse decreverint: diligentius aliquem repetere universam physicae virginitatis formulam atque imaginem. Primus qui tam mediocrem locum, iusto diligentius, tractavit: videtur ille *Irenaeus* esse, quem solemus *Lugdunensem* designare episcopum, auctorem *quinque librorum adversus Haereses*, quorum *tertium* atque *exilem* indolem hic iam non licet copiosius describere. Is igitur, cum istud carmen Iesae VII, 14, tractaret *) arripito isto nomine *virginis*, signum illud quod Iesias isto tempore portendebat ita omnino interpretatur, ut non solum reprehendat translationem illam a *Theodotionis* et *Aquila*, qui non *παρθεως*, sed *παρθεως* scribere aucti fuerint; sed etiam verbosius *de terra virgine* committetur, e qua et primus homo conditus fuerit, et Jesus similiter *ex virgine* natus. Atque istam quidem primam partem, *παρθεως* unice transferri debere, omni ratione studet confirmare; longa narratione adiecta, de *divina inspiratione* eius translationis graecae, quae solet dici *LXX. seniorum*, a qua alios discedere fas esse negat. Liceat hic quedam et nos superaddere, quae ex diligenti consideratione celebratissimae huius causae aut fabulae, nobis videmur observasse, ut porro contingat plus tandem lucis litterariae colligere.

I 3

Hanc

*) Libro III, cap. 21.

Hanc igitur narrationem *Irenaei* dicimus omnem descriptam atque desumptam esse ex *Clemente Alexandrino* *), ut facile omnes perspiciant, qui verba et sententias utriusque scriptoris voluerint conferre atque comparare paulo diligentius. Mirari licet, cum fuerit haec causa, quae istam translationem complectitur, a tam multis viris, tam diligenter tamque frequenter inde ab aliquo tempore tractata, hanc tamen rem, de qua admonemus, nondum fuisse observatam. Illi certe meliores et diligentiores scriptores, *van Dalen*, et *Hunfredus Hodius*, poterant iam iam hoc idem oculis quasi vidisse, qui toties istas veterum narrationes de hac translatione manibus suis versarunt. Ne vero rem novam et parum verosimilem esse putent alii, admonemus porro, hunc eundem *Irenaeum* etiam alibi magnas quasi partes et longam tractationem desumpsisse ex hoc *Clemente Alexandrino*, licet eius nomen numquam prodiderit; quod quidem et parum liberale est, et quadam suspitione vix caret. Nobis autem hic iam obstat illa brevitatis, qua maxime utendum est, quo minus *utramque* *scriptionem*, in duabus quasi tabulis divisam, hic exhibere luculentissime possimus; quod alium in locum differimus. Sufficit, nos accurate designasse libros et folia ipsa **), cum de animalium *δωδεκάθετων* mysterio, quod fugunt, hi scriptores exponunt. Longa hic oratio per omnes sententias, et per omnes phrasas, sic convenit: ut facile nobis persuadeamus, ne Scepticos quidem atque Pyrrhonicos porro de ea re, quam indicavimus, dubitatos esse. Sed, ut trium testium auctoritate locupletiori utamur, addimus documentum tertium, quod vel solum possit eius rei fidem facere; siquidem huius cae-
 veae scriptor, ac est ille *Irenaeus*, vix videri potest Graeco-
 rum

*) *Stromat.* libro I, pag. 341, edit. Col. Edit. Potteri,
 pag. 409.

**) *Irenaeus*,

rum auctorum eruditorum adiumentis usus fuisse. Ille igitur *Irenaeus*, aliquot tamen sententias *Platonis* descripsit; libro III, cap. ultimo; atque annotarunt iam viri eruditi, priorem illum locum esse ex *Platonis* libro IV. de *legibus*; alterum vero esse ex *Timaeo*. Nempe *Irenaeus* ille legit *Platonis* tot descriptiones, atque nihil aliud ex eo didicit? Descripsit autem priorem locum ex *Clemente Alexandrino* *), alterum vero aliunde **).

Hic et illud breviter tantum indicamus, istius *Iustini* illam *cohortationem* ad Graecos p. 24. edit. Colonienfis, non solum istum *Platonis* locum ex libro IV. de *legibus* recitare; cum illa eadem explicatione, *vetus verbum* designare *Mosis scripta*, sicut exposuit et scripsit *Clemens* ille libro II. sed etiam multa alia, similiter ex *Clemente* esse in hanc compilationem derivata. Ut vero redeamus ad *Irenaeum*, ille ibidem studiosissime id agit, ut *divina auctoritas* tribuatur his *senariis* interpretibus, ut adeo nomen *πρωτος* retinendum sit. Hanc exilem sedulitatem solent postea et alii sequi, quos inter etiam *Tertullianus* iste est, qui et ipse magnam partem descriptionum illarum, quas eius nomine legere solemus, descripsit tantum ex *Irenaeo*, addita hic ibi verborum ancipiti, licet numquam eius nomen recenseat. Illa certe adeo sententia *Tertulliani* ***) , quam verbose explicat, de *virgine terra* desumpta est ex *Irenaeo*, sicut alia multa; atque aliam *Judaeorum* interpretationem loci *Iesae* VII. quam *Irenaeus* hic reprehendit, non obscure similiter tangit:

*) *Stromat.* lib. II. pag. 418. edit. *Colosienfis*, pag. 499. edit. *Potteri*.

**) Nos, quia brevitatis non finit, designamus tantum *leviter*; *Clemens* lib. VII. pag. 703. edit. *Colon.* edit. *Potteri*, p. 900.

***) De carne *Christi*, cap. XVII.

giti *) si. Signum autem a deo, nisi novitas aliqua monstruosa (nos abstinemus a monstruosa regula illa,) tam dignum non fuisset. Denique et Judaei, si quando ad nos deificandos mentiri audent, quasi non virginem (*παρθενης* ex 70) sed *iuventulam*, (*νεαυς* Theodotionis et Aquilae,) concepturam et parituram Scriptura contineat: hinc re-vincuntur, quod nihil signi videri possit res quotidiana, iu-ventulae scilicet praegnatus et partus &c. Haec sunt fati aperte eadem illa, quae Irenaeus in oculis habet, licet latinus scriptor taceat nomen *Theodotionis* atque *Aquilae*, de quo Latini nihil quicquam fando adhuc inaudisse poterant. Sed nos iam hic non id praecipue agimus, ut suspectam illam duorum scriptorum harmoniam omnino in lucem apertam protrahamus; sed ut exemplo quodam luculento illustremus illam regulam nostram: diligenter nobis hodie distinguendam esse veterum scriptorum mediocrem facultatem atque indolem parum ingenuam, qui solent pro ingenii sui modulo, et pro temporis illa malignitate, non raro doctrinae suae adiumentum facere, quod nos impedimentum esse intelligimus. Adeo sequuntur *μικρολογίας*, et molestam sedulitatem in rebus parvis adferunt. Non iam studiosius hic colligemus universam illam humilioris atque infrugiferae doctrinae, quae Mariae virginitatem, et ex illa derivatum, si placet, beneficium, maxime commendabat, omnem historiam; fati turpem atque foedam certe, succrescente per plurima secula sacro quodam stupore, qui religionis praestantiam praecipue spectari statuebat, *monstruosis*, ut Tertulliani verbo utamur, ideis et sententiis talibus, quae aliquid *τεπαρθενης* atque inusitatum menti obicerent, cuius confirmatio Christianae fidei quasi ipsam praestantiam constitueret. Idem ille Irenaeus *physicam* aliquam redemptionis hominum et *σωτηρίας* causam atque viam informare solet, quae universam Christianismi vim atque dotem sensim

*) Lib. III. adversus Marcionem, cap. XIII.

sic corruptit, ut falsam tandem atque perversam religionis
 formulam subnatam esse, mirari nemo harum rerum studio-
 sus possit. Ita e. c. *Irenaeus* comminiscitur *): „Quem-
 „admodum illa (Eva) virum quidem habens Adam, virgo
 „tamen adhuc existens. (erant enim utrique nudi in paradi-
 „so, et non confundebantur; quoniam paulo ante facti, non
 „intellectum habebant filiorum generationis; oportebat
 „enim illos primo adollescere **), dehinc sic multiplicari;
 „inobediens facta, et sibi et universo generi humano causa
 „facta est mortis: sic et Maria habens praedestinatam vi-
 „rum, et tamen virgo, obediens, et sibi et universo generi
 „humano causa facta est salutis. — — Sic autem et Evae
 „inobedientiae nodus solutionem accepit per obedientiam
 „Mariae. Quod enim alligavit virgo Eva per incredulita-
 „tem, hoc virgo Maria solvit per fidem, scil. suam.“ *Tertul-
 lianus*, qui, ut iam monuimus, multa ex Irenaeo desumpsit,
 et declamationis beneficio copiosius exornavit, simillime
 hunc ipsum locum tractavit ***): „Christus. — dei imagi-
 nem et similitudinem suam a diabolo captam aemula opera-
 tione recuperavit. In virginem enim adhuc Evam, irrefle-

„rat

*) Lib. III. cap. 22. §. 4.

**) Admonet *Massuetus* hoc loco: „peculiaris Irenaeo
 „sententia; prius scilicet parentes in adulta aetate
 „haud creatos, coniugio statim maturos non existi-
 „tisse.“ Huius generis peculiare sententiae multae re-
 „periuntur in illis scriptoribus, quos solent *Patres* dice-
 „re. Atqui tales sententias sedulas debebant omnes
 „doctores examini suo subicere, atque meliores et cer-
 „tiores aliis praesire; saltem ius fas non erat, tales sen-
 „tentias inter *doctrinas christianas* ideo referre, earum-
 „que divinam auctoritatem sancire, quia *Patres* illi aut
 „traditiones ita ferrent.

***) De carne Christi, cap. XVII.

rat verbum edificatorium mortis. In *virginem* aequè in-
 troducendum erat dei verbum, exstructorium vitae; ut,
 quod per eiusmodi sexum abierat in perditionem, per
 eundem sexum redigeretur in salutem. Crediderat Eva
 serpenti; *viduit Maria* Gabrieli; quod illa credendo de-
 liquit, *hanc credendo deleuit*. Sed et Eva mihi tunc conce-
 pit, in utero, ex diaboli verbo. Imo concepit. Nam ex-
 inde ut abiecte pareret, et in doloribus pareret, verbum dia-
 boli semen illi fuit. Enixa est denique diabolum fratri-
 dam. Contra Maria eum edidit, qui carnalem fratrem
 Israel, interfectorem suum, salvum quandoque praestaret.
 In vulvam ergo deus verbum suum detulit, bonum fra-
 trem, ut memoriam mali fratris eraderet. Inde proceden-
 dum fuit Christo, ad salutem hominis, quo homo iam
 damnatus intraverat.

Non excutimus hic severius istam declamationem et
 molestam sedulitatem, utriusque scriptoris; qui suo ex inge-
 nio deponunt tam inusitatae tanque tenebrae doctrinae se-
 veram formulam, quam Africani postea et Latini alii segnio-
 res auctores oraculorum quasi in loco habuerunt. Sufficit
 paucis admonuisse, nobis, si quidem carbi sumus doctrinae
 sacrae interpretes atque amatores, hodie abstinendum esse
 ab istis parum iustis et commodis sententiis, nisi porro Ma-
 riae beneficium, quod et sibi et humano generi praestitit,
 collaudare velimus, et hominum, quantumvis improborum,
 pravam illam indolem et viciorum continuam consuetudi-
 nem per naturae illam malignitatem, quam Eva, tamquam
 diaboli frugiferum semen, ad omnes propagaverit, excusa-
 tum eamus. Scimus, et discimus ex sacra doctrina illa genui-
 na, opus fuisse hominibus divino ad recuperandam veram
 salutem ordinae, atque novo beneficio; scimus, Iesu Christo
 nos debere, quod felici experientia novarum rerum et di-
 vina vera benevolentia fruimur: sed et illud scimus, nec Ie-
 sum, nec Apostolos docuisse, virginem Mariam sic ad societa-
 tem

tem beneficii nobis impertiti pertinere, quia virgo, *physice*, manserit. Nec illud *signum* hi optimi doctores in isto miraculo constituerunt, quo Maria virginitatem servaverit *physicam*, licet Iesum ediderit partum. His sacris *sergiois* et crepundiis quasi quod quidam olim delectabantur, patimur et ferimus; sed nos non imitamur tam imperitos doctores. Abiicimus omnia illa rudimenta antiquiorum scriptorum, qui ipsi abfuerunt a perfectiori illa Christianismi formula atque experientia. Numquam ergo, his et multis aliis doctoribus, tantum auctoritatis tribuimus ut eos secuti, hodieque illam sententiam, tam ancipitem, tamque inusitam, repetamus: Mariam, obedientia sua, causam factam esse salutis hominum. Pueris atque imperitiis adhuc dabimus illam veniam, quam, si in nostram aetatem incidissent, forte ultro rogarent. Quanta enim fuerit eius *obedientiae* laus aut virtus? Nos profecto longe minorem eius fructum esse credimus, quam ut ad Mariam, atque ad omnes homines pertinere potuerit. Peperit filium, etiam sine thalamo sponsi, ut describitur; sed ecquis hic locus collaudandae obedientiae tam salubris? Latissime patet hic locus ut solet, veteris sententiae iure, dici: absurdum unum si admittatur, secum ferre absurda alia multa: itaque opus fuerat *mysteriorum* nova quadam tutela, ne probi et pii homines horrent et timerent universae historiae, ob talia opinionum miracula. Bone deus! quantum pudendae malignitatis depravationisque funestae per omnia Secula illi doctores in rem doctrinamque Christianam intulerunt, qui sibi licere putabant, aliorum hominum loco, reperire inusitatas eius historie formulas, quae pertinebat ad Iesum e Maria natum! Testis est illa historia ecclesiastica, si quis scilicet intra adyta eius, strenua atque liberali diligentia, penetraverit, quantum sacrae obscoenitatis locum habuerit, hominum illorum negligentia et improbitate, qui doctrinae sacrae informandae praeesse dicebantur. Tacemus *quaestiones* illas Seculo adhuc nono agitas, *quomodo* Maria pepererit? Quasi suo quo-

quodam novo iure id sibi sumserunt, ut aeternis et novis semper descriptionibus historiam Mariae illustrarent, et modum aliquem satis monstruosum *reperirent*, quo Iesum illa filium pepererit. His igitur studiis ipsam illam divinam vim doctrinae salubris, et verae *θεωρίας* illud Evangelium, (sic veteres multi eximie descripserunt illam provinciam Christi.) silentio quasi et tenebris involuerunt, atque ex hominibus, loco Christianorum, qui vitae suae nova indole divinam doctrinae saluberrimae auctoritatem ipsi facillime commendarent, fecerunt admiratores et spectatores historicarum picturarum. Qui enim quotidie novis declamationibus istam historiam Mariae et nati Iesu Christi exornatum pictumque ibant, quomodo tandem otium atque opportunitatem nacti fuissent, informandae doctrinae illius, cuius tradendae et persuadendae causa universam illam Iesu Christi provinciam Deus nobis prospexerat! Hic facile agnoscimus illorum merita et beneficia, qui aliam quasi doctorum fidelium et proborum classem constituunt; qui soli infrugiferis quaestionibus et miraculis, de *θεοτοκία*, de reliquiis, imaginibus &c. se opponere ausi sunt, et salubrem doctrinam Christianae institutionis et veri Christianismi diligenter commendarunt.

JO. GERHARDI, THEOLOGI QUONDAM

Jenensis celeberrimi, Locorum Theologicorum, Tom. IX. et X. Denuo edidit, variisque observationibus adauxit

JOHANN. FRIDER. COTTA,

Theologus Tubingensis.

Sumtibus Joh. Geörg. Cottae, MDCCLXIX.

et LXX.

Refumimus nunc laborem, lectoribus haud ut opinamur in-
iucundum, in pertractandis Tomis Gerhardianis, quo-
rum totus nonus in circumfione, agno paschal, et baptifimo
verfa-

versatur, nobili argumento, et digno attentione, tam ob vitam quam fidem confirmandam.

Agit ergo primum de convenientia et diversitate Sacramentorum V. et N. Testamenti: quae diversitas praecipue in eo est, quod illa praenunciaverint Servatorem quem illa nobis exhibent. Alia est quaestio, an in integritate primorum hominum locus fuerit iam Sacramentis? in quo videtur nobis, de rebus, et voce et facto ambiguus, melius taceri. In loco de circumfisione multa digna invenimus, ubi ommissis tralatitiis et saepe incertis, placuit nobis vehementer annotatio, editoris, de controversia quam Marshamus, Spencerus, Clericus, et alii antiquitatum peritissimi viri moverunt, annon circumfissio, et forte aliae caerimoniae, ab Aegyptiis ad Judaeos traductae, numine vero iussuque divino liberatae a superstitione et sanctificatae sint. Nihil indignum Deo: sed tamen difficile est probare, Patriarchalibus ritibus antiquiores esse Aegyptiacos. De ritu ipso modoque amputationis, de tempore et duratione, multa legimus ex antiquitate et philologia bene explicata, quibus novam lucem notae affundunt.

Id ipsum annotamus de altero V. T. Sacramento, Agno paschali. Nam et ex philologia et historia antiqua, de agno, de tempore modoque macerationis et asationis, et iis qui ad hanc comestionem admittebantur, variae sunt hic annotationes pererudite summe Ven. Editoris. Prima, an Christus una cum Judaeis, vel diem ante, Pascha comederit, quod vir Cel. affirmat, et Karaitas fecutum Christum ait. Qua in quaestione hoc unicum remanet, an in Pharisaea urbe, tanta et publica quidem libertas fuerit. Duas vesperras quod attinet, Aben-Ezrae sententia nobis maxime propria textui videtur. Alia nota Editor Spencerum refutat, qui putabat, Zabiis et Aegyptiis obviam sic ire Deum voluisse, de quo pariter, uti supra de circumfisione, iudicamus. In hac moderatione divina nihil absurdi videmus; sed nimis

prona est inversio argumenti, Aegyptios accepisse a **Judaëis**. Nam convenientia facile apparet. Subtilissima est quaestio de agno paschali, an sacrificium dici possit? quod affirmant Pontificii, non rationibus solum, sed locis etiam quibusdam biblicis adducti, quibus ita appellatur, sed latiore significatione. At nostri dudum responderunt, stricta ratione id fieri non posse; neque enim immolatum Deo vel accensum esse. Ferri possent dissentientes, modo ne ad S. Coenam applicarent, quam Sacrificium pariter esse volunt. Cui parti magnum attulit lumen optimus editor.

De numero Sacramentorum, quem, ut omnes norunt, septenarium adversarii faciunt, e sententia ex Scholasticis petita multa disputantur. Tota res fluit ex definitione, quae latior plura, accuratior pauciora admittit, in qua nec ipsi Romani satis inter se conveniunt, ut a duumviris nostris ostenditur, nec omnia Sacramenta eiusdem dignitatis statuunt. Multum inde est in usu verborum, quod ipsa Apologia nostra optime urget. Proh, quam bene cum Ecclesia actum esset, si antiquum illud obtinuisset: *Omnis disputatio a definitione ordiri debet, ut sciamus quid sit id de quo agatur.*

Accedamus ad Baptismum. Ubi de voce ipsa postquam actum esset, quam negari non potest populariter in N. T. usurpari saepe, vaticinia et typos enarrat Gerhardus, pie fati, sed ingeniosius interdum quam verius. Solebant veteres typos, Christum, Antichristum, et quid non? ubique invenire. Pars illa quae agit de administratione huius mysterii, et a quo fieri possit, praecipue an haereticorum baptismus valeat; et quibus conditionibus, quod iam a Cypriani tempore agitari coepit, an a Laicis, an a mulierculis quoque, quod Reformatis adeo displicuit, recte fiat valde utilis est futuro sacerdoti. Plus eruditionis adhuc, sed minus necessitatis habet illud, an baptismus Joanneus cum Christi baptismo *idem sit*. Nostri fortiter affirmant, Romani et Sociniani negant,

gant, quo Christum novum legislatorem nobis faciant; utraque pars satis acute, sed in simplicissima vocula non simplex est fallacia. *Idem* quid est? Essentiane, an accidentibus, an gradu, an numero. Satis nota haec distinctio e metaphysicis, atque utinam esset nota nostro tempore, ubi nimis intelligendo facinus ut parum intelligamus.

Annectuntur scrupuli quidam praxeos sacerdotalis, eleganter remoti. Materiam baptismi aquam dicimus verbo connexam: qui locus optima nonnulla philologica ex antiquis tenet, sicut etiam ille alter de forma ipsa, actione circa aquam, verbo Dei conveniente, i. e. verbis institutionis, quae pressè sequenda sunt, nec addito quoquam, nec dempto, sed nec immutato, quae via facillima et tutissima est. De fine baptismi, qui partim ad regenerationem, partim etiam ad sanctificationem spectat, integro capite agitur, contra Calvinianos, et qui eorum vestigia libenter sequuntur Socinianos, qui signum merum esse volunt, non *δοτικόν*, ut nos, sed mere *σημαντικόν*. Pontificii contra, opere operato prodesse baptismum, imprimere characterem indelebilem, aiunt et varia obijciunt Luthero, quae non statuit; quanquam fervidi vir ingenii disputando interdum ultra evehctus est, quam aut patri adversarii, aut nos concedere queamus. De obiecto baptismi monetur, nec mortuos, nec infantes nondum plane editos, nec monstra, nisi sint capite humano, id esse posse, sed nec campanas aut alia. Qualis baptismus olim Pontificiis obijciebatur, sed nostro tempore satis transactam est, meram consecrationem eum esse. Quo in genere nos valde oblectarunt observationes adiectae tam Gehardi, quam Cottae. Esse autem baptizandos non adultos solum, verum etiam infantes. Quo de paedobaptismo primum historice actum est, eiusque oppugnatores sive antiquiores, sive recentiores, recensiti, et usque nostra tempora accurate deducti, ab sollemnissimo Editore. Res ipsa confirmatur tam Scripturae, quam antiquitatis testimonio. Anabaptistae contra, et quot

quot cum illis sentiunt, ampliſſime refutati. Variæ dein quaestiones diſcutiuntur, quæ futuro paſtori eccleſiæ ap-
 prime utiles eſſe debent, quibus multa poſſunt occurrere,
 ubi non ſtatim præſenti in periculo recurri ad Ephoros
 poteſt. Eriſtæ paedobaptiſmus ſemper exagitatus uti fuit
 iam omni tempore, quem ſi nihil aliud, ſaltem argumen-
 tum ab innocuo et tuto facile tuebitur. Tota ea res optime
 proponitur, adverſarii refutantur, interdum ſubtili interdum
 pingui Minerva pugnant, et varia alia de parvulorum bap-
 tiſmo monentur. In quo eſt intricata ſatis quaestio, an par-
 vuli vere fidem habeant; quam diſputationem legat cui vo-
 lupte eſt ardua metiri. Quorum de ſalute digna ſunt lectu,
 quæ auctor editorque habent.

Deſinit vero hæc pars in adiunctis baptiſmi, tempore
 quo fit ille faciendus, an repetendus ſit, item de caerimoniâ
 additis ab ſequentibus temporibus, quas modicas noſtra ec-
 cleſia habet, Pontificia multo plures; quo in loco multa
 ex antiquitate obſervantur, iucunda pariter ac fructuoſa.

Decimus Tomus totus in S. Coena verſatur, quæ, cum
 Chriſtus amoris et concordiae cauſſa inſtituiſſet, nunc litium
 et perſecutionum cauſſa facta eſt, ne forte lateat, quantum
 a magiſtro deſecrimus, obrudentes nobis invicem quæ
 nullus plane intelligit. Incipit ab onomatologia, uti ubique,
 ita et hic, quod etiam multo optimum. Tota noſtra Theo-
 logia grammatica debet eſſe, ut Melanchthon recte dicebat.
 O bone Melanchthon, ſi nunc redires! De typis S. Coenæ
 ex V. T. dein agit, ubi multi ſunt typi accerſiti et inveſti,
 homiletice potius, quam acroamice. Sed id genio ſaccu-
 li tribuamus. De auctore S. Coenæ nihil difficultatis, de
 pmiſtris bene multa, ubi in primis quaeritur, an laicus diſ-
 penſare eam queat, cuius quaestionis hiftoriam luculenter
 auctor deducit. Nos quidem concedimus, contra Scriptu-
 ram hoc non fore, ſed eſt contra praxin eccleſiæ, quæ ta-
 men

men in rebus externis audienda omnino est, praecipue propter abusum et infirmiores. Qualis etiam altera est, an pastor sibi ipsi porrigere queat, de quo eodem modo decidimus. Meminimus antequam aliquot annos pastorem hoc facere, cum eius confessarius non venisset, praesente populo. Sed id Senatus Sacer non probaverat. In externis symbolis notantur potissimum haeretici, qui res peregrinas saepe et dictu nefandas adhibuerunt, si quidem vera natrantur. Sed si sic licet accusasse, quis erit innocens. De pane fermentato, item orbiculis, uti commitione aquae cum vino, multa sunt quae curiosum lectorem valde detinebunt in attentione. Gravior quaestio est de communione sub una, quae olim propter quasdam difficultates in vino ministrando cum irrepsisset, in legem postea, ut solent abusus, discessit. Quam cum Gerhardus partim ex verbo Dei, partim ex usu et testimonio antiquae ecclesiae, confutasset, dein late et accurate contra pontificios disputat, Bellarminum in primis, cuius argumenta valde debilia, ut ingenium viri laudes, causam laudare non possis,

Si Pergama dextra Defendi possent, certe hac defensa fuissent.

Atque utinam moderatio, vel sensim et facile inter religiones contrarias induceretur, quod Pontificiae imprimis difficile est, pereunte dehinc multum iactata infallibilitate. Haberemus tamen consilium, ut abusus, qui pedetentim venerunt in consuetudinem, sinant paulatim obscurari de consuetudine, quamquam etiam videntur id moliri, quod laudamus. Nec postulamus ut nobis victas manus dent, palamve confiteantur se errasse; sufficit nobis libertas, quam petimusque damusque vicissim. Nec multo melior est altera controversia de Transsubstantiatione, quae ex male intellectis Patrum sententiis, μεταμορφώσεως, commutationis, phrasibusque minus accurate dictis, et oratorie intellectis, superstitiose et metaphysice orta, ita repugnat verbo Dei, omnique sensui

sensui, ut, quid velint adversarii, ne ipsi quidem intelligant, et populares errores ut defendant viri meliora edocti ingenium torquent ita, ut aut sensus, aut fides videatur iis deesse. O Philologia et Philosophia, quantum vindicatis contentum vestrum in ecclesia. Haruspicem Cato dicebat ridere debere quoties alteri occurreret; quid isti sacerdotes faciant, qui creatorem suum creant, immolant, et tandem physice comedunt. Meminimus, aliquem qui inter Turcas fuerat nobis narrare, id ab infidelibus suaviter rideri. Vae illi, quem avita religio absurdis familiarem reddidit! Utilissima est observatio Gerhardi de *ἐν τῷ* quam observantissime retinendo, ubi adversarii significationis propriae in classes deducuntur, cum detorsionibus voculae *hoc est*; qui locus nobis valde se probavit, praecipue vero supplementa, quae Cel. Editor adiecit. Sequitur de praesentia corporis Christi reali, non verbali; substantiae, non solius efficaciae, quae est scaturigo aeternorum diffidorum inter nos et Reformatos, quorum sententia facilior est, sed minus cum Theologia conveniens. Nititur enim fundamento metaphysico, corpus in pluribus locis simul esse non posse. Argumenta vero sunt ea, quae facile probent, ne substantiam, ne spiritum quidem, tandem nec Deum ipsum, pluribus simul locis adesse posse. Quos facile sequuntur deinceps Arminiani et Sociniani, et quo via facta ruunt, quibus male resisti a Reformatis potest, si propriis eos armis impugnaveint. Eruditissimum vero est illud caput de transubstantiatione contra Pontificios. Historiam copiosam huius mirabilis sententiae, sive inventae, sive defensae, sive oppugnatae, dederunt Gerhardus, ac ubi ille deficit Cotta, magna uterque ubertate lectionis. Transubstantiatio, obscurissimorum saeculorum partim superstitione, partim ignorantia, per Scholasticos invecata, nunc libenter defereretur ab eruditis, nisi plebeios rumores, (quam ecclesiam dicunt) reformidarent. Nam nihil fingi potest absurdius, quam panem mutare in corpus personam deum, dein adorare, postmodum absorbere, quod ridiculas

quaestio-

quaestiones peperit, e. g. de mure, si forte hostiam comederit. De consecratione, quid efficiat, quid necessarium ei sit, quid adventitium, panis frangendusne, aut parvis buccellis coquendus, quomodo utraque elementa sint distribuenda, qua ratione dici possit manducari a nobis bibique carnem et sanguinem Christi, haec, ardua satis in se, bene explicantur. In repositione, circumgestatione, venerationeque sacramenti, itemque de iis qui admitti ad venerabile hoc mysterium possint, multa invenimus annotata, partim, ex polemica, partim ex historia sacra, quae memoratu sint dignissima, et nihil putamus dignius Theologo, quam dogmata et ceremonias ecclesiae vel suae, vel etiam alienarum, a prima inde origine, usque ad tempora quibus vivit ipse, deducere posse. Magna res, ideoque paullo rarior. Item de tempore et loco, multa, ex intima antiquitate, perita sunt, veluti etiam de caerimoniis, quibus Editor varia memorabilia a ex antiquis liturgiis adiecit. Addidit diligentissimus Vir iste supplementum, in quo primum Heumannianae confessionis de S. Coena, quae post eius mortem edita est, historiam et refutationes recensuit. Pertinet haec res ad labes religionis, quae multae nostro tempore factae sunt, et tot sunt nostrorum, qui partim hanc, partim aliam religionis partem vellunt carpuntque, ut ex tota parum maneat integrum. Quid tandem credendum erit, aut quis finis? Sed in rebus adeo invidiosis libenter tacemus. Videant Theologi, ne quid res publica detrimenti capiat. De transubstantiatione, deque consecratione, quasi de integro tractavit Cotta, eaque contexit, quae forte erant antea omissa, bonamque apud lectores gratiam iniiit. Sed se ipsum videtur ille superasse in tractatu de Sacrificio Missatico, ut et quid nos contra dicamus, quave ratione eludere nos Romani satagant, ostenderet, historiamque et quasi genealogiam huius abusus deduceret per saecula obscura, cum melioribus tota ratio illa fuerit ignota. Unum addimus, *εὐ καὶ καλῶς*.

NOVA ACTA ERUDITORUM

*VITA ET MEMORIA VIRI ILLUSTRIS,
CHRISTIANI ADOLPHI KLOTZII, Regis Boru-
forum a consiliis intimis, Professoris Philosophiae et Elo-
quentiae Ordinarii, Bibliothecae Academ. Praef. Poetae
Laureati, Rev. Capitul. Würz. Canon. Academ. Caes.
Scient. Roboretanae, Chalcograph. Caes. Vindobon. Soc.
Altorf. Elector. Mogunt. Scient. Instit. Histor. Goetting.
Soc. Lat. Jenens. Marchico - Badens. Physicae Lusatiae
Collegae, die ultimo Decembris anni MDCCLXXI, beate
defuncti, nomine Academiae Fridericianae scripta a CA-
ROLO EHREGOTT MANGELS-
DORFIO, Philosophiae doctore.*

Halae, typis Curtianis, 8. mai. for. plag. 6.

Dum ipsi in contexendo elogio *Klotzii* elaboramus, affer-
tur nobis copiosissima haec vitae *Klotzianae* enarratio.
Quae eo gratior nobis fuit, quo diutius scimus Cl. *Man-
gelsdorfum* in contubernio *Klotzii* vixisse, arctissimaque il-
lius usum fuisse familiaritate. Quid? quod ipse *Klotzius*
inter oscula et amplexus amici huius animam exspiravit?
Multam certe gratiam Cl. auctor libello haec a viris doctis,
cum nostratibus, tum exteris inuit, quem laborem sponte
eum suscepisse, nec sine hominum quorundam invidia per-
fecisse, scimus. Qui enim *Klotzium*, dum inter vivos esset,
extimuerant, ii mortuo insultare volebant. Quis enim cre-
dat, plures Academiae Hallensis viros, omnem operam de-
disse, ne publicum hoc animi gratissimi monumentum in
honorem *Klotzii* erigeretur: vicit tamen bona causa,
scriptaque fuit haec memoria iussu illustrissimi Academiae
illius

istius Curatoris, qui singulari hoc animi sui documento publice testatus est, quanti fecerit *Klotzium* rex Borussiae augustissimus. Qui libellus cum a quamplurimis Klotziani nominis fautoribus legetur, brevem tantum de vita et ingenio Klotzii subiungimus narrationem. Celebramus ita viri memoriam, qui, siue ingenium spectes feracissimum, siue amplissimas, quae in eo fuerunt, lectionis et eruditionis divitias, siue iudicandi vim acutissimam, siue animum ab omni fraude alienum, siue mores humanissimos, quibus omnium sibi conciliabat animos, paucos habuit pares. Natus erat anno huius seculi tricesimo octavo. Patriam habuit *Insulam Episcopi*, urbem prope *Dresdam* in *Lusatiae Miltinaeque confinio sitam*, nunc *Bischofswerdan* nominatam. Pater, *Ioannes Christianus*, sacrorum per illum tractum antistes, superstes, tam chari capitis interitum luget. Hem! mirum naturae lusum! quem natura in insigne literarum ornamentum nasci voluerat, ille ad septimum usque aetatis animum ne minima quidem indicia naturalis docilitatis ostendit. Hoc vero egresso, tanto ardore, tantaque animi alacritate ad addiscenda literarum rudimenta advolavit, ut magis devorare, quam arripere videretur magistrorum praecepta. Iam pueri decennis ingenium abhorrebat prorsus ab aequalium studiis, suasque sibi posebat delicias. Miro enim tum vernaculi sermonis studio abreptus fuit, ita ut omnes horas subsecivas, quas alii lusu perdere solent, in componendis et recitandis versiculis confumeret. Paullulum adules, delatus fuit in Scholam provincialem *Misnensem*, ibique operam dedit legendis optimis, quos Germania tulit, poetis. Post *Gorlicium* abiit, quae in urbe multa et eruditionis et virtutis laude florebat *Cl. Baunerserus*. Hic totum sese tradidit literis graecis et latinis, quarum studio fructus uberrimos retulit. *Gorlicio* relicto *Lipsiam* se contulit, ubi in familiam illustris *Belii* fuit receptus. Hic deseruit prorsus literarum sacrarum studium, cui ante se addixerat, totusque literis, quae ab humanita-

te nomen traxerunt, et jurisprudentiae elegantiori vacavit. Scholas doctissimorum virorum invisit magis, quam frequentavit. Neque tamen egit haec, ut *ἀνοδιδάκτεω* gloriolam aucuparetur, sed ut expleret plenis haustibus infatiabilem discendi sitim, ut vero pulchritudinis atque elegantiarum sensu animum pasceret, eumque nullis praeconcepis opinionibus corrumpi pateretur. Multum igitur delectatus fuit Horatio, quem aemulari, cuiusque ad similitudinem sese comparare studuit. Quem quam feliciter inimitatus esset, clarissime testabantur, quae eo tempore edidit, carmina. Tum enim dignus Horatio magistro discipulus,

monstrabatur digito praetereuntium

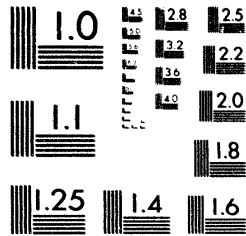
Romanae fidicen lyrae.

Scriptit quoque, dum Lipsiae moraretur, famigeratas illas Satyras, quibus innumeras sibi contraxit molestias. Notus est *Genius seculi*, noti sunt *mores eruditorum*, nota *ridicula literaria*, et libellus *de minutiarum studio et rixandi libidine Grammaticorum quorundam*. Quantas turbas *Anti-Burmanus* excitaverit, et quam strenuum bellatorem sese exhibuerit *Klotzius* adversus hunc Pyrgopolynicem, multis hic repetere nolumus. Lipsiam, propter horrendos belli tumultus, quibus tum omnis Germania vastabatur, reliquit, et Jenam adiit. Qua in urbe cum Scholas publicas vix aperuisset, innotuit *Münchhufso*, Academiae Goettingensis olim, curatore, a quo Goettingam vocatur, ad capiendam Professionem Philosophiae et eloquentiae. Qua salutata appulit animum ad rem numariam, gemmariam, et pictoriam, quarum in studio quantum profecerit pluribus scriptis docuit, quorum catalogum infra dabimus. Hic quum, remotus ab omni ambitionis specie, sibi et literis, vitae suae altricibus suavissimis, viveret, uno die a Serenissimo Principe Darmstadiensi, in Academiam Gieffensem, a rege Borussiae autem Halam vocatur. Neutram tamen conditionem accipere, sed Goettingae

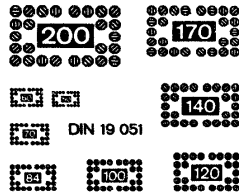

gae manere constituit. Post famem, cum multorum clandestinam experiretur invidiam, indignabundus urbem eam reliquit, Halamque concessit, oblato sibi publico Professoris eloquentiae munere. Qua in urbe ad mortem usque literarum incrementa, et docendo, et scribendo impiger promovit. Honoratus ab omnibus, praemiisque munificentissimis a rege suo exornatus, eo tempore supremum diem obiit, quo, spreis rixis et altercationibus doctorum virorum, novum literarum genus erat aggressurus.

Quid vero et quantum literis universis praesiterit *Klotzius*, neminem credo latere potest, qui literarum vicissitudines et fata in Germania habet cognita. Praecox et varium in eo fuit ingenium, mirusque artium elegantiorum amor. Primus ille fuit, qui docuit, cur et quomodo coniungenda sit veterum scriptorum lectio cum recentiorum auctorum studio. Graeciae Latineque monumenta impigra manu non ideo tractavit, ut immensam dictionis et verborum copiam, sed ut rerum scientiam utilem, pulchrique sensum rectissimum sibi compararet. Docuit nos plorare cum Sophocle; moerere cum Euripide; amare et ludere cum Anacreonte; rusticari cum Theocrito; terra relicta coelum petere cum Pindaro; praelia inire cum Homero, et mores hominum observare cum Terentio. Ubi vel legendum, vel scribendum librum aliquem sibi sumerat, pertinacissima assiduitate opus inchoatum perfecit. nec *dicto* fuit *affabile* *uilo*. In legendo plurima ei fuit celeritas, et naturale illud ingenii acumen, quo, quid cuique rei veri insit, quid falsi, facile, primoque quasi adspectu consequimur. Philosophiae nullam partem magis adamavit quam eam, quae de mendando animo praecipit, eamque omni eruditionis e laudi praetulit. Quamvis ipse criticum semper egit, atque Acta literaria scripsit, plurimorum tamen e manibus eripiendos censuit hos libellos. Nimia enim actorum literariorum copia, alios ab ipsis libris legendis retineri putabat, multosque inani eruditionis specie contentos, immo opinio-

MICROCOPY RESOLUTION TEST CHART
NATIONAL BUREAU OF STANDARDS-1963-A

1:24

NOVA ACTA ERUDITORUM

LEIPZIG 1774

(DIE FEHLERHAFTE PAGINIERUNG DER
ORIGINALVORLAGE WURDE BEIBEHALTEN)

DER MICROFICHE-REPRODUKTION LIEGT DAS
ORIGINAL DER NIEDERSÄCHSISCHEN STAATS- UND
UNIVERSITÄTSBIBLIOTHEK GÖTTINGEN ZUGRUNDE

SIGNATUR: E LIT. 136/11 Ac 15

opinionum varietate deceptos, nolle se vera lege proficere. Dicendi genere usus fuit puro, eleganti, perspicuo, et urbano. Omnia, quas scripsit, venustatem aliquam praeferunt, quae sentiri, non describi potest. Potest de eo idem praedicari, quod Plinius de Apelle, pictore, dixit: praecipua, Apellis, in arte venustas fuit; cum eadem aetate maximi pictores essent; quorum opera cum admiraretur, collatis omnibus, deesse iis unam illam Venetrem, quam Graeci *χαετρα* vocant; caetera omnibus contigisse, sed haec soli sibi neminem parem. Amabilissimo fuit animo, si iracundiam, quae tamen quam celerrime evanescebat, credulitatem, nimiam liberalitatem, et levitatem aliquam animi virtutum e numero eximis. Dicendi et scribendi libertatem numquam eripi sibi patiebatur. Plurimum apud nos valere debere iudicabat veram rationem, quam opinionem vulgi, ex qua cui spes, ratio, cogitatio, animi tranquillitas penderet, quemodo illum virum bonum appellaret nescire sese fatebatur. Emortuali tamen anno miram perpeffus fuit animi immutationem. Tristis erat, morosus, difficilis, omnibus a rixis, quantum fieri posset, alienus, et ad avaritiam paene in re familiari parcus. Qui animus tam subito mutatus instantem mortem nuntiari videbatur. Qua appropinquante, non tristis aut querebundus, sed hilaris, et ut fatum conviva, contentus exacto vitae tempore, e vita excessit. Scripta, quibus nomen suum perenne fecit et charum posteritati, haec sunt:

Carmen de excidio Zittaviae, Gorlicii a. f. LVIII.

Pro M. T. Cicerone adversus Dionem Cassium et Plutarchum, Gorlicii LVIII.

De quibusdam ad Homerum pertinentibus, epistola, Lips. LVIII.

Carminum liber unus, Lips. LVIII.

Mores eruditorum, Altenb. LX.

Genius

- Genius seculi, Altenb. eod.*
Opuscula poetica, Altenb. LXI.
Pro Lipsi latinitate, oratio.
De minutiarum studio, et rixandi libidine Grammaticorum quorundam, Jenae, LXII.
Animadversiones in Theophrasti characteres ethicos.
De dignitate, iucunditate, et utilitate studiorum humanitatis, oratio.
Anti-Burmamus, Jenae, LXI.
De felici audacia Horatii, Jenae, LXI.
De nemoribus in tectis aedium Romanarum, Jenae, LXII.
Elegiae, Jenae, LXIII.
Funus Burmanni, Altenb. LXII.
Ridicula literaria, Alt. LXII.
Epistola ad viros doctos in Germania.
De populari dicendi genere.
De Verecundia Virgilio.
Miscellanea critica, Traiecti Batav. LXIII.
Tyrtaei, quae supersunt, omnia, cum commentario, Bremae, LXIV. recuf. Altenb. LXVII.
Vindiciae Horatii, Bremae, LXIV.
Acta literaria, Altenb. LXV.
Epistolae Homericæ, ibid. LXV.
Auctarium Jurisprudentiae numismatice, a C. F. Hommelio editae, Lips. LXV.
Historia numorum contumeliosorum et Satyricorum, Altenb. LXV.

Historia numerum obfessionalium, Altenb.

De meritis Friderici Magni,

De Friderico M. postgenitis charo, oratio.

Hallische gelehrte Zeitungen.

Ueber das Studium des Alterthums, 1766.

Elogium Burgii, Halae, LXXVI.

*Deutsche Bibliothek der schönen Wissenschaften, Halle,
24 Theile.*

*Ueber den Nutzen und Gebrauch der alten geschnittenen
Steine und ihrer Abdrücke, Altenb. 1768.*

Lectiones Venusinae, Lips. LXXVIII.

*Opuscula numaria, quibus iuris antiqui historiaeque non-
nulla capita explicantur, Halae, LXXI.*

Opuscula Philologica et Oratoria, Halae, LXXII.

Libri autem, quos vel primus edidit, vel addita praefatio-
ne recudendos curavit, neminem fugiunt.

Qui tamen scriptorum Klotzianorum cognitionem ube-
riorem expetit, legat hanc vitam Klotzii, cui praemissa est
disputatiuncula, qua ostendit Cl. auctor, omnes illas
notiones, quas et veteres et recentiores, de beatis post
mortem sedibus, conceperunt, multum debere nativo
coeli terraeque temperamento.

CORPUS

CORPUS JURIS CIVILIS RECONCINNATUM,
in tres partes distributum. Cum praefatione HENRICI
CHRISTIANI L. B. de SENCKENBERG, &c.
Auctore EUSEBIO BEGERO, J. U. Lic. et S. R. L.
lib. reipubl. Uimensis Consilario.

Francofurti et Lipsiae, apud Aug. Leb. Stettin, **PARS I.**
 1767. 360 pag. excepta praefatione. **PARS II.** 1767.
 579 pag. indice excepta. **PARS III.** 1768. Sect. I.
 515 pag. Sect. II. 504 pag. in 4to.

Annis quatuor iam praeter lapsis *Begerus*, in libello quodam propositum exposuerat, omnes quae corpore iuris Justiniani continentur, constitutiones et iura ordine materialium colligendi et typis exprimendi quod manuum aut oculorum sane non est, sed iudicii exercitati opus, quod tamen praesenti opere exhibuit. Pro quo *Begerus* omnino dignus est qui laudetur, quam laudem quoque ei nemo negabit iudicio expendens, quae patientia quae diligentia, quod denique studium requiratur. omnia ea quae ad unam materiam ex toto corpore iuris pertinent, variisque in locis leguntur, accurate et in iustum congerendi locum. Quum enim partes corporis iuris Justiniani, ut notum est, diversis temporibus, diversis e fontibus, et diversis rationibus compositae sint, non est mirandum, in eo ordinem inconstantem, nonnullas materias tantum in una, neque in altera inveniri parte, denique de una materia constitutiones alias in hac contra ea in illa alias reperiri. Quibus rebus sine dubio illud incommodi exoritur, ut ad materiam ex ipsis fontibus cognoscendam, legesque novas ab obsoletis et abrogatis iuribus distinguendas, cogamur titulos eo spectantes, constitutionesque singulas, e variis corporis iuris partibus, dispersas conquirere prius, quam inter se com-

parare possimus. Et hoc permovit *Regium*, ut honestum illud, praesente *Senckenbergio*, caperet consilium. Finem autem ut propositum consequeretur, institutionum elegit ordinem. Utilitas talis diligentiae luculenter apparet, molestiam enim perquisitionem evitare, unaquamque materiam toto ambitu, variationibus et circumstantiis, intelligere difficultas, in fontibus simul optimus et accuratissimus in quolibet legem commentarius ad manus est; quid plura? longe facilius talis operis usu interpretatio legum redditur. Optandum autem est ut nemini in mentem veniat, quod fere *Beyro* accidisse videtur, legum interpretem non tantum observatum in qualibet materia corporis iuris ordinem attendere debere, sed contentum facta hic dispositione esse posse. Saepissime vero sensus constitutionis alicuius verus, a connexione titulorum et materialium pendet, quae auctoribus codicis Justiniani probata, quamquam non semper accurata, neque naturalis, contra ea cum proprius unius legi sensus, aut etiam totius tituli, nexu naturali neglecto, obsecraretur. *Noordus*, omnibus numeris absoluto in *Pandectis* commentario, multa adduxit exempla. Magnam, si hunc abusum vitemus, propositum editoris adferre utilitatem potest, et in universum laudi ei id ducitur. Quamquam tractatio et ordo, in nonnullis, non satis accurate voluntati editoris respondere videatur. Omne enim opus in partes tres divisum, quorum una totum ius publicum Romanum, e Codice et *Novellis* collectum, cum iure feudali Longobardorum, praemittitur: et quidem sic procedit ordine, ut primo leges de honoribus et muneribus ponantur, deinde de magistratibus, et institutiones ad politicam constitutionem pertinentes, post iura aerarii et reddituum, ius ecclesiasticum, ius tandem belli claudat agmen. Contra ea ius feudale ordine Institutionum dispositum: primo enim constitutiones generales de iure feudali, deinde iura personarum post rerum iura, denique iura actionum et processus. Pars altera

altera omnes Codicis et Novellarum constitutiones, quae ad ius privatum pertinent, ordine appoſiti textus Inſtitutionum continet: v. c. in titulo Inſtitutionum de nuptiis e Codice et Novellis materiae de deſponſatione, de arrha, de donatione propter nuptias, de ſponſalitia largitate, de gradibus prohibitis, de ſecundo matrimonio de dote, de divortii, de concubinato ſunt additae. Novellas et Juſtiniani et Leonis, aliorumque nonnullorum Imperatorum conſtitutiones, ſed tantum latinas, non neglexit. Tertia pars Pandectas, eodem modo atque ordine Inſtitutionum continet, ſic diſpoſitas, ut ad unumquemque earum titulum omnes illi tituli Pandectarum adſcripti ſint, qui ad materias ibi tractatas ſpectant. Hac in parte neque ius privatum, neque pars ea Pandectarum, quae ad ius publicum pertinet, deſideratur. Et ſic diſpoſitio praeſentis operis ſe habet. Dubii autem id nobis in mentem venit, quod palam et ſine omni reprehendenti libidine proferemus. Omne opus multo utilius, ut opinamur, foret, et ad editoris conſilia propius acceſſiſſet, ſi Pandectas a Codice et Novellis non ſciunxiſſet ſed ad unumquemque titulum Inſtitutionum, omnia quae eo referri poſſint loca Pandectarum Codicis et Novellarum, una ferie eſſent poſita. Quo enim modo, de unaquaque materia, omnes iuris Romani conſtitutiones invenire liceat dum hac praeſenti diſpoſitione duabus in partibus diverſis quaerendae ſunt. Attamen ſinis *Begeri* tantum fuit moleſtae, evolutionis labore eximere lectorem. Praeterea interpres multum in eo conſequeretur ſi temporis ordinem legum quaſi uno intuitu perluftrare poſſet, dum ſemper textui Inſtitutionum loca Pandectarum primo poſita, deinde convenientes leges Codicis, denique conſtitutiones Novellarum, reperirent. Ceterum *Begerus*, de codice optime meritus, ut ſuaſu celeberrimi *Maiani*, inſcriptiones et ſubſcriptiones conſtitutionum duce *Vidano*, (qui laet nomine Adiniva Grananeoſio conſiciat, rogatur. Voluptate magna *Begeri* promiſſum legimus, codicem Theodoſianum

fiarum, et ius canonicum, eodem modo edendi, quem in corpore iuris observavit, in illo enim Justiniani in hoc autem Lancelloti ordinem secuturum se promisit. P. aciatione lectu dignissima, nuper iurisprudentiae praematura morte ereptus illi *Seckenberg* et de utilitate, quam talis dispositio adferre possit, et de simili nonnullorum antiquae et recentioris aetatis iureconsultorum labore egit; quibus tamen omnibus palmam prae eripuit *Hegerus*.

TABLES DE LOGARITHMES &c.

h. e.

LOGARITHMORUM TABULÆ, NUMERORUM, ab unitate ad 102100. Sinuum et tangentium ad dena Secunda, cum aliis tabulis. Olim in Anglia edidit dom. Gardiner. Novae huic editioni accesserunt logarithmi Sinuum et Tangentium per singula Secunda primorum quatuor graduum.

Avenione, apud Io. Aubert, 1770. fol. parvo,
Alphab. 3. plagul. 5.

Gardineri et Shervinii tabulae, etsi plus una vice editae, diu, vel oblato satis magno pretio, haberi non poterunt. Igitur, in diario eruditorum (*Journal des Savans*) 1769. indicatum fuit, P. Pezeras, ex Soc. Jesu, qui variis scriptis mathematicis inclaruit, novam editionem curaturum. Ea haec est, sed editor non nominatur praefatio saltem habet, ad illam contulisse operam suam peritos Mathematicos, tanto numero, quanto rarius in urbe provinciali conjuncti reperiantur; hos et calculos necessarios repetuisse, et de erroribus typographicis cavendis ita fuisse sollicitos, ut quamlibet plagulam ad minimum duo illorum examinaerint. Figurae numericae maiores sunt, egregie expressae, charta spissior

spiffior et firmior, quae duo, in libro saepissime manibus terendo, maximi sunt momenti. Cum efficere veilent editores, ut nihil editionis Anglicae desideraretur, etiam praecpta de usu tabularum gallice verterunt etsi poterant illa concinnius scribi, et absque tanta signorum analyticorum farragine. Ordo huius editionis, leviter ab Anglicis divertus, hic est. Numerorum primorum mille logarithmi, in figuris decimalibus octo. Chiliades 101" 102" hoc est logarithmi numerorum ab 100000 ad 102000. Logarithmi numerorum 10000 ad 100000 quibus ut patet continentur logarithmi numerorum minorum. Dispositio est ut in tabulis Anglicis, omnia characteristica, figuris primis, quae multis logarithmis communes sunt, positae, ad latus columnarum, in quas distribuuntur reliquae, et adiectis partibus proportionalibus. Sequuntur sinuum et tangentium logarithmi. Eos per singula secunda minorum primorum 72 habebant Anglicae tabulae, hic habentur per singula secunda graduum primorum quatuor. Dóm Mouton computavit illas, et Academiae regiae Scientiarum Parisinae legavit, communicavit vero cum editoribus, pro ardore quo fertur ad Astronomiam quibusvis modis promovendam dom. de la Lande Quaevis pagina columnas 12 habet pro totidem minutis, lineas transversas 60, pro totidem Secundis. Sequuntur pro primis quatuor gradibus cosinuum et cotangentium logarithmi per dena secunda; et deinde ab initio gradus quarti sinuum et tangentium logarithmi per dena secunda. Differentiae ut fieri solet, ad latus positae sunt. Quoniam exiguorum angulorum cosinus logarithmici, (hoc est recto proximorum sinus,) nili in tabulis reperiantur, non satis commode per partes proportionales computantur subiecere editores Praefationi suae formulas, quibus evitari possint. Eas sumfisse se profitentur ex Transact. Phil. 1758. sed non nominant auctorem, Patricium Murdoch. Absolutis arcibus sequuntur logarithmi logistici deinde tabulae, logarithmum numeri et numerum logarithmi, ad 20 figuras inveniendi. Harum
prima

prima, logarithmos in figuris 20 continens, in Anglica editione tribus paginis coarctetur, hic quatuor occupat, ob typos paulo maiores. Sed triginta etiam circiter logarithmis auctior est et iis summo studio computatis; ultimi sunt logarithmi hyperbolici, ab 1 ad 10 per singulas partes centesimas, Simpliciani illi quos iam edidit dom. Lambert *Zusätze zu den logarithmischen und trigonometrischen Tabellen*, Tab. 15. quo in libro, tabulis aliis, regulis et formulis, egregia compendia circa usum logarithmorum hyperbolicorum docuit, illas vero logarithmorum Briggianorum ad 20 figuras extensorum tabulas non admodum probat, Introd. §. 58. Sed revertamur ad nostras tabulas, quarum editoribus, quod operam caedii plenissimam publicae utilitatis maxime causa exantlare voluerint, grates agendas sunt. Felicissimi etiam fuisse videntur eliminandis typi erroribus. Eorum pauculos, (quinque numero in logarithmis 101204 . . . 101208.) indicavit dom. de la Lande dom. I. Bernoulli, Berolini Astronomo Regio; v. huius *Recueil pour les Astronomes* Tom. II. pag. 317.

NOVA ACTA ERUDITORUM

publicata Lipsiae

Calendis Martii Anno MDCCLXXII.

NOVI COMMENTARII SOCIETATIS

Regiae Scientiarum Goettingensis, Tomus I.

ad A. 1769. et 1770.

Goettingae et Gothae, apud Ioann. Christ. Dieterich, 1771. 4to. cum fig.

Quo maiorem utilitatem studia praestantissimorum virorum, ingenio et doctrina excellentium, communi consilio ad illustrandas ornandasque disciplinas suscepta, illustrissimorum Maecenatum auctoritate sublevata, universo generi humano adferre; quoque minus detrimentum res humanae et divinae exinde capere solent. si eiusmodi saluberrima instituta, ex aliquo tempore iam bene constituta, variis infelicibus casibus et bellorum calamitatibus vel prorsus interrumpuntur, vel ita reprimuntur, ut quasi prostrata et inculta iacere videantur: eo maiori laude prosequenda celebrandaque est Societas, cuius novas Commentarios nunc recensendos suscipimus. Etenim ea fuit sodalium constantia et virtus, etsi gravissimis casibus satis diu vexarentur, ut eorum studia refrigerari quidem, at non extinguere potuerint. Sed eorum quippe annorum interiectu non efficere valuerunt, ut

N

suas

suas Commentationes publici iuris facerent; quartus enim
 tomus qui anni LIV. Commentationes continebat, iam an-
 no LV. exierat: excepturus autem hunc, tomus quintus,
 intelici et poenitenda lite cum librario enata, noadum clau-
 stra, sub quibus tenetur, refringere potuit. Interim tamen
 sodales, etiamsi tali iniquitate premerentur, iusta nimirum
 spe publicandorum Commentariorum: sublati, non destite-
 runt conventus habere et Commentationes recitare; donec,
 seu belli, seu aliam calamitatum iniuria coacti, communi
 consilio habito neglecta legum ratione, ne plane deficere
 viderentur, inter se convenirent, ut suis quisque rationibus
 confutere, suasque Commentationes seorsum vulgaret. In-
 credibilibus tandem Munchhusii, immortalis viri, curis et
 studiis, anno LXX. iterum excitata et restaurata est Societas,
 pristinumque decus suam ab Octobri inde mense recuperavit.
 Cum porro a septem inde annis, contra leges Societatis, classis
 physica calore caruisset suo, huic quoque desiderio ut satis-
 fieret sodales curarunt: Sodalis enim et Collegae ordinarii
 in classe physica vicem ac locum suscepit Vogelius Viri illustr.
 Med. D. et P. P. O. Regis M. Brit. Archiater, isque in primis
 Chemiam novis experimentis illustrabit. Enamero sodalium
 extraordinariorum classi physicae adscripti sunt Viri doctrinae
 laude conspicui, Wrisberg, Murray, Richter, et Pecmann,
 quorum industria et solertia anatomicis et obstetriciis, bota-
 nicis, chirurgiis, et oeconomicis historiaeque naturalis stu-
 diis, Societas egregie prospectum esse confidit. Secretarii
 munus, negotiorumque Societatis curam, nec non modera-
 tionem novorum librorum recens, qui sub Societatis au-
 spiciis evulgantur, suscepit V. Cel. Chr. Gottl. Heyne, cuius
 opera iam hic primus prodiit tomus, ornatus praefatione hi-
 storica, quae sequitur Dedicacionem, S. et P. Georgio III.
 M. Brit. Regi, Protectori Societatis, factam ex qua, quae haecenus
 et postea referemus quaeque ad mutatam Societatis formam
 et habitum spectant, desumpsimus. Eius quoque in postea-
 rum

rum cura fiet, ut vernis nundinis Lipsiensibus, quotannis novus Commentariorum tomus typis excusus prostat. Quin imo et patrio sermone alii conduntur Commentarii, quibus missae a familiaribus et amicis, aut a sodalibus oblatae seripiones et Commentationes, evulgabuntur. Sed vix recreata Societas, acerbissime afflicta est Munchhufii, Conditoris ac Conservatoris Societatis, ex hac vita discessu, cuius memoriam quam sanctam pianque habeat habituraque sit, indicio est oratio, quae in confessu publico ad d. VIII. Dec. a Cl. Heynio habita est. Iusserat Societas, ut testatum esset posteritati de luctu et pietate, tomo huic eam subiungi; sed nimum protracta opera, nundinisque, instantibus seponenda et in totum sequentem reservanda fuit; et extat illa seorsum typis expressa. Intra breve tamen tempus resecti sunt sodalium animi, accepto laetissimo nuntio, de dato reip. academiae adeoque ipsi Societati Curatore, Viro Illustri, Burcardo Christiano de Behr, Regi M. Brit. in regendis terris Brunsvic. a sanctioribus consiliis, et Collegii fisco regio curando Praefes, quique nominis sui decore praescripto sodalium illustrare non dedignatus est. Caeterum quaestiones physicas, historicas, philologicas et oeconomicas, in annos 69. 70. et 71. cum certis praemiis propositas, quae huic praefationi insertae sunt, ne diu nota praedicemus, aequae ac indicem exhibitarum Societati Commentationum, omittimus. Commentationes vero superiorum annorum, nondum sigillatim ab auctoribus suis editas, quotquot asservat Societas, in eo volumine, quod extra ordinem in lucem emittere constituit, publici iuris facit; in quo simul omnia ea, quae ad fata et acta societatis spectant, copiosius exponuntur.

Nunc ad Commentationes ipsas hoc tomo exhibitas accedimus, earum contenta breviter indicaturi. Inter Commentationes physicas et mathematicas, quae sectionem primam operis constituunt, primo loco est principis viri et veterani, *Alberti de Haller, Commentatio de Plantis pabularibus*

bus Naperorum. Post ingeniosum alloquium Cel. A. causam addert, cur sibi hanc potissimum materiam sumserit tractandam. Animadvertit nimirum, dissidium esse inter botanices cultores, eosque uti nominibus, quae proximus vicinorum vix intelligat: curandum vero esse, addit, ut cuique utili plantae nomen suum utrumque adfigatur, quo alia ab alia discerni, et intelligi possit quatenam coli debeant. Partem vero istius laboris eo lubentius, ait, se suscepisse, quod ipse per aliquot annos arator, rustica opera pari pene cum botanicae amore complexus sit. Agit igitur §. 2. et 3. de modo ac ratione, quam pratorum cultores adhibuerunt, ut iis summam fertilitatem conciliarent. Laudat igitur irrigationis et laetaminis pratis illati vim pabulis augendis.

Hanc tamen rationem non satis ex sententia, pro numero animalium, processisse confirmat: cogitatum igitur esse de unica stirpe, quam solum arator coleret, quae vulgare gramen superaret sapore et vi altrix et pondere foeni, quod repetito secaretur. Pergit itaque §. 4. enarrare, duas fere plantarum classes adhuc homines coluisse, papilionaceam et gramineam; quarum vim et naturam, antequam ad uberiores explicationem earum adgreditur, in universum describit. Has enim sibi imprimis explicandas sumit, earumque historiam tum botanicam, tum oeconomicam reddere studuit omni cura adhibita, ut efficeret, quo facile et certo quisque possit intelligere, quae sint plantae quas colere debeat. His promissis diligenter satisfaciens §§ 5 - 8. quatuor profert gramina: 1) *Phleum*, caule recto, spicis longissimis, calycibus ciliatis, oblique truncatis. 2) *Bird-grass*, s. *Fowl Meadowgrass*, de Poae genere. 3) *Lolium* radice perenni, locustis contiguis ossifloris; et 4) *Frumental* Gallorum. De singulis docet, e quibus terris sint allata; quae sit eorum cultura; quibus terris maxime conveniant; quo tempore debeant feri; quibus animalibus placeant; quae sit eorum natura et vis altrix. Et ne cum adfina-

adfinibus confundantur, follicite figuram et formam describit, variaque eorum nomina adnotat. His expositis, §. 10. pergit alterius classis pabula, papilionacea, explicare. In hanc vero refert: 1) Medicam, caule erecto, foliis oblongis serratis, racemis erectis, siliquis planis, iterato contortis. 2) Trifolium caule obliquo, foliis ovatis hirsutis, supremis coniugatis, vaginis aristatis. 3) Trifolium caulibus subrectis, spicis depressis, siliquis dispermis. 4) Trifolium caule repente, spicis glabris, calycibus sericeis, ampullescentibus. 5) Trifolium spicis strepentibus, ovatis, densissimis, caulibus diffusis. 6) Medicam caule diffuso, capitulis hemisphaericis, siliculis reniformibus. 7) His adiungit plantam quandam, quae ad Pyrenaeorum montium pedes, sub nomine *Karonché* colitur. Semen in horto satum, dedit Trifolium spicis pilosis, calycibus patentibus, caule diffuso, foliis obcordatis, subrotundis. Verum videtur Auctori planta sumtus in alienis terris aegre restitutura. 8) Adnumeratur denique his Medica, sine dubio nondum artificiose culta, satis tamen celebris, foliis oblongis, serratis, siliquis falcatis, racemosis. Sed non videtur Auctori unquam bono cum eventu coli posse.

His quoque absolutis §. 18. incipit A. de Papilionaceis, quae sunt foliis pinnatis, differere. Inter has eminent *Onobrychis*, caule erecto, ramoso, floribus spicatis. Alpina est planta, cultus facilis, et magni lucri. Nec minorem fructum praebiturum, putat §. 19. si coleretur *Hedysarum*, caule erecto, ramoso, foliis pinnatis, ovatis, siliquis pendulis, levissimis, venosis. Aliam quoque §. 20. refert speciem *Hedysari*, quae colitur in regno Neapolitano inter plantas coronarias. Planta, qua vix ulla lucrosior. Sed addubitare licet, an in alienis frigidioribus regionibus simili eventu coli possit. Inter *Vicias* §. 21. sylvaticam piso similem prae caeteris laudat. Magnam quoque spem habet de *Coronilla*, caule angulato, brachiato, foliis vigenis, aristatis, floribus umbel-

umbellatis. E contra §. 22. dissuadet cultum Pseudo Aca-
ciae, a Cl. Viro Bohadsch peculiari libello commendatum, ob
longiorem laborem in tali copia pabuli, quam equus aut
vacca desiderat. Omnino vero ex classe papilionacea pin-
nata *Orbi*, caule ramofo, erecto, foliis ovato lanceolatis cul-
tum commendat, et §. 23. alias laudat plantas quae foenus
promittunt. Denique §§. 24 et 25. duas commendat plan-
tas, vulgo leves aestimatas, *Alfnen* et *Pimpinellam* sangui-
forbam; prioris utilitatem Flandria, posterioris Anglia iam
expertam habet. Cavendum tamen esse, monet, ne quis
Pimpinellae diversis speciebus decipiatur. Postremo loco
ex plantas varii generis quasdam nominat, quae gratiffi-
mum pabulum praestare animantibus videntur.

Ex campis amoenissimis deducimur in vallem, ventis
impetuosis sanitateque infestis obnoxiam, quare non diu in
ea commorabimur. Altera scilicet quae sequitur *Commen-
tatio Aiberti de Haller agit de Vento Ruperfi*. *Rupes*,
(Roche) pagus est vallis modicae, quae a lacus Lemani
sine orientali in Valesiam ducit. Ibi Cel. A. sex integris
annis vitam agens, curiosius coepit indagare causam venti
quotidiani, quem popularis sermo communi consensu Ru-
pensem vocat, et qui quotidie stans horis per aulam eius prae-
fecturae magno impetu ferri vulgo creditur. Incredi-
bile vero ei videbatur, posse eiusmodi ventum perpetuo
stans horas tenere, et perinde cum pluvia tempestate domi-
nari, uti cum serena viget. Itaque totis octodecim mensi-
bus tempestates ventique ductum in adversaria retulit, et
plurium mensium tabulas confecit, easque Societati, ut ra-
tiones observationum suarum constarent, et Commentariis
infererentur, exhibuit. Omnibus igitur quae ad rem facere
possent sollicite observatis, diligenterque perpensis, causas
phaenomeni ex conditione vallis, quam statim ab initio de-
scriptam dedit, et solis respectu vallis situ, eiusque vi cale-
factiva et legibus aequilibrii, explicat, argumentis idoneis
confir-

confirmat, exemplisque illustrat. His adiecit quaedam de conditione et natura aeris Valesiae: acuosissimum ibi esse aerem, et valde infestum sanitati hominum; e contra segetes et vineas in ea pulcherrime maturescere.

Tertia quae sequitur Commentatio, est polemica. Pugnatur enim *Abr. Gott. Kaestner V. Cel. pro Io. Bernoullii Hydraulica, contra Dom. d' Alembert objectiones.* Ex quo coeptum est, primum in Italia post etiam in Gallia aquae motus ad mensuram revocare, omnes, qui studiis suis hanc doctrinam illustrare conati sunt, nihil aliud egerunt, quam ut per plurimos experimentis eam fulcire quidem non intermitterent, fundamenti autem facis firmi curam profus negligenter. Inter eos, qui leges motus fluidorum certius et generalius, quam experimenta illas docent, ratiociniis ex natura fluidi deductis eruere moliti sunt, primus omnium Dan. Bernoullius, in egregio opere, Hydrodynamicam appellat, usus est fundamento, licet indirecto, satis tamen tuto, principio nimirum conservationis virium vivarum. At non defuerunt, qui contra illud pugnarent. Maluit igitur Ioan. Bernoullius motus fluidorum ex primis mechanicae adfertis, et de quibus inter omnes conveniret, deducere. Cum vero hanc theoriam in Hydraulica sua, quae reperitur in Operibus eius T. IV. n. 136. et in Comment Acad. Imp. Sc. Petropol. T. IX. X. doctis proponeret, ecce illi magnus ille et illustris Adversarius, Dom. d' Alembert, qui et in tractatu gallice Parisiis 1744. edito, de Aequilibrio motuque fluidorum, aliam computandi inivit viam, et in Bernoullio multa reprehendit, nec non mediocribus e vitis unum alterumve inesse eius Hydraulicae contendit. Hac deinde Ioan. Bernoullii theoria cum Ill. Kaestnerus in Hydrodynamicae elementis, quae paucos ante annos germanice edidit, uti constituisset, fieri non potuit, quin d' Alembertii objectiones curatius examinaret. His autem perspectis, vidit, multa quidem esse in Bernoullii doctrina magis explicanda,

at

at nec emendanda, nec reprehendenda. Diutius ergo tum veritati, tum pietati deesse noluit, sed Bernouillium tueri, vanitatemque d' Alemberti ostendere constituit; in quo tamen officio non tam defensoris, quam fidi interpretis partes suscipere consultum duxit. Libere enim fatetur, in *Hydraulica* Bernouillii desiderari illum ordinem, illam perspicuitatem illam ingenii elegantiam quibus in aliis omnibus operibus lectores tum facilius docere, tum delectare consueverit. Ut autem in omnibus Dom. d' Alembert perspicue respondere, eiusque obiectiones eo confidentius aggredi posset, summam theoriae Bernouillii praemittit, eamque maiori in luce collocare studet. Dilucidiorum itaque reddit sensum amborum Bernouillii adsertorum, quibus quidem omnis eius theoria inicitur: de translatione virium motricium in stratum supremum, ad analogiam centri gravitatis; et de successivo incremento velocitatis aquae ad effluxum properantis. Deinde quaedam Dom. d' Alembert dubia examinat eorumque vim nullam esse ostendit. Praemonitis his absolutis, ad uberiores explicationem theoriae B. accedit. Lectores tamen curiosiores ad *Hydrodynamicam* suam delegat. Ope Lemmatis propositi n. 1 - 6. veram rationem translationis Bernouilliana docet, et quomodo redeat haec translatio ad notas leges hydrostaticas; n. 7 - 17. in rationes vis acceleratricis et motricis inquirat; n. 18. pergit mutationem velocitatis eruere, et imagine apta, qua licet salva veritate animum ratiocinantem adiuuare, docet: quas mutationes subeant velocitates aquae in vase et in orificio per quod effluit; n. 35. Problematis, aequationem inter tempus et velocitatem reperire, Solutio datur, et n. 40. proposita exemplo addito illustrantur. N. 43. de gurgite uluque imaginis eius lectores admonens, quaedam praecipit; n. 44 - 48. methodum computandi exponit, vasi si tubus adiungatur. N. 49. definit, aqua mota, quantum premit fundum vasis? N. 52 - 55. quaedam indicat, in quibus dissentit a Bernouillio. N. 56. vim acceleratricem reperire docet; adiunguntur.

ciunturque quaedam, quorum nihil habet Bernoullius. N. 57 - 96. motus aquae per canales datos considerat, et n. 97 - 116. de pressione, aquae per canalem fluentis in latera canalus disputat. Denique n. 120 - 146. monita Alemberti sigillatim proponit, expendit, et ad illa respondet. Nobis vero fatis erit referre, Dom. d'Alembert figmentorum, logomachiae, et fallaciarum accusari; multa quoque in eius theoria obscuriora et errori proxima inesse, quaedam etiam recte negari, ita tamen, ut appareat, illum principia Bernoullii non ita tenere, ut iudex de illis sedere possit.

Excipit hanc altera *Kaestneri* dissertatio, de *Differentia inter ascensiones rectas Solis median et veram in tempus convertenda*. Medius dies, quem appellant, interdum brevior, interdum longior est die vero; quantum differat, pendet a quantitate arcus aequatoris, qui exhibet discrimen inter ascensiones rectas solis veri et solis ficti. Quodsi enim quaeratur tempus, quod impendit hic arcus aequatoris, ut per meridianum transeat, colligitur, quanto tempore sol fictus meridianum ingrediatur ante vel post solem verum, hoc est, quantum differat meridies medius a vero. Atque hic dubium natum est A. ad quod spectat omnis dissertatio, cuiusque summa haec est. Tempus, quo arcus hic aequatoris meridianum transit, antiquiores Astronomi sic computarunt, ac si esset tempus primi mobilis, cuius hora respondet gradibus XV. Itaque, si verbi causa solis ficti ascensio recta superet ascensionem rectam solis veri gradibus quatuor, quod circa diem sextam Novembris contingit, ex eorum calculo meridies medius evenit post verum elapsis minutis primis horae XVI. At vero Dom. de la Caille in Solar. Tab. XIV. not. 2. animadvertit, nullum esse locum temporis primi mobilis, ubi de comparatione temporis veri et medii agatur. Itaque in exemplo supra prolato quaesivit, quot partibus temporis medii opus habeat arcus ille quatuor

tuor graduum, ut per meridianum transeat, et sic meridiem medium tribus fere secundis minus a vera removit, quam antiquior calculus fecerat. Verum, quanquam A. noster in eo adfentitur D. de la Caille, arcum quatuor graduum transire meridianum temporis medii minutis XV, et secundis circiter LVII; hinc tamen non concludi debere, tanto tempore post meridiem verum meridiem ingredi solem fictum; contingeret enim id, si Sol ille fixae ad modum haereret in eo puncto coeli, in quo est momento meridiei verae, soloque sphaerae motu deferretur. Iam vero ipse perpetuo versus orientem motu proprio progreditur, itaque dum ad meridianum appellit punctum illud, in quo erat momento meridiei verae, ipse Sol fictus a meridiano distat versus orientem, et paulo tardius illo puncto meridianum ingreditur. Ex his autem conficitur, emendationem dom. de la Caille non recte se habere posse, tabulasque eius correctione quadam indigere. Et dubitavit iam dom. de la Lande de iusta ratione emendationis Dom. de la Caille, causasque exposuit in Astronom. Paris. 1764. edita, §. 669; demonstrationem vero addere illi non placuit. Cum autem A. noster, sententiam dom. de la Lande non ita planam intelligeret, ut nullus dubitationi relinquatur sit locus, haud supervacuum duxit, universali argumento eam confirmare, et extra omnem dubitationem ponere. In quo negotio simul calculi compendia, imprimis quae a logarithmis pendent, aliaque signa apta adhibuit, quorum ope tum expeditior, tum etiam magis perspicua redditur ratio. Rem vero omnem, problematis propositi solutione concludit et absolvit. Quae sit nempè, si pro data meridie vera, detur in partibus circuli differentia inter ascensiones rectas solis veri, et solis medii, eandem differentiam in tempore medio. Ad inveniendum autem tempus, quo meridiem media insequitur veram, hanc scripsit regulam: momento meridiei veri detur in gradibus expressus arcus, quo adscensio recta solis ficti superat adscensionem rectam solis veri: numerus graduum arcui illi respondens dividenda-

dividatur per 15. habetur numerus horarum mediarum, quibus merides media sequitur veram. Ultimo tandem loco exhibet regulam, secundum quam correctio tabularum dom. de la Caille commode, ope logarithmorum, confici queat. Porro subiunctum est huic commentationi *Additamentum de computando transitu Astrorum per meridianum*. Adhibuit, ut iam diximus, Cœl. A. in priori commentatione calculi compendia, quorum ope non solum animi attentio in computando sublevatur, sed etiam errores facilius evitantur, et ratio ipsa sine prolixitate magis perspicua redditur. Eius compendii igitur ut magis constaret ratio, exhibere voluit specimen, non omnino a priori negotio alienum. Delegit nimirum sequens problema: Pro data meridie vera dentur adscensionis rectae solis et planetae alicuius; dentur praeterea incrementa adscensionum illarum inter datam meridiem et proximam; quaeritur momentum, quo transit Planeta per meridianum. Praeter regulam, quam absoluta solutionis serie ita expressam dedit: differentia adscensionum rectarum ducatur in 24; Productum dividatur per summam peripheriae et incrementi diurni adscensionis rectae solis, imminutam incremento diurno adscensionis rectae planetae, quotiens est numerus horarum verarum qui quaeritur; pluribus exemplis prolatis usum adhibitorum signorum, imprimis, quam facilis et brevis calculus ope logarithmorum evadat, demonstravit, et nonnulla alia adiunxit, quae computi rationem commodiorem reddere possint.

In Commentatione quae sequitur exhibentur ab Illust. *Kaefnero ad motum solis circa axem suum computandum formulae analyticae*. Quaestio illa, de solis revolutione ex macularum phaenomenis definienda, ob rerum simul disceptandarum multitudinem inter difficiliore Astronomiae relata est. Hinc doctissimi, et harum rerum peritissimi viri, summo studio laborarunt, ut eam magis magisque perspicuam redderent,

rent, observationibus suis illustrarent, causasque difficultatum removerent. Unus e primis *Scheinerus* multum defudavit in ea constituenda, sed parum proficere poterat vis ingenii eius, quod Systemate Copernicano uri prohibebatur. Felicius deinde in illo negotio versatus est *Galilaeus*, in Systemate cosmico, cuius ideas evoluit et quomodo theoria revolutionis solis ex observationibus condiqueat ostendit *Chr. Aug. Haujen*, in dissertatione academica de Theoria motus solis circa proprium axem, anno 1726. exhibita. Post eum duo Astronomi Galli, *Dominici Cassini filius* et *dom. de l' Isle*, doctrinam et operam suam huic rei impenderunt. Uti vero sunt, ut appellant, methodo graphica, quae, nisi summa et pene immensa cura in describendis et mensurandis figuris adhibetur, multis obnoxia est vitiis. Cogitarunt itaque nostra aetate Viri summi de calculi in hac re usu, quo omnia tutius et accuratius perfici possunt. Spem fecit quoque *dom. de la Lande* in Astron. art. 2516. methodi algebraicae, a *dom. de Silvabellae* compositae, cuius vero nihil adhuc Germania vidit. Unde denique factum est, ut auctor noster hunc laborem sibi imponeret, animumque ad formularum eruendarum negotium applicaret, in quo quidem, quomodo versatus sit, paucis dicemus.

Primo, ut caveret sibi ab erroribus, qui ex proprio terrae motu irrepere potuissent, usus est in determinandis macularum locis longitudine et latitudine heliocentrica; deinde omne adhibuit studium, ut calculi formam quam fieri potest commodissimam redderet. Ostendit itaque locorum heliocentricorum, si tria habeantur, ex tribus eiusdem maculae observationibus, dari transiens per illa tria puncta planum circuli, quem macula in superficie solis describit, et hinc positionem axis, circa quem oportet solem revolvi, ut hic circulus describatur, et denique tempus revolutionis. Haec vero ut commode ad calculum revocaret, tria investiganda sibi proposuit: Angulum, quo axis solis ad eclipticae planum

planum inclinatur; situm rectae, in qua planum eclipticae fecatur, a plano axi solis per centrum recto, aequatorem solarem appellat; denique maculae, quae observatur, ab uno polorum solis distantiam. Formulas obtinere illi contigit valde simplices, et quarum calculus logarithmis adhibitis tutus aequae fiat ac facilis, ut non credat, post illas quempiam rediturum ad constructiones illas geometricas. Applicavit quoque illas formulas observationibus, quibus dom. de l'Isle ad suam methodum usus est, ut pateret, quanto commodius et accuratius omnia computando, quam in figuris descriptis mensurando, perficerentur. Sic aequatoris solaris positionem novem fere gradibus computavit, diversam ab illa quam dom. de l'Isle meritis erat. Vitium tamen non observationum, sed constructionis id esse, ex eo colligit, quod in reliquis satis inter se convenirent. Inseruit dom. de la Lande Astronomiae suae art. 2530. methodum P. Bosovich, resolutionibus plurium triangulorum absolvendam, sed operosissimam, et ambiguitatibus quas monet dom. de la Lande, obnoxiam, qua cerse nemo utatur, qui simplicem formularum auctoris nostri rationem cognoverit.

Restat ultima *Kaestneri* Commentatio, quae est *Additio ad Theoriam suam Projectionis Stereographicae horizontalis, Coordinatarum projectionis formulas calculo aptiores exhibens*. Edidit Cel. Auctor Theoriam projectionis Stereographicae horizontalis, quae reperitur in dissertationibus mathematicis et physicis, quas Soc. Reg. Sc. Goetting. annis 1756-1766. exhibuit, num. XII. Prodiere Alkenburgi ex officina Richteris, 1771. In illo scripto id potissimum egit, ut meridianorum, parallelorum, et reliquorum Sphaerae circulorum projectiones describere doceret; sed tempus et animus deerat, ad illas coordinatarum projectionis formulas, quas eius Scripti §§. 23. 24. exhibent, calculo, quo ipsae illae coordinatae reperiri possent, aptiores reddendas. Illas tamen formulas, prout repererat, licet

minus commode §. 95. adiecit. Cum vero alia occasione de hac re cogitaret, obtulit se illi methodus, formulas, his non multum dissimiles, facilioris calculo aptandi. Hanc methodum itaque cum doctis communicare voluit, confidens, et supplementi loco ad projectionem stereographicam futuram, et alias non inutilem. Quemadmodum etiam in fine eleganter ostendit, qua ratione methodus haec etiam ad alia possit referri.

Sequitur *M. Alb. Lud. Frid. Meistri, de Genesi figurarum planarum, et inde pendentibus earum affectionibus*, dissertatio. Ex praefatione, qua ornata est, summam Commentationis decerptam dabimus. Ideam figurae planae ex motu lineae in aliquo plano concipere licet. In tractatione elementaris geometriae raro omnes figurarum planarum species, etsi, quae de figuris praecipi solent, non ex aliqua specie, verum ex toto genere definiantur, in censum referre doctores consueverunt. Describendis quidem unius speciei figuris sufficit motus parallelus lineae rectae, modo crescentis, modo decrecentis, interdum in plures partes abeuntis, nisi sigillatim evanuerint, mox iterum coalituras. Non complectitur vero haec species longe diversae indolis figuras, utpote plane inhabiles constituendis naturalium corporum limitibus, quae motu rectae viam retro carpentis, vel in spatiorum partes, quas iam emensa esset, per ambages iterum delatae, aut ita decrecentis, ut ex affirmativo valore transeat in negativum, generari possunt. Quodsi enim motum rectae, figuram describentis, nullis adstringamus legibus, nisi ut in eodem plano fiat, decrementa autem ipsius rectae et partium in illa assumtarum, eo sensu accipiamus, quo quantitates, quarum positivus valor evanuit, porro decrecere in negativum dicuntur; figurae orientur, quarum longe dispar est natura, comparandi motus, computus et dividendi ratio. Haec cum in scholis iam geometricis animo Auctoris identidem observarentur, tandem effecerunt, ut

oculos

oculos attentius defigeret in nonnullas figurarum species, quas sublimior geometria, ad declarandam et quasi ob oculos ponendam calculorum naturam, analysi subministrat; et ut circumspiceret, quae inde in usum elementaris geometriae depromeret. Nam depromi quaedam posse vix dubitabat, qui recordaretur, iamdum usurpari magno cum fructu circumspicere aliquoties, quin infinitas, in se redeuntem; rectas, quae planum suum in oppositas plagas dirimant; et quae sunt similia. Inde nata est commentatio, in qua primum hoc egit, ut primarias aliquot elementaris geometriae propositiones cum universali figurae planae idea conferret, spectaretque, numquid illis mutationis allaturae sint figurae ex partibus sive oppositis, sive multiplicibus conflatae, verbo, figurae complicatae. Huc pertinet inter caetera, theorema Maupertuisii, in Comment. Acad. Sc. Paris. anni 1727. de figuris, ex revolutione regularium secundum lineam rectam facta, oriundis, quod de complicatis etiam figuris verum esse, Cl. A. apprehendit. Deinde in naturam huius speciei porro inquirendo, nova quaedam figurarum attributa elicere conatus est. Postremo ut specimine aliquo ostenderet, considerationem harum figurarum neque in nexu cum reliquis veritatibus sterilem, neque respectu ad ipsam geometriae praxin habito otiosam esse, concinavit inde demonstrationem Mayeriani problematis, de geometrica figurarum in triangula transfiguratione. Quo facilius autem methodum pro omnibus figuris probaret, et constructionem in arctius cogeret, ut ex spatio et conditione loci, qui descriptionibus concedatur, ordinari possit, primum Problema ipsum in sensu universali proposuit, nullis limitatum conditionibus, nisi quae sua natura solutionem impossibilem reddant; ita ut omnes omnino figuras planas rectilineas complectatur. Constructionem porro ita instituit, ut vertici quodcumque plani punctum, basi quicumque situs, hinc triangulo quaelibet altitudo praescribatur. His ita comparatis, confidit, se non modo limites problematis aliquantum propagasse, sed etiam

etiam terminis multo arctioribus conclusisse, quibus continentur, quae de figurarum reductione primo Wilkenius, ab ore docentis Mayeri excepta, divulgavit, et deinde Boehmius in scripta sua retulit. Etenim non de eo laborari contendit, ut datae figurae area qualicunque methodo per triangulum exhibeatur, verum hoc quaeri, ut id fiat methodo quam maxime plana, facili, brevi, in omnibus figuris prorsus eadem, quae nulla meditatione, nullo inquitore egeat.

Subsequitur hanc altera *M. Meisleri Commentatio, de Aberratione Attritus a lege inertiae*. Attritum ab asperitate superficierum oriri, omni dubio carere videtur. Minuitur enim effectus politura. Tria vero simul in corporum attritu fieri, partium eminentium nempe, et propter mutuam implexum impingentium, aut inflexionem, aut fractionem, aut denique sublevando retractionem, et ratione intelligitur, et experimentis comprobatur est. Attamen calculo, qui in effectu frictionis, secundum velocitates corporum aestimando, usi sunt, ad unam tantum ex his tribus causam respexerunt. Ita frictionem omnem, in firmiori falcem materia, solum per vim, quae ad sublevandas ex lacunis, mox in alias descensuras, partes eminentas requiritur, superari aut tolli contendunt. Habito igitur respectu ad pondus corporis, et ad leges plani inclinati, angulorum salebrarum magnitudinem definiunt, et deinde ad modum, quem motus velocitas frictioni factura sit, iudicio procedunt. Ipse Eulerus, calculum suum adhuc illorum experimentis et conclusionibus accommodare, non dubitavit. Modus tamen ab eo constitutus, Auctori nostro magis acute excogitatus, quam veritati consentaneus videtur. Plures quoque, easque graves refert causas, quibus adductus calculo eius haud assentiri possit. Qui vero ex tribus istis impendimentorum generibus, natura ita iubente, compositam frictionem calculo subicere tentant, his labor, propter obstaculorum multitudinem, et rerum simul disceptandarum subtilitatem

tem ita crescit, ut verendum sit, ne nunquam superetur. Igitur viri ingeniosissimi de hypothesi aliqua cogitarunt, quae nudo et apto experimento niteretur, neque illis in constituendo frictionis genere et modo litibus sese immisceret, et qua calculo succurri posset. Coniuncta ergo est vi inertiae frictio, et quasi in augmentum inertiae cessit, ac secundum easdem, quibus haec, leges, motui, pro diverso celeritatis gradu resistere creditur. Legem aliquam generatorem, qua frictio censetur, admittendam esse, auctor noster facile concedit, nec reiicit hanc promulgatam, cum simplicitatis et facilitatis commendationem habeat; verum quaerit et dubitat, an natura ita iubente sit lata. Dubia, quae ei ex sola meditatione subnata sunt, ita fere exponit: 1) Verisimile non est, impedimenta diversi plane generis, in eandem quasi legis formulam conspirare. 2) Difficile est rationem aliquam reperire, unde fieret, ut quae ab initio tam diversa sequuntur, (mensuram virium, quibus frictionis vis et materiae inertia superatur, innuit,) paululum invalescente motu eodem iure uterentur. 3) Materia, ex quo moveri coepit, eadem velocitate progredi pergit, etsi causa motus cesset; quae si pergat sollicitare materiam, hoc ipso motus velocitatem auget. At frictionis dispar est ratio. Inflexa enim vel abrupta in aspera superficie prima offensa non hoc efficiunt, ut reliqua inflectantur vel abrumpanur. Neque his intercedit auctor, qui frictionem puram in materia summe elastica excipiunt. Concipi enim posse, ait, vim primam compensari per reverberationem et repulsum celeritatis, qua decidat corpus; hinc adminicula vecturae in primo ascensu in subsidium vocata, iam mitti posse, aut si porro adessent, in celeritatis incrementa profutura esse. 4) Denique addit: ex hoc velocitatis incremento consequi, ut corpus tandem valles transiliat.

Inde fieri posse putat, ut frictio velocitatis incrementa vel promptius admittat, quam ipsa materiae inertia. His
 P sub-

subiungit porro dubia, quae ab experimentis ei oblata sunt; et primo quidem contra experimenta quaedam rationibus pugnat, deinde contra quorundam argumenta experimentis.

1) Primo loco itaque monet, in nota ista et simplicissima methodo frictionis, vires in ipso motu experiendi, prout quidem institui soleat experimentum, motum parallelum turbari. Frictionis enim vim in basi residere, et ex hac tantum parte appendicem fieri inertiae. Filum igitur infra centrum gravitatis applicari debere, ex puncto aliquo quod inertiam inter et frictionem momentorum aequilibrium constituat; hoc est, in eo puncto, quod nisi prius cognita frictionis mensura, et ad inertiae momentum ratione definiiri possit. 2) Incommoda recenset, quibus incerta redditur eorum methodus, qui in plano inclinato per descensum corporis frictionis vires accuratius definire tentarunt. Art. 3 et 4. de machinis tribometricis Muschenbroeckii et Desaguilierni, in hunc usum excogitatis, disserit, et tum praestantiam, tum vitia earum arguit. Art. 5. de experimentis, quae quidem non attritus, sed superpondii potius aestimandi causa instituta sunt, disputat, et quae ad frictionis vires exinde definiendas cogi possint in usum suum convertit.

Postremo experimentorum suorum rationes reddit, quae cum unice dirigeret ad arguendum, si quis inter frictionis et inertiae leges intercedat, dissensum, omnia vitare consilii fuit, quae scrupulum iniicere solent inquirentibus in ipsam legem, et in frictionis valorem vel absolutum, vel relatum ad basis magnitudinem et figuram, ad corporis pondus, et materiae peculiarem indolem. Itaque construxit quatuor machinas indole diversas, sed omnes satis simplices, quarum motum observavit, et ad vibrationes horologii exegit. Descriptionem harum machinarum ab auctore traditam huc transcribere haud nostri est consilii; lubet potius, experimentorum, quorum rationem Vir ill. pluribus

in

in hunc finem tabulis confectis exhibet, quaeque ex comparatione earum deducit corollaria, tanquam summam totius Commentationis addere. Sunt vero haec: non sequi videtur attritus legem inertiae, nisi, quod raro fiet, aliae causae concurrant, quae illum in hunc quasi ordinem cogant. Nonnunquam motui accelerando magis favet attritus, quam inertia; saepius ab ipsa motus velocitate difficilius fit. Prius obtinere videtur in metallis, saltem durioribus, vel speciatim in ferro, cui atteritur aurichalcum. Posterius contingit in materia striata, scissili, ex ramentis et foliis, intercedente aliquo glutine, compacta, ut ligni, florum, cornuum. Frictio pura, seu mechanica, quae fingitur, ut a sola plani inclinati actione pendeat, inertiam imitari videtur; mixta, seu physica, ita in diversum niti, ut vel asperior sit, vel mitior quam pura, prout materia vel cedendo sensim exaequat et ascensui faciliores reddit superficieum clivos, vel spinis quoque excitatis exasperat.

Progrediamur nunc ad alteram Sectionem, quae Commentationes historicas et philologicas continet. Primo loco est *Io. Dav. Michaelis dissertatio de Judaetis, Salomonis tempore, Architecturae parum peritis*, quam per occasionem controversiae, Voltarium inter et quosdam coetui Christiano addictos nuper exortae, conscripsit. Hi enim indigne ferentes dictum, quod ille, ut solet, infesto revelationi animo effuderat, templum Salomonis, aliis collatum templis, valde deprimi nec se recordari alius ex antiquitate templi nobilioris, aut aedificii publici, tam mediocri mensura: omni studio annisi sunt, illud, tanquam argumentum iniquum, et doctrinae Christianae periculofum, infringere, et amplitudinem pulchritudinemque illius aedificii quibuscunque argumentis defendere. Verum nostro iudicio, quamvis pietate et studio rei Christianae tuendae nulli cedit, res ea pro ratione istorum temporum, longe secus habet. Lubenter enim Voltario concedimus, templum istud, fastu, ornatu, et pulchritudine,

Graecis, Romanis, aut aliorum populorum templis, nequam aequiparari posse; verum illam ipsam mediocritatem insignem esse summae rerum antiquitatis argumentum, concludit, de qua merito addubitaremus, si tale templum, quale Augustus condere potuisset, iam tuac conditum traderet. Historici autem Iudaeorum, quod serio magnitudinem et ornatum templi admirantur, id indicio esse, ipsos quoque eo tempore vixisse, quod augustioris aedificii exemplum nondum viderat. Nec id mirum cuiquam videri posse, qui recordari velit, istud templum extructum fuisse antiquissimis temporibus, et a populo eo tempore rudi adhuc et imperito Architecturae. Id quod pluribus docere, et multis e tota narratione historica deductis argumentis A. comprobare studuit: Ingens auri et argenti profusio, sed praeter cherubicas figuras parietibus insculptas parum ornatus deprehenditur: Columnarum, quibus alia templa serioris aevi maxime superbiunt, duae tantum laudantur, quarum ornatus quam copiosissime et diligentissime, tanquam res nova et admirabilis, describitur. Opus habuit Salomon aedificandi peritos a Tyri rege petere. Ne Tyrios quidem eo tempore ita aedificandi peritos fuisse, verisimile esse ut eorum Architectura comparari cum graeca aut romana queat; quamvis e fragmentis Dii et Menandri Ephesii, a Iosepho contra Apionem lib. I. §. 17, 18 edit. Haverc. servatis, appareat, Hiramum regem aedificandi studiosiorem fuisse. Denique hanc sententiam, variis e conditione populi per tot annos servili ductis argumentis, et ratione vitae rusticae comprobata, ambiguaque ad Davidis usque tempora regni fortuna confirmat.

Hanc excipit dissertationem *Christ. Guilielmi Franc. Walchii Decreti Nicaeni de Paschate Explicatio*, in qua omnem ille diligentiam et studium adhibuit, ut, quid de Paschate celebrando a patribus Nicaenis vere constitutum fuerit, ex historiarum monumentis iusta cura erueret et investigaret.

ret. Constat enim, et a multis viris doctis iam saepe observatum fuit, multa, pro legibus Nicaenis, a scriptoribus mediae et recentioris aetatis, imprimisque fastorum magistris, habita et proposita fuisse, quorum modo dubia, modo nulla est memoria in actis Concilii Nicaeni librisque historicorum. Quare visum fuit V. Cl. ad fontes redire, ex quibus folis omnia, quae Nicaeae de Paschate sint constituta, recte hauriri oportet. In quo quidem negotio ita versatus est, ut decreta Concilii vera, ab his quae modo recta certaque, modo probabili coniectura, eorum confectaria esse dicuntur, aut per errorem illis adnumeranda finguntur, accurate discernerentur. Monumentorum igitur, quibus de Paschate Decreti continetur memoria, triplex constituit genus. Primum est tabularum quasi publicarum, quae caetera existimatione et auctoritate vincunt. In his principem locum tenet epistola illa Synodica, quam Nicaeni ad Aegyptios dederunt, Socrates autem H. E. I. c. 9. Theodoretus, H. E. I. c. 9. et Gelasius Cyzicenus histor. Conc. Nic. lib. II. c. 34. apud Mansium Tom. II. p. 913. servarunt ab interitu. Secundo loco est Epistola Constantini, quam ad ecclesias earumque praefules, qui a Concilio Nicaeno abfuerant, de rebus ibi actis et constitutis, amandavit. Recitavit eam Eusebius in vita Constant. lib. III. c. 17. Theodoretus H. E. I. c. 20. et Gelasius I. c. cap. 36. Tertio loco commemorat nobilem illum de Paschate canonem in concilio Antiocheno anno CCCXXXI cui multi interfuerunt qui Nicaeae etiam praesentes fuerant, promulgatum. Reperitur apud Mansium, Tom. II. p. 1307. Altera classis historicorum aliorumque scriptorum testimonia comprehendit, quibus de his rebus fides haberi potest. Huc pertinent: Eusebii locus in vita Constantini lib. III. c. 5. coll. c. 14. Porro Athanasii testimonia in Epistola ad Afros, §. 2. Tom. I Oper. part. 2. edit. Montefalc. et de Synodis Arim. et Seleuc. §. 5. eod. Tomo. Denique Sozomeni loca in H. E. lib. I. cap. 16. et 21. Tertium tandem genus

scriptores modo ob aetatem, modo ob alias causas, iam citatis fide inferiores nec tamen spernendos continet. Huc refert A. primo difficillimum Ambrosii locum, Epist. XXIII. ad Episcopos Aemiliae §. 1. Tom. II. Oper. edit. Benedict. Deinde Epiphani de Audianis narrationem, Haeres. LXX. §. 10. sed et Cyrillum Alexandrinum in prologo §. 2. apud Bucherium de doctr. temp. p. 481. Denique Leonis Magni verba in Epist. XCIV. ad Marcian. §. 1. ex ordine Quesnelli. Ex his igitur propositis atque inter se collatis antiquitatis Christianae documentis definit, quatenus Nicaenis de die, quo resuscitati Christi memoriam anniversaria pietate colimus, fuerit sententia. Nullum Nicaenos condidisse canonem poenae sanctione munitum, nec Constantinum tunc legem civilem tulisse, sed Patres inter se convenisse, ut *συμφωνία* aut *ένωσις* inter ecclesias dissidentes instauraretur. Tria vero decreti de Paschate esse capita: Primum voluisse patres Nicaenos, sacra Paschatis ab omnibus uno eodemque tempore, uno eodemque die celebrari; deinde mandasse, ut ne cum Judaeis eodem die perageretur; denique, ut eodem die haec sacra in omnibus provinciis fierent, quem istis ab antiquissimo tempore Romani, Alexandrini, alique occidentis populi, et nonnulli orientales, consecrare consueverunt. Quia vero hae regulae praesertim secunda et tertia, nostra certe aetate obscurae sunt et involutae, adhibitae sunt explanationes. Explicat igitur A. qualis fuerit illa Judaeorum imitatio, quoque die Romani, Alexandrini, caeteri, Pascha ante concilium Nicaenum peregerint, et in dissensus causam, et, quae ex illo nata fuit, Paschalis ritus discrepantiam, inquirat. Quapropter veterum testimonia proponit, atque ex Eusebii disputatione H. E. V. c. 23, et Polycratis Ephesini Ep. ad Victorem Romanum, Episcoporum Palaestinae, irenaei ad Victorem epistolarum fragmentis apud eundem cap. 24. et 25. nec non Epiphani Haeres. L. loco, varias inter partes dissentientes controversias eruit, ac tria illa decreti capita denuo illustrat,

illustrat, novisque testimoniis confirmat. Primum scilicet caveri voluisse patres, ne cum Judaeis Pascha celebretur, hoc est, ne memoriae passionis et mortis Christi luna XIV. resurrectionis XVI, in quemcunque hebdomadis diem inciderint, adtringantur; deinde cum Romanis Alexandrinisque et aliis, unum eundemque diem resurrectionis Christi memoriae consecrari, hoc est, non nisi die Dominico eandem religiose celebrari. Atque haec fere in priori particula expressa sunt. In altera, quae hanc sequitur, *eiusdem argumenti commentatione* pergit A. Cel. de diffidiis veterum Christianorum in Paschate celebrando differere, quae Nicaenam Synodum antecesserunt, et praecipua quae ad accuratam et perspicuam rerum actarum cognitionem pertinent, e monumentis repetere. Deinde eorundem lites Paschales, post Concilium Nicaenum seculo quarto et quinto, ad Dionysii Exigui usque tempora, exortas, ita persequitur, ut quatenam de re Paschali quaestiones ista aetate dubiae fuerint ac controversiae, hoc est, nulla Nicaenorum lege decisae atque expeditae, clarissime pateat: tum ex his invicem secum comparatis colligitur argumenta, quibus effici queat, idem Nicaenum concilium decreta de cyclo, novilunio, plenilunio, aequinoctio, terminis Paschalibus, quae vel nostra aetate a multis creduntur ab eo facta fuisse, nequaquam fecisse: causas denique et origines errorum opinionum sedulo investigat, et quantum fieri potuit probabiliter explicat. Postremo loco adiectum est Additamentum, quod brevem continet responsionem ad dubia quaedam, a. V. V. Chr. Fr. Schott, Theol. et Phil. Tubingensi, binis libellis proposita, quorum utrique haec est inscriptio: *Dissertatio historico theologica, qua momentum constitutionis Nicaeae de tempore celebrandi Paschatis expenditur.* Dubiis vero obiectis non eam inesse vim A. confirmat, ut ad mutandam sententiam commoveri possit. Itaque quaedam Commentationis suae loca, vel non satis accurate et plane dicta, vel minus recte intellecta, ita circum-

scriptis

scripsit et expressit, ut nihil ambiguitatis relinqueretur, et sententia eius contra omnes dubitationes magis firmaretur.

Quae sequitur *Chr. G. Atl. Heynii Commentatio, super Castoris Epochis Populorum Θαλαττοκρατησάντων, h. e. qui imperium maris tenuisse dicuntur*, conscripta est. Nomina populorum, qui mare obtinuisse dicuntur, sub annis suis in Chronico Eusebiano notata, unde in chronographiam suam transtulit Georgius Tarasii Syncellus, et in latina interpretatione Hieronymus expressit, e Castore petita fuisse, ex eo fati probabile fit, quod in aliis eum secutus est Eusebius, sive is, quem exscripsit, Julius Africanus, quodque nomine eum auctorem laudat eorum, quas in Assyricis, Atticis, et de regno Sicyonio tradit. Et scripserat Castor, auctore Suida, ἀναγραφήν τῶν Θαλαττοκρατησάντων ἐν βιβλίῳ β'. Hunc recensum repetere quidem, et accurate, quantum licuit, constituere, summi viri curae cordique fuit, Scaligero, Salmasio, Vallarsio, Casaubono ad Polyb. I. c. 20. et Seldeno de mari clauso I. c. 10. at nullus tamen singulari studio istarum epocharum rationem prosequutus est. Itaque noster, nonnullam veteri historiae lucem in tam memorabili et insigni argumento affundi posse credens, ad eas illustrandas animum advertit, inque id praecipue intendit, an forte in fabulis et historicis, quae ad easdem aetates spectant, comparandis, cum his epochis, possit aliquid extricari, quo et hae imperii maritimi epochae, et ex his illi mythi mutuam aliquam lucem acciperent. Quae itaque illi in hoc studio observata sunt, quaeque cum aliqua probabilitate dici posse videbantur, ea in hac commentatione in medium protulit, inque tribus prioribus, Lydis scilicet, qui ei Cares vel Leleges sunt, Pelagis, et Thracibus, h. e. Thynis, qui Bythiniam colonis frequentarunt, illustrandis, experiri voluit, operae pretium sit, in caeteris epochis dilucidandis operam consumere. Epimetri loco adiecta sunt, tanquam li-

neae

neae primae alicuius elaboratoris disputationis, fundamenta de variis stirpe tamen communi oris, ac diversis admodum temporibus sibi in terrarum Europae rum, Thraciae, Macedoniae, et Graeciae occupatione succedentibus populis; cuius argumenti rationem ei, comparatis inter se antiquioribus Scriptoribus, eorumque fragmentis, Strabone imprimis, maturior aliqua et exactior rerum aestimatio suggestit.

Huic adnexae sunt *duae* aliae *eiusdem* Auctoris Commentationes, *super veterum eboris eburneisque signis*. Ac in priori quidem de materia differens, causas et rationes varii veterum iudicii, honoris atque dignationis, contemptus et vilis eboris, exigit, inquitque qui factum sit, ut ebori modo tribueretur, plurimum, modo pretium detraherentur. Atque ita eboris tanquam fata variaequae apud varias gentes fortunae causas exponit; in altera autem formam spectans, veterum artificium, quale ac quantum illud in eburneis signis, maioribus imprimis, fuerit, laudat, artisque vestigia ab antiquo inde aevo sublegens, a quibus initium ad quod fastigium ipsa ars progressa sit, demonstrat; quibus interseruntur nonnulla alia, quae ad eboris naturam, mercatum, curam ac conservationem pertinent.

Restat ut de *Ivan. Phil. Murray* binis Commentationibus breviter dicamus, quae *descriptionem terrarum septentrionalium Saeculis IX. X. et XI. ex idea Adami Bremenstis, aliorumque Scriptorum Germanicorum istius aevi*, continent. Secutus est C. A. uti ex inscriptione patet, praecipue Adamum Saeculi XI Scriptorem, ex cuius historia ecclesiastica, et libello de situ Daniae, quae ad cognitionem geographicam istarum terrarum facerent, diligentissime collegit, et in meliorem ordinem redegit, tabulam quasi conditurus systematicam. Cum his porro, quae ab aliis Scriptoribus germanicis, Adamo vel tempore supparibus, vel antiquioribus ipso, annotata erant, contulit, atque ex eorum scriptis notitiam, quam de regionibus illis eo tempore habuerint Germani

mani nostri, conquiſiuit. Deinde ex ſcriptoribus indigenis quae peti poſſunt ſubſidiis, ad eorum obſervationes applicavit, ut exinde abſoluti quid, quantum fieri poteſt, efficeret. Priuſquam vero ad ipſam rei tractationem accedat, de fide, auctoritate, et ſubſidiis Adami, atque de iis, qui in conſcribendis hiſtoris eum ſequuti ſunt, breuiter diſſerit, habitumque annorum proponit. In notis autem de codicibus Adami quaedam tradit, eorumque laudat nomina, qui diligentiam doctrinaeque ſuae ad emendanda et illuſtranda eius ſcripta contulerunt. Rem ipſam in quinque ſectiones diſtributum, quarum duae priores primam, reliquae poſtiorum conſtituunt Commentationem, hoc ordine pertraſtavit: prima Sectio maris baltici deſcriptionem in uniuſum exhibet; ſecunda Daniae eiusque partium, Daniae ciſmarinae, inſularum Danicarum, Scaniae Danicae et regionum extra Daniam. Tertia Sueciae, quarta Nordmanniae, quinta maris germanici et oceani ſeptentrionalis meminit.

THESAURI DISSERTATIONUM IURIDICARUM ſelectiſſimarum in Academicis Belgicis habiturum, VOL. I. TOM. I.

Bremae et Lipſiae, ſumptibus Ioh. Henr. Cramerii,

1768. 366 pagg. quaternis.

Tandem Jctorum voluntati *Oelrichus*, Bremeniſis, (cui hunc theſaurum debemus, quanquam nomen ſuum non indicaverit,) quem diſciplinarum iuridicarum exquiſita cognitione inſtructiſſimum, ſubtilem atque elegantem Iureconſultum, iam ex vita Aelli Marſiani Jcti. et Gloſſario ad Statuta Bremeniſia, eſſe novimus, ſatiſfecit. Nam diu optatum eſt, ut cuidam viro docto in mentem veniret, ex multitudiſne diſputationum iuridicarum, quae quotannis

in Belgicis litterarum Universitatibus eduntur, in quibus sunt, bonas nonnullae singulari attentione dignae colligere; de fuit vero, ut opinamur, saepissime materia, quanquam voluntas adesset. Ex delectu autem dissertationum hoc Volumine exhibitarum potest cognosci, Oelrichum possidere selectum apparatus, quem, ut de eius prona in litterarum incrementum voluntate potest sperari, procedente tempore communicabit cum eruditis. Remotus a coeco in Batavos JCros eorumque labores cultu, aut pruritu aliarum gentium merita laedendi, non vereor dicere, Belgium iam inde a fine superioris seculi, sedem et quasi domicilium elegantioris iurisprudentiae fuisse. Non dubito, quin plerique sint, qui hoc adulatione aut praecipitio aliquo dictum iudicent; sed quoad nostri iudicii fines ferunt, iudicamus. Nam nos non fugit, in Batavis quoque multa usu carentia scribi, et inprimis multas, ex uno aut altero manuscripto pretio precibusque corrasas, aequae ac in Germania, dissertationes iuridicas edi. In universon tamen, pro nostra quidem sententia, (sed tantum de iure Romano loquamur,) Batavi primum obtinent locum, excepto uno vitio, nempe iis propria ad lucem criticam et mutationem proclivitate. Dolendum igitur est, nos multis in Germania eorum disputationibus optimis carere oportere, quae aut nunquam, aut rarius ad nostros perveniunt homines. His paucis praemissis nunc ad propositum veniamus et iam exponamus dissertationes ab *Oelricho* collectas:

I.) *Joh. van Nispen*, Haga—Batavi, dissertatio inaug. iurid. ad fragmenta, quae in Digestis ex Herenii Modestini IX. libris differentiarum supersunt, Lugd. Bat. 1750. pag. 1. Additamentum perutile ad *Cuiacii* interpretationem eiusdem operis Modestini, quo partim a *Cuiacio* leviter tantum tactae, aut etiam praeteritae, pluribus amplificantur materiae, partim eius opiniones, partim quoque aliorum objectiones contra eum motae, diligentius accuratiusque examinantur. Quaedam ad vitam Modestini pertinentia, ex anti-

Q 2 qua

qua *Fabrotti* inscriptione, accuratius quam ante factum exposita. Multa tamen, quae protulit auctor, lapidis *Lydii* examen non sustinebunt. Noleste tulimus: quum pag. 12. legeremus, textum descripsi, (ut ubique,) ex *Gothofredi* editione: cur? commoditate aut praesudicio? In lectionis varietate legis 40. §. 1. D. de adopt. et ubique plenae pubertatis, id est decem et octo annis, (eum) praecedere debet, nullam nos. ut auctor exhibuit pag. 13. difficultatem grammaticam reperimus est eam nihil clarius. *Jureconsultus* sic dicit: plenae pubertatis (nempe annis,) id est decem et octo annis &c. Signum distinctionis nos non debet offendere, (colon dictum,) inter verba, pubertatis et id est, positum; hoc auctorum panlectarum est defendendum. Lapis, in quo saepissime interpretes offendunt, quali scriptores veteres et librarii haec signa distinctionis excogitassent; talium multa immaturae critices inveniuntur exempla. In universum tamen labor non contemnendus.

II.) *Grav. Paviu*, Haga-Batavi, disputatio iurid. inaug. ad varia iuris civilis capita, Traiecti ad Rhenum, 1704. pag. 107. Has eruditas annotationes postea multo auctiores *Pavius* edidit, quae 1737. Halae 8vo. sunt repetitae, quod sine dubio latuit editorem.

III.) *Matthiae Roeveri*, Delpho-Batavi, Specimen inaug. iurid. ad loca quaedam iuris civilis depravata, Lugd. Bat. 1739. pag. 137. Firmissimum argumentum de *Roeveri* egregia vi critices, nisi iam ex eius scriptis eluxisset divinis. Plures emendationes ad *Ulpiani* loca, et *Caii* scripta, imprimis vero ad collationem legum Mosaic. et Rom. pertinent, quae posteriores eo graviores sunt, quo magis inutilis hic ad nos pervenit libellus. Nonnulla multis in locis dubia, praecipue contra necessitatem factarum lectionis mutationum, occurrerunt, quae vero locus non patitur proponere, igitur anticritico iuris civilis relinquimus. Praecipua vero a *Roevero* in hac disputatione praeserta, sunt: 1) emendationes

tiones institutionum *Caii* in duodecim locis, ex antiquissimo manuscripto bibliothecae, quae Lugduni Batavorum est, quod *Caii* institutiones et Pauli sententias, tamen non locupletiores quam nos habemus, continet. Et illi, *Meermannus* deinceps, in animadversionibus criticis suis ad *Caium*, eodem usus est manuscripto, et ad hanc *Roveri* provocavit commentationem, sed tamen nonnullas, quas *R. evirus* sumsit ex Miscel. deflexiones a lectione recepta. (v. c. lib. I. tit. IV. §. 4. lib. II. tit. III. §. 6.) praetermisit. 2) Triginta emendationes collationis Leg. Mosaic. et Rom. ex *Josephi Scaligeri* manuscripto, quod nunc in bibliotheca Leideni sequae adservatur.

IV.) *Guil. Bestii*, Amisfortensis, disputatio iurid. inaug. exhibens coniecturas quosdam ex iure civili, Traiecti ad Rhen. 1704. p. 193. Consult. *Neuhausus* hoc tractatu potiri non poterat, ut editioni suae *Bestii*, de ratione emendandi leges, insereret. Sequentes hic continet observationes. Caput I. est interpretatio legis §. D. de imp. in rem dot. et legis § 6. §. 3. de iure dot. propter hanc propositionem: impensas necessarias dotem ipso iure minuire. De qua re sic auctor pag. 200. iudicat: „ego voluisse veteres hoc loquendi modo „indicare arbitror, maritum, qui impensas necessarias iam „a nobis descriptas fecit, intelligi illas sumsisse, vel sibi sol- „vissse ex ipsa dote, adeoque dotem necessario tanto mino- „rem factam, quanto maiores fiunt impensae, et hinc uxorem „non posse repetere dotem ultra id, quod deductis necessa- „riis impensis superest, sed maritum ipso iure tanto minus „debere.“ Quare et pro impensis necessariis compensari so- lere Ulpianus ait, l. V. §. 2. D. de imp. in res dot. Haec interpretatio valde naturalis est. Caput II. de quaestione agit: an praefes provinciae ius deportandi habuerit? respondetur negando, sed tantum ius in casibus iis, quos haec poena sequebatur, et de quibus imperatorem certiore fieri oportebat. Caput III. loca quaedam Pandectarum et Co-

dicis, transpositione usitatorum distinctioni signorum explicantur, ut l. 14. pr. D. de bon. poss. cont. tab. l. 65. pr. D. ad Sc. Treb. l. 24. C. de evict. l. 1. C. ne fil. p. patre, l. 24. C. de pact. l. 2. Cl. qui pot. in pig. l. 5. D. fam. ercic. — Caput IV. ad legem ultimam Codicis de adopt. pertinet.

V.) *Alardi Rud. van Waag*, Traiectini, Dissertatio iurid. inaug. ad L. XXVI. π. de Operis libert. Traiecti ad Rhen. 1729. pag. 225. Magnae curae fuit auctori, lectionem Florentinam huius loci ut defenderet.

VI.) *Ger. Christ. Ruckert*, Windeshemio Franci, dissertatio inaug. iurid. de leg. VI. §. 1. π. quemadmodum servit. amitt. L. XLIX. π. de re iudic. et de effect. sentent. L. XXI. §. 1. π. de pact. Lugduni Bat. 1751. pag. 261. magnam critices indicat notitiam.

VII.) *Fridr. Gottfr. Houkii*, Steinfurto Westphali, dissertatio iurid. inaug. de rationibus veterum JCtorum falso suspectis, Traiect. ad Rhen. 1734. pag. 315. Auctor argumenta decisionis veterum JCtorum Romanorum defendit, quae ab interpretibus recentioribus, quod ea saepe non intelligunt, non raro impugnantur, clarissime, magnoque subtilitatis iuris Romani iudicio. Exempla in medium prolatu sunt selectissima: propterea quoque nos hunc tractatum ad classicos iuridicae interpretationis libros putamus esse referendum. Volumen II. Part. I. huius collectionis etiam editum est, de quo alio tempore animum aperiemus. Vehementer optandum, diu illam collectionem continuare editor ut velit. Toti Germaniae esset opprobrio, si inopia emtorum, forte sumtus in hunc librum excudendum faciens deterreretur. Sed tamen ut sibi correctorem eligat accuratorem praesente, suademus.

DE CELSO NON MEDICO

practico Coniecturae:

Auctore

MICH. CHRIST. JUSTO ESCHENBACH.

Celsi libros, ob praestantiam praeceptorum, ordinem rerum, elegantiam sermonis, brevitatem in dicendo cum maxima perspicuitate coniunctam, ob proprietatem verborum, et mirificam varietatem, omnibus, cum humaniorum litterarum studiosis, tum artis salutaris cupidis, diligentissime et assidue esse legendos relegendosque, certe, nemo elegantiorum hominum facile negaverit. Tamen auctoritatem recentiorum quorundam, qui vel ob virtutes illas, vel alias ob causas, *Celsum ipsum medicinam professum esse, aut fecisse, contendunt*, non possum a me impetrare ut sequar. Namque illum *compilatorum fere fuisse*, nec ipsum morbos inspexisse et tractasse, cum ex ipsis libris, tum ex vitae genere quod secutus est, atque testimoniis veterum, clarum fieri videtur; praesertim cum adversariorum obiectiones, de quibus infra videbimus, non tam firmas sint, ut nostram sententiam evertant. Si Celsus usu et experientia, vel naturam morbosque, vel vim medicamentorum, curationisque efficaciam, in singulis morbis cognovisset, non adest satis idonea causa, quare nunquam praeceptum ullum suo ipsius experimento comprobet, cum tamen, ubi vel forte dissentium auctorum in aliqua re esse viderat, eos, quorum auctoritatem potissimum hoc in genere sequatur, nominet; vel ubi omnino nihil apud aliquem scriptum invenerat, ipsorum agrestium rationem usumque commemoret. Sic facpenumero Hippocratis, Megetis, Asclepiadis, Heraclidis Tarentini, aliorumque medicorum ad chirurgorum mentionem facit, ut pag. 310. lin 25. edit. Almel, ubi acerum efficacissimum remedium adversus ictum aspidis esse probat usu,

usu, non suo ipsius, sed alieno. Nam addit, *quod demonstrasse dicitur casus cuiusdam pueri, qui cum &c.* conf. pag. 248. lin. 28 p. 254. l. 5. p. 393. l. 5. p. 426. l. 16. p. 555. l. 24 ubi haud dubie fatetur, se ex aliis praecepta, quae tradat, compilasse, dicitans subinde, *Meiui docent, a Medicis accepti, omnia quae salutaria accepti comprehendit, dicitur, plerique scripserunt*, ut omittamus alia loca sexcenta, ubi auctoritatem Medicorum affert. Quod si igitur quis in compilandis praeceptis tam diligens reperitur, ut ne rusticorum quidem usum et traditionem negligat, uti a Celso factitatum esse constat, pag. 210. lin. 16. p. 324. l. 16. p. 383. l. 10. is sane non prorsus suam ipsius experientiam, si qua ei fuerit, videtur omisisse. Praesertim cum Hippocratem, cuius auctoritas magna apud Celsum fuit, et quem in caeteris rebus tam diligenter secutus est. ut ipse fatetur initio libri secundi. non semel vel cognitionem alicuius morbi, vel vim usumque medicamentorum et rationem curationis suo usu et experimento comprobasse satis constat.

Et si a veteribus non traditum est, quod vitae genus et institutum noster secutus sit Celsus: ex multitudine tamen et varietate librorum, quos propemodum d. universo doctrinae antiquae corpore reliquit, colligi potest, ei neque animum, neque otium fuisse, aegrotos inspiciendi, morbosque curandi. Nam praeter octo libros, qui de arte Medica ad nostram usque aetatem pervenerunt idem auctore Quintiliano X, 1. scripsit non parum multa (de Philoſophia) Scepticos secutus non sine cultu ac nitore. Eundem etiam totum corpus disciplinae de agricultura, quinque libris complexum esse, tradit Columella 1, 1. De arte dicendi scripsit Quintilianus testatur, qui passim eius Institutiones oratoria: laudat, v. c. IX, 1. 2. VII, 1. 2. VIII 3. &c. Celsum de aliis quoque disciplinis scripsisse, patet e loco classico Quintiliani XII, 11. qui postquam laudavit Catonis Censorii amplam doctrinam, Varronis industriam, Ciceronisque inge-

ingenium divinum, cui nullum instrumentum dicendi defuerit, addit: *Quid plura? cum etiam Cornelius Celsus, meliori vir ingenio, (nimirum si cum ingenio plane divino Ciceronis aut aliorum comparaveris,) non solum de his omnibus conscripserit artibus, sed amplius rei militaris et rusticae etiam, et medicinae praecepta reliquerit, dignus vel ipso proposito, ut eum fuisse omnia ista credamus.* Igitur si quis ex eo, quod Celsus de Medicina scripserit, colligeret, ab eo quoque illam artem exercitam, sequeretur, ut idem quoque militum dux, Philosophiae doctor, Eloquentiae Professor, villarum rei-que rusticae Praefectus, causarumque Patronus, (nam de iure quoque libros reliquisset Celsum, colligi videtur ex Quintiliani l. c.) simul extiterit propterea, quod de his omnibus artibus scribere aggressus est. Eum vero inprimis operam dedisse eloquentiae, intelligitur non modo ex genere dicendi, quo usus est, sed etiam ex auctoritate Quintiliani, qui illum inprimis ut Rhetorem laudat eiusque praecepta de arte dicendi passim affert. Igitur cum Celsus, subsidiis eloquentiae instructus, omnes artes complecti literisque latinis illustrare sustineret: nec salutarem artem a suo studio alienam duxit, quam ultimo loco scriptam esse, cum ex Quintiliani l. c. probabile fieri videtur, ubi medicinae praecepta ultimo loco commemorantur; tum ex aliquo Celsi loco ipsius, ubi Artium, de quibus scripserit, mentionem facit. Denique, cur Celsum medicinam fecisse negemus, monet auctoritas veterum, Columellae, Quintiliani, Plinii alorumque, qui eum ad scriptores quidem, at nonquam ad Medicinae professores referunt. Nam Plinius ne in illo celeberrimo loco quidem XXIX. 1. Celsi ut Medici mentionem facit, ubi et de origine Medicinae, et Medicis Romanis, qui quidem Romae medicinam fecerint, disserit. Certe sagacitatem Plinii et diligentiam hic non effugisset Celsus Romanus, si eum Medicinae professorem cognovisset, cum et alibi eius meminerit, tanquam scriptoris de usu hibisci radicis, ex vino coctae, in articulorum doloribus, XX, 4. conf.

Celsus p. 238. l. 27. de appellatione herbae Perdicii XXI, 30. conf. Celsus p. 109. l. 16. de nomine Solani XXVII, 13. conf. Celsus p. 109. l. 21. it. Scriptoris de re rustica, v. c. de natura gallinarum X, 53. de natura alicuius vini XIV, 2. Verum ne veterum silentio tantum, quod argumenti genus nimis lubricum et incertum esse nonnullis videtur, nostram tueamur sententiam, eiusdem Plinii liber primus, ubi elenchi librorum nominaque auctorum, e quibus historia naturalis potissimum sit hausta, continentur, magnam vim pondusque nostrae rationi addit. Namque in elenchis librorum XX – XXIX, ubi *Auctores* semper distinguuntur a *Medicis*, noster Celsus ubique in numero Auctorum ponitur. Quodsi igitur hi elenchi a manu Plinii sunt, quos inde profectos esse nos nullo modo dubitare finit eius praefatio ad imperatorem Vespasianum: profecto nostra sententia in dubium vocari non potest, nisi quis omnem fidem historicam sublatam esse velit. Praeterea idem locus Quinctiliani, quem paullo ante laudavimus, aliquid momenti fidei Plinianae addere videtur. Etenim primum e Celsi libris praecepta Medicinae ultimum locum obtinent, quas si ab homine usu et professione Medico scripta putasset Quinctilianus, primo loco ea positurus videtur. Deinde verba, *dignus Celsus vel ipso proposito, ut eum scisse omnia illa credamus*, haud obscure significare videntur, de scientia Celsi dubitasse Quinctilianum, quod fas non fuisset, si Celsum usu comprobasse intellexisset cognitionem artis Medicae, quam tam egregie scriptis illustraverit.

Nolumus hic, ad nostram sententiam stabiliendam, quod quibusdam forte primo loco ponendum esse videatur, uti argumento ab erroribus Celsi petito, quos nonnulli e recentioribus, (nam veteres in nostrum non tam sunt iniurii,) passim in eius libris deprehendere se putarunt, ubi vel loca Hippocratis male sit interpretatus, vel omnino a vero in praecipiendo aberraverit. Nam, praeterquam quod alia
vitiis

vitia culpa librariorum profecta sunt, quae diligente codicum inspectione, et veterum Medicorum comparatione, sunt tollenda; alia, recte explicatis Hippocratis locis, facile evanescent, nec ullam omnino vim hoc in genere illud argumentum habere existimandum est. Nam semper fuerunt, et fortasse nostra quoque aetate reperiuntur, qui, naturae bonitate fortunaeque temeritate magis, an consilii ratione, nescio, satis probabiliter in morbis vitisque corporis sanandis versentur, etiamsi, praeter communia quaedam praecepta formulasque, teneant nihil, nec primum quidem Hippocratis aphorismum recte explicare possint.

Propositis, quae ad nostram causam confirmandam pertinent, argumentis, restat ut breviter de adversariorum obiectionibus videamus. Quod fieri potuisse, ut Celsus tam subtiliter, eleganter, et perspicue de Medicina scripserit, nisi rem usu expertus esset, negant nonnulli, in his clarissimus van der Linden, in praefatione ad auctorem nostrum: *Putant, inquit, secreta atque arcana artis, hoc est intima et occultas ad salutem cuiusque pertinentes rationes, sive posse eum, qui in conclave nunquam penetraverit? eius vanitas et natura rei, et exemplorum auctoritate satis intelligitur. Nam quamquam procul abest ut negemus, ut potius contendamus quam maxime eas virtutes in Celfo esse conspicuas: cum tamen aliquis alieno usu et experientia non minus, quam suo ipsius, rem aliquam et cognoscere recte possit, et aliis explicare, dummodo ingenium bonis litteris subactum attulerit; facile intelligitur, Celsum, in quo subtilitatem disserendi, studiumque elegantiae sermonis acerrimum fuisse nemo non concedat, sine ulla sua experientia et usu ex lectione praestantissimorum auctorum, omnia aequè potuisse discere, et ex praeceptis artis dicendi explanare aliis probabiliter. Hoc vero fieri posse, et saepenumero factum esse, exempla omnis aetatis declarant. Illud exemplum sane existimandum est Luculli, qui, auctore Cicerone, Acad.*

Quaest. IV, 1, ad Mithridaticum bellum missus a Senatu, non modo opinionem vicit omnium, quae de virtute eius erat, sed etiam gloriam superiorum. Idque eo fuit mirabilis, quod ab eo laus imperatoria non admodum expectabatur, qui adolescentiam in forensi opera, quaesturae diuturnum tempus, Muraena bellum in Ponto gerente, in Asiae pace consumserat. Sed incredibilis quaedam ingenii magnitudo, (adde, et omnis liberalis percepta doctrina,) non desideravit invidiosum usum disciplinam. Itaque cum totum iter et navigationem consumpsisset partim in rebus gestis legendis, in Asiam factus imperator venit, cum esset Roma profectus rei militaris rudis. Atque tamen tantus imperator in omni genere belli extitit, ut Mithridates, qui, auctore Cicrone post Alexandrum rex maximus fuit, hunc a se maiorem ducem cognitum, quam quemquam eorum, quos legisset, fateretur. Igitur Celsus idem fecit, quod quidam tactices professor, qui Annibalem atque alios praesentibus, quamquam nunquam hostem viderat, nec castra aciemque cognoverat, tamen tam subtiliter et eleganter de oppidis oppugnandis, castris ponendis, acieque instruenda differere visus est, ut, praeter Annibalem, satis probaretur omnibus. Quae Plinius de natura morborum et curatione, de medicamentorum compositione nonnullorum, et usu tradidit, haud contemnenda ducuntur a rerum peritis, etiamsi nunquam medicinam facere aggressus est, sed omnia lectioni Medicorum, si de iudiciis quibusdam, quae proprie sunt philosophorum, recesseris, se debere ipse fateretur. Neque nostra aetas eiusmodi ingenii caret, quae, ut ita dicam, alienum fundum satis feliciter ararunt. Quis enim est, qui Grotii ingenium divinum doctrinaeque amplitudinem ignoret? Hic, etiamsi summa reipublicae munera obibat, in omni tamen fere litterarum genere tantopere excelsit, ut nesciam, maior Theologus, an Iurisperitus, an Philosophus, an Poeta et Philologus fuerit. Ut alios taceamus quamplurimos, qui de disciplinis omnis generis, ad suam professionem non pertinentibus, egregie scripserunt.

At

At obiiciunt hic aduersarii, esse non unum locum in libris Celsi, quo nostra refellatur opinio: veluti p. 200. l. 6. ubi Celsus fateatur, Aesclepiadem multarum rerum, quas ipse (Celsus) *secutus sit*, esse auctorem bonum. Quod si aduersarii hinc ex verbo *sequi* effici volunt, a Celso ipsos morbos esse curatos, magnopere falluntur. Nam *sequi aliam rem* alio sensu dicitur apud scriptorem qualis Celsus hic fuit, ubi significat *rem praecipere, proponere ad usum medicorum*; alio sensu apud medicum qui interrogatus, quam ratione utatur in morbo aliquo sanando, respondet, *ego sequor rem v. c. quam praecipit Galenus*, h. e. *ego uter in sanando praecipit Galeni*. Nec maiorem vim ad nostram rationem refutandam habent loca, ubi auctor ad usum progovocare videtur: ut p. 204. l. 20. cum contendit aduersus Aesclepiadem, rationem Erasistrati, qui aduersus sanguinem ex faucibus interioribusve partibus procedentem, crura et femora brachiaque pluribus locis deliganda esse praecipit, *saepe commode respondere, experimenta trahi*: it. p. 374. l. 4. ubi dicit, Aesclepiadem commune auxilium aduersus omnes aurium casus, et iam usu comprobatum, composuisse. Verum enim vero, primum non clarum hinc fit, de suo ipsius experimento Celsum loqui, quia aequae aliena intelligi possunt, quae vel fama et sermone hominum acceperit, vel in libris auctorum tradita repererit. Deinde, si vel tamen maxime, quod ob constantiam Celsi in loquendo vix concedi potest, suam intellexerit experientiam, hinc tamen nil sequetur, nisi ut aut expertus sit quicquam, quod quilibet homo de plebe cognoscere possit et saepe cognoverit aut observaverit, quod a nullius philosophi cognitione sit alienum. At ex loco certe p. 420. l. 4. cum Celsus dicat, *se tuberculis capitis adhaerere quoque σκατωματα*, clarum fieri obiiciunt; hominem medicinae usum satis cognitum habuisse. Recte. Dummodo hinc non colligant, quod neutquam sequitur. Nam primum hic locus non de inventione novi nominis est accipiendus,

piendus, sed de methodo, qua *στασιμια*, quae ab aliis alio loco proponantur, ipse retulerit ad capitis tubercula. At hoc verbum, dicunt, apud nullum ante Celsi aetatem reperitur auctorem. Recte, si hoc intelligitur de libris qui ad tempora nostra pervenerunt, sed idem de Megetis; Erasistrati, Asclepiadis, et nonnullis Hippocratis libris affirmari non potest, alioqui sequeretur, quod minime volunt adversarii, ut Celfo quoque inventio nominum *γυγγίαν* et *ἀδυσματάων* sit tribuenda, quippe nec illa in libris Medicorum ante Galeni tempora extant. Deinde quid? si Celsus primus invenerit? Num ita medicum an philosophum egit? Certe illud satis constat, qui non nisi Medicinam faciat, morbos medicamentis, non eloquentia se expellere existimare. Quae obiectiones ex aliis locis, ut pag. 435. lin. 8. ubi in loco de pituita oculorum auctor ait, *animadvertimus, quibusdam nunquam fieri: ferre oculos, sed semper humore tenui madere*; et pag. 446. lin. 18. ubi, *ego, inquit, cognovi, qui fuscis lingua, cum abunde super dentes eam; roreret, non tamen loquendi facultatem consecutus est*, trahuntur, vix dignae sunt quibus refellendis tempus consumatur. Alium h. cum p. 118. l. 22. attingere non alienum putamus; unde iudicium quidem Celsi, cum Casaubono, colligimus; sed artis medicae professionem nullo modo. Hic enim Celsus, commemorata antiquorum Medicorum ratione, addit: *ego autem, medicamentorum dari potiones, et alium dari, non nisi raro debere concedo*. At ea, quae sequuntur, satis ostendunt, illum ita iudicare ob rationes aliunde cognitatas, non ex usu rerum, quem habuerit.

Reliquum est, ut obiectioni occurramus. quam vulgo sumunt ex epistolis quae sub nomine Corn. Celsi libro Marcelli empirici de medicamentis praefiguntur; quarum prior ad Julium Callitum data, si quidem a Celfo est, plane nostram sententiam refellit. Verum genus dicendi tam diver-
sum

sum deprehenditur a Celsi ratione, ut magis Scribonii Largi austeritate, quam Celsi nostri elegantia dignum esse videatur. Nam plane a Celsi modestia et consuetudine abhorret, cum auctor iactat: *Ego certe aliquoties magnum scientiae consecutus sum titulum ex usu prospere datorum, medicamentorum.* Ut omittamus, quod auctor plus tribuit medicinae, quae medicamentis curat, quam a Celso factum esse scimus, id quod vero Scribonio Largo, qui de medicamentis scripsit, magis convenit. Pro formula, quod etiam nunc plerique faciunt, nec dicam omnes, Celsus dixisset, vel plerique omnes, vel omnes fere: pro, detegere imprudentiam suam, dixisset vel prodere vel aliter: pro conditore nostrae professionis Celsus solet dicere auctor: in loco, medicina, nisi omni parte sua plene excubat in auxiliis laborantium, non praestat quam pollicetur hominibus misericordiam, Celsi non sunt, omni parte sua, excubare in aliquid, et polliceri de re inanimata abhorret a proprietate Celsi. Languere, pro aegrotare, nunquam dicit Celsus. Particula iurandi, non medicus fidius, nunquam legitur apud Celsum; medicinalia verbum est barbarum; consummare antequam vota mea, est formula dicendi quae posteriorum temporum redolet affectatam elegantiam; incurrere pro occurrere, vix Celsi est putandum; ut alia taceamus, quae spuriam epittolam esse satis prodant.

M. CHRISTOPHORI HIERONTIMI

ROSTII, Scholae Basiliensis Rectoris, de Sermonis tumultuario ac fortuito contextu, disquisitionis.

De Pericle, Graeciae illo atque eloquentiae principe, Plutarchus scribit, se accepisse, eum vocatum aliquoties ad dicendum super re ardua ac gravi sententiam, non paruisse omnino, quod se negaret istam causam esse mediatam, simulque addit, Demosthenem, Periclis cum in administranda republica, tum in orandi modo aemulum atque imitato-

imitatorem, fecisse similiter, et eandem ob rem, ne diceret in concione, interdum recusasse. Quid autem? quid? nonne potuissent, summi illi perfectique oratores dicere ex tempore, et illam ita absolutissimam facultatem ostentare, quam diuturno usu, et crebra exercitatione consecuti essent? Potuisse, quis dubitat? Sed enim noluerunt, opinor, ne aut temere versari in gravissimis causis viderentur, aut maximam dicendi gloriam, tot curis atque laboribus partam, in maximum periculum ac discrimen adducerent. Quo magis admirabile videri debet, non deesse mediocri vel ingenii, vel exercitationis homines dicendi laude non ita multum progressos, certe cum Pericle atque Demosthene nequaquam comparandos, qui, etiamsi subita quaedam necessitas non urgeat, tamen gaudeant extemporalibus dictionibus, et nulla ratione ad dicendum accedant: de quorum tumultuario ac fortuito sermonis contextu, perpaucis, nostro more atque instituto, diliterere placet.

Ac sermonem eius formulae propterea cum Quintiliano tumultuarium ac fortuitum appellamus, quod ibi casus atque fortuna prorsus dominatur, ubi dominari atque regnare minime debebat, resque geritur ita, ut cum in tumultu, et quoties coorta est populi seditio,

— — — *Furor arma ministrat.*

Quo genere sermonis usi sunt Staieni multi atque Aulonii, ob pigritiam cogitandi laborem non ferentes, quippe quibus satis esset, si possent stantes loqui: usa est omnis turba Sophistarum, qui incitati prava ambitione, dum voluerunt stultis eruditi videri, merito ab eruditis stulti iudicati sunt.

Ac primo quidem dicentes ita, non omnino tueri possunt nomen oratoris, quod si locatum esset in fortuito sermonis contextu, quem iurgantibus adeo in foro mulierculis
super.

superfluere saepe videmus, quotusquisque inveniretur vel ex indocta atque infanti plebecula, qui eum honorem non affectaret: neque plane probabilium oratorum in numero poni nolet? Quid prodesse rhetorum praecepta, tam diligenter excogitata, et tanta subtilitate tradita atque descripta? Quin et ipsi utriusque populi clarissimi oratores videri deberent stulte fecisse, quod maluissent, tantum curae, studii, atque temporis in dicendi rationem conferre, quam illa extemporalis facultate prompta omnibus atque proposita, sine ullo labore abuti. Enimvero salva res est: non itur ad eloquentiae laudem ea via, qua illi quidem arbitrantur. Lucernam olent ad hodiernum usque diem Demosthenis et Ciceronis orationes, quibus clamores et admirationes effecerunt, atque immortalem sibi gloriam pepererunt. Quam multa tibi viri legerant, audiverant, cognoverant? Quam ne latum unguem a thylo unquam discesserant? Quoties autem oratio educenda erat ex umbra domestica, et in solem atque pulverem deducenda, quanto studio imitabantur bonum atque sapientem imperatorem, qui non modo aciem ante initum certamen recte intruit, verum etiam, cum ventum est ad pugnae discrimen, toto animo incumbit in hanc curam, ut potatur victoria.

Neque vero non existimandum est, facere contra fidem, et ducere a boni viri officio, qui sese ita instituant, ut dicant perfunctorie, et quicquid in buccam venerit, Aut enim ego mirifice fallor aut vis oratoris, professioque ipsa dicendi, hoc suscipere ac polliceri videtur, ut in primis consulatur auditorum utilitati atque saluti, nihilque rerum omnium praetermittatur, quibus possint impelli, ut appetere honesta et profutura, fugere contra turpitudinem et quaecunque perniciem ferunt, animum inducant. Fac igitur, ut appareant promissa: da operam, ut audientes te lubenter audiant, ut doceantur, ut moveantur. Sed enim res est plenissima contentionis, et ingenii et corporis, cuius

S aerumnas

acrumnas perpeti, et devorare molestias, propter molliem animi atque nequitiam non audeo. Credo equidem, aliquanto magis iuvare spargere flores, obire circulos, tempeſtiva convivium celebrare, et omnino aliud quam hoc agere, quam meditari in loco ſolo, quibus argumentis animi tractentur, et voluntates commodiſſime excipiantur. Vellem, inquis, hoc eſſet laborare,

*Hæc ego procurare et idoneus imperor, et non
Invitus.*

Audite mihi votum deſidia, perfidiaque, niſi ſi et eum boni paſtoris officio deſungi putetis, qui gregem fidei ſuae commiſſum, aut plane neglexerit, aut temere eduxerit in paſcua, parum ſolicitus, malene, an vero bene paſcatur.

Enimvero illa conſuetudo, fortuito, inconfiderate, negligenterque orandi, habet tertio et hoc mali in ſeſe, ut dicendi copiam, ſi qua fuerit ab initio, in dies et horas minuat, incitiam contra, infantiam, atque temeritatem non nihil etiam augeat. Ecce tibi, cui nunc ex veto Nugipolyloquidæ cognomen adhaeret, cum primum ad dicendum pro concione veniſſet, erat in aliquo numero, et orator minime contemnendus habebatur. Inciderat autem ſubitum aliquod tempus, quo extempore neceſſario dicendum eſſet: res præter ſpem atque opinionem eveniebat. Hic caſum verit in conſilium, facileque ſibi perſuadet, manus ſe ſuum vel extemporali temeritate ſuſtinere poſſe. Iterum experitur: iterum bene procedit. Nunc iam dehinc multam ſalutem dicit commentationi et ſtylo, quo eloquentia non minus alitur, quam comparatur, et, quicquid in ſolum, præſuſ decernit dicere: neque vero non ſic fecit, et ad hunc diem facit. Ita perverſe dicendo didicit valde perverſe dicere, et per eos tanquam gradus deſcendit ad illam
humi-

humilitatem, ieiunitatem, et obscuritatem, verbo, ad illam loquentiam, in qua sibi placet sine aemulo. — Huncine tu Nugipolyloquidem audire, et crebro audire potes? Possunt, sed ut debitor acris Drufonem scriptas recitantem pessime historias. Malles sane, ut optimus vir desineret artem, tibi que molestus esse porro cessaret? Ego vero nescio: dic tu. —

Restat quarta caussa, qua de caussa sermonis iste, de quo omnis haec suscepta est disputatio, tumultuarius atque fortuitus contextus utique vituperandus esse videatur. Ac plurimum quidem mea sententia valet ad persuadendum, probari mores, instituta, facta, et vitam eorum qui dicunt: quae res conciliant benevolentiam, abalienantque ab eis, in quibus non sunt. Extempore autem pronuntians omnia, iatis declarat, suam sibi munus cordi non esse, quod indiligenter, sine cura, et ut debentes opus admittret: et se, coram quibus dicat, nec vereri, nec diligere, cum eorum de se iudicium contemnat, salutem vero atque felicitatem susque deque habeat. Quotusquisque autem est, qui velit acquirissimas aures dare ei, qui ipse nullam det operam, ut cum voluptate et utiliter audiatur? Quis magni fecerit hominem arrogantem, sui que plenum, auditores vero parvi, immo nihili putantem? Quis denique virum complexus fuerit, a quo intelligat se non amari? Quae mala tam manifesta sunt, ut et ipsi tumultuarii oratores ea videant, et vero cum suo incommodo atque dolore sentiant; sed dum debebant se maxime accusare, sua vitia et suam culpam, conferunt in audientes, quorum fastidium, socordiam, et tantum non impietatem, magno clamore accusant.

Ne autem, dum iure illam perversitatem reprehendimus temere contexendi sermonem, omne genus extemporalitatis improbare videamur, atque ita summis quibusdam viris insignem facere iniuriam, qui huiusmodi facultatem

tem, veluti maximum fructum studiorum, et longi laboris amplissimum praemium, affecti sunt, age sane paucis ad-moneamus, quibus, et quando, et sub qua conditione dicere subito liceat. Ac copia ea nullo modo danda est incipientibus, et adolescentulis, cum munus ex tempore dicendi non possint obire tolerabiliter propter inscientiam, illaque ipsa exercitatio, quae nonnullas scholas invasit, nihil praeter inanem loquacitatem, et inverecundam confidentiam pariat. Oratoribus autem non vulgaribus, et satis iam exercitatis, dandum hoc est, ut etiam sine commentatione et sermone orare possint, modo ne, vel inertiae praesidium, vel ostentationis instrumentum exinde petant; tum, ut ea commoditate nunquam, nisi coacti atque inviti, cum temporari cedendum, et necessitati parendum sit, omnino utantur. Quod si acciderit, accidere autem posse quis negat, imprimis versanti in republica, eiusque partem quandam amplam capeffenti, omnis vis intendenda est rebus, non nihil remissa cura verborum: pronuntiandum tardius, ut in medio cursu orationis deliberare de oratione etiam queas. Sed quid ego instituire viros audeo, a quibus discere et velim, et vero etiam debeam? Haecenus de tumultuario ac fortuito sermonis contextu.

Quo minus autem eorum ratio mihi quidem placet, qui nullum sibi unquam spatium sumunt ad cogitandum, ut dicant paratius atque accuratius, eo magis laudare soleo altercationes scholasticas, et eas disputationes, quibus adolescentuli a praeceptoribus continentur: non, quo mihi persuadeam, ita verum investigari, et quaestiones difficiles atque obscuras explicari posse, quod ab eius aetatis hominibus expectandum non est: neque fortasse magis a grandioribus natu, si quidem non fallum est, quod dixisse ferunt Isaacum Casaubonum, qui, cum forte Lutetiae Parisiorum So bonum viseret basilicam, atque audiret nar-rantem sibi, in ea basilica iam per annos trecentos quoti-die

die a sexta matutina usque ad sextam vespertinam acriter esse disputatum, respondit: equid vero tandem illa trecentorum annorum disputatione profectum est? Sed quia istiusmodi institutio mire subigit: atque acuit ingenia, et discentes ad latine loquendum promtiores atque alacriores reddit.

JACOBI MACKNIGHTI, S. T. D. COMMENTARIUS Harmonicus in quatuor Evangelia, secundum singulorum ordinem proprium dispositus. Ex Anglico latinum fecit, notas et alia nonnulla adiecit *A. F. Ruckersfelder, S. Theol. D. eiusd. et Ling. Oriental. P. P. Daventr.* TOMVS I. *Continens praecognoscenda et ipsam harmoniam.*

Bremae, sumtibus G. L. Foersteri, et Daventriae, typis I. de Lange c1513ccclxxii. 1 Alph. 16 plag in 8.

Tanta est Harmonicarum iam a patribus usque ad nostra saecula scriptarum in Evangelia, tamque dissentiens multitudo varietate sententiarum, ut non male quis fortasse nunc egerit, qui harmoniam harum harmoniarum inter se scripserit, si modo conciliari possent. Sed datur haec licentia ingenio humano, et praecipue litteratis, ut quisque pro facilitate aliquid saltem in commune proferat. Recentissimus fore ex eo genere scriptor, post tot duces, ille est de quo nunc agemus *Cel. Macknightus*, eiusque doctissimus interpres. Sunt igitur in hoc volumine duo: primum introductio quaedam in scriptores Evangelicas, dein ipsa harmonia. Quarum prior iterum tres partes in se continet. Prima habet observationes varias, easque ad conciliandum textum valde utiles. Et prima quidem ostendit, sermones Christi et aliorum non *κατά νόδον*, sed *κατά τὴν διαβολὴν* esse allegatos, quare in re conveniunt, expressio tamen variat; quod nobis videtur, praeter communem usum narrantium, eam praecipue causam habuisse, quod hebraei cuiusvis, carent, item constructione accusati-

vi cum infinitivo quare eum, quem latini et graeci amant. Stylum relatiuum exprinere non possunt, sed indicativi eorum eandem vim potentiam habet quod dein imitantur Scriptores graeco hebraei. Sic est altera observatio pertinet magis ad re ipsa: quae otenit multa solere breuitatis causa omitti ac lectoribus subintelligenda relinqui, quae si alius narrator supplet, non ideo priori contradicit. Tertia in connectione narrationis ostendit, tempora interdum coniungi, omnia quae interim acciderent ut minus memoratu dignis: qui optimorum scriptorum mos est, historiam non annales componentium. Quarta inscribitur de casibus similibus, et cautione docet opus esse ne quando res dicta, facta, miracula praecipue et similia occurrunt statim pro iisdem habeamus cum sepius eadem dici factitarique queant. Quae observatio variis exemplis collustrata, magnum usum habet non in Evangelio solum, sed et tota historia sacra, tolletque magnas discordias male inter se comparatorum textuum, si ostendi queat, nec esse idem, nec eodem loco ac tempore, quo ostensio nec vera potest esse contradictio, secundum dialecticos. Alia observatio necessitatem antiquitatum in explicatione Evangelistarum ostendit exemplis, de quo studio non potest satis moneri, quo magis nostro aere defuerit. De ordine et scopo Evangeliorum multas coniecturas continet, et quomodo aliter in rebus tam obscuris? Duo capita de Evangeliorum auctoribus, et quod illa fidem mereantur, magna fide et industria sunt elaborata.

Secunda pars continet Dissertationes quasdam chronologicas: primam de censu Quirini Luc. II. 1. Vexatissimus est locus, et difficile rem cum Romana Historia conciliare ubi placet coniectura auctoris, probata e Josepho, Augustum, amicitia erga Herodem ultimum in odium versa, ut ei egre faceret, Palaestinam provinciae loco habuisse, censendo. Ceterae difficultates tamen manent, quibus optime succurritur si v. 2. *αὐτῆ ἢ ἀπογενεθῆ Κυρηνίου* pro glossa interpretis habeatur, quae propter asterisum male intellectum in textum irreperit, ut alia plura. Sic nos saltem arbitramur. Illa de morte Herodis, docta est et elegans: tertia de a. XV. Tiberii, i. e. primo muneris

muneris Christi, plures nobis difficultates aperuit quam olim putavimus. Omisiss minoribus, sequitur ultima huius partis, quando scilicet Christus ultimum Pascha comederit, cum Judaeis, an uno die prius, quo auctor inclinatur; sed nobis non videtur Christus extraordinarium et inde invidiosum quid voluisse facitare.

Tertia pars continet suavissimas commentationes: primam de Sectis Judaeorum, notam quidem, sed hic magis ad historiam Evangeliorum, et characterem personarum ac rerum applicatam. Altera de Sichar, et tertia de Samaritanis ad Ioh. IV. valde bona sunt, et antiquitatis plena. Admodum elegans est excerptum ex itineraio Shawii, de aedibus orientalium, quae et suavitate et luce abundat; sicut et alia de vestibus: quo utroque sat intellecto, multa obscuritas ex codice tollitur. Alia excerpta nobilis illius itinerarii, solum Palaestinae, ingenium Syriae, mores Orientalium, ac tandem descriptiones animalium quorundam sistunt, quae nobis magnopere aestimanda videntur, et antiquitatem, ac per consequens veritatem ut Evangeliorum, ita et reliquae Scripturae, evidenter declarant. Laudamus diligentiam eorum, qui, quod non licet cuivis interpreti ex itineribus propriis vel alienis scripturam nobis faciunt et clariorem, et probatiorem quoque. Fides enim sine argumentis nulla esse potest, sed nec debet.

Quarta pars praecognoscendorum habet dissertationem auctoris de Daemoniacis, qua non ita agit ut fere plerique, quos studium sectae hac vel illuc in transversa rapit, sed allegat rationes quibus utraque pars contra alteram disputat, sua confirmat, et quomodo illae ipsae soleant infirmari, dum aut daemonem, aut merum morbum adfuisse statuunt. Nobis modo in hanc, modo in illam partem inclinantibus, prout Semlerum V. Cel. legimus, vel eius Antagonistas, interdum sat feroces, tandem decisio auctoris nostri optima viderur, quae mediam viam secat: ait enim fuisse morbos, naturalibus etiam e causis, sed tunc extra ordinem a malo quodam genio excitatis et gubernatis; quales affectiones arbitratur et adhuc adesse posse, etiam si rarissime. Quod non ita alienum viderur,

vi letur, posse spiritum in materiam sibi convenientem agere, cum iam animi nostra hoc faciat, facit inanimatus spiritus. Videatur Latius de his in subiecta dissertatione agens disertissimus Interpretes, qua non facile quidquam legimus subtilius et elegantius addimus et modelius. Hoc ita verum est si morbos ut daemones, sive ex ignorantia, sive simulatione, nobis scriptores sacri pingunt, quid serio de eorum fide statuendum sit nescimus; a quo facilius est descensus ad reliqua. Additur Tiliiana scriptura, de anno, mense et die natali Servatoris, ab Editore in compendium missa, quae ut res chronologicae solent, coniecturas veteres refellit novas proferit, forsitan et has aliquando novis cessuras. Christum non esse hieme natum, id certo certius est.

Sequitur tandem caput rei, ipsa Harmonia Evangelistarum, compacta in ordinem naturalem et luculentum, recedentem subinde ab aliis conciliatoribus, in plurimis convenientem, ut inevitabile est. Sed ea e cerpi non possunt aut latius exponi, describenda enim essent universa. Teneamus modo hoc, quae in aliis harmoniis sparsim sunt bona, ea hic collecta fere legi, posseque adeo hunc librum multorum instar esse. Nos quidem cupide reliqua expectabimus, locupletata egregii interpretis observationibus, similibus his quas recensuimus.

NOVA ACTA ERUDITORUM

publicata Lipsiae

Calendis Aprilis Anno MDCCCLXXII.

JACOBI VOORDA, JCTI. INTERPRETATIONUM et Emendationum juris Romani libri III. quibus accedit EIVSDEM Oratio pro Decretalibus Pontificum Romanorum epistolis. Editio altera, denuo recognita et aucta.

Traject. ad Rhen. apud Abraham a Paddenburg,
1768. 375. pag. in 8vo.

Observationes celeberrimi *Voordae*, quae omnino nova editione dignae et Batavis laudi ducuntur, partim ordine mutato, partim parte tertia auctiores denuo, sunt editae. Capita 45. quae prima editio continet una ferie, in duo libros sunt in hac editione divisa, ut in primo 23. in altero 22. sint; quanquam per se pauca, et quidem parvi momenti addita, quae plerumque sunt tantum allegationes huius vel illius scriptoris, ut v. c. statim sine capitis I. verba: adde, quae habet vir egregius Ant. Schultingius ad Part. I D tit. de Legib. §. 4. Contra ea undeviginti novae observationes, quae librum tertium conficiunt, adiectae, quarum argumentum lectoribus nostris exponemus.

T

Cap. I.

Cap. I. quaestionem ventilat, quando fiduciarius heres obligatur fideicommissario cum bonis hereditariis ipsis simul quoque fructus iam acceptos restituere? Fiduciarius heres quidem ante hereditatis aditionem acceptos fructus restituere debet fideicommissario, non vero etiam eos, quibus post aditionem usus est, si fideicommissi traditionem culpa sua non sit moratus, sed v. c. testator fideicommissum sub ea conditione reliquerit. Voluntate tamen testatoris respectu posterioris omnino exceptio fieri potest. Quaeritur tantum, e quibus signis voluntas eius possit intelligi si verbis expressis eam non indicaverit. *Voorda* omnes loquendi formas tales ac phrasas, ex quibus tale quid conici potest, laboriose quaesivit, et subtiliter diiudicavit. Quo has sequentes retulit: 1) Si testator sententiam suam dixerit, ad fideicommissarium hereditatem cum incremento venire debere, pag. 217. 2) Si fiduciario sit imperatum, ut morte sua fideicommissario relinqueret omnia, quae ex bonis supererunt, pag. 218. ubi auctor contradictionem apparentem inter legem 3. §. 2. D. de usur. et l. 58. §. pen. D. ad SCt. Trebell. feliciter removit. 3) Si sit in testamento, ut fiduciarius dare debeat, quicquid ex hereditate ad ipsum pervenerit, dubius auctor haeret, et est sententiae *M. rillii*, videlicet legem 2. §. 1. D. de dot. praeleg. legi 33. l. 57. pr. D. ad SCt. Trebell. l. 83. pr. D. de legat. III. revera repugnare. Sed nobis l. 2. §. 1. D. de dot. praeleg. huc pertinere non videtur, non certe ut regula. Nam in ea de singulari casu agitur, qui relegatione dotis nititur. eamque ob causam a regula, ceteris in legibus determinata, ut secundum hanc formulam fiduciario fructus manere debeant, excipitur.

Cap. II. est interpretatio legis 6. C. ad SCt. Trebell. in qua duae occurrunt difficultates: 1) Utrum in ea de nepotibus et pronepotibus testatoris, an filiis heredis constituti sermo sit? *Voorda*, iure, primum affirmavit.
2) Utrum

2) Utrum omnes ac singuli nepotes et pronepotes testatoris, an tantum illi qui ab eius filio herede constituto trahant originem, sint intelligendi? Sed ex legis connexionem apparet, de posteriori tantum esse accipiendum.

Cap. III. leges 17. D. de duobus reis l. 124. et l. 54. §. ult. D. de legat. auctor conciliavit.

Cap. IV. de lege 57. D. de legat. 1. agit. Verba: vel potest aliquid esse superfluum ex soluto aere alieno, rectissime cum *Cuiacio* de pretio, quod firmam arrhae excedit, arrhae accipiuntur. Nos igitur non intelligimus, cur hic nonnulli reperire difficultates potuerint.

Quid vero auctor Cap. V. suscepta emendatione lectionis legis §. 1. D. de reb. eor. qui sub tut. v. cura sunt, proprie velit, non potest conici. Nobis vero totum caput sine omne connexionem esse videtur. Nam *Ulpianus* eo in loco dixit, limitationem propter alienationem rerum immobilium talium hominum, qui sub tutela sunt, non solum de minorennibus sed etiam de furiosis esse intelligendam, quanquam in Senatusconsulto expresse soli pupilli sint nominati. Verba *Ulpiani*, quae auctorem offendunt, sic se habent: *et puto, quia de pupillis princeps loquitur, et coniunctim tutoribus curatores accipiunt, pertinere; et de ceteris puto ex sententia orationis idem esse dicendum.* Primum *Voorda*, quo verbum *pertinere* referendam sit, ignorat; sed tamen nihil planius, si omnem orationis connexionem considerare voluisset. *Ulpianus* paulo ante moverat quaestionem an constitutio iam dicta ad tutelam furiosorum pertineat? respondit omnino, et puto pertinere, nempe orationem principis ad venditionem rerum furiosi, ut contextus docet. Secundo verborum constructionem, *coniunctim tutoribus curat-res*, putat non esse latinam, quod quidem etiam et nos dicimus. Sed id interpreti ius non tribuit mutandi lectionem; non enim id inutilitati quid est, in Iureconsultis Seculi II et III.

inprimisque in *Ulpiano*, duras et obsoletas constructiones reperire. Potest tamen intelligi, quid Iureconsultus iis exprimere voluerit, nempe arctam connexionem et convenientiam tutorum et curatorum in iuribus. Tertium tandem, quod auctorem ducit in errorem, est verbum *accipiunt*. Auctor existimat id ad principem respicere debere, et tamen id regulis grammaticis repugnare, de una persona numero plurali loqui. Cur vero ad principem? Nam periodum attentè modo legere debemus, et statim intelligemus, *Ulpianum* ex duabus coniunctis propositionibus causam deducere, cur etiam Senatusconsultum ad tutelam furiosorum extendere liceat. Sic *Ulpianus* concludit: in Senatusconsulto quidem expresse tantum de pupillis agitur, *quia de pupillis princeps loquitur*, quia vero curatores tutoribus in iuribus aequiparantur, (et coniunctim tutoribus curatores *accipiunt*, id est, iureconsulti, iura, leges, plerumque curatores pro eisdem ac tutoribus, *coniunctim tutoribus*, accipere solent,) ergo etiam constitutio de venditione immobilium rerum ad eorum bona qui propter furorem sub tutela sunt, in genere ad omnes quoque, qui aliqua ex causa sub cura sunt, quadrat, et *de ceteris puto ex sententia orationis idem esse dicendum*. Quo modo vero auctor a motis dubiis se expedivit? mutatione totius loci, de quo ne verbum quidem nos intelligimus. Lego, inquit, igitur: et coniuncti (sic ediderunt alii, subaudientes ab eo,) tutoribus curatores, ad curatores minorum verba pertinere. Quid hoc significat? estne verbum *accipiunt* plane reiiciendum? ad minimum, si quis locum hunc secundum hanc formulam mutare vellet, plane non intelligi possët; quid cogitandum in hac formula: ad curatores minorum verba pertinere? quo modo cum praecedentibus cohaeret? Is laudandus, qui ex tota periodo auctoris extorqueat sensum a aliquem.

Cap. VI. est annotatiuncula legis §. 1. de rebus eorum qui sub tutela sunt.

Cap. VII.

Cap. VII. contra *Antonium Fabrum* demonstravit auctor, completionis actionem de non relicta legitima, non triginta, sed iam quinque annis praescribi, simul et contorsionem verborum legis 34. C. de inoff. testam. ei exprobravit.

Cap. VIII. singularem auctoris opinionem, de actione publicorum nummulariorum Romanorum editionis librorum rationum exponit: eam actionem non statim, si nummularius editionem recusaverit, sed tunc demum intendi posse, si is a magistratu imperata obedienter non fecerit?

Cap. IX. emendationem *Bynkershoekii* legis 1. pr. D. de pact. reiicit, qui *inter eos*, in *inter reos* mutavit. Sine dubio verbum *eos* pertinet ad *homines*, quod per ellipsin est praetermissum.

Cap. X. est brevis lectionis Florentinae defensio l. 7. §. 8. D. de pact. et §. 3, 1. de Leg. Aquil. adversus *Antonium Fabrum*.

Cap. XI. de variis actionum praescriptionibus, quae templis aliisque locis sacris sunt, agitur. Tempore Imperatoris Theodosii iunioris nondum praeferebantur. Anastasius fuit primus, qui praescriptionem possessionis actionum templorum bonorum immobilium in quadraginta annos prorogaret. Justinianus durationem non omnium, sed certarum, quae ad templa, monasteria, orphanotrophea, ergastula, proelia, nosocomia pertinebat, actionum, primo centum annis extendit; quia vero mala exinde sequentia sensit, postea in Novell. CXXXI. cap. 6. tempus hoc XL. annis circumscriptis, sic tamen, ut simul praescriptio quadragenaria dein ad omnes actiones et iura templorum pertineret.

Cap. XII. quaestionem movit: sint ne quae instituto heredi a semet relinquuntur, ipso iure nulla? *Novella* distinxit heredem unicum ab coheredibus. In priori tale legatum ab initio statim nihil valet, non tamen in posteriori.

Cap. XI I. auctor locum notum legis 15. D. de usu-
fr. Proprietatis dominus nequidem consentiente fructuario
servitutem imponere potest, sic intelligendum esse putavit,
possessorem invito fructuario servitutem bonis imponere
posse, eamque ob causam *Reinoldium*, qui initio idem sen-
tiebat, contra Perizonium defendit. Sed nos existimamus,
id non esse leges interpretari, sed illis vim inferre. Quo
modo his verbis affirmantem sentium, regulis contractionis
observatis, tribuere A. potest? Ceterum analogiae fructuarii
ea opinio plane repugnat. Domino non est ius minima ex
parte minuendi fructum, quod tamen fieret, si ei liceret ser-
vitutem bonis invito fructuario imponere. Nostro iudicio
nemo eum locum melius *Woodtio* intellexit.

Cap. XIV. putat A. constitutionem Nov. 89. cap. ult. li-
beros ex incestu a parentibus non alii debere, de patre tan-
tum, non autem de matre esse intelligendam.

Cap. XV. examinat, quando, et quatenus heredi fidu-
ciario, quem fidei-commissarius hereditatem adire coegit, condi-
ditio, qua heres constitutus est, remitti debeat.

Cap. XVI. continet duas emendationes legis 3. C. de
rest. mil. et quidem 1) in auctor. formula *possessionem
vindicare permittum est*; verbum *possessionis* esse suppositi-
tium credit, quia suo iudicio praecedentibus, *quod tempore
militiae de bonis alicuius possessum ab aliquo est*, contradicit,
2) Loco *contra eum institutum*, legit *contra ius constitutum*:
illud sine dubio falsum; *quod*, hoc in loco non simpliciter
significat quod, sed est *si quod*, potest igitur rectissime loqui
possessionem vindicare permittum est. Nenne sensu perfectus
oritur, si dixerim: si quod tempore militiae de bonis alicu-
ius possessum ab aliquo est possessionem (nempe eius,
quod ab aliquo possessum est.) vindicare permittum est?
Ita quidam. De altera vero emendatione dubitamus.

Cap. XVII.

Cap. XVII. confirmat propositionem, ademptioni non inesse novam legati dationem. Sed tamen et haec emendatio non est necessaria. Auctori lex 14. pr. D. de adm. legat. ex parte obscura videtur, quanquam non est, si eam in contextu examinaueris. Inter seruit ergo inter verba, *nam pure legatum, verbum quod*, et sic legit: nam quod pure legatum, quasi alius sensus exoriatur.

In Cap. XVIII. lectionem legis 1. §. 2. D. de verb. oblig. similibus exemplis ex scriptoribus classicis defendit. Caput ultimum observationes continet sequentes doctrinae de donationibus, praecipue de iis quae morte fiunt, 1) Acceptatio est necessaria ad ratam donationem. 2) Unusquisque, cui licet testamentum facere, etiam donationem in morte potest constituere. 3) De actionibus, quae de donatione mortis institui possunt. Ceterum, emendationes nimium audaces nihil de huius collectionis dignitate detrahunt.

ANDRIANI VAN DORP, OCTI OBSER-
uationes ad quaedam Juris Civilis aliorumque
Auctorum loca,

Traject. ad Rhen. apud Abraham, a Paddenburg.

1769. 168 pagg. in 8vo.

Adrianus van Dorp, Doctor Gymnasii Dorderaceni recte secessionem se a plerisque civibus suis fecit, quibus plerumque critica quaedam immodestia adhaeret. Continuata enim audacia recentiorum Jctorum Batavorum, mutandis lectionibus, effecit, ut fere omnes eorum libri, qui observationes criticas continent, quaedam cum taedio legantur. In hac tamen collectione id non est timendum. Auctor non
verae

verae solum criticis fines novit sed illius regulas satis bene observavit. Finis autem eius non fuit numerum emendationum sic vulgo dictarum, (quae plerumque sunt coniecturae immaturae, praetereaque nihil,) augendi, sed potius utilitas et ab aliis impugnatas, lectiones quorundam locorum iuris civilis, adversus criticos suorum civium impetus defendendi. (Nobis vero eas tantum observationes, quae ad iurisprudentiam pertinent recensendas proposuimus, relictis veterum scriptorum disquisitionibus, quae maximam libri partem conficiunt, de quibus autem hic non est locus dicere.) Fatendum tamen est, auctorem saepissime ad propositum venisse finem, etiam si verum sit, feliciter in resellendo, quam in interpretando fuisse, de posterioribus quaedam examen non fuisse videntur. Inprimis autem loca elegit ea, quorum latinitas vituperanda; eaque observationes tanquam subsidium bonum ad *Duckeri* collectionem de latinitate veterum Juris Civilis, Bynckershoekio, Schroederi, Wateri, Arnaldo et Ruckero qui praecipui sunt adversarii, operam impendit. Raro, sed etiam modeste emendare audeat. Paucis in locis novi quid se reperisse putat, sed tamen non repetens, idem iam in aliis scriptoribus occurrere. Nos hic documenta nonnulla doctrinae auctoris proponemus lectionibus. Igitur pag. 2. verba obscura leg. XII. §. 2. D. de furt. et sic sit. ut non teneatur furti, et agat, interpretatus de casu eo, si creditor debitori suo, aut domino pignoris, de iure suo propter pignus ablatum, quod pretio arrham excedit, ex furto agere cessisset: (quae tamen interpretatio verisimilior non est quam Cuiacii in Observ. XVI. 30. et expressis quoque verbis legis repugnat. Nam quem in finem opus est creditori, cui pignus est ablatum, debitori actionem furti concedere? huic iam tanquam possessori competit ius agendi. Et posito, pactum tale femamus, tamen difficultas maxima, quae later in illis verbis, ut non teneatur furti, plane non tollitur. Dicere enim, debitori, tanquam

tanquam possessori pignoris, *si ipse fur esset*, actionem furti esse, absurdum est. Quis enim contra se ipse agere potest? *Ulpianus* in eo loco id solum demonstrare voluit, cui proprie sit potestas ablati pignoris accusandi? ius ille hoc et creditori, quia magno illi est usus, et domino pignoris, quia illi est proprium; et eam ob causam posterioris respectu addidit: *et sic fit, ut teneatur furti et agat*, nempe possessor. Quid si autem verba haec *non teneatur furti*, sic intelligantur, quod debitor creditori damnum, quod ex furto pignoris sibi contrahit dum pignus amittit, non restituere debeat, i. e. novum loco ablati pignus dare non debeat, quia furtum non tanquam casus adversus est considerandum, sed creditoris negligentiae imputandum. Nos quidem existimamus, hunc sensum bene convenire verbis. Rectissime non necessaria *Bynkershoekii* mutatio verborum in l. 2 pr. D. si quis caut. in iud. fisci. non obt. eluditur. *Dorpius* observavit verba haec, *sed hoc ita*, contrarium propositionis antecedentis indicare, proptereaque sensum legis esse hunc: non exigimus reum iudicio fisci, si negotium, propter quod fisci promisit iudicio, fuerit transactum; sed hoc ita, nempe verba, exigimus reum iudicio fisci, sunt repetenda, si non prius id negotium transactum sit, quam fisci oporteret. Parva mutatio l. 15. §. 15. D. de iniur. suscepta pag. 32. ubi auctor loco *non matronali habitu, cum matronali habitu* legere mavult, est quidem modesta, cum librarii saepissime *cum* in *con* mutarint, ex posteriori autem facile *non* fieri potuerit. **N**obis tamen, si totum locum in connexionem perlegimus, interpretationis *Bynkershoekii* naturalis esse videtur, qui periodum: *si igitur non matronali habitu — iniuriarum teneatur?* interrogative accipit. Id quod pag. 35. contra *Schroederi* mutationem l. 2. §. 2. D. de his qui not. inf. dictum est, plane nostri *Puttmanni*, Professoris, defensionis eiusdem lectionis (Probabil. Jur. Civ. cap. V.) convenit. Et hoc est exemplo, nonnumquam doctos viros simul idem proponere, sine ullo tamen plagii crimine.

Annotatio pag. 45. est veriſſima. phraſin, *ſperare ab aliquo*, fideicommiſſis eſſe adhibitam, ut quoque ex *Pauli Sent. IV. 1. 6.* eſt demonſtratum; quanquam *Schultingius* et *Schroederus* id negarint, proptereaque hic in *Cui Inſtitut. II. 7. 7.* *imperavit* loco *ſperavit* poſuerit. *Waterus*, verbis *l. 3. §. 3. D. de pignor. act. ſtatim competit ei pacti conventio*, nulum in eſſe ſenſum putavit, eorumque loco poſuit: *ſtatim competit ex pacto venditio*. Sed rectiſſime *Darpius* demonſtravit, eum ſenſum iam lectioni in eſſe receptae, et pacti conventionem loco pacti conventi eſſe poſitam, ergo non eſſe opus hac mutatione. In cap. VII. pag. 52. — 60. lectio nonnullorum locorum Pandectarum contra *Arnaldum*, imprimisque *Rucherum*, eſt vindicata: v. c. *l. 1. §. 1. D. ſi ex nox. cauſ. l. 17. D. de lib. cauſ. l. 16. §. 1. D. de acceptilat. et id genus alia.* Cap. VIII. auctor *Noodtii* modeſtam emendationem *l. 13. §. 1. D. de pignor. act. adverſus Wielingii* aliorumque obiectiones defendit. Pag. 103. &c. legimus et veriſimilem et iudicioſam interpretationem verbi *tingere*, quod in *l. 8. D. ad L. Cornel. de falſ. de numis aureis* eſt dictum. Auctor dicit: *tingere tum explico, ope liquoris imminuere verum auri pretium, et in aurum vitii quid addere*, et quocumque expreſſionem *lavare* comparat, qua *Paulus* in *Recept. Sent. lib. V. tit. 25. §. 1.* eſt uſus. Sed eadem interpretatio fere etiam iisdem verbis iam in *Schultingii Jurisprud. Anteiuſtina*, pag. 541. edit, Lugd. reperitur.

OBSER.

OBSERVATIONES ASTRONOMICAE,
ab anno 1717, ad ann. 1752. a Patrib. S. I. Pekini Sinarum factae
est, curante R. P. Maxim. Hell e S. J. Astron. Caes.
Reg. Univ. Vindob.

Vindobonae, apud Nob. de Trattner. 1768. 4. mai. P. I.
 pag. 381. P. II. pag. 443.

Observatores a R. P. Hell in praefatione nominantur RR. PP. Pereyra, Koegler, Hallerstein, Slavickius &c. Manu propria illas descripsit R. P. Augustinus Hallerstein, e Provincia Austriae S. D. Pekini tribunalis mathematici Praefes et Mandarinus, et Provinciae Austriae, in amoris testimonium, ac studii astronomici, cuius in illa fundamenta iecerat, tributum, misit. Id Manuscriptum bibliotheca Collegii Academici S. I. Vindobonensis servat, apographum ut quam emendatissime ederetur curavit R. P. Hell. Partes operis duas conditio observationum fecit. Prima complectitur quas ab anno 1717. ad annum 1746. instituit P. Ignatius Koegler, Hallersteinii in muneribus quae diximus antecessor, (Eruditis notus per Scientiam Eclipsium ex Imperio et Commercio Sinar. illustratam, quae Romae 1747 in 4to prodit) Is utebatur pendulo et micrometro Pekini fabricatis, opere mediocri scilicet. Micrometrum adfixum habebat tubo $3\frac{1}{2}$ ped. constans filo horario et duobus parallelis, quae cochlea constringebantur et diducebantur; pendulum exigebat ad triangulum filare, ferreum, amplum, exacte in Meridiano constitutum, atque ut erat visu admodum acuto, satis tute et accurate, organorum defectum diligentia compensante. Telescopia habebat variae formae, et suis aliqua reticulis instructa. Eclipses Solis et Lunae pleraeque observavit in observatorio publico, ubi tempora extinguntur, vel ad horologia manualia rotata, vel ad armillam

aequatoriam sex ped in diametro, vel ad magnum sciaticum, et in armilla distingui possunt etiam partes minuti primi. Hae et aliae observatorii Imperatorum machinae, non tam ad accurrationem hodiernam Astronomiae factae sunt, quam ad Maestatem. Eclipsium observationes in libello peculiari descriptas reliquit P. Koegler, unde hic eduntur; alias observationes in ephemeridibus Sinicis, quae quotannis prodeunt, insertis ad eum finem albis foliis, ordine dierum adnotavit.

Partis huius primae cap. I. continet eclipses solis et lunae, inde a lunari d. 21. Sept. 1717. usque ad lunarem d. 21. Oct. 1744. (quaedam earum leguntur etiam in scientia eclipsium, ut lunaris 22. Oct. 1725. &c.) Interpergantur illis observationes eclipsium lunarium, a P. P. Soc. I. in variis Indiae orientalis locis habitae. Equidem observatores illi satis cogniti non sunt, et fere illa momenta saltem indicant, quae minus tuta sunt, initium et finem; interim possent ad locorum illorum longitudines definiendas adhiberi, donec meliora habeantur. Cap. II. habet occultationes stellarum a luna: Cap. III. congressus lunae cum stellis citra occultationem, ubi indicantur, vel distantiae parvae lunae a fixis, vel intervalla exigua inter culminationes lunae et fixarum. Cap. IIII. Simili modo habet congressus planetarum minorum inter se: Cap. V. Congressus eorumdem cum fixis: Cap. VI. Immersiones et emersiones Satellitum Jovis. Sequitur Index, post hunc dicitur de instrumentis, quibus observationes 1746 — 1752. peractae sunt. Horologium primis mensibus adhibitum est vetus, instructum cycloide et lente, praeter fixam, mobili, methodo Hugenii examinatum, ab initio per triangulum filare ferreum, item per tubum fixum, deinde per altitudines correspondentes Solis, ope quadrantis duorum pedum. Mense Julio 1748. novum horologium Parisiis adlatum est, nullis alterationibus obnoxium, praeterquam a calore et frigore. Sub finem anni 1752. acceperunt horologium ab his etiam mutationibus immune: Micrometrum habent Hireanum, cum

eum additamento, quo filum horarium circa axem tubi gy-
rari potest. Nunc agitur de Pekini longitudine. Reperi-
tur vero ex 22. P. Kogler observationibus circumiovalium,
Pekinum 5 hor 44 min. 14 sec. 55 tert orientalius Petro-
poli. Haec differentia meridianorum examinatur etiam
comparando inter se immerfiones aut emerfiones, non eas-
dem utrinque observatos sed una aut pluribus revolutioni-
bus Satellitis distantes, item eclipsi lunari; quibus omnibus
ita inter se convenit, ut inter pauca secunda certa sumi pos-
sit quam adduximus. (In Ephem. Vienn. 1772. statuitur
5 hor. 44 min. 10 sec.) Sunt praeterea in accurate aesti-
mandis his meridianorum differentiis, distinguenda observa-
toria imperiale, et Societatis P. Carol. Slaviczeck, magna dili-
gentia, et repetitis vicibus dimensus est muros urbis Pekin-
ensis, et ichnographiam descripsit; hinc reperitur, meridia-
nos observatoriorum, imperialis et collegii, distare decem-
pedis 575. quibus in parallelo Pekinensi respondent 14 se-
cunda temporis medii, addendis differentiae meridianorum
ante exhibitae inter observatoria Petropolitana, et Pekinensia
collegii, ut inter observatoria utraque imperialia, differentia
sit 5 hor. 44 min. 30 sec. Sequitur de ratione pedis Sini-
ci regii, ad gallicum regium. Pedem illum Sinae vocant
Ing - çao - chi, sive *Ing - ts'ao - tchi*, quasi dicas pedem
aedilitium; vocant item *Kuon - chi* pedem communem,
publicum, regium, pedem Imperii; et appellatio certior est,
et mensura constantior, quam quod dicunt *Jang - sin -
tien - chi*, quasi dicas pedem aulicum, quo scilicet artifices
aulae servitiis addicti utuntur, quemque dicunt, intra an-
nos non admodum multos, saepius mutatum, sive ad arbi-
trium principis, sive ad mensuram archetypam restituendus
fuerit. Nam qui ex mensura archetypa, suas describunt,
sensim minores faciunt, ut est ingenium artificum Sinen-
sium. Pede Sinico regio usus est P. Hallerstein, descripto in
lamina cuprea solida, diviso more gentis in partes decem,
quarum extrema divisa est per lineas transversales, in partes

100 satis visibiles, ut harum etiam dimidium distingui possit, lente saltim adhibita, et circino etiam capi. Pedem Gallicum, olim misit Ac. R. Sc. Parisina. Medium ex comparationibus repetitis est, esse pedem Sincum ad Parisinum ut 1000000 : 1014269, quae ratio certa est ad partem centumillesimam. Mensuram quinque pedum vocant Sinae *Pu* passum, et mensuram 10 pedum *Cham*, sive *Tchang*; 360 passus, sive 180 decempedae, faciunt stadium, quod vocant *Li*. P. Antonius Thomas, olim mensus in planitie Pekinensi gradum unum, tribuit illi stadia Sinica 195 $\frac{1}{2}$ sive 35130 decempedae. Latitudo geographica Pekinensis determinata est de novo, quadrante recens e Gallia advecto, a dom. Langlois constructo, radio quatuor pedum. Illo captae meridianae altitudines lucidae Lyrae, Capellae, et β Aurigae, quoniam hae magnae altitudines et a refractionum periculo immunes sunt, et simul errorem quadrantis detegere possunt. Correctis observationibus, per Aberrationes Nutationes, et Refractiones, et pluribus inter se comparatis, creditur ultra tria secunda non aberrari, si elevatio Poli collegii Pekinensis statuatur 39° 54' 0"; quanta iam longo tempore asterismo notata habetur, in *Connoissance des Temps*, etsi non constet, quibus illa observationibus nitatur. Observatorii imperatorii parallelus borealior est parallelo Collegii 240 decempedis Sinicis, unde eius elevatio poli 25 secundis maior. Habent etiam instrumentum culminatorium, Londini fabricatum, initio anni 1756. ad usum constitutum. Eius positus docetur quomodo examinatus sit per stellas, quarum differentia rectascensionum parva est, magna declinationum.

Sequitur Pars II. continens observationes ab anno 1746. ad 1752. ipsius Hallersteinii. Digestae sunt eodem ordine, quo illae partis primae, multo vero exactiores, utpote melioribus instrumentis factae. Finem illis imponit via et ephemeris Cometae visi Pekini 1748. Primum illum conspex-

Spexerunt qui ex officio in Specula Astroptica regiae excubant, locum in armilla Zodiacali radiulcule notarunt in gradu 18 Piscium lat. bor. gr. 27; nempe in pectore Pegasi sub Stellis λ et μ . Transiit deinde Cometa loca, aut vacua Stellis, ut quorum Stellulae satis definitae non haberentur, unde non multa de eius scinita certo potuerunt sciri; ultima vice observatus d. 18. Jun.

Gratia magna debetur Sodalibus Ignatianis, quod ex ultimo oriente, ad ornandam augendamque Astronomiam symbolas suas conferant. Quod qui fecerunt, cum Germani plerique sint, duo certe novissimi tribunalis mathematici praefides simul communis patriae gloriam illustrarunt. R. P. Hell, quod, quam partem temporis potuisset observando et inveniando impendere, edendis collegarum laboribus dare voluerit, ea re benevolum animum, et ad publica commoda paratum, illis ostendit, qui quod propius virum non nossent, hanc eius indolem ex aliis speciminibus nondum sciebant.

JO. DAN. TITII, IN ACAD. WITTEBERG.

Phys. Prof. Ordin. de electrici experimenti Lugdunensis inventore primo, Commentatiuncula.

Sextus et quadragesimus huius saeculi annus agebatur, quo electricitas, detecta illam intendendi methodo maxime simplici, nova eaque insignia prorsus caperet incrementa. Phialae scilicet vitreae filum inferitur metallicum, conductori electrico coniunctum, cuius ope virtus electrica aquae intus contentae communicatur. Quo adparatu, dum altera manu phiala tenetur, alterius autem digito scintilla ex filo aut ex conductore evocatur, electricitas concussiones corporis subitaneas fortisque excitat. Ampulla quaffans instrumentum hoc dici consuevit; et experimentum, sive a loco

loco unde eius prima notitia exiit, Lugdunense, sive ab autore, qui primus illa usus esse fertur, Muschenbroekianum.

Nempe initio anni 1746 Muschenbroekius huius experimenti feliciter suscepti rationes Reaumurio exponit, datis ad eum literis, quas Gralathus, illustris quondam Reipubl Gedanensis Proconsul, et Societatis Physicae ibidem Director, in sua electricitatis historia prolixè recenset. (*Versuche der Danz. Nat. Gesch. T. I. p. 428. sqq.*) Novam hanc experientiam Muschenbroekius plane terribilem vocat, integrum cum artubus concutientem corpus, pulmones opprimentem, minatam periculum, nec sine quodam mortis metu suscipiendam. Similia fere Alamannus, Prof. Math Lugd. in epistola ad Nolletum repetit, ad experimenti iterationem Muschenbroekium addens nullatenus adduci posse. Idem d. 4 Febr. 1746. regiam quoque Societatem Londinensem, novum hoc, interprete Trembleio, docet phaenomenon; cui eam ob causam tam Parisiis, quam Londini, novum, nec incongruum, experimenti Lugdunensis nomen impositum est. Docti enim nonnulli, rei, quam adeo mirabilem intelligebant, inventionem, Muschenbroekio, aut Lugdunensi, unde profecta erat, civitati tribuebant; tribuebant et alii, ut docti viderentur.

Sic experimento nomen et famam pavor comparavit ex eodem susceptus, qui eruditos Lugdunenses adeo ceperrat, ut literis eum ad externos minime reprinere potuerint: in hoc maiori quævis periculo versari arbitrati, quo feliciore illius experimenti successu uteretur. Quod cum doctorum hominum unus, alter, tertius, simili confirmarent modo, allatis quorundam, male quibus ceciderat, exemplis; deserta propemodum fuisset præstantissima hæc inventio, nisi alii contra phyci, metu ex illorum, quos occupaverat, mentibus feliciter excusso, bono esse animo iussissent, et motum tandem multorum, paucorum oppressissent virtute.

Sed

Sed iam eo, quo experimentum in Belgio innotuit, tempore, de inventore controversa erat. Muschenbroekius atque Alemannus, ille, quod primus Lutetiae Parisiorum percriperat, hic, quod locum instituti biduo ante experimenti sibi illum adiunxisse videbatur, uterque autores habiti sunt. Mox explorata rei historia, primum experimenti tentamen praecclaro Lugdunensium civi, Cuneo, modestissimo homini, et arti experiundi dudum intento, deberi, non solum Alemannus peculiari epistola ad Nolletum factus est, (*Mem. de l'Acad. des Sc. de Paris, Ann. 1746. p. 3.*); sed idem quoque d. 8. Maii 1746. ad celebrem Physicum Gedanensem scripsit, hunc fere in modum: Quod ad huius inventionem experimenti, ad Muschenbroekium illa neutiquam referri potest. Is enim imitatus modo est experimentum, ab nostrate quodam illustri cive, Cuneo, sibi communicatum, qui medio iam (forte exeunte) anno superiore in illud casu atque ingenio inciderat. Neque electricitas sic aucta, ut inveniat, tam arduo indiget scrutinio, quin cumalatis experimentis detegere, novisque illam augere observationibus aliquis possit. Allegata historia electricitatis Gralathana uberius haec expromit. (*Verf. der Danz. Nat. Ges. T. II. p. 427. 431. 441.*)

In qua quidem re, si certi statuere quidquam licet, Cuneum in Belgis primo experimentum suscepisse, mox Alemannum, postremo Muschenbroekium idem repetisse atque emendasse, concedendum est. Quod cum et ipsa inventi memoria, et virorum epistolis doctorum manifestum sit, mirari subit, cur anonymus historiae electricitatis compilator Gallus. (*Hist. générale et partic. de l'Électr. P. I. p. 29.*) exactis sex annis, Muschenbroekio inventum hocce rursus tam inepte asserat, ut illustris Gralathus sibi temperare non potuerit, quin hominem, in clarissima coequentem luce, suis ipsius et historiae argumentis confunderet. (*c. l. p. 431.*) Meliora edoctus Cl. Josephus Priestley, in historia, electricita-

tis primum experimenti tentamen Cuneo tribuit, casu in istud incidenti. (*History and present state of Electr. p. 81.*) Sed Germanorum, aliorumque praeter Gallos exterorum, de electricitate merita, id quod Anglis familiare est, plerumque ignorat.

Haec de primo in Belgio inventore. Tantum autem abest, ut is primus etiam inter ceteras Europae gentes dicendus sit, ut potius Germania habeat, cui fortuitam merito hanc debeat inventionem. Etenim Generosus et Reverendus Dominus *de Kleist*, Eques Pomeranus, Caminenfis Capituli Canonicus eiusdemque Decanus, pro suo, quo est in scientiam naturalem, praesertim experiundi artem, studio, idem hoc phaenomenon vergente anno 1745. casu invenerat, inventumque dein, derivata inde primaria electricitatis propagandae et intendendae affectione, literis ad amicos suos passim declaraverat. Etenim d. 11. Octobr. 1745. cum phialam pharmaceuticam, aqua ad dimidium repletam, infero metallico clavo electricam faceret, altera eam tenens manu, altera ex clavo aut ex conductore scintillam eliceret, vim electricam tam fortem deprehendit, ut valida membrorum concussione corriperetur. Deinde die 4 Novembris, itemque d. 14 Decembr. eiusdem anni 1745. de inopinata hac et mirabili experientia certiores fecit Cel Lieberkühnius, tum Med. Doct. regiae Societatis Berolinensis Socium, ibidemque Professore; cuius ex literis d. 18 Novembris eiusdem anni datis, de praestantia inventionis cum perspexisset sententiam, interiectis aliquot diebus d. 28. Novembr. Gedanum scripsit, ibidemque V. R. Paulo Swietlickio ad d. Johannis Pastori, et Societatis Physicae Gedanensis Sodali; inexpectatae huius rei eventum nunciat, quem Societas, statim eius particeps facta, cum optato tandem successu repetiit. Imo scripta d. 19. Decembr. ad Krügerum, Med. Doct. et Professore Halensem, epistola, ignorare eum hanc noluit Kleistius experientiam.

Ad

Ad fidem rei plenius faciendam, ipsa Kleiftii pericula, quae super invento hoc tum temporis fecit, paucis attingam, et tradam exteris, ut latine forte legant, quae germanica quia ignorant, contemnunt. Potiora ex elegantissima Gralathi historia electrica, (*Danz. Verf. T. II. p. 406. fgg.*) quin ex ipsis Societatis Physicae Gedanensis allegatis ibidem tabulis, lubet depromere. Literae Kleiftii d. 28. Nov. 1745. Gedanum scriptae, sequentia habent: 1) Clavo aut filo metallico in vitrum parvum, quo pharmacopolae utuntur, immisso, electricitas sic intus congregatur, ut fortissimos, praesertim si hydrargyrum aut aqua inest, effectus praestet. 2) Ex clavo vi electrica sic imbuto scintilla elicita, brachia et humeros elicientis vehementissima afficit concussione. 3) Tubus electricus impositus ferico, hac adhibita phiala, multo intensiorem accipit electricitatem, quam per vitreum globum solum. 4) Tubus tenuis metallicus longitudinis 15 pedum, in quem electricitas e vitreo globo traducitur, admota phiala cum clavo eidem inserto, vim electricam emittit tantam, quantam, nisi qui expertus est nemo credat: tantam omnino, ut Bosius venerandae suae in pice Veneris basia certo extimesceret. 5) Phiala adhibita brevior, 2 pollicum circiter longitudine, scintilla ex clavo versus digitos intra sphaeram activitatis constitutos transmittitur. 6) Ampulla colli tenuioris valida percussione fracta est. 7) Phiala, sic mediante clavo electrica facta, si alii corpori, sive per se electrico sive non electrico imponatur, effectus admodum exiguus oritur.

Nuncio hoc Gedani accepto et praesertim ill. Gralathus, ne in re tam nova et foecunda Societatis studium desideraretur hoc statim iterare experimentum coepit. Sed, sive quod relatio paulo esset obscurior, sive quod novitas facti exploratores minus exercitatos offenderet, eventus expectationi illico non respondit. Agebantur haec d. 14. Decemb. 1745. Quae cum Kleiftius ex responsoria Swietlickii re-

scivisset, d. 24. Febr. 1746. Gedanum rescribit, miratus, amicos suos successu facti tam veri et manifesti destitui; percussiones se iam producere adeo vehementes, ut nemo illas secunda vice cupiat sustinere; se nunc ampulla vitrea aliquot pollicum diametro uti, spiritu vini intus contento, et inserto per collum filo metallico crassiore; cetera — Refumebat Gralathus experimentum, sibi que, erroris ne quidquam solus committeret, socium seligebat ampliss. Reygerum, Societatis Physicæ membrum, cui tandem d. 5. Mart. 1746. contigit, cum altera manu phialam prehendisset, altera autem scintillam ex clavo ad conductorem electricum admoto elicuisset, ut sensu concussuque correptus molestissimo, experimenti indolem adparatumque detegeret. Idem, cum sæpius per summam dexteritatem facerent Gralathus et alii, semper tam belle succedebat, ut illud fecisse videntur quasi theoria et legibus electricitatis admoniti. Plura, eaque egregia, ill. Gralathus cum socio Reygero experimenta sub hoc tempus instituerunt, quæ citata in electricitatis historia ipse copiose enarrat. (*Danz. Versuche T. II. pag. 411.*)

Quamvis tanta Kleistio esset modestia, tanta laudis abstinentia, ut ipse huius inventi nullam publice mentionem faceret: tamen qui describerent et sub idem fere tempus orbi erudito exponerent, non defuerunt. Primam eius et luculentam descriptionem, ut dixi, Gralathus dedit; nam inter experimenta electrica, quæ annis 1745. et 46. in Societate sibi sumserat persequenda, integrum caput I. huic invento destinauit, illudque sub elogio plectri electrici Kleistiani, (*der Kleist'schen Verstärkungsmaschine,*) ab primo eius ortu ad postremam usque perfectionem disquirat. (*cit. loc. T. I. p. 512 - 519.*) Per eam quoque occasionem Nolletii litteras d. 8. Maii 1746. ad Generol. Sam. Wolff, Societatis Gedanensis Sodalem, scriptas allegat, in quibus sequentia habentur. Academia Scientiarum Regia Lugduno accepit

NOVI

notitiam experimenti electrici, quod effectus in corpus humanum terribiles exferit, et prorsus illi congruit, de quo literis Gedanensium certior factus sum; adeo, ut idem mihi per Gedanensem experientiam innotuisset, nisi acceptis Lugduno litteris illud antea mihi fuisset relatum. (*cit. loc. p. 520.*)

Gralathana electricitatis historia, ipsisque Societatis physicae Gedanensis tabulis usus Cl. Hanovius, primam experimenti inventionem ad Kleistium revocat, cum in physica sua sermonem de illo faceret. Equiti, scribit ille, Pomerano, de Kleist, primum indubie in mentem venit hoc experimentum, periclitanti 6. Id. Octobris 1745. quid futurum esset, si clavum ferreum, qui ad manus erat, obvio vitro, angustia colli ad medicamenta guttatum inde petenda facto, cui ultra medium ventrem mercurius inerat, immitteret, eumque imbueret vi tubi electrici. Altera manu tenens vitrum, alterius digitum vel clavo offerens, vel tubo ferreo, cuius ope factus erat electricus, valde pungentem sensit scintillam. Deinde ampullae largiori infundens spiritum vini, eique immittens filum metallicum globo insertum plumbeo, excitata similiter vi electrica, elicit scintilla percussus est adeo, ut brachia et humeri concuterentur. Testata est apud nos, et passim in Germania, huius inventi memoria, ut omni dubio sit maior. (*Hanovii Physica dogmat. T. I. §. 787. s. h. l.*) Addit §. 788. Kleistio post 8 dies in ampulla electricitas superfuit, et ad plures scintillam evocantes transit percussio. Haec tenus ille. (Cf. Literae Kleistii ad Krügerum A. 1745. et 1746. *Gesch. der Erde in den ältern Zeiten, im Anhang p. 177. sq.*)

Cuius inventi historiam quo attentius considero, quoque diligentius ad eius ortum et successum explorandum me confero, eo magis de illo ad Lugdunenses perlato suspicio nunci mihi infidet. Ineunte Novembr. 1745. experimen-

ti cognitionem habebant Berolini Lieberkühnius et ipsa Regia Scientiarum Academia Halae Krugerus, Gedani Swietlicki et Societas physica, alique. Iam de eius effectu docti illi viri solliciti erant, literisque sui passim monebant alios. Equis sibi non persuadeat, rei famam velociter ad externos quoque, eos praecipue pervolasse, qui ornandae et amplificandae electricitati laudabiliter operabantur. Certe Cuneum, praeclarissimum hominem, per literas Gedanensium primam huius Kleibiani inventi notitiam, etiam si obsecram, accepisse et felici illius, quum suo nunc Marte tentaret, successu gavifum esse, quum credam, adduci haud possum. Societas quidem physicorum Gedanensium, si ab eruditis recedo, mercatores habet quosdam ingenio pollentes socios, maximeque curiosos, quorum commercio litterarum Belgico inventi rumor ineunte Decembre, sive Amstelodamum, sive Lugdunum perferri potuit. Nonne eiusdem societatis gravissimus Sodalis, Cl. Hanovius Prof. Philos. Gedan. suo lectorum testimonio in suspicionem citato loco sponte adducit? Scripsit quidem, sunt eius verba solus Prof. Alamannus A. 1746. d. 8 Maii Gedanum, Cuneum, civem Lugdunensem, medio anno superiore fortuito incidisse in tale experimentum. Sed illud plane in medio relinquendum est, cum is dicatur intimus esse amicus et Alamanni et Muschenbroeckii Cell. Prof. quorum tamen neuter id ante Januarium 1746. suo examini subiecit, neque ipse alium eius rei testem adduxit. Concedi Alamanno posset, *Cuneum in Belgio forsitan literis Gedanensium monitum*, id ibi prius imitatum esse, quam Alamannum, et paulo post Muschenbroeckium.

Plures eiusdem inventi dari Autores, non repugnat. Quod enim inventum unius hominis vires non superat, id neque aliorum, si in illius detectionem pari intenduntur successu, excedet. Attamen nec negandum est, illum dici autorem primum, ante quem nemo idem inventum, neque in
animo

animo habuit, neque divulgavit. Cui itaque primae inventionis partes deferendae sunt, cum oportet suum inventum, quod nondum prodidit, testibus fide dignis coram exhibere, aut perscribere literis, ne quis alius idem antea jam perspexisse persuadere ignaris possit. Et secundum has plane regulas, Kleistius in experimento suo versatus est, qui adeo primus inventor iure dicitur, etiamsi solus non esset. Lugdunenses, quo inventum hocce suum faciant, nihil habent, nisi quod sibi incognitam fuisse Kleistii detectionem dicant, seque ab nudae imitationis suspicione liberent; id quod factum haud facile videtur.

Ut Kleistius diu ante, quam egregium detegeret inventum tentaminibus electricis operam dederat: sic plurima quoque electricitatis phaenomena iam illo perspecta tempore habuit. Namque instituta ab aliis experimenta, indefesso studio, et mutata saepe forma, cum repeteret, saepe in novum quendam sive operationis, sive explicationis modum incidit. Sic fere inter primos fuit, qui vitreos globos, aut murrhina pocula, per affricatum internum coriacei pulvini electrica fecit, et electricitatem vitro permeabilem esse ostendit; qui electricitatem tanto fortiolem expertus est, quanto maior corporis vi illa affecti massa esset; qui machinam electricam portabilem construxit, omnemque electricitatis apparatus in angustum quasi compendium coegit; qui varios excogitavit atque perfecit in exprimendis imaginibus, literis, et figuris, lusus electricos, quales postea Franklinus plures descripsit. (*Briefe von der Electr. p. 36. 37.*) Quinimo attentioni viri Generosi, post phaenomeni inventionem, multa patuerunt, quae cum eruditis communicavit; ex quibus, quam recte suo fuerit invento usus, praesumi potest. Concussionem nempe aut plane impediri, aut insigniter minui sensit, si lagena extrinsecus humida sit; si quam rimam, ut vis elabatur electrica, egerit; si aqua in-

tus contenta, ab corporis extrinsecus vitro adiacentis contactu non caute satis intercludatur. Validitatem electricitatis tam ampullarum amplitudine et multitudine, quam reliquo conductoris vitreique globi apparatus auxit; auctam ex ampulla agnovit, quando aqua intus lucere in tenebris, ardere, et fulgurare incipit, scintillarum strepitu atque lumine vel de die perceptis: qua occasione saepius ampullae quaedam inventori fractae sunt. Vini spiritum scintilla electrica momento citius incendit; circuitum electricum concutientis ictus inter plures homines in serie collocatos diduxit, propagavitque sic electricitatem perniciosissimo motu. Praeterea alios ignes iuvandae electricitati conatus suscepit, quos doctissimi homines, Galathus, Winklerus, Kratzenteinius, Ludolfus, alique, in scriptis suis uberius commemorant.

Quanta itaque fides iis, qui in editis a se scriptis Mutschenbroeckio et Lugdunensibus inventionis laudem omnem tribuunt habenda sit, ex adductis facile colligitur. Et exteros quidem, ad quos fama Germani inventoris et nomen non pervenit, ob huiusmodi errorem non aequè reprehendi debere existimo, ac ipsos Germanos, qui plectrum Kleistii electricum, seu ampullam eius quassantem, ex Societatis Gedanensis Physicae Commentariis ab anno inde 1747. cognoscere potuerunt. Qui Kleistio debitum inventionis honorem post Gedanenses habuerunt, paucos tantum novi, ut ill. Kaestnerum, (*Hamb. Mag. B. XVI. p. 39. et alibi,*) Eberhardum, (*Naturl. p. 466.*) Krügerum, (*Anhang zur Gesch. der Erde, p. 177.*) Krünizium, (*Schriften von der Electr. p. 72. 75.*) quorum in partes et ego semel atque iterum descendendi, quoties de invento hocce sententiam declarandi subnata mihi esset occasio. (*vid. Contenta Philos. Transact. Vol. 49. P. II. p. 2. edit. Witteb. item Wittenb. Wochenbl. 1770.*) Fortuna Grayo, si diutius in vivis fuisset,

set, omnium forte primo electricitatis hanc ministram, sic appellamus ampullam, credidisset, quippe qui levem iam A. 1735. puntionem stridentemque scintillam sensit, quum aquae, in quam electricitatem congregaverat, digitum propius adhiberet. Contendit Grayus, augeri his posse experimentis electricum ignem, cui certe eadem atque fulminibus proprietas esse videatur. (*Philos. Transact. No. 436. Abridg. by Baddam T. X. p. 95.*)

DE LECTIONE NONNULLORUM LOCORUM
in *Phaedone Platonis Coniecturae.*

Esti libido eorum et audacia nobis non probatur, qui in scriptis veterum nimis sunt proni ad corrigendum, quicquid vel rarum et minus notum sibi videatur, vel a legibus diligentiae et elegantiae abhorrere, quas Auctorem aliquem semper et ubique secutum esse satis superstitiose putant: praecul tamen abest, ut omnem, qui in locis quibusdam corruptis emendandis et restituendis aliquam operam adhibeat, tanquam temerarium et vanum, qui omni castigazione fit dignissimus, condemnemus; ut potius modestum, qui non statim sui ingenii inventa aliis tanquam Apollinis oracula certissima obrudi velit, aut in textum recipi, nisi tandem auctoritas codicum accesserit, laudemus et probemus. Quare cum coniecturas de locis quibusdam *Phaedonis Platonici*, qui quidem nobis laborare videntur, proferre decreverimus: nos, si non laude et ingenii acumine, quod in hanc nostram imbecillitatem non cadit, dignos certe veniam esse censemus propterea, quod eas vel admodum leves, quae Platoni ipsi invito vim magnam non afferre videntur, existimamus, vel certe adeo incertas, ut nemini obrudi velimus. Quid vero? dicit fortasse aliquis, habere nos *Phaedonis* editionem, opera, industria, et ingenio *Risleri Viri Amplissimi*, satis cultam, et a vitis repurgatam, nostram igitur operam

operam frustraneam esse videri. Nae, uti in aliis speciminibus Viri doctissimi industria et diligentia iam dudum est comprobata et stabilita ita Phaedonis editio, inprimis quae iterum nuper hac in urbe prodit, laeis editoris diligentiam et ingenium offendit. Verum ut etiam in corporeculo, quamvis nitido et pulchro, veritasque praestante, quaedam maculae interdum reperiuntur, vel certe quibusdam videntur: ita nec magis faceret Fischerus, si interdum ab eius lectionibus recedimus, quam Zeuxis ille egregius pictor, si quis tutor accessisset, qui caecos reprehendere audeat, praesertim cum non contra ipsam Virum praestantissimum disputemus, sed de lectionibus quibusdam, quae vel incuria librorum, vel audacia grammaticorum, irrepsisse videntur, dubitemus.

Primum cum Plato saepe parentheses ponat, ad intelligentiam tironum magis pertineret, si illae enunciationes accessoriae et insertae lineis, quibus parentheses includi et significari solent indicatae essent, v. c. p. 149 l. 4. editionis ante laudatae, quam hic tantum spectamus, verbi *ἀπορίων γὰρ ἐστὶν ἀεὶ ἀπορίων*, et lin. 20 *ἡ ἀπορία γὰρ*. Et si his in locis magna obscuritas oriri non potest, neglectis illis signis: tamen p. 152. l. 1. nisi verba *ἐπέειπε* — — — *παραίτητος* parentheses notis seu iuxeris a caeteris, facile fieri potest, ut tiro participium *ἐπέειπε* referat ad antecedens *παύσηται*, verbaque Cebet interroganti affinis sit, quae sint tribuenda Phaedoni narranti. Similiter eadem pag. l. 7. *ἐπὶ αὐτῶν γὰρ ἐστὶ ἐπέειπε* signis parentheses sunt notanda. Item pag. 173. lin. 7. Sed de parenthesisibus factis, accedamus ad lectiones ipsas.

Sub finem capituli III pag. 151. recte cum Stephano cel. Fischerus, repudiata lectione *ἐκείνῳ δὲ*, reposuit *ἐκείνῳ δὲ*, nisi quis malit legere *ὅτι δὲ*, quae particulae saepe coniungi solent, praesertim cum *ἐκείνῳ* saepe omittatur. Pag. 154. l. 10.

l. 10. recte probat cel. Fischerus Stephanianam lectionem *μετα* pro *μιν*, quia leges linguae, et elegantia Platonica, vulgarem repudiant, nam nihil sequitur ad quod referatur. Initio capitis VI. verba *κατὰ τὴν δὴ* sana quidem esse censemus sed interpretamur per *καὶ δὲ*, quo sensu *tandem*. Nam cum *κατὰ*, accusativo iunctum, significet normam et regulam, ad quam res fiat vel facta sit, et commodus ita oritur sensus: non videmus, cur a vulgari recedamus consuetudine. Pag. 156. l. 4. locus corruptus occurrit, qui aliis aliter est tentatus. Exponitur hic sententia Pythagoreorum, qui caedem sui ipsius nefas esse docebant. Hic Socrates, *ἴσως μέγιστοι αἱ, θανάσιμόν σοι φανήσεται, εἰ τῆτο* (caedes sui, *ἑαυτὸν ἀποκτείνουσαι.) μόνον τῶν ἀθανάτων ἀπαντῶν ἀπάν ἐσι, καὶ ἄδικτε τυγχάνει τὰ ἀθάνατα, ὡσπερ καὶ τὰθά ἐσὶν ὅτε καὶ οἱ, βέλτιον τεθνήσκει ἢ ζῆν.* Nolumus recensere interpretum sententias, quae facile inveniri possunt apud cel. Fischerum. Ipse V. Clar. *ἴσως* est per *interitum*, et *οἱ* per *nonnullis* interpretatur, interpungitque post *οἱ*, quem casum putat pendere a verbis *τυγχάνει βέλτιον*, ita ut sensus loci sit hic: *fortassis vero tibi mirum videbitur hoc unum, (sibimet inferre manus,) in reliquis omnibus unius esse eiusdemque modi, et nunquam homini, ut caetera nonnunquam et nonnullis utiliora sunt, utilius esse mori quam vivere.* At vero quanquam doctè et subtiliter conatus est docere suam sententiam: verba tamen inprimis sequentia *οἱ δὲ βέλτιον τεθνήσκει* obstant, quo minus auctoritatem Viri hic sequamur. Nam his aperte significatur nonnullis esse interdum utilius mori, quam vivere, id quod tamen in proxime antecedentibus verbis, e ratione Fischeriana pia e negatur. Tantam repugnantiam acutissimus Plato committere nullo modo potuit. Fortasse locus ita sanatur, si primum comma post *οἱ* deleatur, et reponatur post *τὰθά*, deinde ante *ἴσως* retribatur *ἴσως*: aut si cui hoc ob sequentem indicativum nimis durum videatur, *εἰ ἄρα* seu *εἴγε*, quae particula facile potuit excidere ob

similitudinem vicinarum syllabarum. Sed si interpolatio particulae displicet, transponatur particula *ἔτι* in locum *ἔτι*: et sensus erit salvus. Nostra ratio comprobatur auctoritate Simplicii ad Epictet. p. 63. edit. Salmat. qui magis sensum univertium exprimit, quam singula verba superstitione sequitur. Nam scribit, *ἀλλὰ καὶ τὰ ἄλλα πάντα θεοὶ καὶ βλάτιον τιθένται ἢ ἔτι*. Igitur *τυγχάνει* non cum sequentibus *βλάτιον τιθένται* iungendum esse censemus, sed ad antecedens *τῶτο* i. e. *ἑαυτοῦ ἀπεκρινόμενος* referendum, ita ut verba *καὶ ἔτι* *ἄλλοτε* - *τὰ ἄλλα* contineant uberiolem explicationem antecedentium *τῶτο μέντοι ἔτι*: talis exergasia apud Platonem, imprimis in hoc dialogo, admodum frequens reperitur. *Τυγχάνει* enim cum dativo personae significat *accidere*; dicitur in rebus, quae non simpliciter et necessario sunt, sed temporibus, locis, personis, et conditione rerum reliqua, variantur; conf. Cl. Fischerus ad Aesch. Dialog. Totum autem nostrum locum ita interpretandum esse existimamus: *At fortassis mirum et absurdum tibi videbitur, si faturo, hoc de caede sibi non inferenda praecceptum, ex caeteris omnibus, quae ἀδύνατα existimantur, et modo turpia modo honesta deprehenduntur, solum tibi simplex (non ἀδύνατον, sive, modo licitum modo illicitum,) nec ullo tempore ita h. n. accidere ut caetero, etiam si interdum tempora incidant, cum quibusdam sit utilius, (veluti ob dolores corporis et animi, vitaeque humanae miseriae et calamitates,) mori quam vivere. Sed quibus mori utilior sit, aequè mirum fortassis tibi videbitur, si dixerò, his hominibus fas non esse, hoc beneficium sibi tribuere, vitaeque miserae se liberare, sed ipsi eiusmodi beneficii auctorem expectandum esse alium.*

Pag. 163. sub finem, lectio Meibomii et Ficini, qui pro *ἑαυτοῦ* voluit legi *ἑμῶν*, ut hoc pronomen referatur ad Ceбетem et Simmiam, minus idonea esse videtur. Namque primum cum *εἰ* et *ἑμῶν* praecedat, Socratesque tantum
Simmiam.

Simmiam alloquatur, sensus postulat pronomen, quo ipse comprehendatur Socrates. Deinde cum de rebus indagandis et cognoscendis sit sermo, modestiae Socraticae et ironiae convenientius videtur, se ipsum solum indagacionis ostendere; ut nihil dicamus de prima, quae sit tim sequitur, verbi persona, σκοπῶμεν. Pag. 173. l. 5. φοβίητο et ἀγανακτοῖν leguntur pro φοβήσεται et ἀγανακτήσει, quia particula καὶ copulantur cum antecedentibus verbis διαβέβληται et ἐπιδυμῆσι, quae omnia pendent a particula ἐν; quod, si non incuria librariorum est ortum, certe est ἀνακόλουθον constructionis, grataeque negligentiae exemplum. Pag. 177. l. 4. pro μή videtur ratio contexti postulare μήδ᾽, ne quidem. Nam docet ibi Philosophus, fortitudinem, temperantiam, et iustitiam, si absit sapientia, atque una alterave illarum virtutum colatur, quo facilius vitis quibusdam indulgeatur, hanc ne umbram quidem verae virtutis existimandam esse, sed virtutem mercenariam, quae nec sani nec veri quicquam habeat. Ead pag. l. 10. forma verbi κινδυνεύσει suspecta esse videtur. Nam neque ἀπὸ τοῦ κινῶ ita potest pendere Coniunctivus, ut referatur ad particulam μή, repugnante orationis serie; neque Stobaei lectio placet, qui ὡς κινδυνεύσει scribi vult, cum sequens Infinitivus εἶναι non habeat unde pendeat. Igitur legendum esse videtur aut καὶ τοὶ κινδυνεύσει, aut κἄν κινδυνεύσει. Pag. 179. linea ultima, ante verba εὐθὺς ἀπαλλαγόμενοι fortassis copula καὶ excidit, qua ἀπεθάνη et δίχνηται coniungantur. Nam ἀσυνδετον, quod Grammatici vocant, cum a rei natura, tum a Platonis consuetudine abhorreere videtur. Recte eel. Fischerus Comparativum εἶδον, quo Stobaeum usum constat, praeferendum existimat, vulgari Positivo εἶδον. Namque non modo modestiae Socraticae convenientius est, sed etiam textui, qui de re exponit, quae comparatione discitur. Pag. 192. l. 3. nomen ἴσον, Mudgio et Fischeri auctoribus, delendum est, tanquam supervacuum, et ab sciolo quodam profectum, qui vim nominis

τοῦτον non affectus est perperam rarus sermonem esse de eadem aequalitatis notionis, de qua paulo ante disputatum fuit at, cum tamen hic τοῦτον referatur ad τὰ αὐτῆς naturam et similitudinem, quam postea transfert ad aequale. In prima linea eiuſdem pag. comina post αὐτῆς est delendum et reponendum, si videtur, post τὸ οὐ, quod cum sit subiectum, arctissime copulandum est cum antecedente βούλομαι. Non enim regi potest a verbo ἐπιλογισθῆναι, quippe quod referendum est ad ἀναγκασθῆναι. Sensus enim loci paulo difficilioris hic est: *nonne necessario, opinor, concedendum est, si quis sensu oculorum e.gn. veru, visum referre quidem aliquam cum notione, de eiusmodi rebus animo ante impressa, similitudinem, sed carere partibus quibusdam, et esse inferius, nec posse ad notionis accedere perfectionem suis numeris absolutam; eum, qui id cognoverit, o. s. n. tam illam notionem percepisse, cui praesens visum quidem simile fore esse dicit, sed deesse quasdam partes, quae ad perfectam et suis numeris absolutam similitudinem requirantur?* Ei. pag. lin. 9. pro βούλομαι legendum est βούτε, quod cum ad vitia operarum pertinere facile omnes concedant, non est quod argumentis ostendamus. Ad eandem classem quoque referendum est verbum ἐδότες pro ἐδότες; p. 194. l. 4. De hac correctionis necessitate nemo dubitabit, qui verba ἐδότες ἀπὸ ἐπιλογισθῆναι, καὶ εἰ δὴ βίη ἐπέκεινται pendere a superioribus ὡς ἀναγκασθῆναι ἢ αὐτῶν animadverterit. Ei. pag. l. 11. verba αὐτὰ ἐκείνας suspecta esse videntur. Nam cum de repetitione et restauratione idearum earundem, quas oim percepimus sit sermo; sensus postulat, ut eadem vitia, seu eadem res externae, unde ideae hauriantur, intelligantur. Igitur legendum est aut τὰ αὐτὰ ἐκείνας, aut certe αὐτὰ ἐκείνα. Pag. 199. principio cap. XXV. occurrit locus, qui paulo difficilius reperitur et interpretum, rationibus mirifice variatur. Socrates inde novam immortalitatis animorum orditur demonstrationem, et, ne qua oriatur confusio, duo rerum constituit genera, compositarum et simplicium, ut post-

ea docere possit, utrum genus interitui sit obnoxium, utrum ab interitu liberum. Verba Philofophi haec sunt: οὐκ ἂν τοιούτῃ τι δεῖ ἡμᾶς ἀνεγερθεῖν ἑαυτάς, τῷ ποίῳ τινὶ ἄρα προσήκει τούτο τὸ πάθος πάσχειν, τὸ διασκαδάνυσθαι, καὶ ὑπὲρ τοῦ ποίῳ τινὸς δεδιέναι, μὴ πάθῃ αὐτὸ καὶ τῷ ποίῳ τινί. Καὶ μετὰ τούτο αὐτὸ ἐπισκέψασθαι πότερον ψυχῆ ἐστὶ καὶ ἐκ τούτων διαφῆν ἢ δεδιέναι ὑπὲρ τῆς ἡμετέρας; ψυχῆς. Cel. Fischerus omnia sana et integra esse iudicat, et priora illa verba τῷ ποίῳ τινί intelligit de rebus simplicibus et concretis; ὑπὲρ τοῦ ποίῳ τινὸς de hominum caeterorumque animantium genere, et posteriora τῷ ποίῳ τινί de hominis partibus, corpore et animo. Olympiodorus in Comment. ad hunc locum olim aliam interpretandi rationem iniiit, adeo ut primum acciperet de rebus, h. e. *animante* seu animali, quod corpore et animo constat, non de animo solo, qui est fons et origo vitae; alterum de *iudicio nostro*, h. e. quodnam genus existimandum sit interitui sua natura esse obnoxium; tertium denique de *periculis*; h. e. quibusnam timendum sit, ne pereant atque dissipentur. Cornario, medico olim celeberrimo, qui cum paucis nostrae aetatis hominibus hoc commune habuit, ut Graecorum libros haud negligendos putaret, posteriora verba καὶ τῷ ποίῳ τινί delenda videbantur, ex proxime antecedentibus per incuriam librorum repetita et huc translata. Sane nulla horum virorum, quorum auctoritas alias apud nos plurimum valet, sententia satis probatur. Fischeri quidem rationem, quanquam satis ingeniose excogitam, et Olympiodori nugis longe praefereendam esse existimamus: cum tamen non de illis tribus partibus postea disputetur, sed tantum de duobus rerum generibus, concreto et simplici, et duabus eorundem generum formis, corpore humano et animo, probandam eam esse negamus. Huc accedit, quod ita valde sit durum, eadem verba eodem loco, duplici sensu accipi. Cornarius quidem cum magna veri specie, posteriora verba exulare iubet tanquam spuria; sed non omnis loci difficultas

ficultas ita tollitur. Nam si cum Fischero et Olympiodoro ὅτι τὸ ποῖον τοῦτο ita interpretemur, ut aliud rerum genus significetur, quam quod verbis antecedentibus τῷ ποῖον τοῦτο sit expressum; contorta oritur sententia, quae magis levitatem Socratis ludentis, quam serio differentis gravitatem, prodere videtur: si vero de eodem rerum genere utrumque accipiamus, non reperimus, quomodo Socrates a garrulitate et vitiosa tautologia vindicetur. Quid tandem? tu, Lector doctissime, dices, an, improbatis aliorum sententiis, vosmet ipsi proferre potestis quod magis placeat, non quidem vobis, (nam quis est cui sua displiceant,) sed viris harum rerum peritis? nae nobis minime tantopere sapere videmur; at vero nostram coniecturam proferemus, eamque doctiorum iudicio permittemus. Quid? si Plato scripserit εἰ aut μὴ ante verbum δεδίεναι, annon difficultas tollitur, et consilio dicentis convenientior sententia efficitur? Nam ita primum oratio continetur duobus membris, quorum illud negat, quod hoc ait, more Platonis, qui sexcenties hac perspicuitate et elegantia antithetorum utitur, veluti pag. 198. lin. 2. 3. pag. 201. lin. 12: ubi occurrunt antitheses αὐτὸ καὶ αὐτὸ ὁσαύτως κατὰ ταῦτα εἶχειν, et ἴδέσθωτε ἕδραμῃ ἕδραμῶς ἀλλοίωσιν ἕδραμῶν ἐνδέχασθαι, &c. Deinde cum non nisi de duobus, iisque contrariis rerum generibus ita fiat sermo, quorum unum sit caducum et interitui obnoxium, alterum aeternum mortisque expers: hic locus cum reliquae omni orationi conveniens efficitur, ubi tantum de diversitate et natura utriusque generis exponitur, tum inprimis verbis statim sequentibus, ubi causa, cur illa sint praenittenda, redditur, καὶ μετὰ ταῦτο αὐτὸ ἐπισκοπεύσασθαι, πρότερον ἢ (hunc articulum perperam abesse a vulgari editione, recte iudicat Cel. Fischerus,) ψυχὴ ἐστὶ καὶ ἐκ τούτων θάρσυν ἢ δεδίεναι ὅτι τῆς ἡμετέρας ψυχῆς. h. e. quo facto nunc considerandum est, ad *utrum* genus rerum pertineat animus, ut ita vel bene sperare possimus, vel timere de animo nostro. Vide qualeso,

ut

ut *δεδίεμαι* hoc respondet priori membro *τῶ ποῖο τιμῆ προσήκα* τὸ διασκεδάνυσθαι, ita *θαζέμεν* plane quidem nostrae lectioni congruit ὅτι τῶ ποῖο τιμῆς μὴ δεδιέναι. μὴ πάλῃ αὐτῶ, sed non vulgari, quae *διασκεδάνυσθαι*, ei *δεδίεμαι* μὴ πάλῃ τὸ διασκεδάνυσθαι, plane idem significant, efficiuntque non modo tautologiam vitiosissimam verum etiam orationem sequentibus minus contentaneam. Denique particula *οὐ*, ob similitudinem antecedentis syllabae *οῦ*, in nomine *τιμῆς* facile potuit excidere, aut particula *μὴ*, si a manu Platōnis est, ab inciticia vel incuria librariorum praetermitti propterea, quod eadem statim repetitur. Quid autem posterioribus verbis *καὶ τῶ ποῖο τιμῆ* faciendum censetis, dicit aliquis, suntne auctore Cornario eicienda? Etsi antiquissima habenda sunt, cum in ipso, quo Olympiodorus olim est usus, codice fuerint atque Ficini interpretatione comprobantur: tamen suspecta esse videntur, cum ob alias causas, tum propterea quod, cum alio sensu quam priora sunt accipienda, abhorrent ab elegantia et copia Platōnis, qui alias satis variare orationem solet, nullam aliam ob causam ne idem verbum aut phrasin bis occurrat in eodem loco, nedum tum, cum idem verbum aut forma duplici sensu sit accipienda. Verum si cui pertinaciter integritas verborum defendenda esse videretur, faciles esse possumus salvis iis, quae supra contra disputavimus. Possunt enim, auctores Cel. Fischero, de parte hominis i. e. animo intelligi. Pag. 208. l. 10. lectionem Eusebianam ἐν τῇ αὐτῇ, vulgari ἐν ταύτῃ, cum Cl. Fischero praefereendam existimamus propterea, quod maiorem vim ad determinanda antecedentia *χερσέων* habere videtur. Sensum vero loci paulo difficiliorem hunc putamus: *ἐὰν μὲν τις καὶ χερσέων ἔχων τὸ σώμα τελευτήσῃ, καὶ ἐν τῇ αὐτῇ ὥσπερ καὶ πάντων ἑ, μάλα συχνὸν ἐπιμένει χερσέων.* Nam *πάντων μάλα*, per gradationis figuram, opponitur antecedentibus verbis *ἐπιμένει συχνὸν χερσέων.* Praeterea, si quis, *venustum habens corpus ac situm,* (quod non morbi gravitate humorumque corruptione confectum depravatumque plane

plane sit.) *mortuus est; in hac ipsa venustate permanet quam diutissime.* Sect. XXIX. p. 210 l. 2. verbum $\theta\acute{\alpha}\nu$ ante $\kappa\acute{\alpha}\tau\epsilon\rho\alpha\tau\omicron\varsigma$ cum Cl. Fishero eiciendum putamus, aut certe Stobaei Eusebii-que $\kappa\acute{\alpha}\tau\epsilon\rho\alpha\tau\omicron\varsigma$ substituentum. Nam $\theta\acute{\alpha}\nu$ plane ab hoc loco alienum esse, nemo non facile intelligit. Sect. XXX. p. 212. l. 8. nomen $\tau\rho\epsilon\phi\epsilon\rho\iota\varsigma$ non auctoritate Scholiastae cuiusdam mutandum est in $\beta\iota\omicron\varsigma$, quod haud dubie est glossēma. Nam $\tau\rho\epsilon\phi\epsilon\rho\iota\varsigma$ ipsa est $\beta\iota\omicron\varsigma$, h. e. non vita, sed vitus, et h. l. uti infra Sect. XXXIV. dicitur de pabulo animi seu pastu. Sect. XXXII. p. 215. l. 11. occurrunt verba $\lambda\lambda\lambda\acute{\alpha}\ \mu\grave{\eta}\ \sigma\acute{\omega}\mu\alpha\tau\iota\ \pi\lambda\acute{\alpha}\tau\tau\omicron\upsilon\tau\epsilon\varsigma\ \zeta\acute{\omega}\sigma\iota$, ubi primum post $\lambda\lambda\lambda\acute{\alpha}$ vel excidit, vel certe substituentum est $\sigma\acute{\iota}\tau\iota\epsilon\varsigma$ five $\sigma\acute{\iota}$, atque pro $\sigma\acute{\omega}\mu\alpha\tau\iota$ legendum est $\sigma\acute{\omega}\mu\alpha\tau\alpha$ in accusativo, aut $\sigma\acute{\omega}\mu\alpha$, quod concinnius videtur, quo melius antitheto $\tau\acute{\upsilon}\varsigma\ \psi\upsilon\chi\eta\varsigma$ respondeat: $\pi\lambda\acute{\alpha}\tau\tau\omicron\upsilon$ vero $\sigma\acute{\omega}\mu\alpha$ est paulo diligentiore corporis habere curam, uti homines molles et delicatuli facere solent. Sect. XXXIV. p. 219. l. 3. in verbis $\zeta\eta\grave{\nu}\ \tau\epsilon\ \sigma\acute{\iota}\tau\iota\omega\iota\ \delta\epsilon\iota\prime\ \sigma\acute{\iota}\tau\iota\omega\iota\ \acute{\epsilon}\omega\iota\ \acute{\alpha}\nu\ \zeta\eta\prime\ \kappa\alpha\iota\ \epsilon\pi\eta\delta\acute{\alpha}\nu\ \tau\epsilon\lambda\epsilon\upsilon\tau\eta\tau\eta\varsigma$, interpunctio turbat sensum. Pro $\sigma\acute{\iota}\tau\iota\omega\iota$ post $\zeta\eta\prime$ figendum est comma, quia $\tau\epsilon$ et $\kappa\alpha\iota$ referunt duo membra ad idem subiectum.

Sect. XXXV. p. 220. l. 9. verba $\pi\rho\omega\theta\acute{\eta}\ \kappa\alpha\iota\ \kappa\epsilon\lambda\epsilon\upsilon\eta$, tanquam duo praedicata subiecti $\acute{\epsilon}\kappa\acute{\alpha}\tau\epsilon\rho\alpha\tau\omicron\varsigma$, sunt copulanda particula $\tau\epsilon$, quam consuetudo Platonica postulat. Pag. 221. l. 2. in verbis $\tau\acute{\omega}\nu\ \kappa\acute{\alpha}\nu\omicron\upsilon\omega\upsilon\iota\omega\iota\ \delta\epsilon\ \kappa\acute{\alpha}\iota\ \phi\alpha\upsilon\lambda\acute{\omicron}\tau\epsilon\rho\omicron\varsigma$ desideratur particula $\mu\acute{\epsilon}\delta$, quae respondeat particulae $\kappa\acute{\alpha}\iota$ in verbis $\sigma\acute{\iota}\ \delta\acute{\epsilon}\ \acute{\alpha}\ \theta\rho\omega\pi\omicron\iota$. Pag. sequente l. 6. haud dubie $\tau\epsilon$ mutari debet in $\tau\epsilon$, uti in quibusdam reperitur libris, ut verba $\delta\mu\acute{\omicron}\delta\epsilon\lambda\omicron\varsigma$ et $\iota\epsilon\rho\delta\iota\varsigma$ copulentur tanquam praedicata eiusdem subiecti $\epsilon\gamma\omega$. Pag. 223. l. 2. verba $\mu\grave{\eta}\ \acute{\alpha}\chi\iota\ \pi\alpha\upsilon\tau\iota\ \tau\acute{\omicron}\beta\epsilon\tau\omega\ \acute{\epsilon}\lambda\acute{\epsilon}\gamma\chi\eta\omega\iota\ \kappa\alpha\iota\ \mu\grave{\eta}\ \pi\rho\sigma\phi\acute{\iota}\sigma\tau\alpha\sigma\theta\alpha\iota$, recte defendit Cel. Fischerus adversus Henr. Stephanum, qui $\mu\grave{\eta}$ delendum putavit. Nam e ratione Stephani pro $\kappa\alpha\iota$ Plato scripisset $\alpha\lambda\lambda\acute{\alpha}$. Verum e ratione vulgari $\kappa\alpha\iota$ significat $\tau\acute{\alpha}\tau\epsilon\rho\omega\iota$, uti sexcentis in libris Platonis. Sect. XXXVI.

p 224. ubi Simmias obicit, animum hominis, cum haud dubie si harmonia, una cum corpore, aut etiam citius extinguatur ac deleri, atque pervertit transfertque ad lyrae harmoniam Socratis verba, qui antea dixerat, mentem esse invisibilem divinamque: inprimis verba ἥτις διαχειρίζετο τῷ αὐτῷ λίγῳ ὡσπερ σὺ, ὡς ἀνάγκη ἔτι ἕξει τὴν ἀρμονίαν ἐκείνην, καὶ μὴ ἀπολωλέναι, difficultate aliqua laborare videntur. Nam cum sequatur γὰρ, deest apodosis seu consequens, quod respondeat antecedenti ἥτις &c. Loci difficultatem alii aliter tollere sunt conati Viri doctissimi. Henr. Stephanus quidem particulam γὰρ mutare voluit in γε, haud dubie eam ob causam, ut apodosis contineretur verbis δόσεις γε μεχρὸν &c. Verum, praeterquam quod nimis audax esse videtur haec mutatio, efficitur etiam apodosis quae a consilio orationis aliena haud dubie reperitur. Cel. Fischerus, qui semper fere diligentiam interpretandi praefendam recte censet corrigendi audaciae ac libidini, conatur locum laborantem ita sublevare et sanare, ut vel apodosin εἰ ἔξω. seu καλῶς ἔποι, intelligi debere existimet; vel certe eam in verbis ὡς ἀνάγκη ἔτι ἕξει τὴν ἀρμονίαν ἐκείνην καὶ μὴ ἀπολωλέναι contineri, totumque locum interrogative accipiendum esse. At vero prior ratio nobis quidem non satis propterea probanda esse videtur, quod non solum ironia quae ita est statuenda hic dura et a persona Simmiae, iocique ratione aliena est habenda; sed apodosis quoque ipsa in tali orationis serie non recte a Platone praetermitti potuisse videtur. Nam cum καλῶς ἔχῃ soleat reticere in enunciationibus disiunctivis, ubi facile ex membro posteriori apodosis illa possit intelligi, veluti in illo Agamemnonis Hom. II. 4, 135. seqq. ἂ μὲν δόσεις γέρας Ἀχαιοὶ ἀντάξιον, (sc. καλῶς ἔχῃ) ἂ δὲ καὶ μὴ εἰώσει, ἐγὼ δὲ κεν αὐτὰς ἑλωμαι: videlicet auctores, quos Clarkius ad h. l. laudat: facile intelligitur, in nostro loco, ubi eiusmodi disiunctio non reperitur, illam apodosin a consuetudine eleganter scribentium, linguaeque legibus, abhorrere. Posterior autem

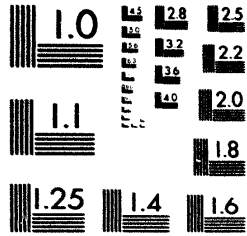
ratio, quae interrogationem admittit, facilior meliorque esse videtur, quoniam ita neque ad contortam ellipsin est fugiendum, neque cum Stephane ad emendandi audaciam, neque aliud quippiam, quod ab orationis consilio abhorreat, statuendam. Veruntamen negare non possumus, interrogationem hic aliquid contorti indicare. Namque particula *ἄτις* non debet hic interrogative accipi, ne efficiatur sensus plane alienus, negetque Simmias, quod tamen est affirmandum: sensus enim foret hic, nemo eadem ratione, qua tu antea, hic uti potest. Quam alienum autem hoc sit, nemo non facile videt. At, dicit aliquis, interrogatio ponenda est in apodosi, *ὡς ἐνάγκη κ. τ. λ.* Auvimus. Verum usus particulae *ὡς* obstat, quae nusquam, quantum nos quidem scimus, interrogandi vim habet. Quid igitur faciendum est, num *ὡς* mutandum est in *ὅταν ἔτι*? At nimis audax et improbabilis haec est existimanda correctio. An concedamus, verba *λέγει ὡς* excidisse ante particulam *ὡς*, quae pro *ἔτι* ponatur, uti sexcentis aliis in locis? An *ἔτι* substituendum, vel *ἔτι*, uti est Aesch. Socrat. Dial. II. 18? Ne hac quidem emendatione opus esse videtur, dummodo *ὡς*, ut saepe numero occurrit, interpretemur *valde*, *plene*, *admodum*, *quam*. Eodem plane sensu, adhibetur quoque apud Latinos particula *quam* post nomina interdum, v. c. Liv. XXXIX. 36. terror Achaëis iniectus erat et cogitatio *quam* non ex aequo disceptatio futura esset. Cum autem locus passim diligenti interpunctione, et interdum levi aliqua mutatione egere videatur, cum rescribamus nostro modo, et rationem statim mutationis a nobis factae interferamus: ἐπαδὸν ὅν ἢ κατὰ τὴν λέξιν, ἢ διατύπησιν καὶ διακρίσει, πᾶς προσέδωκε, ὥς τις ἐπισχυροῦσι τὸ αὐτῶν λόγον. ὥστε (sic haud dubie, Forstero et Filschero iubentibus, legi debet pro vulgari ὥστε, quod obsequens *ὡς* fortassis ab librariis est receptum,) πῶς, ὡς ἐνάγκη ἔτι ἢ καὶ τὴν ἀρμολογίαν ἐκείνην, καὶ μὴ ἀπολωλένην. (Colon, quod in vulgaribus editionibus reperitur, haud dubie ortum est ex opinione,

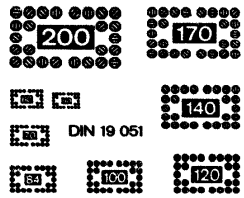
opinionē, verba sequentia; ἔπειτα γὰρ — — ἀπολομένην, quasi per parenthesin esse accipiendā, et verba posteriora ἀλλὰ φαίη, opponi verbis superioribus ἥτις διίσχυρίζοιτο; cum tamen, nostro quodem sensu, opponantur verbis μετέπειτα γὰρ &c. Si enim referantur ad superiora, oritur tautologia vitiosa; sin vero ad posteriora retuleris, in primis ad τὴν δὲ ἀρμονίαν ἀπολωμένην &c. efficitur sensus commodus et Platonis consuetudine consentaneus.) ἔπειτα γὰρ μετὰ ἢ ἂν τὴν μὲν λύραν τε (fortassis haec particula excidit, certe sensus eam postulat, ut respondeat sequenti καὶ) ἔτι ἄνκι, διεξέρωγιῶν τῶν χορδῶν, καὶ τὰς χορδὰς, (comma requiritur a perspicuitatis ratione. Nam intelligendum est ἔτι ἄνκι, et verba θνητοῦδὲς ἕσας eandem rationem habent ad τὰς χορδὰς ἔτι ἄνκι, quam verba διεξέρωγιῶν τῶν χορδῶν ad λύραν ἔτι ἄνκι.) θνητοῦδὲς ἕσας, τὴν δὲ ἀρμονίαν ἀπολωμένην, τὴν τῷ θῆι τε καὶ ἀθανάτῳ ὁμοφυῆ τε καὶ ἑυγενῆ, προτέραν τῷ θῆι ἀπολομένην* ἀλλὰ φαίη, (τίς non excidit, sed intelligendum est ἀπὸ τοῦ κοινῆ,) ἀνάγκη (non est quod quis forte putet excidisse ὡς seu ὅτι, aut ἀνάγκη in casu tertio esse legendum. Nam φημί saepenumero, apud Platonem, absolute ponitur,) ἔτι περὶ αὐτὴν τὴν ἀρμονίαν, καὶ πρότερον τὰ ξύλα καὶ τὰς χορδὰς κατασπῆσασθαι, πρὶν τι ἐκείνην παθεῖν. Sensus loci est: ubi igitur vel fregit aliquis lyram, vel secuit rupitque fides, si quis eadem qua tu uteretur ratione, perquam necesse est, superesse harmoniam illam, nec periisse. Non enim fieri possit, ut cum lyra supersit, disruptis fidibus, tum fides, quae sint mortales (seu temporariae), contentus vero, qui cum divino et immortalis eandem habeat vim ac naturam, ipso mortali intereat prior; sed dicat, necessario nimirum superesse ipsum contentum, atque prius ligna fidesque putrescere, quam pereat contentus. Sect. XXXVII, p. 266. l. 9. verba λέγει τι ἢν τὸ σε αὐθραῖτον, ὃ ἀπίστιαν παρέχει, turbata esse videntur. Fortassis Plato scripsit, λέγει, τι ἢν, ὃ, τι σε αὐθραῖτον ἀπίστιαν παρέχει, aut, λέγει, τι ποτε σε αὐθραῖτον ἀπίστιαν παρέχει, h. e. dic, quid tandem te iterum turbet, quo minus assentia-

assentiriis. Paul post pag. seq. l. 3. haud dubie cum Stephano legi debet μέντοι pro μέ. Nam non sequitur δε, et sensus postulat ipse particulam asseverandi et adverbandi. Lin. 6 in verbis τι ἢ ἄν, φαινὲ δ' ἄρα, ἐπι ἀπιστίας, comma prius est deien sum et ante ἄν retribendum. Pag. 228. l. 21. in verbis ἄλλα, ἢ κ' ἢν πολλά ἐπι βίῃ particula ἐπι mutanda est in nomen ἐπι. Nam πολλά ad σωματικά non possunt recte referri. Pag. 229. lin. 3 in verbis, ἀπολλυμένης δὲ τῆς ψυχῆς. τὸτ' ἦν τὴν φύσιν τῆς ἀσθενείας ἐπιδεικνύοντο σώμα, pro τὴν legendum esse videtur ἄν, quia non modo articulus hic supervacuus est, verum etiam sequens optativus illam particulam requirit. Deinde Medium verbum displicet, malim disiungere ἐπιδεικνύει τὸ, adeo ut σώμα tanquam subiectum suum habeat articulum. Sect. XXXVIII. p. 232. l. 4. in verbis: ὅ, τι λέγει ἐκεῖνος excidit ἄν, quod scribendum est post ὅ, τι, quia optativus alias non habet unde pendeat. Sect. XXXIX. p. 236 l. 11. verbum ἀπορῆ lane cum Cl. Fischero nobis delendum esse videtur; quia si genuinum esset, Plato certe pronomen τις non post verba μὴ ἐχούτων demum posuisset, lectoremque expectatione suspendisset. Deinde deleto hoc verbo, non cogimur, contra fidem omnium librorum, particulam καὶ interserere ante verba μὴ ἐχούτων. Sect. XL. p. 238. l. 12. sensus loci interpunctione adiuvandus est ita, ὑμῶς μέντοι ἂν πείθεσθε, μικρὸν προτινάσσοντες Σωκράτους, τῆς δὲ ἀληθείας πολλὸ μᾶλλον. Hic enim est finis periodi constituendus, ut sensus efficiatur hic: *vos vero mihi assentianini ita, ut non tam Socratis, quam ipsius veritatis habeatis rationem.* Itaque quae sequuntur verba rem eandem declarant et illustrant uberius. Sect. XLI. p. 240. l. 13. verborum ἡμῶν ὡς ἰσὶ λόγῳ intelligentia adiuvari debet interpunctione adeo ut ὡς ἰσὶν sciungatur commatum distinctione ab antecedentibus et consequentibus. Nam sensus est: *hanc sententiam omnium verissimam et certissimam dico.* Sect. XLIII. p. 245. l. 11. verba ὡς δ' recte suspecta videntur interpretibus;

tibus. Alii legi volunt εἶναι, et sequentem infinitivum mutari in εἶκεν; alii εἶναι, deleto εἶ. Quid si legamus ὡσαύτῃ quasi, veluti? Pag. 246. l. 4. in verbis καὶ ἄλλο ὁτιῶν πάθος πάσχοι ἐκείνα ἐξ ὧν τυγχάνει ὄσα, forma verbi πάσχοι nobis vehementer displicet, quae plane turbat sensum. Igitur mutandum censuimus in πάσχον ἢ, ut infinitivus regatur ab eadem causa, a qua in antecedente membro ᾄδων, nempe ab ἀμολογήσασιν. Hanc correctionem non modo, opinamur, commendat series orationis, sed etiam locus Sectionis XLII, quem spectat Socrates, ἄλλως πως ἔχον, ἢ ὡς ἐκείνα ἂν ἔχη, ἐξ ὧν ἂν συγκρήται &c. Caeterum particula καὶ aut mutari debet in μήδε, aut certe μή repeti ex superiori membro, μή ποτ' ἂν &c. In eadem pag. l. 12. verba τὰ τε dubiae fidei videntur Cl. Fischero; recte. Nam plane sunt alieno loco, et originem forte duxerunt ex praecedentibus τὰ μὲν. Igitur vel plane dele, tanquam ineptum glossema, vel certe lege κατά τε. Initium Sectionis XLVII. ἀπὸ δὲ θαυμαστικῆς, ἢ ἐπαίρου, ἐπιδοῦς ἀρχόμενον φερόμενος, ἐπιδοῦ &c. recte Cl. Fischerus defendit adversus emendationes Stephani et Vigeri, quorum ille pro ἀπὸ legi vult ἐπὶ, hic vulgari lectioni ἐπιδοῦ praefereendam putat Eusebianam ἐπεὶ δὲ. Est enim metaphora, qua indagationem veri Socrates confert cum navigatione, et εἰρησθῆαι φερόμενος ἀπὸ τινός sc. τῶνα, dicitur proprie nauta, qui a loco quodam navem solvit, et alio tendit cursumque dirigit. Quare sub finem Sectionis huius elegantissimus philosophus continuat tropum, dicitque, se, ubi desperaverit, hac via posse causas rerum indagari, alteram navigationem suscepisse, ut causas quaereret. Igitur, remoto tropo, nostri loci sensus est, istam sine speciosam rationem, seu spem, (uti ab initio videbatur,) abiecti, posteaquam, re diligentius cognita, vidi ἔστ. Pag. 258. linea prima, in verbis ὡσπερ ἂν τις λέγων excidit haud dubie particula εἶ, quae infra Sect. LVIII. p. 283. l. 7. recte adest. Pag. 259. sub finem occurrit τὸ γὰρ μὴ διαλέσθαι εἶναι τ' ἄνευ, quod, uti sensus postulat, est interpre-

MICROCOPY RESOLUTION TEST CHART
 NATIONAL BUREAU OF STANDARDS-1963-A

1:24

NOVA ACTA ERUDITORUM

LEIPZIG 1774

DER MICROFICHE-REPRODUKTION LIEGT DAS
ORIGINAL DER NIEDERSÄCHSISCHEN STAATS- UND
UNIVERSITÄTSBIBLIOTHEK GÖTTINGEN ZUGRUNDE

SIGNATUR: E LIT. 136/11 Ac 15

interpretandum, hoc enim foret non posse discernere. Verum, quamquam Cl. Fischerus existimat, τὸ posse simpliciter sic poni pro -ἄπο: valde tamen dubitamus, an hic usus idoneis possit doceri argumentis. Legendum potius censimus τὸ δὲ, uti infra p. 265. l. 19. Deinde, ut clarities et insolentia tollatur ellipticos, quae in vulgari lectione est ita-ruenda, haud dubie Mudgius est audiendus, qui verba δὲ δὲ adicienda putavit post γὰρ. Pag. 260. l. 2. ubi sermo est de hominibus philosophiae expertibus, qui cum res inter se discernere satis non possint, eas fere alienis appellant nominibus, Socrates differit hunc in modum: οὐδὲ μοι φαίνονται ψευδέστες οἱ πολλοί, ὥσπερ ἐν σκοτεινῷ ἄλλοτερίῳ ὀφθαλμοῖς προσχρόμενοι, ὡς αἴτιον αὐτῶν προσκαγγέμεν. Recte Cl. Fischerus pro vulgari ὀφθαλμοῖς, quod quidem facile in hunc textum irrepere potuit, sed plane a diceatis consilio alienum habendum est, rescripsit ὀφθαλμοῖς. Praeterea quaeritur, annon pro δὲ δὲ melius et commodius legatur δὲ δὲ? Certe verba ὥσπερ ἐν σκοτεινῷ a sequentibus sunt avellenda interpunctione commatis, ut referantur ad ψευδέστες. Sensus videtur nobis hic: *Hinc vulgo homines mihi videntur, tanquam in tenebris, res contraflore, et falsis nominibus uti, quibus ipsas causas significent.* Socrates enim, vanitate sententiae, qua Anaxagoras in causis rerum investigandis sit usus, demonstrata, addit haec: ἐπειδὴ δὲ τούτου (intelligit τὴν τῆς αἰτίας ζήτησιν) ἐπερὶ θανάτου καὶ ὅτ' αὐτὸς εὐφραδὲν ἄτε παρ' ἄλλου μαθὼν οἶός τε ἐγείμην, τὸν δεύτερον πλὴν ἐστὶ τὴν τῆς αἰτίας ζήτησιν ἢ πεπραγμένον βόλη σοί, ἔφη, ἐπίδειξιν ποιήσωμαι, ὡς Κίβης. At vero verba τὸν δεύτερον πλὴν nullo modo possunt regi a phrasi sequente, ἐπίδειξιν ποιήσωμαι. Nam primum repugnat usus loquendi, qui postulat ἐπίδειξιν ποιήσωμαι τινός, non vero τῆ. Deinde ratio contexti ipsa impedit, quo minus ad Cl. Fischeri sententiam accedamus. Socrates enim non narrat, se denuo navigationem suscepturum esse, h. e. novam initurum rationem ad res obscuras quaerendas; sed quid fecerit olim ostendit, postquam vanitatem Ioniae methodi

methodi intellexerit, *ἑαυτὸν καθ' ἑαυτὸν* ego, non *ἐπερὶ ἑαυτοῦ*, nos; praetertim cum etiam statim addat, *ἑξέμενοι*. Itaque delendum centesimus pronomen *ἡ*, adeo ut praeteritum *παρηγάμεθα*, post quod est interpunctio maior ligenda, regat antecedentem *ἑστέροι* *πλὴν*. Ultima vero verba absolute ponuntur, continentque interrogationem. Hoc modo omnia sunt facilia et expedita, nec est quod ad contortas fugiamus interpretationes. Verba Sect. XLIX, p. 265. l. 9. *ἄλλοι δὲ ἐπὶ ἀλλήλων*, ita, uti scripsimus, interpunctione sunt adiuvanda. Sect. L. pag. 266. l. 5. pro *τῷ δὲ* cum Meibomio legi debet *τῷ δὲ* ut pendat ab *ἑμφοτέρων*, respondeatque particulae *τῷ μὲν* postulante orationis serie. Sect. LII. p. 269. de triade est sermo, quae non solum suo ipsius nomine (sc. triados,) semper sit appellanda, sed et nomine imparis, quod tamen a triade ipsa sit diversum, graece, *τῷ τῷ περιττῷ ἄτοκ, ἢ ὅπερ τῆς τριάδος*. Verum male interpunctum est post *ἄτοκ*, cum apertum sit, interpungendum esse post *τῷ περιττῷ* uti Stephano, Ficino, aliisque placuit. Nam in *ὅπερ* non est intelligendum *ἑομαι*, quod potius in *τῷ* intelligitur, sed *ἡ*, id quod ex antecedentibus apparet; nec ante *ἢ ὅπερ* ullo modo potest intelligi *ἡ* *ἑτα* propterea, quod *ἄτοκ* id ipsum significat. Nam pro hac participiali constructione dicere potuisset Plato, *ἡ ἑτα ἢ ὅπερ ἡ τριάδος*, quam structuram videmus paulo ante, pag. 268. lin. 14. et 19. In linea 3 in verbis *ἡ ἑτα τῷ ἑρῶμῳ ἄτοκ* excidit vel *το ἑτα*, vel *περιττῷ*, alioquin sensus verus non constat. Atque lin. 12. forma pronominis *αὐτῷ* suspectae fidei esse videtur. Haud dubie Plato scripsit *αὐτοῖς* seu *αὐτῶν*, sc. *ἑτατοῖς*. Sect. LIII. p. 270. l. 2. occurrunt verba *ἡ ἡ τῷ ἑτατοῖς, μὴ μόνον τῶν αὐτῶν ἑτα, ἀλλὰ ἑτα*. Hic recte scriptum est *ἡ τῷ*, sed male omissum est comma post *ἡ*. Deinde non putandum est pronomen *αὐτῷ* esse pro *αὐτῶν*, quia non refertur ad *ἡ*, sed ad *αὐτῶν ἡ, τῷ ἑτατοῖς*, atque accusativus *τῶν ἑτα* non pendet ab *ἑτατοῖς*, sed ab infinitivo *ἑτα*. Sensus enim est

est hic: *quae non solum cogunt id ipsum, quod occuparunt,* (seu quicquid ipsis vel a natura tributum est vel quocumque alio modo accessit) *sed ipsius vitam retinere.* Pag. 270. l. 9. articuli δ nominativus recte defenditur adversus Forsterum alioque a Cel. Fichero. Nam refertur ad ποσόν, quae vero non absoluit τὸ ἀπαιεῖν, sed ἀδύνατον, sicuti δ ἐλατρία δὲα est τὸ ἀπαιεῖν. Id quod cum aliunde tum potissimum ex phrasī synonymica, quae statim sequitur, fit clarum, ἐν τῷ τῆς δ τὸ ἀπαιεῖν δὲα ἀδύνατον ἔσται, h. e. *numerus ternarius nunquam fieri potest par.*

Sect. LIV. p. 272. l. 3. verba δ γὰρ ἰσοῦ με, δ δὲ τι ἐν τῷ σώματι ἐγγένηται, δευτέρῳ ἔσται, turbata esse et laborare existimamus, quoniam non modo a similitudine sequentium locorum abhorreat, verum nec satis quaestioni conveniunt. Lubentissime igitur ingeniosam amplectimur coniecturam Fischeri, qui particulam δ delectandam esse, et δ in ᾧ mutandam censet. Sensus enim est: *si ex me quaesieris, quid corpori accedat, quo califit, τὸ δὲν σώματι ἐγγένηται, ᾧ δευτέρῳ ἔσται, se τὸ σώματι.* Pag. 273. lin. 2. post δα interpungendum est, ne quis haereat opineturque negationem, quae pertinet ad δα ἔσται, referri ad δὲν ἔσται. Sect. LVII. sub finem, in verbis δὲ ἔξαρθε τῶν, leges linguae graecae desiderant particulam δα aut ἐν, quae hic facile excidere potuit ob soni similitudinem.

Sect. LIX. p. 282. lin. 3. est articulus τῆς, relatus ad sequens participium ἀκύντας, a quo modo potest defendi: sed tamen ne oriatur frigida tautologia, si ita participium retuleris ad ἡμᾶς, (quis enim quaeso ferre potest, ἡμᾶς ἀκύντας τῆς ἀκύντας?) illum articulum in ἡς sive ἕως mutandum esse opinamur, praesertim cum sequatur ἕσται. Pag. 283. l. 7. principio membri ἕσται δὲν εἰ τις deesse videtur particula μὲν, quae respondeat membri posterioris verbis δα δὲ &c.

Sect. LX.

Secl. LX. pag. 290. lin. 3. articulum *res* elidendum censemus, et restituendam particulam *res*, quae respondeat *res* *tra*. Lia. 9 verbum *tra*; aut muta in *tra*, aut certe statue anacoluthon, ut intelligas *tra*.

Secl. LXIV. p. 298. lin. 15. post *tra*, colo deleto, comma est rescribendum.

GLOSSARIUM MANUALE AD SCRIPTORES
mediae et infimae Latinitatis, ex magnis Glossariis CAROLI DU FRESNE Dom. du Cange, et CARPENTARIi, in compendium redactum, multisque verbis et dicendi formulis auctum. TOMUS I, Alph. 2. plagg. 13. octonis.

Halae, apud Gebaueri viduam et filium, MDCLXXII.

Praeclarum institutum, iis omnibus profuturum imprimis, qui grandiora illa, et magnorum summa Volumina, comparare non poterunt. Eius instituti Auctores, quam laboris sui rationem, Praefatione huic Volumini primo praemissa, breviter exposuerunt, hic describimus. Quis vicissitudines lingua latina subiret: ita scribant, ex quo Romanis barbari admisceeri coepere, neminem, qui profus ignoret, fore putamus. Nam cum Galli, inde a Julii Caesaris potissimum temporibus, et postea etiam Germani Gothique, et barbari alii, frequentiores in exercitiis Romanis stipendia merebant, alii autem Romae, in Senatum, vel ad custodiam et ministeria Principum admitterentur, operam quidem hi dedere, ut mores ad Romanorum exempla resingerent; at multa tamen ex prisca vitae fermonisque consuetudine, natura quadam insita vi et pertinacia, ita retinuerunt, ut ea cum

ipsis Romanis communicarent; cuius mutationis vestigia iam primo secundoque aerae Christianae seculo non obicura occurrunt magis autem clariora seculo tertioprehenduntur, quod ut omnium malorum, ita huius etiam feracissimum fuit. Novam barbariei incrementum accessit ex Christianorum, quorum iam latius diffundebatur cultus, formis loquendi, quae cum magnam partem ex moribus et lingua Iudaeorum repetitae essent, iamque in linguam Romanorum, eorum etiam, qui a religione Christiana alieni erant, quod ex scriptoribus illorum temporum satis apparet invehrentur, sermonis latini puritatem et ipsae corrumpere. Quibus quasi fundamentis barbariei laetis cum seculo quinto populi maximam partem Germanici Imperium Occidentis invaderent, devictisque Romanis regna in eo conderent, cum iam ipsorum lingua cum Romana fere coalesceret quidquid pristinae elegantiae supererat, plane delerum est. Nam et permultae vocis, dicendique veteres formae, oblitteratae et quae mansere, ad alium sensum detorta fuerunt, plurimaeque nova rerum vocabula aliunde accessere et tota linguae constitutio ingeniumque eius ita immutatum fuit, ut sibi ipsi plane dissimilis esset. Eaque barbaries sequentibus etiam seculis non sublata sed aucta fuit, obtinuitque usque ad seculum decimum quintum quo prisca sermonis hactenus paucissimis cognitum decus restitui coepit. Itaque pleraque omnia quae per tantum temporis spatium litteris mandata fuerunt, latinitate illa barbara conscripta sunt, eaque qui legere cupit, (cupit autem quisquis iuri patrio publico privatoque, et historiae aliisque bonarum litterarum partibus legitimam operam navare, aut nomina saltem plerarumque, quae nunc vigent artium, intelligere constituit, ei interiore aliqua nitius linguae notitia opus est. De quo cum persuasum esset hominibus eruditis, maximo omnium plausu excepti sunt *Cæsar* et *Carpentarii* labores doctissimi, quibus omnem *mediae et infimae*

Latini

Latinitatis copiam completti, et explicatam reddere conati sunt.

Et *Cangii* quidem Glossarium, quadraginta fere ante annos, a viri doctissimi *Toussier, d'Atin*, et aliis, emendatum, auctum, novoque splendore editum, tanto est apud omnium gentium eruditos honore et nomine, ut non opus sit, in eo pluribus verbis laudando commorari. De *Carpentarii* opere tantum nostris in oris haud ita celebrato pauca sunt monenda. In edendo *Cangii* Glossario iam potiore in se sumserat partem vir doctus, et quinto Volumine a. 1734. edito, omne editionis onus in illo uno recubuerat. Absoluta hac editione, non iudem studium laboremque suum absolvit, sed assiduus fuit in pericrutandis codicibus, tam impressis, quam manu exaratis, et quum in tanta messe, quantam bibliothecae et diplomatum scrinia ipsi aperuere, opus in dies crevisset, novum tantum *Glossarium* in lucem edidit, hac inscriptione: *Glossarium novum ad Scriptores mediae aevi, cum Latinis, tum Gallicis seu Supplementum ad auctiorem Glossarii Cangiani editionem.* — *Collegit et digessit D. P. Carpentier, O. S. B. Praepositus S. Onofrii Donchierensis, Parisiis 1766. f. l.*

Haec autem duo Glossaria, quamvis innumeros fere tam rerum, quam verborum complectantur thesauros tamen non ita hac opera defungi licuit doctissimis eorum auctoribus, ut nihil omnino in iis desideraretur. Nam primo cum omnia conquirent illi non solum quae ad verba explicanda pertinerent, sed etiam quae rebus ipsis quarum nomina proponebant lucem aliquam afferre viderentur. integroque adeo libellos intererent. coniunctum illud eorum opus in decem voluminum maximae formae, eorumque fati ipsorum molem excrevit, eoque ipso fortunam plerorumque doctorum vitorum qui tantos, quantum opus est, sumit huic Glossario impendere non possunt, excessit. Et pro-

fecto poterant cum in rebus ipsis multa omitti, tum vero etiam verborum magna vis quae non latina sed profus barbari, Gallica nempe, Hispanica, Germanica &c. erant, praeteriri, et quod famulam ducit, ingens illa exemplorum, ad res saepe notissimas probandas, in medium profatorum multitudo, sine ullo operis detrimento imminui. Deinde apparebat, ut multa superflua allata, ita longe plurima plane necessaria esse praetermissa, ex monumentis potissimum in Germania edicis, quorum maximus numerus est. Denique hoc etiam incommodi accedebat, quod uniuscuiusque vocabuli causa, duo Glossaria erant evolvenda, *Cangianum* scilicet et *Carpenterianum*.

Quae cum ita essent, non alienum visum est, novum opus edere, quod incommodis illis, quantum fieri posset, careret, cuius primum Volumen iam tradimus lectoribus. In quo opere quae nisi praestitimus, certe praestare conati sumus, haec sunt. Omnia retinere visum est vocabula, quae in Glossario Cangiano, a sodalibus societatis religiosae quae Benedicti regulam sequitur, aucto, quaeque in Glossario Carpenteriano reperiebantur, iis tantum, ut plurimum praetermissis, quorum ne terminatio quidem Latium sapiebat. Vocabula, quae Carpenterarii opus suppediavit crucis signo sunt notata. Cuique verbo definitio et explicatio addita est, brevis ea quidem, sed quantum fieri potuit accurata, vitatis potissimum verborum ambagibus, quibus nimium indulgent Cangius Carpenteriusque. Vocum significationes, ubi erant multiplices et variae, ad meliorem, quemque res ipsa poscere videbatur, revocatae sunt ordinem; cuius rei testes habemus

vocabulary

vocabula *Abbas, Altus, Bannum*, et alia plura. Explicationes verborum, ut et derivationes, multis in locis emendavimus, et illustravimus, potissimum ope linguae Germanicae, et reliquarum linguarum septentrionalium, quarum docti Glossariorum auctores non tam gnari erant quam Gallicae, Hispanicae Graecae, aliarumque cum his coniunctarum; quae in finem etiam Germanicae addita sunt nomina aequivoca, ubi ad etymon vocis illustrandum non nihil facere visa sunt. Loca e diplomatibus et scriptoribus excerpta, in quibus congerendis aequo profusiores haud raro sunt Cangius et Carpenterius, omisimus, ubi nulla plane significationis obscuritas, ea exigere videbatur, addita autem sunt ubi aliqua inde illustratio repeti potuit. In rebus ipsis explicandis breviores fuimus, et tum quidem maxime, ubi ab instituto nostro abhorreere visae sunt. Accesserunt denique vocabula haud pauca a Cangio et Carpentario praetermissa, sed ea tantum, quae sese quasi ultro nobis obtulerunt, quum hoc conatu potius alios ad supplendum et augendum utrumque Glossarium, praesertim e Germaniae monumentis, quae sollicito scrutanti largam omnino promittunt messem, excitare voluerimus, quam ipsi hanc partem suscipere. Ne vero alienam laudem vindicare nobis videremur, addita a nobis qualiacunque asterisci signo notavimus.

Primum hoc Volumen sextam omnino partem tam Glossarii Cangiani, quam Supplementi Carpenteriani, complectitur. Fidem itaque facere possumus, totum hoc Lexicon Manuale, *sex Voluminibus* ibi comprehensum; quod eorum causa monendum erat, qui fortasse verentur, ne ultra
quam

quam fas est, et quam promissimus, crescit opus. — Haec illi. Nos qui Fretino et Carpenterii Glossaria, legendis recteque intelligendis mediae et infimae Latinitatis Scriptoribus, semus praeclearo adiumento esse, dudum optabamus, exoriri virum doctum, qui illorum Epitomen daret, satisfactionem iis, qui amarent haec studia, neque tamen sufficerent emendis libris. Vehementer igitur laetabamur, cum veniret in manus nostras talis specimen Operis, quod ut eadem diligentia, qua coeptum est, perficiatur, etiam litterarum causa vehementer cupimus.

NOVA ACTA ERUDITORUM

publicata Lipsiae

Calendis Maii Anno MDCCLXXII.

---

*DISQUISITIONES DE MAXIMIS ET MINIMIS
fluentium indefinitarum. *)*

Auctore

L A P L A C E.

Dedit primus generalem methodum omnia resolvendi problemata circa maxima et minima fluentium indefinitarum celeberrimus Eulerus, in pulcherrimo opere, cui titulus, *methodus inveniendi lineas curvas maximi minime proprietate possidentes. &c.* Illius ingeniosissimae methodi usus a geometria omnino independens in analysi pura versatur, sed ad eam devenitur per considerationem linearum curvarum, quae via et indirecta et talis, perillustri suo auctori visa est. Hanc materiam ex veris principiis, in tomo secundo Commentariorum regiae Societatis Turinensis resumens sagacissimus Dom. de le Grange, directam dedit et simpli-

*) Conscriptae sunt et lectae in Academia Scientiarum Parisiensi, mense Martio, anni 1770.

simplicissimam methodum, ad omnia quae circa hoc maximorum genus proponi possunt resolvenda; quae methodus inter pulcherrima huius saeculi inventa analytica merito refertur. Fateadum est tamen eam paululum adhuc esse incertam in definiendis fluentis indefinitae punctis extremis, quod primum sentit Dominus de Borda; veras insuper ingeniosissimus hic geometra pro his punctis aequationes, una cum nova methodo problemata huius generis resolvendi dedit in Commentariis academiae Parisiensis pro anno 1767. Ecce nunc Considerationes quasdam circa hanc perutilem et arduam analyticos partem, quae ad eam et perficiendam, et ulterius promovendam nos sine utilitate esse mihi visae sunt.

In his disquisitionibus utar methodo Dom. de la Grange; et cum quantitates duplicem variationem necessario patiantur, fluxionibus designo variationem quantitatis in eadem fluente, littera f , praeterea indicante fluxionem, et littera d exprimo variationem quantitatis de fluente in fluentem.

II.

Sit $Fl. Z$, fluens indefinita, et Z functio determinata variabilium x, y , et fluxionum $\dot{x}, \dot{y}, \ddot{x}, \ddot{y}, \dots$. Si haec fluens maximum aut minimum esse debeat, erit $Fl. dz = 0$, unde facillime integrando per partes et parenthesis distinguendo valores quos recipiunt $x, dx, dy, \dots$ ad originem fluentis, concluditur

Fl

$$\begin{aligned}
 & FI \left\{ \begin{aligned} & \left\{ \frac{dz}{dx} - f \cdot \frac{dz}{dx} + ff \cdot \frac{dz}{dx} - fff \frac{dz}{dx} + \&c. \right\} dx \\ & + \left\{ \frac{dz}{dy} - f \cdot \frac{dz}{dy} + ff \cdot \frac{dz}{dy} - fff \frac{dz}{dy} + \&c. \right\} dy \end{aligned} \right\} \\
 & + \left\{ \frac{dz}{dx} - f \cdot \frac{dz}{dx} + ff \cdot \frac{dz}{dx} - \&c. \right\} dx \\
 & + \left\{ \frac{dz}{dx} - f \frac{dz}{dx} + \&c. \right\} dx \\
 & + \left\{ \frac{dz}{dx} - \&c. \right\} dx + \&c. \\
 & + \left\{ \frac{dz}{dy} - \&c. \right\} dy + \&c. \\
 & - \left\{ \left(\frac{dz}{dx} \right) - f \left(\frac{dz}{dx} \right) + \&c. \right\} (dx) \\
 & - \left\{ \left(\frac{dz}{dx} \right) - \&c. \right\} (dx) \\
 & - \&c. \\
 & - \left\{ \left(\frac{dz}{dy} \right) - \&c. \right\} (dy) - \&c.
 \end{aligned}
 \right. = 0 \quad (A)$$

Ista aequatio tres habet partes, quarum una signo *FI* afficitur, aliae vero sunt extra signum, una ex illis originem, altera extremitatem fluentis spectat; et cum tres istae partes a se invicem nullo modo pendeant, separatim esse debent nihilo aequales; erit igitur

Bb 2

$$\left\{ \frac{dz}{dx} \right.$$

$$\left\{ \frac{dz}{dx} - f \frac{dz}{dx} + \&c. \right\} dx + \left\{ \frac{dz}{dy} - f \frac{dz}{dy} + \&c. \right\} dy = 0 \text{ (B)}$$

$$\left\{ \frac{dz}{dx} - f \frac{dz}{dx} + \&c. \right\} dx + \left\{ \frac{dz}{dy} - \&c. \right\} dx + \&c. \left. \vphantom{\left\{ \frac{dz}{dx} - f \frac{dz}{dx} + \&c. \right\}} \right\} = 0 \text{ (C)}$$

$$+ \left\{ \frac{dz}{dy} - \&c. \right\} dy + \&c.$$

$$\left\{ \left(\frac{dz}{dx} \right) - f \cdot \left(\frac{dz}{dx} \right) + \&c. \right\} (dx) + \left\{ \left(\frac{dz}{dx} \right) - \&c. \right\} (dx) \right. \\ \left. \left\{ \left(\frac{dz}{dy} \right) + \&c. \right\} (dy) + \&c. \right\} = 0 \text{ (D)}$$

III.

Si dx , et dy , a se invicem non pendeant, aequatio (B) dat sequentes

$$\frac{dz}{dx} - f \frac{dz}{dx} + ff \frac{dz}{dx} - \&c. = 0 \text{ (1)}$$

$$\frac{dz}{dy} - f \frac{dz}{dy} + ff \frac{dz}{dy} - \&c. = 0 \text{ (2)}$$

et si z sit functio infinite parva primi ordinis, in qua possit esse, ad arbitrium x , variabilis aut constans, demonstravit celeberrimus de la Grange art. 8. pulcherrimi sui operis, unam ex istis aequationem ex altera necessario fluere, vel, quod eodem redit, hanc aequationem

$$\left\{ \frac{dz}{dx} - f \frac{dz}{dx} + \&c. \right\} x + \left\{ \frac{dz}{dy} - f \frac{dz}{dy} + \&c. \right\} y = 0$$

esse identicam, quod aliunde ita evinci potest:

Sit curva quae-
cunque BMH ,
eius sit abscif-
sa $Ap = x$, et
ordinata pM
 $= y$, et confi-
deremus fluen-
tem Flz , in
curva integra A

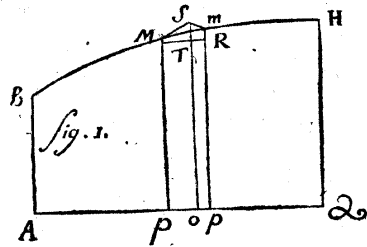

Fig. 1.

BMH , si varietur absciffa Ap , quantitate $po = dx$, et ordinata pM , quantitate $TS = dy$, ex praecedentibus facile apparet, variationem fluentis esse

$$d.Flz = \left\{ \frac{dz}{dx} - f \frac{dz}{dx} + ff \frac{dz}{dx} - \&c. \right\} dx + \left\{ \frac{dx}{dy} - \&c. \right\} dy$$

sive $Fl.z$, spectata in curva $BMSmH$, hac quantitate superat $Fl.z$. in curva $BMmH$ spectatam; si nunc $po = dx$, supponatur aequale $pp = x$, et $TS = dy$, aequale, $Rm = y$, iam ambae curvae in unam coalescent, ac proinde variatio fluentis Flz , erit nulla, unde erit

$$\left\{ \frac{dz}{dx} - f \frac{dz}{dx} + \&c. \right\} x + \left\{ \frac{dx}{dy} - \&c. \right\} y = 0$$

quae aequatio vera erit, quaecunque supponatur curva BM , ac proinde identica. Est igitur

$$z = \left\{ \frac{dz}{dx} - f \frac{dz}{dx} + \&c. \right\} x + \left\{ \frac{dz}{dx} - \&c. \right\} x + \&c. \\ + \left\{ \frac{dz}{dy} - f \frac{dz}{dy} + \&c. \right\} y + \left\{ \frac{dz}{dy} - \&c. \right\} y + \&c.$$

Bb 3

Evidens

Evidens est, demonstrationem praecedentem iam non valere, nisi sit z functio infinite parva primi ordinis, et ad arbitrium supponi possit x , variabilis aut constans, secus enim subauditur semper variabilis quaedam, u , cuius fluxio supponitur constans. Ex. gr. sit $z = \frac{xy}{x} + \frac{x}{x}$, erit $z = \frac{x \dot{u} y}{x u} + \frac{\dot{u} x}{u x}$, fluxione $\dot{u}$, supposita constante; si nunc eadem fluxio variabilis evadat, erit $z = \frac{x \dot{u} f \cdot y}{x u} + \frac{\dot{u} f \cdot x}{u}$, et problema, in quo quaeritur fluens $Fl. z$, talis quae sit *maximum* vel *minimum*, a curvo duplicis curvaturae pendet; quod idem est dicendum, si z functio sit infinite parva secundi aut superiorum ordinum.

IV.

Si ex conditionibus problematis esse debeat origo fluentis ad originem variabilium x et y , supponendo x fieri $x + (dx)$, et y , $y + (dy)$ initio fluentis, iam variables x et y minuuntur per totam fluentem quantitibus (dx) et (dy) , fluensque Flz recipit inde variationem $-(dx) Fl \cdot \frac{dz}{dx} - (dy) Fl \cdot \frac{dz}{dy}$, qui duo ter-

mini si addantur aequationi (D) erit

$$\left\{ \begin{aligned} & \left(\frac{dz}{dx} - f \left(\frac{dz}{dx} \right) + \&c. + Fl \cdot \frac{dz}{dx} \right) (dx) + \&c. \\ & + \left(\frac{dz}{dy} - f \left(\frac{dz}{dy} \right) + \&c. + Fl \cdot \frac{dz}{dy} \right) (dy) + \&c. \end{aligned} \right\} = 0 (E)$$

Haec

Haec ingeniosissima consideratio domino de Borda debetur. Nunc vero observo, eliminari posse fluentes $F' \cdot \frac{dz}{dx}$, et

$F' \cdot \frac{dz}{dy}$, mediantibus aequationibus (1) et (2), ex quibus

concluditur

$$F' \cdot \frac{dz}{dx} = \frac{dz}{dx} - \left(\frac{dz}{dx} \right) - f \cdot \frac{dz}{dx} + f \left(\frac{dz}{dx} \right) + \&c.$$

$$F' \cdot \frac{dz}{dy} = \frac{dz}{dy} - \left(\frac{dz}{dy} \right) - f \cdot \frac{dz}{dy} + f \left(\frac{dz}{dy} \right) + \&c.$$

hinc formam sequentem obtinebit aequatio (E)

$$\left. \begin{aligned} (dx) \left\{ \frac{dz}{dx} - f \frac{dz}{dx} + \&c. \right\} + (dx) \left\{ \left(\frac{dz}{dx} \right) - \&c. \right\} + \&c. \\ + (dy) \left\{ \frac{dz}{dy} - \&c. \right\} + \&c. \end{aligned} \right\} = 0 (F)$$

si z, non nisi fluxiones primi ordinis contineat, erit

$$(dx) \cdot \frac{dz}{dx} + (dy) \cdot \frac{dz}{dy} = 0$$

similiter dat aequatio (C), $dx \cdot \frac{dz}{dx} + dy \cdot \frac{dz}{dy} = 0$,

est igitur $\frac{(dx)}{(dy)} = \frac{dx}{dy}$, quod pro solo casu curvae celes-

rimi descensus observavit sagacissimus de Borda.

V.

Si quaeratur *maximum* aut *minimum* functionis ex x compositae, quam per ϕ designo, non sufficit, fluxionem ϕ nihilo

nihilo adaequare, necesse est praeterea ut idem pro x valor, quae fit $\dot{\phi} = 0$, non ad nihilum religat $\dot{\phi}$, vel si id eveniat, ut eodem pro x valore evanescat $\dot{\phi}$; necesse est generaliter ut fluxiones successivae functionis ϕ evanescant in numero impari. Idem prorsus dicendum est de *maximis* et *minimis* fluentium indefinitarum; nunc vero determinemus aequationes, quae has fluxiones successivas nihilo aequando proveniunt. Ad calculi commodum, unam ex primis fluxionibus, v. g. $\dot{x}$, ut constantem, et puncta extrema quasi fixa spectemus. Est igitur

$$dFlz = Fl, dy \left\{ \frac{dz}{dy} - f \frac{dz}{dy} + \&c. \right\}$$

fit $dy = u \dot{x}$ et $\dot{x} \left\{ \frac{dz}{dy} - f \frac{dz}{dy} + \&c. \right\} = T$, ex quo fit

$dFlz = Fl. u T$; caracteristicis, d' , d'' &c. ad secundas, tertias &c. differentiationes denotandas impofterum utar, erit consequenter

$$d'dFlz = Fl, d'(uT) = Fl, d'y, \left\{ \frac{udT}{dy} - f \frac{udT}{dy} + ff \frac{udT}{dy} - \&c. \right\} =$$

$$+ Fl. T d'u$$

$$= Fl d'y \cdot \left\{ \begin{array}{l} u \left\{ \frac{dT}{dy} - f \frac{dT}{dy} + ff \frac{dT}{dy} - \&c. \right\} \\ + u' \left\{ - \frac{dT}{dy} + 2f \frac{dT}{dy} - ff \frac{dT}{dy} \right\} \\ + u'' \left\{ \frac{dT}{dy} - \&c. \right\} \\ + \&c. \end{array} \right\}$$

$$+ Fl T d'u$$

Sed

Sed ex conditione maximi aut minimi, est $T = 0$,
 et consequenter $F! \cdot T d'u = 0$. Si ergo nihilo aequalis sup-
 ponatur, $d' dF!z$, obtrinebitur

$$0 = u \left\{ \frac{dT}{dy} - f \frac{dT}{dy} + ff \frac{dT}{dy} - \&c. \right\}$$

$$+ u \left\{ - \frac{dT}{dy} + 2f \frac{dT}{dy} - \&c. \right\}$$

$$+ \&c.$$

haec aequatio valere debet, quaecunque supponatur u , cum
 ista variabilis ab x et y sit prorsus independens; obtine-
 buntur ergo sequentes aequationes:

$$\frac{dT}{dy} - f \frac{dT}{dy} + ff \frac{dT}{dy} - \&c. = 0$$

$$\frac{dT}{dy} - 2f \frac{dT}{dy} + \&c. = 0$$

$$\frac{dT}{dy} - \&c. = 0$$

ex quibus erit

$$\frac{dT}{dy} = 0, \quad \frac{dT}{dy} = 0, \quad \frac{dT}{dy} = 0 \quad \&c.$$

Si ergo sit $dF!z = 0$, et $d' dF!z = 0$ necesse est ut ex aequatio-
 ne $T = 0$ evanescant termini $\frac{dT}{dy}$, $\frac{dT}{dy}$, &c.

VI.

Nunc perpendamus, quales aequationes suppeditet
 aequatio $d'' d' dF!z = 0$; per ratiocinia praecedentibus
 Cc familia

similia facile apparent, et eodem profus modo, quo ex differentiationibus successivis fluentis Fiz , nihilo aequatis, prodire debeat. Hinc statui potest, utrum aequatio $T = 0$, maximum aut minimum denotet. Ut vero haec omnia clarius pateant, fit

$$\begin{aligned} \frac{dT}{dy} - f \frac{dT}{dy} + ff \cdot \frac{dT}{dy} - \&c. = M \\ - \frac{dT}{dy} + 2f \frac{dT}{dy} - \&c. = N \\ \frac{dT}{dy} - \&c. = P \\ \&c. \end{aligned}$$

et $d'y = v \dot{x}$

$$\begin{aligned} \text{erit } 0 = d'' Fl. d'y [Mu + N\dot{u} + P\ddot{u} + \&c.] = \\ = Fl [M\dot{x} d''(uv) + N\dot{x} d''(v\dot{u}) + P\dot{x} d''(v\ddot{u}) + \&c.] + \\ + Fl d''y \left\{ \begin{aligned} &uv\dot{x} \left\{ \frac{dM}{dy} - f \frac{dM}{dy} + ff \frac{dM}{dy} - \&c. \right\} \\ &+ f(uv)\dot{x} \left\{ -\frac{dM}{dy} + 2f \frac{dM}{dy} + \&c. \right\} \\ &+ ff(uv)\dot{x} \left\{ \frac{dM}{dy} - \&c. \right\} \\ &+ \&c. \\ &+ v\dot{u}\dot{x} \left\{ \frac{dN}{dy} - f \frac{dN}{dy} + ff \frac{dN}{dy} - \&c. \right\} \\ &+ f(v\dot{u})\dot{x} \left\{ -\frac{dN}{dy} + 2f \frac{dN}{dy} - \&c. \right\} \\ &+ ff(v\dot{u})\dot{x} \left\{ \frac{dN}{dy} - \&c. \right\} \\ &+ \&c. \end{aligned} \right\} + Fl d''y \end{aligned}$$

$$+ F/d^u y \left\{ \begin{array}{l} + v \ddot{u} x \left\{ \frac{dP}{dy} - f \frac{dP}{dy} + ff \frac{dP}{dy} - \&c. \right\} \\ + f(v \ddot{u}) x \left\{ -dP + 2f \frac{dP}{dy} - \&c. \right\} \\ + ff(v \ddot{u}) x \left\{ \frac{dP}{dy} - \&c. \right\} \\ + \&c. \end{array} \right\}$$

est autem ex suppositione, $dFlz = 0$, et $d^2dFlz = 0$, unde, $0 = Fl [M x d^u (uv) + \&c.]$ Praeterea nihilo aequari debent coefficientia quantitatum uv , $v \dot{u}$, $\dot{v} u$, $\dot{v} \dot{u}$, $v \ddot{u}$ &c. unde erit

$$\text{Primo } \frac{dM}{dy} - f \frac{dM}{dy} + ff \frac{dM}{dy} - \&c. = 0.$$

Secundo, cum sit $f(uv) = v \dot{u} + \dot{v} u$, et quantitas $\dot{v} u$, ex sola fluxione $f(uv)$ oriatur, erit

$$0 = \frac{dM}{dy} - 2f \frac{dM}{dy} + \&c.$$

Tertio, cum sit $ff(uv) = u \ddot{v} + 2 \dot{v} \dot{u} + v \ddot{u}$, et $u \ddot{v}$, ex sola fluxione $ff(uv)$, oriatur, erit

$$0 = \frac{dM}{dy} - \&c.$$

Quarto, coefficientis quantitatis $v \dot{u} x$ est

$$\left\{ \frac{dM}{dy} - 2f \frac{dM}{dy} + \&c. + \frac{dN}{dy} - f \frac{dN}{dy} + \&c. \right\}$$

qui nihilo aequari debet: cum vero sit iam

$$0 = \frac{dM}{dy} - 2f \frac{dM}{dy} + \&c.$$

erit $0 = \frac{dN}{dy} - f \frac{dN}{dy} + \frac{ff dN}{dy}$
 et sic deinceps, unde erit $\frac{dP}{dy} = 0, \frac{dP}{dy} - 2f \frac{dP}{dy} = 0,$
 five $\frac{dP}{dy} = 0,$ similiter $\frac{dP}{dy} = 0,$ unde coefficientia flu-
 xionum $\dot{y}, \ddot{y}$ &c. in fluxione terminii $\frac{dT}{dy}$, evanesce-
 re debent.

Erit pariter $\frac{dN}{dy} = 0, \frac{dN}{dy} = 0, \frac{dN}{dy} = 0$ &c.

et $\frac{dM}{dy} = 0, \frac{dM}{dy} = 0, \frac{dM}{dy} = 0$ &c.

VII.

Ut vero methodus praecedens exemplo illustretur, et
 ipfius necessitas extra dubium statnatur, quaeratur curva
 in qua maximum aut minimum fit fluens $F\left(\frac{x-y}{q} \frac{y}{x}\right)^3,$

& quae praeterea per puncta A
 et M tranfeat, posita in A

Fig. 2. origine coordinatarum x et $y,$

ita ut fit $AP = a,$ et $PM = A$
 $\frac{a a}{2q}$. Ex conditione *maximi* aut *minimi* reperitur per for-
 mulas praecedentes $f\left(\frac{x-y}{q} \frac{y}{x}\right) = 0,$ ex quo integran-

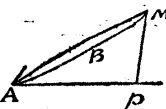

Fig. 2.

do

do, $\frac{xx}{2q} = y + Ax + B$. duae vero constantes arbitra-
 riae A et B , nihilo, ut patet, sunt aequales, cum posito
 $x = 0$, fit $y = 0$, unde $B = 0$, et posito $x = a$, fit
 $y = \frac{aa}{2q}$, unde $A = 0$. Est ergo $y = \frac{xx}{2q}$, $x - \frac{y}{x} = 0$,
 et $F' \left(\frac{x}{q} - \frac{y}{x} \right) x = 0$. Porro, si huic casui methodum
 praecedentem applicemus, patet, aequationem $\frac{xx}{2q} = y$, ne-

que *maximum*, neque *minimum* indicare. Tunc enim est
 $T = \frac{3}{2} x f \cdot \left(\frac{x}{q} - \frac{y}{x} \right) = \frac{6}{x} \left(\frac{x}{q} - \frac{y}{x} \right) \left(\frac{x}{q} - \frac{y}{x} \right)$,
 unde ex aequatione $\frac{x}{q} - \frac{y}{x} = 0$, evanescunt, $\frac{dT}{dy}$, et $\frac{dT}{dx}$

est proinde $d' d F l x = 0$,
 at $M = \frac{6}{x^2} f \left(\frac{x}{q} - \frac{y}{x} \right) - \frac{6}{x} f' \left(\frac{x}{q} - \frac{y}{x} \right) = 0$
 $N = \frac{6}{x} \left(\frac{x}{q} - \frac{y}{x} \right) - \frac{2 \cdot 6}{x^2} f \left(\frac{x}{q} - \frac{y}{x} \right) = -\frac{6}{x^2} \left(\frac{x}{q} - \frac{y}{x} \right)$
 et $P = -\frac{6}{x} \left(\frac{x}{q} - \frac{y}{x} \right)$, unde $\frac{dN}{dy} = \frac{6}{x}$, et $\frac{dP}{dy} = \frac{6}{x}$,
 quae quantitates, posito $\frac{x}{q} - \frac{y}{x} = 0$, non evanescunt.

Non erit per consequens, $d'' d' d F l x = 0$.
 Aliunde sic confirmari potest aequationem $\frac{xx}{2q} = y$

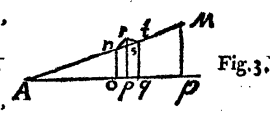
maximum aut minimum non indicare. Sit enim (Fig. 2.)
linea recta AM , cuius aequatio fit $y = \frac{ax}{2q}$,

$$\text{erit } Fl \left(\frac{x}{q} - \frac{y}{x} \right)^3 x = Fl \left(\frac{x}{q} - \frac{a}{2q} \right)^3 x = \\ = \frac{\left(x - \frac{a}{2} \right)^4 - \left(\frac{a}{2} \right)^4}{4q^3}, \text{ quae posito } x = 0,$$

evanescit, unde tam pro linea recta AM , quam pro cur-
va parabolica ABM , est $0 = Fl \left(\frac{x}{q} - \frac{y}{x} \right)^3 x$,
a puncto A ad punctum M .

Iam vero patet, infinitas dari lineas, in quibus est
 $Fl \left(\frac{x}{q} - \frac{y}{x} \right)^3 x$, nihilo maior, aut minor.

Sit enim recta AM ,
cuius aequatio est $y = \frac{ax}{2q}$

et $AO = x$, et $on = y$, Fig. 3.
et applicata infinite proxima $ps = y'$, quae augeatur
quantitate $sr = ae$, tunc variatio fluentis $Fl \left(\frac{x}{q} - \frac{y}{x} \right)^3 x$,

erit $3ae f \left(\frac{x}{q} - \frac{a}{2q} \right)^2$, quae positiva esse potest aut ne-
gativa.

Hinc patet necessitas methodi superius expositae ad fe-
cernendum, utrum aequatio ex prima differentiatione $Fl \sigma$,
nihilò

nihilò adaequata; *maximum* aut *minimum* denotet. Sino hac enim pro maximo aut *minimo* haberetur id, quod re ipsa ex his neutrum est.

VIII.

Si semel certum sit, aequationem $T = 0$, *maximum* aut *minimum* denotare, ad discernendum utrum ex his locum habeat, methodus sequens adhiberi potest.

Suppono, simplicitatis gratia, quantitatem T , non nisi fluxiones secundi ordinis, et z duntaxat fluxiones primi ordinis continere, praetereaquæ lineam BH curvam esse *maximi* aut *minimi* et

unicam applicatam $pm = y$ quantitate $ms = dy = ae$, augeri; erit per methodum Eulerianam $dFlz = ae \left(\frac{dz}{dy} - f \cdot \frac{dz}{dy} \right)$

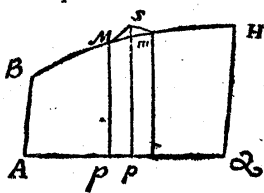

Fig. 4.

z et y &c. denotantibus quantitates $z = \dot{z}$, $y = \dot{y}$, &c. Sic $Q_1 = -f \frac{dz}{dy}$, et supponatur $y + ae$, adhuc

quantitate ae , augeri, erit $d'dFlz = ae \cdot \frac{dQ_1}{d\dot{y}}$; est

autem $d\dot{y} = d(y' - 2y + y) = -2ae$ ac proinde $d'dFlz = -2ae^2 \frac{dQ_1}{d\dot{y}}$, seu $d'dFlz = -2ae^2 \frac{dT}{d\dot{y}}$

unde,

unde, si quantitas $x \frac{dT}{dy}$, sit positiva, aequatio $T = 0$ maximum indicabit, secus vero si $x \frac{dT}{dy}$, sit quantitas negativa. Sit v. g. ut in curva celerrimi descensus $f/z = \frac{Fl \sqrt{x^2 + y^2}}{r_x}$, erit $x \frac{dT}{dy} = -\frac{f \cdot y}{r_x \cdot \sqrt{x^2 + y^2}}$, unde $x \frac{dT}{dy} = -\frac{x^2}{r_x \cdot (x^2 + y^2)^{\frac{3}{2}}}$, quae quantitas cum sit negativa, sequitur, aequationem $T = 0$ minimum indicare.

IX.

Si desiderentur aequationes pro punctis extremis, quae ex herum variationibus secundis, tertiis, quartis &c. nihilo aequatis, oriuntur, differentiandae sunt aequationes (C) et (F). Cum haec omnia nullam difficultatem patiantur, istis amplius insiliteri prorsus inutile foret.

X.

Huc usque supposuimus Fl, z . fluentem indefinitam: si vero sit definita, iam nullum est *maximum*, aut *minimum*, et nihilo aequari debent termini signo Fl affecti in expressione fluentis, Fl, z ; quam in articulo secundo dedimus. Eris igitur

$$\frac{dz}{dx}$$

$$\frac{dz}{dx} - f \frac{dz}{dx} + \int f \frac{dz}{dx} - \&c. = 0$$

$$\frac{dz}{dy} - f \frac{dz}{dy} + \int f \frac{dz}{dy} - \&c. = 0$$

quae aequationes valere debent, quaecunque supponantur variables x, y , ac proinde erunt identicae.

Si possibilis fit, $F!F!z$, inveniatur integrando per partes

$$F!F!dz = F!F! \left\{ \frac{dz}{dx} - f \frac{dz}{dx} + \&c. \right\} + F! \left\{ \frac{dz}{dx} - 2f \frac{dz}{dx} + \&c. \right\} + \&c.$$

id omne quod sub duplicibus signis $F!F!$, et $F!$, reperitur, per se debet evanescere, unde aequationes sequentes erunt identicae:

$$\frac{dz}{dx} - f \frac{dz}{dx} + \int f \frac{dz}{dx} - \&c. = 0$$

$$\frac{dz}{dx} - 2f \frac{dz}{dx} + \&c. = 0$$

hic unicam duntaxat variabilem specto, altera aequationes analogas praebente.

Si possibilis fit $F!F!F!z$, obtinebuntur tres aequationes sequentes identicae, quas aequationes *conditionales* voco.

Dd $\frac{dz}{dx} -$

$$\frac{dz}{dx} - f \frac{dz}{dx} + ff \cdot \frac{dz}{dx} - \&c. = 0$$

$$\frac{dz}{dx} - 2f \frac{dz}{dx} + \&c. = 0$$

$$\frac{dz}{dx} - 3f \frac{dz}{dx} + \&c. = 0$$

Lex harum aequationum clare perspicitur, & hinc facile est concludere aequationes conditionales, ut possibilis sit $F''z$, ita ut si possibilis sit $F''z$, his aequationibus erit locus, et reciproce, si valeant hae aequationes, possibilis erit $F''z$. Poterit ergo statui, utrum fluxio quaecunque z fluentem habeat finitam.

Haec omnia videri possunt, directa et pulcherrima methodo demonstrata in calculo integrali illustrissimi Marchionis de Condorat.

Ecce nunc Theorema quod ex praecedentibus deducitur, et mihi utile visum est.

XI.

Theorema.

Si z fluxio sit exacta alterius fluxionis B , infinite parvae primi ordinis, et in qua possit ad libitum fieri x , variabilis aut constans, ut evenire debet in problematibus quae unice a consideratione duarum variabilium pendent, erit

$F'z$

$$Fl. z \text{ aut } B = \left\{ \frac{dz}{dx} - 2f \frac{dz}{dx} + \&c. \right\} x + \left\{ \frac{dz}{dx} - \&c. \right\} x + \&c.$$

$$+ \left\{ \frac{dz}{dy} - 2f \frac{dz}{dy} + \&c. \right\} y + \left\{ \frac{dz}{dy} - \&c. \right\} y + \&c.$$

Demonstratio.

Cum sit $Flz = B$, et $FlFl dz = Fl dB$, facile reperietur integrando per partes

$$FlFlz = FlFl \left\{ \frac{dz}{dx} - f \frac{dz}{dx} + \&c. \right\} dx$$

$$+ FlFl \left\{ \frac{dz}{dy} - f \frac{dz}{dy} + \&c. \right\} dy$$

$$+ Fl \left\{ \frac{dz}{dx} - 2f \frac{dz}{dx} + \&c. \right\} dx$$

$$+ Fl \left\{ \frac{dz}{dy} - 2f \frac{dz}{dy} + \&c. \right\} dy$$

$$+ \left\{ \frac{dz}{dx} - 2f \frac{dz}{dx} + \&c. \right\} dx + \left\{ \frac{dz}{dx} - \&c. \right\} dx + \&c.$$

$$+ \left\{ \frac{dz}{dy} - 2f \frac{dz}{dy} + \&c. \right\} dy + \left\{ \frac{dz}{dy} - \&c. \right\} dy + \&c.$$

$$\text{et } Fl dB = Fl \left\{ \frac{dB}{dx} - f \frac{dB}{dx} + \&c. \right\} dx$$

$$+ Fl \left\{ \frac{dB}{dy} - f \frac{dB}{dy} + \&c. \right\} dy$$

$$\text{Dd 2} \quad + \left\{ \frac{dB}{dx} \right\}$$

$$+ \left\{ \frac{dB}{dx} - f \frac{dB}{dx} + \&c. \right\} dx + \left\{ \frac{dB}{dx} - f \frac{dB}{dx} + \&c. \right\} d\dot{x} + \&c.$$

$$+ \left\{ \frac{dB}{dy} - f \frac{dB}{dy} + \&c. \right\} dy + \left\{ \frac{dB}{dy} - \&c. \right\} d\dot{y} + \&c.$$

Si hi duo valores fluentis FdB inter se comparentur, facile apparet, in prima, partem signo $FIFI$ affectam, ex se in nihilum abire, cum ex hypothesi possibilis sit $FI.z$; deinde partes in utroque valore signo FI affectae, debent esse inter se aequales, aequae ac partes extra signum: erit ergo

$$\left\{ \frac{dB}{dx} - f \frac{dB}{dx} + \&c. \right\} dx + \left\{ \frac{dB}{dx} - \&c. \right\} d\dot{x} + \left\{ \frac{dB}{dy} - \&c. \right\} dy + \&c. =$$

$$= \left\{ \frac{dz}{dx} - 2f \frac{dz}{dx} + \&c. \right\} dx + \left\{ \frac{dz}{dx} - \&c. \right\} d\dot{x} + \&c.$$

$$+ \left\{ \frac{dz}{dy} - 2f \frac{dz}{dy} + \&c. \right\} dy + \left\{ \frac{dz}{dy} - \&c. \right\} d\dot{y} + \&c.$$

Coefficientes vero quantitatum dx , $d\dot{x}$ &c., dy , $d\dot{y}$ &c. inter se debent esse aequales, unde

$$\left\{ \frac{dB}{dx} - f \frac{dB}{dx} + \&c. \right\} x + \left\{ \frac{dB}{dx} - \&c. \right\} \dot{x} + \&c. \left. \vphantom{\left\{ \frac{dB}{dx} - f \frac{dB}{dx} + \&c. \right\} x} \right\}$$

$$+ \left\{ \frac{dB}{dy} - f \frac{dB}{dy} + \&c. \right\} y + \left\{ \frac{dB}{dy} - \&c. \right\} \dot{y} + \&c. \left. \vphantom{\left\{ \frac{dB}{dy} - f \frac{dB}{dy} + \&c. \right\} y} \right\} = B(\text{ex art. 3.}) =$$

$$= \left\{ \frac{dz}{dx} - 2f \frac{dz}{dx} + \&c. \right\} x + \left\{ \frac{dz}{dx} - \&c. \right\} \dot{x} + \&c.$$

Dd 2

+ $\left\{ \frac{dz}{dy} \right\}$

$$+ \left\{ \frac{dx}{dy} - 2f \frac{dx}{dy} + \&c. \right\} y + \left\{ \frac{dz}{dy} - \&c. \right\} y + \&c.$$

Sit v. g. $z = \frac{yx^2x + x^2y^2 + 2xyy}{x^2} + \frac{xy^2x + yx^2}{x^2}$, erit

$$B = \frac{dz}{dx} x + \frac{dz}{dy} y = \left(\frac{yx^2 - xy^2}{x^2} \right) x + \frac{2xyy}{x^2} = \frac{yx^2 + xy^2}{x^2}$$

Si *FLUX* aequalis foret fluxioni *B*, infinite parvae primi ordinis, in qua possit ad arbitrium fieri *x*, constans aut variabilis, per eandem methodum *B* facile reperiretur, id quod dicendum est pariter de fluentibus superioribus.

CATALOGUS CODICUM MSS. BIBLIOTHECAE

Bernerfis, Annotationibus criticis illustratus: addita sunt specimen scripturae ex Codicibus variae aetatis, tabulis sculptis exhibita, et Praefatio historica: curante I. R. SINNER, Bibliothecario.

Bernae, TOMUS I. Alph. 2. MDCCLX. TOMUS II. cum excerptis quamplurimis, Alphab. 1. plagg. 17. MDCCLXX. TOMUS III. Alph. 2. plagg. 4. MDCCLXXII, octonis.

Nihil profecto vel ad literas bonas iuvandus potest esse utilius, vel ad horum doctores aut incitandos, aut sublevandos accommodatius, quam si bibliothecarum publicarum thesauri omnium notitiae exponantur. Quae res si pro parva et contemnenda habenda esset, non in tali labore conficiendo temporis tam multum tot summi homines collocassent. Et videmus quam cupide comparentur, quam fae-

pe adhibeantur Catalogi Codd. MSS. ab iis, qui auctorem aliquem antiquum accurate, id est critica diligentia, edere constituunt. Careremus sane ad hunc usque diem permultis optinae notae editionibus, nisi praefidia huius Catalogis indicata peti inde, et in usum communem adhiberi potuissent. Et si autem non contemnendi tales Catalogi, qui Indicem modo Codicum continent: videntur tamen haud paullo meliores, qui sic sunt instituti, ut et de aetate atque bonitate Codicum possit cognosci, additis subinde et aliis, quae rei Criticae prodesse putantur. Talem Catalogum cum nobis dederit industria Sinneri, Viri doctissimi, non dubitamus, quin gratum id sit futurum omnibus harum rerum et studiosis et peritis longeque incundissimum. Sequutus est Vir Celeb. hanc rationem, ut primo loco collocaret Codices, qui ad rem Theologicam pertinerent, adiunctis scriptis Judaicis et Muhammedanis; secundo auctores Graecos et Latinos, usque ad Carolum M. tertio scriptores Historicos a Carolo M. temporibus; quarto alia scripta recentiorum ad varia doctrinae genera spectantium. Jam de singulis quaedam commemorabimus.

Pag. 15. est Codex Bibliorum Hebraicorum membranaceus e Saeculo XIII. de quo, quia nostris temporibus Critica Veteris Testamenti eo videtur adducta, ut diligentius quam ante tractetur, licet a paucis, et illis non superstitiosis, ipsius Cel Sinneri verba si adscribamus, non videtur absurdum. „*Scriptio hinc est ratio: Singulae membranae quadratae fere paginae in 3. columnas lineis ductis distinctae sunt, — quo factum est, ut neque fere vocabula secunda fuerint. — Characteres literarum grandes sunt, crassi, satis elegantes, scriptor tamen huius textus, vel imperitus, vel supine negligens, (sed quot sunt Codd. qui a scriba docto et perito sint scripti?) omnia haec non pro solita accurate Judaeorum in libris sacris exarandis. Multa enim a prima manu fuerant perperam scripta, levibus dehinc lituris emendata, multa omissa,*

omissa, minuto charactere ad marginem suppleta: (bene fuisset factum, si indicatum esset, an atramentum eandem habere videatur aetatem; et etiam si sunt multa a recentiori manu correcta, tamen inde non sequitur, scriptorem fuisse negligentem, nam potuit in suo codice eam scripturam, quam dedit, habere.) — *Punctorum vocalium atque accentuum, qui per totum librum adiecti sunt, maior est accuratio, — haec a secunda — manu adiecta sunt,* (ab eadem, an a recentiori?) *Vtiosa toties scriptio, scriptoris negligentiam et fixationem prodit; felix nonnunquam error, qui pro lectione possit obtrudi, casui, non meliori codici debetur, cuius auctoritate motus sit scriptor.* Ultima haec viri Cel. talia sunt, quibus assentiri non posse videmur. Quod si enim lectionem casui tribuere velimus, statim id arripiunt superstitiosi, contententque, omnes lectionis varietates esse e casu, et fortuitas, et ideo incertas; quas nemo diiudicare, etiam si sit peritissimus, possit. Essent itaque editores textus vulgati eius, quem quisque haberet, *Deo inuolenti*, et paulatim tota ars critica tolleretur, quod a Viri Cl. sententia longe esse alienum plane confidimus.

Pag. 16. et seq. recensentur Codices bibliorum Latinorum Hieronymianorum, et quae quisque Codex contineat. Non ab re credimus fuisset, si quaedam de illorum Codd. indole et natura essent commemorata, saltem aliquot locis; ex quibus videri possit, num consentiant versioni vulgatae, quae nunc est, an retineant quaedam versionis illius antiquae Italiae, de qua, ut notum, Blanchinus multa laboravit.

Pag. 64. n. 219. est Cod. Membr. Saec. VIII. qui continet Eusebii Chronicon Hieronymo interprete. Cuius codicis, qui etiam differt ab editione Scaligeri, accurata descriptio, digna est quae cognoscatur: lectu etiam digna sunt, quae pag. 98. sqq. de libro, *le fameux livre des trois Imposteurs*, traduntur. Putat nempe Cl. Sinnerus, esse hunc librum partem Saeculi XVII. sive XVIII. Pag. 109. n. 152. est Codex Membr. Saec. XIII. *Lotharii Levitae et Cardinalis liber de utilitate*

utilitate conditionis humanae, quem ignotum fuisse Fabricio, Caveo, et Oudino, et forte esse ineditum, observat Cl. Sinnerus. Accurate describitur Codex anecdotus, scriptus Saec. XVI. *Nili Paradisus s. Carmina tetrosyllaba Hexametra et Pentametra*, additis speciminibus versuum. Pag. 138. recensetur Cod. Saec. IX. continens poemata poetarum Christianorum, editorum iam et ineditorum. Inter alia est carmen de Herico, sine auctore, tributum ab aliis Paulino, Aquilensium Patriarchae. Edidit hoc denuo Cl. Sinnerus, addiditque notas, ad Geographiam atque Historiam antiquam cognoscendam utilissimas, additis etiam variis lectionibus, editionis Abbatis le Boeuf. Pag. 175. est Codex Chart. Saec. XVI. *Pfisi Sicili Politici in Cantica*, Graece, recentior ille quidem, sed tamen, ut Cl. Sinnerus observat, additis etiam speciminibus, auctior eo, quo Meursius, qui hoc opus edidit, usus est. Pag. 245. est Cod. Saeculi XIII. *Salvatoris infantia, seu Thomae Hysmaelitae Tractatus de operibus Jesu*. Diversum hoc opus esse ab eo, quod ab aliis iam est editum, monet Cl. Sinnerus, cui subiuncta est alia narratio, *de assumptione vel transitu b. Mariae*, sine auctore, quae tota edita est. Pag. 278. est Cod. Claudii Caesaris Arati Phaenomena. Differre eum valde ab editione Grotiana, et qua collocationem figurarum, observat Cel. Sinnerus, et qua lectiones; et praeterea esse auctiorem versibus 29. qui iam eduntur. Pag. 299. n. 56. et 331. sunt duo Codd. Martiani Capellae, de nuptiis Philologiae et Mercurii, quorum prior libros habet novem, et est Saeculi IX. alter Saeculi decimi tantum VII. priores. Cuius Scriptoris cum et rarae et paucae sunt editiones, et pauci qui de ipso aliquid dixerunt, haud videbitur absurdum, si ea, quae Cl. Sinnerus dedit, descripta cum Lectore communicaverimus. „*Hi duo, inquit, Martiani Capellae Codices, non modo haud aspernandas vetustatis notam praefereunt; sed uterque, praecipue vero Codex 56. b. antiquior, et maiori diligentia exaratus, nobis aliquando emendatiorem, quam in editis extat, auctorem exhibere videtur.*”

Optimam

Optimam Hugo Grotius olim publicè iuris fecit editionem, et viri eruditi, qui eum præcessit, Bon. Vulcanii labores haud aspernendi; non omnia tamen viros eruditor, vel ad emendandum auctiorem, vel ad explicandam eius mentem, observasse comprobavi, postquam diligentius Codices nostros cum ipsorum editionibus contuli. Multa quidem Vulcanius ex iisdem, quas habemus, glossis eruit, sed non omnia, ne quidem Grotius. Utile itaque fore existimavi omnibus, si ex ipsis Codicibus nostris varias lectiones, glossas etiam, quas neque Grotius, neque Vulcanius adhibuerunt, publicè nunc primum iuris faciam, additis aliquando meis observatiunculis. — Monendum autem, in utroque Codice præmitti ea, quae de vita Martiani Capellae edita sunt in capite eiusdem auctoris, Basileae evulgati apud Henr. Petri 1532. Abi tamen noster codex ab editis, ubi sic legitur: Introducitur in fronte istius libri quaedam Satira, id est Venus, Martiani amica, hos versus in honorem Hymenaei cecinisse. Noster vero Codex ea verba, id est Venus, omittit. Haec Cel. Sinnerus de Codd. Capellae. Subiiciamus et specimen Glossarum, quas ille dedit.

„Et ritu nictantis artificis, priusquam fores aditumque referaris, γυμναστικῆς.

*Glossa. Nictantis dicit, id est vigilantis, a graeco νύξ, quod est nox. Et tangit inorem Romanum: Romani enim cum in bellum essent profecturi, Pontifex mane, antequam pergerent, surgebat, et antequam templum aperiret, solebat verba aut preces fundere in Templo Martis, et tollebat vexilla in manibus, dicens, Mars vigila. Et postea aperiebat templum, ut ingre-
dientes milites precarentur Martem.*

„Ne tu, inquam, despis, admodumque perspicui operis, ἰγερμιον, nescens creperum lapis? nec liquet Hymenaeo praelibante disposita nuptias resultare?

Glossa. Id est resurrectionum. Est vero Egerimion, Liber apud Graecos de Apoteosis, et est Jovis: Cum, inquit.

audieris hymenaeum praehbentem, id est praegestantem esse facta, scilicet carmina, et cum tibi notus sit liber ille Egeerimon elegantissimi et perspicui operis apud graecos, cur creperum sapit, id est dubitas de nuptiis deorum me velle loqui, cum audias Hymenaeum nuptias resutare, id est resnare.

„Atque in conspectu quatuor urnulas adopertas vicissim atque alternis inspectionibus ostendit.

Glossa. Quatuor urnulas significant quatuor anni tempora. Per ferrum significatur fervor et duritia aestatis. Per argentum significatur vernale tempus, quod est clarum et temperatum.

„Haec Saturni vocatur exitium.

Glossa. Exitium Saturni dicitur hiemps, non quod Saturnus exitium pateretur, sed quod infert; hiemalis enim tempore omnium rerum pulchritudo deperit. Unde est ficta fabula de Venere et Adone.

„In secunda autem mansitabant praeter domum Jovis, quae ibi quoque sublimis, ut est in omnibus, praediatus, Quirinus Mars, Lar militaris.

Glossa. Lar militaris, Deus illius ignis, qui a militibus, dum proficiuntur ad militiam, fertur. Novenses di dicuntur, quasi novem salentes, id est Saltatores Jovis.

„De tertia Regione unum placuit corrogari; nam Jovis secundani, et Jovis opulentiae, Minervaeque domus ibi sunt constitutae.

Glossa. Jovis secundani, qui praeevat prosperitatibus; Jovis opulentiae, qui praeevat opibus. Unum autem ex hac regione dicit evocatum, id est Plutonem, quia reliqui iam evocati erant.

„Huic rosis decussatum vincitis fertata connectio.

Glossa. Id est Veneri; decussatum id est ornate.

Adpo-

Adponamus etiam locum ex lib. II. initio, etsi longiore illum, nam Cl. Sinnerus non infeliciter tractasse eum videtur.

Itaque primo, conduceret ne connubium. — ex nuptiali congruentia numero conquirat. Moxque nomen suum Cyllenii que vocabatur, — quod nascenti ab ipso Jove, fidei nuncupatione compactum, ac per sola Aegyptiorum commenta vulgatum, fallax mortalium curiositas asseuerat, in digitos calculumque distribuit; ex quo finalem utrimque litteram sumit quae numeri primum perfectumque terminum claudit; dehinc illud, quod in fanis omnibus soliditate Cybica dominus adoratur; litteram quoque quam vim mortalitatis asserere prudens Sannius aestimauit, in locum proximum sumit; ac sic mille ducenti decem et octo numeri refulserunt, quos per novenariam regulam distribuens, miuensque per monadas decadibus subrogatas, in tertium numerum perite restrinxit. Suum quoque vocabulum per septingentos viginti quatuor numeros explicatum in quaternarium duxit, qui uterque numerus congruenti am bobus ratione signatur.

Is locus admodum torfit omnes interpretes. Ad veram auctoris mentem prope accessit Grotius, qui nomen illud Mercurii, per Aegyptiorum commenta vulgatum esse ΘΩΤΘ indicauit, quum Glossae nostrae nescio quod nomen ΚΥΠΠΙΘ somniarint; primam illam quidem litteram esse X existimarint, pro qua K reponunt. Afferunt autem, ut hoc probent, locum Prisciani de Ponderibus, ubi ait: Si ex utroque latere ductis virgulis finita sit littera X, primum Cybum, id est solidum numerum, ex denario conficere, id est millenarium; hac nempe figura. ΙΧΙ: et hoc addunt eadem Glossae, super statuas Mercurii litteram X clausam scriptam fuisse, et de hoc loqui Martianum Capellam, ubi ait: quod in fanis omnibus cubica soliditate dominus adoretur. Sed haec omnia a mente auctoris aliena. Nomen Mercurii Thouth, vel, uti graecis litteris scribitur, ΘΩΤΘ, hic innuere Capellam patet. In interpretatione

tionem tamen litterae Ω erroſe Grotius videtur, qui ſoliditatem cubicam in eius numero, qui ſecundum vim alphabeti graecorum eſt 800, fruſtra quaerivit. Nam numerus quidem octonarius eſt cubicus, non itidem numerus 800. Soliditas cubica forſan referenda erit ad antiquam formam litterae Ω vel $\mathcal{O}$, quae olim eandem vim habebant. Illa autem forma antiqua huius litterae erat quadrata, vel cubo ſimilis, ut patet ex variis monumentis, quae exhibet Montefalconius in Palaeographia graeca. Eriſtem Capella a figurae ſimilitudine alluſit ad lapides, ſive columnas quadratas, quibus olim Aegyptii ſcientiarum inventa inſculpebant; haec lapides Sophoclis Scholiaſtes ad Eleſtrae verſ. 722. vocat $\kappa\upsilon\beta\omicron\sigma\iota\delta\epsilon\iota\varsigma$ λίθους. Haec Columnas Thoth vocatus fuiſſe, quae deinde ſurgendo numini anſam praebuere, docet Jablonſki in Pantheo Aegyptiorum Lib. 5. Cap. 5. Haec vero lapides ſive columnas in Templis repositas fuiſſe conſtat, teſte Georg. Syncello in Chronographia, et aliis multis. Eorum ſoliditatem cubicam repreſentabat littera Ω in nomine Mercurii.

Haec, licet longiora libenter deſcripſimus, quia ſunt teſtimonio, quam non vulgariter Cl. Sinnerus in univerſa antiquitate tractanda verſatus ſit.

Inter alios multos eminent Codd. Gellii, quorum ab editis varietates exhibitae ſunt p. 383. et Gloſſaria antiqua latina, et integra, et fragmenta, quorum ſpecimina ſunt a pag 387 uſque ad 415. Non dubitamus, quin multi ſint futuri, quibus horum cognitio iucunda videatur. Per multos praeterea antiquorum auctorum habet illa Bibliotheca Codd. inprimis Poetarum, ut Lucani, Ovidii, Virgilii etiam Petronii, cuius a Burmanni editione aſſert Cl. Sinnerus varietates; ſed quia iam nimis verborum feciſſe videmur, mittimus primum hanc Tomum, et ad ſecundum nos convertimus.

Secundus

Secundus igitur totus versatur in exponendis copiis ad historiam mediæ ævi pertinentibus. Huius, ut primi, magna olim pars fuit Bibliotheca Bongarsiana. Ea ratione, qua in Primo Tomo versatus est Cl. Sinnerus. Non nudos librorum commemorat titulos, sed et eos curiose describit, dat excerpta, et non paucas ineditas prius evulgar. Age et ipsi quaedam, quæ cogniti non inutilia arbitrati sumus, descripta cum Lectore communicemus.

Est pag. 46. Codex olim Bongarsii, Sæculi XII, continens descriptionem terræ Sanctæ, Auctore Anonymo. Ex pluribus quæ Cl. Sinnerus dat, ipsi secuti doctissimum Auctorem, hæc sclegimus. Sic autem ille:

Capita tria ultima hos titulos habent,

De fertilitate terræ sanctæ, de vineis terræ sanctæ, de habitatoribus terræ sanctæ.

Es præcipue ideo edimus, quia de hoc argumento, nempe de fertilitate terræ sanctæ, (quam post alios etiam egregie Cel. Shaw in eruditissimo Itinerario vindicavit,) nostro ævo disputatum est. Monumentum, quod edimus, duo fere annorum antiquitatem quæ se ferat, qualis tunc fuerit Terræ S. status sine cupientibus gratum erit.

„Terra autem sancta, sicut et scribitur et legitur, erat
 „in veritate egregia inter omnes terras, licet quibusdam, qui
 „ipsam diligenter non consideraverunt, contrarium videatur.
 „Est tamen fertilis valde in frumento quod fere absque labore magno colitur et crescit. Cum duobus enim bobus, ut sæpius vidi, trahitur aratrum in tota terra, nec est necesse equos annectere propter facilitatem arandi. Sed nec stercoreari ibi unquam vidi terras aut agros, herbas multas sponte profert humus; feniculus, salvia, ruta, et rosæ, passim etiam in campis cresunt; lana succida crescit, in quibusdam frutectis quæ alta sunt usque super genua hominis super terram, et singulis annis de novo cresunt vitis foliis fere similia, et in ipsis cresunt foli-

culi quidam, in quibus est lana, quae colligitur circa festum Michaelis. Cannae mellis similiter crescunt ibi in locis opportunis quae sunt similes canis communibus exterius, sed majores multo. Interius enim non sunt &c.

Magna deinceps recensetur multitudo Chronicorum partim ineditorum, quae ad antiquam domus Austriae et regum Franconicorum historiam pertinent, et latina, et antiqua lingua Franco-Gallica conscriptorum. Inter quae ommittitur, nec lectu est inuicendum, quod totum iam editum est, carmen germanicum de Bello Argovicensi, (p. 81.) quo Helvetii iussu Concilii Constantiensis Frederici Austriaci editionem inuaserunt. Coniuncta sunt cum hoc carmine varia de Conventu Frederici Imperatoris cum Carolo Burgundiae Duce in urbe Treverorum habito, anno 1473. et de nuptiis Marchionis Bydensis cum Austria anno 1447. celebratis.

Excipit Codex continens narrationem Anonymi de Praelio Laupensi. Apparet ex illis particulis, quas Cl. Sinnerus edidit, eruditis subinde subiectis animadversionibus, quae ratio fuerit eo tempore civitatis Bernensis et Civitatum Silvaticarum.

Pag. 109. Commemoratur Anonymi Historia Pisanorum, Gallica, scripta Saeculo XV. Incipit a prima urbis origine, et pertinet usque ad annum 1405. quo Florentini Urbem Pisanorum, prodicione Iohannis Gambacurtiae, post longam obsidionem expugnarunt, quo bello Pisani amisere libertatem. Multa ex codice sunt edita a Cl. Sinnero, et observationibus ad historiam eius temporis spectantibus egregie illustrata. Pag. 338. est carmen Graecum historicum, de bello sacro Christianorum, a Godefrido Bullonio et Petro Heremita, usque ad tempora Michaelis Palaeologi. Specimen est hoc:

Θεωραει

Θελωσθε ἀφ' ἑσθ' ἀφ' ἡσιν ἀγαλλῆν
 Καὶ ἂ κ' ἔλεος καμὲ ἀνεσθ' ἀπ' ἡσιν ἀγαλλῆν
 Ὅταν τὸ εἶος ἦται ἀπὸ Κτιστοῦ κρημ
 Ἐξακτὸς χιλιάδων δὲ, καὶ ἑξήκτ' ἐκταυτάδων
 Καὶ δέδεκα ἰνιαυτοῦ, τὸσων καὶ εἶχε πλεον
 Διὰ συνέργειας καὶ προθυμίας, μετ' ἑσθ' ἀπὸ τῶ κατὰ
 Τῶ μακαρίῳ ἐκείνῳ Φεβριῶν εἰρημίας
 Ὅστις ἀπ' ἡσθ' εἰς τὴν Συρίαν καίθει παρακοίησι
 Ἐσθ' εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα, εἰς τοῦ Χριστοῦ τὸν τῶσον.

Ad quos versus haec observat Cl. Sinnerus: *Versibus* politiciis, quos sic dicitur dicitur, quia in trivis per urbes recitabantur, exaratum est Carmen nostrum, lingua graeco-barbara, metra Jambica quindecim Syllabarum. — Sufficiamus carmen nostrum idem esse quod saepe citat Joh. Mevsius, glossario graeco-barbaro, sub titulo Anonymi de Bello sacro, cuius metra cum nostris eadem sunt. Haud dubitamus, quin multa lectu digna hic reperiantur, quamvis et sermonis barbaries, et scripturae vitia quamplurima, hunc laborem molestem redditura sint. Antequam ad Tomum tertium progrediamur non possumus non indicare, egregiam nobis videri collectionem operum et monumentorum historicorum a Bongarsio olim factam, et adhuc in Bibliotheca Bernensi supersistere. Multa sane deprehendimus, quae ad bene et accurate cognoscendas res Saeculi XV. et XVI. egregie sapere videntur, non pauca itidem ad nostram Saxoniam, et turbas a crypto Calvinistis excitate spectantia. Neminem spondemus poenituerit, etiam hunc Tomum totum perlegisse. ita est et rerum varietate, et doctissimi Cl. Sinneri subinde adiectis observationibus, distinctus.

Tertio iam Tomo paululum laboris tribuemus, et pauca quaedam, ne nimis evagati videamur, seligemus. Absolvitur hinc Tomus duabus partibus, quarum una continet

net quae ad Jurisprudentiam, Medicinam, Mathematicam, variaque eruditionis et artium genera spectant: altera habet Criticos - Epitolographos, Lexica, Grammaticos, Rhetores et Poetas medi et recentioris aevi. Accessit Supplementum, varia, prioribus comis omissa, tractans, cum Indice in omnes Tomos satis copioso et instructo.

- Memorabilis videtur, quae indicatur p. 61. *Transactio de Juribus Regni, inter Henricum III. et Barones Angliae, condita anno 1267.*, cuius, quia deest inter acta Rymeriana, satis magnam partem vulgavit Cl. Sinnerus, vocibus etiam Latinitatis recentioris brevibus notis illustratis.

Neque omittendus Codex, cuius descriptio pag. 103. haec est. *Johannis Nepi Florentini ad Patrum Medicum Laurentii Filium, de moribus libri quatuor, Florentiae 1550. Scriptum est, utquit Cl. Sinnerus, opus stilo satis nitido, multifaria, uti nobis visum est, doctrina refertum; in dialogos quatuor, vel libros distributum; inscriptum Petro Mediceo, Laurentii filio, fratri Leonis X. Pontificis. — Hoc opus, et autorem, quot nobis evolvere licuit, Bibliographi praeterierunt, dignum quod typis edatur. Prior codicis pars exhibet Platonis de Republica libros, ex versione latina Uberti Decembrii, Manueh Chrysolorae discipuli de quo etiam frustra evolimus Fabricii Biblioth. graecam et alias.*

Proderit itaque antiqua haec versio, quae sine dubio ex codice facta est, et usum criticum habere potest, si quis Platonem de novo, quod optandum est, recentere aggrediatur.

Edita est pag. 143. Epistola Henrici Bullingeri ad Berchtoldum Hallerum, de ratione studii; quae quia non vulgaris iudicii et peritiae est, cum Lectoribus communicandam duximus. Post exordium breue, sic habet:

„Imprimis necesse est, ut diem dispartiaris in partes, quibus et ecclesiastica officia expedias, corporis curam incedendo,

„edendo, bibendo, deambulando, aut otiando, agas, accedentes audias, iis consulas, iis denique discutias quaestiones, et literis invigiles, cum sacris, cum prophanis. Auroram impendito studiis severioribus, ac sacris. Post meridianas locato prophanis; post prandium ac coenam iis deambulando responde, qui (ut fieri solet) nos adeunt, et senties, quod alias non crederes, partitione ista temporis, et quod suo quaeque facias tempore, laborem omnem aliquo modo levare, et brevi multa posse fieri et celeriter. Sacra lecturus oratione fideli incipito. Nolo ut quorundam more legas, qui nunc in Veteri, mox Novo Testamento legunt, iam vero commentarios consulunt, nunc aliud instituunt. Sacra lecturus, integrum tibi authorem aut librum propone nec aliud tibi fume quam istum rito absolueris. Exempli causa Mosen lecturus Genesim, aut Deuteronomium, quae Mosaicorum operum nucleus sunt, ab ipso protinus capite ordior primo, progredior ad secundum, et sic denique. Non enim aliud legendum occipio, quam istum absolverim. Ceterum dispartior et Authoris capita in dies, ut quaeque dies vel integrum habeat caput, vel dimidiatum. — Nec aspernor veterum aut neotericorum Commentarios, sed iis modice et certo modo utor. Nullum vero invenias certiore exponendi modum, quam si consulas Hebraica in Vetere Testamento, Graecanica in novo. Sed quis hoc potest? — Tot nunc sunt studiorum subsidia (*quanto magis nostro tempore!*) in utraque lingua, ut omnino discere nolit, qui difficultatem aut insuperabilem laborem caufarit. Tot sunt translationes, tot Annotationes, tot Commentaria doctorum hominum, tum prisca, cum nostri Seculi; tot sunt rudimenta, introductiones, Grammaticae, Dictionarii, ut aliud alio sit clarior. — Sane omnibus aliis domis praefero, si quis non prorsus alienus sit a linguarum cognitione, homo alias pius, doctus, et iudicio pollens, prophanarum literarum lectionem volo nihilominus sit accurata et solida, ut non prius
 F f
 „ alius

„ alius fumatur in manus author, quam prior ille ad finem
 „ usque sit lectus et perlectus. Interim nolo te vagari in
 „ authoribus, ut nunc huius, nunc illius principium libri vel
 „ finem legas, ceteris neglectis. Nam obnubilat et memo-
 „ riam diltrahit et conturbat. Inprimis autem legendos
 „ cenfeo historicos et philosophos. — Medullam vero, cum
 „ Graecarum, tum Romanarum historiarum, legerit, qui vi-
 „ tas Plutarchi legit. Brevia scripsit Iustinus, copiosa Li-
 „ vius. Sacra Josephus, historicus nobilissimus. Nec in-
 „ terim aspernandus est Eusebius. Volo autem in iis ob-
 „ serves hominum mores, consilia, eventus, actus, ut inde,
 „ ceu ex humanae vitae speculo, exempla liceat produce-
 „ re. — Ex Philophis, si christianam Religionem spectes,
 „ nullus similior nostris L. An. Seneca, is in primis legen-
 „ dus est. Huic iungantur Ciceroniana: Cicero enim,
 „ amoeni et iucundi ingenii homo, breviter, perspicue, et
 „ facili eaque instructissima eloquentia, colligit quae apud di-
 „ versos Philosophos intricate traduntur.

„ Inde si solidum malis legere, et ex professo philoso-
 „ phicum virum, Platonem legas. Nam ut Cicero alias in
 „ Oratorio praefat, sic Plato in Philosophia. — Inprimis le-
 „ gatur Tertullianus de praescript. haeticorum liber.
 „ Subdatur qui de Trinitate adversus Praxeam conscriptus
 „ est, et Apologeticus adversus gentes. Huic iungantur
 „ duo isti celeberrimi Libri D et non Magni Athanasii adver-
 „ sus gentes scripti. Rursus elegantissimi isti, doctissimi et
 „ piissimi 6. de inst. divina libri Luc. Caelii, Lactantii Fir-
 „ miani. Septimus chiliasten recipit, et idcirco cum iudi-
 „ cio legendus. — His pulchre iunxeris doctos Augustini
 „ de doctrina Christiana libros. — Ceterum Poetica dele-
 „ ctat, movet, et pulchre imo evidenter pingit cum sceleri-
 „ bus sceleratos. Ad delectationem ergo legas, ut leves stu-
 „ dii nauseam; interim tamen dicendi vim observes et homi-
 „ num mores discas. At certos ego a te legi velim, Home-
 „ rum

rum, Virgilium, Horatium, imprimis Terentium maxime, et Ovidium. — Denique et Institutiones oratorias Quintilianii. —

Insignem hanc epistolam, etsi longiorem, libenter descripsimus, quia iudicio est, veteres optime, et fortasse melius quam nostri homines, intellexisse, quid, et qua ratione legendum sit.

Multas alias, et ad doctrinam, et ad sacrarum et politicarum rerum cognitionem, a summis viris scriptas epistolas, edidit Cl. Sinnerus, quas, ut totum opus, legendas, vehementer commendamus, quia plura commemorare hic locus permittere non videtur.

S Y S T E M A J U R I S G E N T I U M,
quod — sub Directoratu **FRANC. WENCESL. STEPH. DE CRONENFELS,** J. U. D. Sac. Caes. et Apost. Maest. a Consiliis apud inclitum in Castro Praegenſ Appellationum tribunal, Facultatis Juridicae Praesidis et Directoris &c. publicae disputationi submittit **ADALBERTUS S. R. I. Comes CZERNIN DE CHUDENITZ** Sacrae Caesarae Regiae Apostolicae Maestatis Camerarius.

Pragae, 1768. pag. 404. in 4to.

In Universitatibus litterarum, praecipue Romano-Catholicis Germaniae, mos est atque consuetudo valde laudabilis, ut summorum virorum filii, cursu academico absoluto, integros, atque a suis doctoribus conscriptos libros, publice defendant; unde fit, ut libri saepenumero praeclari, qualis etiam hic est de quo iam dicere instituimus, proferantur in lucem; alioquin aut prorsus non, aut certe tardius prodirent.

turi. Intelligimus autem et ex opere cuius titulum supra posuimus, abstinere Scriptores Romano-Catholicos, hoc nostro tempore a certis quibusdam praeiudiciis, quae semper ab eorum religionis principiis putabantur inseparabilia; saltem certis ea terminis circumscribere. Prae ceteris vero ius naturae et gentium, fundamentum Iureconsulti uniuscuiusque solidi atque iudiciosi, inter eos ex aliquo tempore, via a celeberrimo *chistatio* bono successu aperta, efflorescere videtur. Loquimur vero tantum de meliori illorum parte. Nam *Defingius* et *Bandeius*, homines, ipsis fatentibus Romano Catholicis sagacioribus, nullius momenti, dudum et suo merito contemnuntur. Auctor systematis Iuris gentium, quod lectoribus proponimus, ornamento revera est Academiae Pragensis. Est idem ille, ut ex ipso libro pag. 1. 125. vidimus, qui anno 1765. Ius publicum universale, disputationis forma simili, cum plausu eruditorum edidit. Rumor tunc erat, *Schredtium*, Professorem Pragensem, esse auctorem, et quantum nos scimus, nemo dubia contra eam opinionem movit. Nam est vir solida doctrina, et iudicio subaecto. Ex libro eius hoc quoque apparet, eum optimos protestantium scriptores iuris naturae et gentium legisse. Opera *Grotii*, *Puffendorffii*, *Cocceii*, *Burlamaqui*, *Huberi*, *Achenwallii*, *Kulpisii*, *Thomasi*, *Boehmeri*, *Vatteli*, *Darjesii*, *Wolffii*, *Jesii*, multorumque aliorum, non solum ei fuere nota, sed iis quoque bene usus est. Nulla est in haeresi, sed ex omnibus id, quod ei visum est optimum, elegit. Refellendo alios semper modestiam coniunxit omnique abstinuit acerbitate. Quid plura? ex adverbo oppositus *Defingio* et *Finetto*. —

Nunc vero et disponemus argumentum, et summa proferemus principia, ut deinceps de toto iudicare possimus opere. Principio nonnullas notionis et ambitus iuris gentium praemisit praemonitiones. Neque hic consuetudinarium ius adsumsit auctor, sed omnes inter populos liberos ex regulis decori tantum deduxit consuetudines, pag. 5. Ius gentium

gentium, ut moris est, in absolutum et hypotheticum divisit, illud vero iterum in perfectum et imperfectum, ab eorum igitur sententia diicedit, qui, (ut nobis videtur meliori ratione,) de necessitatis officiis tantum in iure naturae et gentium agunt, pag. 12. Summum auctoris principium est aequalitas et perfectio populorum, pag. 14. Hoc autem ordine ipsum systema est persequutus: prima et altera parte iura atque officia liberorum populorum, quae pacis tempore erga se invicem praestant, et absoluta et hypothetica, tertia vero et ultima ius belli, cum quo simul doctrinam de pacis foederibus et legationibus explicavit. Officia absoluta gentium liberarum sunt aut officia erga se ipsas, aut perfecta erga alias, aut imperfecta erga exteras nationes. Ad classem primam, de qua in cap. I. agitur, pertinent et omnia officia, quae ad sustentationem sui ipsius et perfectionem spectant, et iura ea quae ut augendae salutis reipublicae media sunt consideranda. Officia absolute perfecta populorum erga se invicem, (cap. II.) omnia nituntur hoc principis: natio nulla alteri inferre iniuriam neque eius statum reddere deteriore debet, quod tamen aequalitate et libertate naturali violatis fieret, quod propterea inprimis vitandum est. Itaque, natura, nullus ordo aut praerogativa in liberis populis est, sed eiusmodi praerogativae nituntur tantum pactis et institutis. (Auctor admodum leviter tangit doctrinam de officiis populorum liberorum, et ipsorum principum, ratione honoris externi. Nihil v. c. de novorum titulorum assumptione et agnitione dixit, quae tamen res est minime praeterenda, cum exempla in historia nova memorabilia reperiantur.) — Unaquaeque gens, ab omni erga alias abstinere debet superbia; nec ullo modo imperium populi inculti, praetextu morum illius emendandorum, ad se trahere potest. Iure igitur tyranno potestas defendendi subditos alienae regionis adversus principis iniuriam negatur, et quomodocumque se interponendi negotiis externi regni, nisi quid de suo iure detrahatur, aut eo evi-

denterr eipublicae salus periclitetur. — Quatenus republica aliqua teneatur nec ne, damna alii genti a suis civibus illata, ut latrocinis, piratica, rapinis, et talibus, praestare, reos tradere, aut multare? id cum aliis eo pertinentibus quaestionibus accurate examinatur. — In diiudicandis imperfecte absolutis officiis, (Cap. III.) maxime auctor *Leibnizium* sequutus est duce. Principia hoc in loco praecleara occurrunt, imprimis ratione diversitatis religionis. Inter alia pag. 177. „Caeterum, ait, quemadmodum „diformitas religionis non tollit communionem iuris naturae inter gentes, ita nemo dixerit, communia siue necessitatis, siue humanitatis iura, gentibus ex capite heterodoxae „religionis deneganda esse, quin potius omnia socialitatis officia ipsis ex aequo praestanda veniant.“ Vehementer optandum est, ut semper ita cogitent Catholici. Nunc ad alteram venimus partem, quae de iuribus hypotheticis liberorum populorum, domi, itaque de possessione et pactis agit. Primo de Possessione in universum, eiusque acquisitione primitiva, nempe de occupatione, loquitur. Ad quaestionem: an Oceanus possit occupari? respondere ut possit, duplicem auctor fecit distinctionem: primum inter totum Oceanum, eiusque partes singulas; deinde inter ius possessionis et principatum. Nationes liberas occupatione singulas partes Oceani nonnunquam, excepto tamen dominio summum simul imperium acquirere posse existimat. — Cap. II. iura et possessionis effectus in populis liberis explicat. Ad tria capita auctor ea redigit, ad possessionem, ad usum, et ad venditionem: (nos tamen possessionem non tanquam effectum domini considerare vellemus, multo magis causa est primitiva domini, siquidem occupatio adiuvante possessione efficitur. Malimus tunc dicere, possessionem in statu naturali fundamentum esse domini.) — In quaestione: fit ne in statu naturali, itaque etiam in liberis populis, traditio ad rem vendendam necessaria? neque *Grotio* assentitur, qui omnino eam defendit, neque eius adversario, neque *Puffendorfio*,

dorso, qui quadam distinctione defendendam esse putavit; sed media processit via, atque certis demonstravit rationibus, nullam ad dominium consequendam traditionem esse necessariam, sed ad illud tantum exercendum. — De praescriptione quidem nihil constituit, sed praecipue ab eorum partibus stare videtur, qui praescriptionem a nostra memoria longissime remotam, non tam ob tempus praeterlapsum, quam ob argumentum, quod deest adversario, accipiunt. Capita tria ultima huius partis exponunt pacta, Cap. III. in genere liberorum populorum pacta, in IV. speciatim foedera, et V. pacta accessoria, distribuit est. Pactum id, in quo peccatum est, auctor neque omni tempore effectivum, neque semper irritum existimat. Si enim error promittenti tribuendus sit, stat pactum; contra ea si in accipiente sit culpa qui alterum in errorem, aut negligentiam aut, malitia induxit, irritum est pactum, et hic praeterea alteri damnum praestare tenetur, si error essentialis, nec tantum fortuitus; in quo posteriori tamen promissum, ex iudicio auctoris, stat, quanquam indemnitati sit locus. Si denique error a tertio originem habeat, inter se invicem obligantur paciscentes. — Pactis vi, eaque illegitima extortis, verum inter gentes liberas tribuit valorem A. et talem necessitatem non obesse libertati agendi recte existimat, dum ex duobus minimum malum eligere possimus. (Libertas summa, ubi ex duobus necessario eligendum unum est malum! Tunc demum liber ago, cum nihil me impedit, ex omnibus possibilibus et licitis, quae ratione certi cuiusdam suppositi locum habere possunt, ea eligere, licet, quae mihi quidem maxime arrident. Potest ne id dici de Principe, vi armorum ab hoste coacto, ut praescriptas accipiat condiciones? Obiectio, quam auctor de foederum obligatione deduxit, facile tolli potest. Pactorum inter gentes liberas longe alia est ratio. Nam si victor iustam belli causam habuerit facile intelligi potest, armis subactum propterea pacem extortam colere debere, quod ipse violator iam tenetur

tenetur satisfacere alteri, quae erant pacis condiciones, quanquam antea non promiserit. Posito autem quod innocens a fortuna belli fallaci opprimatur, et a victore pacem incommodum afferentem accipere debeat, ea quidem stare non potest, cum medio armorum strepitu sit extorta. Sed par, depositis armis, factisque antea induciis, itaque tempore eo, quo coactio realis cessat, ab utrisque, ut mos est, denuo comprobata, rata esse debet, etiamsi victis a victore ipso sit iniuria illata. Obligatio vero non tam ex promissione mediis armis, quae tanquam extorta est irrita, quam e comprobatione posthac facta, libera, est deducenda.) Pacto ab usurpatore sancito, neque respublica, neque princeps legitimus tenetur, nisi aut reipublicae adferat utilitatem, aut a principe legitimo denuo comprobetur. Belli foedus magis esse defensivum quam, offensivum, auctor putavit, non ex ea quidem a *Grotio* ratione prolata, *quod foedera belli offensiva sint odiosa, et defensiva favorabilia*, sed propterea, quod defensiva naturali foederum fini, nempe communi securitati sociorum, maxime convenire videntur. — Itaque Auctor prudenter, et longe aliter ac plerumque a Romanae fidei sociis fit, hoc loco de Christianorum foederibus cum infidelibus factis, et de pactis religionis causa iactis, iudicavit. — Ab auctore divisiones foederum, nobis non ignotas, in paria et imparia, in belli et pacis foedera, in determinata et indeterminata, in realia et personalia, non praeteritas, sed bene explicatas esse, unusquisque facile nobis non dicentibus intelligere potest. Tertia pars, quae ius belli continet, duabus constat partibus, quarum prima de statu belli ipso, observandisque inter gentes liberis officiis, altera de pacis foederibus et de Legatis agitur. Jura belli (Sect. I.) sequentibus sex capitibus explicantur: Caput I. est de iure belli in genere quod auctor non solum ex parte iuris gentium, sed simul quoque ex iure Suprematus, consideravit. Cap II. de iustis et legitimis belli causis, Merito hic causam belli ab occasione et initio eius distinguit,

xix et bella sic dicta recte punitiva reiecit, quorum defensionem *Grôtius* et *Daries* susceperant. — Perfeetorum tantum violatio officiorum, nullo autem modo imperfeetorum, est iusta belli causa. Merus propter crescentem alienae nationis potestatem, neque conseruatio aequilibrii, quod a plerisque tam strenue defenditur, ius dant belli inferendi; imminens ad minimum iniuria et periculum, moraliter debent esse certa. (Utinam libellus praecclarus *Jyffii*, de aequilibrii chimæra, non fuisset auctori ignotus. Omnino digna est haec materia, quae accuratius, quam hic factum est, explicetur. Quaestiones sequentes: quando talis certitudo moralis adfit, et quando talis tantum esse videatur? ex quibus rationibus ea cognoscatur? quid faciendum reipublicae crescente vicinorum potentia? sintne media licita impediendi, quo minus vicinus crescens regno nostro noceat? quatenam ea sint? omnes istae quaestiones accuratissime explanandae, neque praetereundae fuerant. De bellis religionis causa susceptis praecclare iudicat. — Bellum tunc demum esse licitum, ait, ubi media mitiora nihil profunt: recte. Sed sed sub certis tamen conditionibus non simpliciter; istas hic praeterire non debebat auctor, propterea quod inconsequentiae inde duci possunt. Quomodo autem inde necessitas belli indicendi appareat, nos non intelligimus, cum plerumque id fiat hostilibus armis iam diu expeditis. — Cap. III. de hostium iuribus in hostes. Omnia, quae de his dici possunt, hoc nituntur principio: „Gens in bello „iusto habet ius, non tantum plenam a gente laedente ex- „torquendi satisfactionem, sed et tantam violentiam adhi- „bendi, quanta sufficiat ad superandam hostis iniusti resi- „stentiam, ad eius vires frangendas, ad ipsum adigendum, „ut ab hostili animo desistat, et amplius nocere non possit.“ Igitur est licitum milites hostium interficere, minime autem cives hostium incrimere. Ratione distinctionis, quam nonnulli inter licita atque illicita fecerunt arma, dubitare auctor videtur. (Nos non perspicimus rationem, cur, se-
Gg cundum

eundem ius naturae, ab usu cuiusdam generis armorum abstinendum sit, quanquam et consuetudine aut pactis tale quid constitui possit.) — Stuprare hostium mulieres, omni tempore iniustum est. — Praedari omnino licet, contra vastationem rerum, quarum hostis est dominus, eatenus, quatenus illius vires bellum continuandi debilitatur. — Cap. IV. de victoriae iure. Victoria auctori est *praevalentia armorum in hostes, vel, in operationis bellicae exitus, quo quantitas vis unius hostis efficit, ut alter porro resistere nequeat*. Jura victoris sunt: 1) ius plenam postulare ut satietat; 2) ea, quae armis redigit, conservare; 3) victos eo redigere, ne victori ullum porro inferre damnum possint; 4) denique hostes ad deponendum arma cogere, ut bellum finiatur. — Captivi non sunt interficiendi. — Cap. V. de pactis inter arma sancitis. Magna hic diligentia de induciis, de litteris comitatus, liberi, de militibus in securitatem datis, de transactionibus, de redemptione, et talibus, auctor egit. Cap. VI. de neutrius partis studio, atque auxiliis. Auctor multam operam navavit, quaestionum huc pertinentium interpretandarum causa. Num sufficienter? id quidem non credimus. Passim certe dubia quaedam subeunt animum nostrum. Notionem genericam neutrius partis studii, ex difficillimis esse capitibus iuris gentium, imprimis applicando, existimamus, et nostro quidem iudicio nunquam satis accurate ista materia tractata est. Sectio secunda partis ultimae capitibus IV. constat. Cap. I. de pacis foederibus et sponcionibus. Auctor regi captivo, sine ullo discrimine ius pacem faciendi ratam tribuit: (nos quidem putamus, pluribus sententiam *Grotii* arrisuram.) — Ex sponcionibus summis in angustiis factis, obligatio exoritur. — Cap. II. de perenni dictorum factorumque venia atque oblivione, (amnestia,) et pacis foederum duratione. Quaestio: Sitne universalis oblivionis lege, restitutio regionum locorumque occupatorum tacite subintelligenda? sine omni exceptione affirmatur, tamen ratione rerum mobilium negatur. — Triplici modo pax rumpi potest,

potest, aut rempublicam omnem, aut singulos eius subditos, aut socios pacis foedere iunctos violando — Cap. III. de pacis conciliatoribus, et sponfionibus pacis foederum. Nemo absolutae potestatis princeps, se bellum gerentibus conciliatorem obtrudere potest. — Neque sponfio invito populo eo praestari potest; contra quem ea valere debet. — Sponfor pacis, si pax rumpitur; adfectos non prius, quam rogatus, adiuvaré debet. Cap. IV. de Legatis. Hoc caput voto nostro non respondet. Classes Legatorum diversas A. non plene indicavit, et quaestionem de iure mittendi Legatos, de quo tamen diu multumque certatum est, leviter tantum tetigit. Cur auctor subsidiis non est usus, quae in primis *Wicquefortus* et *Pattellus* suppeditarunt? In universon, nihil in compage operis reprehendi potest, nisi quod rarius tantum exempla prolata sunt. Talia, paucis exceptis locis, omnino desiderantur, etsi sunt ex historia veteri nonnunquam repetita. Expositio iuris gentium eo magis utilis redditur, si exemplis e historia, eaque novissima depromtis, exornatur: luculenter tum huius disciplinae usus apparet, et assuescimus, ut omnia ad agendum transferamus. Haec tamen omnia de huius libri vero pretio nihil, aut certe parum detrahunt.

*THESAURI DISSERTATIONUM JURIDICARUM
selectissimarum in Academiis Belgicis habitarum.*

VOL. I, TOMVS II.

Bremæ et Lipsiae, sumptibus Io. Henr. Crameri, 1769.
386 pagg. quaternis.

Cum nuper Tomum I. indicarem, de huius collectione, ab *Oelrichio V.* Amplif. institutae, praestantia et consilio mentionem fecimus. Nunc magna cum voluptate Tomum alterum indicamus. Tenendum vero est,

Gg 2

est, dissertationes, quas hic Tomus continet, etiamsi aucto-
rum doctrinae solidae documenta praebeant non contem-
nenda, tamen superiores non aequare. Sunt vero sequen-
tes, et numero quidem continuo hic propositae:

VIII.) *Ger. Schroederi*, Leydae Batavi, Dissert. inaug.
ad Leg. II. ff. de LL. et Sct. &c. Lugd. Bat. 1737. Haec
dissertatio est diligenter scripta; et critice et dogmaticae de-
scriptiones, eo in loco allegatas, *Demosthenis* et *Chryssipi*
explicat de lege.

IX.) *Luc. Tripp*, Drenthini, Dissert. inaug. de parte
ventris hereditaria, ad L. III. D. si pars hered. pet. Traj. ad
Rhen. 1736. pagg. 29. Haec decantata lex critice, historice et
iuridice examinatur. Omnia autor ea, quae ad partem cri-
ticam pertinent, dubia, et coniecturas Doctorum de lectione
in hunc Pauli locum, congescit, imprimisque haec verba: Sed
et tergeminos senatores cinctos vidimus Horatios, ab emen-
dationibus vindicavit non necessariis. Historica pars spectat
ad historias multiplicis partus, quas *Paulus* commemorat,
quibus hic nonnulla alia exempla, aut magis fabulae, sunt
addita. Quod vero attinet ad partem criticam, ea verum
a Paulo prolatae opinionis sensum explicat, et respondet ad
quaestiones quae hic possunt obiici, quibus tamen enodan-
dis non admodum multae difficultates superandae fuerunt.

X.) *Theod. Woertmanni*, Traiectini, Disput. iurid. ad
L. un. π . si quis ius dic. non obtemp. Praeside *Jac. Voor-
da*, hibijs Traj. ad Rhen. 1738 pag. 55. Iste pandecta-
rum titulus hic ad verbum explicatur, eamque ob causam
non pauca, ne tironi quidem ignota, etiam hic leguntur.
quae

quae ad compendium optime referri poterant, imo etiam debebant: v. c. quid iurisdictionem defendere significet, quid sit magistratus, et talia, quae nos mittimus, et ad graviora animum advertimus. Ulpiani sententiam, Duumviros in municipiis auctoritatem iurisdictionis suae potest non debere defendere, auctor sic interpretatur: Duumviros quidem sua exsequi iudicia posse, excepto tamen casu, si reus repugnasset, tum ipsos eum poena afficere non potuisse, sed ad praesidem provinciae rem deferre eos debuisse. De extremo in iurisdictione A. varias enarravit opiniones, et tandem ad illorum accessit partes, qui executionem iudicii simul intelligunt. Hanc constitutionem etiam pertinere ad accusatorem, *Labeo* dicit. Putat vero auctor, de casibus illis in vindicatoriis actionibus id esse intelligendum, ubi accusator recusat, id, quod a iudice decretum est, tradere possessori.

XI.) *Adolph. Fischer*, Amstel. Bat. Disput. inaug. ad L. XXV. n. de fideic. et mandat. Lugd. Bat. 1709. pagg 81. Auctor hunc locum esse vulgo dictam legem fugitivam putavit, quae ad titulum de minoribus XXV. annis pertineat. Mavult igitur eam cum L. 16. pr. D. de minor. quae non minus quam haec ex Ulpiani undecimo libro ad Edictum desumpta est, coniungere, et emendationem, quam *Contius* protulit (Lect. subces. II. 3.) verbis *ei in eis*, et *his in his* mutatis recipere. Sensus igitur foret: pupillo, aut personae cuilibet in univ. quae sub tutela est, in eo casu, ubi quis pro ea sponsor pacti,

G g 3 invito

invico tutore inki, factus fuisset, restitutione in integrum opus non esse, sed esse iam ipso iure tutum, siquidem iuram tali sponsori actionem ad interesse contra pupillos concedunt.

XII.) *Ottomio Arutzenii*, Arenaco - Gelri, Dissertat. iurid. inaug. de Milliaro aureo, ad L. CLIV. D. de V. S. Traj. ad Rhen. 1728. pagg. 95. Tribus in partibus *Arutzenius* de etymologia et significatione verbi, miliarii, egit, de milliaro aureo ipso, quod Romae est, tandem de quaestione: utrum miliaria ab hac columna, an magis a moenibus numerata fuerint? Non, ut *Brissonius* et *Lippus*, existimat, hanc statuam auro solidam fuisse, sed verisimile reddit, non nisi inauratam, et caelatam, ceterum marmoream fuisse; qua in re praecipue ad *Miffonis* testimonium provocat, cuius fidem sequitur. Ad quaestionis summam contra expressa verba legis 154. D. de V. S. respondit, et operam in *Hofseimii* opinione refellenda perdidit.

XIII.) *Wilh. Cornel. Tepell*, Culemburgensis, Disp. inaug. ad L. LXVI. D. de Donat. int. vir. et uxor. Traj. ad Rhen. 1736. pagg. 123. Occasione huius loci ostenditur, quam accurate tempus contractae donationis observandum sit, ut donatio ante nuptias a vera inter virum et uxorem donatione recte distingui atque accurate possit. Sed haec nemo ignorat.

XIV.)

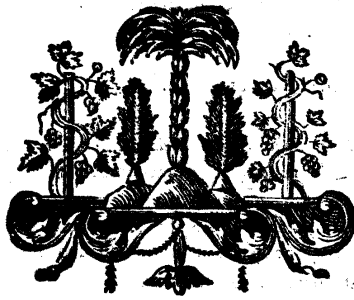
XIV.) *Ioan. Leonh. Wintgen*, Duisburgensis, Differt. inaug. de animalibus ferocibus, qua vulgo iter sit non habendis, ad E. XL. XLI. XLII. D. de aedilit. edict. Traj. ad Rhen. 1730. pagg. 145. Hae leges, ex antiquitatibus et institutis Romanorum accurate explicantur, et multa doctrinae et lectionis copia.

XV.) *Dionys. Godefr. van der Kessel*, Daventriensis, Differt. inaug. de usucapione partus et foetus rei furtivae Lugd. Bat. 1761. pagg. 179. De hoc argumento summa diligentia et iudicio egit auctor. Obiter nonnullas annotationes in diversa alia addidit, v. c. de usucapione pro herede; in regulam iuris, favorabilia extendenda esse, odiosa restringenda; in *Branchu* Observat. cap. XVIII. et XIX. et alia plura.

XVI.) *Fovo Sytzer Reiding*, Differt. inaug. ad L. XIX. D. de ritu nupt. Franequerae 1747. pagg. 265. Demonstratur, quatenus pater, post tempora legis Juliae de maritandis Ordinibus, sine respectu potestatis patriae, cogi potuerit, ut consensu suo liberorum suorum matrimonium comprobaret.

XVII.) *Engelb. de Man*, Noviomago-Gelri, Differt. inaug. de thesauro, ad L. III. §. 3. D. de acquir. vel amit. possess. Traj. ad Rhen. 1740. pag. 303. Quaestio est haec: a quonam tempore possessor fundi, in quo thesaur-

thesauri in terra absconditus latet, etiam huius thesauri possessor sit iudicandus? Diverfarum regionum, diversissima in his iura sunt; ut adeo, etiamfi quid naturalis aequitatis sit facile intelligas, tamen, quid iuris sit in universum, non aequè definire possis. — Rogamus Editorem, ut ne consilium continuandae huius Collectionis abiiciat, sed prosequatur potius ea alacritate, qua scimus bonis eum litteris bene cupere.

NOVA ACTA ERUDITORUM

publicata Lipsiae

Calendis Junii Anno MDCCLXXII.

CONSTITUTIO CRIMINALIS THERESIANA,
*ſeu Romano-Caeſareae, Hungariae, et Bohemiae Et. Reg.
Apoſtol. Maeſt. Mariae Thereſiae, Archiducis Aſtriae
Conſtitutio Criminalis.*

Viennae, apud Joh. Thom. de Trattnern, 1769.
pagg. 282. fol. ſine additamentis, et cum XVII.
tabulis aeneis.

Nulli iuriſprudentiae parti magis neceſſaria, quam iuri
criminali, fuit emendatio. Praejudicia enim invete-
rata, quae turpitudini ſunt humanitati, indeterminata et flu-
ſtuantia principia, (quae hoc minus hic toleranda ſunt, quo
magis ab illis pendet civium ſalus,) communem omnino requi-
runt emendationem. Id autem neque uno tempore, neque
omnibus in regionibus ſimul, neque ubique eadem per-
fectione poteſt effici, cum aut plura, aut pauciora ſint re-
movenda impedimenta. Multae haecenus in Aſtriacis re-
gionibus fuerunt cauſae, de inepta iuris criminalis admini-
ſtratione conquerendi, quae imprimis ex tam magna diverſi-
tate iurium ibi introductorum criminalium orta eſt. Nam
in nonnullis provinciis Caroli V, in aliis Ferdinandi, in non-
nullis

nullis Leopoldi, iterum in aliis Josephi constitutionem criminalem secuti sunt; quasdam praeterea singulares constitutiones habebant provinciales; denique, deficientibus legibus propriis ad ius Romanum confugerunt Jcti. Quae diversitas et imperfectio, adhuc in legibus criminalibus animadversa, occasionem dederunt Aug. Theresiae, unius perfectae constitutionis criminalis, ad communem suarum regionum usum, per delegatos aulicos conficiendae, quam hic lectoribus nostris indicare constituimus. Quod nobis primum, cum hanc novam in manus sumeremus constitutionem, in mentem venit, fuit tortura, hic innocentium terror, haec veritatis inimica. Excelsissimam enim legislatricem, exemplis Catharinae matris Friderici sapientis, motam, medium veritatis investigandae tam incertum, ex quo etiam saepissime effectus fini contrarii oriuntur, ex iudiciis suis fustulisse putabamus; sed principia tantum quaedam leniora reperimus. — Nonnunquam tamen prudentia legislatoris videtur requirere, ex causis quibusdam occultis, quas homo privatus divinare non potest, vetustissimum iudicii morem, consuetudine et longitudine temporis principium fere irrefutabile factum, non subito abolere. De toto autem si iudicare licet, tria praecipue sunt laudanda, per quae haec constitutio criminalis a plerisque aliis facile distingui potest: ordo, claritas, et perfectio. Jurisprudentia criminalis recte in duas partes dividitur, quarum una est de ratione experiendi iuris criminalis, altera de delictis eorumque poenis. Quam divisionem etiam huius constitutionis auctores sunt secuti, eamque, accurata ad materialium connexionem naturalem attentione, plane systematice fecerunt. Sic v. c. in parte I. statim initio articuli I. de delictis in genere, in II. de casibus criminalibus speciatim, eorumque diversitate, in III. quomodo, a quo, et in quem delictum commissum? in IV. de poenis in genere, in V. de suppliciis, in VI. de poenis corporalibus, in VII. de extraordinariis et arbitrariis poenis, in VIII. de mulctis etc. agitur. Potestne autem melior in systemate ipso ordo optari? In genere

nerē hic non legislatorem solum, sed praeceptorem quoque reperimus. Nos hoc dicto id volumus, eam simul systematicam formam accepisse. Quaelibet enim materia in connectione cum definitionibus et divisionibus exactissimis proponitur. Tractatione diligenti indiciorum legalium, determinationeque accurata circumstantiarum, unumquodque delictum aut gravantium, aut lenientium, multis certe confusionibus et dissensionibus occurritur. Iudex in primis, ratione ordinis et cautionum, quae in quolibet genere criminali ab initio ad finem sunt observandae, ubique tam perfecte et clare instruitur, ut ei casus dubii relinquuntur paucissimi. — Sine dubio lectores nostri accuratius singularum propositionum expectant indicium: igitur iam nonnulla, quae prae ceteris studioso iuris criminalis in oculos incurunt, in primisque lectoris attentionem ad se trahere videntur, decerpemus. Pag. 9. §. 5. Praecipitur, nonnulla duriora supplicia, ut suffocationem, excoriationem, defossionem vivam, stipitis per medium hominem vivum adactionem, difsecationem in quatuor partes, mulierum rotae supplicium, et stipitis adactionem, (ratione huius tamen poenae tumultu et perduellione exceptis.) in regionibus Austriacis non sumi, nec in posterum esse sumenda. (Pag. 10. §. 3-5.) Fustigatio quidem, his tamen limitationibus, retinetur: 1) ut virgae veneno non tingantur, (ex quo hunc poenae horrorem in provinciis istis adhuc visitatum fuisse apparet;) 2) Poena illa non in indigenis, aut in iis, qui per decem annos ibi honeste habitaverint, si Christiani sint, sed in Judaeis tantum, indigenis et peregrinis, sit exercenda (Id quod etiam Carolus VI. iam A. 1724. constituerat. Optandum autem esset, ut poena illa, quae reatum iter in malam rem ducit, exemplis Saxoniarum, Hanoveranarum, et Würtembergicarum regionum, plane tolleretur.) In proscribendo (pag. 13. §. 14.) singulares quaedam circumstantiae observari debent: 1) Persona expellenda, primum ter in nundinis diversis publice exponitur, ut

populus eam recte cognoscat, et in reditu illegitimo eo facilius exploretur. 2) Ad finem eundem semper accurata personae eiectionis descriptio in provinciis omnibus publicari debet. 3) Qui autem ex vno tantum loco expellitur, stigma fronti eius non inuritur, si tamen proscriptio ad omnes provincias hereditarias se extendit, stigmate etiam punitur. (Non magis hic de stigmate, quam de virgarum poena legere vellemus; illud incommodis, quae inde oriuntur, hanc poenam longe superat. Nam stigmate notatus statum suum miserrimum nunquam celare potest, quia poena illa signa relinquit perpetua, neque igitur, si expellitur, aequè honeste victum comparare potest, quam is qui virgis publice caesus eiicitur.) 4) Relegatio universalis in indigenis locum non habet. Delicta quaedam, v. c. blasphemiae, crimen laesae maiestatis, patriae proditio, incendium, excitationum caedes structa, parricidium, fratricidium, fororicidium, domini aut dominae caedes, suppositio infantum, stupratio in linea adscendente vel descendente, sodomia, monetae adulteratio, denique delictum eorum, qui Christianos Iudaeis aut Turcis vendunt, nunquam possunt praescribi, p. 30. Institutum est vere bonum, (p. 33. §. 13. 14) quod non in unoquoque iudicio solum protocolla quaedam conscribantur de criminum reis, sed trimestres etiam tabellae singulares iudiciis supremis, de statu processuum criminalium et reorum, exhibeantur. Modus, eiusmodi protocolla habendi, pag. 42. seq. accuratissime praescribitur. — Si ad confessionem per se legitimam quoque accedat convictio, reus, nulla eius revocationis ratione habita, poena ordinaria puniendus est, pag. 87. — Confessio falsa, etsi reus sit innocens, propter pravitatem arbitrarie punitur, pag. 88. — Articulus 36, defensionem reorum continens, notatu dignissimus est. Nam durante inquisitione plane nulla, sed finita demum reo conceditur oralis defensio, quam intra tres dies ante sententiam dictam, in examinatione ad eam audiendam, constituta, sine avvocato proferri oportet.

oportet. Defensio a patrono confecta, ex causis inprimis moventibus tantum pro sententia iudicis recipi debet. Magnus sine dubio abusus, qui a parte defensorum plerumque committitur: quo etiam criminalia sine ullo necessitatis argumento saepissime protrahuntur, ad hoc constituendum dedit occasionem. Id nobis tamen paullo durius videtur. Nam vincula et inquisitio specialis, maximum iam reo, est etiam finita inquisitione eum esse innocentem appareat, adferunt incommodum. Nec tamen ei conceditur medium unicum, quo incommodum a se remove possit. Praeterea neque humanitatem iudicis neque doctrinam in antecessum certo scimus, ita ut nunquam omiffurus sit, ex causis revera gravibus defensorum concedere reo; In rebus autem quae ad civium salutem pertinent, iudicis inferioris arbitrium tantum, quantum fieri potest, esse cohibendum nobis, videtur: omnes enim cives, aut partium studio, aut vindictae amore iudicum perire periclitantur. — Potestne autem via media excogitari, abusus defensionum criminalium coercendi, mediis tamen reo non detractis, quibus se defendere, periculumque imminens effugere possit? — Hic torturam esse retentam supra iam dictum est, sed limitationes non sunt praetermittendae: 1) Si reus iam convictus, quanquam factum neget, non est torquendus, sed statim poena ordinaria afficitur. 2) Quodque indicium torturae duobus testibus confirmari debet. 3) Tormenta, nisi de vita agatur, non adhibenda; in aliis autem casibus, maxime tantum ad terrorem iniiciendum, aut verba-lem, aut realem; (qui tamen posterior, de instrumentorum applicatione tantum, sine ullo dolore, accipiendus est, procedere licet. — Praeterea tortura, in obduratis maleficiis, nonnunquam pro sententia supremi iudicii in duo aut tres dies distribui potest. — In Bohemia paulo alius est torquendi modus, quam in Aestriacis regionibus reliquis. Illic consistit: a) in manicis, cuius aut sine pulsatione manicarum; b) in fi-

Hic 3;

diculis

diculis a parte antica, c) in extensione super equuleo, d) urendo duobus fasciculis candelarum sebacearum quorum quisque ex particulis octo constat. Contra ea in Austria tres tantum sunt gradus: a) Manicae, cum, aut sine pulsatione, b) fiduculae a posteriori, uno, duobus, ad summum tribus ligamentis, c) extensio in aerem, ope rotae, una, duabus, aut tribus cessationibus, et suspensione ponderum gravium in altera aut tertia cessatione. In XVII. tabulis aeneis additis cuiusque generis torturae modus, et instrumenta ipsa, minimas usque ad circumstantias sunt delineata, vid. Artic. XXXVIII. — Egregia est (pag. 117.) constitutio, acta criminalia non summam proponere in dicenda sententia, sed tota praelegere, ut circumstantia nulla in praedictum rei praetermittatur, in casibus valde confusis referenti quoque concedere correferentem. Tale autem institutum multum temporis, eoque pauciora praesupponere Acta videntur. — Praedictum plebis iure meritoque pag. 128. eradicatur, quasi malefico, si tribus gladii ictibus non perierit, aut laqueus rumpatur, aut mulier ei nubere velit, necessario venia danda sit. Multi regulam, plerorumque maleficorum corpora honeste sepelienda, nisi ad exceptiones in hac constitutione factas pertineant, (pag. 129.) mirabuntur; sed tamen rationi bene convenit. — In posterum Urphedae non iuramento confirmabuntur, ratione tamen poenae, si violentur, eodem modo ac iuratae punientur, pag. 135. Medium imitatione dignum, magnam periculis multitudinem, quae committuntur quotannis, evitandi. — Jus detractus, malis crescentibus, non solum adhuc in nonnullis regionibus Austriae viguit, sed in posterum quoque retinebitur, pag. 143. — Maledicta in sanctos imprimisque Mariae, inter blasphemias esse relata, nemini mirum videbitur. Tres blasphemiae gradus sunt constituti, 1) si quis Deum ipsum, nomenque divinum, immediate verbis aut factis ignominiose convicietur, aut Deo quid indig-

ni tribuat, aut detrahat quod eius est; quae igne punitur, et nonnunquam ad poenam augendam antea mutilatione: 2) Qui Mariae, aut Sanctis maledicit, crucem aut sanctorum imagines sciens et spontanee frangit, aut labem adspergit, trucidatur ferro: 3) Si quid indecori petulanter tantum committitur, quod quodammodo et mediate Deo Sanctisque sit ignominiae, ut in sacramentis aut cruci saluatoris quis imprecetur, aut aequo animo maledictum alterius audiat, huncque magis incitet, poena tantum circumstantis conveniente, (quae autem hic non accurate constituta est,) afficitur. Potestne autem lex, qua ii, qui religionem Christianam cum Judaica, Mahometi, aut paganorum religione mutant, ferro et publicatione bonorum puniuntur (pag. 166.) ratione sacrisque litteris confirmatae libertati sentiendi convenire? — De magia, et iis, quae ad illam pertinent, (artic. LVIII.) tam sobrie iudicatur, quam post Christiani Thomasi tempora optari poterat, cuius scripta in hac re adhibita esse videntur. — Periurium ordinarie gladio punitur, et eadem poena illos manet, qui aliquem ad periurium impellunt, (artic. LIX.) Adulterium (artic. 77.) nisi aliud quid accedat, multa pro rei opibus, aut carcere, aut simili modo punitur. Nonne autem ex institutione pag. 215. iudici satis clare data, hoc delictum in summis viris non ulciscendi, malae consequentiae, possunt oriri? Lex enim publica eo magis movet, si omnes, nulla ratione personarum aut ordinum habita, puniat. Legislatori semper tamen licitum est in casibus, ubi ei placuerit, poenam mitigare. — Ad infanticidia crebriora reprimenda etiam inter alia haec sunt constituta: 1) Mulieres vitatae non publice puniendae, multo magis obstetrices iureiurando tenentur, eiusmodi personas, sub poena periurii, reticere, si ipsis se credant, earumque auxilium petant: 2) Concubinus, sub gravi corporis poena, compressam deserere ne audeat, sed omnia ad sustentationem illius necessaria comparet: 3) Parentes

et

et propinqui, severitate immodica, ad desperationem ne dent occasionem. — Et haec quidem excerpta, ut, putamus, sufficient, ad pretium huic constitutioni statuendum. Sed nec additamenta nec praetermittenda sunt: 1) Formae tabellarum trimestrium, quae ab omnibus iudiciis capitalibus mitti debent; 2) Instructio de inspectione corporis delicti in caede et vulnerationibus; 3) Supra laudata adumbratio torturae; 4) Formulae iudicibus praescriptae; 5) huius constitutionis criminalis auctorum nomina.

GEORGH D' ARNAUD VITAE SCAEVOLARUM. *Dissertatio postuma. Edidit, adiecta praefatione, observationibus, et indice, HENRICUS JOAN- NES ARNTZENIUS.*

Trajecti ad Rhenum, ap. Kroonium 1767. 122. pag. praefatione et indice exceptis, in 8.

Arnzenuus, quem iam dudum elegantem esse Jurisconsultum novimus, magnam apud eruditos omnes gratiam inuit, hac adfecta ab *Arnaldo* relicta elegantissima dissertatione publicata. Huic fini etiam a *Cannegietero* illam acceperat. Operae omnino pretium est, in historiam magnorum Jurisconsultorum, qui ex Muciorum et Scaeuolarum genere originem traxerunt, diligenter inquirere, cum eis iurisprudencia, quod apud omnes in confesso est, multum debeat. Eam materiam *Baldwinus*, commentario de iurisprudencia Muciana, illustravit quidem, sed non exhaust; quid quod ea omnia, quae ad accurate distinguendos Jurisconsultos eiusdem nominis pertinent, neglexit. *Arnaldus* igitur nonnulla accuratius constituit, etiam, quod ingenue fateamur, haec eius dissertatio ceteris scriptis, quibus exornavit litterariam rempublicam, nullo modo comparari possit.

possit. In quatuor §§ primis in universum de familia Mucia, auctoreque familia, C. Mucio Cordo, docta praemonita praemisit. Cognomen Scaevolae, quod ille tulit, duxit a fabula non ignota, quam scriptores Romani de eius virtute re contra Porfennam male gesta, memoriae prodiderunt, cui vero *Armenius* annotatione pag. 10. repugnat. Postea de omnibus Mucis Scaevolae, qui apud scriptores inveniuntur, sigillatim agitur. Anno 268. V. C. Tribunus eiusdem nominis vixit, §. 6. A quo autem tempore anno V. C. 510. pontifex maximus P. Mucius Scaevola apud Macrobius iterum occurrit, §. 7. Q. Mucium, quem Pomponius (l. 2. §. 37. D. de O. I.) legatum ad Carthaginienses Romanum anno V. C. 520. laudavit, auctor ex gente Mucia desuit, et cum *Ruperto* Maximum, loco Mucii, legi mavult, §. 8. Sed *Alciatus*, et nuper *Bachius* noster, egregie demonstraverunt, hac emendatione opus non esse. Filius pontificis maximi Q. Mucius Scaevola fuisse videtur, qui per quatuor annos, ab anno V. C. 538. ad 541. Sardiniae provinciae praetor fuit, §. 9. duo reliquit filios, Publium et Quintum, qui anno V. C. 574. duo simul praetores fuere, et deinceps singuli Consulatum gesserunt, §. 10. A Quinto originem Quintus Mucius Scaevola duxit, Augur, Ciceronis praeceptor, qui eum ut Jurisconsultum laudat magnum, et eloquentissimum, qualem omnino fuisse oportet, quem Cicero laudet. Huius vitam et characterem auctor §. 11 - 13. descripsit. Contra ea Publius liberos procreavit P. Mucium Scaevolam, et P. Licinium Crassum Mucianum, qui posterior adoptione in gentem Liciniam et familiam Crassorum transit §. 14. 15. ille vero anno V. C. 620. Consul fuit, §. 16. in primisque sententia sua, a Manilii Brutique decisionibus abhorrente, clarus, quae hic ex parte accurate exponuntur et diiudicantur. In quaestione: an, quod ancilla peperit, etiam ad fructus sit referendum? quod Mucius hic, Bruto omnibusque posterioribus Jctis repugnantibus, defendit. *Arnaldus* Scaevolae sequitur opinionem §. 18. Sed ab *Ulpiano* (l. 27. pr. D.

de hereditat. petit.) obiectio allata: quia non facile ea de causa ancillae comparantur, ut pariant: ea est, ut nos quidem existimamus, tam gravis, et notio quam Romana iura eum verbo fructus coniungunt, tam contraria, ut ei adferri recte nemo possit; quamquam nos concedimus, oppositionem, in aliis corporis iuris locis hominem non ut fructus considerari debere, fuisse esse, quia hoc principio posito, omnis de servitute doctrina facile ex iure Romano potest eici. — In l. 66. pr. D. solut. matrim. et quidem in verbis: nam is in Licinia, Grachi uxore, statuit: verbum *is* in *is*, ut sensus comodiore appareat, mutandum censet, pag. 53. Et si vero ea mutatio lenis est, et tolerabilis, nobis tamen non necessaria videtur. Nam verborum tantum coniunctio, quae tamen in Pandectis saepe occurrit, paululum sensum obscurat. Singularem ambitus aedium apud Romanos descriptionem, de hoc P. Mucio Cicero (Topic. c. 4.) memoriae prodidit, quem locum difficilem auctor eodem modo, et iisdem fere verbis §. 21. interpretatus est, ut iam olim in variis coniecturis (lib. II. c. 25.) fecit, quibus ex hac dissertatione nonnulla loca sunt inserta. — Ceterum hic Iuris consultus optime pila lusisse dicitur, de qua re quatuor paginas implevit *Arnaldus* §. 24. quod est, si fallimur, extra oleas vagari. Jam ad caput rei venit, nempe ad Q. Mucium Scaevolam, pontificem maximum, qui anno V. C. 656. Consul fuit, et ex sua gente iurisprudentiae sine dubio plurimum profuit. Missis iis, quae de eius honoribus et dotibus protulit, §. 27–34. nos ad annotationes, quae propius ad iurisprudentiam accedunt, progredimur. Defensio litis famosae Curii omnibus nota est, pag. 91. Cicero, Velleius, Pomponius, et alii, doctrinam eius laudant vehementer, pag. 96. De scriptis eius, imprimisque libris de iure civili in §. 38. et 39. magna diligentia agitur. — In eius inventis et opinionibus singulari attentione digna est cautio Muciana, §. 40. *Arnaldus*, primum illam, cum esset Praetor, edicto suo constituisse putat; quae coniectura

non est contemnenda. Nollemus autem cum auctore rationem ex Novellis (XXII. c. 43.) sumere, quo in loco verbum *καταδεδωκεν* ad id respicere debeat. Auctor contentus est, locis, in quibus opiniones Mucii allegantur, tantum nominandis, §. 42. Balduinus cum labore, illas interpretandi, liberavit. De diligentia Mucii in determinandis institutis veteribus, (praecipue sacris,) et verbis, multa exempla e Cicerone, Macrobio, Varrone, Gellio, aliisque scriptoribus allegantur, §. 43-45. Exitus eius erat tristis, in funere enim Marii anno V. C. 775. vulneratus, obiit. Nonnullorum recentiorum Ictorum vitium adnotavit auctor, qui quatuor annis ante fuisse trucidatum dicunt, cum tamen in dicto tumultu, eodem tempore commoto, tantum vulneratus fuerit. Annotationes, quas editor adiecit, ut in ceteris eius libris maximam partem anxie corrasa sunt collectanea, vid. pag. 4. 5. 14. 41. 117. nonnullae etiam produnt, non interpretationis causa scriptas esse. Quis v. c. occasione loci Martertini (Panegyri. Julian. 20.) ubi Scaevola quidam cum Manlio et Servio occurrit, explorationem de sana lectione nominis Manlii legere cupiat? p. 23. Cui in mentem veniat in sententiae P. Mucii, quae est in l. 66. pr. D. solut. matrim. interpretatione iustam descriptionem de duobus in bibliotheca Civitatis Zutphanensis editionibus Pandectarum seculi XV. quaerere pag. 53. Passim tamen auctor emendatur atque suppletur.

ACTA SANCTORUM OCTOBRIS EX LATINIS
et graecis aliarumque gentium monumentis, servata primigenia veterum scriptorum phrasi, Collecta, Digesta, Commentariisque et Observationibus illustrata, a CONSTANTINO SUYSKENO, CORNELIO BTEO, JACOBO BUZO, JOSEPHO GHESQUIERO, & Societate Jesu Presbyteris Theologis. TOMVS II. quo dies tertius et quartus continentur.

Antwerpiae, apud Petrum Iohannem van der Plafche,
 MDCCLXVIII. folio.

Est hic alter Tomus mensis Octobris, continens non nisi tertium et quartum diem, ut, quale futurum sit totum opus, possit intelligi, vel solius huius mensis copia, ut nihil de reliquis dicamus. Quid de eo in genere potuerit observari, nuper a nobis dictum est. Certe de hoc opere aliter Romani, aliter Protestantes iudicabunt. Illi quidem: esse opus splendidum, grave, utilissimum, Deo, sanctis, totique ecclesiae honorificentissimum, et quod alienis, et ipsis haereticis ostendere queat, nec eruditionem sibi, nec fidem deesse. Quare non mirum est, si illa bibliotheca potius quam liber, tot per annos, tanta industria ac apparatu continetur, et cupide ematur a monasteriis atque bibliothecis, cum tanta pars religionis, quanta ad auctoritatem, Ecclesiae, venerationemque sanctorum pertineat, in eo contineatur. Protestantes contra, merita haec ei libro neustquam abiudicantes, laudantes etiam collectorum modestiam, quae leni articulo dissentientes tractet; industriam, quae egregia monumenta antiquae historiae, geographiae morum, eruat; sinceritatem, quae fabellas insperatas ipsa passim non inficietur: dubitemus tamen adhuc, fuerint ne hi omnes, tales animo, quales vita, tales

quales

quales in historia. Certe lux temporum, et veritatis dux historia, praecipue in Sanctis eclipses suas passa forsan est. Sed haec alias. Ex adversus omnem historiam hoc dici potest. Nos pro fide maiorum non cavemus.

Haec procul ab initio luculenta disputatio de Sto. Dionysio Alexandrino invenitur, claro in historia viro, saeculo post Christum tertio. Ubi cum de natalibus eius A. dixisset, dein ad eius conversionem sacramque dignitatem vertitur, et quot ille, una cum ceteris Christianorum Aegyptiacorum, turbas passus sit, Deciana temporibus, quibus nihil in annalibus sacris fuit atrocius, exponit. Quibus cum multi defecissent a fide, vellentque recipi, quos Novatiana secta negabat admitti posse, obstitit Dionysius, variisque litteris causam infirmorum egit. Altera cum dissensio oriretur, de baptismo haereticorum, inter Stephanum Papam et Cyprianum Afrum, Dionysius scripto utrumque ad concordiam invitavit, ipse visus cum Cypriano sensisse. Valeriana persecutio iterum fugere coegit. Postea haeresibus Ecclesiam turbantibus, Sabellianae fortiter restitit; ipse, ob minus accurate dicta quaedam visus Arianismo praeluisse, in quo late defenditur ab auctoribus nostris, sed suspicio tamen haeret ob testimonia antiquorum. Ceterum, ipsa eius vita et scripta sollicitè recensentur, quod in controversiis ac verationibus illorum temporum magnam lucem accendit. Sequuntur minores vitae, inter quas Romanae uti et Mennae, Virginum, non carent suavitatis sua si perpendamus, et sexui et illis temporibus facile aliquid tribui posse. In Ewaldis Saxoniae antiquae fides et historia praecipue memoria digna est. Gerardi Abbatis, olim milicis, vita tota fere occupata est monasteriis templisque condendis, in quo praecipue illorum temporum pietas videtur occupata fuisse. Thebaeae legionis fata operae pretium est cognoscere, ea enim nihil est e Diocletiani temporibus celebrius. Corpora horum militum, praefectorum praecipue Tyrri, Bonifacii, cum locis, undecimo de-

mum saeculo, indicio tabulae plumbae, apud Treverenses in crypta quadam templi sunt reperta, quorum acta, et historiam mortis, et inventionem et translationem ossium, copiose narrant, AA. cedente reverentia reliquiarum tandem, ut sit, in religionem, vel mercaturam etiam, ut clare indicetur illud Apocalypses XVIII, 13. καὶ οὐρανὸν etiam defunctorum, quae adhuc multos nutrire debent. Et certe gloriari licet, in nulla religione plus superstitionis esse cum ossibus, quam in Romana, qualis apud nullos gentiles fuit aut est, cuius iam et ipsos poenitere occipit.

Vitas mulierum cui legere volupe est, cognoscat S. Dominicae Berinnæ, et Prosdoces, fata, quibus adiecta est Io. Chrysostomi de iisdem oratio. Amonis Nitriensis vita ex Palladio, simplicitatis multum habet, quae videri posset ridicula, nisi genium illorum saeculorum consideremus. Curiosa est historia, quomodo nuptiae suae persuaserit semper ut virgo esset. Magnum oratorem oportuit fuisse! nostris certe tam facile non persuaderet. Petronii Bononiensis, patris templorum et monasteriorum, acta, plerumque istiusmodi aedificationibus occupantur, cuius praecipue in reliquiis inventis, et ultro citroque donatis, largi sunt auctores nostri: claro documento, quantum sit ineptiarum in illa veneratione, quamque vera sint quae nos pronunciamus in Articulis Smalcald. II. 2. Quinto: Sit sane, si placet, pietas, defunctorum ossa sollicita habere; sed sit pietas erga defunctos, neutiquam religio. Certe ille cultus mortuorum in superstitionem cedit.

Legitur e. gr. p. 468. Incertum esse, Pallium quo involvit Maria Iesum. De praesepio et de sputo. De mensa ubi coenavit et de reliquiis coenae. De corrigia et columna ubi ligatus fuit. De loco montis Oliveti. — De vestimentis et sepulchro Mariae. — Petri de corpore, capillis, et barba, et sic certum tales reliquias. Quis demon divinare potest, an sint nomina.

minatorum sanctorum? Subolet illud ipsis scriptoribus nostris, quare in nota u ineptum descriptorem vocant. Sed cur haec non publice ad populum? Aureae Abbatissae, et Magdalvei Episcopi gesta, nihil fere singulare continent.

Sed festinat animus accedere ad historiam uberrimam Sti. Francisci Assisensis. De quo citra odium vel favorem, quorum causas procul habemus, quam modestissime indicabimus, nec agemus per scommata vel convicia, quos flores maiores nostri a Pontificiis didicerant, quod nunc utrinque videtur sensim defervere. Fuit certe, quantum ex ipsa narrationibus suspicari licet S. Franciscus, quem nec nostri Confessores plane damnare videntur, Apol. Aug. Conf. n. III. de dilect. et impl. leg. n. 90. celeberrimus, de quo multa etiam absurda narrantur, e. g. in libro Alcoran des Cordeliers, it. antiquo Germanico, *Der Barfüßer Eulenspiegel*, quae consulto commentatores nostri praeterierunt. Nobis licuit ex narrationibus, sat latino satque pie scriptis, tantum intelligere: fuisse Franciscum temperamenti sanguinei, et in iuventute ad delicias prona, dein evigilante ratione, et per morbos quosdam graviore excitata conscientia, (quales homines sexcentos inter nos habemus, sed nondum sanctos ex illis facimus,) coepisse circumspicere de modo placandi Dei, eique placendi. Incepisse itaque, pro bonitate animi, liberalem esse, quod iam antea fuerat, in pauperes, mitem etiam in ipsa animalia, et misericordem de quo varia exempla non contemnenda recensentur. Affecerant morbi corporis etiam rationem quodammodo, non ut deliraret, sed ut insaniret tamen, hic vel illic, quanquam ferio Deum et virtutem quaereret. Et valebat sane de eo, quod de aliis narrat Paulus: *Μαρτυρῶ γὰρ αὐτοῖς, ὅτι ζῆλον θεοῦ ἔχουσι, ἀλλ' ἐν κατ' ἐπίγνωσιν*, Rom. X, 2. Et quia summam perfectionem putabat esse in vita monastica, eiusque solitudine et paupertate proxime accedi ad Deum, (uti quondam ipse pater Lutherus postea, hanc potissimum vitam amplexus est.) novae
regulae

regulae, et rigidissimae fero auctor fuit. Quare etiam ad barbaras gentes tendisset profolytorum faciendorum causa, nisi morbis ex itinere retractus esset, quod martyri consequendi causa susceperat. Precibus ceteroquin et meditationi rerum sacrarum deditus, modestus nullique molestus, quam sibi, dum corpusculum tam severe haberet, ut continuo fere langueret. Fanaticum fuisse, apparet ex Stigmatibus quae ad Salvatoris modum numerumque, in manibus pedibus ac latere divinitus se accipisse ostendebat; quod quibus imposturis pateat, historia Dominicanorum Bernensium tempore Reformationis luculenter demonstravit. Vixit est mortui multa miracula narrantur, incredibilia quaedam, alia fat naturalia, ut solet nihil esse eo in genere suspectius. De eius cadavere mirae sunt diversitates inter ipsos Pontificios. Alii hoc recens esse, pedibusque insilere aiunt, sed nemo ad illud admittitur. Alii in ossa et cineres solum dicunt, alii cor et intestina extracta separatim asservari. Quo minus fiducia potest reliquis adhiberi in tanta diversitate. Nos certe collaudamus Commentatorum insignem industriam ac diligentiam, sinceritatem praeterea, qua sponte negant et recusant, quicquid salva suae Ecclesiae auctoritate negari ullo modo potest. Venimus interdum legendo in suspicionem, loqui illos cum multis, sentire cum paucis, ac timere confusum imperitorum, quos sapiens libenter evitat, quia se illis parem non fore exemplis omnis historiae cautus intelligit. Plebs ubique stulta est, eiusque perversissimas opiniones

Tutatur numerus, iunctaeque umbone phalanges.

PETRI

PETRI LAMBECCII HAMBURGENSIS,
Commentariorum de Augustissima Bibliotheca Caesarea Vin-
dobonensi LIBER PRIMVS, editus in lucem auspicio ac
liberalitate Sacratissimi Gloriosissimi Principis et Du. Imp.
Caes. Leopoldi I. Pii, Felicit. Inclyti, Victoris ac Trium-
phatoris, semper Augusti. Editio altera, opera et studio
ADAMI FRANCISCI KOLLARII, Pan-
 nonii Neosolienfis, *Mariae Theresiae Augustae a Consiliis,*
et Vindobonensis Bibliothecae Palatinae Caste-
dis primarii.

Vindobonae, typis et sumptibus Ioan. Thomae Nob. de
 Tratcnern, Augustae Aulae Typographi et Bibliopolae
 Vindobonensis: Anno a partu Virginis MDCCCLXXII.
 fol. mai. cum fig. aen.

Et haec Bibliotheca Vindobonensis, digna Imperatorio
 splendore, et tali aula atque orbe, cuius antiqua fa-
 ma per totam Europam migravit. Hi, qui ex illis regioni-
 bus ad nos perveniunt, satis collaudare se posse negant, et
 librorum copiam, et aedificii dignitatem; et eam, qua omnium
 utilitati infervitur, sapientiam atque liberalitatem. Vere
 Πυθαγόρας, ut Aegyptius rex primae bibliothecae in-
 scripserat. Sed illi nihil deerat ante hos centum annos, quam
 strenuus cultor, qui labor Lambecii erat, nemini cognitus,
 nisi qui ipse bibliothecae publicae praesert. Cuius Com-
 mentarii ante centum annos, et editi, excusi, dignique tali bi-
 bliotheca, et referti omni genere eruditionis, rursus ope-
 rantur, et aucta bibliotheca imperfecti fieri. Surrexit ergo,
 qui Lambecianum Nesselianumque opus demum ederet, mul-
 tisque

tisque modis locupletaret. Kollarus, civis noster, nullique Lambecio inferior, magnoque hoc munere et gloriae Austriaci nominis, et honori suo, et omnium utilitati prospiceret.

Nos itaque primo in Tomo nunc subsistemus, cuius prima pars narrationem Lambecii, de suo itinere, atque impetrato Bibliothecarii munere postquam proposuit, dein ipsam Bibliothecam describit, eiusque in codicibus et scriptis et impressis divitias, sed non solius, qua in confusione atque fordibus omnia repererit, incuria decessorum, quorum negligentia et codices quidam desiderari, et qui erant non laute haberi consueverant. Passus est ergo Lambecius, si fas est magnis parva comparare, haud dissimile quiddam cum Felleri, Academicæ Lipsiensis Bibliothecario, qui exantlato labores et taedia oratione quadam luculenter depinxit. Excurrit eadem epistola L. ad singularia quaedam, et antiquitatis veneratione suavia, nummos scilicet ac monumenta vetusta, quae inter pretiosa Domus Austriacæ inveniuntur, non descripta solum, verum etiam de picta ex parte. Sequuntur Additamenta quibus origo Augustæ Bibliothecæ a Frederico III. magno fautore literarum, usque ad nostra tempora, deductæ codices recensentur orientales, præcipue Hebraici, Turcici, Persici, Arabici. Postea descenditur ad Iuridica et Medica, nec non Philosophica MSta. Sed in iis omnibus iactura si qua forte futura esset, poterat succedentium ingenis suppleri; non ita in historicis, quorum copia eo gloriosior est, quo irreparabilior semel facta iactura.

Veniamus iam ad doctissimi Kollarii supplementa. Primo loco est Lambecii vita, continens interiora eius vitæ, præcipue illud de mutata religione, et uberrima recensio scriptorum eius. Inconstantia tribuit Lambecio, qui morbus videtur per totam eius vitam decurrisse. Multa edenda promisit, quorum fidem non liberavit, utilissima præcipue in Historia sacra et civili. Altera vita est Dan, Nesselii,

hi, qui Lambecio successit, studiorum ratione et religionis mutatione ei perquam similis. Tres ergo praeteritum faculam vidit eruditione claros, quos, mutata Evangelica religione, Vienna in altum evexit: Holstenium, eius cognatum Lambecium, et Nesselium. Kollarus in Nesselii laboribus curam desiderat et fidem, cuius larga indicia affert. Pergit ad ea quae Nesselio fuerant edenda, si tempus et vita superfuisset; partim nunc ab aliis edita, partim non, illustrantia praecipue Ungariae et Bohemiae historiam. . . . Gentiliotus postea successit, et catalogum illum Viennensem ad finem perduxit. Cui defuncto *Garellus* successere et Riccardus, quo tempore Carolus Imperator aedificium Bibliothecae, et apparatus, ad eum quo nunc fulget splendorem deduxit. Nostro aevo illustris *Swietenius*, medicorum summus, discipulus Boerhavi, qui nuper e vita discessit.

Sufficiant haec de utilissima editione, quae priorem longo intervallo superat, et singularem usum omni generi eruditionis praebet. Flura impostero, de hoc atque altero Tomo.

DANIEL SECUNDUM SEPTUAGINTA,

ex Tetraptis Origenis, Romae Anno 1772. ex Chifiano

Codice primum editus,

Goettingae, apud viduam Vandenhoeckii, 1772,

octonis.

In volumine Alexandrinorum V. T. interpretum, nos haec tenus Theodotiana Danielis versione usos esse satis constat. Cum ergo Alexandrinorum interpretum versio nuper Romae in lucem protrahenda esset: Cl. *Michaelis*; multis modis de philologia sacra promeritus, carere nos diutius noluit hoc bono, ipsumque textum graecum ex editione Romana recudendum curavit, missis omnibus aliis, ut facilius

in manus hominum veniret ipsa versio, interpretumque studia exercere posset. Servavit ergo textum graecum, qualem in editione Romana repererat, cum omnibus notis veterum grammaticorum diacriticis, iisque bene multis, quas editores Romani e codice ipso ediderant. De suo nihil addidit V. CL: neque enim editoris personam suscepit, sed hanc a civibus suis gratiam inire voluit, ut ab sa. potissimum tam caro munere bearentur. Ac nos quidem cum magna gratiarum actione illud accipimus, et quidquid inde commodi ceperimus, id V. CL. nos ex parte debere agnoscemus.

Non integrum est, editione Romana nondum consultis, de re omni iudicare; sed illud videmur nobis intellexisse, interpretationem hanc, si cum Theodotione comparetur, multo liberiores esse, et ad intelligendum faciliorem: quaedam adeo tam graeco, tamque perspicue expressa sunt, ut vix aptius dici posse videatur. Ex hoc genere est I, 15. ἡ ἔστι τοῦ σώματος κρείσσον τῶν ἄδων, pro Theod. αἱ ἰδίας ἀγαθαὶ καὶ ἰσχυραὶ ταῖς σαρκὶν ὑπὲρ τῶν ἀδων: ibid. v. 13. Χρῆσθαι τῷ, pro Theod. ποιεῖν μετὰ τινος: ibid. v. 10. κινδυνεύω τῷ ἰδίῳ τραχήλῳ, pro Theod. ὑμῶς καταδικάζουσα τὴν κεφαλὴν μου, vestra causa periculum vitae addo. Qui sunt I, 3. φοβουμένων, ii hic ἰπιδεκτοῖς dicuntur; rursus νεανίσκοι ἀμαμοί, v. 4. quos Theodotio dixerat νεανίσκων, οἷς δὲ ἔστιν ἡ αὐτῶν μάχος. Sed multis modis interpolata et mutilata videtur haec versio: quod omnibus illis interpretationibus graecis accidisse constat. Conspirat etiam, id quod ipsi comparando intelleximus, cum Archaeologia Josephi in nominibus praesertim, tam aetice, ut Josephus non tam hebraica, quam hos Alexandrinos secutus videatur.

Haec interea saltem indicanda putavimus, ne defuisse lectoribus nostris videremur. Optandum vero est, ut quam plurimi se ad hanc rem quaerendam studiose dent, cum magna magae utilitatis spes proposita sit; praesertim si quis

quis Josephum, Vulgatum interpretem, et Hieronymum ubique consulat. Quae quidem sic, ut optavimus, eventum esse, sperare nunc tanto certius licet, quanto peritius hoc literarum genus in praesenti colitur, quantoque attentiores omnes reddat opus illud codicis hebraei, quod Anglia nunc molitur.

C. C. TITTMANNI, A. A. M. ET LONGO.

*Scripturae Ecclesiae, tractatus de vestigiis Gnosticorum
in Novo Testamento frustra quaesiti.*

Lipsiae, MDCCLXXII. plagg. 17. in 8.

Satis nota est opinio eorum, Mosheimii nominatim et Bruckeri, qui Gnosticos in permultis N. T. locis repererunt, ideoque orientalem quamdam philosophiam constituerunt, eamque mysticam, quaestionibus argutis de Deo, mundo, naturisque intelligentibus repletam, unde sectam gnosticam ortam esse contenderent. Missis omnibus, quae ad ipsas Gnosticorum opiniones pertinent, V. Cl. hoc egit, ut primo doceret, sectam hanc aetate Apostolorum inferiorem esse; deinde loca N. T. quae huc trahi solent, sic interpretaretur, ut nulla superesset Gnosticorum suspicio. Duabus ergo sectionibus absolvitur libellus, *historica*, quae Gnosticorum sectam Saeculo secundo vindicat; et *philologica*, quae in interpretandis locis versatur.

Tradiderunt Epiphanius, Clemens Alexandrinus, Hegesippus, Tertullianus, Firmilianus, omnes errores atque haereses recentiores esse, religionem veram antiquiorem; nec existisse haeresin, quae vere et accurate diceretur, cuius origines saeculo secundo priores essent. Quidam adeo eorum *diserte negant*, Gnosticos ceteris haeresibus antiquiores fuisse. Huic scriptorum auctoritati, quae non levis esse

Kk 3 debet,

debet, aliud adiunxit V. Cl. nec Iosephum, nec Philonem Gnosticorum mentionem fecisse, aut ea tradidisse, quae ad illam orientalem philosophiam pertinerent, quod mirum foret in iis, qui de sectis plurimis illorum temporum diligenter egerunt, praesertim si omnia Gnosticis iam plena, ipsisque Iudaeis Gnostici admixti fuissent. Denique, cum omnes veteres, etiam ecclesiastici scriptores, omnem philosophiam in graecam et barbaram dividere soleant, orientalem vero illam ignorent, (nam Magi Persarum atque Chaldaeorum omnia alia docuerunt egeruntque, quam quae Moshemius ad orientalem philosophiam retulit,) cogitur, hanc orientalem esse commenticiam, quae incertis quibusdam coniecturis ac vestigiis nitatur, neque adeo gnosticam Sectam ex ea promanare potuisse. Sic ergo V. Cl. historicam partem persecutus est, et, cum his ipsis argumentis iam alii hanc omnem rationem oppugnassent, defensores autem Gnosticorum argumenta haec suo modo eleuassent: tamen omnibus examinandis statuit, tantum esse horum argumentorum pondus, ut iis resisti iure nullo modo posset.

Ceterum ipse V. Cl. pag. 249. sqq. agnovit, sine dubio iam ante Apostolorum aetatem multa his de rebus, quas Gnostici postea tradiderunt, argute et operose, ut sit, disputata passim esse: id quod et nobis semper ita visum est, et ipsa res arguit. Neque enim adparet, unde demum propagata sit gnostica disciplina, nisi iam ante opiniones eiusmodi lente serpsissent, quae eam pepererunt. Quid autem docuerint auctores harum opinionum, et ubi, quo tempore, auctus sit eorum numerus, et in iustam sectae magnitudinem excrescere coeperit, ac non nulli se veluti capita huius familiae gesserint, ea omnia utique incerta esse arbitramur.

In hac autem historica sectione subdubitauimus, quoties V. Cl. iis Patrum locis, veluti Tertulliani, pag. 28. usus

us est, in quibus errores, h. e. haereses, omnes esse veritate recentiores docent. Neque enim huiusmodi loca nobis eam vim videntur habere, quae in testimoniis esse debet, quibus res in factis positae confirmantur: sunt enim haec argumenta disputantium, non narrationes eorum, qui eventa memorabilia tradunt. Non fugere potest V. Cl. in toto opere Clementis Alexandrini passim doceri, veritatem s. veram religionem esse antiquissimam, inque Mosis libris elementa omnis philosophiae graecae reperiri. An vero hinc concludat aliquis, graecam philosophiam recentioris aetate esse? Est utique recentior; sed non adparet hoc ex huiusmodi locis subtilis disputatoris, verum ex ipsa historia: e qua cum constaret, Mosen priorem philosophis graecis fuisse, visus sibi est Clemens ita differere posse, opinionesque adeo eorum a Mose repetere. Similiter, nisi ipsius historiae testimoniorumque auctoritate certa constet, Gnosticos secundo demum seculo ortos esse, illa loca de veritatis vetustate, errorisque novitate, ad historicam fidem parum valebunt. Ergo, quantum quidem nobis videtur, praeter loca ea, quae hoc diferte tradunt, ut Eusebius p. 15. Epiphanius, p. 10. et unum Clementis, pag. 11. nulla alia certam fidem facient lectoribus.

Praeterea in hac sectione, pag. 27. ea, quae vulgo de Simone Mago, Gnosticorum, omniumque adeo sectarum parente, tradi solent, breviter repetuntur et docte refutantur.

Restabat illud, an eiusmodi loca N. T. extarent, quae ita aperte Gnosticorum mentionem facerent, ut nulla dubitatio relinqueretur. Quod cum Viro Cl. secus visum sit, omnia loca, quae huc referri solent, examinanda et interpretanda sibi sumit. Paucis ergo videamus, quidnam hic praestiterit. Ac maxime quidem adversari nitun-

tur eo; quod Paulus (Col. 2, 8.) *inanem et deceptivam philosophiam* reprehendit, quam multi ipsam illam Gnosticam sapientiam esse defendunt. Sed V. Cl. contra dixit, Judaeam intelligi theologiam, qualis quidem illa fuerit aetate, in ritibus praeter modum urgendis adfiduam, omninoque nugis atque commentis plenam. Hanc interpretationem suam his fere argumentis confirmat. Primo sumit, quod sumi profecto potest, omnis generis scientiam graece σοφίαν et φιλοσοφίαν dici solere: deinde monet, cum totus hic locus scriptus sit adversus rituum defensores, horum sapientiam inanem esse hic intelligendam, nullo modo philosophiam gnosticam, quam nemo umquam dixit in ritibus Judaicis defendendis versatam esse. De priore argumento paucis egit; et est res certa: verum cum hinc unum illud adpareat, posse sic φιλοσοφίαν explicari; an vero debeat, contextu verborum definiendum sit, in haec altera parte de serie orationis diutius moratus est, omnemque epistolae nexum, atque loci ipsius consilium prolixè expedit. Quod si ubique Judaici ritus repudiantur, non adparet, cur hoc potissimum loco nugax illa philosophia orientalis refutetur. Quid enim pertinet ad rem? Reliquam huius capitis partem singularim persecutus est, ut constaret, nec θεμελίω των ἀγγελων, nec πλήρωμα της θεότητος, nec σοφία του νόμου, cogere nos posse, ut de Gnosticis dicta haec omnia staueremus. Nam σοφία του νόμου esse dicit (p. 107.) institutionem religionis, quam Iudaei habuerint, cum essent tirones et quasi infantes, h. e. quam diu legis ritualis disciplina continerentur; ideoque ipsam legem rituales intelligi, cui, ut imperfectae, perfecta Christi doctrina opponatur. Quae omnia confirmat ex v. 20. et Galat. 4, 3. Hic, ut nemo negare potest, praesertim qui Hebr. 5, 12. inspexerit, σοφία dici posse rudimenta scientiae; sic obscurius est, cur του νόμου addatur. De quo V. Cl. sic videtur, (p. 108.) legem opponi τη βασιλεία των ουρανών, ideoque ut N. T. doctrina nomen habeat a caelo, sic legem V. T. posse doctrinam

nam τὸ κόσμῳ adpellari, et v. 20. ζῶντας ἐν κόσμῳ esse eos, qui per omnem vitam adstricti esse velint doctrinae illi veteri, a qua tamen nos ad doctrinam Christi transire oportet. Cui rationi nos quidem in neutram partem pretium statuere audemus; an vero ea, quae de κόσμῳ dixit, multos adstipulatores habitura sint, subdubitamus. Nobis semper placuit, σοφία τὸ κόσμῳ interpretari, tenuem scientiam humanam, ut hoc ipso loco παραδοσι τῶν ἀνθρώπων dicitur: et fuit illa defensio rituum profecto mere humana scientia, σοφία τοῦ κόσμου, σοφία τοῦ αἰῶνος τούτου, inimica evangelio. Est ergo φιλοσοφία κατὰ τὰ σοφία τοῦ κόσμου, scientia tenuis et mere humana, οὐ κατὰ Χριστόν, non Christiana, h. e. divina, a Christo orta aut ei probata. Sensus autem v. 20. hic est: Si deservistis, religione duce, illam tenuem humanamque sapientiam, ritus urgentem, quare tandem vivitis sic, ut si vobis cum hominibus agendum esset, aut ab hominibus discenda sapientia. Imo Christus vos meliora docuit. Sed reliqua, a V. Cl. deinceps de singulis verbis exposita, repetere nunc non licet; et sunt pleraque jam nota, videnturque nobis multo brevius tractari potuisse.

Alius est Pauli locus (1 Tim. 6, 20.) de γνώσει ψευδοσύμῳ, h. e. ut V. Cl. vult, de depravata corruptaque religione Judaica, quacum Paulus in tota hac epistola contendit. Ideoque si γνώσις ψευδοσύμῳ est scientia falso sic dicta, et omnis hic locus sapientiam, a Judaeis adfectatam, castigat: vix dubitari potest, ipsam hanc nunc quoque intelligendam esse. Cetera verba huius loci singula excutere, fortasse non necessarium fuit: neque enim quaeritur, quid in se νεύφωσία sit, et alia; sed quid h. l. ea sibi velint, quod totum pendet a verborum contextu.

Ea vero, quae Gnosticos veluti dignito monstrant, ζῶν, φῶς, λόγος, μονογενής, apud Ioannem, ea igitur et ipsa V. Cl. aliorum refert interpretando. Nam cum vulgo sic argumententur, ut quia haec omnia verba Gnosticorum fuisse

constat, ea a Gnosticis mutuatum esse Ioannem defendant, id V. Cl. p. 222. invertit in hunc modum: Gnosticos haec ex N. T. sublegisse, fraudumque tegendarum causa servasse: neque enim errori obnoxia ea videri potuisse, quae essent disertis verbis a Ioanne tradita. Et est ita statuendum, si constat, Gnosticos demum seculo secundo ortos esse. Sed ut ad interpretationem V. Cl. redeamus, quam p. 154. exorsus est, primo λέγει repetit e V. T. et is quidem argumentis, quibus bene multi usi sunt: quae quidem mallems a V. Cl. robore quodam munita esse, non tantum repetita, cum ab aliis haec dudum refutata sint. Sed *φως* et *ζωή* sunt initio evangelii Ioanne eodem modo, ut in reliquo narrationis decursu, interpretanda, ideoque utroque verbo salus felicitasque significatur: ita enim ubique Ioannes dixit. Quod argumentum non spernendum videtur. *Μωυσεως*, ut bene monet, est *unus: αντίχριστος* vero in prima Ioannis epistola non Gnostici sunt, sed *ψευδοχριστος* et impostores, qui, repudiata religione Christiana, Servatorem e medio sublatum voluerunt, seque in eius locum substituire conati sunt. Quibus omnibus favet contextus verborum.

Nec Petrus, capite secundo posterioris epistolae, aut qui eadem habet, Judas, de Gnosticis loquuntur, cum falsorum doctorum turpitudinem describunt: nam eodem iure, quidquid usquam in N. T. de falsis doctoribus dicitur, ad hos potissimum referri posset, aut adeo deberet, cum in hoc Petrino loco nihil sit, quo veluti proprio signo Gnosticos agnoscamus.

Interdum, quod in huiusmodi disputatione licet, V. Cl. coniecturis coniecturas reddidit, eaque, quorum species adversarios illexit, et in aliam partem converti posse dixit: cuius generis nonnulla passim iam attigimus. Praeter alia et hoc reprehendit, quod multae Gnosticis opiniones tribuuntur, quas an aluerint, nullis certis argumentis doceri potest. Haussisse Gnosticos sua putat ex his fontibus: e philosophia

loſophia Platonica et Pythagorea, fabulisque paganis, e Judaeorum Cabbala, et incredibili allegoriarum tractandarum studio, denique ex ipſo religionis Chriſtianaee argumento; hisque omnibus miſcendis veluti conſtaſſe peculiarem diſciplinam. Ortos eſſe Gnoſticos in Aegypto his de cauſis arbitratum, quod Sectae huius principes omnes Aegyptii fuerunt, et in hac parte terrarum ſtudium illud allegoriarum, de quo paulo ante diximus, maxime floruit.

Quodſi ante ſectae gnoſticae initia ut videtur, iam paſſim innocuerunt opiniones, Gnoſticis ſimiles, ex quibus ſecta haec ſua hauserit: tamen non credibile eſt, eccleſiam his nugis adeo iam tectam obrutamque fuiſſe, ut ad indoctorum quoque hominum notitiam vulgo pervenirent, apoſtoliſque neceſſitas earum ubique refutandarum imponeretur. Quid quod Chriſtiani, a doctrina alieni, eas ne capere quidem potuiſſe videntur: unde non utile fuiſſet, eos libros, quos Deus vellet omnibus omnino ad diſcendum et pie vivendum prodeſſe, reſertos eſſe diſputationibus, quas maxima Chriſtianorum pars nec intelligere, nec diiudicare poſſet.

DE FORTUNA RUDENTIBUS APTA
ad Cic. Tuſcul. V. 14.

Auctore

CAROLO ANDREA BELIO,

Poef. Prof. Ord. Lipſ.

Eſt hoc innatum atque inſitum animis mortalium, ut non ſolum ab omni parte beati eſſe velint, ſed ſcire etiam id ipſum, eſſeque ſibi conſcii praerantiae ſuae atque felicitatis; neque hoc ſolum, verum etiam certa quadam et conſtante bonorum ſuorum poſſeſſione frui. Quare genus

humanum, quamquam illo ipso nihil sit inconstantius, tamen horret fortunarum vicissitudines, mavultque tuto possidere pauca, quam multa cum amittendi periculo. Quo fit, ut saepenumero querelae gravissimae istorum beatorum, etiam in medio felicitatis atque deliciarum cursu, audiantur, nequaquam sibi belle esse, satis sibi constare de inconstantia fortunae, neque satis scire quid sperent, aut metuant, esse igitur ancipiti loco. Esse divites, sed metuere incendia, rapinas, fraudes, bella, dum interea viator et coram latrone cantet vacuus. Esse honoratos, et gratiosos apud omnes, igitur etiam potentes; sed ob eam rem invidiam metuere et pati, malevolentiam, machinationes adversariorum, cunctios clandestinos, et, si nihil aliud, globo insistentem fortunam, quae modo det, modo eripiat, modo stentes cubitum mittat quos mane exhilarasset. Ex quo et hoc malum nascitur, quod suspiciosi sunt, et ad contumeliam omnia accipiunt, igitur caeca suspicione ducti, quorum fidei se committant fere nesciunt. Atque ista omnia incommoda, ab illa rerum humanarum domina fortuna proficiscuntur, quae quibus maxime aut quaeritur, aut adiuncta est, inimica est maxime. Primum in his locum tenere mercatores, nemo facile negaverit, nam illis et maxime quaeritur, et maxime fortuna adiuncta est, etiam si solent plerumque consilio tribuere, quod maximam partem debebant fortunae. Ridebat talem fortunam in *Ciceronis* Tuscul. V. 14. Laco ille, qui glorianti cuidam mercatori, quod multas naves in omnem oram maritimam dimisisset, *non sane optabilis quidem ista*, inquit, *rudentibus opta fortuna*. Qui quidem locus *Ciceronis* dignus mihi visus est omnino, quem per hanc scribendi opportunitatem, cum esset nobilis olim mercatoris memoriae celebrandae praefandum aliquid, proponerem.

Quae igitur est illa fortuna rudentibus opta? Erat, cui ambiguum videretur. Si participium sit *rudentibus*, ridebat ille, et serio quidem, neque per iocum, videri Laco-

nem

nem indicare fortunam voluisse aptam, hoc est adiunctam illis, qui ruderent, afinis, igitur stupidorum hominum, qui, quod consilio adipisci non possent, id omne casu consequerentur. Neque adeo mirum debere cuiquam videri, Laconem fortunam eam minime optabilem existimasse, Ingeniosius, quam humanius, aut verius. Iam Comicius perverustus idem dixerat:

Ἐπὶ χεῖμασ' ἰδὼν ἔμπορος φρονεῖ μέγα
Ὅν ἔσι πάντων ἑστὸς ἀνεμος κύριος.

Satis profecto, si quid video, etiam in hoc Ciceronis loco, orationis series declarat, esse hic de nauticis funibus, de rudentibus sermonem, deque fortuna illis apta, id est nexa, ab illis suspensa. Talem fortunam, ait Laco, non esse, ut profecto non est, optabilem, quod nitatur rebus fluxis, et aeque instabilis sit atque incerta ac rudentes, sive naves ipsae, quibus reposita atque commissa est. Idem paulo ante, quam haec Laconis adferret, dixit Cicero: nisi stabili, et fixo, et permanente bono, beatum esse neminem posse; et ad Quir. p. rcd. 1. non quidquam homini magis in hac vita optandum esse, quam constantem, aequabilem, perpetuamque fortunam, secundo vitae, sine ulla offensione, cursu. Accedit, quod idem de Lacone, etsi paullo aliter, in Apophthegm. Lacon. *Plutarchi* legimus, αὐ προσέχω, inquit, εὐδαιμονία ἐν χειρῶν ἀποστρημῆν. Digna profecto Lacone sententia, quem magister Lycurgus ita instituerat, ut non solum faceris esset, sed etiam odisset atque contempneret mercaturam, quae fere a casu penderet, effeminandis moribus aptam, et quae eapropter paene interdicta esset Spartanis. Hae sunt ille *Horatii* rates impiae, quae, etsi Deus abscidit prudens Oceano dissociabili terras, tamen, divitiarum et opum quaerendarum causa, non tangenda transiliunt vada; quae maciem terris, et novam febrium cohortem, quarum vix e longinquo fama constiterat, intulerunt.

ierunt, ita ut semoti prius tarda necessitas lethi corripere-
ret gradum.

Sed sunt et alia, quae istam plenam periculorum fortunam comitentur, et quae adeo minime optabilem reddant. Suffecerant hominibus, quae terra quaeque gigneret, neque erat vel antiquissimis temporibus rerum ad vitium amictumve necessitarum ulla penuria; erant igitur insigni frugalitate, quae virtus, ut in Tuscul. Cicero dixit, reliquas virtutes paene omnes complectitur: postquam navigari maria coeperunt, coepimus laborare varietate mercium et copia. At qualium? quibus beatum foret genus mortalium, si careret. Luxum pepererunt, qui vires animi et corporis ita emollit, ut sint lorum in aqua, (et tamen hunc ipsum, futilibus de causis, utilem reipublicae et salutarem putant;) per luxum deinceps inopiam. Quid igitur inferunt? alienis nata terris, nobis vera venena, ipso situ atque aëre marino iam infectas merces; metalla, irritamenta malorum; delicias peregrinas, Attalicam luxuriam, et, ne simplici morte periremus, etiam pravos mores. —

Si quis porro, quae hanc pendentem a rudentibus fortunam indubie comitantur, mala, (hoc maiora, quod ad animum pertinent.) angorem perpetuum atque trepidationem, illam per vices spei et metus successionem, haec si quis probe pensitaverit, nae ille omnium minime optabilem putet, propterea, quod abducit homines ab animi tranquillitate, qua magna pars beatæ vitæ continetur, et sine qua vivere continua mors est. Est igitur adversa potius, quam secunda fortuna; est coeca, ut Cicero aliquo loco nominat, quae, quos complectitur, coecos plerumque efficit. Nam profecto, si addixerint rudentes, qui se tali fortunæ permiserunt, sibi suæque prudentiæ atque sapientiæ, quidquid inde felicitatis consecuti sibi videntur, solent, non divinæ benignitati tribuere; quod est sine omni contraversa stultissimum, nam et fortuna divinitus contingit.

Et

Et quid fiet tandem, cum, (quam nemo unus umquam in potestate habuit,) tergiversari fortuna coeperit? profecto enim verissimum est illud *Senecae*:

— — — nemo se tuto diu

Periculis offerre tam crebris potest:

Quem saepe transit casus aliquando invenit.

Si igitur hic te casus invenerit, quid tum? nonne erit in consiliis, quibus ante nullis usus es, et vel maxime in divino nutu atque voluntate, vnicum perfrugium? Recte ergo et sapienter rebus suis consulunt, qui, monente iam Horatio, non confidunt nimium secundis, omnium minime talibus, quae pendent a solo casu, cui evitando providentia, cautio, diligentia denique omnis, frustra adhibentur. Equidem non ignoro, et est quotidiano usu comprobatum, in humanis consiliis omnibus, plurimum fortunae, prudentiae saepe numero aut parum, aut nihil deberi, potissimum bonis externis appetendis, (nam quae interna sunt, et ad animum pertinent, ea nec dare fortuna, nec eripere potest;) ut adeo fortunam dominam esse rerum humanarum recte Cicero dixerit: tamen si et hic consilium accesserit, non praecipit illud et immaturum, sed deliberatum, et attemperatum rebus tuis, quomodocumque tandem res ceciderit, *aut sapientia* nascetur, animi illa securitas, qua nescio an maius quidquam concedere divinum numen, ad beate vivendum, hominibus possit. Neque est praeter hanc manens fortuna: reliqua omnia fluminis ritu feruntur. Ridebit igitur sapiens, ut Laco ille, omnem aliam fortunam, qua efficitur, ut dies noctesque crucientur homines, ut iis nec fatis sit quod est, et id ipsum ne non sit diuturnum ut timeant. Recte utetur rebus suis, neque se sibi soli, sed patriae, sed amicis, sed bonis omnibus, natum putabit; candorem et liberalitatem

cum

cum fortuna coniunget, atque ista sua virtute id consequetur, ut diuturnam viventi felicitatem optent quamplurimi, sed vero et mortuum grata memoria, neque unquam intermoritura, prosequantur.

CHRISTOPH. JEREM. ROSTIUS,

Gymnas. Budissensis Rector, de Imitatoribus

Epaminondae.

Epaminondam, cum propter eximias virtutes, tum propter rerum gestarum magnitudinem, Graeciae longe principem audisse, quis est qui nesciat? et summo quidem iure mea sententia. Etsi enim Attica leges tulerat Themistoclem, Aristidem, Periclem, atque Alcibiadem, Sparta admirata erat Lycurgum, Charilaum, Leonidam, Pausaniam, Archidamos atque Agefilaum, neque non Messenii, Aristomenum, Achaei Aratum et Philopoemena viderant, quos omnes nisi clarissimos maximosque dicere, stultus atque rerum omnium ignarus videri deberem. Sed tamen illi nec rebus gestis, nec virtutibus, cum Epaminonda ullo modo comparandi videntur. Quo magis etiam dolendum est, eius viri vitam perscriptam a Plutarcho laudum tanti Thebani digno sane praefatore, non tulisse aetatem. Nihil tamen secius ex Cornelio Nepote, et Plutarchi Pelopida, satis apparet, quantus ille vir fuerit: inprimis autem, quod bene percepisse atque meminisse velim, res inde manifesta est, quod eum viri primarii bene multi ad imitandum sibi proposuerint, sequē totos ad eius similitudinem conformarint; in quorum numero eminent maxime Pelopidas Thebanus, Philippus Alexandri pater, et Philopoemena Graecorum ultimus.

Ac Pelopidam quidem, de hoc enim primo loco nobis dicendum est, inter atque Epaminondam, arctissima inter-

intercedebat necessitudo et amicitia, nata illa, ut quibusdam placet, in proelio Mantineensi, pugnato anno XIV. belli Peloponnesiaci quum Boeotii Lacedaemoniis contra Athenienses auxilium ferrent; quod proelium, opinor, distinguendum est ab illa pugna in qua Epaminondas a Gryllo, Xenophontis filio, interfectus est, cum eoque omnis Thebaorum vis atque virtus perit. Quorum si tu perpetui amoris consensum, quamvis simul fere reipublicae praefuerint, contempleris, odium contra atque invidiam Themistoclem inter atque Aristidem, Periclem inter atque Cimone[m], Alcibiadem inter atque Niciam, aequalium, atque eodem tempore Athenis principatum obtinertium, perpendas, profecto obstupesces. Atque etiam ex nobilissima illa amicitia, ut mihi quidem videtur, quamvis alios nesciam, factum est, ut Pelopidas, Epaminondae magnitudinem, rei militaris scientiam, atque ceteras virtutes perfectas habens, eum ad imitandum sibi proposuerit, nisi tu neges, amicitiam honestis ex causis ortam, et quae sola nitatur virtute, id efficere solere, ut alter alteri quam simillimus esse velit. Accedit, quod Plutarchus in vita Pelopidae scribit, eum summa cura Epaminondae humanitatem, liberalitatem, atque divitiarum contentum, aemulatum fuisse. Quamvis vero Pelopidam hanc operam minime perdidisse non ignoremus: tamen minus vulgo notus est, quam Graeciae ille longe princeps, acciditque profecto, quod in duabus statuis uno eodemque loco repositis accidere solet, quarum quae pulcritudina praefat, ea sane venustate sua alterius nitorem ac splendorem obscurat. Fuit itaque Pelopidas, ut cum Nepote loquar, altera Thebis persona, sed tamen secunda. Primum enim locum non meretur, cum nihil fere, si illam Lacedaemoniorum ex Cadmea expulsionem exceperis, sine Epaminonda gesserit, ac variis laboraverit vitis; quae tanquam naevuli quidam in pulcro isto corpore reprehendi solent.

Veniamus deinceps ad Philippum, Amyntae filium, Alexandri M. patrem, eundemque Epaminondae imitorem admiratoremque egregium, qui quidem natus novem aut decem annos Thebas venit, ei populo obses a fratre datus, atque in urbe severitatis antiquae, et in domo Epaminondae, sapientissimi viri, atque omnium bellicarum artium longe principis, prima pueritiae rudimenta deposuit. Magistrum vero talem nactus, non est quod mireris, eum factum esse sapientem, mansuetum, patientem, eloquentem: eum bellicas artes calluisse, temporibus intervissse, atque ad se tot urbes expugnasse, tot gentes devicisse, omnesque ante se exortum reges Macedoniae rerum gestarum magnitudine superasse. Quamvis dissimulandum non sit, eundem Philippum non modo a Theopompo, qui eius vitam perscripserat, cuius quidem nisi parietinae ad nostra pervenerunt tempora, maledicentissimo alias scriptore, et a Demosthene, qui regem pessime oderat, verum etiam ab aliis, qui odii atque inimicitiae causas habuerunt procul, multis nominibus reprehendi solere. Vituperant autem Philippi ambitionem, perfidiam, accusant incontinentiam, lasciviam, luxuriam, atque cetera eius vitia silentio non praetermittunt.

Sequitur Megalopolitanus Philopoemen, Achaeorum ostes Strategus, cuius res gestas atque vitam qui perscribere aggressi sunt, in hoc consentiunt, ut dicant: graviter id eum dedisse operam, ut Epaminondae artes atque mores maxime exprimeret, et ut eius imitator facile agnosci posset. Et sane vitam egit honestissime, summaque vi enilus est, ut vera loqueretur, unde tantam fidem est consecutus, ut quae esset locutus, ea Achaci ex tripode Apollinis profecta plane putarent. Iniurias atque contumelias patienter tulit, a donis atque muneribus sese abstinuit. Vigilantia, alacritate, atque celeritate tanta fuit, ut cum crederes eum hic esse, illic esset, utque videretur

Orator

Oryor et iaculo, et ventos aequante sagitta.

Neque vero non et strenui et callidi ducis officio semper functus est. Sed tamen hic summus vir, cum exceptione quoque laudandus esse videtur. Culpatur enim praeter iracundiam, eius ambitio, atque temeritas. Ac Megalopolitanis civibus suis, irae indulgens, quaedam oppida ipse eripuit - et Lacedaemoniis, quorum urbem paullo ante contra Romanos atque Achaeos defenderat, tantopere indignatus est, ut Spartam invaderet, Lycurgi disciplinam, quae per septingentos annos assueverant, everteret atque sublata veteri reipublicae forma Laconicam civitatem enervaret. Ambitione autem prava ductus nemini parere, atque iis temporibus quoque summi ducis auctoritatem habere voluit, quibus Strategus non esset: domi vero quum omnia tuta ac tranquilla essent tantum abfuit ut quietus et otiosus latuisset, ut potius alias gentes, gerentes bellum, adiret. Neque vero non Philopoemena temeritatis arguunt, quod mediterraneus homo, Arcas ipse, atque ex eo populo prognatus, de quo Homerus, Graecorum naves enumerans, Iliad. B. v. 616.

Πολέες δ' ἐν νηὶ ἐκάστη
 Ἀρκάδες ἀνδρες ἔβαινον ἐπιστάμενοι πολέμοιο.
 Αὐτὸς γὰρ σφιν δῶκεν ἀναξ ἀνδρῶν Ἀγαμέμνων
 Νῆας εὐσέλμους, περᾶν ἐπὶ αἰόπα πόντον,
 Ἀτρεΐδης. Ἐπεὶ οὐ σφί θαλάσσια ἔργα μεμῆλε.

Atque quamvis certaminibus terrestribus clarus, belli vero maritimi rudis esset, nihilo tamen fecius classe contra Nabidem pugnare, quae quidem pugna et infelicissime ipsi cecidit, ausus est. Denique illud nobis quoque Philopoemenis dictum succurrit, quo quidem ipse sua quasi cecidit vincta. Perhibentibus quendam ducem strenuum, respondit, mirari

se, quare tantum errarent errorem, eumque, qui captus esset ab hostibus, ducem appellarent. O Philopoemen, cur cernis tam acutum in aliorum vitiis, ut aquila aut serpens Epidaurius! Haud ita pridem haec dixeras, quum incautus inter Messeniorum manus versus, ipse captus, deportatusque Messenen es, atque veneno accepto diem obiisti. Hic fuit Philopoemenis finis.

Atque his intellectis manifestum est, Pelopidam, Philippum, atque Philopoemena, etsi non omnino id consecuti sint, quod summo studio fuissent secuti, tamen aliquanto propius ad Epaminondam, is enim identidem nobis nominandus fuit, accessisse, quam Imperatores illi, Commodus quidem, Caracalla, Geta, Heliogabalus, Diadumenus, Antonino Pio, cuius ipsi nomen assumerant, similes facti videntur. Sed haec haecenus.

ANIMADVERSIONES CONTINUATAE

ad Platonis *L. I. de Legibus*.

Auctore

M. IO. CHRIST. GOTTLIEBER,

illustris Afranci Rectore,

Coepimus nuper, praemissa summa primi libri Legum Platoniarum, animadversionibus, verba et loquendi formas dialogi, adiecta lectionis varietate, grammaticè interpretari, atque substitui in enarrando loco, ubi Plato, ad demonstrandam sententiam, *bella externa non tantum discriminis habere, quam civi'a, et omnino seditiones*, locum Tyrtae laudat, eumque non de tumultu, sed de externo bello intelligendum esse, auctor est. Meliores itaque, et maiori laude dignos iudicat eos, qui, quum inutiles cives res moliantur novas, fortissimos et optimos se exhibeant, usus testimonio Theognidis, qui ita:

*Ille auro argentoque mihi praestantior esto,
Qui iuvisse gravi seditione potest.*

Virum fidelem itaque in seditione, tanquam bello gravissimo, tanto praestantior esse iudicat eo, qui in bello externo tantum versatus sit, quanto excellentiores sint iustitia, temperantia, et prudentia, una collatae virtutes, fortitudine, quae earum sit ultima. Neminem enim fidelem et integrum esse in seditionibus posse, nisi qui virtutibus omnibus sit ornatus. Quibus ex dictis elicit hanc praeceptionem: legislatori, in legibus condendis, respiciendum esse ad maximam virtutem, quam Theognis fidem (πισότητα) dicat, et quam appellare quis possit iustitiam; non vero ad fortitudinem, laudatam tanto opere a Tyrtaeo: eam enim, quamvis praeclarant, quarto tamen loco esse ponendam. Quibus praemissis, nunc ipsam Platonis orationem, observationibus nostris illustrabimus.

ἔως τῶν μὲν ὑπερήνεσας,] (pag. 629.) in Ald. Bas. 1. 2. defunt verba: τῶν μὲν post ἔως, male; sequitur enim τῶν δ' — reliquae edit. sequuntur Steph.

τῶν πρὸ — γιγνώμενον πόλεμον ἐπιφανῆς.] Eusebius (Praep. Ev. p. 574.) habet πόλεμον ὑπομένους ἐπιφ. Potuisset, opinor, sic scribere Plato; sed nihil immutandum in contextis. Paulo post sequitur: γιγνώμενος ἀρίστως ἐπιφανῶς.

ὁμολογῶσι.] Stephanus ad h. l. „Invenitur h. v. sequente interrogationis nota. Scilicet in Bas. 1. et 2. Respexisse quoque eum putem ad Ficini versionem: concedet ista Tyrtaeus? Et sane sic melius. Lugd. habet ὁμολογῶσι, male.

ποιητὴν δὲ καὶ.] Bas. 2. et Francof. τὴ καὶ.

πισὸς ἀνῆς.] Leguntur hi versus apud Theognidem in Sent. (78. 79.) πισὸς ἀνῆς h. l. est δίκαιος, ut paulo post Plato interpretatur. „Atqui illa est, ut ait Theognis, in rebus gravibus atque difficilibus, fides (πισότης), quam per-

fectam iustitiam aliquis appellaverit." Πιστός autem iustitiam significare potest quod, ut auctor est Cicero, (Off. L. I. c. 7.) fundamentum iustitiae fides est, h. e. dictorum conventorumque constantia. Iungitur et h. l. πιστός verbo ὑγιής. Qui sanus, h. e. prudens in omnibus rebus agendis versatur, fidem exercet; qui ille ipse est quam iustus. Legenda est praeclara de iustitia disputatio apud Ciceronem, l. c. quae rationi Platonicae maxime accommodata est.

[δικαιοσύνη καὶ σωφροσύνη.] Eusebius omittit σωφροσύνη.

[διαβάντες δ' εὖ καὶ μάχ.] Eusebius διαβάντες δὲ καὶ εὖ μάχ. ut τὸ εὖ non ad διαβάντες referatur. In Tyrtaei loco (v. 16.) ad quem Plato hic respexit, deest τὸ εὖ quidem:

ὁσίο ἀνὴρ διαβὰς ἐν προμάχοισι μάχη.

sed additur in duobus fragmentis Tyrtaei, v. c. p. 5. et 32. ed. Klotzianae, et apud Lycurg. p. 214. Reisk. reperitur etiam in editt. vett. Platonis. In interpretatione huius formae variant Interpretes. Apud Eusebium, l. c. conversus est hic locus: „ubi hostilem in regionem traiecerint, strenue dimicantes. Male: quod est εἰσβάλλειν, v. c. apud Aelian. II. 44. διαβαίνειν v. c. ποταμῶν, ut notum, satis frequens est; non autem significat simpliciter, in hostium fines impetum facere. Ficinus, et post eum alii, vertunt: intrepide pugnant: non male quidem, sed verbis non satis accommodate: εὖ διαβάντες, intrepide quidem pugnant; sed haec versio ratio pugnandi intrepide non exprimitur. Tenendum autem, hanc formam desumptam a Tyrtaeo ex Homero (Iliad. μ. 458.) ubi reddita est: firmiter, divaricatis cruribus stans. Eustathius ad h. l. (p. 914. ed. Rom.) notat: verba εὖ διαβὰς esse interpretationem verbi superioris: ἡρεσάμενος, et ea explicat: διασῆσας τὰ σκέλη vel τὰς πύδας h. e. τὴν βάσιν πρὸς ἀντίρροπον. Scholiastes minor nimis generaliter: ἰσχυρῶς σὰς, ut fere Ficinus. Salmast. ad Solin. (p. 663.) exponit de milite, qui gradum componit ad pugnandum, et excipiendum adversarii impetum, altero pede protenso.

protenso. Ita fere Casaub. ad Theoph. (p. m. 46.) qui huius loci Platonici meminit. Venerab. Ernesti ad Homeri l. c. vertit: magno gradu: eleganter; quod idem ac: divaricatis pedibus: quasi *μακρὰ βιβὰς*. Hesy chius *βιβὰς* — *διαβίαια*. Clarissimus Lessingius, Epp. antiquar. (T. II. p. 56.) iconem delineatam inferi curavit, quae statum militis *ἐν διαβίαις*, ut mihi videtur, bene exprimit. Alia habet et Klotzius ad Tyrt. p. 29. nec oblitus est, hunc Platonis locum Tyrtaeanis fragmentis suis addere, p. 134.

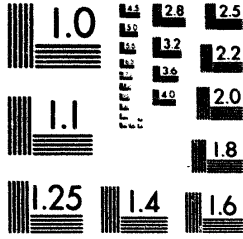
Καὶ μαχόμενοι.] Apud Tyrtaeum est *ἐν προμάχαισι μίην* (p. 66.) In primo fragmento (p. 5.) est: *περὶν ἀμφοτέρωσι μέντοι*, ubi praecedit forma: *ἐν διαβίαις*. Qui manent; et divaricatis pedibus stant, bene pugnant. Sic apud Diod. Sic. L. XV. p. 27. Wessel, de Chabriae militibus: *καὶ τῶ τάξει μένοντες* —

ἔθελοντες ἀποθνήσκειν.] Apud Tyrtaeum magis poetice: *ψυχὴν καὶ θυμὸν παρεθέμενος*, quae forma haud dubie desumpta est ex Homero (Odyss. β. 237. Odyss. γ. 74.) quae loca iam laudavit Klotzius, ad Tyrt. p. 84. Hesy chius in *παρεθέμενος*, citat hunc Homeri versum, et explicat τὸ *παρεθ. παραβάλλοντες*; de quo verbo v. Cerd. ad Virgil. Aeneid. II. 751. Eustathius (p. 92.) hanc vocem interpretatur *ἀντὶ τῶ προτείοντες*; ut fere Virgilius l. c.

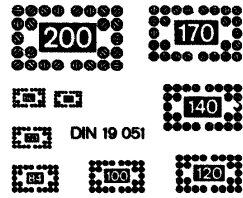
— *rursus caput obiectare periculis.*

Ubi tamen Int. omiserunt, Homericis loci, quem expressit Virgilius, mentionem facere. Sed notanda quoque elegantia Platonicae formae: *ἔθελοντες ἀποθν.* h. e. qui *libenter, sponte*, moriuntur. *ἔθελω λέγειν* est: lubet dicere. Quomodo tamen τὸ *ἔθελω* in compositis, v. c. *ἔθελω προέχειν*, *ἔθελω θεμελιεύω* — spontaneum quid significat; ita et iunctum verbis idem valere videtur. Et ita respondere accurate haec forma Homericæ, unde eam desumpsit Tyrtaeus.

Φησὶ

MICROCOPY RESOLUTION TEST CHART
 NATIONAL BUREAU OF STANDARDS-1963-A

1:24

NOVA ACTA ERUDITORUM

LEIPZIG 1774

(DIE FEHLERHAFT E PAGINIERUNG DER
ORIGINALVORLAGE WURDE BEIBEHALTEN)

DER MICROFICHE-REPRODUKTION LIEGT DAS
ORIGINAL DER NIEDERSÄCHSISCHEN STAATS- UND
UNIVERSITÄTSBIBLIOTHEK GÖTTINGEN ZUGRUNDE

SIGNATUR: E LIT. 136/11 Ac 15

φράζει Τύρταον.] Stephanus observat in margine: Legitur etiam φράζει; quod fuerit pro φράζει αἶν. Sed nescio, unde hauserit hanc lectionem Stephanus. Forte ex versione Ficini: quod non negabit Tyrtaeus: q. d. non negavit hoc Tyrtaeus. Lectio profecto optima mihi videtur, et unice probanda. Nam non dicit Tyrtaeus, ut e lectione carminis facile patet, multos mercenarios, intrepide pugnantem, reperiri, qui audaces sint: sed Plato vult: potuisset hoc dicere, s. dictis suis adūcere Tyrtaeus. Sic vult quoque legi Vir quidam eruditissimus in Observ. Misc. Vol. I. T. I. 127.

μάλα ὀλίγον.] Euseb. habet: ἐν μάλα —

πῶι — — τελευτᾷ.] Ald. Bas. I. 2. habent πῶι. Euf. πῶι.

ἐκ ἄλλο ἢ πρὸς τὴν ἀρετὴν — — βλέπων.] Stephanus iubet ita scribi: ἢ πρὸς ἄλλο ἢ π. τ. α. Forte ex versione Ficini: „non ad aliud quam ad amplissimam semper virtutem respiciat.“ Duplex quidem verborum structura in vulgata lectione esse videtur; quas vero, vel per gratam negligentiam, excusari, vel, quod magis placet, etiam suppleri potest, post ἄλλο, ποιήσει, quod verbum apud Graecos saepe omittitur. Xenoph. Mem. II. 3. 17. τί γὰρ ἄλλο — — ἢ κινδυνεύσεις ἐπιδειξάαι, subaudi: ποιήσεις. Oeconom. IX, 1. τί δὲ, εἰ μὴ ὑπισχεῖται — — subint: ἄλλο ἐποίει. ubi v. Bachium, et quos laudat. Latini, imitati Graecos, consimiliter. Suet. Jul. 20. „nihil aliud, quam per edicta obnunciaret, sc. fecit. ubi v. Ven. Ernestium.

Λυκούργον — Μίαν.] Ald. Bas. I. 2. male Λυκούργον — Μίαν. Caeterum egregie notat Plato Lycurgum, quod in legibus ferendis non ad omnem, quam latissime patet, virtutem respexerit, sed ad fortitudinem solum. Legi meretur super hac re Helinus in Histor. Institutorum humanarum L. VII. 8. p. 160. — 169.

πῶι χεῖρην.] Bas. I. et 2. ἐχεῖρην. Sic infra: ἐχεῖρην εἰπέην.

τὸ, τὴ ἀλλοθίς.] Ald. Bas. 1. 2. τότε, male
 ὑπὲρ γὰρ θείας — διαλογιστικῆς.] Stephanus suspicatur,
 aut deesse vocabulum post θείας, aut subaudiendum esse
 πολιτείας, quod durum. Ex versione, opinor, Ficini: „qui
 de *avina republica* differunt. Forte legendum pro: γὰρ θείας
 νομοθεσίας.

ἄπειρ ἐκ τῶν νῦν.] Stephanus in margine scripsit, deesse
 vocem πλείους aut πολλοί: ex Ficini versione „quas *multi*
 modo proponentes quaerunt.

Ἐξήται.] Ald. Bas. 1. 2. ζητεῖν. Sed τὸ ἐξήται con-
 texta flagitant, propter ἐτιθεῖ, quod praecedit. Monere ta-
 men Stephanus lectores debuisset, hanc a se esse factam cor-
 rectionem. Caeterum locus totus a Ficino mire conversus;
 „non ad particulam virtutis, et praesertim ad deictiorem,
 sed ad universam ipsos virtutem respexisse putandum, et per
 singulas earum species leges quaesisse, nec eas species inve-
 stigasse, quas multi modo proponentes quaerunt.“ Retulit
 Ficinus haec ad duos leges, cum de uno Minoe, ut
 opinor, sit fermo; ut e verbis: ἐτιθεῖ (νόμος) βλάπων, et ex
 superioribus intelligitur: ubi Clinias: „verum, hospes, le-
 gislatorem illum nostrum sane seponamus, et ad extremos
 amandemus.“ Serranus autem videat, ut suam versionem
 lectoribus probet: „non ut ad unam tantum virtutis parti-
 culam, et eam quidem tenuissimam, legislator respiciat:
 (sic ἐτιθεῖ βλάπων reddidit; et ubi exstat vox *legislatoris* in
 textu graeco?) sed ut potius universae virtutis habeat ra-
 tionem: et per eas nimirum virtutis species investiget leges,
 non quas ii, qui hoc tempore leges dicunt, exquirunt.

Ὁ μὲν τὰ περὶ τῶν κληρῶν.] Ald. Bas. 1. 2. omittit
 praepositionem, sed Stephanianam sequuntur Lugdunense
 et Francofurtana. Stephanus addidisse videtur praepositio-
 nem, quod sequitur: τῆς αἰτίας περὶ, ut aequalis esset stru-
 ctura Ficinus: alius *de haereditate*. Mihi non videtur
 addenda praepositio.

Ὡς ἐπιλήρων.] Ficinus non vertit h. v. Serranus au-
 tem: *hic de legatis*. Sed cur sic verterit, sane nescio. Quid
 N n sic

sit ἐπίκλητος, ex Suida, Hesychio, et Thoma Magistro, satis notum. Scilicet mulier, quae haeres est ex assē. In Lugdunensi atque Francofurtana mutatus hic versionis error: de mulieribus, solis haeredibus relictis, *in uxores ducendis*. Sed quorsum adiecta sint ultima verba, non satis intelligo, αἰκίας πέρι.] Timaeus: ὕβριος δίκη. v. et Hesych.

Ἄλλα ἄττα.] Ald. Bas. 1. 2. ἄττα, male. Saepe haec bina permutantur verba, librariorum et operarum vitio, etsi scio, veteres Grammaticos fluctasse. v. Fischer. V. C. ad Phaedon. S. 3. et 4. Nunc satis certum, ἄττα esse pro τινά, et ἄττα esse ἄτινα. Ἄττα h. l. unice verum est: nam τῷ ἄλλῳ et τοῦτοῦ iungitur τὸ, v. c. Apolog. Plat. 18. ἄττα — ἄλλα: vide, sis. Animadv. nostras ad Phaed. 4.

Καταφανῆς λέγειν.] Bas. 2. καταφανῆς λέγων.

διελέμενον λέγειν.] Bas. 1. 2. λέγει, male.

πῆ δ' ἄν. — —] Locum hunc excerpfit Euseb. Praep.

Ev. XII p. 589.

τὰ ἀγαθὰ.] Euseb. τὰγαθὰ.

Διπλά δι.] Euseb. διττά δ' ἀγαθὰ. — Haec bono-

rum descriptio videtur desumpta ex Pythagorica schola. Archytas enim apud Stobaeum: (S. I. p. 15.) Homo, ait, non tantum constat animo, sed et corpore. Quamvis corpus animi est instrumentum; tamen et hominis pars est: itidem et animus. Ideoque et bona alia sunt hominis, alia partium. Et hominis quidem bonum, felicitas. Ex partibus vero hominis, animi quidem, prudentia, fortitudo, iustitia, temperantia; corporis vero forma, valetudo prospera, bona habitudo, integritas sensuum. Externa vocat minora, et sanitatem primo ponit loco. Liquet quoque inde, hanc in quatuor partes virtutis descriptionem, iam ante Platonem fuisse notam; adeoque apud Persas, ut priori profusio-
ne iam monuimus.

ἤγεται ἐκ τῶν θεῶν.] humana bona pendent a divinis. Eleganter ἤγεται. Quod verbum Cicero ad aliam rem transtulit. V. c. in Epp. L. IV. 13. non aliunde pende-
re. — ubi v. Manut. p. 226.

πλάτος ἢ τυφλός.] Qualis fingitur ab Aristophane in nobili Comoedia, quae inscribitur Πλάτος (A. I. S. 2. v. 84). Hic Plutus non modo caecus, sed et fordidus dicitur ad depingendas avarorum sordes, qui in arcula numos reperiunt, ut situ quasi obducantur. In gratiam studiosorum elegantiae veterum, locum ipsum ex laudata fabula describam. Chremylus interrogat Plutum: sed cur, cedo, tam squalidus hic procedis? P. E Patrocli domo, qui nunquam lavit, ex quo aetatem inter homines agit. Chr. Dic mihi, amabo, unde istuc sit tibi malum? P. His Jupiter me multavit malis, sua bona invidens hominibus: nam puer adhuc, minatus fueram, quod, desertis improbis, iustos, modestos, eruditos, et probos, adire solus vellem. Sed me Jupiter occaecavit, ut horum dignoscerem neminem: adeo frugi hominibus his Deus male invidet? — Lepide quoque eum Lucianus, (Tim. I. 91. Graev.) non modo caecum, sed et claudum fingit. Mercurius ibi: Eamus Plute. Quid hoc? num claudicas? Equidem ignorabam, o praeclare, te non caecum modo, verum etiam claudum esse. Pl. Hoc non est mihi perpetuum, Mercuri, sed quando ad aliquem, a Iove missus, proficiscor, nescio quomodo claudus et tardus utrinque sim: ita ut aegre metam pertingam, quum non nunquam, qui me operiebatur, prius infenuit. Sed quum discedendum est, alatum videbis.

Τῶν Θεῶν — ἔστιν ἀγαθόν.] Eusebius: ἀγαθόν. ἢ Φρόνησις.] Videri possit, hanc vocem glossam esse, nam antea iam nominavit hanc virtutem. Divitiae — si prudentiam sequantur: quod bonum inter divina illa principem locum obtinet, prudentia sane est. Sed perspicuitatis causa, quae regnare debet in dialogis, saepe repetuntur a Platone verba, quae omitti poterant. Versamur in colloquiis familiaribus ita, ut addamus verba non admodum necessaria. Quare non delendum h. verbum.

Εἰς ταῦτα βλέπεις.] supra: βλέπειν πρὸς τὴν ἀρετὴν. Εἰς τὸν ἡγμόνα νῦν.] Archytas apud Stobaeum in Eclog. Ethic. (p 15.) eadem habet de hac re, ac Plato, Sed Archytas progreditur usque ad Deum, in quo omnia bona

bona consistant, cum Plac humana bona ad divina, et haec ad Mentem Rationemque referat. Sapientior itaque haecenus Archytas Platone videtur.

Θλίπειν.] Eusebius θλίπει, ut et sequentia coniungantur cum superioribus. Sed ut Vigerus recte iudicat, interpunctione maiori, vel saltem minori, divellenda sunt haec ultima verba, ut factum in Stephan.

ἐπικοινωνήμενος.] Stephanus in margine (pag. 631.) notat: in praecedenti editione, ἐπικοινωνήμενος, (sicet in Aldina; reliquae enim editt. conveniunt cum Stephaniana, etiam Eusebius,) vel pro ἐπικοινωνήμενος, (quod avertur ex quodam vetere,) (an ex Βασιλειῶ?) vel pro ἐπικοινωνήμενος. Verba autem περί τε γάμου ἀδελφῶν ἐπικοινωνήμενος, vertit Ficinus: „ruret praeterea oportet nuptias inser civis,“ ita ut ἐπιμελεῖσθαι δεῖ, e sequenti periodo, ut est in Stephaniana; (post ἐπικοινωνήμενος enim reperitur interpunctio maxima,) his verbis, quorum interpretationem quaerimus, iunxerit. Serranus vero locum sic reddidit: *describendae sunt etiam ab illis leges de nuptiis.* Sed quomodo hac interpunctione, quae est in Stephaniana, verba sic transferri possint, sane non video. Ita incuriosus est Serranus saepe verborum. Locum autem hunc non recte constitutum esse in editionibus, iam vidit Vigerus, ad Eusebii locum laudatum, (in notis, p. 56.) qui verba traiecta esse suspicatur, et ea sic collocat: Μετὰ δὲ ταῦτα περί τ. γ. ἀδ. ἐπικοινωνήμενος, ἐν ταῖς &c. hoc sensu: *deinde mutuis inter sese nuptiis contractis, procreationem educationemque liberorum studiose curabit, et, seu mares illi fuerint, seu foeminae, quicquid ab iis vel adolescentibus, vel iam aetate maturioribus ad ipsam usque senectutem, in mutua consuetudine recte secus fiat, alterum honore afficiet, alteram ignominia.* Sed hac verborum traiectione non opus videtur, si τὸ δεῖ pro τὸ post περί ponatur, hac interpunctione: θλίπειν. Περὶ δὲ γάμου α. ε. μετὰ ταῦτα ε. τ. &c. De nuptiis autem mutuis inter sese contractis, h. e. quod attinet ad nuptias — oportet (legislatorem) curare, quatenam leges sint observandae, circa generationem et procreationem liberorum, &c. Inveniuntur haec leges L. VI. Legg. p. 773. sq. et L. VII. 791. Τριών.

Τιμῶντα ὀφθαλμῶν.] Conferendus cum his verbis est locus in VI. Legg. pag. 775. „Qui legi paruerit, ab omnibus laudetur, qui non paruerit, legum custodes in eum animadvertunt, eumque veluti disciplinae expertem, importunum hominem, connubialiumque legum, auspiciis Musis sacrarum, imperitum denunciatio &c. Egregia reperitur de institutione liberorum L. VII.

Τὰς τε λύπας αὐτῶν.] Ficinus h. l. ita convertit: „Contra vero dolores, voluptates et cupiditates, in omni conversatione vituperet.“ Sed primum male iunxit verba superiora, ἐν πασαις ἐπιθυμιας, his, quae posuimus, quae divellenda sunt; ita ut post ἐπιθυμιας scribatur punctum: deinde sensum loci non affectus est, ut iam monuit Vigerus, ad Eusebium (in not. pag. 56.) Non reprehendit Plao simpliciter dolorem, et omnino omnem affectionem animi, sed praecipit laudanda, quae ab animo moderato proficiantur, et vituperanda, quae nimis cupide fiant. Verbosa versio Serrani inepta est, nec digna quae discutiatur. Delenda autem interpunctio maxima in Stephaniana, post ἐπιθυμιας, et insensum ponendum.

NOVA LITTERARIA HISPANICA.

Ex litteris *Hispanicis* Dom. *Antonii Capdevilae*, Prof. regii Agriculturae et Botanices in Univerfitate Studiorum *Valentina* ad Dom. *C. T. de Murr*, Noribergam datis.

Chinchillae prope Cartaginem novam.

Herbaria mea, post mortem, Regiae Societati Scient. Goettingensi traduntur; ita testamento constitui. Optima Collectio rerum naturalium *Baranone* est, quam possidet *Iosephus Salvador* Dom. *Franc. Perez Bayer*, Canonicus et Thesaurarius Toletanus, et Praeceptor Infantum ab a. 1767. edidit haec scripta:

N n 3

Reges

Reges Tharsis et insulae, pro explanatione Davidici Psalmi: Deus, Judicium tuum Regi da &c. Barcinone, 1754. 4. Iussu et munificentia Regis b.m. Italiam peragravit, Romae- quae edidit huncce librum: *Damasus et Laurentius Hispanis adfert et vindicant*, Romae, 1756. 4. Propter doctissimum isthoc scriptam Benedictus XIV. P. M. Canonicatum et munus Thesaurarii Toletanae Cathedralis illi impertiit.

Opus *Bern. Aldrete, Quisquis*, seu corrulcancia lumina triumphalis crucis scena Sanctorum Martyrum Albenium Urgavonensium *) Bonosi, et Maximiliani, et aliorum sanguine purpurata, Cordubae, 1630. fol. Celebris est quam eiusdem Origen de la lengua Castellana, en Roma, 1606. 4. *) Stilus elegans: Liber Pontifici Urbano VIII dicatus fuit ab auctore. Sed Inscriptiones, quas ex *Grutero* adfert, non accurate descriptae sunt, uti mihi d. 26. Junii, a. 1760. easdem in oppido *Augusto-Albeni* s. *Arjonensi* describenti compertum. *Coloniae Patriciae* vidi Opera celeberrimi *Ambrosii de Morales*, cum adnotationibus *Aldreti*.

Infelix *Marchio, Ludovicus Josephus Velazquez*, anno proxime praet. mortuus, edidit conspectum novi operis a. 1766. curante amanuense typis mandatum, cuius hic est titulus: *Noticia del Viage de Espanna hecho de Orden del Rey, i de una nueva historia general de la Nacion Sacada de los escriptos i monumentos originales i contemporaneos, con la collection general de los mismos escriptores*, en Madrid, in 4to.

Nulla diaria, ephemerides, &c. in Hispania nunc eduntur. En epitaphium *P. Sarmienti: Hic iacet P. Magister Martinus Garcia Sarmientus, origine Callaicus, natus Villae-Francae Vierzenfium V. Idus Mart. MDCXCV. Obiit Madridi, VII Idus Decembres, MDCCLXXII. Indiarum, et suae Congregationis Benedictinae Historiographus, Theologus non opinator, Mathematicus non superciliosus, Philosophus sine fastu,*
Criticus

*) *Urgo Municip. Albense*. Nunc est urbs *Arjona* in Regno *Juén*.

*) Vid. *Origenes de la Lengua Espannola*, compuestos por varios Autores, Madrid, 1737. 8. 2 Vol.

Criticus, Philologus, Naturae investigator, et ut paucis absolvam, innocentissimis moribus, animi candores linguarum peritia, singularique plurimarum disciplinarum cognitione et recto usu, verus Sapiens; libris editis clarus, clarior tamen scriptis ob modestum ineditis, insignis demum suae Congregationis, gentis, et aetatis denique ornamentum. Auctor huius inscriptionis sepulchralis est D. *Cosmirus Gomezius Ortega*, Reg. Prof. Botanicus Madriti.

Die 5. Maii, 1773. septuagenarios obiit P. *Henricus Flores* i *Setien*, Monachus Augustinus, natus d. 21. Ian. 1702. Compluti a. 1750. Theologiam publice docuit, maximo applausu, accepto stipendio 600 aureorum a Rege Ferdinando sexto. Opera eius sunt:

Curso de Theologia, en Madrid, 1732-1738. V. tomis.

La España sagrada, 1746-1772. tomis XXVII. in 4.

Dissertacion del dia que murio el Rey San Fernando, con la lapida sepulchral deste Santo, escrita en Hebreo, Latino, Arabe i Castellano, 1754. 4.

Collecion de las Medallas de los Municipios, Colonias, i otros Pueblos de España, en Madrid, 1757. 4. 2 Vol.

Supplemento a las Medallas i Collecion de los Reyes Godos, ibid. 1772. 4.

Clave historial; septima impressio, 1772.

Memorias de las Reynas Catholicas de Historia genealogica de la Casa Real de Castilla i Leon, en Madrid, 1762. 4. 2 Vol.

Viaje santo del Maestro Ambrosio de Morales, i su Vida, en Madrid, fol.

La Obra de San Beato con notas.

Dissertacion della Cantabria, en Madrid, 1768. 4.

Dominus *Joh. Antonius Mayans* i *Siscar*, Presbyter, et Frater Dom. *Georgii Mayansi*, tomos 27. *Hispanias sacras* ita correctos possidet, ut plus quam 300 errores Auctoris emendaverit.

Concinnavit P. *Flores* las *Memorias de las Reynas Catholicas*, ex Opere M^{tro} Dom. *Josephi Macedo*, Ulyssiponenfis, Locumtenentis Hisp. copiarum: *Las Vidas de todas las Reynas de España*. Iste Dom. *Macedo*, amicus meus aestimatissimus, vix annum quadragesimum septimum ingressus, sequen-

tia opera prelo parata, sed non nisi mortuo auctore edenda, perfecit et elaboravit, quae omnia vidi:

Las Vidas de todas las Reynas de España, fol.

Historia critica, i Resumen (epitome) de mas de 350 Escritores Españoles, que han escrito del arte de la guerra, con la historia de los celebres Generales Españoles, con la critica de las Batallas, que ganaron, i perdieron, 16 Vol. in 4.

Historia de la Marina española, Generales de mar con la critica de los batallas, que ganaron, i perdieron, i de las conquistas que hicieron Españoles i Portugueses, 8 Vol. in 4.

Diccionario de la Milicia española, 3 Vol. 4.

Omnia isthaec scripta tactica ad finem perducta, multisque tabulis aeneis illustrata, Auctor posteris relinquet edenda.

Die 21. Jun. 1773. diem suum obiit celeb. Don *Jorge Juan i Santacilia*, rei maritimae praefectus, regique Seminarii, quod Madriti est, Director, et Reg. Scient. Soc. Par. Lond. et Berol. Socius; natus d. 5. Febr. 1713. Magnus ista Geometra a. 1725. creatus Eques Ordinis Iohannitici, A. 1735. et sq. cum Dom. Antonio de Ulloa, de *Condamaue*, et *Godino*, Americae meridionalis regiones peragravit. Isti duo Galli multa accepta referre debent Dom. Equiti *Georgio Joan f. Juan*, uti Castellani pronuntiant.

Dom. *Ulloa* nuperrime edidit *Noticias Americanas, entretenimientos phisicos i historicos sobre la America meridional, i la septentrional-oriental, compuscion general de los territorios, climas, i Producciones en los tres especies, Vegetables, Animales, i Minerales, con relacion particular de las petrificaciones de cuerpos marinos, de los Indios naturales de aquellos paisos, sus costumbres i usos de las Antigüedades: Discurso sobre la lengua, i modo, con que pasaron los primeros pobladores*, en Madrid, 1773. in 8.

Defunctus Amicus meus, Dom. *Joh. Ariarte*, Bibliothecarius Regius, ad finem perduxit Catalogum Codicum manuscriptorum graecorum in Bibliotheca *Scorialensi*. — A. 1771. Madriti, in forma octava, edita est: *Grammatica Castellana para aprender la lengua latina. Obra posthuma del Sr. Ariarte, con su Vida i retrato*.

NOVA ACTA ERUDITORUM

publicata Lipsiae

Calendis Julii Anno MDCCLXXII.

Johann Lorenz von Mosheim,
Sittenlehre der heiligen Schrift:

i. c.

IO. LAUR. MOSHEMII THEOLOGIA
Moralis, VOLL. X. quaternis.

Sumtu Weygandi.

Prodiit igitur tandem perfectum et omnibus numeris ab-
solutum Opus Moshemio Millerianum, quod de
Christianorum moribus praecipit. Distinctum IX. Voll.
forma media, quorum novissimum editum fuit anno
c1515ccclxx. Accessit, ut nihil ei deesset, quod illud au-
ornare, aut amplificare eius utilitatem posset, D. *Johannis
Petri Milleri* Introductio generalis in theologiam moralem,
in specie Moshemianam, Anno c1515ccclxxii. eius-
dem et formae et magnitudinis volumen, totius operis qua-
si decimum, nisi pro singulari libro Introductionem istam
habere malis. Adeo fere utrique huius operis Autori so-
lemne est. laudibus ornari amplissimis et aequissimis, ut in
praedicandis iis ingenium denuo experiri vix opus sit, dicere
Oo sine

sine fuce, quae tantae molis libro contineantur, et quo ordine, certe utilius vixemus. In univ'ersum negari non potest, opus, ut nunc est, fines praeceptorum de officii Christiani ita excedere, ut timor sit, ne multa pars hominum; qui institutiones morum circumspeciant, ab eius et emtione, et usu absterreantur. Sed primum nec videtur liber scriptus iis, qui institutionis quasi prima fundamenta iacere, et memoriae mandare doctrinae initia velint; cum praeceptorum series, insertis disputationibus longioribus adeo saepe distet, ut mente discendum contineri posse vix ulla spes sit. At qui de uno vel altero disciplinae capite accuratius cognoscere, singulorum officiorum causas, rationem modum, argumenta ambitum perspicere, aut etiam super iis differendi copiam sibi comparare cupiat, cur non libenter pendeat ab ore *Moshemi*? Secundo, ipsius operis ratio externa seu oeconomia sic comparata est, ut quae de molesta rerum abundantia peti solent obreftationes, facile a se amoveat. Sunt enim praecepta proprie sic dicta, quae dicas basin seu textum libri, §§. brevioribus, iisdemque non adeo multis, et egregie cohaerentibus exposita, quas si §§. phos legendo combinaveris, levissima opera conficies tibi de maximae molis libro compendium et summam doctrinae, quam facile mente comprehendas memoriaque teneas. Subiunctas §§. phis singulis commentationes et expositiones uberiores, typorum diversitate satis notatas, si vel nauseam tibi ingignant ut doctiori, vel seriem et ordinem turbent ut tyroni, transilire quid vetat? Sed quorsum adsunt? Non sane ne continua lectione memoriae tradas, misere frangendo caput, sed ut habeas, si quando libuerit, aut necesse fuerit de singulis doctrinae capitibus accuratius cognoscere, quasi aciem subsidiariam in castris quam educaas, vel ad occupandam, defendendam, et commendandam virtutem, vel ad frangendum profligandumque vitium. Sed satis de his. Ponamus iam lectoribus ob oculos quae toto opere et quo ordine contineantur, et primum quidem dicemus de Introductione *Milleriana*, cuius inscriptionem supra dedimus. Est

Est vero illa duobus Cap. distincta: in quorum priore agitur de doctrina morum, sive potius de principiis doctrinae in universum posteriori separatim traduntur quae ad studium morum Christianorum accedentibus utilia sint. Iam quidem Introductionibus, Prolegomenis Praeparationibus, et si qua alia sunt nomina, ad cognoscenda praecepta morum non plane caremus; verum, qui ex instituto tali principiorum causarum argumentorum, exemplorum apparatu, ad regulas dialecticas reducto et disposito, viam ad istam cognitionem munit, librum huius *Milleriani* similem frustra quaesieris; quanquam res ipsae, praesertim Cap. I. maximam partem apud Philosophos veteres et recentiores passim occurrant. Quod ut eo magis appareat, age proponamus quasi in tabula et compendio, quae ibi fustus disputantur. Comprehenditur omnis ea Capitis I. disputatio IV. Sectionibus. In prima quidem agitur de prosperitate humana, cuiusque summa haec est: Quicquid vivit, voluptatem appetit, alpernatur et fugit dolorem, homo tamen egregie praereliquis animalibus bene sibi esse cupit, et ad vitae prosperitatem nititur. Prosperum autem iudicat non quidquid in se perfectum, sed quod sibi vel suis bonum et conveniens intelligit. Quo plura res aliqua momenta ad obtinendum propositum quendam finem habet, quoque plures ea animi facultates afficit, excrcet, et demulcet, eo perfectior et ipsa iudicatur. — Prosperitatis itaque sedes propria est in mente humana; qui in rebus externis, velut in divitiis, genere, corporis pulchritudine, eam reperiri putant, insigniter hallucinantur, cum via ad prosperitatem externa confundentes prosperitatem ipsam. — Voluptas nascitur primum ex obiectis, quae vel sensum externum, vel animum, vel utrumque simul afficiunt; deinde ex hominum de iis opinionibus, quae prout verae falsaeve sint, veram falsamve voluptatem efficiunt. Igitur ne frustra gaudeas, aut etiam alicuius gaudii postmodum te poeniteat, diligenter instituenda est aestimatio honorum, quanta et qualia sint, imprimisque cavendum,

dam, ne minus aliquod, dispendio maioris, comparetur. Quam totam de felicitate disputationem postquam Auctor via inversionis ad infelicitatem accommodavit, tandem addit haec duo: in praesentem hominis statum constantem perfectamque voluptatem non cadere; futuri vero conditionem, sive prosperam, sive asperam pendere ab usu libertatis in hac vita.

His ita expositis, atque bono exemplorum delectu, ubi res postulabat, illustratis, progreditur Auctor in *Seç. II.* ad notiones et perceptiones primas, quibus omnis morum doctrina nititur. Hic primum demonstratur, non nisi Deum posse optimas universaeque salutis convenientissimas actiones, praecipere hominibus, quippe qui solus earum cum Universo connexionem satis perspiciat. Sequitur hinc definitio doctrinae morum, eiusque in philosophicam et theologicam, h. e. naturalem et revelatam, divisio. Quibus constitutis, differitur de eo quod morale dicitur in genere, quod in actionibus nostris, in iisdemque quod naturale seu physicum. Porro, doctrinam moralem ignorare actiones medias, quas indifferentes vulgo dicunt; Deum regere homines moraliter, h. e. per causas moventes, sive suggerenda verae utilitatis notitia. Denique quid sit officium, quid moraliter necessarium, ostenditur adiectis quae vi consecutiones inde derivantur, nonnullis propositionibus. Ita via quasi praemunita, in sequentibus Auctor exponit de imputatione, de recte et prave factis, de bonitate et vitiositate factorum partiali, de virtute et vicio, nec non de utriusque habitu, probitate et improbitate. Quibus omnibus postremo loci quidam communes, seu praecepta generalia de virtute et vicio adiunguntur. Labet hoc loco annotare, Auctorem non solum in ista disputatione, de iusta recte vel prave factorum aestimatione, sed per totum fere opus, multum docere per exempla ex historicis tum profanis, tum sacris petita. Quod quidem in se ad rerum difficiliorum illustrationem utilissimum esse, nemo ibit inficias; nobis tamen multis locis visus est in adferendis eiusmodi exemplis nimis copio-

copiosus: v. c. pag. 101. seq. ubi ad illustrandam propositionem, bonae alicuius actionis humanae non omnia esse bona, nec pravae omnia prava, quadraginta amplius exempla ex omni genere historiae adducta reperies, quae sane copia non magis librum ornat, quam onerat.

Redeamus iam unde divertimus. *Seç. III.* continetur mentis humanae quasi anatomia, et quo, tum in institutione, tum in usu scientiae moralis, ea proficiat, ostenditur. Sunt vero istius disputationis duae partes, quarum prior differitur de facultatibus animi quibus cognoscimus et intelligimus, posteriori, quibus volumus et appetimus. Utrarumque duplex est classis vel ordo. inferiorum scilicet, et eminentiorum. Ad inferiores intellectus facultates refert Auctor sensum externum, imaginationem, ingenium, acumen, memoriam, et praesensionem aliquam futurorum; quam, ut singulari providentiae divinae beneficio, angeli fortasse ministerio, in mente humana effectam, primum distinguit a praescientia, quae semper ab antegresso aliquo rationis proficiatur; deinde ita eam suis circumscribit finibus, ut stolidis et ineptis divinationis generibus, velut cum ex astris, insomniis, palmarum inspectione, futura disci quis arbitratur, inde nihil sit praesidii. — Eminentiores mentis facultates numerantur quinque: 1) Ratio et intelligentia; 2) in ratiocinando subtilitas, quae cum argutarum lusus non confundenda; 3) meditatio; 4) cogitatio in mente, quam abstractionem vulgo dicunt; 5) Sensus internus boni et mali, seu vis naturae ea, qua sentimus adpectu quid deceat in dictis factisque, sensum moralem dicunt recentiores. Nec eius mentionem Auctor facere noluit, ne omisisse videretur rem, in qua explicanda et ornanda Philosophi, imprimis Angli, tantopere sibi placent et indulgent; quamvis, si verum fatendum est, a ratione ipsa, praesertim si cultior ea sit, non ita diversus est sensus iste, ut putari nova et propria vis animi debeat. Posteriori Sectionis parte exponitur, ut paulo ante diximus, de facultatibus animi,

quibus volumus et appetimus, quarum inferiores sunt: 1) Instinctus naturae, qui sunt in homine vel animales, vel humani, vel mixti. 2) Motus animi et affectus, de quorum origine, diversitate, effectis, remediis, diligenter et copiose, ut solet, Auctor disputat. Nobiliores vero et eminentiores: 1) Voluntas; 2) Spontaneitas, et 3) Libertas. Libertas homini primum quoad potentiam vindicatur, deinde, qualis ea sit in subiectis quoad usum, actum, et habitum, demonstratur, praecepta quae inde fluunt, enarrantur, et denique, quid sit, quod necessarium dicimus, docetur.

Sequitur *Señ. IV.* ubi primum in universum de hominis natura, deque huius et gratiae discrimine, agitur; deinde de propria cuius hominum natura, seu indole morali, (characterem moralem appellant nostri,) quae partim nobiscum nascitur, partim assuetudine tenetur. Neis non habet, quod prae reliquis sectetur, voluptatis genus; hinc et varia animorum genera, voluptuosum, ambiciosum, habendi cupidum, et ex his alia multifariam mixta et composita. His, quantum satis est, illustratis, proponuntur haec quatuor: 1) Magnam habere cupiditates naturales vim ad flectendam immo ad destruendam libertatem. 2) Neminem, quoad iis pareat et indulgeat, neque in praesenti, neque in futura vita, ad veram felicitatem perventurum. 3) Hinc necesse esse, accuratius cognoscere de intellectu voluntatisque viciositate. 4) Existere ex varia hominum ad conscientiam ratione varios eorum status habitusque morales, velut rudem, naturaliter seu philosophice probum, ambiguum etc.

Auctor, postquam proponendis eo, quo indicavimus, ordine, praecipis generalibus viam sibi stravit. pergit iam ad Cap. II. ubi separatim de doctrina morum Christiana agitur, et in prima quidem *Sectione* de Lege divina istius disputationis summa haec est: Possit vi redemptionis Jesu Christi

Christi, omnes homines ad veram aeternaeque duraturam, felicitatem reverti, non tamen opera et viribus suis, sed Jesum, eorum caput et principem, viam monstrare, in ea incidendi potestatem tribuere, gressum dirigere necesse esse. Omnium primum, quod ut novum vitae pie et divinae principium in hominis animo debeat effici, esse fidem; quare eam per Servatorem Christum in genere humano, quod totum saluum cupiat, divulgandam; deinde vero etiam praescribendas leges, quod factum esse duplici modo Auctor docet in sequi. Primum quidem repetendis in Scriptura S. novoque argumentorum delectu confirmandis legibus naturalibus; deinde addendis etiam aliis, quas positivas vulgo vocant. Quae posteriores pertinent partim ad omnes omnino homines in republica Christi viventes, partim ad singulos ordines, velut eorum qui in matrimonio vivunt, qui in civitate magistratum gerunt quive parent, qui ecclesiam docendo regunt. Porro agitur de modo, quo leges istas et constitutiones Christus suis patefecit, et de varia praeceptorum forma, diversoque orationis genere. Enimvero non praecipiendo, admonendo, hortando solum, sed et per preces et exempla docet. (Poterat h. l. mentio quoque fieri frequentis usus parabolarum; quae docendi ratio Christo maxime solemnis fuit.) In sequentibus enarrantur causae, quibus omnes Christi aeternae obligantur et moventur ad servanda eius praecepta, quae quomodo servari debeant, Christus ipse satis definivit. Hinc disquisitio instituitur de iis quae requiruntur et necessaria sunt, ut recte facias ex legibus Christianis, sive, ut cum Theologis loquamur, quae sint vere bona opera, quae pietas Christiana et Sanctitas; deinde quid sit peccatum et improbitas, ex Christianae religionis principiis, demonstratur.

Sectio altera, in qua delineanda erimus breviores, est fere omnis historica et litteraria. Auctor, postquam declaravit

ravit quid sit, et quibus finibus concludatur doctrina morum Christianorum, quae requirantur in eorum praeceptore, quibus subsidiis utendum: exponit de fatiis, quibus ea doctrina ab antiquissimis temporibus ad nostram usque aetatem usâ fuit; quae ratio docendi quoque aevo obtinuerit, qui sint in quovis Christianorum coetu, post restaurata per Lutherum sacra, doctores et scriptores principes. Bene longus est Auctor in describendis b. Lutheri meritis circa religionis partem eam, quae ad mores pertinet. Sunt in his, quae eo loco recte abesse possint, velut inserta particula novissimae Odae *Cramerianae* in Lutherum, quam vix quisquam hic quaesierit.

Tertia denique Sect. exponitur de interna faciendorum regula, h. e. Conscientia. De qua ubi in universum, quantum opus erat praeceptum est, separatim agitur: 1) De conscientia antecedente, quae est vel recta atque certa, quam, ut solam obligandi vim habentem, sectari debemus, vel anceps et dubia, ubi leges legibus, officia officiis repugnare videntur. Quibus dubitationibus quomodo et in genere, et in causis singulis, obviam ire, qua ratione, si adfint, iis mederi queas, Auctor multis ostendit. 2) De Conscientia consequente, quae sicut est vel bona vel mala, ita eam quoque vel inculatio et conturbatio, vel excusatio et tranquillitas animi, comitantur. 3) De diversa hominum ratione, qua erga conscientiam suam se habent; unde diversae eius denominationes: 1) consopitae seu dormientis; 2) excitatae; 3) vigilantis. Haec posterior denuo distinguitur variis gradibus sensus, finibus quibus coercetur, vel amplioribus, vel arctioribus &c. Ultimo loco sunt institutiones, qua via ad rectam, certam, bonamque conscientiam perveniatur.

Haec iam fatiis dicta sunt de Introductione S. V. *Mülleri* in doctrinam morum Moshemianam. Venimus

nemus nunc ad Institutiones ipsas, quarum Summam et ordinem pari modo cum lectoribus communicabimus, atque, ubi visum fuerit, breviores animadvertiones adspargemus.

PHILOLOGIA THUCYDIDEO - PAULINA,
vel Notatio figurarum dictionis Paulinae, cum Thucydidea comparatae, in usum exegeticos sacrae vulgata a CAROLO LUDOVICO BAUERO, Lips. AA. M.

Scholae evangelicae ad Hirschbergam Rectore.

Halaë Magdeburgicae, impensis orphanotrophi,
 pl. 20. octonis.

Viginti abhinc annis V. Cl. in hac urbe nostra disputationem edidit de lectione *Thucydidis*, interpretandi disciplina, in qua singularia Thucydidis, in classes digesta, omninoque omnem eius duritiam et obscuritatem illustravit atque dñdicavit, ut, si quis animum huc attenderit, non modo Thucydidis legendi adiumentum, sed omnis interpretandi normam haberet, in locis praesertim obscuris, et ab raritate formarum loquendi duris atque difficilibus. Profecto enim, qui Thucydidis sentium adsequi didicit, non videtur frustra ad alios Scriptores accessurus. Non ita multo post V. Cl. per varias scribendi occasiones, quas ei munus Rectoris Hirschbergensis obtulit, eundem hunc locum attigit, accommodate ad libros N. T. In animadvertionibus denique ad conciones Thucydidicas, quas seorsim edidit, saepe cum profanis sacra comparavit. Iam hoc libro Paulum et Thucydidem ita contulit, ut quidquid fers in altero durum, rarum, difficile esset, idem ab altero usurpatum demonstraret, faceretque denuo lectionem Thucydidis optimam interpretandi disciplinam; sed habita potissimum ratione concionum

dionum Thucydearum; quas narratione ipsa multo difficiliore esse constat. Notat quidem Gualterus multa ex hoc genere, genitivorum usum anacrostichum, syneses, enallagas, alia; sed praeterquam quod specilegium satis magnam aliis reliquerat, ea, quae e profanis scriptoribus adspicerat, et pauca erant, et saepe aliena. V. Cl. Bauerus omnia haec non solum rectius digessit, sed iis quoque exemplis Thucydidicis usus est, quae Paulinis locis similia essent.

Descripsit ergo has omnes observationes, aut haec figurarum notationem, in tredecim classes, quas hic recensimus. 1) Numeri permutati. 2) Nominum subst. et adi. permutatio, et de adiectivis aliae quaedam observationes. 3) De pronomiibus. 4) Casus varie adhibiti et permutati. 5) Genera permutata. 6) Gradus permutati. 7) De verbis. 8) Particulae permutatae. 9) Ellipsis. 10) Pleonasmus. 11) Metonymia. 12) Hypallage. 13) Structura orationis. His omnibus adpendicem adiecit, de qua infra monebimus.

Sed iam unum hoc nobis restat, ut variis exemplis demonstremus, quid V. Cl. praestiterit, in quorum delectu non morosi fuimus. Pag. 123. haec scripsit: *Futurem indicativi pro praesente coniunctivi*: 1 Cor. 6, 5. *οὐκ ἔστιν, ἐς δυνήσεται, pro δύνηται, qui possit*. Phil. 2, 20. *οὐδένα ἔχον, ὅστις μεριμνήσει, qui curet*. His a Thucydide addidit, *ἐν ἔτι, ὅστις κολύσσει*, 1, 62. et *οὐκ ἔστιν, ὅστις ἀνασφύζει*, 3, 45. Resis tamen monet, haec non infrequentia graecis esse. Itaque, ut nobis videatur, hoc nec rarioribus loquendi modis adnumerandum nec omnino ad philologiam Paulinam Thucydeam referendum fuit. Pag. 204. tractat genus aliquod hypallages; ut cam Ebr. 13, 13. *ἡμετέρας φέρουτες*, pro *ἐξελθούσας φέρουσαι*, ponitur: quamquam hoc se quoque verum posse concedit, *εξαγαγούσας, ut feramus*. In eadem epistola 9. 12. *εὐλογησάμενος* scriptum putat pro *εὐλογησάμενος εὐλογησάμενος*. Item 1 Tim. 2, 12. *πιστὴν μη-ἡγησάμενος, δέματος*, pro *ἡγησάμενος πιστὴν, ἰδὲνα*.
Nobis

Nobis quidem sic videtur, Scriptores N. T. aliosque graecos, verbis finitis addere participia, cum illud volunt, *ita ut*, notantes consilium, modum, fructum, eventum, alia: quale nobis iam in manus venit e Thucyd. 6, 34. *πέμπομεν κρείσθεις, δηλότες*, quamquam nolim dicere, hoc pro *πέμψαντες δηλώσαμεν* positum esse. Sed V. Cl. ex hoc ipso loco Thucydidia *πεδέσθε ταλμύσαντες* indicat, sibi que pro *πειδόμενοι ταλμύσαντες* dictum videri confirmat. His locis, in quibus positivus cum comparativo permutari solet, etiam hoc adnumerat p. 63. *πρωτότακον πάσης κτίσεως* Coloss. 1, 15. *esse priorem omnibus, πρό πάντων*, e v. 17. E Thucyde confert 1, 69. *ἰσχυρῶς ἠγχιόρονται*, pro *ἰσχυρότερος*. Substantiva pro verbis posita esse vult p. 5. *ut eis ἀικοδομήν*, pro *eis τὴν ἀικοδομήν*, Eph. 4, 16. *διὰ τῆς ἐμῆς παρρησίας*, pro *ἐν τῇ παρρησίᾳ μου*, Phil. 1, 16: *ἐν τῇ ἀποκαλύψει*, pro *ἐπὶ τῇ ἀποκαλύψει*, 2 Thess. 1, 7. et alia: quibus familia censet Thucydeia plura loca. P. 23. *ξῖνος τῶν διαθηκῶν* Eph. 2, 12. *perigrinum qua foedus interpretatur*, et *ἐλευθερίαν Κυρίου* 1 Cor. 7, 22. *libertum qua dominum, in sacris, in doctrina*. Omnino locus de genitivorum usu latissime pertractatus est: nec frustra, cum non solum late pateat, sed profecto etiam ea habeat exempla, quae, nisi quis bene sit exercitatus, vix intelligat; adeo dura sunt ex hoc genere multa. Cum illis adiectivorum periphraibus, quas sunt in N. T. crebriores, *κρίμα κατ' ἀληθειαν*, *ισθμὸν iudicium*, *ζῆλος ἢ κατ' ἐπίγνωσιν*, *studium impudens*, *ἢ καθ' ὑμᾶς πίστις*, *vestra fides*, comparat p. 151. Thucydeum locum 1, 37. *ἢ πόλει παρῆχεν αὐτοὺς κρείττος μάχων*, *ἢ κατὰ ξυθηκῶν γίνεσθαι*, h. e. *ἢ ξυθημόνας, socios, pares*. Eae vero coniunctiones, quae aliis locis aliter vertendae sunt, ut *ἀλλά, δέ, γὰρ, τε, οὐκ*, sunt diligenter notatae, pag. 153 — 162. In loco de ellipsi, quem accurate in classes descripsit, inter alia p. 163. occurrit Rom. 4, 17. *ἐπίγνωσι θεοῦ scil. τῆ ἐπαγγελίας*, qua quidem ratione locus hic, in suo genere singularis, de quo Chrysostramus et Theodoretus mira narraunt, multo expeditior redditur. Confert V. Cl.

similes ellipses, e verborum contextu explendas, ut κατὰ κεφαλὴς ἔχον ἰξυσίαν, 1 Cor. 11, 4. χάριτι μετέχων scil. τροφῆς; 1 Cor. 10, 31. Certe hoc multo facilius est et verifimilius, quam quod V. Cl. de eodem illo Paulino loco p. 25. scripsit; genitivum Θεῦ pro dativo positum esse, et alia quaedam, quae omnia praeter modum dura sunt. Rursus p. 138. sic explicat, ἐπίστευσε (πίσιν) Θεῶν. — Horum ergo quid verum est, et quid tandem de hoc loco statue. Num videtur? Simul agitur hoc loco p. 192. de enunciationibus omiſſis, ut Rom. 9, 7. ἀλλ' ἐν Ἰσαάκ — h. e. ἀλλ' Ἰσραὴλ, καθὼς γέγραπται, ἐν Ἰσαάκ. Aut Rom. 10, 15. post verba, πᾶς κηρύξουσιν, εἰ μὴ ἀποσταλάσῃ, intelligendum est, ἀλλ' ἀπετάλησαν καὶ ἐκήρυξαν, ἀπὸ τῶν Ἰσραηλῶν, qui δόξαντες: ita cohaerebit, quod sequitur, καθὼς γέγραπται. Sic succurrit Thucydidi 2, 40. ὁ (παρὰ) τοῖς ἄλλοις (οὐκ ἔστιν οὕτω, οὐδ') ἀμαθία μὴ θράσος. — Sed alibi V. Cl. monuerat; ὁ ab initio esse pro ὅτι. Utrum ergo verum est? Satisne illustrat tam obscurus locus obscuritatem Paulinam?

Jam quaedam ex eo corollario repetemus, quo singulorum verborum significationes tractatae sunt, p. 298. de quibus nullo alio libri huius loco moneri potuerat. Ex hoc genere sunt synonyma distincta, ut καταφρόνησις et ἀμείλεια, Thuc. 1, 122. αἰτία et κατηγορία, 1, 69. ἀδικεῖν et βιάζεσθαι, 1, 71. ξυμφερέει et κακοπάθειαι, 7, 77. in quibus cum nemo argutari solet, nec haerendum est in δούλος et ἀπόσολος, Tit. 1, 1. aut in προσκόπτειν et σκαιδαλιζεσθαι, Rom. 14, 21. Comparantur ἐρετάζειν, 1 Cor. 5, 8. cum Thucydideo, μὴ ἐρετὴν ἄλλα τε ἡγεῖσθαι, ἢ τὰ δέοντα πράττειν.

Cum vero per hanc occasionem multa Thucydidi difficultiora loca explicata sint, et horum exempla quaedam proponemus. Non probanda videtur sententia, 3, 63. τὰς χάριτας μὴ ἀντιδιδόναι αἰσχρὸν μᾶλλον, ἢ τὰς μετὰ δικαιοσύνης μὴ ὀφειληθείκας, εἰς ἀδικίαν δὲ ἀποδιδεμένας. Post Cel; Abreſchium

scitum Bauerus Cl. sic medetur huic loco, p. 177. ut ante *μᾶλλον* excidisse aut intelligendum esse statuat *μῆ*: *non magis turpe est, plura non referre gratias, quam ad iniuriam faciendam eas accommodare.* Rursus, οἱ δ' ἂν εἰζωσεν αὐτοῖς κατὰ πόδας, τὸ εὐψυχον ἐν τῷ ἀσφαλῶν ὀρεῖν ἐνδείκνυται, c. 4, 126, sic interpretatur, p. 9. et 10: *si qui eximius ad eos accesserint, manumque conseruerint,* (nam εἰζειν esse pro *προσέει* positum, et utrumque de conflictu dici; κατὰ πόδας autem significare *cominus pede collato,*) *tunc acutē celeriterque ostendunt, omnem suam fortitudinem in securitate positam, nec fortes esse se nisi ubi sint tuti.*

Magno labore perfunctus est V. Cl. quod ii demum concedent, qui in simili argumento aliquando versati sunt: nihil enim molestius est, quam dispersa innumeris locis colligere, collecta diiudicare, diiudicata in classes describere, diffensione interpretum huc illuc agitari, ac saepenumero minutis diu insudare. Sed tanto maior laboris fructus ad alios redundat, quo uno molestia omnis compensatur, animusque scribentis sustentatur. Si quis enim interpretes N. T. audierit, qui textus graeci pauca verba saepe pluribus latinis exprimenda esse dicant; qui saepius periphrasi, quam versione, opus esse censeant; qui aliud cum alio permutatum, eandemque syntaxin aliis locis aliter interpretandam esse moneant; qui non tam e lexicis petendas singulorum verborum significationes, quam cogitanda ee, scriptorisque profundo sensu scrutando, sententiam et rem ipsam inveniendam esse moneant: is ergo interdum suspicari incipit, haec tantum dici, ut aliquid dicatur, nec commendari facilitate, esse omnia rara, dura, singularia, detrahitque adeo fidei aut peritiae interpretis, ac tacitus secum de obscuritate librorum divinorum conqueritur. Qui si intellexerit, alios scriptores eodem modo tractandos esse, non modo dubitationibus liberabitur, sed in veram quoque interpretandi,

sandi viam deducetur, hoc est, adfuerit ei legi, quas omnia vertendo, perspicuere exprimenda et ad sermonem consuetum revocanda esse praecipit, ut ab omnibus, modo ne sermonis communis ignari sint, intelligi queant. Cuius quidem rationis exempla hic liber Cl. Baueri innumera exhibet.

EN DANSK LOV-HISTORIE FRA KONG

Harald Blatands tit til Kong Christian den Femtes, af

PETER KOFOD ANCHER, Etats-Raad

og Professor Juris ved Kiøbenhavn's Universitet.

1. Deel.

Kiøbenhavn, trykt hos A. H. Godiche, 1769.

pagg. 621. quaternis.

Quum ab antiquis, Saxonis quidem excepto, Daniae historici, qui maxima parte clerici, nec legum curiosi erant, parum consilii petendum, et inter recentiores scriptores, teste auctore, *Christiani Stubasi* quatuor dissertationes tantum de lege et legislatoribus Danorum, Hafniae annis 1716. ad 19. editae, quae attendantur dignae sint; propterea doctissimus *Ancherus* ad leges ipsas, cum hanc legum Danorum vellet scribere historiam, confugit. Neque vero autographa, neque antiqua exemplaria certa reperit, ex quibus cognosci posset, quando, a quo, et qua nam occasione leges latae sint. Circa Seculum XIII. demum legislatoris nomen, et postremo annum, adscribere legibus coeperunt, in quibus tamen magna quoque est incertitudo. Nam reges, qui nominibus utebantur indiscretis, ut, Waldemari, Erici etc. confunduntur, et diversae leges in unam contrahantur, et prologus, epilogus, annus loco positi sunt iniuste.

Diversi

Diversi fortasse modi numeros computandi et scribendi, occasione vitiositati annorum dederunt. Ignorantia antiquae Danorum linguae, quae medio aevo reperitur, effecit, ut versionibus contenti essent. Quibus rebus, et exemplaria multa describendo, factum est, ut textus legum magis magisque corrumpere. Quae igitur qualesque difficultates ab auctore superandae? an omnino satis feliciter? De his autem, ut nos quidem existimamus, iudicium exteri nihil valere potest. Nos igitur convertimus ad auctoris consilium, quod omni ex parte respondet fini sibi proposito. A rege inde Haraldo, cognomine Blaurahn, exorsus est, ne lectores suos fabulis antiquiorum temporum offenderet, cum historia inprimis traditione miseretur, et leges memoria tantum tenerentur. Auctor chronologica serie progressus est. — Prae ceteris in legibus proprie sic dictis civilibus regni sui occupatus est, sed et partes ecclesiastici passim tetigit. — Quando? a quo? qua occasione lex lata? quinam eius fontes? ubi manuscripta reperiantur? (quae indicia praecipue magni sunt aestimanda,) quae editiones et versiones extent? qui sint interpretes? hae res omnes in unaquaque lege pluribus sunt examinatae. Saepissime quoque iudicium de argumento legis additum est ab auctore doctissimo. Omnia, quae in historia iuris optari possint, praestitit.

Omne autem opus tribus partibus, totidemque Tomis constat. Harum una est de rege Waldemaro II, altera ab Erico IV. ad Oldenburgicum genus, tertia a rege Christiano I. ad regem Christianum V. pertinet. In capite I. Auctor egit de legibus regis Haraldi Blaurahn, et reculit, eum non solum Saxonibus, Bretenensibus, et Frisis, sed Danis etiam leges dedisse. Miraculum Popponis, eo regnante patratum, introducendae numellae praebuisse causam ait, quamquam animus certo designari non potest. Iomsborgum condidisse, et iaculis leges dedisse. Cap. II. de legibus regis Suenottonis, cognomine Tiugs-kaeg. Mulieribus hereditarium ius iste concessit. Id au-

tem ab eo factum aiunt propterea, quod eum muliebri ornata liberassent e vinculis; fabulam, refellit auctor. — Syrtas et possessiones principis proprias vendidisse. — Alias ab eo leges esse latis, in incerto habetur. Cap. III. de legibus magna Canuti Magni. Sub eius imperio ius restitutionis in integrum in morem venit, et id postea a rege Knuto VI. renovatum et emendatum fuit; hic poenas constituit acerbissimas. Cap. IV. de legibus regis Haraldii Svendensium, Tres Canuti Magni successores Haarde Knudus, Magnus Olafsen, et Svend Estridsen, ratione legislationis non sunt memoratu digni. — Verisimile est, ab Haraldo Svendensi plures leges factas esse, quam Saxo de eo commemoravit, imprimisque a Canuto Magno poenas graves institutas ille lenivit. Cap. V. de legibus Canuti Sancti, regumque sequentium usque ad Waldemarum I. Canutus Sanctus laudatur legislator bonus: unica vitio et culpae datur magna severitas, gratus erga clericos fuit. Tributum populo imposuit, eius lingua Nesvegiel appellatum, et quidem, ut demonstravit auctor, propterea, quod eius dicto non audientes fuissent. — Regnante Nicolao rege ius restitutionis in integrum violatum fuit. — Prae ceteris Erichus Emundus exercuisse leges dicitur. Cap. VI. de lege civili Scandiana, Eam legem auctor non, ut nonnulli volunt, a temporibus ethnicorum deduxit, quanquam concedit, in Scandia tunc temporis leges certas, tamen paucas et breves, existisse. Maioni ratione regi Waldemaro I. tribuit, postea enim quaedam nova sunt addita. Divisae sunt est in libros et capita, Antiqua eius legis manuscripta, imprimisque in bibliotheca universitatis literarum Hafniensis, supersunt, quae cum editionibus accuratissime hic collatae sunt. Eadem lex quoque in Bornholmia valuit, quae insula quondam Scaniae iuris fuit, Cap. VII. de duobus additamentis legis Scandianae, nempe de hereditate, et Orbedemal. Liber de iure hereditario eiusdem argumenti esse ac lex antiqua Seelandiae videtur; tamen quaedam, quibus inter se omnino differunt, reperimus.

periuntur. Attamen vero, cum legi Scandianae semper, nunquam autem Seelandiae adscriptus sit, suspicandum est, eam in Scandia, deficientibus aliis iuribus, valuisse. Scriptores quidam laudant legem istam Scandianam, incertum autem est, quando, et quo modo eo pervenerit. Cap. VIII. de antiqua Seelandiae lege. Verosimiliter originem quoque a rege Waldemaro I. trahit, recentior tamen esse quam Scandiana videtur, nonnunquam utilis est ad explicandam et emendandam posteriorem: in libros et capita divisam reperimus, nunquam vero typis expressam. Cap. IX. de Scandiae et Seelandiae iure ecclesiastico. Leges ecclesiasticae antiquae ab Episcopis factae, a regibus autem confirmatae sunt. Antiquissima Danorum lex ecclesiastica est Scandiana, cuius auctor fortasse episcopus Absalon fuit. Nicolaus Erlandsen deinceps describi curavit. Recentior quidem est, quam ius civile Scandianum, antiquior tamen quam ius ecclesiasticum Seelandiae, quod maxima sui parte est inde sumtum. Quae *Gemens* de ea edidit, vitis surgent. Cap. X. de legibus regis Knudi VI. Comitum in Samoa ad leges civiles emendandas sunt habita, constituit de caede et vulneratione, et ius restitutionis in integrum renovavit. Cap. XI. de iure Jutiae. Auctor hic pluribus examinavit, an Jutiae incolae a Waldemaro I. scriptas habuerint leges? Quando lex illa sit facta? utrum ius Romanum, an Canonicum, illius fons sit? quibus rebus alias antecedit? quamdiu usitata fuerit? Quaedam in recentioribus manuscriptis addita inveniuntur, est vero antiquum a novo iure distinguendum. Primo Danice scriptum, postea vero in latinam, theotiscam, et Saxonice linguam versum est. Primam, et quidem rarissimam editionem anni 1486. theotiscam, de cuius existentia multi dubitare coeperunt, nunc Auctor ipse possidet. Saxonice a celeberrimo regni Senatore, *Krabbeo*, Hafniae 1684. editum est. Cap. XII. de legibus regis Waldemari II. Istitio constitutio extat de poena caedis. Sine dubio iudicium Dei, quod candenti ferro fiebat, ab eo institutum;

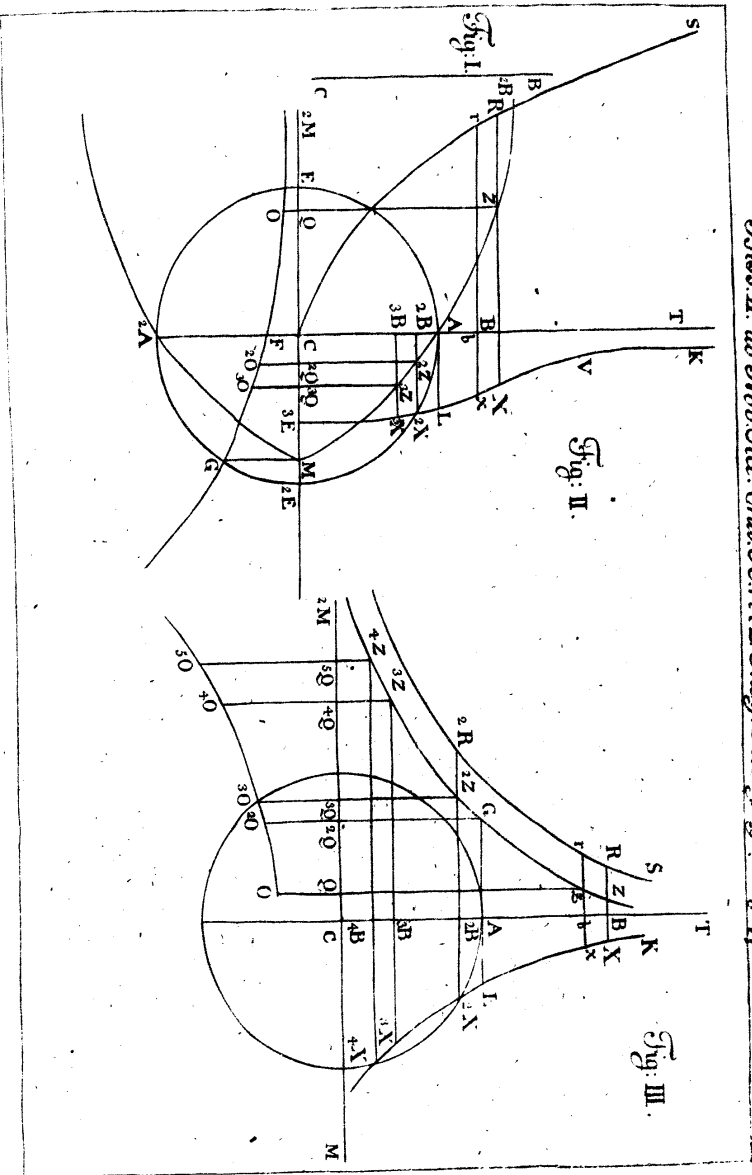
quando autem mos ille in Seelandia et Jutia abrogatus sit, incertum. Nunc restant duo additamenta egregia, quorum unum tres historico-iuridicas dissertationes continet. Prima est defensio legum Haraldinarum contra obiectiones Friccii, quibus iam bene meritis auctores *Dreyerus*, (in praefatione ad Volumem tertium collectionis dissertationum miscellanearum,) praedixerat sortem. In altera, quae iurisprudentiae imprimis Germanicae ratione magni est, auctor non solum demonstravit, leges Danorum antiquas non esse e Speculo Saxonico sumtas, sed imprimis quoque comparatione facta iuris Danici cum Speculo Saxonico, aliisque legibus Germanicis, docuit, ubi haec cum illis conveniant, et qualis usus ex cognitione antiquarum Danorum legum in interpretatione iuris Germanici expectandus. Tertia Diss. antiqui iuris Danici praecipua continet principia. Alterum additamentum exhibet nobis varios adhuc ineditos fontes iuris Danici antiqui, ut Waldemari I. legem Seelandiam, constitutiones Waldemari; constitutionem Christophori regis; constitutionem Waldemari II. de caede; constitutionem Dalbycam; nonnulla fragmenta, quae in legibus editis defunt. — Quot iam et quam praecleara, quae auctor reliquis duabus partibus addere promisit, fragmenta sunt speranda? Quotidie ab omnibus cupide haec expectantur.

SUPPLEMENTUM AD CELEBERRIMI CHRISTIANI WOLFII Aerometriam, Auctore Archidiacono JOHANNE FRANCISCO DE TUSCHIS A FAGNANO, ex S. Honorii Marchionibus, Patricio Romano et Senogalliensis.

Definitio 1.

Vis, qua concinno Corpora versus Telluris Centrum pelluntur, vocatur *gravitas acceleratrix*.

Definitio

Definitio II.

Vis illa cum relatione ad corpus, quod ab ea propellitur, dicitur corporis *Pondus absolutum*.

Theorema Fig. I.

Pondera absoluta corporum sunt in ratione composita massarum et gravitatum acceleratricium. *Tab. II.*

Demonstratio.

Sit massa corporis $A = M$, massa corporis $a = m$, vis gravitatis acceleratricis in distantia BC a centro C vocetur G , et in distantia $2BC$ ab eodem centro dicatur g .

Vis, qua corpus A in loco B positum tendit ad centrum C , cum sit effectus per Definit. I. gravitatis acceleratricis, qua singula eiusdem corporis A elementa urgentur, aequabitur $M \times G$.

Pari ratione vis, qua corpus a in loco $2B$ positum tendit ad centrum C , aequabitur $m \times g$.

Ergo vis, qua corpus A in loco B positum tendit ad centrum C , erit ad vim qua corpus a in loco $2B$ positum tendit ad idem centrum C , ut $M \times G$ ad $m \times g$. Sed vires istae per Definit. II. sunt Pondera absoluta corporum, ergo Pondera absoluta corporum erunt in ratione composita massarum et gravitatum acceleratricium. Q. E. D.

Corollarium. I.

Per Theorema II. Hydrostaticae massae sunt in ratione composita densitatum, et voluminum, ergo per Theorema

rema Pondera absoluta corporum sunt in ratione composita densitatum, voluminum, et gravitatum acceleratricum.

Corollarium II.

In aequalibus a centro distantis, cum gravitas acceleratrix G sit eadem ac gravitas acceleratrix g , erunt Pondera absoluta corporum ut illorum massae.

Corollarium III.

Ergo per Coroll. I. Pondera absoluta corporum, in aequalibus a centro distantis, sunt in ratione composita densitatum, et voluminum.

Corollarium IV.

In hypothesi gravitatis uniformis, eum sit in omni a centro distantia $G = g$, erunt Pondera absoluta corporum in simplici ratione massarum.

Corollarium V.

Ideoque in hac hypothesi, per Coroll. I. in ratione composita *Densitatum et voluminum.*

Problema I. Fig. II.

Sit C telluris centrum, CA eiusdem Semidiameter, qui productus usque ad T terminum Atmosphaerae aeris columnam denotabit, qui unice comprimatur a gravitate, quam in partes inferiores superiores exercent, quaeque partes in quavis distantia a centro C ad idem propria gravitate impellantur, sitque circulus AE & A & E circulus telluris maximus.

Curva

Curva CRS circa axem CT constructa, cuius ordinatae BR, br , exponant gravitatem variabilem cuiusvis corporis in locis B et b , dicatur *scala gravitatis variabilis*, curva vero $KXzX$, cuius ordinatae BX, bx denotent aeris densitatem in locis B , et b , vocetur *scala densitatum*. Data aeris densitate ad maris superficiem, nempe ordinata AL , dataque scala gravitatis variabilis, id est curva CRS , invenire scalam densitatum.

Solutio.

Sit $CA = r$; $AB = x$, ideoque $CB = r + x$; $BR = z$, $BX = y$; $AL = f$. Ducatur br infinite proxima Br ; eritque $Bb = -dx$, quae differentialis aequabitur elemento voluminis columnae aerae TB ; ideoque, per Corollarium I. Theorematis adiecti, Pondus elementi eiusdem columnae aequalis erit $-zydx$, eiusque integrali, hoc est $S. -zydx$, consequenter erit aequale Ponderi totius columnae TB ; sed per Theorema XXI. densitates sunt ponderibus proportionales, ergo $S. -zydx = y$.

Haec aequatio differentiatâ exhibet $-zydx = dy$; ideoque $-zdx = \frac{dy}{y}$, et rursus integrando, et legi consulendo homogeneorum

$$(1) \quad S. -zdx = S. y + C$$

Denotat C constantem addendam, posteaque, quod A sit numerus, cuius logarithmus sit aequalis unitati, ex praecedenti aequatione reiectis fiet logarithmis.

$$A \frac{S. -zdx - C}{a} = y. \quad \text{Dabitur ergo } y \text{ saltem per quadraturas. Q. E. I.}$$

Scholium I.

I. Sit $z = \frac{(r+x)^m}{a^{m-1}}$, hoc est, sit gravitas directe ut distan-

tia $(r+x)$ a centro C elevata ad dignitatem m , sitque m numerus positivus integer, sive fractus ad libitum, erit

$$-\frac{z dx}{a} = -\frac{(r+x)^m dx}{a^m}, \text{ atque integrando}$$

$$S. -\frac{z dx}{a} = \frac{1}{(m+1)} \times \frac{(r+x)^{m+1}}{a^m}; \text{ ideoque}$$

per aequationem (1) $\frac{1}{(m+1)} \times \frac{(r+x)^{m+1}}{a^m} = S. y + C;$

Sed ubi $x = 0$, haec aequatio exhibet $\frac{r^{m+1}}{(m+1)a^m}$

— $S. f = C$; facta igitur in superiori aequatione loco C substitutione illius valoris, obtinebitur

$$(2) S. f + \frac{1}{(m+1)a^m} \times ((r+x)^{m+1} - r^{m+1}) = S. y;$$

et ubi x fuerit negativa

$$(3) S. f - \frac{1}{(m+1)a^m} \times (r^{m+1} - (r-x)^{m+1}) = S. y$$

II. Atque hic adnotetur, quod si fuerit $(A_3 B)x = r$

$$-\frac{(r^{m+1} - (m+1)a^m S. f)^{\frac{1}{m+1}}}{a^m}, \text{ tunc aequa-}$$

tio (3) evadet $S. f - S. f = S. y$, hoc est, erit $S. y = 0$, consequenter ordinata $3 B_3 X$ in scala densitatum aequabitur unitati.

Scholium

Scholium II.

Problematis Constructio.

I. Cum sit $z = \frac{(r+x)^m}{a^{m-1}}$, patet, quod scala gravitatis, nempe curva CRS sit Parabola gradus m .

Ducatur MC_2M normalis ad CA , et circa eam tanquam axem describatur Parabola ordinis superioris, cuius aequatio sit $u = \frac{(r+x)^{m+1}}{(m+1)a^m}$, cuius vertex sit M , et

transeat per puncta $A, 2A$, ductisque per puncta $B, 2B$, ad eandem ordinatis $BZ, 2B 2Z$, ex punctis Z , et $2Z$ demittantur ad axem MC_2M normales $ZQ, 2Z 2Q$, deinde sumpra C_3B $(r-x)$

$= (r^{m+1} - (m+1)a^m \text{ S. f. })^{\frac{1}{m+1}}$ ducatur ordinata $3B 3Z$, et ex puncto $3Z$ demittatur ad axem MC_2M perpendicularis $3Z 3Q$, quae producatufque usque ad punctum $3O$, donec $3Q3O$ sit aequalis unitati. Hisce factis super eundem axem MC_2M tanquam Asymptotum describatur Logarithmica, cuius subtangens sit a , et quae transeat per punctum $3O$, et protrahantur normales $ZQ, AC, 2Z 2Q$, donec occurrant Logarithmicae in punctis $O, F, 2O \dots$

Dico quod ordinatae $QO, CF, 2Q 2O, 3Q 3O \dots$ aequales erunt ordinatis $BX, AL, 2B 2X, 3B 3X, \dots$ Scalae densitatum.

Nam

Nam per Constructionem, et Artic. II. praecedentis Scholii in Logarithmica ordinata $3Q30$ aequalis est ordinatae $3B3X$ in scala densitatum.

Uterius per hypothefin, eum fit $C3B(r-x)$
 $= (r^{m+1} - (m+1)a^m \text{ S. } f)^{\frac{1}{m+1}}$ erit
 $\frac{(r-x)^{m+1} - r^{m+1}}{(m+1)a^m} = -\text{S. } f$; sed per Pa-
 rabolae naturam $3B3Z$, five $C3Q = \frac{r^{m+1}}{(m+1)a^m}$
 $-\frac{(r-x)^{m+1}}{(m+1)a^m}$, ergo $C3Q = \text{S. } f$, atque ordina-
 ta $CF =$ ordinatae AL .

Similiter ex natura Parabolae BZ , five CQ
 $= \frac{(r+x)^{m+1} - r^{m+1}}{(m+1)a^m}$, ergo $CQ + C3Q$,
 id est absciffae $Q3Q = \text{S. } f + \frac{(r+x)^{m+1} - r^{m+1}}{(m+1)a^m} =$
 S. y per aequationem (2), et ordinata $QO =$ ordina-
 tae BX .

Non fecus cum fit $2B2Z$, five $C2Q$
 $= \frac{r^{m+1} - (r-x)^{m+1}}{(m+1)a^m}$, erit $C3Q - C2Q$,
 id est absciffa $3Q2Q = \text{S. } f - \frac{r^{m+1} - (r-x)^{m+1}}{(m+1)a^m} =$
 S. y per aequationem (3); ideoque ordinata $2Q20 =$
 ordinatae $2B2X$, et sic de ceteris. Q. E. D.

II. Ubi

II. Ubi $x = -r$, aequatio (3) dat $S. f - \frac{r^{m+1}}{(m+1)a^m} = S. y$;
 sed $CM = \frac{r^{m+1}}{(m+1)a^m}$, ergo $S. f - CM = S. MG$
 $= S. y$, eritque ordinata $MG =$ ordinatae $C_3 E$,
 quae erit maxima ordinarum in scala densitatum.

III. Patet igitur, supposito quod densitates sint ponderibus
 proportionales, easdem augeri, ubi $(r+x)$ decrefcunt,
 sed non in infinitum. Ex oppofito, cum in Logarithmica
 ordinatae decrefcant fi augefcant $(r+x)$, atque hoc
 in infinitum: patet etiam, quod ordinatae scalae densita-
 tum illis aequales continuo, et ufque ad infinitum decre-
 fcant. Ex quo colligi poteft, ultra atmosphaerae termi-
 num dari fluidum levius, quod aeri superincumbat, atque
 illum comprimat.

IV. Si fuerint ordinatae $\left(\frac{(r+x)^{m+1} - r^{m+1}}{(m+1)a^m}\right)$ in
 progreflione arithmetica continua, in eadem progreflione
 erunt quoque $S. f$; $\left(S. f + \frac{(r+x)^{m+1} - r^{m+1}}{(m+1)a^m}\right)$,
 confequenter per Logarithmicam naturam in progreflione
 geometrica continua erunt ordinatae $CF, QO, \dots$,
 nec non ordinatae $CF, 2Q, 2O, \dots$; ideoque in
 progreflione geometrica continua erunt etiam ordina-
 tae scalae densitatum illis aequales.

V. Habebit etiam curva $KX_2 X_3 X_3 E$ punctum Inflex-
 ionis in F , ubi fuerit $(r+x) = \frac{r}{m+1} a^{\frac{m}{m+1}}$, nam
 Rr differen-

differentiata aequatione (2) erit $\frac{dy}{y} = - \frac{(r+x)^m dx}{a^m}$

et denuo differentiando posita dx constante,

$$\frac{d^2y}{y^2} = - \frac{m(r+x)^{m-1} dx^2}{a^m}, \text{ et}$$

$$\text{quia } d^2y = 0, \frac{dy^2}{y^3} = \frac{m(r+x)^{m-1} dx^2}{a^m}.$$

Sed aequatio $\frac{dy}{y} = - \frac{(r+x)^m dx}{a^m}$ quadrata exhibet

$$\frac{dy^2}{y^3} = \frac{(r+x)^{2m}}{a^{2m}}, \text{ erit igitur } \frac{m(r+x)^{m-1} dx^2}{a^m} \\ = \frac{(r+x)^{2m} dx^2}{a^{2m}}; \text{ ideoque } ma^m = (r+x)^{m+1},$$

$$\text{et tandem } \frac{1}{m^{\frac{1}{m+1}} a^{\frac{m}{m+1}}} = (r+x).$$

VI. Ordinata scalae gravitatis variabilis, nempe $z = \frac{(r+x)^m}{a^{m-1}}$; ordinata Parabolae $AMzA$, hoc est

$$u = \frac{(r+x)^{m+1}}{(m+1)a^m}. \text{ Patet igitur, quod hae cur-}$$

vae se invicem secabunt, ubi fuerit $z = u$; ideoque $(m+1)z = (r+x)$.

VII. Si $m = 1$, scala gravitatis est recta CS , quae cum recta CB facit angulum semirectum CBS , et curva $AMzA$ Parabola erit Apolloniana.

VIII. Si vero $m = 0$, hoc est, si gravitas fuerit uniformis, fiatque $z = a$, scala gravitatis erit recta parallela axi CB ,

CB, et curva *AM* a *A* pariter recta, sed cum axe *CB* angulum femirectum constituens, nam tunc aequatio curvae evadit $u = r \pm x$. Aequationes vero (2), et (3), dabunt $S. f \pm x = S. y$; ideoque scala densitatum erit Logarithmica, quae non differet a Logarithmica *OF* *O*.

Nam per aequationem Artic. II. Scholii praecedentis $* (A_3 B) = S. f$, per consequens $S. f - A_3 B = S. y = 0$, et ordinata $3 B_3 X$ aequalis erit unitati, ideoque ordinatae $3 Q_3 O$.

In puncto *A*, ubi $x = 0$; $A_3 B (S. f) = S. AL = S. CF$; ergo $AL = CF$.

Similiter $3 BA + AB = S. f + x = S. BX = S. QO$, et $BX = QO$.

Nec non $3 BA - 4 BA = - 4 B_3 B = S. 4 B_4 X = S. 3 Q_3 O$, et $4 B_4 X = 3 Q_3 O$.

Non secus ac ordinata *C* *E* aequalis erit ordinatae *M* *G*.

Scholium III.

I. Sit $x = \frac{a^n + 1}{(r+x)^n}$, hoc est, gravitas sit reciproca ut distantia $(r+x)$ a centro *C* elevata ad potestatem n (n est numerus positivus integer, et etiam fractus, sed unitate maior), erit igitur $-\frac{x dx}{a} = -\frac{a^n dx}{(r+x)^n}$

R r 2   atque

atque integrando $S. - \frac{x dx}{a} = \frac{a^n}{(1-n) \times (r+x)^{n-1}} =$
 $-\frac{a^n}{(n-1) \times (r+x)^{n-1}}$, factisque substitutionibus, ae-
 quatio (1) immutabitur in

$$(4) \frac{-a^n}{(n-1) \times (r+x)^{n-1}} + C = S. y$$

Sed ubi $x=0$, praecedens aequatio exhibet $-\frac{a^n}{(n-1) \times r^{n-1}}$
 $+ C = S. f$, ergo

$$(5) S. f + \frac{a^n}{(n-1)} \left(\frac{1}{r^{n-1}} - \frac{1}{(r+x)^{n-1}} \right) = S. y$$

et si fuerit negativa

$$(6) S. f - \frac{a^n}{(n-1)} \left(\frac{1}{(r+x)^{n-1}} - \frac{1}{r^{n-1}} \right) = S. y.$$

II. Atque hic adnotetur, ut in praecedenti Scholio, quod si

fuerit $x = r - \frac{a^n}{(n-1)r^{n-1} S. f + a^n}$, recte

calculando inuenietur $\frac{a^n}{(n-1) \times (r-x)^{n-1}} - \frac{a^n}{(n-1)r^{n-1}}$

$= S. f$, ideoque pars prima aequationis (6) evanescet,
 eritque ordinata y in scala denfitarum aequalis unitati.

III. Ubi

III. Ubi vero $x = -r$, aequatio (6) dabit S. f. $\frac{a^n}{(n-1)}$

$$\left(\frac{1}{0} - \frac{1}{r^n-1}\right) = S. y. \text{ ideoque ad centrum}$$

C ordinata scalae densitatum evadet infinita.

Scholium IV. Fig. III.

Problematis constructio.

I. Cum sit $z = \frac{a^n + 1}{(r+x)^n}$, erit scala gravitatis ex genere Hy-

perbolarum inter Afymptotos BC , & CM se ad angulos rectos decussantes; inter easdem altera Hyperbola describatur, sed gradus inferioris, cuius aequatio

$$u = \frac{a^n}{(n-1)(r+x)^{n-1}}$$

atque illius ordinatae sint re-

ctae BZ , AG , $2B2Z$, $4B4Z$. Sumpta ($A3B$)

$$x = r - \frac{\frac{n}{a^n - 1} r}{((n-1)r^{n-1} S. f + a^n)^{\frac{1}{n-1}}}$$

ordinata $3B3Z$, et ex $3Z$ demittatur ad Afymptotum $C2M$ normalis $3Z4Q$, quae producat, usque dum $4Q4O$ fit aequalis unitati.

Deinde super rectam $MC2M$ tanquam Afymptotum describatur Logarithmica $O, 2O, 3O, 4O, 5O$; cuius subtangens sit a , et quae transeat per $4O$.

Hifce factis, ex punctis $Z, G, 2Z, 3Z, 4Z$, demittantur ad Afymptotum CM ordinatae $ZQ, G2Q, 2Z3Q, 3Z4Q, 4Z5Q$, quae productae Logarithmicae occurrant in punctis $O, 2O, 3O, 4O, 5O$. Dico Logarithmicae ordinatas $QO, 2Q2O, 3Q3O, 4Q4O, 5Q5O$, aequari in scala denfitatum ordinatis $BX, AL, 2B2X, 3B3X, 4B4X$.

Nam per Artic. II. Scholi i, praecedentis ordinata $3B3X = 1 =$ ordinatae $4Q4O$ per constructionem.

Uterius per Hypothefin, cum fit $(C3B) r - x$

$$= \frac{a^n}{(n-1)r^{n-1}S.f - a^n} \cdot \frac{1}{r}, \text{ erit per Hyperbolae}$$

naturam $3B3Z$, id est $C4Q = \frac{(n-1)r^{n-1}S.f + a^n}{(n-1)r^{n-1}}$

$$= S.f + \frac{a^n}{(n-1)r^{n-1}}. \text{ Pariter } AG, \text{ five } C2Q = \frac{a^n}{(n-1)r^{n-1}};$$

ergo $C4Q - C2Q = 2Q4Q = S.f$; atque ordinata $2Q2O =$ ordinatae AL .

Similiter fit $CB = r + x$, eritque ZB , five $CQ = \frac{a^n}{(n-1)X(r+x)^{n-1}}$, et $C4Q - C2Q$, id est

$$Q4Q = S.f + \frac{a^n}{(n-1)} \left(\frac{1}{r^{n-1}} - \frac{1}{(r+x)^{n-1}} \right) =$$

$S.QO = S.y$; ideoque $QO = y = BX$.

Non

Non fecus fit $C_2 B = r - x$, eritque $2 B_2 Z$, five $C_3 Q = \frac{a^n}{(n-1) \times (r-x)^{n-1}}$, et $C_4 Q_1 - C_3 Q$,

hoc est $3 Q_4 Q = S. f - \frac{a^n}{(n-1)} \left(\frac{1}{(r-x)^{n-1}} - \frac{1}{r^{n-1}} \right) =$

S. $3 Q_3 O = S. y$; ideoque $3 Q_3 O = y = 2 B_2 X$.

Tandem, posito $C_4 B = r - x$, erit $4 B_4 Z$, feu $C_5 Q = \frac{a^n}{(n-1) \times (r-x)^{n-1}}$ ideoque $C_3 Q - C_5 Q$

$= -4 Q_5 Q = S. f - \frac{a^n}{(n-1)} \left(\frac{1}{(r-x)^{n-1}} - \frac{1}{r^{n-1}} \right) =$

S. $5 Q_5 O = S. y$, ergo $5 Q_5 O = y = 4 B_4 X$, et sic de caeteris. Q. E. D.

II. Si abscissae $-CQ$; $-C_2 Q$, $-C_3 Q$, $-C_4 Q$, $C_5 Q \dots$ nempe $-\frac{a^n}{(n-1) \times (r \pm x)^{n-1}}$,

fuerint in progressionem arithmetica, si singulis illius terminis addatur $C_4 Q$, id est $S. f + \frac{a^n}{(n-1)r^{n-1}}$, patet,

in tali progressionem quoque fore abscissas $4 Q Q$; $4 Q_2 Q$; $4 Q_3 Q$; 0 ; $-4 Q_5 Q \dots$ ideoque in proportione geometrica continua esse in Logarithmica ordinatas QO , $2Q_2 O$, $3Q_3 O$, $4Q_4 O$, $5Q_5 O \dots$ consequenter in scala densitatum ordinatae BX ; AL ; $2 B_2 X$, $3 B_3 X$, $4 B_4 X \dots$ illis aequales erunt continuo geometricae proportionales,

III. Si

III. Si fuerit $n = 2$, atque abscissae $— \frac{a^n}{(r \pm x)}$ in progres-

sione arithmetica continua, notum est, quod $(r \pm x)$, hoc est distantiae a centro C erunt in harmonica progressionem. Si ergo in scala densitatum fuerint abscissae $CB; CA; C_2 B \dots$ in tali progressionem, tunc in proportione geometrica continua erunt ordinatae $BX; AL; 2 B_2 X \dots$

IV. Si fuerit $n = 1$; aequatio (6) exhibet $S. f + \frac{a^n X o}{o} =$

$S. y$; ideoque nihil determinati: seorsum igitur hunc casum pertractabimus.

Aequatio (1) differentiata dat $— \frac{x dx}{a} = \frac{dy}{y}$, per

hypothesein $x = \frac{a^2}{(r \pm x)}$; ergo $— \frac{a dx}{(r \pm x)} = \frac{dy}{y}$,

atque integrando, et sumendo $a = 1$; $— S. (r \pm x) = S. y + C$, sed ubi $x = 0$; $y = f$; substituendo per consequens in praecedenti aequatione loco C eius valorem, qui erit $— S. f — S. r$, eadem degenerabit in $S. f + S. r — S. (r \pm x) = S. y$, et sublatis Logarithmis $\frac{f r}{(r \pm x)} = y$.

In hac igitur suppositione scala densitatum erit Hyperbola aequilatera Apolloniana inter Asymptotos BC, CM , cuius semiaxis media proportionalis inter f , et r .

Scholium

Sch. li. m. V.

I. Si loco aequationis L. — $\frac{xy dx}{a} = y$, fit

$(L. — \frac{xy dx}{a})^p = y$; tunc extracta radice p , et diffe-

rentiando, erit — $\frac{xy dx}{a} = \frac{1}{p} y^{\frac{1-p}{p}} dy$, posito

que $z = \frac{r^{n-1}}{(r+x)^n}$;

— $\frac{a^n dx}{(r+x)^n} = \frac{1}{p} y^{\frac{1-p}{p}} dy$, atque integranda

— $\frac{a^n}{(n-1) \times (r+x)^{n-1}} = \frac{y^{\frac{1-p}{p}}}{(1-p)} + C.$

Sed haec aequatio ubi $x = 0$, exhibet $\frac{a^n}{(n-1)r^{n-1}}$

$= \frac{f^{\frac{1-p}{p}}}{(1-p)} + C$, facta igitur in praecedenti aequa-

tione de more furrogatione, habebitur

$\frac{f^{\frac{1-p}{p}}}{(1-p)} + \frac{a^n}{(n-1)} \left(\frac{1}{r^{n-1}} - \frac{1}{(r+x)^{n-1}} \right) =$

$\frac{y^{\frac{1-p}{p}}}{(1-p)}$: Si vero fuerit x negativa $\frac{f^{\frac{1-p}{p}}}{(1-p)}$

— $\frac{a^n}{(n-1)} \left(\frac{1}{(r-x)^{n-1}} - \frac{1}{r^{n-1}} \right) = \frac{y^{\frac{1-p}{p}}}{(1-p)}$.
Ss II. Sed

II. Sed cum crescentibus x decrescant y , et contra, quamvis in hisce duabus postremis aequationibus supponatur p esse numerum affirmativum, sed unitate minorem, atque n numerum esse pariter affirmativum, sed unitate maiorem: patet, ambas hypothesi repugnare, ideoque illarum vice aliae substituuntur, quod unice obtinebitur fluxionem dx fumendo positivam, dy vero negativam.

Qua propter loco $(L. - \frac{zydx}{a})^p = y$; fiat $(L. \frac{zydx}{a})^p = y$, eritque prius extrahendo, postea

differentiando, $\frac{zydx}{a} = - \frac{1}{p} y^{\frac{1-p}{p}} dy$, et substi-

tuendo $\frac{a^{n-1}}{(r+x)^n}$ loco z ; $-\frac{a^n dx}{(r+x)^n} = \frac{1}{p} y^{\frac{1-p}{p}} dy$;

atque integrando $\frac{a^n}{(n-1) \times (r+x)^{n-1}} = \frac{1}{(1-p)} y^{\frac{1-p}{p}} + C$,

et loco C eius valorem surrogando, nempe $\frac{1}{(1-p)} f^{\frac{(1-p)}{p}}$

$$-\frac{a^n}{(n-1)r^{n-1}}$$

$$(7) \frac{1}{(1-p)} f^{\frac{1-p}{p}} + \frac{a^n}{(n-1)} \left(\frac{1}{(r+x)^{n-1}} - \frac{1}{r^{n-1}} \right)$$

$$= \frac{1}{(1-p)} y^{\frac{1-p}{p}} .$$

Ubi

Ubi vero fuerit negativa

$$(8) \frac{1}{(1-p)} f \frac{1-p}{p} - \frac{r^n}{(n-2)} \left(\frac{1}{r^{n-1}} - \frac{1}{(r+x)^{n-1}} \right)$$

$$= \frac{1}{(1-p)} y \frac{1-p}{p}$$

Aequationes, quae hypothefi consentiunt.

III. Resumatur aequatio $\frac{a_n}{(n-1)X(r+x)^{n-1}} = \frac{1-p}{y p} + C,$

Si in hac fiat $y=0$, tunc erit $x = \infty$; consequenter $C = 0$. Ideoque si fuerit $n = 2$, (quod semper observabitur,) et $p = \frac{1}{4}$, eadem evadet $\frac{a^2}{(r+x)} = 4 y^{\frac{1}{2}}$

ideoque $\frac{a^2}{64(r+x)^3} = y.$

Posito vero $p = \frac{1}{2}$, habebitur $\frac{a^3}{(r+x)} = \frac{1}{2} y^{\frac{2}{3}};$

et $\frac{8 a^6}{125(r+x)^2} = y^3$, et demum si fuerit $p = \frac{1}{3}$,

$\frac{a^3}{2(r+x)} = y.$

Problema II.

Dato pondere atmosphaerico, id est Mercurii altitudine ad Maris superficiem, atque loci altitudine perpendiculari

diculari super eadem superficie, positoque quod gravitas agat in ratione reciproca distantiae loci $(r + x)$ a telluris centro elevatae ad dignitatem n , invenire ad eandem altitudinem Mercurii elevationem in fistula.

Solutio.

I. Firmis quae in superioribus suppositimus, Mercurii altitudo ad maris superficiem dicatur M , altitudo quaesita u , elevatio loci x .

Per Coroll. III. Theorematis adiecti, pondus atmosphaericum ad Maris superficiem aequatur $\frac{a^{n+1} M}{r^n}$, et pondus atmosphaericum ad loci elevationem x aequatur $\frac{a^{n+1} u}{(r+x)^n}$.

II. Sed per Theorema XXI. cum sint densitates ponderibus proportionales, habebitur $\frac{a^{n+1} M}{r^n} : \frac{a^{n+1} u}{(r+x)^n} :: f : y$;

ideoque ad altitudinem x erit densitas $y = \frac{f r^n u}{M (r+x)^n}$.

Invenimus in Problemate I. quod pondus atmosphaericum ad eandem altitudinem x aequetur $L. - \frac{zy dx}{a}$;

si ergo pro Z substituatur $\frac{a^{n+1}}{(r+x)^n}$, et pro y eius valor

nuper inventus erit $L. - \frac{zy dx}{a} = L. - \frac{a^n f r^n u dx}{M (r+x)^{2n}}$.

ideoque

ideoque per Art. praeced. $mL. - \frac{a^n fr^n u dx}{M(r+x)^n} = \frac{a^{n+1} u}{(r+x)^n}$,

et differentiando, quoniam dx negativa est $-\frac{a^n fr^n u dx}{M(r+x)^n}$

$$= \frac{a^{n+1} du}{(r+x)^n} + \frac{na^{n+1} u dx}{(r+x)^{n+1}}, \text{ et ducendo in } (r+x)^n,$$

inde transponendo $-\frac{a^n fr^n u dx}{M(r+x)^n} - \frac{na^{n+1} u dx}{(r+x)^n}$

$$= a^{n+1} du, \text{ et dividendo per } a^{n+1} u; -\frac{fr^n dx}{Ma(r+x)^n}$$

$$-\frac{n dx}{(r+x)} = \frac{du}{u}, \text{ atque integrando}$$

$$(9) \frac{-fr^n}{Ma(n-1) \times (r+x)^{n-1}} - n L. (r+x) = L. u + C.$$

Sed ubi $x = 0$; u evadit M , et prior pars aequationis praecedentis $-\frac{fr^n}{Ma(n-1) \times r^{n-1}} - n L. r$; erit ergo

$$-C = \frac{fr^n}{Ma(n-1) \times r^{n-1}} + n L. r + L. M, \text{ et}$$

substituendo

$$(10) \frac{-fr^n}{Ma(n-1) \times (r+x)^{n-1}} + \frac{fr^n}{Ma(n-1)r^{n-1}} - n L. (r+x) + n L. r + L. M = L. u.$$

Positoque, quod A sit numerus cuius logarithmus est unitas

$$(11) Mr^n \cdot A^{M^n} \left(\frac{r^n}{(n-1) \times (r+x)^{n-1}} + \frac{r}{(n-1)} \right) = u. \text{ Q. E. I.}$$

Scholium VI.

I. Si fuerit $u = 0$; secunda pars aequationis (10) evadet infinita, ideoque infinita erit altera eius pars, quod esse nequit, nisi infinitus quoque sit $-n L. (r + x)$, ideoque x infinita.

II. Ex adverso, si fuerit $x = -r$, pars prima eiusdem aequationis (10) erit infinita, ideoque infinita pars altera, quod fiet ubi u infinita fuerit, et L, u negativus.

III. Si gravitas fuerit uniformis, id est si $n = 0$, et $a = 1$,

aequatio (11) debet $M A^{\frac{fx}{M}} = u$, et si fuerit x negativa $M A^{\frac{fx}{M}} = \frac{M}{A^{\frac{fx}{M}}} = u$: aequationes, quae hypo-

thesi repugnant, nam decrescentibus x augetur u , et contra. Ut hanc igitur contradictionis speciem evitemus, fluxio dx sumenda erit positiva, et du negativa, et per Artic. II. solutionis, cum sit $n = 0$, erit $y = \frac{fu}{M}$

ideoque $L. - \frac{xydx}{a}$, nunc $L. + \frac{xydx}{a} L. = \frac{fudx}{M}$

$= u$ (per eundem Artic. II. solutionis,) et differentiando $\frac{fudx}{M} = -du$, et transponendo, et dividendo

per u ; $\frac{du}{u} = -\frac{f dx}{M}$, et integrando $L. u + C =$

$-f$

$-f(r+x)$; sed ubi $x=0$, u evadit M , ideoque $L. M + C = -\frac{fr}{M}$, ergo, si in praecedenti aequatione loco C substituatur eius valor, transponendo obtinebitur

(12) $L. u = L. M - \frac{fx}{M}$, abiectisque logarithmis, positoque $L. A = 1$.

(13) $u = MA \frac{-fx}{M}$.

Si ergo fuerit $x = -r$, ex postremis hisce aequationibus profluet $L. u = L. M + \frac{fx}{M}$; $u = MA \frac{fx}{M}$, et

si fuerit $u=0$, cum sit in hoc casu aequalis nihilo prior pars aequationis (13); nihilo quoque aequabitur eius secunda pars, id est $\frac{fx}{AM}$, quod esse nequit, nisi fuerit x infinita.

Sed contra in aequatione (12) eius prima pars infinita evadet, ideoque simul infinita eius secunda pars, consequenter ut superius erit x infinita.

V. In I. et II. Article, loco aequationis (11), consulto usi sumus aequatione (10), posito enim $x = -r$,
aequa-

aequatio (11) praebuit $\frac{Mr^n}{oX\infty} = u$, ideoque nihil determinati.

Scholium VII.

Supereft examinandus casus, ubi $n = 1$, qui a formula, sive aequatione (11) excluditur. Aequatio $\frac{fr^ndx}{Ma(r+x)^n}$
 $\frac{ndx}{(r+x)} = \frac{du}{u}$ in solutione Problematis inventa, dabit in
 hac hypothefi $\frac{frdx}{Ma(r+x)} - \frac{dx}{(r+x)} = \frac{du}{u}$; ideoque
 integrando $\frac{fr}{Ma} L.(r+x) - L.(r+x) = L.u + C$;
 fed quando $x = 0$, aequatio evadit $\frac{fr}{Ma} L.r - L.r =$
 $L.M + C$. Facta igitur in eadem loco C surrogatione
 eius valoris, erit $\frac{fr}{Ma} L.(r+x) - L.(r+x)$
 $+ \frac{fr}{Ma} L.r + L.r + L.M = L.u$; sublatisque logarithi-
 mis $\frac{Mr^{Ms}}{(r+x)^{Ma}} = u$, quae ubi $x = -r$, ma-
 ximam dabit in fistula Mercurii elevationem, minimam ve-
 ro, si fuerit $x = \infty$. Eadem methodo in aliis hypothefi-
 bus denfitatum et gravitatis variabilis solvetur Problema.

Scholium

Scholium VIII.

In hypothefi Halleyana, quae est hypothefis Scholii VI, Commentator Operum Jacobi Bernulli, in Schediafmate auctoris poftumo, de Atmofphaerae denfitate, pro inveniendâ Mercurii elevatione hanc exhibet aequationem $Fdm + mdx = 0.$

(m fignificat, quod nobis u , et F altitudinem columnae aerae, eiusdem ubique denfittatis, nempe f , eiusdemque ponderis cum columna Mercurii M .) quae ad noftram Artic. III. Scholii VI. facillime fic reducitur, id eft ad $\frac{Mdu}{f} + udu = 0.$

Nam per Corollarium V. Theorematis adiecti, cum fint pondera in ratione compofita denfittatum, et Voluminum, et pondus columnae Mercurii M aequetur ponderi columnae aerae F , erunt denfittates in ratione inverfa voluminum, ideoque cum Mercurii denfittas fiat aequalis unitati, haec emerget proportio:

$$f . 1 :: M . F; \text{confequenter } F = \frac{M}{f}$$

Monitum.

Haec praelo parata erant, cum ad noftras manus excellentis Mathematici et Phyfici, P. Gregorii Fontanae, Scholarum Piarum, Differtatio de altitudinibus Barometricis, hifce diebus Ticini impreffa, perveniret; et quia Clariffimus Vir felectiffimis exemplis, illa applicando

T t aequa.

aequationi, quae nobis est (13). Theoriam abunde illustravit, illa, vel alia hic asferre supervacaneum duxi, contentas, ad perelegans Opusculum Lectorem remittere.

(Qui Logarithmos (L.) primis paginis scripti huius typographeta indicare debuerat, continuo per errorem Sinus (S.) posuit.)

BELLUM CIMBRICUM. DESCRIPSIT

**JOANNES MÜLLER, Graecarum litterarum
Scaphusi Professor.**

Turici, litteris Orell et Sociorum, MDCCLXXII.
plagg. omnino 9. octonis.

Inter ea bella, quae rem Romanam olim exercuerunt, adegeruntque paene ad interuersionem, non ultimo loco commemorandum est illud, quod Cimbri, adiunctis aliquot Germaniae populis, Italiae intulerunt. Quamquam ex devictis haec tandem gentibus gloriam sibi sumserint Romani, nemini ignotum est. Nullus enim fere Romanarum rerum enarrator, ingentem huius belli molem non sibi putavit celebrandam. Facile est inde ad intelligentiam, ei qui de hoc bello, et de populis his Germaniae, vulgo velit accuratius cognoscere, perlegendos esse permultos scriptores. Hi quum in diversa saepe abeant, non parva haec est difficultas, ea, quae dissona sunt, aut videntur, tum locorum, tum temporum intervallis, ita conciliare, ut veritatem teneas, aut quae aperte sunt falsa, ea reicere, et veriora eruerre, ipsa antiquitate saepe obscurissima, id vero longe est difficillimum. Tanta imprimis est apud antiquos historicos atque geographos dissensio, in definiendis cuiusque nationis sedibus et originibus, praecipue eorum, qui septentrionem versus habitavere Germanorum, ut plerumque, quae Graeci Romanique scriptores fama compererunt, ingenio et eruditione excolenda sumserunt; quod de Caesare in
Germa-

Germanis describendis Tacitus testatur. Non leuem itaque Cl. Mullerus patescere sibi vicecar laudem, quod ea, quae de celeberrimo Cimbrorum bello exstant dispersa apud singulos rerum Romanarum scriptores testimonia, collegit, ita ut uno quasi ordine, quicquid antiquitas de istis gentibus tradit, possit perspicui. Qui labor sane fuit molestissimus. Ut autem appareat, qua ratione egerit Vir celeberrimus. Lectore Tabulam, ad quam opus suum pertexuit, communicabimus. Est vero haec. Liber primus continet Annales: Cap. I. *Scriptores*. II. *Origines Civitatum*. III. *Bellum Italiae*. IV. *Bellum Gallicum*. V. *Cimbri Victores Sillani, Caelii, Scipii, Manlii, et Caepionis*. VI. *Tuiones et Arbrones contra Marium*. VII. *Cimbri et Teutones*. VIII. *Catulus et Marius*. IX. *Observationes*. X. *Tempora*. Liber II. continet I. *Lapidibus*. II. *Auctoribus*. Non videtur invidendum Lectori futurum, si caput primum quod agit de scriptoribus totum descripserimus.

§. 1.

Ante Chr.	A.V.C.	Post Bellum Cimbricum.	
333	420	220	} quos excitat Ephorus } Strabo.
m. 148	615	35	

§. 2.

113	640	Coaevus.	} in hoc bello.
—	—	—	
—	—	—	Archias Poeta.
78	675	35	Post B.C. Val. Antias.

Tt 2. Forte

	Ante Chr.	A.V.C.	Post B.C.	
Forte	51	702	62	<i>P. fidonius.</i>
	In-	cer-	tus	<i>Alexander Myndius.</i>
—	—	—	—	<i>Paulus Claudius.</i>
—	—	—	—	<i>Anonymi apud Plutarchum.</i>

§. 3.

	Ante Chr.	A.V.C.	Post B.C.	
m.	42	711	71	<i>Cicero.</i>
	43	710	70	<i>Caesar.</i>
	34	719	79	<i>Sallustius.</i>
circa	13	740	100	<i>Diodorus Siculus.</i>
Post Chr.				
circa	18	771	131	<i>Strabo.</i>
	18	771	131	<i>Livius.</i>
m.	31	784	144	<i>Velleius.</i>
c.	31	784	144	<i>Val. Maximus.</i>
	43	796	156	<i>Mela.</i>
m.	65	818	178	<i>Seneca.</i>
m.	65	818	178	<i>Lucanus.</i>
m.	79	832	192	<i>Plinius maior.</i>
Col.	97	850	210	<i>Tacitus.</i>
circ.	100	853	213	<i>Quintilianus.</i>
m.	106	859	219	<i>Frontinus.</i>
Superstes	121	874	234	<i>Suetonius.</i>
	117	870	230	<i>Florus.</i>
	130	883	243	<i>Plutarchus.</i>
	147	900	260	<i>Appianus.</i>
	In	cer-	tus	<i>Iustinus.</i>
	161	914	274	<i>Gellius.</i>
	161	914	274	<i>Ptolemaeus.</i>
	165	918	278	<i>Polyenus.</i>
	222	975	335	<i>Aelianus.</i>
	229	982	342	<i>Dio.</i>
	In-	cer-	tus	<i>Salinus.</i>

Ante

Ante Chr.	A. V. C.	Post E. C.	
m. 340	1093	483	<i>Ennius</i> , translatus ab
m. 420	1173	533	<i>Hieronymo</i> .
In-	cer-	tus	<i>Pestus</i> .
Ante 378	1131	491	<i>Sextus Rufus</i> .
378	1131	491	<i>Eufropius</i> , translatus a
Incer-	ti	xvi.	<i>Paeanio</i> .
Ante 395	1148	508	<i>Aur. Victor</i> .
390	1143	503	<i>Ammianus</i> .
Post 383	1136	496	<i>Vegetius</i> .
395	1148	508	<i>Obsequens</i> .
404	1157	517	<i>Claudianus</i> .
417	1170	530	<i>Orosius</i> .
420	1173	533	<i>Servius</i> .
circa 450	1203	563	<i>Ampelius</i> .
In-	cer-	tus	<i>Jul. Exsuperantius</i> .

Continet prima Sectio scriptores ante *bellum Cimbricum*, altera *perditos*, ultima *superfluos*. Reliqua capita, singulari illa collecta diligentia, ita, quae ad historiam Cimbrorum pertinent, tractant, ut semper fere ipsorum auctorum, quorum subiecta sunt loca, verba sint usurpata. Ex quo licet dictionis quaedam sit orta diversitas, nullus tamen, quod non raro accidit, ex loco male intellecto committitur error. Adduntur et subinde, ubi scriptores diversa tradunt, non vulgaris eruditionis quaedam observationes, interdumque crisis in auctorum loca probabilis exercetur. Quae quum sint minuta, nihil eorum inferere visum est; sed satis ducimus indicare, quaecumque sint ex hac ratione dicta, vehementer nobis ea se probavisse. Ex scriptorum allatorum catalogo omnia loca, secundum tempora, quibus vixerunt, collecta, continet liber secundus, in quibus Cimbrorum, Cimbricque belli sit mentio, indicatis ubique editionibus, quae sunt in hunc usum adhibitae. In quibus cum quaedam

sine ex antiquioribus, nondum criticam eruditorum sanctionem expertis, fortasse sunt quaedam, quae, si ad recentiores editiones examinarentur, aliter essent constitutenda. Sed haec tantum est coniectura, quam et ipsi talia loca ad meliores editiones non exegerint. In initio libri sunt quaedam lapidum Inscriptiones ad Cimbroso pertinentes, quas quia libri unde sumtae sunt in paucorum sunt manibus, describendas duximus.

I. In Quirinali Romae detectus Saeculo XVI. Exstat apud Gruter. Thef. Inscr. p. 436. n. 3.

C. MARIUS C. F. COS. VII.

PR. TR. PL. Q. AUGUR. TR. MIL. EXTRA.

SORTEM, BELLUM. CUM. IUGURTHA.

REGE. NUMID.

GESSIT, EUM. CEPIT. ET. TRIUMPHANS.

IN SECUNDO.

CONSULATU. ANTE. CURRUM. SUUM. DUCI.

IUSSIT.

III. CONSUL. ABSENS. CREATVS. II. I. CONSUL.

TEUTONORUM. EXERCITUM, DELEVIT.

V. CONSUL.

CIMBROS. FUGAVIT. EX. IEIS. ET. TEUTONEIS.

ITERUM.

TRIUMPHAVIT. REM. P. TURBATAM.

SEDITIONIBUS.

TR.

MENSIS JULII A. MDCCLXXII. 335

TR. PL. ET. PRAETOR. VI. CONSUL. VIN-
DICAVIT.

POST. LXX. ANNUM. PATRIA. PER.
ARMA. CIVILIA.

PULSUS. ARMIS. RESTITUTUS. COS. VII.
FACTUS. EST.

DE. MANUBIIS. CIMBRICIS. ET. TEUTONICIS.
AEDEM.

HONORI. ET. VIRTUTI. VICTOR. FECIT. VESTE.
TRIUMPHALI.

CALCEIS. PUNICEIS. . . . .

II. In Museo Moscardi *Veronae*. Mabillon Museo
Italice T. I. p. I. §. 16.

D. F.

G. M. TRUCIDATIS.

CIMBRIS. IN. F. ITA. A. V.

R. R. OB. INSIGNEM. EIUS.

MEMORIAM.

S. P. Q. R.

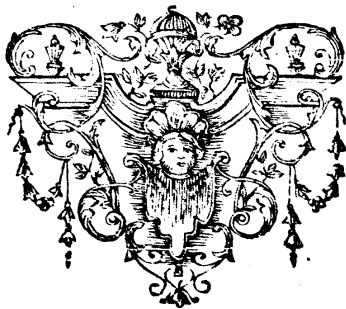
III. Ex Fastis Pighianis ad A. V. C. 682.

C. MARIUS.

336 NOVA ACTA ERUDITORUM
C. MARIUS. C. F. CONSUL. V.
DE. TEUTONEIS. AMBRONIBUS.
ET. CIMBREIS.

His paucis indicasse suffecerit, librum exiguum quidem mole, sed magno cum labore, et multa temporis iactura, (si ea curanda iactura est,) conscriptum, quatumque utilitatis historiae diligenti cultori allaturum.

NOVA ACTA ERUDITORUM

publicata Lipsiae

Calendis Augusti Anno MDCCLXXII.

ELEGIES DE PROPERCE,

Traduites par. M. de LONGCHAMPS.

Amstelodami et Parisiis, apud le Jay, 1772. pagg. 610.
forma octupla.

Gratum profecto debet esse et iucundum omnibus, qui bonas litteras amant, earumque studiis delectantur, refuscitari nuper in Gallia cepisse litterarum elegantiorum amorem, et veterum scriptorum cognoscendorum studium, quae haecenus fere deleta et extincta iacuerunt. Nam cum adhuc is status, eaque fuerit doctrinae inter Franco-gallos conditio, ut, quae gens antiquis illis Stephanorum, Casaubonorum, Thuanorum, Valesiorum temporibus, verae doctrinae, et Graecae Latinaeque eruditionis laude reliquos populos fere omnes superasset, ea nunc, sprete abiectaque vera et solida doctrinae antiquae laude, inanem dubiamque novarum elegantiarum existimationem quaereret, et neglectis optimis quibusque antiquitatis auctoribus, ea amplecteretur, quae bella, si diis placet, suorum hominum ingenia, pro subtilibus, veris, novis, ingeniosis, venustis vendicassent: iam laetior rerum facies eminere videtur opera

U n et

et studio virorum quorundam doctorum, qui, cum ipsi elegantioris doctrinae copias ex litteratae antiquitatis monumentis collegissent, alios quoque ut ad ea perducerent, praesidiisque eruditioni comparandae necessariis instruerent, variam operam navarunt. Cognovimus nempe proximis his annis, non modo existisse in Gallia, qui varios Graeciae et Latii scriptores observationibus animadversionibusque illustrarent, sed etiam qui versionibus horum scriptorum vernaculis adornandis studiosos harum litterarum ad eorum lectionem allicerent. Et est sane efficacissimum ad veterum auctorum amorem iuvenum animis iniiciendum, si in manus iis tradantur, bonae illorum versiones, quarum suavitate capti, diligere dicant et colere scriptores, quorum e libris hanc voluptatem perceperint, sique moneatur subinde, maiorem ipsos et puriorem voluptatem haucturos, si, relictis his versionum rivulis, ipsos Graecorum Romanorumque monumentorum fontes adierint. Sed hoc tam bono, tam laudabili consilio, versionem, cuius titulum praescripsimus, editam putamus a *Cl. Longicampensi* (*Longchamps*), cui, si nihil aliud, primum hoc ipsum laudi ducendum erat, quod tam probabili consilio ad scribendum accessit, deinde et hoc, quod *Propertium* potissimum illustrandum sibi sumsit poetam, si quem alium suavissimum, et cuius lectio imprimis prodesset ad imbuendos vero pulchritudinis sensu animos. Habet quidem eius lectio, praesertim ubi primum in manus sumferis, aliquid difficultatis, tantoque magis interprete eget et adiutore: verum, ubi superata hac difficultate magis magisque ei adfueris, tanta reperitur eius praestantia, ut merito existimetur reliquis omnibus, qui in hoc genere elaborarunt, palmam praeripere, cum uno tamen *Tibullo* ita de principatu contendere, ut in simplicitate candida, nitida, amabili, parum illi concedat, sermonis vero puritas, suavitasque carminum et mollities, in utroque aequalis sit, sensuum denique veritas varietasque, et poeticae eruditionis copia multo maior in hoc, quam in illo, reperiat.

Vidit

Vidit hoc, et in praefatione satis dilucide exposuit Cl. *Longicampensis*. Scilicet *Praefationem* libro praeposuit (*Discours préliminaire*,) in qua, breviter expositis quae de vita rebusque *Propertii* constant, hoc fere egit, ut ingenium eius laudibus extolleret, carminumque praestantiam lectoribus demonstraret. Ostendit igitur, *Propertium*, cum summa poëseos facultate polleret, ad omne carminum genus aptissima, potuissetque, si ipsi visum esset, grandioris oris poeta fieri, neglecto epico genere elegiacum sibi elegisse, in eoque ita inter aequales excelluisse, ut non modo *Ovidium*, quem tantum ab ingenii felicitate, facultate inveniendi, et dicendi copia commendari putat, sed ipsum adeo *Tibulum* superaret; (in quo sane assentientes sibi habebit haud paucos, cum non modo inter veteres, auctore *Quintiliano* X, 1, sed inter recentiores quoque, inde ab instauratis litteris, quamplurimi fuerint, qui *Propertio* principatum elegiae tribuerent,) nam in illo quidem omnia nimis similia esse, et singularem molliem, qua carmina diffluant, interdum in languorem abire videri: nostro vero poëtae, et miram omnium rerum varietatem, varietatem elegantem sensuum, et affectuum vehementiaeque haud parum inesse. Ceterum magnam ei commendationem accedere a nativa venustate (*le beau simple*,) quae ipsa metaphorarum multitudine ornetur et illustretur; a bono ordine, cui nihil a transultorio poëtae ingenio derogetur; a sermonis puritate et perspicuitate; denique ab eruditionis copia, et summa peritia historiae et mythologiae antiquae. Quibus omnibus addidit nonnulla de difficultatibus legendi et interpretandi *Propertii*, et de ratione, quam ipse in edendo, vertendo, et illustrando poeta secutus sit. Sed de his postea quaedam admonebimus: nunc, quale opus sit, quod *Longicamp.* nobis tradidit, exponemus.

Totius libri haec est ratio, ut ipsis carminibus latinis e regione adposita legatur metaphrasis Francogallica, poetica illa quidem, sed metris soluta, singulis vero elegiarum

libris subiecti cernantur *notarum et animadversionum* (*Remarques*) singuli libelli. Nimirum, ut utile dulci misceret, voluit Editor nudam versionem cum exemplari latino emitte-
 re, sed annotationes adiecit, modo breviores ad modum scholorum, modo commentariorum instar longiores, in quibus aut de lectionis varietate iudicaret, aut verba poëtae et locutiones grammaticae interpretaretur, aut integrorum locorum sententiam exponeret, aut historiae, mythologiae, antiquitatis capita explicaret, aut de venustate singulorum locorum, et integrorum carminum, lectores admoneret. His notis interdum longiores ex aliis scriptoribus *chævis* inferuit, maxime ex *Baskie*, e quo fere desumpta sunt quae de scriptoribus antiquis, aut de partibus historiae antiquae minus vulgo notis, tradidit. Sic v. c. de Epimenide et Antimacho, poëta Graecis, exposuit ad L. II. el. 36. de P. Terentio Varrone, ib. de Calvo et Catullo ad II. 26. de Phileta, elegorum scriptore, ad IV. 6; Tarpeiae, Vestalis, quae Roman Sabinis praedixit, historiam narravit ad IV. 4. Quod universum annotationum genus, non dubitamus, quin plerumque profuturum sit iis quibus maxime haec omnia scripta esse antea dicebamus. quodsi vero, quod in praef. in se suscepisse Editor videtur, difficillima quaeque Propertii loca, sive ab infolentiori loquendi genere, sive ab historiae et mythologiae antiquae ignorantia, difficultas obiecta fuerit, enodare his annotationibus et expedire constituit, huic quidem consilio non prorsus satisfactum esse, ex iis intelligitur, quae de ratione operis amplius dicturi sumus.

Itaque, cum primae interpretis partes in eo positae sint, ut de vera et genuina lectione libri, quem explicare constituit, circumspiciat, Cl. *Logiceamp.* ipse quidem operam se ait dedisse, ut Propertius liber ab emendationibus, aut corruptionibus potius *Scaligeri*, (ita enim ille loquitur) prodiret, paucis vero locis necessariam medelam ipsum attulisse; si vero, quod est, dicendum, nihil aliud, nisi Propertium
 talera

titulum nobis dedit, qualis in vulgatis editionibus *Luinenii*, *Grævii*, aliorum exhibetur, nonnullis in locis ex *Beroaldi* aut *Passeratii* copiis emendatum. Neglexit etiam illas transpositiones et commutationes, quas libris III, posterioribus, maxime secundo, induxit *Scaliger*, et repetit in sua editione *Bruckhusii*; ideoque hos 3 libros secundum vulgarem ordinem edidit. Jam etiam vehementer probamus modestiam Criticorum, qui receptam et vulgarem librorum lectionem non, nisi propter magnas difficultates, abiciunt, studentque potius explicare verba, quam emendare: tamen non possumus nobis persuadere, eo modestiae aut potius metus procedendum esse interpretibus, ut ne impeditis, ne desperatis quidem in locis, audeant vel meliorem librorum aliorum lectionem præferre, vel probabiles virorum doctorum coniecturas sequi; præsertim si vulgata lectionis natales nec certos, nec antiquos nec ingenuos esse constet. Atque ita res habet in Propertio, cuius vulgaris contextus, quem dicunt, plerumque fluxit ex uno libro scripto, eoque læcero, multaque admixta habet ex coniectura *Avancini* et *Beroaldi*. Nam *omne* I, 36, (Scal. 25.) 1. est a *Beroaldo*, cum in antiquioribus fuerit *amori*; idem II, 23, 4. (18, 54: Scal.) *commissa* nobis obtrudit *pro promissa*; nec non III, 9, (7, Scal.) 12. *Pyreicu* pro *Parrhasius*, et v. 44. *Coë* pro *dure*, (quod *Scriverius* legebat *Dore*,) ponere non est veritus; pro quibus meliora ex libris antiquis dare, nemini religioni fuerit. Deinde *Scaligerianas* correctiones singulorum verborum, et ordinis veruum, etsi non omnes probamus, ut qui fere nimis in hoc genere magnum virum ingenio suo indulgisse putemus: tamen non negandum est, esse inter eas, quae cum statim se luculentissima veritatis specie commenderint, tum postea MSS. librorum auctoritate ita firmatae sint, ut de earum veritate vix liceat amplius dubitare. — Ceterum Editor noster in ista sua ratione non satis sibi constat; non semper enim vulgares Propertii recensiones imitatur, sed est ubi alias lectiones exhibeat, sive e libris MSS.

ductas, quos priores editores usurpaverant, sive ab eorum ingenio profectas. Nam quod II. 15, (12. Scal.) 28. legitur *tutum*, non est ex vulgata recensione, quae *totum* habet, sed ex coniectura *Livineii*, quam *Passeratius* probaverat; et III. 1, 29. *sub ar-nis*, legit contra editt. antiquiores, cum *Passeratio*; atque etiam pro vulgari *divinus* et *dape* IV. 4, 74. 76. restituta quidem, sed tamen ex *Bernaldo* et *Passeratio*, reposuit *delicium* et *peder*. Atque omnino in hoc genere haud sane laudabilis dominatur, Edit. nostri inconstantia, cui tam parum secum ipsi convenit, ut adeo in versione aliam nonnumquam lectionem sequatur, quam quae in contextu legitur; certe el. 36. (Scal. 25.) lib. II. v. 12. cum in contextu sit *Poffet* et in tanto v. f. versione alteram lectionem exprimit, *Poffes*, quae nobis quidem verior videtur. — Verum, ut lectores habeant, unde de facultate critica Editoris iudicent, proferamus ex Annotat. nonnulla criticos exempla. Sex illos versus, qui apud nostrum conficiunt eleg. 11. lib. II. *Scaliger* cum praecedente carmine soniunxerat: negat ille hoc recte factum; nam in toto illo carmine, odae potius, quam elegiae simili, laudes Augusti eani, ei male convenire hanc clausulam, *Scribunt de te alii*, in qua tribus elegiae numeris *Cynthiae* perfidiam poeta queratur. Nihil poterat verius: nam si vel maxime elegiae 10. (8. Scal.) cum *Scaligero* praeponamus quatuor versus, *Non ob regna magis* &c. ut tamen aliqua *Cynthiae* mentio in hoc carmine esset: tamen vel sic male cohaerent omnia, cum in illis quatuor prioribus ardentissimum *Cynthiae* amorem poeta profiteatur, in sex posterioribus vero maximum contemptum puellae prodat, et irae suae adversus eam indulgeat. — Sic I. 17, 16. reiecta et antiq. editt. lectione, et *Scalig.* emendatione, *evoluisse*, praefert *eviolasse*, quod est in plerisque libris, et in notis defendit; quod recte factum, non profus negamus, modo hanc lectionem accuratius explicasset. Contra non possumus probare, quod cum verum esse vidisset, *rates curvas* III. 7, (5. Scal.) 41. tamen retinuit

retinuit *curvae*, quod III, 6, (4.) 3. Dum retinet et defendit, quod intelligi non potest, nec, quod in his verbis eleg. 7. l. III. *Ultima quae Poeta noxque diesque fuit*, absurdum esse et venustatem omnem tollere pronuntiat *et voxque Jani Douzar*, et vulgatam lectionem, interpretando de die caliginosa, quae nocti similis fuerit, iuvare studet. Nec satis placet, quod II, 6, (4.) 6 pro vulg. *Ac qualem* substituit *Aequalem*, quod verbum utcumque interpretatur, ut nobis videtur, ex Phil Silvio. Si quid audendum est in loco non sano, vellemus, modo MSS. addicerent, *Atque aliam*, hoc sensu: Ille ergo temere, sine ulla causa, me reliquit? et tamen aliam se habere negat? tantum ergo abiit, ut me solam iacere gauderet? — Constat, opinor, quid verbum *habere* in tali causa sibi velit.

Sed veniamus ad interpretationes, de quibus, ut verum fateamur, non adeo magnifice lentimus, cum saepe quidem verum acute viderit, et perspicue exposuerit, sed saepius fere in explicando poeta peccaverit. Jam si quis in interpretando poeta nostro, cuius lectio haud parum difficultatis habet, interitum erraverit, faciles quidem nos erimus in erroribus condonandis; sed ab eo, qui et difficultates omnes se perspexisse profitetur, et superiorum interpretum errores satis acerbè exagitat, ab eo igitur prorsus praeclari quid iure nostro expectamus, cui expectationi si non satisfecerit, vix nobis temperamus, qui Horatianum illud de magno hiatu in aurem ei insurremus. Et tamen bonus *Longicamp.* in praefatione, postquam de difficultate intelligendi Propertii exposuerat, illud addiderat, nihil praesidii posse ab interpretibus peti: nam *Marollu* versionem miseram esse et ineptam, verbosum *Passeratii* commentarium eruditionem iactare, non poetam illustrare, *Beroaldi* interpretationes ipso libro esse obscuriores, *Scaligerum* vero ea explicasse, quae explicatione non egerent. In quo cum verissimum iudicemus, quod de Marolio dicitur, non possu-

mus calculum nostrum adijcere reliqua, quibus et Scaligeriano nomini, et aliis bonis viris, pro temporum ratione bene de re litteraria meritis, iniuriam factam censemus. Ceterum de recentissimis interpretibus, *Bruckhusio* et *Vulpio*, altum silet silentium; quod ab initio quidem suspicabamur consulto factum, quemadmodum in *Phil. Silvi*, quem interdum exscripsit, numquam nominavit; sed cognovimus postea non sine admiratione, propterea factum esse, quod neutrum Editor noster legisset. Adeone doctissimum et elegantissimum poetarum interpretem *Bruckhusium*, adeone *Vulpium* quoque in Gallia ignotum esse? Vix credam. Quidquid tamen sit, difficultates multas *Longicampensis*, quem sua laude maxime fraudari volumus, bene expedit, et verba, locutiones, loca integra, saepe bene, interdum melius quam superiores omnes, interpretatus est. Nam *sacra Philetæ* III. 1, 1. explicat *manes Phil.* recte; nam et aliis in locis Prop. *manes* vocat *sacra*; nec minus bene exponit, quid sit *auribus bibere*, ad III. 6, (4.) 8. eamque locutionem locis similibus poetarum bene delectis illustrat. Rursus el. 12, (10.) 17. *puellam* nullo timore monitam bene monet eam esse, cui nullus custos adsit, quem metuat, et el. 5, 18. (3, 40) *optam mortem* docet esse eam, quae iusto tempore adveniat, eamque *parca die* venire, cum haud longa mora, haud lenta veniat. Sed non modo in verbis, verum etiam in rebus explicandis, quae ad historiam vel antiquitatem spectant, satis bonam plerumque operam navavit: ut cum II. 7, (6.) 1. interpretatus est, de lege Julia de maritandis ordinibus, (ubi tamen hoc non bene habet, quod vere sublatam ab Augusto hanc legem tradit, alia enim omnia docet *Sueton. Aug. 34.*) cum *Sidoniam mitram* II. 31. (22.) 15. dixit esse purpuream, et in annot. hoc ornamentum genus uberius descripsit, et cum aliis multis in locis fabulis antiquis tradendis poetam illustravit. Integras vero sententias, etiam obscuriores, saepe sic reddidit, ut vix possit melius. Nam quae leguntur IV. 5, 44. f. *Prenez pour mo-*
dèle

dèle cette opulente Thais, que l'élegant Ménandre introduit dans ses Comédies, se jouant d'une troupe de Valets fripons, bene respondent latinis, recte intellectis; et illa eleg 26. lib. II. (Scal. 19, 47.) verba: *Ei si sicla forint &c.* quae multum negotii interpretibus fecerunt, optime vidimus a nostro explicata, eum in modum, quo elegantissimus *Bruckhysius* ea intellexerat.

Sed in his aliisque locis, quae ab eo bene exposita cernuntur, nobis quidem magis videtur aut ingenii quam fecunditatis, aut superiorum interpretum bonis usus, quam iusta et accurata Latinae linguae, sermonis poetici, historiae et antiquitatum cognitione, quae quidem tractandis ipsis Graecis Latinisque scriptoribus comparata sit, et legendis praestantissimorum Criticorum commentariis aucta et confirmata. Quod ut nobis persuaderemus, fecerunt errorum haud levium exempla, quos profecto erraturus non erat, si ab illa, quam diximus, cognitione instructus, ad interpretandum venisset. Non enim dicturus erat, in his II. 19, (15.) 19. *reddere pinu Cornua*, ablativum *pinu* pro dativo positum esse; non effecturus nobis erat ridiculum commentum, *Perimedeam* manum II. 4, 8. (1, 74.) novo verbo dici eam, quae sit *peritior Macedonia* ipsa — scivisset enim, *Perimeden* (*Theocrit.* Id. 2, 16.) s. ut apud Homerum dicitur, Agameden, celeberrimam veneficam fuisse, quae *Φαργμωνα τίσσα ἰδίη ὄσα τρέφει ἰστέα χθόν;* nec ad illud I. 22, 1. *pro nostra semper amicitia* simpliciter adscripturus erat, hoc elegantius dici quam *longam amicitiam*, sed potius interpretaturus *perpetuam amicitiam*, elegantiamque imitatione Graecorum definiturus erat. — Sed quia de imitatione Graecorum iniecta est mentio, plane negat noster, in Propertii carminibus Graecissimos occurrere, scriptorem purum esse, omnes in eo verborum structuras pure latinas, nihil peregrini admixtum habere; quod quomodo in mentem ei venerit, vix intelligimus. Nam profecto, Propertium ab imitatione Graecitatis

liberare velle, id vero nescimus an sit nec graece nec latine doctum esse. Sed videtur bonus vir puritatis verbo deceptus metuisse, ne poetae sui latina puritas Graecarum formularum peregrinitate commacularetur; de quo poterat esse securus, cum, iudice optimo quoque dicendi artium inter veteres magistro, atque ipso *Horatio*, ne verba quidem nova quae de Graeco fonte ducta sint, multo minus formulae loquendi ad Graecae linguae consuetudinem formatae, latini sermonis puritati detrahant. — Ceterum illi suspicioni nostrae speciem aliquam veritatis conciliant et verba male intellecta, et exempla structurae et seriei verborum non perspicuae. Ita I. 13, 6. satis mirabiliter vertit: *Quelle époque assignerai-je aux larmes que tu me fais répandre*; scilicet *principium*, quod hic causam significat, pro initio sumit. Non accuratius hoc, quod II. 10. (8, 13. Scal.) *subductum vultum* ait respondere erecto, surlum adducto, et hinc vertit *une démarche fière*. Immo antea Propertius, amorum et elegorum scriptor, vultu erat hilari, erecto ore, circumvolitantibus oculis, levis in omni incessu; nunc, ubi epos meditari coepit, gravior, severiori vultu demissis oculis, quasi cogitabundus incedit: haec est subducti vultus gravitas. III 4. (3.) 9. explicat vertiturque *les Manes de Crasse*; immo *la déroute de Crasse*: Crassos cladesque, i. e. Crassi cladem. — Ex versione verborum III 9. (7.) 57. *O vous qui protégez ma jeunesse encore tendre*, videatur quidem patere, *mollis ad iuventutem* relaturus esse; sed ne quis erraret, in nota adscripsit ad *fautor* referendum esse, et *mollis fautorem* esse facilem, benignum; non ita rem instituit, si Brukhufium legisset. — II. 36, (25.) 4 Formosam raro non sibi quisque petit: — facile speramus unumquemque intellecturum, haec ita iungenda esse: Quisque raro sibi non petit, h. e. nemo facile est, qui sibi non petat; sed *Longicamp.* noster sic iunxit: Raro quisque formosam petit non sibi, atque hinc talem nobis versionem extricavit: *Rarement est ce pour le compte d' autrui, qu'on sollicite une belle*

belle femme; hac tam superflua sententiola poteramus care-
 se. I. 1, 25. 26. *Et vos, qui sero* — *Et vous, dont les*
soins tardifs voudroient m'arracher de l'abime: immo: *dont*
les s. t. prétendent m'arr. Nam sensus hic videtur esse:
 Vos, qui, cum tandem me lapsum et amore puellae tactum
 animadvertatis; revocare monendo hortandoque abstrahere
 ab isto amore et avellere studetis, hoc potius agite, ut re-
 media amoris suppeditetis, agite, admoveite manus: etiamsi
 secandum urcendumque fuerit, tamen fortiter patiar, modo
 hoc consequar, ut irasci possim durae puellae, e. q. f. —
 Sed praeter haec loca adsunt et alia, ex quibus vix quid-
 quam aliud, quam hoc colligere possis, non inesse in Editore
 nostro eam antiquitatis, historiae, mythologiae scientiam,
 quam Propertius ab interprete suo iure deliderare potest.
 Nam cum Prop. Romanos iubet *solutum armigeri ducere mu-*
nus equi, III. 4, (3.) 8. equum intelligit, qui imperatori
 ad bellum proficiscenti publice dabatur; vid. *Lips.* ad Ta-
 cit. Ann. XV. 7. laudatus etiam *Bruckhusio* ad h.l. — Sed
 hic noster nescio quas turmas equestres videt: nescio tamen
 an peius III. 9, (7.) 24. converterit: *de dister des loix en*
plein Sénat; nam plenus Senatus non habebatur *medio foro*,
 et leges ferre longe est aliud, quam *iura ponere*; s. dare;
 haec enim est descriptio officii Praetoris, qui in foro ius di-
 cebat. Illud vero, quam parum accurate, quod Illyricas
 terras II. 16, (13.) 1. ait esse, quae nunc Slavoniae no-
 mine veniant. Tum in fabulis mythologiae narrandis etiam
 multus est, tamen non satis accuratus. Ad eleg. quidem I.
 lib. I. quod scripsit Milanionem eundem esse atque Hyppo-
 menem, male fecit; nam Atalanta, *fasi* f. quae Milanioni
 nupsit, longe alia est a Schoenei filia, quam Hippomenes du-
 xit, vid. *Alciytl.* ad Ovid. Met. VIII. 318. *Perizon.* ad
 Ael. V. H. XIII. 1. licet non negandum sit, utriusque histo-
 riam saepe a poetis inter se misceri et confundi, quod docuit
Barth. ad Stat. Theb. VI. 563. — *Ibid* ad v. 13. 14. no-
 tavit

tavit p. 78. Hylaeum ramum esse simpliciter arcum, sic dictum a Hylaea sylva, Hyli Centauri domicilio, tota vero metaphora indicari sagittas Cupidinis, quibus Milanion vulneratus sit. Pessime: poterat enim et debebat ex *Ovidi Art. Am.* II. 191. scire, Milanionem aliquando ab Hylaeo Centauro vulceratum esse, cum eius scelus in Atalantam commissum punire vellet; conf. *Spanh.* ad Callim. H. in Dian. 222. — Sic I. 18, 20. simpliciter reddidit: *Pms, consacres au Dieu de l'Arcadie*, nihil addidit de Pity nymphis, in pinum arborem commutata, ad quam illud refertur: *Arcaidio amata* (vel *amica*) *Deo*.

Monuimus antea, non iustam curam restituendo contextui Prop. adhibitam esse, sed plerumque in lectione vulgarium editionum, bona, mala Editorem acquievisse. Sed haec vel timiditas, vel negligentia, hoc habuit incommodi, ut saepe male sanae lectionis non bona interpretatio proponeretur. Sic III. 4, (3.) 5. legit: *Sera sed Ausonius venit provincia urgis*, et explicat: Remotissima India provincia Rom. fiet. — Sed ubi Indiae est nomen? et quomodo tandem *Sera* terra dici possit pro longinqua? — Nimirum, valeant editt. antiquae cum suo *Sera* *scd*, et recipiatur proba *Jani Guilielmi* emendatio, quae saltem ex *Passiratio* nostro cognita esse debebat: *Seres et Ausoniis venient pr. v.* — I. 16, 13. *Has inter gravibus &c.* parum accurate interpretatur, si tamen ea non potius divinatio, quam interpretatio dici debet, nam sensum utcumque studuit coniiciendo assequi; scilicet lectionem patet esse corruptam, neque adhuc a quoquam idonea ei medicina allata est. Sed minus impedita caussa erat II. 36, (25.) 1. si cum antiquissimis editt. legebat *amori*, pro illo suo *amico*; et tamen, ut falsam lectionem explicet, Ovidii querelas de perfidia amicorum repetit, atque adeo Gygis et Candaulis historiolam narrat. Similiter ad v. 29. multa tradidit de Epimenide huc non facientia: legit enim

enim *Cretaei*, eumque putavit Epimenidem esse. Verum vicina Socraticorum librorum mentio facit, ut nunc de philosopho potius cogitemus, qui carmine de philosophia scripserit; quamobrem nihil poterat felicius excogitari a *Turnebo* et *Scaligero*, quam quod pro *Cretaei*, *Lucreti* reponi iusserunt, cui egre, ic convenit proxima fenis, i. e. Epicuri mentio. — Satis erat errorum, qui ex hoc fonte corruptae lectionis fluxerunt; sed Editor aliam sibi quaesivit, non minus copiosam errandi materiam, cum interpretes secutus est nullius nec pretii, nec honoris. Non hoc dicam, eum interdum nimiam fidem habuisse *Berouido*, velut in explicando IV. 7, 21. 22. hoc enim ferri poterat; quamquam de isto loco potius vid. *Douza* in Praeacid. pro Prop. II. 4. et *Scalig.* ad h. l.: sed hoc dicam, eum saepe nimis tribuisse *Phil. Silvio*, non probando interpreti, atque adeo ipsi illi *Marollio*, cuius versionem in Praef. tantopere reprehendit. Nam cum Noster locum difficilem III. 20. (18.) 4. sic reddit: *et tu répands plus de larmes, que les conquêtes de Scipion n'en arrachèrent pas à toute l'Afrique*, unde hoc habeat, nisi ex *Marollii* versione: *Toute l'Afrique fut elle jamais si remplie de larmes?* Tum II. 31, (22.) 21. si non imitatus est *Marollium*, at eundem cum illo errorem erravit, vertendo: *après m'avoir rendu mon manteau*; nam Propertius Romanus non utebatur pallio. *Phil.* vero *Silvius* haud raro nostrum deceptit. Libri quidem III. el. 4. (3.) v. 18. huius interpretis sollicitia nobis dedit reges captivos, ad trophaea Rom. nescio quo modo ligatos; atque hoc in versione noster expressit: sed verum sensum docuit *Gronov. Brukhuisio* ad h. l. laudatus. In re simili Africa *tonsa* dicitur IV. 11, 38. e more Rom. captivos tondendi; sed *Silvius* putaverat significare fractam et prostratam penitus; hinc noster vertit: *dont les images attestent la ruine entière de l'Afrique*. Rursus in his: *Fama nec ex aequo ducitur ulla iugo*, III. 9, (7.) 8 cum *Silvius*, qui *Passeratium* non intellexerat, dixisset iugum pro fonte poni, Editor hunc sensum inde expressit:

fit: non omnem ubique gloriam omnibus ex eodem fonte manare; male. Nam *aequum iugum* est aequalis labor, eadem ars, idem operae genus; (scilicet poeta noster solet *iugum* pro labore dicere, quod cum non animadvertisset Noster, etiam haec IV. 10, 4. *Non uvat ex facili lecta corona iugo*, male de radicibus Heliconis montis accepit.) ex eo negat Prop. *uicam fœnam* duci, (nam *una* legendum est pro *uicis*.) i. e. ex eadem arte eandem omnibus gloriam venire. — Sed non modo illi de faece Commentatorum homines, verum etiam *Passeratius*, probabilis interpres, nostrum *Longicamp.* interdum in errorem induxit, cuius rei luculentum exemplum est II. 36, (25.) 45. 46. ubi ita Noster: *Nos Belles sent peu de cas des grands Poetes. Tout le sublime d' Homère, et d' Antimaque, ne te défendroit pas contre les traits de l' Amour.* Scilicet prioris vers. 45. explicationem exscripserat ex *Passeratio*, cui ut alterum similem redderet, ipse eum solus sua opera corruptit, et ex magnis diis fecit magnos h. e. epicos poetas. Quodsi simplicem singulorum verborum sensum spectasset, hoc fere vidisset loco integro inesse: Tu non magis ab amore tutus eris, quam Homerus Antimachusve, nam dii adeo ipsi amori obnoxii sunt, dii adeo saepe a puellis male se haberi patiuntur. Sed maluit Noster argutias sectari, quam simplicem veritatem quaerere. Atque omnino ad argutandum valde proclivem cognovimus; hinc variae quaesitae et contortae facillimorum locorum interpretationes: ut cum *vesinum* amorem II. 15. (12.) 30. opponi putat amori vero, et nescio quas minas Propertii inde exculpit; quae sunt merae argutiae, cum *vesanus* de more poetarum tantum dictum sit pro *ingens, vehemens*, idemque et verus et vesanus amor dici possit; cum non sine mathematicae doctrinae apparatu explicat *tarda sitera* II. 35, (24.) 24. quae tanto apparatu non egebant; cum el. 6. (4. Scal.) lib. III. sine causa, atque adeo repugnantibus nonnullis carminis locis, pro oratione Propertii, a capite ad calcem procurrente, nobis exhibet dialogum domini et Lygdami

Lygdami ferri, quo bene poteramus carere; et quae sunt eius generis plura.

Atque haec haecenus copiosus exposuimus, partim ut haberent lectores nostri, unde de interpretandi facultate, a qua praecipue hunc librum spectari exiltimamus, rectum iudicium ferre possent; partim ut appareret, haud iniquos nos in Cl. *Longicampensia* fuisse, cum de eius opera in explicando poeta collocata mediocriter sentiremus. Jam vero de versionis ipsius ratione atque indole pauca differemus, quam si similem esse dixerimus plerisque veterum scriptorum versionibus, qua hac tempestate a Francogallis adornatae circumferuntur, id putabimus nos dixisse, quod ad agnosendum eius ingenium sufficeret. Nam quae solent ceteris versionibus Francogallicis impressa inhaerere negligentiae, levitatis, et inconstantiae vestigia, eadem et in hac, quam prae manibus habemus, dispersa extant. Modo idem reperitur in versione, qui in ipso Propertio est, orationis color et habitus, modo in aliam formam poeta mutatur; modo comparisonum, metaphorarum, imaginum, ornatusque universi elegantiam versio conservat, modo aut minuit aut auget; denique *nil fuit unquam tam dispar sibi*. Et tamen alia omnia sperare nos iubebat praefatio, in qua ipse sibi Interpres eas vertendi leges scripserat, quas non poteramus non assensu nostro comprobare. Nam bonitas, inquit, versionis cuiusque in eo cernitur, ut sententiam mentemque scriptoris accurate reddat; in carmine vero vertendo diligentissimus censetur, qui sensus affectionesque poetae, et imagines ornatumque reliquum, ex quo ingenium poetae elucet, maxima perspicuitate oculis lectorum subiicere novit; quod qui facere aggressus fuerit sentiet, non pro singulis verbis latinis singula vernaculae adnumerari, sed, ut ingenio poetico nil derogetur, verba interdum esse negligenda; itaque etiam, si quam locutionem imaginemve in vernaculo

naculo sermone maiori obscuritate quam latinam laborare intellexerit, clariorem in eius locum, si quam minori vi animum ferire, efficaciorē substituet. — Bene haec habentus; et vellemus tam recto iudicio semper in vertendo usum: sed saepe his ipse sese soluit legibus. At poterat sane eas servare, poterat bene vertere; norat enim et mirabatur ingenium Propertianum, viam omnem et naturam carminum perspexerat, sentiebat elegantiam et suavitatem ornatus; de quo dubitare nos non sinunt recti iudicii specimina, quae passim in notis edidit. quo pertinent, quae de ratione et indole metaphorarum et imaginum poetiarum in Prop. monuit, p. 296. quae de elegantia et singulari suavitate elegiae 18. lib. I. dixit, quae de venustate singulorum locorum docuit, v. c. ad Il. 36, (25.) 5 6 &c. Quid ergo causae dicamus esse, quod tam negligenter Propertium in Francogalliae sermonem converterit, ut nonnunquam plane alium poetam exhibuisse videatur? Nam interdum ornatum poeticum vel non perspexit, vel perspectum negligentius praetermisit; interdum maiorem ornatum versioni conciliavit, quam ipse suo carmini Prop. dederat, et fere alieno posuit loco. Est ubi affectata vel perspicuitatis, vel elegantiae laude, orationem poetae ex nitida incomtam, ex vehementi languidam reddiderit; est etiam, ubi plane omiserit, quae aut non satis intellexisset, aut conversa nitescere posse desperasset. Quae crimina ne videamur nullo ipsius merito in eum congestisse, exempla ponemus. Statur ab initio Lib. I. eleg. I. v. 4. ita de se Prop. *Caput impostis pressit Amor pedibus*, contumelia militari eleganter ad se translata, qui ab Amore victus esset. Sed nescio quomodo hoc non satis perspicuum aut elegans nostro visum sit; dedit enim: *Je sentois ma tête se courber sous le joug de l'Amour*; vitiose: nam metaphora submissi collo iungi ex alio fonte ducitur, habetque alium usum. Ibid. v. 17. 18. elegantem prolopo-pociam, qua Prop. Amorem ipsum cogitantem, deliberan-tem,

tem, iam vero consilii expertem inducit, eam ergo versione sua Noster tollit, et languentem trahit sermonem: *Ce n'est que pour moi qu'elles sont épuisées, ces ressources, que je connus si bien autrefois*; contra v. 34. ubi poeta simpliciter: *Et nullo vacuum tempore — — —*, ibi noster maiori quam opus erat ornatu; et *l'Amour empoisonne tous les instans de ma vie.* L. I, 16, 7. ubi ianua inducitur querens, quod, cum olim triumphales honores saepe viderit, nunc lascivae dominae dedecora pati cogatur, ibi ergo, nullo iudicio, dedecus summum non minori verborum magnificentia describit, quam ipsum triumphum honorem: *Ces couronnes suspendues à mon ceinture, ces torches renversées sur mon sein, sont à éternels monument du désespoir ou du triomphe de la débauche.* II. 36. (25.) 44. in versione non exprimit dure poeta, quod nunc haud exiguum vim habet. Sed III. 1, 2. magna pars ornatus non intellecti perit, in versione horum verborum: *in vestrum me finite ire nemus*, quae talis est: *Laissez-moi pénétrer dans les retraites ombragées, ou vous fûtes inspirés*, quod est plane a consilio poetae alienum. Nam *vestrum nemus* nunc est *nemus vobis sacratum*. Scilicet poeta Callimachum et Philetam nunc deos facit, nemus iis consecrat, se ipsum sacerdotem eorum profitetur; in quo dicere non attinet quantum sit elegantiae, quod omne noster passus est e manibus elabi. L. III. 7, (5.) 41. misere fregit insignem vim loci perpulehri, cum ita reddidit: *Hâtons nous maintenant de voguer sur des frêles voiffeaux; de fabriquer ces machines meurtrières!* Quam languida haec, quam paene nihil ad latina: *Ite, rates curvas et leti texite cauffas!* Lib. IV. el. 4, 94. omisit haec verba: *O vigil iniustae praemia fortis habes*, quod aliquid difficultatis haberent; at erant tamen bene, et loco suo, nec sine aliqua efficacia posita; et erant aliis in locis multa non sine insigni dilectu posita, quae Noster vel omisit, vel permutavit, vel in aliam formam transfiguravit; denique saepe hoc sibi sumsit, ut carminis habitum effingeret qualem ipse vellet.

Y y

Ceterum

Ceterum, hoc quidquid est admonitionis, non ita volumus intelligi, ut nihil frugi in hac versione putetur inesse. Sunt potius inter illas inconstantiae maculas interspersae, velut in nubilo coelo stellulae, admodum bonae versionis exempla, quae non solum recte et concinne reddat sensum, sed etiam carminis habitum et indolem, quantum in alia lingua fieri potest, satis bene imitetur. Quod quidem facile quisque intelliget harum rerum peritus, qui haec cum latinis comparaverit: *Non, je n'eus jamais l'idée d'une pareille vengeance; ta cruauté l'autorisoit sans doute; mais les pleurs qu'il t'eut fallu répandre, pourvoient altérer l'éclat de tes beaux yeux, et ce malheur me devoit toujours aux justes fureurs de Cynthia: l. 18, 13. seq. — aut haec: Esjion de ta Maitresse, me dit-elle, qui t'amène en ces lieux si matin? as tu jugé de mes moeurs par celles de tes semblables? &c. II. 31, (22.) 31. seq. — Nec minus bene redditus videtur locus ille celeberrimus de laudibus Virgilio, II. 36, (25.) 61. seq. de quo bonum legitur iudicium in Annot. p. 334. ubi hoc inprimis recte monetur, non esse nimis urgendum illud: *Nescio quid maius nascitur Iliade;* non videri a Propertio Virgilium vere praepositum esse Homero, sed dandum aliquid esse et amori Propertii erga Virgilium, et poëticae augendi facultati. — Placuit etiam plerumque eorum locorum versio, quibus obscœnitatis uotam poëtae lascivia inusserat; nam in his hoc sibi consilium fuisse Editor in praef. professus est, ut nimis denudatas imagines, quarum adspectum honestis oculis parum gratum fore, praeviderit, velo quasi versionis obduceret tegeterque; quod consilium satis feliciter ei cessit. Sed cum cupidi essemus videndi, qua ratione, quibus quasi obtegumentis involvisset lascivam picturam, quae lib. II. eleg. 15. (12. *Stol.*) proposita est, vehementer mirabamur, eam non tectam, non velatam, sed plane ex oculis et conspectu omnium sublatam esse: nam ibi pagina vacua comparet, versio plane nulla. Sed cum in annotat, non modo nulla huius omissionis ratio reddita sit,*

sed

et tamen versionis, quae nusquam cernitur, quaedam particulae ibi illustrentur, hanc lacunam non tam a pudore Editoris, quam a severitate censorum publicorum inductam putamus.

Animus erat subiicere his omnibus integrae elegiae, et quidem longioris, censuram, ut lectores et criticae artis, et interpretandi facultatis, et vertendi peritiae, quae Nostro insunt, in utramque partem exempla haberent ex eodem loco desumpta; eique consilio destinabamus Lib. IV. elegiam 1.: sed quia nos modam fere iam excessisse animadvertimus, pauca tantum ex huius elegiae versione et animadvers. excerptemus, quae lectores nostros nolumus ignorare. Iam statim ab initio bene differuit de insigni Propertiani ingenii significatione, quae his Romae laudibus continetur, nisi quod eas non bene comparavit cum loco Virgiliano Georg. II. qui ex alio genere est. Quod vero ad descriptionem et *diacopiav* carminis attinet, recte videt, magnam vim ei, et elegantiae haud parum inde conciliari, quod oratio Prop. repente interpellatur non opinato Genethliaci interventu, a quo lepide fingit fata sua sibi evolvi. — Ceterum hoc carmen sic satis bene interpretatus non incommode transtulit, sed tamen pro more suo subinde negligentius tractavit. Nolumus ergo commemorare, quod valde bene convertit, v. 53. seq. *Grecs, ramenez ce cheval etc.* bene etiam v. 56. *Quel peuple de Heros* posuit pro moeniis Rom. quae sunt a Prop. pro incolis posita; nec contra, quod in versione v. 33. verbum *suburbanae* neglexit, quod qualem vim habeat, optime intelligitur ex *Floro* I. 11. *Tibur nunc suburbanum et aethivae etc.* nec quod aedem Apollinis Aethii in Palatio v. 3. et Decios Brutique Consulatum v. 45. contra instituti sui rationem sine interpretatione transmisit; nec quod v. 146. longe alium sensum dedit, quam qui est in latinis: sed duo tantum aut tria loca, quae admonitione egent, adscribemus. V. 73. seq. ita edidit:

Quo ruis imprudens vage dicere facta, Properti?

Non sunt a dextra condita fila colo.

Accersis lacrymis cantus: averfus Apollo.

Posis ab invita verba pigenda lyra.

et in interpretando valde fluctuavit, inprimis quoad illa: *Accersis lacrymis cantus*; quibus verbis tandem putavit contineri carminis elegiaci descriptionem, quod triste sit et lacrymosum. Contorta haec sunt, et facile patet, verba ipsa non integra esse; nec iuvat *Scaligeri* emendatio, qui ex librorum MSe. vestigiis reponebat: *Accersis lacrymis Charites*. Itaque libenter amplecteremur elegantissimam *Nic. Heinsii* coniecturam, qui ad *Ovid. Art. Am. III. 672.* ita legi iussit:

Quo ruis imprudens vage dicere facta, Properti?

Non sunt, ah, dextra candida fila colo

Aversis Charifin cantus: averfus Apollo

Positur invita verba pigenda lyra:

nisi haec nimis recederent a lectione libr. scriptorum et editorum omnium, inducerentque praeterea Graecam flexionem verbi *Charifin*, haud quidem insolentem apud poetas, sed tamen non sine auctoritate librorum inducendam. Quid ergo, si propius ad vestigia librorum antiquorum, eodem sensu, sed nescimus an maiori concinnitate sic legamus:

Non sunt tam dextra condita fila colo:

Aversae Charites, cantuque averfus Apollo

Positur invita verba pigenda lyra.

Charites

Charites est in libr. quos Scaliger vidit; praeterea in omnibus non *cantas* sed *cantus*, unde facile nobis licebit *santusque* fingere; tum a *dextra* in versu minori facile potuit pro *tam dextra* exhiberi, si sic antiquitus scriptum fuit: *Non sunt tam dextra* — ; et *condita fila*, secus quam *Heinsius* putabat, recte dici arbitramur cum *Burmanno* ad Ovid. l. l. et Valer. Flacc. l. 531. — V. 83. seq. debebat tandem aliquando bonam *Scaligeri* emendationem sequi, qui hos versus, misere, et sine sensu traiecit, ordini suo et loco reddiderat; sed retinuit Noster antiquam confusionem omnium, hinc in interpretando valde se torfit. — V. 41. vero et seq. ipse sensum turbavit, traiciendis in versione, quae in contextu suo loco posita erant: *Si les Bataillons &c.* ubi potius vertisse debebat: *Déjà les Dieux lui promettoient une destinée glorieuse, lorsque les Soldats, vomis des flancs du Cheval de bois, épargnèrent ces Troyens fugitifs, lorsque la flamme respecta la piété du Héros, qui portoit sur ses épaules son Père trébuchant.*

Sed ex his omnibus facile putamus lectores nostros intellecturos, hanc Propertii editionem, iuvenum quidem usibus in Gallia, ad comparandam aliquam Propertii cognitionem, haud male accommodatam esse: ceterum apud nos, et si cum principibus editionibus comparetur, mediocri loco habendam et pretio. Quo magis nos laetamur, novam elegantissimi poetae apud nos editionem parari a Cl. *Bartho*, Scholae Portensis Collega III. qui de consilio suo, et operis ratione, nuper exposuit in Epistola ad Cl. *Geislerum*, qui Erlangae Jurisprudentiam docet. Cui viro docto cum felicissimos successus apprecemur, tum auctores etiam fuerimus, ut inter ceteras editiones, quas et tractavit adhuc, et in posterum tractaturus est, non negligat et hanc Parisiensem evolvere; non tam ut a vitis eius sibi caveat, de quibus non opus est

est virum doctum admonere, quam ut eius bonis, si qua ei sunt peculiaris, ad ornandum illustrandumque poetam suum bene utatur.

CODEX DIPLOMATICUS BRANDEN-
burgensi. Ex Autographis aequae ac Apographis collectus,
a PHILIPPO GUILIELMO GERCKENIO
editus: TOMVS I.

Soltquellae, sumptibus editoris, apud I. C. G. Schuffe-
rum 1769. pagg. 335. quaternis.

Gerckenius V. Cl. cuius iam ex aliis similis argumenti scri-
ptis satis elucet non mediocri doctrina, in hac nova
collectione diplomatum promisit, autographis tantum diplo-
matibus, et antiquis apographorum libris, aut ad minimum
scriptis ex tabulis publicis sumtis, locum se concessurum, reli-
qua omnia exempla, ab artis expertibus saepissime confecta,
plane omisurum. Ut autem editor doctissimus suis stare
posset promissis, illustrissimi *Herzbergii* effecit liberalis
benevolentia. In praefixis unicuique codici praefationibus,
et chartis ipsis passim adnotationibus adpersis, res ex-
plicantur historicae, errores ab aliis commissi refelluntur
autographis, describuntur accuratissime copiales, utrum be-
ne an male egerit librarius, ubi suspectus aut aperte erra-
verit, indicatur, nonnumquam describuntur sigilla, adnotatis
locis ubi reperiantur, tabularia, e quibus quodque sum-
tum est diploma, et ubi etiam nunc reconditum sit,
nominatur. Sunt autem in hoc Tomo 195. chartae ex-
pressae, aut emendatae. Primum tenet locum *Diplomatarium*
Monasterii Hildesleue, ex Originalibus Archivi Capit. Cathedr.
Mag. l. burg. Lotharius Imperator anno 1135. monasterio
Hildesleue ius liberum eligendi Abbatis concedit pag. 6. —
In

In diplomate Adalberti, Marchionis Brandenburgici, pag. 11 nobilitas eius diserte a ministerialibus distinguitur. — Pag. 14. Gardolfus, episcopus Halberstadiensis, monasterium Hildesleve sub hac elegisse conditione defensorum testatur, quod si forte ecclesiae, vel hominibus ad eam pertinentibus, gravis et importunus existeret, in abbatis et fratrum esset arbitrio, nobis adhibitis et consultis, eo remoto quemlibet alium in loco eius idoneum et utilem subrogare. — Pag. 17. Idem episcopus Ottoni comiti de Grieben, defensionem ei a monasterio libera electione impositam, clientelari iure concedit, hac quidem clausula, ut advocatiam tantum per se procuraret. Alterum occupavit locum *Diplomatarium miscilaneum ex Originalibus diversorum Archivorum*. Otto tertius, Imperator, archiepiscopo Magdeburgensi tertiam partem totius tributi imperialis, de omni et quolibet genere, per omnem Bohemiam largitus est. pag. 29. — In diplomate Wilbrandi, Archiepiscopi Magdeburgensis, de anno 1252. pag. 39. *mansiflamigni* occurrunt. Pag. 44. Rudolphus, Archiepiscopus Magdeburgensis, anno 1253. antistiti suo et archidiacono potestatem propter litem cum Marchione Brandenburgico de Comitia *Sehusen* tribuit, ad petendum, narrandum, exhibendum, appellandum, in animas nostras iurandum, si necesse fuerit, et alia omnia facienda, quae, si praesentes essemus, facti remus — ratum et gratum habentes, quicquid a praedictis nomine nostro coram vobis fuerit ordinatum. — Pag. 49. Otto, Albertus, et Otto, fratres, Marchiones Brandenburg cum collegio cathedrali Magdeburgico nonnullos permutant ministeriales. — Otto et Conradus, Marchiones Brandenb. pag. 52. civibus Ratenavienlibus concedunt potestatem libertatemque *construendi et faciendi aedificia in hereditatibus propriis, quae Vorloven in teutonico nominantur, a domibus eorundem omnium ad plateas nostras et commoda alia, quae Vorsülren dicuntur*. — Epistola fiduciaria in annos duos, inter Burchardum Archiepisc. Magdeburg. et Woldemarum Iohannemque Marchiones Brandenb. de anno 1316. reperitur pag. 55. — Otto Archi-

Archiepisc. Magdeb. Ludovico Marchioni Brandenb. pag. 63. ius veteris Marchiae, terrae Lebusiae et Lusatiae possidendae, tradit. — Pag. 69. Ludovicus, cognomine Romanus, Marchio Brandenburgicus, suarum regionum administrationem in tres annos Dieterico Archiepisc. Magdeb. committit, eique ius et potestatem suorum Senatorum ministrorumque pro lubitu constituendorum et removendorum, dat. promittit etiam, intra hoc tempus, sine illius consensu nihil dare mutuo, oppignorare, aut vendere. Huius singularis pacti causam fuisse aes alienum putat editor, et in politica Caroli IV. Imperatoris latuisse, qui ad coniunctionem Marchiae Brandenburgicae cum Bohemia, iam diu optatam, opera archiepiscopi, amicorum principis summi, pecuniae subministracione, aut alio modo viam aperire voluerit. Uxor, Catharina, Ottonis Marchionis Brandenb. indigenis praediorum suorum dotalem confirmat iura, pag. 70. In obligatione reciproca de anno 1540. quae pag. 106. legitur, proceres electoratus Marchiae illis restitutionem pro rigore obstagii confirmant, qui debitorum Electoris susceptorum causa pecuniam sumant mutuam, et pro ea fideiubeant, simul promittunt antiflites, per unum nobilem cum quatuor equis tribusque servis, de equestri autem ordine unusquisque ipse cum uno servo, quatuordecim diebus post exactionem factam, obstagium facere. Nunc sequitur *Copiarium membranaceum Sec. XIV. ex Archivo regio Berol.* Septem priora, vitia totidem exemplorum in Ludwigi Reliqu. T. II. occurrentium demonstrant, ad quae etiam litterae beneficiariae Ludovici Bavari Imperatoris referendae sunt, quibus Ludovico filio suo electoratum Brandenburgicum concedit in feudum, — Confirmationis diploma Ludovici Bavari, inter filios icti successorii pacti, cum successonis pacto ipso, quae utraque etiam in Ludwigi T. X. vitiose edita pag. 121. accuratiora exhibentur. — Pag. 127. condiciones de nuptiis inter Ludovicum Romanum Marchionem Brandenburgensem, et Elisabetham Casimiri regis Poloniarum filiam, de anno

1335. quae vero decausis nescimus quibus dissolutae sunt, exponuntur. Inter alia rex filiae suae decem millia hexacontadum grofforum Pragenium promittit in dotem, quae hic *donatio propter nuptias* appellata est, contra ea sponsus bis mille se librarum argenti ad dies vitae scripsit dotalitium; qua ex re *Gerckenius* thesin, quondam in *Diplomat. Vet. March.* Vol. I. p. 663. prolata, confirmari posse putat, viduam in Marchia dotalitium suum ad dies vitae retinere, etiam si iterum cum alio nupta sit; qua in re tamen hoc etiam considerandum erit, in hac matrimonii conciliatione dotalitium disertis verbis tunc demum in dies vitae promitti, si dos revera numeranda esset. Videtur igitur hic iam ad principium, ex Romani et Germanici iuris confusione ortum, respexisse, quod dotalitium ad indemnitate dotis allatae, in omnibus igitur casibus in dies vitae solui deberet. Ceterum notatu est dignum, Ludovicum Romanum, qui tunc temporis nondum erat dominus Marchiae, sed frater eius natu maior, sponsam suam non solum ratione dotalitii, ad nonnullorum urbium et ditionum reditus remisisse, sed ei quoque ius concessisse, eas solemni ritu in clientelam ac fidem recipiendi. — Pag. 138. Ludovicus Imperator anno 1333. omnia documenta et scripta, a filio suo Ludovico, Marchione, aetate pupillari et invito tutore data, et novo in hunc finem sigillo obfirmata, irrita reddidit. Ex pace anno 1333. inter ducem Pomeraniae et Marchionem Brand. facta, haec confirmari potest thesis, ius, ab aequalibus (*Ebenbürtigen*) iudicari, in locis saltem quibusdam, ad rusticos quoque pertinuisse. Legitur enim pag. 168. were ok dar oft einich erbar Man, bürger oder bur, von des Landewredes wegen beschuldiget wurde, des mag die achtbare Man mit sinir Genoten drien, die burger mit viuen, die buwer mit sinen sinen Genoten sik entschuldigen mit dem rechten. — Pag. 185. Fridericus Marchio Misniae, profiterur, se dominium Torgaviae Woldemaro et Jano Marchionibus Brandenburg. pro sententia arbitri ab utroque sumti tradidisse, et

et quidem, als uns Urteil gewieseten mit Vingere und mit Zungen und mit Erben gelubde. — Pag. 208. Mestvinus dux Pomeraniae, Johanni Ottoni et Conrado Marchionibus Brand. omnes suas regiones tradit, et ab illis in clientelam ipse recipitur. — In emtionis libello pag. 229. idem Marchiones emtores cum quibusdam clientibus, episcopo Camini obstagium confirmant. — Pag. 237. est Laudum urbium Prignitiae inter Ludovicum Marchionem Brandenb. et Henricum Ducem Mecklenburgicum, de anno circiter 1325. — Senatus canonicorum Soldini pag. 239. Ludovico March. Brandenb. ius concedit, omnes redditus et census annuos ex bonis ecclesiasticis pro lubitu distribuendi. — Laudum valde accuratum, dubitandi et decidendi rationibus instructum, cuiusdam comitis de Zwerin, inter Ludovicum Marchionem Brandenb. et quendam de Werle de anno 1334. pag. 251. legitur. — Pag. 272. Hassius de Wedel Ludovico March. Brandenb. quinque galeis totidemque *Rennern* adesse promittit. *Gerckenius* sub hac ignota voce virum equitantem (der ridende Mann) intelligendum esse existimat, qui secundum Speculum Saxonicum III. 52. adiungebatur *den zum Schild gebornen und edlen Glevner*; sed nobilis non erat. — *Diplomatarium Monasterii Himmelfted*, ex autographo Archivi regii Berol. agmen claudit. Epistolam donationis a Ludovico March. Brand. Monasterio Himmelftediensis datam *Gerckenius* suspectam esse non sine ratione putat propterea, quod inest dubitatione et periculo plena clausula: *et noscendum, quod Dn. Abbas et conventus de Loco Coeti omnia et singula bona sua, absque omni vexatione, privilegiorum suorum lesione, ita libere pacifice ac quiete, cum tali potentia et auctoritate debeat tenere habere et possidere, sicut et nos totum dominium nostrum a predecessoribus nostris possedimus, et per gratiam Dei possidemus.*

Praefatio breves praescribit regulas, atque modum, copialia et originalia diiudicandi, recte describendi, et edendi.

PETRI

PETRI LUCRETII STRUCHTMETERI*Epistola critica in Glossas Nomicas, ad Virum Clarissimum, Herm. Canregieterum.*

Trajecti ad Rhenum, typis Kroonii 1769. pag. 112.

8vo maj.

Quum à mediae graecitatis Iureconsultis nobis relictæ verborum iuridicorum interpretationes, quæ Glossæ Nomicæ vulgo appellantur, summiorum iudicio iure consultorum, ad iuris Romani, imprimisque Basilicorum interpretationem, si alias rectus earum intelligatur usus, magnam adferre videantur utilitatem, est certe vehementer dolendum, eas tantum vitiosas atque mutilatas ad nostra pervenisse tempora. Quamquam autem viri doctissimi, ut Labbeus, Scaliger, Schultingius, Roeverus aliique, iam de illis optime meriti sint, permulta tamen sunt relictæ adhuc. *Struchtmeterus* igitur vir doctissimus, cum in hac epistola quaedam ad earum emendationem addere tentaret, neque superfluum, neque ingratum in se suscepit laborem. Emendationes tamen eius non manuscriptis, sed potissimum comparatione cum iure Romano, et graeca Theophili paraphrasi, nituntur. Præterea quoque Auctor, magis quam Schultingius, glossis graecis a Briffonio libro suo de verb. significat. ex manuscriptis adpersis, usus est, ubi etiam vitium ab editoribus Briffonii recentioribus commissum, ne Heineccio quidem excepto, indicat magnum, quod partim glossas valde vitiosas exhibuerunt, aut verba ipsa omiserunt, aut ad Labbei collectionem provocarunt. Priori Auctor usus est editione; altera a Briffonio ipso curata, post eius demum mortem Parisiis 1596. edita, ad eius manus non fuit. Restat iam, ut quasdam emendationes ab Auctore propositas, in medium proferamus. Ita pagina 10. Απεριστατόνα ἔξωρον pro ἔξωρα posuit. — Pag. 15. Καὶ ἀπεκρίνετο ἔχον λαβῶν pro ἀπεκρίνετο. Eadem

Eadem pagina verbum ἀγωγή, quod in interpretatione ἀμβήτε alieno loco positum, in ἕρουν mutavit. — Pag. 17. pro Ἀυδία, ἀπερία, Hefychio duce ἀναίδιον, ἀπρουν posuit. — Pro γάϊον, quod glossator per κερσιήριον ἐγγράφων explicavit, pag. 20. δωάτιον posuit, quia moris fuerit, donationes coram iudice facere. — Pag. 23. de glossa Δεκανοὶ ἀρχὴ δίκαι ὀνομάτων, συνηγμένοι, auctor iudicavit, eam continere duas glossas diversas, et vitio tantum librariorum in unam contractas; sic autem separandas esse: Δεκανοὶ, συνηγμένοι, et Δεκανὸς ἀρχὸν δίκαι ὀνομάτων. — Eodem fere modo verba pag. 27. ἐκστάνως δωκόμενα τὸ ἔξω Ῥωμαίων distinguit, nempe ἔκστα, ἔξω Ῥωμαίων, et Δωκ, τὸ δωκόμενον. — Pag. 28. pro ἔματος, τὰ ἀτυχήματα vult auctor legi, ὁ κάσος, τὰ ἀτυχήματα, quia non in alia glossa solum κάσος per μέρον ἢ συμφυεῖα explicarum, sed litterae quoque E et O, M et K, Σ et T, saepissime a libraribus commutatae sint. — Locum difficilem, ἐξπύσις μύτζει τῷ ἰσλίτερει &c. auctor pag. 33. ex eo, quod Theophilus in pr. I. de liter. obl. de veterum litterarum obligatione dixit, explicavit, et sic mutavit: Εξπένος μίνι τελίσι. — Pag. 43. locus aperte vitiosus καὶ ὅπερ δίδωσιν ἐμφύτευμα λέγεται συπερφίττων· συπερφίττων γὰρ τὸ ὑπερῶν sic emendatur: καὶ ὅπερ δίδωσιν ὑπὲρ αὐτῆ ἐμφύτευμα λέγεται· συπερφίττων γὰρ τὸ ὑπερῶν. — Auctor a pag. 54. ad 62. criticas observationes, in septem loca ex *Mousini* libris de excitationibus obscura, adiecit. — Sub verbo λίττερις pag. 72. legit εἴμασι καὶ γράμμασι τυπικοί, duce Theophilo in pr. I. de liter. oblig. pro: εἴματι καὶ γράμματι τυπικός. — Pag. 73. Λεγίμιον, τὸ κεκυμμένον &c. in κεκυώμενον mutavit. Omnis explicatio verbi Μαιδίτης pag. 75. sic emendata est: Μαιδάτης ἀγωγή· ὅταν ἐγγρητῆς ἀποδῶ ὑπὲρ τῆ πρωτοτύπῃ κινήσαι δύναται ἀγωγήν κατ' αὐτῆ ἐπὶ ἀναλήψει, ὃν ἐπάφλησεν ὑπὲρ αὐτῆ ἀποδῶναι. — Locum: Πριμισκρίνοι· οἱ πρώτοι τῆς τάξεως, duplici modo pag. 87. explicavit, aut ad verbum τάξεως συñtelligendum verbum τῶν σκενικαρίων, aut πριμικήριοι pro πριμισκρίνοι ponendum. — Pag.

94. ῥεσκριπτιῶνες, αἰ διαγραφαί, per δεσκριπτιῶνες, αἰ διαγραφαί emendatum est. — Locus mutilatus Σπόνσιο, πᾶσαν ἐπερώτησιν καὶ ἐρωλογίαν pag. 95. ex L. 7. D, de V. S. sic expletur: Σπόνσιο, ἢ συζητήσῃ, πᾶσαν ἐπερώτησιν καὶ ἐρωλογίαν διηλῶι. — Occasione verbi ἐξαιρεῖα pag. 96. auctor in Theophrasti characteres excurrit, et per paginas nonnullas loca quaedam Scriptoris istius censoria virgula notavit.

Allgemeine Theorie der schönen Künste.

h. e.

CONTEMPLATIO OMNIUM OMNINO
Artium elegantiorum, ex qua singulae voces atque vocabula
artis ex ordine literarum explicantur, a JOHANNE
GEORGIO SULZERO, Regiae Academiae
Scientiarum Berolinensis Socio. PARS PRIMA
ab A ad I.

Lipsiae, 1771. apud M. G. Weidemani Heredes et Reichium, forma quarta maiori.

Artes elegantiores, quas divina humani ingenii vis invenit, hominum opera et rationis, et sensuum inanimatae ope excoluit, sensus pulchritudinis hominum animis innatus, usu atque exercitio nutritus et auctus excoluit, ad voluptatem modo hominum natus, ad aures, oculos, ceterosque sensus oblectandos, tempusque fallendum factas esse, quum multi falso ac temere sibi persuadeant: accidit, ut artes, quae amorem pulchritudinis atque decori, odium turpitudinis atque indecori excitant, in contemptum, ingenio, doctrina, ac multarum rerum scientia excellentium virorum venirent, istique haud tanti esse arbitrentur, ut artificem instituerent, corrigerent, acuerent, leges ac regulas certas usu.

usuque probatas tradendo, quae virtutes sequendae, quae vitia fugienda sint, demonstrando. Inde fieri solet, ut quum in artibus exercendis voluptas non utilitas publica spectetur, pauci reperiantur, qui curent, qua ratione artifices regionibus, civitatibus, imo singulis civibus prodesse, atque felicitatem cum publicam, tum privatam, augere atque tueri possint: ipsique artifices artibus suis haud ea efficere posse videantur, quae apud barbaras quoque gentes rude carmen, Musica inconcinna, saltatio haud numerosa, effecisse leguntur. Inde egregium opus suscepit, ac praeclare de artibus meruit *Celeb. Sulzerus*, de vocibus, quae singulis artibus, imprimis iis quae mechanicae dicuntur, sunt propriae, ita differendo, ut philosophum, non artificem ageret, multas praedudicatas opiniones de indole et usu artium removeret, iudicium et sensum eius, cui vera inesset pulchritudo, acueret, viamque monstraret, qua quis, seu doctus, seu artifex, pulchra et proba opera ingenio et arte facta a minime probatis, nullaque laude dignis distinguere, haec contemnere, illa magni aestimare possit. Egregia inde atque utilia praecepta hic et illic artifice dedit, quibus observandis ingenium acuere, vim iudicandi polire, sensum pulchritudinis excitare atque augere, et omnino id praestare posse videatur, ut opus suum cuiusvis periti probetur iudicio. Quod cum spectaret, saepius et ea inservit, quae ad historiam artis pertinent, et modum viamque ostendit, qua hic et ille artificum, quae ingenii vis invenerat, opere expressit, atque effecit, ut laudem famamque posteritatis consequeretur. Univerfo vero opere nihil aliud spectavit, quam ut ostenderet, felicitatem societatis humanae ab artibus mechanicis potissimum recte tractandis, ac diligenter excultis sua duxisse initia, nec aliter conservari augerique posse, quam si artes magis, magisque expoliantur, et ita exercentur, ut inde multa commoda ad necessitatem, suavitatem, elegantiamque vitae humanae pertinentia in universum genus humanum redundent; omnemque operam adhibuit, ut artifice pateret, qua ratione

ratione suis partibus optime satisfacere posse videatur. Quum vero multae peregrinae voces e Graecia, Latio Italia, Francogallia, et aliunde petitae, ab artificibus adhibeantur, usque ius civitatis obtineant; multorum adeo, qui de artibus phitacorum more loquuntur, in ore sint saepius non intellectae: has patriis vocibus reddidit, cum ut a civibus suis facilius intelligerentur, tum ne puritati linguae patriae officeret, quod quo minus plane cavere potuerit, paupertati atque inopiae linguae tribuendum videtur qua multas voces peregrinas retinere coactus est, veluti eas quae arti Musicae sunt propriae. Etenim in huius artis natura ac indole, regulis atque praeceptis, virtutibus atque vitiis explicandis demonstrandisque, singulare studium operamque collocatam esse, vel propter dignitatem huius artis, vel propter pretium, quod ei a civibus suis tribuitur, satis docent atque ostendunt Tituli: *Abchnitt* Periodus, *Accord*, *Adagio*, *Alla breve*, *Allegro*, *Andante*, *Ansatz* modus tibiam ori applicandi, *Ansetzung der Finger* ratio tangendi fides, *Antiphoniae*, *Aria*, *Ariette*, *Arioso*, *Bewegung* motus vel gradus celeritatis, *Bindung* ligatura, *Bourree*, *Cadenze*, *Canon*, *Cantate*, *Chromaticum Systema*, *Consonantia*, *Contrapunctum*, *Dissonantia*, *Durchgang* Transitus regularis, irregularis, et mixtus, alique multi termini Musicorum technici, ut appellari solent, quos legisse artis Musicae peritos adeo non poenitebit, ut et multa reperiant, quibus artem suam expolire atque exornare posse videantur. Nec ingrata atque male locata Cl. *Sulzeri* videbitur opera architectis, pictoribus, ac statuariis, si illi legent quae de spira columnae Atticae *Attischer Säulensfus*, Scenographia *Auftris*, latere aedificii exteriori *Außenseite*, Architectura, Architecto, aliisque differuit; hi, si quid sit in pictura momentum *Augenblick*, quid praestet oculus ex vocibus *Augenmaas* et *Augenunct*, qua ratione pictura exprimat motus animi voce *Ausdruck*, quid sit de proeliis pictis iudicandum voce *Bataillen*, quae sunt fata artis statuariae, quam vim habeat vocabulum *Car-*
ton,

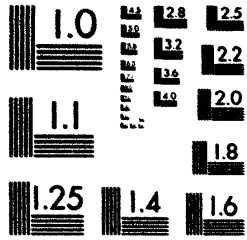

ton, quomodo, et quibus quoque loco utendum sit coloribus sub voce *Colorit*, ut alia taceamus, intellegere possint. At quam accurate diligenterque, quam acute et perspicue de artibus singulis differuerit Celeb. auctor, ut pateat lectori quaedam ex universo opere delibabimus, in primis ea, quae artibus omnibus communia esse videntur. Huc pertinet inter alia similitudo, ex qua oritur voluptas, quam res arte adumbrata excitat. Suavitas fabularum Aesopiarum, exemplorum, imaginum, Allegoriae, Metaphorae, similitudini debetur. Delectamur picto scorpione, simia, imo vultu Theriacis similitudinis non pulchritudinis causae; a multis enim rebus oculos avertere solemus, quarum tamen imaginibus videndis delectamur. Quamvis nobis ignotus sit is, cuius pictam imaginem spectamus: tamen hac in imagine vitam, animum, indolem, mores denique, adeoque verum hominem, quamvis ignotum, agnoscere atque observare videmur. Si quis ab *Heemio* pictum florem spectet, quamvis incognitum vivum ac naturalem florem sibi spectare videbitur, eaque similitudo singularem excitabit oblectationem animi. Nec solum ea similitudine delectamur, quae ab arte proficiscitur adeo ut illa voluptas magis arti, eiusque admirationi tribuenda, quam similitudini videatur; sed etiam ea, quam natura sistit, similitudine gaudemus, veluti marmore Florentino, quod imaginem regionis, flore, qui speciem muscae praebere videtur. Quo remotior imago rei sua natura a re ipsa est: eo maior est vis similitudinis quae afficit oculos animumque. Inde altitudo et latitudo in planitie tam clara ac perspicua ac in vero corpore, vita et anima in lapide, singularem admirationem excitant. Imago cerea minus oblectat, quam imago picta, cum imago cera expressa sit verum corpus. Quibus de causis imaginem rei in speculo visam non admiramur? quamvis exacte expressam: nullam certe aliam ob causam, quam quod imaginem rei, quam speculum sistit, a re ipsa non differre, et verum obiectum esse intelligimus. Pictores itaque non formam solum, colores,

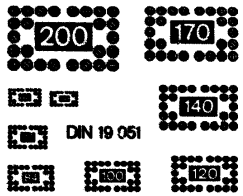
colores, lucem, atque umbram exprimere studeant, sed ea quoque oculis obiciant, quae oculorum aciem excedere videntur, veluti calorem et frigus, duritiem et molliem, vacantem ac segnitiam, vitam animumque. Si fides molliiter more amantium genere, vel prae dolore lacrymare, si soni locum sermonis obtinere videntur, adeo ut nos efficacem gravemque orationem audire nobis persuadeamus, singulari persuadimur voluptate, non aequè si sonis strepitus aquarum, vel fragor tonitruum exprimitur. Sic quoque imago Trojanorum, a Virgilio expressa, Aen. I. 214. Tum victu revocant vires, *fusque per herbam* implentur veteris Bachi: suavi voluptate afficit animum lectoris, quum non expectatam similitudinem inter corpus firmum et fluidum sentiat atque reperiat. Fessa enim membra defluunt, more aquae, fusa in gramine. Ideo quoque placent fabulae, quum tribuant ea brutis, quae hominibus propria sunt: etenim similitudo inter bruta et homines minus expectata, adeoque magis admiranda est, quam inter homines et homines. Cavendum tamen est, ne ipsa similitudo longius sit petita, atque coacta, ideo rebus ignotis notae praeferendae, atque curandum, ut similitudo quam facillime cognoscatur. Artifices igitur affectiones mineralium, plantarum, animalium observent, et cum virtutibus, vitiis, moribus, indoleque hominum ita comparent, ut eorum similitudine uti possint. Quo spectant ea quoque, quae sub titulo imago (*Bild*), exemplum (*Gleichniß*), Metaphora, Allegoria, Emblemata (*Sinnbild*), imitatio (*Nachahmung*), ab A. disputantur. Vis sentiendi similitudinem, ingenium, nostris *Witz* vocatur. Sed satis de similitudine: veniamus ad alia. Quum magistrorum nostro tempore magnus sit numerus, maiorque quam ullo alio tempore, qui discipulos elegantiam atque pulcritudinem menti ingenioque obscuram sentire, gustare, ac veluti manu palpare iubent: haud ingratum forte multis videbitur, si quae de arte, quam Aetheticam dixerit Cl. Sulzerus, cognoscant atque intelligant. *Aethetica est philosophia artium,*

tium, vel scientia quae cum universam theoriam, tum regular artium singularum, ex natura sensus atque perceptionis derivare docet. Hac definitione praemissa docetur Aristotelem quidem observasse ea quae in optimis orationibus atque carminibus placerent, indeque praecepta duxisse sed non fontes pulchritudinis aperuisse, causas rationesque ostendisse. Inter recentiores neque Bosium (*du Bos*,) in libro eleganti *Reflexions sur la poësie, et sur la peinture* neque Baumgartenium in *Aesthetica* scribenda, satisfecisse huic arti, adeoque Aestheticam inter partes philosophiae eas esse numerandam, quae ingenium, operam, diligentiamque hominum doctorum desiderare videntur. In parte theoretica huius artis tria igitur spectanda esse ostenditur, artes, sensum, et vim theoreticam. Artibus singulis hoc propositum est, ut gratos ingratosque sensus excitet, quorum origo ex natura animi humani, et disputationibus philosophorum est cognoscenda. Inde variae species gratorum ingratorumque obiectorum describendae, earumque vis in animum quam habeat ostendenda. Quod ad practicam partem attinet, primum natura et ambitus cuiusvis artis definiendus, et cum natura insiti, tum disciplina ac studio ac quisi, sensus pulchritudinis ratio describenda, tum denique subsidia huius artis enarranda videntur. Ista singula accuratius explicuit etiam Auctor sub vocibus, vis aethetica, poesis, eloquentia, Musica, pictura imaginatio, enthusiasmus, inventio, aliisque. Eleganter quoque differitur de eloquentia, eam cum pictura comparando, eius vim, usum, pretium, originem, fata describendo, causas denique enarrando, ob quas paucis, veris, perfectisque Germani gloriari possint orationibus, cum nostri homines, neque tam delicatas quam Graeci Romanique habeant aures, neque tam prudens sincerumque iudicium, nihil ut possint nisi incorruptum audire et elegans. Sicut tamen atque cupiditatem librum ipsum consulendi, magis excitare quam sedare quum cupiamus, brevitatisque sit habenda ratio: pauca modo addemus artem poeticam spectantia.

tia. Nomen honosque poetae, tantum abest ut cuius tribui possit, qui apte valeat concludere versum, ut potius qui vulgaria atque ubivis obvia versibus tradit, neque animum magis valet excitare atque movere imo abripere quocumque cupit, quam quis alius suis sermonibus, poetae nomine praeclaro atque egregio plane indignus videatur. Poeta iubetur esse *ειφαιριστικός*, i. e. acutis dictis atque sententis abundare, magno atque audaci animo esse, sublimia invenire, atque animi motus modo sedare, modo componere. Is vero, cui obtigit acere ac late patens iudicium, sensus acutus, imaginatio viva, animus qui huc et illuc rapitur mirifica gaudet vi animos humanos sapientiae praeceptis imbuendi, poliendi, corrigendi, ad virtutis cuiusvis exercitium amoremque instigandi, ad vitiorum odium excitandi, ad salutaria consilia copianda hortandi, a rebus noxiis avocandi: quod cum sua arte valeat praestare divinus poeta, id ei potissimum curae cordique esse debet, ut non oblectet modo sed et quid sit pulcrum, quid turpe, quid utile, quid non doceat. Abutuntur plane divina ingenii vi, qui modo voluptatem, modo risum excitare, modo mollem animum non ad virtutem alacriorem, sed ad vitia voluptatesque promorem efficere student; quorum quum non sit exiguus numerus, nec querelae, quas *Strada* Socius Societatis Jesu suo tempore protulit, a nostri Seculi more alienae esse videntur. Adeo scribit Prolus. Acad. L. I. prol. 3. *disformia et foeda carminum portenta nostra haec aetas videt, adeo postremi quique poetarum lutulenti fluunt, hauriuntque de facce, ut sanctum poetae olim nomen timide iam a bonis usurpetur, perinde quasi honesto ingenuoque viro poetam salutari convicio ac deshonestamento fit.* Ars poetarum multo maiorem habet vim animos hominum excitandi, abripiendique, arte oratorum, quum ratione argumenti magis sensus moveat, sitque copiosior, ratione formae, mensura sonoque animum magis capiat, ratione verborum, figuris, metaphoris, imaginibus penetret atque percellat. Poetis aceto cum religionis ac respublicae

MICROCOPY RESOLUTION TEST CHART
NATIONAL BUREAU OF STANDARDS-1963-A

DIN 19 051

1:24

NOVA ACTA ERUDITORUM

LEIPZIG 1774

DER MICROFICHE-REPRODUKTION LIEGT DAS
ORIGINAL DER NIEDERSÄCHSISCHEN STAATS- UND
UNIVERSITÄTSBIBLIOTHEK GÖTTINGEN ZUGRUNDE

SIGNATUR: E LIT. 136/11 Ac 15

regendae arte coniuncta est vinculo. Vera historia huius artis, vel unius modo gentis, certe non contemnenda pars esset universae historiae ingenii humani: sed inter omnes gentes desideratur ac obscura laet, nisi Graecos exceperis. Commodè vero fata poeseos in quatuor periodos describi posse videntur. Prima tentamina artis fuisse breves sententiae, quae inter saltandum canerentur: *ἀπορρογυδία* quarta vocantur ab Aristotele Poetic. c. 4. Altera aetas vidit poetas qui essent doctores, leges, ac duces populorum. Orpheus eo tempore Cosmogoniam scripsit, et Musaeus obscuris versibus hexametris, Eumolpus decinit de mysteriis Cereris, Thamyris de bello Titanum. Tertia aetas tempus erat Bardorum, qui essent in aulis principum, et festis diebus carmina de diis vel heroibus ad oblectandos convivae canerent. Poetarum quartae aetatis, qua Graeci libertate gauderent, alii religionem, philosophiam, regendaeque civitatis artem tradebant, vel sua sponte, ut Hesiodus, Aesopus Solon, Epimenides, Simonides, vel iubente civitate, ut Aeschylus, Sophocles, Euripides, Pindarus, alii vero modo animi oblectandi causa canebant, ut Anacreon, Sappho, Alcaeus, multique alii. Eo tempore poesis similis videtur Veneri fuisse, quae modo coelestem, modo terrestrem personam ageret. Libertate amissa poetae non amplius id spectabant, ut cives sapientiores prudentioresque redderentur, sed ut principibus placerent, ingenioque famam gloriamque consequerentur. Veluti Callimachus, Theocritus, Apollonius, alique. Fata poeseos in Germania si a prima origine spectemus, magnam poetarum copiam XII. et XIII. Seculo floruisse, ex collectione centum et quadraginta poetarum, inter quos multi fuisse summo dignitatis gradu conspicui, veluti Imperator Henricus, reges Conradus et Wenceslaus, alique; intelligitur, quae anno huius Seculi quinquagesimo octavo Turici prodit sub titulo: *Sammlung von Merkwürdigern aus dem Schwäbischen Zeitpunkt, CXL. Dichter mithaltend.* Poetae qui Seculo XV. et XVI. magna copia prodire,

prodiere, quosque nostris *Misfänger* constat appellari, nullius locum merentur in historia poeseos. Mores atque ingenium gentis minus favere eo tempore videbantur suavitati poeseos, quare in potestatem plebis veniebat, et misere vexabatur. Martinus Opitius Seculo XVII. celebratur parens restauratae poeseos; sed alii tamen lente eius vestigia secuti sunt, pauci, veluti Logavius et Wernickius, expressere. Nostra demum aetate splendor artis poeticae densas tenebras penetravit. Bodmerus, Hallerus, Hagedornius, primi fuere, qui maculas barbariei deegerent. Atque horum beneficio aetas nostra intra triginta annos multos ingeniosos atque elegantes vidit poetas. At legi quoque merentur ea, quae ab A. de poetica, et de ingenio poetico, de Dramate, Elegia, Epodo, Episodiis, sublimitate, carmine, ingenio heroico, carmine bucolico, aliisque rebus cum arte poetarum coniunctis differuntur: sed quibus circumscribitur in scribendo limites plura addere vetant. Optamus igitur potius, ut desiderio doctorum et artificum, qui hac prima parte Lexici Artium philosophici non sine fructu utuntur, brevi satisfiat, ne liber utilissimus mancus atque imperfectus deferatur, ac impatientes morae lectores in hac parte priorum multa frustra quaerant, quae litterarum ordo sequentibus voluminibus reservari iussit. Quod ut fieri possit, nihil magis in votis habemus, quam ut Cael. Sulzerus, qui de litteris elegantioribus adeo praecclare meretur, commoda utatur valetudine, vigeatque animo, ut hunc taedium plenum laborem ad finem perducere possit.

RHETORES SELECTI; DEMETRIUS

Phalereus, Tiberius Rhetor, Anonymus Sophista, Soverus Alexandrinus. Demetrium emendavit, reliquos e MSS.

edidit et latine vertit, omnes notas illustravit Thom. Galeus Scholae Colet. M. Iterum edidit, varietatemque lectionis

Aldinae adiecit JOHANNES FRIDERICUS FISCHERUS.

Lipsiae, sumtu Joh. Frider. Langenhemii, A. C.

MDCCCLXXII. 18. plagg. 8.

Quaquam a temeraria quorundam facilitate impetrat arrogans aetatis nostrae vanitas, ut sibi multa recenter inventa, magnaue artium incrementa, insigni cum laude, patrique antiquitatis invidia tribuantur; tamen latini sermonis ad verae eloquentiae vim ostendendam parum formati, ac propemodum sine cultura relicti, iustam multorum vituperationem, cum magno suo, nec facile abolendo dedecore sustinet. Quod quidem crimen eo gravius existimandum est, quo apertius est non id in levi causa et vitio haerere, sed artis nobilissimae, et cum ad ingenii laudem praestantissimae, tum ad communem utilitatem uberrimae, per summam turpitudinem neglectae, accusationem habere. Nam quod paucorum oratio, ad exempla a summis in hoc genere hominibus, quos aetas prisca habuit, nobis relicta, satis componitur, quod in verborum delectu plerique peccant, peritorum formam et modum ignorant, numeri leges turbant, a concinnitate aberrant, variandae fingendaeque orationis figuras negligunt, et qualescunque sententias, soluto, aspero, horridoque sermone obscurant et implicant, quid aliud nisi documento est, nostrorum hominum orationem ab verae eloquentiae ratione longe abesse. Atqui nec eorum, qui se
latini

latini sermonis magistros proficentur, copia deest, nec horum qui latinis studium prae se ferunt greges deficiunt; tamen hoc vitium alitur et latius serpit et tantum non omnem recte scribendi dicendique fontem obruere minatur. Ergo vel magistrorum culpa, vel discipulorum pravitate, nos laborare existimandum est: nec, qui ad animum proponat docendi discendique vulgarem nostrorum temporum consuetudinem, rem aliter habere reperiet. Multi enim sunt, qui suos praecclare putant ad stili sapientiam adduxisse, si undique correpta vocabula qualicumque modo componere, et animi cogitationes iisdem vel leviter declarare docuissent, securi de proprietate in unaquaque re designanda, de delictu vocabulorum ipso sono naturaque, cuicumque rei significandae aptorum, de iuncturae ac numeri cautionibus, quibus, ne quid asperum et hiulcum sonet, neve oris ingenui in pronuntiando illiberalius distorquendi causam ferat, docetur; securi de barbarie, quae omnem propemodum sermonem inficere et inquinare coepit; securiores multo de assiduitate legendi et imitandi veteres scriptores, quae sola largam dicendi copiam afferre, solaque ad cultum et nitorem orationis vel comparandum, vel conservandum, valere debet. Accedit admiratio vernaculae linguae nimia, et vernaculi sermonis librorum comparandorum legendorumque ingens et commune studium; quod quanta cum litterarum utilitate, a bonis scholarum magistris, deterrenda avocandaque ab hoc errore iuventute, compesci et coerceri poterat: tanta cum verae eruditionis pernicie, indulgendo, vel etiam commendando vernacule scriptarum librorum veterum versionum usu, adiuvatur. Non nuper aut heri demum has funderere querelas bonus quisque instituit, verum quae in seculi nostri moribus notamus vitia, eadem dialogi de corrupta eloquentia Auctor, quisquis ille est, imminutae et deficientis suo tempore eloquentiae attribuit, praeter iuventutis negligentiam graviter reprehendens inficitiam

scitiam praecipientium, et oblivionem moris antiqui. Quodsi iam illa tempora hanc exprobrationem sustinuerunt, quum nondum esset extincta in Latio Latinitas sed identidem a magnis ingenis resciceretur: quanto iustiores erunt nostra aetate querelae, quae praeae eloquentiae vim, nisi procul et per umbram nec videt, nec intelligit. Et quamquam, quae de artium incrementis et inventorum novitate celebrantur, ea iactanter magis feruntur, quam vere praedicantur: tamen nobis non invitis fruatur aetatis nostrae gloria suo ingenio, dummodo vicissim hoc nobis concedat, eloquentiae formam non aliam laudari aut fingi debere nisi quae spreta hominum nova semper captantium levitate, ad Graecorum Latinorumque exemplorum gravitatem, et ad veteris disciplinae severitatem, exigatur. Proximum illud est, ut praeclare de literis agi censeamus, si latina eloquentia ad pristinam rationem vel mediocriter instauratur. Quare nec possumus non eorum favere industriae, qui ad antiquitatis rationem voce scriptisque hoc studiorum genus revocare non desistunt, et utrique, cum docentium, tum discipulorum parti demonstrant, quo fonte hauriendum sit, quo flumine squalorem horroremque, qui fundos eloquentiae iam dudum obritos tenet, mitigare et abstergere conveniat. Quod ipsum consilium quoque Joh. Fridr. Fischerus, magna litterarum scientia et ingenti antiquae doctrinae revocandae studio celeberrimus, Demetrii Phalerasi de Elocutione libello, adiunctis aliorum rhetorum, quos Galaeo suae editioni, quam is in hac adornanda sequutus est, inferere placuit, Opusculis, edendo, sibi propositum habuit; de cuius instituti ratione, de libelli ipsius bonis, de Codicum Manuscriptorum apparatu, editionumque numero, ipse in Praefatione, a vitiis quae divinus libera accusatione exorsus, diligenter exposuit; de quibus et nos, ut libelli notitia lectoribus, et dignitatis aestimatio sit, pro horum commentariorum modo tradidisse non alienum fuerit.

Ad

Ad auctorem opusculi quod attinet, hodie fere nemo fuerit, qui id antiquo Demetrio Phaleraeo, Theophrasti discipulo, eximiaque eloquentiae laude Ciceronis etiam praeconio illustri, tribuendum putet, ut Victorius existimavit. Neque enim huius nostri oratio sum ea, quam antiquorum fuisse novimus, ita consentit, ut non discrimina reperiantur haud obscura, quae recentiorum scriptorem aperte prodant. In caeteris illud, nec ab iis qui ea de causa disputaverunt animadversum, commemorare licet, quod in cultu ornatuque beatiorum refert, *πλατύτες πορφύρας* (S. 108.) h. e. *tunicas latitlavias*, non vero, ut Victorius vertit, *purpuras laxas*. Neque vero Dionysio Halicarnasseo maiori cum verisimilitudine vindicari potest, qui profecto vocabulum *ἀλλυγορίας*, utpote suo tempore nondum usu receptum, non adhibuisset; quum demonstrari possit, hoc demum Plutarchi aetate innotuisse, veteres autem illos vocem *ὑπνορίας* in hac sententia posuisse. De quo quidem Valesius, qui tamen hanc eandem ob causam de *Allegoriis Homeri* Opus non Heracliti Pontico, cui vulgo deberi putatur, sed alii cuidam eiusdem nominis, qui Caligulae, Claudii, et Neronis tempore vixerit, tribuendum censet, cogitasse non videtur. Quare vero proximum est, quod et Caussinus vidit de Eloqu. sacra et prof. Lib. I. c. 37. Demetrium Sophistam, quem Alexandriae vixisse, et *τέχνας ῥητορικὰς* scripsisse, Diogenis Laertii V. 54. indicio, novimus auctorem libelli agnoscere, et cognomen *Φαληρέος*, nisi quis prorsus falsum et alienum iudicare velit, ita interpretari, ut cum antiquo illo hic recentior Phalereus eandem patriam coluisse indicetur.

Virtutes, quibus pollet singulares, admiratores ac laudatores operi conciliarunt et multos et amplos, et, quod potissimum est, ingenii et eruditionis fama clarissimos et laudatissimos. Inter quos Casaubonum imprimis, et Casellium esse novimus, quorum hic ediscendum, propter praestantiam

tiam infitam, libellum praecipit artis bene dicendi studiosis, ille ad Athen. 5, 20. p. 391 eruditissimum vocare non dubitat. Hinc factum est ut multorum in eo legendo, tractando, et describendo cura vereretur, quam Manuscriptorum Codicum numero agnoscere licet, quorum quinque vel sex, ab hominibus doctis, qui eius editionem vel illustrationem suscepissent, adhibitos fuisse scimus, alios in Galliae, Germaniae, aliarumque civitatum bibliothecis, adhuc latere, Montefalconii in Bibl. Coisl. p. 545. et Nesselii in Catal. Biblioth. Viennensis imperatoriae P. 4. p. 36. indicio accepimus. Sed antiquissima editio Aldina est, Venetiis emissa. Nam collectioni antiquorum rhetorum Graecorum, ab Aldo curatae libellus Demetrii insertus reperitur. Calamo descriptus codex, e quo haec editio profecta est, cum eo, quem Galeus consuluit, valde consentit. Victorii habemus duas editiones, quarum tamen altera, quae 1552. octonis, ab altera quae 1562. in folio Florentiae prodit, cum lectionis varietate, tum commentationis modo discrepat. Diversum ab eo, quo Aldus usus fuerat, codicem sequutus est, nec usquam Aldinae editionis mentionem facit; in quo callidi simulatoris partes egisse videtur, cum tantam viri in huius generis rebus indagandis diligentiam fugisse illius in hunc libellum merita, verosimile non sit. Versionem quoque latinam ei adiungere placuit: tamen quod in ea magis adnumerare verba, quam adpendere studet, minus probandam, et clari Interpretis, quo nomine ab Huetio celebratur, laudi contrariam. Sequuntae sunt editiones aliae, Basileensis quidem Islovii, et Parisiensis Morelli, quarum utraque interpretationem latinam Graecis textis subnexam refert. Alii praeterea viri docti singulas versiones libelli latinas. recentiores quidam etiam Etruscas, confecerunt, quas partim a se non visas, partim ad institutum parum pertinentes, nomine tantum auctorum commemorato, celeberrimus Editor transit. Primus in Germania Caselius, annis triginta post primam Victorii editionem, Rostochii edidit.

edidit, alteram Victorii editionem sequutus, cuius etiam quaedam vitia recte sustulisse, quamquam ab nouis irrepentibus non satis cavisse, animadvertitur. In alio autem libro de eloquentia, quem Phalersum inscripsit, partem eius non minimam, versionis et prolixiorum commentariorum additamento locupletatam, retractavit. Tum quoque Johannes Simonius, qua in civitate Eloquentiae professionem egit, Rostochii quaestionibus explicatum anno superioris seculi primo dedit. Ab illa inde aetate, ad haec usque tempora, per ducentorum annorum seriem, in Germania quidem omnis huius libelli cura, quantum cognoscere licet, intermissa est, vitio quodam, ut vir Celeb. suspicatur, hominum, et artium doctoribus, quo suae scientiae venditandae amplior locus pateat, reiecta veterum doctrina, nuper nata sibi placita et decreta in praecipuum libellis exponere gaudentibus. Alienissimus ab hoc more vir Celeb. quo revocandae et illustrandae veteris doctrinae cupidissimus, Oxoniensem, editionem a Galeo ante hos sex et nonaginta annos adornatam, de novo typis exscribi iussit, servata annotatione perpetua, diligentius quidem scribenda, at varietatem lectionis, e Cantabrigiensi Codice et Morelliana editione collectam, complexa, nec non Henr. Stephani emendationes, quas tamen ubi locorum propositae reperiendaeve sint, Celeb. Fischerus se non comminisci, nec a quoquam demonstratum meminisse fatetur, commemorante; salva quoque Victorii versione, in eo libello, qui non rationi linguae discendae, sed artis percipiendae intersiat, tironibus non obfutura, imo inter ipsa eius quae diximus vitia, ad intelligendum et iudicandum quam in suo libro Auctor aut ante oculos habuerit, aut, vel aliunde adscitam, vel ingenio natam lectionem, sequendam putaverit, plurimum profutura; indivulso denique rhetorum, quos illa sibi editio adsociatos habet, comitatu, ut ade-

integram Oxoniensem editionem, sane quam raro, cum in patria, tum exteris terris obviam, hac oblata teneamus. Ac illa quidem Glasguae fuerat ante hos novem et viginti annos repetita, sed integritati detractum est, comitibus illis quos diximus, abstractis; nisi quod Victoriana, et editionis et versionis, vitia quaedam, praeclare, Celeb. viri iudicio, emendata praebet. Sed et huius editionis exemplorum mira sentitur paucitas. Jam praeter communia haec, alia sunt propria editioni Fischerianae bona. Inprimis varietas lectionis Aldini exempli, ex valde boni Codicis manuscriptori fonte ducti, cuius collationem nunc primum illius diligentiae acceptam debemus, commemoranda est. Secundum locum Victoriana. Casellii, et Glasguensis editionis varietas obtinet: nec parum commendationis habet locorum, quibus citandis scriptor fidem dictis auctoritatemque conciliat, accuratum indicium. In observationibus vero, quamvis paucis et brevibus, quae traduntur, v. c. de recentioris Graecitatis scriptorum, in verborum Mediorum usu inconstantia; eandem vocem apud Quintil. II. 3, 15. esse canoram, sonoram, et de Graeco, λευκή φωνή f. 87. ductam, non vulgaris sunt et cognita utilia. Quibus quidem etiam Schneideri, ingenii probi et rectissimi studii adolescentis, Animadversionibus in Anacreontem editis, et Periculo Critico in Anthologiam Cephalae noti, cum maxime in Nicandri Poemate constituendo elaborantis, emendationes annotationesque ad se transmissas inferere ita quidem, ut sua in iis vel confirmandis, vel refutandis, libertate uteretur, non dubitavit. In his nonnulla, v. c. de vocabulo αὐτίκῃ p. 240. et alia quaedam, pluribus disputantur. Quae omnia extremo libro duabus plagulis separatim continentur.

Caeterum, cum ad f. 86. vidissemus notari, male Aldinam habere τὸν τοξοφόρου μύθον, lectioni autem τὸν τοξοφάου μύθον

Φέμγγα ita faveri, ut pro τὸν iubeamur τὸ reponere; sciremus autem, *Tuonem Villiomarum*, animadverforum ad Rob. Titii loc. Controv. libro p. 9. in hoc Demetrii loco commemorando, non solum illa lectione uti, verum etiam sententia magistri illius dicendi quo pertineat, atque adeo ipsius vocabuli τὸξοφέμγγε quae potestas sit, docere, non alienum putavimus, quae ad intelligendum istum locum, et ad repudiatam lectionem defendendam valent, ea commemorare. Nobis quidem etiam verbum παρὰθεται ad compositam vocem, τὸν τὸξοφέμγγα, accommodatum esse videbatur.

NOVA LITTERARIA.

PROGRAMMA

adiudicati praemii Stolpiani, die XIII. Octobr.

MDCCCLXXIII.

Professores Academiae Lugduno-Batavae, quibus cura Legati Stolpiani demandata est, quum die XIII. Octobris de more in id convenissent, ut suffragia ferrent de Dissertationibus a viris doctis ad se missis, ad solvendam quaestionem anno superiore propositam:

„Sit ne homini innatus aliquis sensus, quo dirigatur
„ad dignoscendum, et impellatur ad faciendum bonum
„morale?”

evenit, ut paria suffragia tulerint Dissertationes duae, una,
cui Symbolum: *Quid aut laudari rite, aut vituperari potest,*

si ab eius natura recesseris, quod aut laudandum, aut vituperandum putes? Altera cum hac Epigraphe: Nullum theatrum virtuti conscientia mejus est.

Sorte igitur ducta secundum ultimae b. Stolpii voluntatis tabulas, palmam praeripuit Dissertatio posterior, eamque adiecta schedula docuit auctorem habere virum Clariss. IOHANNEM FREDERICUM HENNERT, Philosophiae Doctorem et Professore Matheseos in Acad. Trojsina; cui proinde praemium, numisma aureum ducentorum et quinquaginta florenorum assignatum fuit.

Quemadmodum vero praeclari huius aevi Philosophi sensum, moralem homini tribuunt alii, alii negant: ita quoque in diversas partes abiverunt Cl. auctores dissertationum, de hoc argumento ad Institutum Stolpianum perlatarum; censuerunt propterea Administratores, gratiam se inituros, si fasciculo proxime edendo, iuxta illas, inter quas fors diremit, adiciant dissertationes octo alias, argumentum propositum acute, hinc et inde, disputantes:

Illarum Symbola sunt:

- 1) *Quid dignum tanto feret hic promissor hiatus?*
- 2) *Omnes tacito quodam sensu, sine ulla arte aut ratione, quae sint in artibus ac rationibus prava aut recta, diiudicant. Cicer.*
- 3) *Expertus novi.*
- 4) *Pa-*

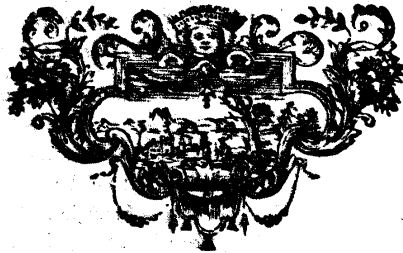
- 4) *Parcite oves nimium procedere; non bene ripae creditur.*
- 5) *Non, nisi rationis experientiaque lumine nutrito, fide.*
- 6) *Quantum mortalia peffora caecae noctis habent!*
- 7) *Est natura se generata vis hominis, ut ad omnem virtutem percipiendam facta videatur, ob eamque causam parvis virtutum simulacris, quarum in se habent semina, sine doctrina moventur. Cic. de finib. bonor. et malor. L. V. §. 15.*
- 8) *Nec natura potest iusto discernere iniquum, Dividit ut bona diversi, fugienda petendis.*
Horat. L. I. Sat. 3.

Humanissime rogatos volunt Autores illarum dissertationum Legati Stolpiani Curatores, ut ante proximi anni initium indicent, velintne apertis Schedulis sua indagari nomina, atque edendis praemitti dissertationibus, an contra, obscura contenti esse malint diligentia; sin hoc eligant, responsione opus non est, siquidem ipsorum Scheda, uti eorum, quorum dissertationes typis non mandantur, obsignata flammis cessura est.

Litterae autem posthac inscribentur *Davidi van Royen* Botanices Professori, qui h. t. Instituto Stolpiano ab Actis est.

Hacc

Hæc, ut ad nos missa sunt, eo lubentius cum Lectoribus nostris communicamus, quo evidentiora commoda sunt, quæ a Legati Stolpiani cura, inde a principio, variis omnium doctrinæ classibus accesserunt. Nos, qui Batavæ linguæ, extra illas regiones paucis cognitæ, ignari sumus, diu optavimus, dissertationes, Stolpiani legati curatoribus exhibendas, scribi eruditorum lingua, hoc est latina. Ita fieret, ut nemo doctorum hominum eorum lectione fraudetur, quod accidisse nobis aliquoties meminimus.

NOVA ACTA ERUDITORUM

publicata Lipsiæ

Calendæ Septembris Anno MDCCLXXII.

DE NOVIS DIOPTRICÆ AUGMENTIS,
Commentatio JOANNIS ERNESTI ZEH-
HERI, Ph. et Med. Doct. Mathem Superior. Prof.
Ordin. in Academ. Wittenberg. Acad. Scient. Petro-
polit. Socii, reliqua.

Exhibemus Lectoribus nostris commentationem celeberr.
Zeheri, qua legenda. scimus, magnam voluptatem,
immo et fructum non contemnendum capturos esse omnes
eos qui Physicam diligunt. Integram damus, nam ita co-
haerent omnia, ut excerpto locus non sit.

SECTIO I.

§. 1.

Quae directionem luminis causæ mutare solent, cor-
porum nimirum, quo eius radii reflectuntur, opacorum oc-
cursus, et radiorum, ex medio quodam diaphano in aliud,
vel densius vel tenuius quoddam, transitus, quo refractio
oritur, obliquus, duæ tantum, centum abhinc annis, in
Opusculis erant cognitæ, quæ *P. Grimaldus* eandem novis,
quæ a. 1666: singulari *de lumine, coloribus, et iridis* libello an-
nuntia.

Ccc

nuntia.

nuntiabat, inventis locupletaret. Nam diligens hic naturae scrutator radium luminis, in cameram obscuram per foraminulum valde exiguum illabentem capilli aut alius interpositi corpusculi umbram insolitam proicere, non sine maxima admiratione animadvertibat. Videlicet umbra multo maior, quam debuisset, evasit, si radii corpusculorum margines contingentes in lineis rectis viam suam continuassent; quod deinde tam ex umbrae magnitudine, quam ex distantia foraminuli ab obiecto, manifeste cognovit; simulque aream a radiorum qui per foramen laminae metallica valde exiguum ingrediebantur, penicillo illuminatam, prorsus maiorem esse quam sola radiorum divergentia pateteret, observavit. Phaenomenon hoc a *Grimaldo diffusio* nuncupatur, et illa plane radiorum est modificatio, quam *inflexionis* nomine celebrem adeo fecit *Newtonus*, quum experientis antea adductis, insigni acumine et varietate repetitis, leges tandem, secundum quas mutationem hanc radii luminis paterentur, exploraret feliciter.

§. 2.

Idem ille *Grimaldus* penicilli, prisma transeuntis luminosi, dilatationem primus detexit, quamvis diversam radiorum refrangibilitatem haud perspectam habuisse videtur; quoniam phaenomenon hoc dispersioni cuidam irregulari a partibus prismatis ortae heterogeneis attribuit. Itaque sagacitati *Newtoni* reservatum fuit, huic rei, adeo usque tenebris obductae, lumen accendere; quum, licet prismatis phaenomena antiquiore tempore nota quidem essent, ante *Newtonum* huius qui mirandae super lumine mutationis causam serio investigasset, et, praeter opiniones praecario assumtas aliquid veri in lucem protulisset, certissimum sit fuisse neminem.

§. 3.

Newtonus, experimentis physicis haud sine summo geometriae usus acumine, ipse experimenta commemorat, quibus

quibus opinionem de diversa radiorum refrangibilitate, statim initio ab se conceptam, veram esse luculenter apparuit. Luminis radium per foramen minimum in cameram obiciram illabentem prismaticate interceptans, fumosa, ut fatetur, cum admiratione, imaginem in pariete opposito plus quinque longiorem, quam latam, nitidissimisque iridis tactam coloribus, vidit: quum e contrario imago, secundum notas refractionis leges, foraminis figurae similis rotunda non autem oblonga esset expectanda. Variis autem experimentis et ratiociniis, dispersionem hanc proprietatis cuiusdam immutabilis necessarium quendam effectum esse, brevi convinceretur, et partes radium luminis constituentes aequalem omnes refractionem neutquam pati debere recte iudicabar. Et tum quidem insignis Vir, de radiorum luminis diversa refrangibilitate semel persuasus, facili negotio experimentis poterat determinare, quinam radii maximam, quinamve patiantur minimam refractionem; radii nimirum partem, quae colorem rubrum constitutebat, inferioremque imaginis marginem occupabat, minimam, partem vero violaceam quae efficiebat maximam subire deviationem, mox conspiciebat. Post hanc primam experientiam lumen solare e septem coloribus primitivis, seu radiis totidem diversa refrangibilitate praeditis, ac sensationem de iridis coloribus in nobis excitantibus, constare cognovit: eo quidem modo, ut, prismatis angulo deorsum verso rubrum colorem infimum locum occupantem sequatur auranceus hunc flavus, viridis, caeruleus, azureus et tandem violaceus; hos vero septem colores esse primitivos non ulterius divisibiles sed immutabiles, multa et ingeniosissima a *Newtono* postmodum instituta experimenta docuerunt: quae, quum sint notissima, silentio praeterire licebit.

§. 4.

Ex his autem, lentes obiectivas telescopicas non unico sed duplici vizio, geminis nimirum radiorum aberrationibus

bus laborare, mox colligebat *Newtonus*, quorum utrumque essentialiter cum vitri natura et sphaerica eiusdem figura, eo quidem modo esset coniunctum, ut a lentibus nullo modo separari posset. Alterum enim vitium, uti quidem iam pridem est observatum, a figura sphaerica oritur, atque efficit, ut a radiis extremis alia atque a mediis imago efformetur, eoque maior pro maiore lentis apertura, confusio in imaginem redundet. Alterum autem vitium, quo radii diversorum colorum inaequali refractione per vitrum transmittuntur, adeoque disperguntur, pari modo lentes afficit, dum imagines a diversis coloribus formatae, eo magis a se invicem divelluntur, quo maior earum a lente fuerit distantia. Frustraneam igitur operam impenderemus, si, relicto hoc aberrationis genere, in illo vitium multo minus tollere studeremus, quum *Newtonus*, aberrationem a sphaericitate ortam bis sex saltem centies inferiorem esse altera, computo demonstraverit. Atque Vir hic perspicacissimus, postquam huius, quae a colorum separatione oriebatur, confusiois avertendae spem omnem abiiciebat, reflectionem, quam confusiois a refrangibilitate diversa ortae expertam esse noverat, in refractionis locum substituit, eoque modo primam excellentissimo suo invento, telescopio nimirum reflectenti, seu ex speculis metallicis constructo, dedit originem. Quoniam enim constat in speculis illam imaginis confusioem, quae transitum luminis per media refringentia necessario concomitatur, locum non habere, atque distinctionis defectus a figura sphaerica ortos, illa colorum aberratione multo minores esse, uti supra iam dictum est, prorsus sequitur ut speculis concavis, in lentis obiectivae locum adhibitis, sine distinctionis detrimento multo maior dari apertura possit. Non minus porro liquet, istorum instrumentorum obiecta augendi vim, ab areae, in quam luminis incidunt radii magnitudine pendere: nisi illam ad obiecta dignoscenda necessariam perdere claritatem malimus. Quam ob causam specula sphaerica, positae foci aequaibus,

qualibus, primas prae lentibus obiectivis sibi partes vindicant per consequens, telescopia reflectentia multo maiorem effectum, quam refringentia, quae ex lentibus obiectivis simplicibus, de quibus solis iam sermo est, componuntur, praestare debere, in dubium vocari nequit. Id enim experientia satis superque docuit, quum illustris *Hadleyus*, huius eximii inventi restaurator, rem denuo suscepit, et in ea adeo usque progressus est, ut telescopium confecerit, quod, non quidem ultra quinque pedes cum parte quarta longum, tubo Hugenio 123 pedum nequiquam cessit; quodve magnus tandem rerum optiarum antistes, *Jacobus Shortus*, ad summum fere, quo pervenire posse videtur, perfectionis gradum perduxit.

§. 5.

Magni huius quidem commodi causa, telescopia e speculis composita, ut multo breviora, vi amplificandi mirum in modum praedita, tubos dioptricos penitus forsitan de possessione depulissent, nisi eorum pretium, maxima difficultas in elaborandis iisdem, incommodior micrometri applicatio &c. obstitissent. Interim tamen, cum *Newtonus*, refrangibilitatem diversam a refractione unquam separari, ideoque colorum aberrationem in lentibus telescopicis ullo modo destrui posse desperaret, perfectio tuborum e vitris compositorum, ab *Hugenii* et *Campani* inde temporibus quasi stationaria fuit, usque ad annum 1747. ex quo rerum mathematicarum summus arbiter, *Eulerus*, Dioptricae scientiae novam posuit epocham, utramque aberrationem, mediantibus duobus vitris, eo modo coniunctis ut spatium intra cavitates eorundem contentum aqua repleretur, corrigi posse, ingeniosissime computavit *). Hoc eximium inventum, etiam

Ccc 3

arti

*) Vid. Mémoires de l'Académie Royale de Berlin de l'année 1747.

artificum pericula in construendis talibus lentibus obiectivis, ex sententia non successerunt; tamen verus fons et origo illius emendationis est Dollondianae, quam posteritas semper admirabitur, de qua mox plura dicemus.

§. 7.

Quod quum *Newtonus* iam tunc temporis observavit, videlicet specula metallica minorem multo radiorum quantitatem, quam vitra aequalium superficialium transmittunt, reflectere, id hodie testatur experientia, qua duce cel. *Eulerus*, non sine veri fundamento, vitra ab refrangibilitate diversa immunia multum antecellere speculis debere, et mediantibus iisdem res stupendas, quae oculorum aciem fugiunt, detegi posse, asserit. Quenam vero meditationes perspicacissimum hunc Mathematicum ad ideam allegatas emendationes perduxerint, eas §. XI. supra citatae dissertationis hunc in modum explicat: *Mr. Newton a déjà soupçonné, que des objectifs composés de deux verres, dont l'espace entre deux fut rempli d'eau, pourroient servir à perfectionner les lunettes par rapport à l'aberration des rayons, qu'ils souffrent à cause de la figure sphérique des verres* *). *Mais il ne paroît pas, qu'il eût l'idée, que par ce même moyen il seroit possible de retrécir l'espace par lequel les foyers des divers rayons se trouvent dispersés. Or, il m'a d'abord paru très probable, qu'une certaine combinaison de quelques différens corps transparens pourroit être capable de remédier à cet inconvénient; et je suis persuadé, que dans nos yeux les diver-*

*) Vid. eiusd. *Opticae tract.* Edit. Gall. Amstel. 1720. p. 132. ubi eius verba sic habent: *Sans cette différence de refrangibilité des rayons, on pourroit rendre les Téléscopes plus parfaits que ceux que nous avons décrits jusqu'ici, avec des Objectifs composés de deux Verres, dont l'entredeux seroit rempli d'eau.*

ses humeurs s'y trouvent arrangées en sorte qu'il n'en résulte aucune diffusion du foyer. C'est à mon avis un sujet tout nouveau d'admirer la structure de l'œil; car s'il n'avoit été question que de représenter les images des objets, un seul corps transparent y auroit été suffisant, pourvu qu'il ait eu la figure convenable; mais pour rendre cet organe tout accompli, il y falloit employer plusieurs différens corps transparents, leur donner la juste figure, et les joindre selon les règles de la plus sublime Géométrie, pour que la diverse réfringibilité des rayons ne troublât point les représentations. Quum porro luminis radii, oculum intrantes, quatuor patiantur refractiones, non impossibilem videri quatuor facierum refringentium talem dispositionem, ut diversi generis radiorum foci in unicum colligantur punctum, quaecunque demum obiecti distantia sit, *Eulerus* iudicat. Cui autem rei ut satisfaceret, eandem ad calculos revocavit, atque ex formulis analyticis generalibus regulas praxi accommodatas deduxit, et in hunc usum pro datis lentium obiectivarum focus principalibus, tabulas construxit.

§. 7.

Theoria autem refractionis, cui lentium aqua repletarum compositionem superstruxit *cel. Eulerus*, *Newtonianae*, in qua dispersionem colorum, quocunque etiam diversa media refringentia adhibeantur, dimidui nullo quidem modo posse, precario assumitur, penitus adversatur. Precario inquam; nam *Newtonus* hoc principium nusquam demonstrationibus confirmaverat. Hoc modo sententiam *Newtoni* ni argumentis summis *Eulerus* quum peteret, adversarium nactus est Anglum, *Jannem Dollondum*; pereximium nuper Opticum, qui de suis contra theoriam Eulerianam objectionibus et argumentis, ante quam in publicum egerentur, ad *Shortum* littera perlicripit. Hic postquam eas cum *Eulero* communicaverat, factum est, ut responso *Euleri*, una cum litteris *Dollondi*, Transactionum Volum. XLV. inferre-

infereretur. Interim autem, quum Cel. *Euleri* theoriam suam experientis certissimis corroborare non potuisset, quia diversae satis refrangibilitatis media tunc temporis essent ignota, non mirum sit, si postmodum ei, qui experimentis destitutus theoriam condere, experimenta ipsa contradicerent, ad quae instituenda rerum opticarum emendatores theoria *Euleriana* certo sunt excitati. Quam ob rati nem pro vera habetur causa, unde telescopiis Dollondinis, seu achromaticis origo trahatur. Quantum vero magno *Eulero* in hac re debemus, mathematicorum praestantissimus *Clairaut* recte iudicavit, dum in altera sua dissertatione de telescopiis lentium e vitris diversis compositarum emendandis ita ait:) Cette hypothèse que j'ai examinée par la theorie dans mon précédent Mémoire an. 1756, p. 403, est détruite ici par l'expérience, (experientia nimirum *Dollondi*;) mais si ce qu'elle renferme de preciaire meritoit d'être relevé, comme l'a fait *M. Dollond*, il n'est pas moins vrais, que cet habile Opticien auroit du (dans son Mém. des Transf. phil.) rendre a *M. Euler* la justice qu'il meritoit sur l'ingenieuse idée de corriger les différences de refrangibilité des rayons colorés par l'emploi de deux matières diversement refringentes. Cette idée est vraiment la source de la decouverte de *M. Dollond*, qui de son côté est tombé sur un fait bien heureux, en s'apercevant de l'extreme différence qui est entre le crystal d'Angleterre et le verre ordinaire par rapport aux couleurs de l'iris.

§. 3.

Postquam autem *Euleri* defensio, prouti certissimum mihi videtur, prima dubia contra principium Newtonianum in Angli artificis animo excitaverat, principium illud experi-

*) Vid. Mém. de l'Acad. de Paris, pour l'ann. 1757. Mém. p. 524. sqq.

experimentis explorandi statim cepit consilium, et mox binis prismatibus, altero vitreo, altero aqueo, coniunctisprehendit, opinionem *Newtoni* subsistere non posse, simulac, sublata refractione, dispersionem colorum, ac vice versa, non tolli expertus erat. Iam varias vitri species, mediante cuneis e vitro politis ac eo modo, ut refractiones fierent contrariae, sibi invicem impositis, examini subiecit, atque dispersionem colorum a refractionis quantitate non pendere, ideoque diversas vitri species diversa vi colores dispergendi esse praeditas, animadvertit *). Ex quo deinde facile erat iudicatu, binarum lentium, ex diversis vitri speciebus factarum, coniunctione, utique fieri posse, ut colorum dissipatio penitus tolleretur; quem in finem necesse erat, alteram concavam, alteram convexam confici, ita ut convexitas ad concavitatem datam, et a diversa refrangibilitatis vi determinatam, haberet rationem.

§. 9.

Quoniam praecipuum *Dollond* erat propositum, huiusmodi vitri species detegere, quarum dispersionis differentia esset maxima, hanc illi notissima Anglorum vitra *Crown-glas*, et album crystallinum s. *Flintglas*, suppeditabant. Itaque poliendis huiusmodi cuneis vitreis secundum angulos diversos omnem dedit operam, donec tales prorsus obtineret, qui quum sibi invicem ita, ut luminis radios secundum directiones refringerent contrarias, imponerentur, lumen refractum penitus a coloribus liberum transmitterent: quo facto, quum refractionem cunei cuiuslibet metiretur, eam,
a vitro

*) Experimenta haec a *Dollondo* in hunc finem instituta, in *Transact. Angl.* Vol. L. P. II. p. 733. seqq. et in *Dissert. mea de vitris vi lumen dispergendi diversa praeditis*, Petropoli 1763. impressa, enarratius et fusius descripta reperiuntur.

a vitro albo effectam, duas partes circiter tertias illius, vitri nempe viridis, deprehendit, perspexitque, quo modo talis e concava et convexa parte composita lens, luminis radios in focum positivum, sive actualem colligere, eosque simul sine dispersione transmittere possit. Ut enim diversae refrangibilitatis effectus annihilentur, lentium ex duabus vitri speciebus compositarum foci in ratione inversa angulorum cuneorum distent necesse est, positis iam refractionibus mediis circiter aequalibus, hinc focum lentis e vitro crystallino confectae negativum sesquialterum foci positivi lentis e vitro communi paratae esse debere constat. Ita enim fiet, ut radii a differentia, sive residuo refractionis, quod positivum nuncupare licet, inter utramque lentis partem exstante, per vitrum compositum transeuntes, sine coloribus in focum convergant positivum. Idem illud generalioribus usus terminis effari sic possum: cuiuslibet paris tangentium, quae ad incidentiae in quavis vitrorum superficie ab axe aequae distans punctum ductae concipiuntur, inclinationes, seu anguli, sint in ratione virium dispersionis inversa, quamcunque demum diametri sphaerarum, secundum quas vitrorum superficies sunt politae, quantitatem habeant respectivam; ita ut, refractionum mediarum diversitate omissa, atque iisdem positis aequalibus, foci duorum vitrorum lentem constituentium sint inversi, uti vires separandi colores; namque hac ratione quilibet radius, hoc vitrum compositum permeans, per refractionum contrariarum differentiam in proportione requisita constanter refringitur, ac refrangibilitas luminis diversa penitus evanescit.

§. 10.

Verum enim vero singulorum vitrorum lentem componentium radii quam longe minores esse debeant, quam radii lentem simplicem aequali foco determinantes: notabiliores sphaericitatis aberrationes, imaginis distinctionem valde

valde perturbantes, oriri possunt. Id quod pericissimus *Dollondus*, exactis non adeo multis tentaminibus, tam in vitrorum diversa specie, quam in earundem cum aqua combinatione, mox expertus est. Cui identidem lentium superficies innumeras; remanente foco eodem, variationes pati, ac mediantibus hisce variationibus earum aberrationes a sphericitate ortas pro lubitu vel augeri, vel minui posse, quum compertum esset: multis tandem ac insignibus difficultatibus superatis, eo pervenit, ut telescopia refringentia, tali perfectionis qui omne id, quod ea in re praestitum habentus est, longe superat, gradu conficeret; quem dignus filius, *Petrus Dollondus*, successu iam sequitur felicissimo.

§. II.

Interea temporis, quo *Dollondus* regulas suas practicas exaute celabat, quo theoriae huius novae vestigiium nec ab artifice ipso, nec ab alio in lucem ullum prodibat, quo denique tam *Flingglass* et *Crowglass* species, quam eorum compositio, totam Europam, Anglia excepta, latebant; Academia Scient. Imperialis Petropolitana, in ann. 1762. quaestionem, ut inter omnes constat, proposuit sequentem: *Quantum imperfectiones tuborum opticorum et microscopiorum, ex diversa refrangibilitate radiorum, ac figura vitrorum sphaerica ortae, per combinationes plurium lentium corrigi aut imminui queant? simul exigens, ut theoria praxi adaptata per experimenta comprobetur.* Huius quaestionis solutio, a profundissimo mathematico *Klingenstierna* data*), praemio ab Academia

D d d 2 mia

*) Titulus est: Tentamen de definiendis et corrigendis aberrationibus radiorum luminis in lentibus sphaericis refracti, et de perficiendo telescopia dioptrico. *Non funum ex fulgure, sed ex fumo dare lucem.* Dissertatio ab Imperiali Academia Scientiarum Petropolitana praemio affecta: Petropoli 1762.

nia Imperiali affecta fuit; quae etiam dissertationem a Cel. *Eulero* hac occasione ipsi traditam, atque summi Viri profunditati consentaneam, publici fecit iuris *). Sub idem fere tempus vir magni nominis, *Clairaut*, rem hanc aggressus est, omnique, qua praedictus fuit, geometriae profunditate, in emendanda telescopia dioptrica inquirens, dissertationem primam de remediis telescopia e vitris confecta emendandi in Conventu Academiae Regiae Scientiarum Parisinae die 8. Aprilis 1761. publico praelegit **). Elapso circiter anno, institutis tentaminibus cum crystallo anglica Flintglass dicta nec hoc, nec alterum illud vitrum Crownglass obtinere potuit, (de quo in posteriori dissertatione ipse conqueritur,) et vitro gallico, anglicum Crownglass aemulante, probe sub examen revocato, atque geminis viribus, refringendi et dissipandi, determinatis, alteram dissertationem mense Jun. an. 1761. Academiae tradidit ***). Hac in dissertatione rationem refractionis mediae in crystallo anglica, id est, rationem sinus anguli incidentiae ad sinum refractionis pro mediis luminis radiis, ex aere in vitrum transeuntibus, per numeros

*) Sub titulo: Constructio lentium obiectivarum ex duplici vitro, quae neque confusionem a figura sphaerica oriundam, neque dispersionem colorum pariant. Dissertatio, occasione quaestionis de perfectione Telescopiorum ab Imp. Acad. Scient. Petrop. p. o. praemio propositae conscripta. Petropoli 1762.

***) Huius egregiae dissert. tit. est: Mémoire sur les moyens de perfectionner les lunettes d'approche par l'usage d'objectifs composés de plusieurs matières différemment refringentes. Vid. Mém. de Paris ad ann. 1756. p. 380. seq.

****) Second Mémoire sur les moyens de perfectionner les lunettes etc. Vid. Mém. de Par. ann. 1767. pag. 524.

números 16 ad 10 admodum accurate exprimi asserit. Ad vitrum quod attinet commune, eius rationem refractionis mediae eandem esse, quam plurimi Physici, praesertim *Newtonus*, statuerunt nimirum ut 31 ad 20 propemodum, seu ut 155 ad 100, multis reperit experimentis; sicuti rationem 154 ad 100 in radiis rubris, et 156 ad 100 in violaceis, locum habere edoctus est. Praeterea tentaminibus his ulro perductis, rationem refrangibilitatis inter crystallum anglicum et vitrum commune gallicum, itidem cum *Dollondo*, uti 3 ad 2 compertus est: ex quibus omnibus rationes in crystallo anglica pro radiis violaceis uti 1, 615 ad 1, et pro rubris uti 1, 585 ad 1, vir perspicacissimus defini- vit. Post illas in formulis generalibus substituit valores in- ventos, regulas pro singulis casibus deduxit, atque theoriam suam ingeniosissime ad praxin applicavit, eo quidem modo, ut quilibet artifex peritus si pro quolibet casu regulae ei- dem darentur, haud difficili negotio, iisdem ducibus, lentes obiectivas achromaticas polire possit. Brevi post, eiusdem viri celeberrimi tertia dissertatio de tubis emendandis, Aca- demiae Scientiarum Parisinae Memoriae inserta est *), qua disquisitionis ope ulterioris in formulas, ad casus diversos speciales applicavit, et constructiones pro praxi maxime uti- les calculo erutas tradidit.

§. 12.

Haud inutile negotium suscipere credar, si de succes- sibus, quos Gallorum artifices in lentibus poliendis achroma- ticis iam fecerunt, nonnulla subiungam. Inter hos ingenio- sissimus praesertim *Antheaume* eminet, qui, duce *Clairautio*, tubum achromaticum, septem pedes longum, atque adeo per- fectum confecit, ut anglico *Dollondo*, decem pedes longo, me- rito.

Ddd 3

*) Vid. Mém. de l'Acad. de Sciences de Paris pour l'an. 1762. p. 578. seqq.

rico comparatur. Huius rei causa epistolam Dom. *Mellier* ad *Sanchofium*, virum ill. Imperatoriae Maieitati Russicae a Consilio Status, eiusdemque Medicum quondam primum, libet allegare; ex qua, quum, quod sciam, nunquam sit in vulgus edita, sequentia depromere conclusum duco.

Paris, Collège R. de France le 15. Dec. 1763.

Il y a quelques jours, que j'ai fait l'essai d'une nouvelle lunette, qui l'emporte pour la bonté et pour la commodité sur les lunettes ordinaires; elle est même préférable aux télescopes. Cette lunette est de l'invention de *Dollond*, dont la construction est déjà connue; elle est composée de deux objectifs, mis près l'un de l'autre, et de deux oculaires plan-convexes. Je ne puis Monsieur. me dispenser de vous faire part de l'excellence de ce nouveau instrument. C'est Monsieur. *Anteau*, connu par ses ouvrages, (sur l'Aimant et sur l'Ether.) et amateur pour les sciences, qui vient de construire une de ces lunettes sur les principes qu'en a donné Monsieur. *Clairaut*. Elle n'a que sept ou huit pouces de foyer; le premier oculaire 9 lignes, et le second trois. Je n'ai jamais été plus surpris, qu'en voyant l'effet de cette lunette, qui égale à une lunette ordinaire de 35 piés. Elle grossit le diamètre des objets de 120 à 130 fois, les rend clairs et bien terminés. J'ai vu Jupiter et Saturne d'une beauté surprenante: ce qui est encore d'avantageux à cette lunette, c'est qu'elle a un champ d'environ quarante minutes; l'objectif porte trente cinq à trente six lignes d'ouverture. Cette lunette approche beaucoup de l'effet que fait une lunette de 10 piés de la même construction, que j'ai procuré Monsieur. *Wargentin*, Astronome à Stockholm: voici ce qu'il m'a écrit.

Pendant l'éclipse passée (1761). j'ai observé, dit-il, les satellites de Jupiter, avec une lunette de 10 piés de la nouvelle invention de *Dollond*; en y appliquant l'oculaire, elle aggrandit les objets à peu près de nonants fois; mais l'ocu-

"1. *deuxième* 2. les représente au moins 140 fois plus gros sans rien perdre de la clarté et de la netteté de l'objet: avec l'oculaire 3. cette lunette fait l'effet quant à l'agrandissement d'une lunette ordinaire de 100 pieds; mais les objets en deviennent obscurs et sombres, particulièrement si le ciel n'étoit pas parfaitement serain et tranquille. A l'aide de cette lunette j'ai vu deux fois les cinq Satellites de Saturne. On peut juger de l'excellence de cette lunette par cette épreuve, qui est incomparable aux autres, et très commode dans l'usage."

Mr. Anthonne assure, que l'on peut encore aller plus loin. Il travaille actuellement à une de 9 pieds, qui sera finie à la fin de ce mois, il espère y réussir, et qu'elle fera l'effet d'une lunette de 80 pieds, pouvant souffrir quatre pouces d'ouvert. etc.

Pars lentis obiectivae extrorsum versa, e materia Flint-glasf dicta, altera vero e vitro communi gallico est polita. Superficies prioris vitri convexa, radium 7 pedes regio cum dimidio, vel 90 pollices longum, habet, superficies vero interior concava e sphaerae semidiametro, 18 pollices adaequante, est polita. Alterius partis vtrinque convexae, ex quibus lens obiectiva est composita, semidiametri superficierum sunt $17\frac{1}{2}$ poll. seu 1 ped. 5 poll. 3 lin. et 7 ped. 6 poll. 8 lin. illud nempe de superficie, quae cavitati anterioris adiacet, hoc de superficie oculo obversa valet. Peritissimus *Anthonne* geminam lentem ocularem iunxit huic obiectivo, ut, manente vi amplificandi eadem, visionis campum redderet ampliorem. Focus maioris vitri ocularis, quod propius est obiectivo, 18 gaudet lineis; radius eius convexitatis vitro obiectivo obversa $11\frac{5}{16}$ lineas adaequat; altera vero convexitas oculo obversa radio 7 poll. $1\frac{2}{16}$ lin. est praedita. Minor lens, quae meniscus est, focum 5 linearum, superficies convexa obiecto obversa radium $2\frac{1}{2}$ linearum, superficies concava

concauitas autem 8 linear. radium habet. Ceterum haec lens 9 lineas a priori distat *).

§. 13.

Celeberr. *Clairaut* in tertia dissertatione **) mentionem fecit tuborum, quos *Dn. de l'Essang*, vir in rebus opticis insignem nactus famam, novissime elaboravit. Peritissimus hic artifex, principis *Clairautii* affectus, telescopia dioptrica foco circiter 27 poll. 3 lin. construxit, in quibus radii superficierum vitri communis 17 poll. 4. lin. et 5 poll. 4 lin. lentis autem crystallinae 5 poll. 5 lin. et 4 ped. sunt. Porro idem (l. c. p. 618) Dominos *de l'Essang* et *George* multas lentes obiectivas ratione 5 ad 1, videlicet quarum menisci crystallini curvatura interior et concaua semidiametro gaudet quinque minore, quam convexitatis exterioris semidiameter, et lens utrinque convexa, ex vitro communi parata, iisdem semidiametris cum priori est praedita, non sine successu poluisse enarrat.

S E C T I O II.

§. 1.

Anno circiter 1762. quo mathematicorum principes, *Eulerus*, *Clairaut*, *Klingensferno*, *d'Alembert*, alii, nulla non perspicuitate et cognitione adhibita sublimiore, animum in disquirendis determinandisque lenticum obiectivarum ex duplici vitri specie combinandarum regulis, habebant occupatum: vitrorum ad scopum hunc idoneae species, non sine difficultate atque magnis sumptibus, omnes ex Anglia, maculis quidem, nodis, bullulis, gyris, omnibusque quibus vitra poliendis lentibus inepta sunt defectibus nunquam non laborantes,

*) Vid. de la Lande Astronom. T. II p. 840. §. 1822.

**) Vid. Mém. de Sc. de Paris pour l'an, 1762 p. 614. §. 7.

borantes, asportabantur. Quam ob causam vitrorum maximis fumibus euntorum vix decima parte uti, aliudve, compositione vitrorum plane incognita, et ab Anglis omnimode celata, eorum in locum substituere haud poterant.

§. 2.

Ego, Petropoli tum degens, postquam inventi huius pretium et insignem usum facis perspexi, mox omni attentione de illo meditari instituebam, siquidem ipsa propemodum fortuna, qua duas vitrorum species, diversa sua refrangibilitate Anglicis similes, *Crown-* et *Flintglas* dictas, Imperio Russico quasi indigenas, reperi, ad ipsa inventi vestigia sequenti fere modo me perduxit. Primo enim comparatio vitri crystallini ex officina Petropolitana, cum crystallo Anglica, hanc me similitudinem docuit: quippe utrumque, quando lampadis flammae exponitur, splendorem suum amittit, et colorem inducit cinereum sive plumbeum; id quod prima vice experiebar, cum barometra et thermometra tam ex vitro albo Petropolitano, quam ex alio crystallino, quod dicebatur Anglico, constarem. Porro, cum mihi non esset ignotum, vitri albi Russici compositionem partem minui continere, statim illam mutationem splendoris in cinereum colorem pro signo habui, magnam quoque inesse vitro Anglico plumbi calcis partem; quoniam, teste chemia, color hic cinereus initium reductionis metallica a flammae fumo, tanquam inflammabili, productae, recte statuitur.

§. 3.

Colorum maiorem dispersionem a plumbi partibus originem forsitan ducere, venit in suspicionem; qua ductus et confirmatus ex vitri speciebus, quae speculorum inde conficiendorum causa funduntur, et in officina ista, 32 stadiis Russicis (*Werst*) ultra Schläßelburgum sita, poliuntur, diversos cuneos poliendos curavi, et facto aliquoties tentamine, bina tandem

tandem vitra, album, atque dilute viride, deprehendi; quoad vim tam colores dispergendi, quam radios refringendi medios, Anglico *Flint*- et *Crown-glass* perfecte aequales: namque angulus dissipationis crystalli tres partes dimidias anguli dissipationis vitri viridescens continet, et vis eorum refractiva quam proxime est eadem.

§. 4.

Cum vero calcem plumbi partem esse ingredientem compositionis vitri Anglici crystallini, *Flint-glass* sive *Strass* dicti, ac potiore colorum dispersionem ab ista calce metallica, minime autem sive ab albedine, sive a viriditate vitri dependere, primus detexissem, et innumeris experimentis, serie haud interrupta, postea quotidie institutis, angulum dispersionis cum quantitate calcis plumbeae relativa simul augeri convincerem: accidebat anno subsequente 1763. ut scientiarum atque virtutum dea, Augustissima, Invictissima *Catharina II.* Ottomannorum terror, totius Europae adoratio, pro eo qui ipsi in litteras est incredibili amore, conventum Academiae scientiarum die 2. Jul. st. v. suprema praesentia sua redderet splendidissimum, mihique per illam occasionem prorsus solemnem, de meis noviter detectis, et institutis eum in finem experimentis, germanice praesentanti, aures praeberet clementissime.

§. 5.

Compositionem vero vitri crystallini, in Dissert. de vitris p. 13. not. *, iam a me descriptam *), anglicam esse, et prorsus eam, ex qua Anglorum *Flint-glass* conficitur, comparatione huius vitri cum anglico plus centies repetita, didici; id quod nemini admirationem movebit, qui vitri-
rias

*) R. Nitri, Minii aa ℥j; Aren. alb. ℥jss. Arsenic. ʒj; Magnes. ʒ℥.

rius officinas, Petropolitanam, Lamburgensem, et Natisiensem, ab Angliis artificibus erectas, et compositiones vitrorum apud Anglos consuecas ab his sic introductas esse, perspectum habet. Lamburgensis quidem, speculis conficiendis adaptata, in pragens artincta, et ad Natisiam, loco videlicet polien- dis speculis magis commode, translata est. Hic quem- admodum tabulae vitreae praegrandes ex crystallo Anglica fusae insignis reperiuntur puritatis, sic cuiuslibet formae vasa ex eodem vitro copiose confata, in vitriaria Petropolica- na visuntur, in qua non modo singulis septimanis consuetam vitri anglici *Flintglasi* dicti compositionem vicinis amplius vicibus misceri, fundi, et conlari vidi, sed etiam multas et varias, easque novas vitri compositiones fundendas curavi. Quarum in numero aliquam, eamque singularem prorsus, reperi, quae in obiectivae lentis achromaticae combinatione vulgari crystallo anglicae palmam praeripit. Eius enim re- frangibilitas crystallo Anglici refrangibilitatem longe superat, ac refractio istius media vix paullo maior est refractione vitri communis *). Vires autem huius vitri refractivae, cum vi- ribus tam vitri crystallini, quam communis, sum sequentes:

Ref. med. ex aere in vitr.	Ratio disperf. ad vitr. commune.
Vitr. novae meae com- positionis — 1,61	Vitr. meae nov. com- posit. — 2,739
Vitr. flintgl. tam anglic. quam russ. — 1,60	Vitr. flintgl. angl. et russ. — 1,500
Vitr. comm. — 1,553	

§. 6.

Quali vero quantave cautione in fabricandis et fun- dendis vitris, ex plumbi calce, tanquam ex parte, composi- tis,

*) Componitur e Nitri et Aren. part. aequ. ℞j. Min. ℞ij.
Arsenic 3j. Magnel. 3℞.

tis, opus sit, qui in his versantur laboribus satis pervident. Mihi quidem in vitriaria, quas Petropoli est, officina, Auspiciis Imperatricis Optimæ, sumtibusque Academicis, experimenta quotidie instituendi, repetendi, et cautiones necessarias perdiscendi, exoptatissima data est occasio. Quas, uti edoctus sum, hoc loco breviter recensere.

§. 7.

Massam vitream, cui plumbi calx est immixta, homogeneam, puram, pellucidamque si desideremus, omni cavendum cura est, ne flamma eandem verberet, neve fumus aut carbonum pulvis sese insinuet. Id enim simulac contigerit, pars calcis metallicæ, mediante inflammabili, quod massæ hoc modo admixtum est, in metallum denuo reducit, et massam impuram, heterogeneam, struis nigris reddit maculatam; quod quidem ollis fornice coopertis, ad latus apertura præditis, perfecte evitatur.

§. 8.

Ad ollarum massam simul est respiciendum, ut qualitate gaudeat debita, hoc est, ut vitri vi Saturnini solventi perfecte resistat, ne ollis perforatis tota deperdatur vitri massa. Ut autem hæc avertatur iactura, seligenda est terra difficillime vitrescens, argillacea, subtilis, ab omni arena crassiori struisque ferreis libera. Ollæ, quibus utuntur in vitriariis Russicis, ex terra prope Moscuam et in aliis Ruthenæ regionibus effossa, subtili, argillacea, alba, conficiuntur, et vitri Saturni admodum resistunt. De fornacum vitris fundendis metallicis inservientium constructione, de vitando inflammabili, de formatione vasorum, de compressione et densatione argillæ, de modo eam compingendi, pulsandi, cetera dicere penitus superfluum foret, quoniam illæ res omnibus, qui in elaborandis encaustis, obducendis porcellanis cet. versantur, sunt notissimæ.

§. 9. Vi-

§. 9.

Vitri massa in furno ad minimum tres vel quatuor dies, priusquam effundatur, persistat liquida, ut partes eiusdem ingredientis perfecte sese solvant et commisceantur; consequenter ut vitrum homogeneum, limpidum, ab omnibus striis seu stratis, nodis, maculis, ceteris vitiiis, immune praestetur. Quodsi enim non satis diu in olla retinetur furoria, impurum, et fini parum idoneum obtinetur vitrum. E contrario, si massa nimis longo temporis intervallo in fusione subliterit, accidere potest, ut vas corrodatur et perforetur. Experientia quemlibet diligentem et attentum artificem, quancum sit iusta fusionis duratio, brevi docebit.

§. 10.

Vix monendum videtur, arenam, si vitrum crystallinum, i. e. omnis tincturae et coloris expers, desideretur, ab omni impuritate liberandam esse. Efficitur hoc partim crebriore lavatione, partim silicibus et arenis, a partibus, quae ipsis communiter et maxime adhaerent, martialibus, spiritus ope vitrioli, aqua diluti, repurgatis, et per solutionem liberatis. Sed ad scopum dioptricam plane nihil interest, utrum colore quodam imbutum sit vitrum, an secus: etenim neque umbra, qua tinctum est vitrum, neque eius defectus, de refractione media, aut de refrangibilitate, quidquam detrahic, aut eandem, uti innumeris experimentis ipsemet comperi, ullo modo mutat.

§. 11.

Vilioris pretii vitrum forsitan obtineri poterit, si loco Sodae Hispanicae cineres clavellati, et in locum nitri dimidium circiter ponderis eiusdem alcali fixi substitueretur; quoniam dispersionis vim, a proportione calcis plumbeae ad reliquas ingredientis partes, solummodo pendere evidentissime constat. Sodam Hispanicam longe solidius, et in aeris

humiditate multo durabilius vitrum, quam cineres clavellatos efficere, nihil atinet monere. Sed ad refractionem mediam quod attinet, quatenus massae vitreae iungantur, alia non idem videtur esse: id quod ipse saepenumero periculorum expertus fide sum.

§. 12.

Accidit interdum, ut liquecente adhuc massa, quaedam vel maior, vel minor calcis saturninae pars, forma rursus metallica recuperata, vasis fundum petat, utque olla evacuata plumbi reperiantur grana; quamvis sine ulla puritatis, pelluciditatis, pulcritudinisque vitri crystallini detrimento. Quo fit, ut tabulae vitreae crystallinae ex eadem massae compositione, sed diversis fufae temporibus, quoad radiorum separationem nonnunquam aliquid differre soleant. Quam ob rem non possum non suadere, ut de quolibet tabula, ex qua lentes conficere propositum nobis sit, antea cunei poliantur vitrei, atque sic dispersionis quantitas, methodo cognita, quantum fieri potest accuratissime determinetur.

§. 13.

Cum semper sit in manu nostra, minii quantitatem augere, reliquarum partium constituentium ponderibus manentibus eisdem: facile perspicitur, quod vitreae etiam massae dispersionis conciliare tantam possimus, quantum ad nostrum scopum aptissimum, atque desiderata colorum dispersione praeditum, sufficere iudicaverimus.

MENSIS SEPTEMBRIS A. MDCCLXXII. 407

PETRI LAMBECCII, HAMBURGENSIS,
Commentariorum de Augustissima Bibliotheca Caesarea Vindobonensi, LIBER I. — Editio altera, Opera et studio
ADAMI FRANCISCI KOLLARII, Pannoni Neofolienfis, Mariae Theresiae Augustae a Consiliis, et Vindobonensis Bibliothecae Palatinae Custodis Primarii: LIBER II. eiusdem opera.

Vindobonae, typis et sumptibus Io. Thomae Nob. de Tratt-
nern: MDCCLXIV. et MDCCLXIX, fol. cum fig.
aen. quamplurimis.

Opus Lambecianum, eruditione et utilitate ita diu notum est doctis hominibus omnibus, ut nihil de eo dicere attineat. Prodiit istius praeclari operis nova editio, in qua quid ab illustri atque eruditissimo Kollario sit praestitum, iterum indicabimus. Permulta Lambecius, an per errorem, an aliam quam ob causam, commiserat, aut omiserat, et ea in *Additamentis* demum corrigenda, vel addenda, admonuit. Haec omnia, lectoris commodo, ipso iam subiecta leguntur textui, additis insuper, ubi Lambecius a vero declinavit, illustris Kollarii adnotationibus. Exceperat librum primum operis Lambeciani Catalogus Codd. Orientalium sub Nesselii nomine editus, ad quem monet Vir illustris, Bibliothecae Vindobonensis non eam esse talium codd. multitudinem, quae cum aliis conferri possit, et magnum in hoc genere futurum fuisse incrementum, nisi ingens numerus Codd. Orientalium, captus a Turcis, (et quorum Catalogus a Michaele Talmanno editus est Vindobonae Anno MDCCII.) a Marfiglio Bononiam esset transmissus; quod sane, quia Itali haec studiorum genera fore contemnunt, non levi literaturae

rae Orientalis cum iactura factum videtur. Excipiunt Catalogum Nesselii Supplementa illustris Kollarii, in quorum principio agit de ipso Lambecio, vitamque eius, partim ex Mollero, ipso indicante desumptam tradit. Invechus fuerat Mollerus acerrime in Lambecium, quod, sacris Lutheranis relictis, transisset ad Pontificios. Defensionem brevem Lambecii instituit Vir illustris, addiditque Catalogum librorum ab Lambecio editorum, quem Fabricius iam subiectis quibusdam adnotationibus vulgaverat. Pergit postea Vir Illustris de reliqua Lambecii vita, studioque eius in bibliothecam Augustam ingenti, quae, inquit, *tacuisse adhuc procul dubio, in gloria, et in tenebris situque suo, nisi Lambecii, immortalis alumni sui, in lucem et vitam incredibili labore fuisseteducta.* Nulla sane Lambecio maior potuit contingere laus, quam talis, a tanto Viro. Neque tamen tantus est in laudando Lambecio, ut non fateatur, inconstantiae et festinationis in Lambecio fuisse nimium, de quo multa p. 532. Vindicat tamen eum a duris Reimanni obiectionibus. Ea nihilominus etiam iudicans de affectis Lambecii caeteris commentariorum libris, utitur modestia, quae simplicem animi non fucati candorem prodit. Tractat deinde a p. 541. de opere, quod Lambecius promiserat *Syntagma Rerum Germanicarum.* Recenset Codd. Vir Illustris, quibus uti voluit Lambecius, subiuncta quique crisi, adcurata illa quidem et eleganti. Non erit inopundum lectoribus, titulos librorum indicare, quando ea, quae observat Vir Illustris, est eruditionem summam produnt, plura sint quam quae possint adscribi. Sunt autem hi. *Cod. x Epistolae Carolinae,* quem a Tengnagelio Bibliothecae tum temporis praefecto missum ad Gretserum vitiatum, ab eodemque vitiole editum demonstrat Vir Illustris. Parasse quidem ill. Gentilottum, narrat p. 547. novam huius operis editionem; sed immortuo hoc operis consumationi, rem venisse ad Em. Cardinalem Pasfioneum, sub cuius auspicio a Clar. Cennio opus est editum, hoc titulo: *Monimenta Dominationis Pontificiae,* Romae MDCCLX.

MDCCLX. duobus Voll. in 4. Sed neque tamen post horum virorum curas integrum esse datum hunc codicem, iudicat Vir Illustris, cuius exemplum profert ex prima Gregorii ad Carolum Martellum epistola, ubi Gregorius ad Regnum dimissimus, Lambecius ad rogam dileximus, Gentilottus, quod probat, ad rogam dileximus, explicatque rogum de militiae praemio, quo excitare pontifex Carolum voluit, ut Urbem a Longobardis defenderet. II. *Ermoldi Nigelli, Exult, Poëma Elegiacum, de vita et rebus gestis Ludovici Pii.* III. *Rhabani Mauri Glossarium Latino Theoticum in Biblia Sacra Veteris et Novi Testamenti.* IV. *Calendarium Ecclesiasticum sub Imp. Carolo Magno et Ludovico Pio compositum.* V. *Concilii Wormatiensis Professio fidei, contra errores Graecorum.* Desiderari eam in utraque Conciliorum collectione, et Harduini et Mansiana, observat Vir Illustris. VI. *Historia de Sanctitate meritorum, et gloria miraculorum beati Caroli Magni.* VII. *Officium ecclesiasticum in honorem et memoriam Sancti Caroli Magni.* VIII. *Udalrici Babenbergensis Codex Epistolaris.* IX. *Codex Epistolaris Antiquitatum Archiepiscopatus Magdeburgensis.* X. *Anonymi Chronicon Trevirensis.* XI. *Hermanni Abbatis Altaichi inferioris Chronicon Altaichense.* XII. et XIII. *Codex Epistolaris Imperatoris Rudolphi.* Editus hic a Cennio V. Cl. Romae MDCCLX. inter Monumenta Dominationis Pontificiae, sed male, ut erudite docet Vir Illustris, neque ad fidem Codicis. XIV. *Rationarium Austriae et Styriae, ab Helwico Turinga compositum.* XV. *Ottocari de Hornech, Equitis Styri, Chronicon Germanicum rhythmicum, rerum gestorum Imp. Rudolphi I. et Alberti I.* XVI. *Engelberti, Abbatis Admontensis, liber de ortu et fine Romani Imperii, post primam Gasparis Brusichii editionem secundum editus.* XVII. *Eiusdem Engelberti, Abbatis Admontensis, Speculum Virtutum.* XVIII. *Annales Crembsmünstrenses, seu Cremisanienses.* XIX. *Chronicon Crembsmünstrense ab anno 777. usque ad annum 1298.* XX. *Anonymorum quorundam Autorum haecenus ineditae continna-*

- tinuationes Chronici Hermannii Contracti. XXI. *Wichardi de Polheim Continuatio Chronici Hermannii Contracti.* XXII. *Chronicon Austriacum ab A. C. MCIV. usque ad A. MCCLXXXIX.* XXIII. *Chronicon Austriacum Florianense.* XXIV. *Chronicon Austriacum Clauistro-Neoburgense.* XXV. *Anonymi Chronicon Thuringiae.* XXVI. *Chronicon Austriacum Zinthalense.* XXVII. *Chronicon Maurbacense.* XXVIII. *Aureae Bullae Imp. Caroli IV. editio nova.* XXIX. *Anonymi cuiusdam, nationis Babi, Tractatus de expeditione Imperatoria in Italiam recte instituenda, &c.* XXX. *Aureae Bullae Imp. Caroli IV. prima omnium atque authentica versio Germanica.* XXXI. *Anonymorum quorundam Actorum Catalogi antiqui Archiepiscop. Episcop. et Abbatum Germaniae.* XXXII. *Centuriae quatuor variorum selectorum diplomatum hactenus ineditorum.* XXXIII. *Summaria antiqua selectorum veterum Diplomatum miscellaneorum plusquam bis mille.* XXXIV. *Tractatus Commercii inter Regnum Angliae et Haesum Teutonicam.* XXXV. *Monumenta varia antiqua ad Historiam Hamburgersem pertinentia.* XXXVI. *Monumenta varia antiqua ad Historiam Archiepiscopatus et Civitatis Bremensis pertinentia.* XXXVII. *Anonymi cuiusdam Presbyteri Bremensis Continuatio Chronici Saxonum Helmoldi.* XXXVIII. *Aeneas Sylvii Historia Austriaca.* XXXIX. *Concordata de Beneficiis Ecclesiasticis Germaniae inter Papam Nicolaum V. et Imp. Fridericum III.* XL. *Ioannis de Zredna Epistolae Historicae.* XLI. *Nicolai Langmanni de Falkenstein Historia Desponsationis et Coronationis Imp. Friderici III. et Eleonorae eius coniugis.* XLII. *Columbani de Postremulo Descriptio Coronationis Imp. Friderici III.* XLIII. *Goswini Mandosini, Cantoris in Capella Papae Nicolai V. Descriptio Introitus Imp. Friderici III. in Urbem Romam.* XLIV. *Acta publica Rebellionis Austriacorum contra Imp. Fridericum III.* XLV. *Acta publica et Concordata inter Imp. Fridericum III. et Matthiam Corvinum, Regem Hungariae.* XLVI. *Anonymi cuiusdam, constantini auctoris, Descriptio exequiarum*

quarum Imp. Friderici III. XLVII. Bernardi Bergeri, Praefecti Senatus Viennensis, Oratio, in funere Imp. Friderici III. dicta. XLVIII. Diplomata varia haecenus inedita, ad Imper. Friderici III. vitam et res gestas pertinentia. XLIX. Henrici Gundelfingii Historia Austriaca. L. Eiusdem Gundelfingii Narratio de Successione. LI. Alberti Baronis de Bunsleten Historia Austriaca. LII. Joannis Langeri Calendarium Astronomicum fatidicum. LIII. Nicolai Schreitweini Catalogus Archiepiscoporum et Episcoporum Laureacensium et Pataviensium. LIV. Laurentii Hochwardi Catalogus Episcoporum Ratisbonensium. LV. Wolfgangi Lazii Chorographia Austriae. LVI. Eiusdem Wolfgangi Lazii alia varia scripta historica, haecenus inedita. LVII. Anonymi cuiusdam coetanei Autoris Narratio de Diffensione Provincialium Austriae post obitum Maximiliani I. Imp. Viennae orta. LVIII. Imp. Ferdinandi I. fata astrologica, conscripta a Balthasare Sartorio Wratiss-ubiens. LIX. Anonymi cuiusdam Autoris descriptio satyrica Aulae Imp. Maximiliani II. LX. Acta publica Electionis Imp. Maximiliani II. in Regem Poloniae. LXI. Joannis Sambuci liber de Panauthentia, sive Maestate Imperatoris, et quorundam praevudicio, sive Donatione Constantiniana. LXII. Onuphrii Panvini Veronensis de Comitibus et potestate Imperatoris Libri tres. LXIII. Caeremoniale antiquum Coronationis et Consecrationis Imperatorum Romanorum Aquigrani. LXIV. Codex Epistolaris Rudolphi II. Haec sunt opera, ex quibus Lambecius voluerat conficere Hist. Germ. Syntagma. Nos tantum titulos indicavimus, sed neminem poenitebit ea perlegisse, quae ad singula adnotavit Illustris Kollarus. Sequitur deinde Catalogus aliorum librorum, quos Lambecius promiserat, desumptus ex Reimanno, auctus etiam ab illustri Kollaro. Successit Lambecio Nesselius, cuius etiam vitam, sed maxime eam, quam praefectus bibliothecae egit, conscripsit Kollarus. Sed erat Nesselius ist., ut eruditione, ita constantia in laboribus ferendis, Lambecio longe inferior,

ipso illustri Viro iudice, qui etiam candide indicat, ubi Nesselius peccaverit, et, quomodo antecessoris vestigia premendo, plus utilitatis in rem literariam conferre potuisset. Enumerantur deinde opera, et quae edidit Nesselius, et quae edere promisit, intermixtis eruditis sine observationibus. Mortuo Nesselio A. MDCCXCIX. aliquot annis sine praefecto fuit Bibliotheca Caesarea, et per id tempus plures ex illa ablatis Codices Mssos quaeritur Cel. Kollarus. Anno demum MDCCVI. cura bibliothecae imposita est *Joanni Benedicto Gentilotti*, nato non longe ab urbe Tridentina. Eruditione, ut indicat Vir illustris, et laborum assiduitate, Nesselio haud paullo superior Gentilottus, incepit opus Lambecii et Nesselii affectum persequi, inde a libro decimo, conscripsitque XV. Volumina, quae nondum sunt edita, ita tamen, ut assiduitatem Lambecii sit imitatus, vitaverit contra vitia, in quae ille inciderat, levitatis nempe et festinationis. Enarrat, quae in istis operibus contineantur, Vir illustris, lae, et, pro more, eruditissime. Romam profecto Gentilotto A. MDCCXXIII, cura Bibliothecae venit, ad Fium Nicolaum Garellium, et Alexandrum Riccardum; qui duumviri, etsi scriptum de bibliotheca nihil reliquerunt, teste Viro illustri, tamen nihilo minus de ea praeclare sunt meriti. Nam praeterquam quod eorum consiliis in aedificiis bibliothecae novis exstruendis usus est Carolus VI. Imperator, etiam lautissima copius numerus librorum est auctus, ex his bibliothecis, Hohendorffiana, Cardoniana, ipsius Riccardi, et Eugenii Principis. Illatus est praeterea in bibliothecam ingens numerus Codd. Graecorum, ex regno Neapolitano Imperatori dono oblatorum, quorum Catalogus, lingua Italica conscriptus exhibetur p. 766. 899. A morte Garellii Aug. Bibliotheca Praefecto caruit, cuius vice eidem praefuit Nicolaus Forlotti, Custos Primarius, ad annum usque MDCCXLV. quo Gerardus van Swieten ei est praefectus. A quo et illustris Kollarus, ut ipse narrat, commenda-

datus

datus Theresiae Augustae, inter eos adlectus est, qui Bibliothecae curam haberent. Et Spanagelio quidem, alteri Bibliothecae Custodi, mortuo, de cuius doctrina et libris, partem editis, honorifice differit, successit. Absoluta, quam instituerat Vir Illustris, de Forlosiae vita et scriptis, animoque non satis candido, narratione, agit de illustri van Swieten, et quales ei in componenda Bibliotheca Augusta, per Praefectos pessime curata, exstauriendi labores fuerint, exponit, quaeque hoc praefecto, et quam insignia acceperit incrementa.

Secundus Tomus non habet ille quidem, ut prior, supplementa, sunt tamen notae et animadversiones per totum opus dispersae, quibus Lambecii errores, quos subinde commisisse visus est, erudite emendantur, et castigantur modeste, quaeque non aedurate dicta sunt, diligentius finiuntur. Omnia describere hic non vacat, neque est necessum: pauca tamen, quae rei sint argumento, proponemus. Disputat e. c. verbose Lambecius de ratione nominis urbis Vindobonensis, et vult tandem, scriptores Germanos latine scribentes non *Viennam*, sed *Wiennam* adpellasse. Iudicat Vir Illustris, non tantam Lambecium in hac re indaganda debuisse collocare curam, *cum solvenda sit scribendi ratio* (nempe *Wienne*), *aut profecta ab insitia, aut ab Austriacorum Teutonumque, latine loquentium et scribentium, consuetudine*; in quo libenter Viri Illustris sententiae subscribitur. Lambecius enim erat adfectus nostro mori pronuntiandi *vi* per *F*, cum aliae nationes pronuncient per *W*. Ubi p. 10. Lambecius vult confutare, Vianam Plinii esse Wiennam: non inepte admonet Vir Illustris, neque Plinium in recensendis provinciarum oppidis semper fuisse diligentem, neque alios, etiam alioquin diligentes scriptores, imprimis si non dedita opera id agere instituerent; quod firmat exemplo Livii et Ammiani Marcellini. Pag. 27. sq. agit Lambecius de situ oppidi *Astara*, aliorumque sententis reiectis statuit, fuisse nec in *Norico Ripensi*, nec in *Pannonia*, sed in *utriusque vicinia*, i. e. in *Quadorum regione*.

ragione, ad alteriorem sive Germanicam Danubi ripam, idque adfirmatum contendit ex S. Severini vita, quam Eugippius scripsit, ubi reiecta lectione, quam dat editio Velferiana, in vicinis Ripensis et Pannoniarum partibus, &c. praefert lectionem Mlcti Vindobonensis, in vicinis Norici Ripensis et Pannoniarum, parvo &c. Sed malum Criticum egisse docet Vir illustris, disertis his additis verbis, se Lambeciani adfertis gratia ipsam inspexisse Codicem, qui habeat, in vicino, et inde colligit, Alturim oppidum situm fuisse trans Cetium montem, in ultimis Norici Ripensis finibus, Paunoniam superiorem contingentibus. Eadem diligentia inquiritur in Comagenum et Favianam, doceturque, in horum locorum situ definiendo errasse cum aliis Lambecium. Et cum multam in eo consumserit operam Vir iste, ut doceret, Viennam Austriae olim adpellatam fuisse Vindobonam, monet pag. 73. Kollarus, idem iam dudum docuisse Cluverium, et consentire in eo veteres, postremam Pannoniae urbem versus Noricum, Cetium prope montem, fuisse Vindobonam. Non videtur absurdum, totum adscribere locum, in quo Vir Illustris suam de Vindobonensis urbis origine prodit sententiam, his verbis p. 114. Arbitror, Pannonias in Romanorum ad has oras adventu sedes iam fuisse nostrorum Slavorum, quos Germani, cum alias semper, tum etiam nunc, *Windos* et *Wendos* vocant: habitatum deinde ab his fuisse existimo vicum sive oppidum ad ripam torrentis, cui *Viennas* nunc nomen est, adpellatumque Slavico nomine *Wieden*. Subacta ab Romanis Pannonia, ad *Wieden* vicum posita fuisse a milite Romano castra existimo, lingua et consuetudine orbis terrarum victoris populi *Vindobona*, id est *Windo* aut *Wendo* futura bona; quae postea, ob perpetua Legionis cuiuspiam in iis statura, in villam aut oppidum fuerint conversa. Conditarum a Romanis hoc praesens modo urbium, et captandi boni omnino studii exempla, habemus complura: quippe in Bhaetia, ex castris utique Romanis, natum est oppidum

Rheto-

Rhasobona; in Belgica, *Juliobona*; in Gallia, *Augustobona*. Hanc Ptolemaeus Ἀὐγούστουμανα, *Augustomanam* vocat, quae, ut recte observat Cellarius, eadem est cum *Augustobona* Antonini, aut Aethici itinere, a Carocotino portu *Augustobonam*. Quippe, ut idem Cellarius adnotat, utriusque vocabuli idem sensus, idem omen est; quia quod Varro prodit lib. 5. de latina lingua cap. 2. *Bonum* antiqui dicebant *manum*, et aureo quoque seculo prisca vocabula a vulgo, lingua latina utente, fuisse conservata, dubitari nequit. Atque haec eadem causa est, cur in *Notitiae Imperii* vetustissimis membranis, sub ditione Pannoniae primae et Norici Ripensis, pro *Vindobonae* constanter occurrat scriptum *Vindomanae*. Quam etiam ob causam praecula vero aberrant illi, qui hoc ex *Vindobona*, vulgi non recte enunciantis vitio, natum esse arbitrantur, et in exemplaribus *Notitiae Imperii* suis *Vindomona*, *Vindomina*, vel *Vindoniaga* tolerant. Errat quoque Cl. WESSELINGIUS, *Itinerarii* pag. 234. haec scribens: *Vindomanam non improbarerim tot testibus firmatam, arbitratus, quae et Cluverii sententia, in vocis sono fuisse variatum. Sed Augustomana pariter multis testibus firmatur, atque idcirco probari, et Vindomanae lumen adferre potest. Igitur his, quae modo adlata sunt, diligenter expensis, aior Vindomanam vocis sono corruptum non videri, et Vindobonae priscum nomen Romanae potius, quam vel Teutonicae, vel Slavicae originis esse; quod diligentissimum quoque Cellarium fugisse vehementer miror.* Non gravati sumus, observationem hanc, etsi longiorem, inferere, partim quia est testimonio, quam modeste, Vir illustris ab aliis dissentiat, et qua diligentia et cautione in res antiquitate obscuras inquirat; partim ut aliis esset exemplo, ad cuius imitationem similia tractare addiscant. Et talis semper est Kollarus, in suis, quas his Commentariis addidit, calligationibus et observationibus. Quapropter magna ei est habenda gratia ab universo orbe erudito, quod laborem hunc gravif-

gravissimum sibi iniunxit, incepitque dare Lambecianorum Commentariorum eam editionem, in qua et Lambecii peccata candide indicata emendarentur, et quae ille, rerum multitudine obrutus, subinde omisit, commode explerentur. Magna etiam huic editioni accedit a typorum et chartae elegantia, quae priorem longe superat. Optamus autem vehementer postulamusque nomine eruditorum publico, ut Viro illustri telam inceptam pertexere, et reliquos Tomos absolvere placeat: ad quae perficienda Deus illi vitam sine molestiis, valetudinemque, quae par sit tanto oneri ferendo, continuet, precamur.

HISTORIA ET COMMENTATIONES ACADE-
miae Electoralis Scientiarum et elegantiorum literarum
Theodoro - Palatinae, VOLUMEN I.

Manhemii, Typis Academicis, MDCCLXXII.

quaternis.

Tanta per bellorum complurium atrocitatem, quae Palatinatum Rhenanum igne olim et ferro devastaverunt, bonis litteris videbatur illata calamitas, quae summa Principum per multos annos continuata cura vix repararetur; abductis in priinis, sive potius abstractis dilaceratisque Heidelbergensibus thesauris illis, quos sine lacrimis et moerore patria vix cogitet. Magnum est, has tantas litterarum miseriae sistere, magnum, vi eiectas in exilium Musas revocare, eaque inire et exsequi consilia, per quae, superatis difficultatibus, in antiquas illae sedes, laetas olim atque iucundas, vastatas dein funestasque, reduci se patiantur. Quod si aliqua tandem ratione minui levari que potest Palatinatus universaeque Germaniae iustum Bibliothecae Heidelbergensibus

sis, quondam suae, desiderium, summae id iam Serenissimi CAROLI THEODORI ELECTORIS tribuendum erga litteras litteratosque indulgentiae, quae, ut illas firmaret, excollet, auget, hos excitaret, foveret, novam instituit Academiam. Quae quo laetius surgeret, tutiusque habitaret, eadem, qua Princeps Indulgentissimus, sede continetur. Non potest non excelsa veraque magni Principis haec indoles omnibus, qui litteras amant, esse gratissima. Quam, dum factis laudare non possumus, ne verbis minuamus, ipsum decretum, sapientissimi et indulgentissimi animi indicem idoneum, adscribere non dubitamus.

CAROLVS THEODORVS, *Dei gratia Comes Palatinus Rhemi &c. &c. praesentibus atque futuris litteras has inspicitur, salutem. Cum felicitatem Principatum et splendorem nulla re magis, quam artium liberalium et scientiarum cultura promoveri, pristinumque eorum florem in Palatinatu nostro ad Rhenum, funestis et frequentibus bellis magno cum rei publicae detrimento, a seculo superiore interruptum esse constet; pace Germaniae totique Europae nuper restituta, nihil nobis antiquius fuit, quam ut litterae, ab exilio suo in terras nostras revocandae, nitore suo restituerentur antiquo; postquam a multis iam annis librorum, numorum veterum, et naturalium rerum thesauros insignes, in palatio nostro colligimus, unde multiplex viris arduis examinandi, differendi, scribendique oriretur materia.*

Re itaque cum peritis, fidelibus nobis ac prudentibus viris, mature deliberata, praeter antiquissimam nostram Universitatem Heidelbergensem, non tam proferendis solidioris doctrinae finibus, quam formandis studiosae iuventutis ingenii consecratam, diplomate hoc nostro solenni novum doctorum virorum collegium, scientiarum nempe et elegantiorum litterarum academiam, ad leges a nobis approbatas atque sancitas, in palatio nostro Electorali Manheimi instituumus, stabiliimus, stipendii et privilegii liberaliter munimus, bibliothecam nostram, antiquarium, numophylacium,

chartulario, pinacothecas, omnisque historiae apparatus, eidem academiæ sperientes, ut praefatus et auspiciis nostris universam praesertim Palatinatus omnis aevi historiam, Principum in eo regnantium origines, progressus, et fata, quin etiam varia liberalis naturae per provincias nostras dona, ad omnem posteritatis memoriam scrutari, eruere, illustrare, perscribere, et cum orbe literato communicare queat.

Ad plenam voluntatis nostrae fidem, et auctoritatem perpetuam, literas has nostras propria manu signavimus, eique sigillum nostrum Electorale appendi iussimus. Datum Manheimi die decima quinta mensis Octobris anni MDCCCLXIII.

Cum Electorale hoc diploma, legum, quae novae academiæ latae sunt, facit mentionem, illiusque inde cognosci possit natura et ratio, quae sint hae leges, cognoscere non fuerit iniucundum.

ACADEMIA Electoralis Theodoro-Palatina, de rerum gestarum atque naturalium, Palatinatus praecipue, domusque in eo regnantis, historia, artibusque eo spectantibus, sollicita; in omnibus veritas suprema lex esto.

Academici universi doctrina, studiis, moribus suis commendabiles, et a partium studio alieni sunt. Quae privatim tractantur, ne propalantur.

In duas illi classes, historicam et physicam, divisi sunt. Altera alteram in rebus ad alterutram solam spectantibus ne turbato.

Legum ac dignitatum custodes, Praefes atque Director, dein Secretarius actorum perpetuus, et quaestor aerarii, sunt. Secretario vicarius adiungitur. Praeter hos numerus academicorum ne denarium excedat.

Novi Socii electio penes academiæ, confirmatio penes Principem esto. Secularis, vel ecclesiastico-secularis, non alius eligitor.

Praefes

Praefes et director a laboribus consuets immunes, reliqui academici in legendis audiendisq; commentationibus assidui sunt. Quicquid scripserint egerintve, placido sociorum examini et iudicio, repetita lectione subiiciunt. Digna et suo et academiae nomine singuli commentantur.

Praesentium in conventibus praemium numus argenteus, in usum hunc cusus, esto.

Lingua in scribendis commentariis ac dissertationibus princeps Latina, Germanica et Gallica subsidiariae sunt.

In rebus, quae vel ab universo conventu, vel a singulis classibus decidi possunt ac debent, plurium suffragiorum habet ratio. Sententiae scripta aut viva voce, prout aptius visum fuerit, explorantur. Praefes eas rogato pronuntiatoque; Secretarius actis inscribit.

Academiae apud exteros, horumque apud academiam, interpretes Secretarius esto. Commentarios, et quicquid academia probaverit iusseritque, idem in lucem publicam edito. Tabulas, privilegia, literas, dissertationes praelectas, et sigillum servato. Academicorum fati functorum elogio scribit.

Conventus aestivi in bibliotheca Electorali, hiemales in vicino conclavi, singulis diebus: Jovis ab hora tertia pomeridiana ad quintam habentur. Bis quotannis feriae sex hebdomadam sunt, vernaes et autumnales.

Primus post utraque ferias conventus, publicus atque solennis esto. In vernali sociorum defunctorum elogio leguntur. In autumnali praemium numismatis aurei quinquaginta Ducatorum, meliori, quae aliunde ad propositam quaestionem academicam missa fuerit, commentationi rite examinatae, tribuitur; novumque, alternis classium vicibus, problema in annum sequentem publicatur.

Certantes de praemio ante Calendas Quintas, opuscula sua Secretario reddi curant. Nomen in scheda obsignata adi-
Ggg 2
ciunt.

ciunto. Si nullus palmam meruisse videbitur, praemium in sequentem annum servator. Academici iudices praemii non participes sunt.

Proximo inde conventu privato acceptorum et expensarum rationes annuas quaesitor reddito.

Additae sunt deinceps leges hae:

Promovendis academiae honoribus et incrementis, socii quidam, tum honorarii, tum extraordinarii, adijciuntur.

Honorarii vel generis sui, vel munerum, quibus funguntur, splendore, vel nominis in rep. literaria amplitudine, suoque in musas Palatinas favore conspicui; extraordinarii, ad musas hanc manu et opera sua amice iuvandas praeconi atque idonei sunt. Neutris conventus academicos adire fas est, nisi per collegii indulgentiam singularem.

In conventibus academicis, publicis atque privatis, sedendi ordo servator ex tempore, quo quisque socius cuiusvis classis, ad praesidium directorumve non pertinens, electus fuerit, nec alius cuiuscunque dignitatis praerogativa hac in re ulla habet ratio.

His legibus nititur sapientissimi Principis ad promovendas literas utilissimum institutum.

Indicabimus iam ea, quae in primo Actorum huius academiae Tomo continentur.

I.

Historia academiae.

Auspicia et fata collegii ab an. MDCCCLXIII. *Latine* pag. 1.

Itineraria literaria duo, *Latine*, pag. 19.

10.

Io. Dan. Reiffenii commentatio victrix, de origine comitum Palatinae sub Romani Imp. eiusque indole sub Merovingis et Carolingis, Franciae regibus, usque ad divisionem regni &c. *Latine*, pag. 76

Io. Henrici de Jussi dissertatio victrix, de faciliore minusque sumptuosa methodo, ex minera cuprifera aes vel cuprum purum eliciendi, *Germanice*, pag. 113

II.

Commentationum academicarum

pars prior, historica.

Cornelii Valerii a Vouck Sylloge observationum criticarum et etymologicarum, *Latine*, pag. 151.

Io. Danielis Schoepflini, de ara votiva Ladenburgensi, Imperatoribus et Caesaribus Rom. a Moguntiacensi civitate Seculo III. exeunte dicata, *Latine*, pag. 183.

Andree Lameii ad lapides quosdam Romanos, inventos ad Neccarum, *Latine*, pag. 193.

Eiusd. descriptio pagi Lobodunensis ex chartis Sec. VIII. et IX. *Latine*, pag. 215

Eiusd. descriptio pagi Wormatiensis, *Latine*, pag. 243.

Io. Dan. Schoepflini de caesareo Ingelheimensi palatio, *Latine*, pag. 300.

Christophori Jac. Kremeri de extinctis antiquioris et mediae aetatis Loewensteinii Comitibus, *Germanice*, pag. 322.

Eiusd. incunabula Universitatis Heidelbergensis, *Germanice*, pag. 373.

III.

*Commentationum academicarum
pars altera, physica.*

10. *Danielis Fladji* de varia Palatinatus Rheni fertilitate, eiusque causis, *Germanice*, pag. 429.
Cosini Colinii descriptio urbis Manhemii physico-oeconomica, *Gallice*, pag. 440.
Friderici Cosm. Medici de incorruptis in aqua cadaveribus, *Germanice*, pag. 469.
Eiusd. *Colinii* descriptio cervi Africani ex promontorio bonae spei, *Gallice*, pag. 487.
Eiusd. *Medici* descriptio cyani botanica, *Germanice* p. 491.
Eiusd. *Colinii* descriptio minerarum Mercurii Palatinatus Rheni, *Gallice*, pag. 505.

Nomina haec virorum, et fama et eruditione celeberrima, nihil non sperare iubent, ea cura, diligentia, atque elegantia elaborata esse expolitaque omnia, quae maxima esse possit. De quibus ita, certi sumus, omnes sibi sunt persuasuri, ut, quid egerint, indicasse, laus eorum et gloria summa sit futura. Iucundissimum quidem nobis foret, si ea esset loci temporisque ratio, quae singularum dissertationum, quas hicce Tomus continet, accuratam dare enarrationem pateretur: sed cum sit ea abstinendum, unam alteramve paullo diligentius excussisse suffecerit.

Feriis primi, a. 1764. susceptum est iter litterarium, quo in civitate Vormatiensi repertae quatuor antiquae inscriptiones, omiffae in Gruteri, Reinesii, Sponii, et Mura-torii thesauris, editae quidem a Schannato, et iam ante ab Anonymo, sed ab utroque, ut e nova hac editione apparet, vitiofe. Ad portam S. Martini sunt quatuor saxa, quae literas Romanas cum imaginibus habent.

Primus

Primum habet equitem, irruentem in hostes Germanos, cum inscriptione, cuius quidem hinc inde litterae quaedam sunt detritae, ex quarum tamen vestigiis haec verissime, ut monet Cl. editor, efficiuntur:

Q. CARMINIO IN
GENVO EQVITI ALA
HISPANORVM . . . . .
STIP. XXV. SIGNIFERO
SACER IVLIVS H. E. T.

Quae verba sic explicantur: *Quintus Carminius Ingenius eques alae Hispanorum et signifer, eamque dicitur sinistra signi figuram, quae alibi non inveniatur, tenere, meruisseque stipendia XXV. monumentumque posuisse SACER IVLIVS Heres Ex Testamento.* Inscriptionem hanc sequioris esse aetatis inde colligitur, quod gentilium nomen IVLIVS cognomini SACER postpositum est.

Altera Inscriptio ita habet:

LICINVS CLOSSI
F. HELVETIVS ANN.
XLVII. EQVES ALA
HISP. STIP. XXVI. H.
TIB. IVL. CAPITO H.

Licinius Clossii filius Helvetius annorum quadraginta et septem, eques alae Hispanorum, stipendiorum viginti et sex, hic situs est. Tiberius Julius Capito Heres posuit.

Tertia

Tertia in lapide equitis epigrapha est haec:

ARGIOTALVS
SMERTVLITANI
F. NAMNIS EQV.
ALA INDIANA
STIP. X. ANNO
XXX. H. S. E.
EREDES POSVE
RVNT.

Argiotalus, Smertulitani filius, et Namnis, indicant Gallum oriundum ex Namnetibus, s. Nannetibus (Nantes).

Quarta est peditis auxiliaris sepulchralis:

VEIAGENVS
SIGI. F. MIL
ES EX COH
ORTE RAETO
AN. XLVI. STIP.
. . . . .
. . . . .

Cum vero inscriptio paene omnis iam sit detrata, facile intelligitur, antiquiores, qui eam iam dederunt, plura quam quae nunc extant invenisse. Addit enim Anonymus Vormatiensis,

XXIV. NATVS M
ON ET
H. S. E.

et hoc posterior Schannatus etiam pauciora:

VMVSM.

Permagnus

Permagnus etiam circa Moguntiam inscriptionum antiquarum numerus repertus est; quae, cum lapides plerique in archivum lapidare Palatinum sint adducti, Tomo horum Actorum alteri servantur.

Neque erit iis, qui historiam medii aevi, paullo quam vulgo fieri consuevit diligentias, cognoscunt, ingratum, ex tabulario oppidano, *Odernhemi*, edita esse XXV. Imperatorum aliorumque Principum Seculi XII, XIII et XIV. diplomata.

Cl. Reiffessenii dissertatio, de origine Comit. Palat. non alia ratione magis commendatur, quam quod a Collegio eruditissimorum hominum *Vidrix* pronuntiata est. Et profecto nihil Viri istius diligentiam fugit, quod ex ultima antiquitate, ad eius usum firmandum, illustrandum, declarandumque, et quomodo a primis quasi incunabulis ad hoc incrementum magnitudinemque ascenderit, docendum facere videatur.

Ex Sylloge iam Observationum Cel. Vonckii, quibus loca quaedam e Plinii Panegyrico, e Columella, Curtio, et Vegetio, ita tractat, ut lectioni partim, partim sensui subventum velit, pauca delibemus. In Paneg. c. 14. in his: *et necdum imperator, necdum Dei filius eras. Germaniamque cum plurimae gentes — — muniunt dirimuntque, per hoc omne spatium cum legiones duceres &c.* emendat, et legit *per Germaniam quoque* (quam cum — muniunt, dirimuntque,) per hoc omne &c. Ita suam emendationem firmat: *per* in antiquis scribi *p*, atque deinde putat *per* a simili Syllaba *ger* esse absorptum, et ex compendioso quoque factum *que*.

Columellae libro decimo, de *cultura hortorum* vers. 23. sic legitur:

Ne gravis haustus tendentibus illa vellat:

Locus a multis iam tentatus est, Noster restituit lectionem quam in ora antiquae editionis (quae forte est Gryphiana, quae
H h fuit

fuit quondam Cl. Oudendorpi, in cuius margine sic notatum, ipsi vidimus, quod addimus confirmandae emendationi, ut variam lectionem invenit, *labor*, unde felici sane emendatione refingit:

Ne labor austerus tendentibus illa vellat.

Ut primo *vò austerus* adscripta sit glossa, *gravis*, quod deinde in textum receptum eiecerit *vò labor*, et pro *austerus*, *hausterus*, dederit *hausturis*. A simili orto ex glossa vitio non minus feliciter videtur liberatus insignis ille locus *Capitol.* in *Maximin.* c. 13. ubi sunt *Scythica vehicula*. Salmasius vere ineptit in hoc loco explicando, dum suum *fecit*, quod in Palat. cod. est, obtrudere vult et explicare. Reiecta sunt haec idoneis rationibus in novae, quae hoc ipso anno (1774.) Lipsiae prodit, editionis indice, sed emendare non est aulus editor. Cel. Vonck ex *fecit* facit *cifis*, pro quo, ut glosserna vocis rarioris, adscriptum sit *vehiculis*, et illud *cifis* mutatum in *fecit*.

Non aequè felix videtur loci Curtiani explicatio lib. III. c. 2. *Erat Dario mite ac tractabile ingenium, nisi suam naturam plerumque fortuna corrumpere.* Pro *suam* vult *summam*, quod, pace viri Cel. dictum sit, nobis et ipsum non videtur idoneum. Scimus quidem, *ingenium* dici *summar*, nec tamen eodem modo *natura summa*. Neque loca, quae adducuntur, sunt huic nostro similia, etiamsi in illis *summam* facile concedamus mutatum in *suam*. Sed aliud est *summum crimen*, *summum dedecus*, aliud *summa natura*. Explicat quidem *summas naturae dotes*, sed tamen est hoc durius. Quid si legamus *nisi sam*? *vò su* ortum forte ex praecedente *si*.

Feliciores medicina ad Vegetū I. c. 5. vulgatur: *necdum enim civilis pars florentiorem adduxerat iuventutem*, cum Scriverio et Stewechio, membranis monentibus, legit *abduxerat*, et ex coniectura *civilis mors*: quod unice verum.

Sufficiat

Sufficiat haec indicasse ex specimine Cel. Vonckii, in quo etiam, qui etymologiae antiquae Germanicae student, habent quo delectentur.

Sequitur Cel. Schoepflini disquisitio de ARA VOTIVA *Ladenburgensi, imperatoribus et caesaribus Romanis a Moguntiacensi civitate Seculo III. dicata.*

Exhibemus inscriptionem, ut a Schoepflino V. cel. ubi erat detrita, suppleta est :

IN H. D. D. IOVI ET
 IVNONI REGINAE
 MINERVAE NVMINI (vel DIIS DEAE)
 RVSQVE IMPERII PRO
 SALVTE ET IN COLVMITATE
 DD NOSTRORVM DIOCLETIANI ET
 MAXIMIANI FELICISSIMORVM
 AVGVSTORVM CONSTANTII
 ET MAXIMIANI CAESARVM
 CIVITAS MOGVNTIACENSIVM
 AVRELIO ET ANNIBALIANO COSS.

Fuit haec ara ad Nicrum quondam posita, et inscriptio ab aliis iam, sed vitiose edita, omisis inprimis consulis. Literae minusculae additae sunt a Cel. Schoepflino, qui etiam ex ultimis latinis quae paene prorsus sunt detritae, OSIA L. coniicit intelligendum praesidem superioris Germaniae *Tyffanium*.

Illatum iam marmor Thefauro Palatino, principem locum, ipso Schoepflino iudice, obtinet.

Est ara quadrilatera, Heidelbergae olim, nunc Manheimii conspicienda, cum inscriptione. quam, ut in reliquis lateribus figuras, Vulcanum, Victoriam, et Fortunam indicantes, erudite illustrat Cel. Lameius.

Inscriptio est haec:

IOVI OPTIMO MAXIMO

IULIVS SECVN

DVS ET IVLIVS

IANVARIVS

FRATRES

VOTVM SOLVUNT LVBENTES LAETI MERITO.

Pro *Ianvarijs* Barthius dedit *Ianiakur*, linea ultima *ro* V. S. omisit, et L in F mutavit. *Vulcanus* malleum aut clavum dextra, sinistra forcipem tenet. *Incus* est ad pedes. In capite integumentum est quiddam, ad quod V. Cl. bene monet, errare eos, qui credant, semper Vulcanum nudo esse capite. *Victoria* est alata, feminuda, globo altero pede infistit, et clypeos inscribit. *Fortuna* est stolata, et sinistra tenet gubernaculum inversum.

Reperta itidem ad Heidelbergam ara Mercurii cum inscriptione, a nemine, ut monet Cel. Lameius, recte edita, itemque monumentum Dei Visucii. Nisi tabulis aeneis opus esset ad exprimendos characteres, libenter has inscriptiones exhibuissemus, oportet igitur, cum diligentissimo Cel. Lameii commentario talium rerum studiosis cognoscendas relinqueremus. Sed ne nimis multi esse videamur, a pluribus est abstinendum, indicasse contenti, quae, ex consilio et instituto sapientissimi Principis, ad omne litteraturae genus redundatura sit utilitas. Haec ut propria sit, atque perpetua, vere et ex animo precamur.

MEMOIRE SUR LES MOTENS DE RENDRE

*les études de Droit plus utiles. Par feu M. LORT,**Docteur en Droit.*

à Paris, chez Saugrain le jeune 1768. p. 179. in 12.

Quum *Lorius*, Iureconsultus celeberrimus, nuper vero mortuus, studium iurisprudentiae academicum in plerisque academiis Francogallicis valde neglectum videret, hortarenturque eum amici, ut magistratus nonnulli, ut animum ad emendandum vitium illud academicum applicaret; factum est, ut hoc opus conficeret, viamque emendandi aperiret. Studiosis igitur iurisprudentiae de hoc opere indicium, quamquam ad academias tantum Francogallicas pertinet, non erit molestum, quorum interest scire, quo modo disciplina aliqua in exteris quoque regionibus tractetur elaboreturque. Quae re facile cognosci potest, nunc quidem Francogalliam nullos Cuiacios, Balduinos, Hotomannos, Alferreras, Cirones, Fabrottos, eiusdemque generis alios, de iure et civili et canonico bene meritos, posse in scenam producere. Nunc ad rem. Vicia primum et abusus auctor vivis depinxit coloribus et libere, quibus studium iuridicum in plerisque academiis dehonestetur, a pag. 1 — 28. deinde proponit ea, quibus vicia illa aut tolli, aut minui possunt, a pag. 28 — 172. in utroque autem bene distinxit Parisiensem a ceteris litterarum Universitatibus. Ex hoc autem uno omnes deducit abusus, quod Facultates iuridicae gradus vendant academicos, et personis quoque, quibus nunquam in mentem venerit dare se litteris, tribuant. Si quis enim dignitatem Baccalarei aut Licentiatum velit consequi, ei sufficere profiteri se candidatum, et praeter Summam, statuta, pro unoquoque gradu destinata, honorarium quoddam pro doctoribus, a quibus instituendus erat, superaddere. Legaliter debet is, qui honorem appetit academicum, certum quod-

dam tempus versatus esse in litteris. Ut satisfaciant huic constitutioni, ficta in album referuntur nomina, quo credunt se succurrere iuriiurando. Durante hoc tempore, candidatis quoque academia discedere non licet, sub poena nullitatis gradus accepti. Vix autem tres aut quatuor dies eo, quo gradum acad. accipiunt, loco commorantur, et Professores publice dicunt, iusiurandum advocati has omnes tegere nullitates. — Docentes, qui tenentur quotidie, exceptis festis Venerisque diebus, lectiones habere, multis in locis ter tantum hebdomade praelegunt, in nonnullis etiam se liberant hoc onere, causam interferentes, nullos habere se auditores. — Facultates quaedam nullum instituunt examen; aliae candidato pro se alium sistere concedunt; et si forte instituitur examen, quaestiones ex Institutionibus tantum proponunt, Pandectas atque Ius canonicum praetereunt silentio. Theses quidem editae ad disceptandum proponuntur, sed vix in cathedram defensor ascendit, iam omnis disputatio finita est; aut opposcentes ea, quae contra theses dici possunt, antea candidatis communicant, pecunia precibusque adducti, quod appellant ius communicationis, (droit de communication). Constitutione regia, candidatus ab ea facultate iuridica, cuius doctores non est secutus, gradus consequi nequit, nisi ab ea, a qua testimonium, decani et syndici manibus subscriptum, adfert fide dignum, se non solum tempus quoddam certum trivisse in studiis, sed neque, si iam sit examinatus, tulisse repulsam. Quum autem pleraeque Facultates provinciales solo inscriptionis contentae sint testimonio, indignissimi tamen candidati, a Parisiensi Facultate repulsi, ad summum iurisprudentiae gradum perveniunt, ut possint operam dare foro. Sancte quidem auctor confirmat, academiam fere unicam esse in omni Gallia Parisiensem, in quam haec opprobria non cadant, ab omnibus tamen eam non liberat vitis pag. 18. sequ. quo imprimis refert consuetudinem, a sexaginta circiter annis inveteratam inter studiosos, professorum dictata ab aliis describi curare, cum tenean-

teneantur ea producere, si testimonium nancisci cupiant. Scriptionis intermissio propriae auditores reddit segnes, qui aut lectiones non ordine, frequentant, aut, ubi ad manus non sunt dictata, interpretationes doctorum non intelligunt: et cum dictata saepe vitiose descripta sint, ea accurate cognoscere non possunt, si quando illis uti necessum fuerit. — Constitutionem, qua autem, ne qui philosophiae dant operam, simul iuris praelectiones audiant, non amplius colunt et observant. Ut statuta, quae postulant, professorum testimonia insuper a quatuor studiosis, qui una audire lectiones, oportere subscribi, pareant, plerumque opera librarium utuntur, qui non erubescunt quatuor manus subscribere imitatas. — Auctor dein incipit de horum vitiorum emendatione loqui. Monet igitur iure, emendationem esse oportere generalem et universalem, et optimum medium semel susceptae emendationis conservandae constitutionem vitatorum quorundam esse putat pag. 23. Emendatio autem ipsa partim ad methodum *discendi*, partim ad promotiones pertinet. Ratione prioris, methodum a Facultate iuridica Parisiensi receptam supponit, eamque passim emendare studet, pag. 39. Tres enim annos durat cursus academicus: intra hoc tempus studioso quatuor libri Institutionum Iustiniani, systema totius iuris canonici, ordine decretalium, pars Pandectarum, quaedam materiae veteris disciplinae ecclesiasticae ex Gratiani decreto, denique delineatio iuris Francogallici, exponuntur. Unaquaeque lectio durat sesqui horam, praeter eas, quae de iure Francogallico habentur, et una absoluntur hora; dimidiam lectionis partem ad excipiendum adhibet professor, dein interpretatur dictata: semel aut bis hebdomade suas breviter repetere solet praelectiones. Suadet auctor, collegia sic distribuere, ut primo anno duo, unum in Institutiones Iustinianas, alterum in ius canonicum, systemate bono audiant. His auditis examen instituendum, ad honores Baccalauri

con-

consequendos. Altero anno pars aliqua Pandectarum, partes quoque nonnullae ex corpore iuris canonici, vel ex decretalibus, vel decreto, audienda. Tertium vero annum manet iuris Francogallici institutio, et praeterea studioso pro lubitu lectionem aliquam, aut in Pandectas, aut ius canonicum cum hac coniungere licet. Ceterum auctor pag. 156. &c. rigorosa atque repetita ut examina instituantur, et quaestionibus ac disputationibus, adolescentium ingenia ut acuantur et explorentur, postulat atque urget, si honores decernendi sint academici. — Omnia tamen haec Gallorum moribus sunt accommodata.

NOVA ACTA ERUDITORUM

publicata Lipsiae

Calendis Octobris Anno MDCCLXXII.

*PINDARI CARMINA CUM LECTI-
onum varietate. Curavit CHRIST. GOTTL-
LOB HEYNE.*

Goettingae, apud Io. Christ. Dietrich. 1773. 1 Alph.
1 plag. 8. mai.

Dudum est, cum minorem Pindari editionem optavimus, instructam his adiumentis, unde quilibet ipse de lectione iudicare posset. Multum quidem praestiterat Erasmus Schmidius sed post eum alii alius fuerant praefidiis usi, quorum veluti summam editione aliqua comprehensam tenere optabile erat. Fecit nos huius voti compotes Cel. Heynius, cui, praeter diligentiam, doctrinam, et in hoc genere exercitationem multam, ad manus fuerunt e bibliotheca Goettingensi editiones omnes, quae quidem criticum haberent usum. In qua re quo modo versatus sit, videamus.

Diudicavit in praefatione editiones omnes textusque Pindari historiam hanc confecit. Aldina nimirum, quae prima fuit, ab editoribus reliquis fere neglecta est, secutis potissimum Romanam Callergi: nec male; cum Romana esset

esset e melioribus libris ducta, Aldinaeque lectiones saepe numero aperte vitiosae. Cratander ergo, Brubachius, Morellus, Stephanus, imitati sunt Calliergum, paucis mutatis, Stephanianae rursus invicem ita dissident, ut prima optima sit, ceterae inde ab a. 1566. paulo vitiosiores: quod Cl. Heynius saepe vel inscitiae, vel audaciae eius, qui operis praefuit, tribuendum autumat, et cum alibi, tum ad Olymp. VI, 152, demonstravit. Commeliniana tamen, et Plantina priorem Stephanicam expressere. Erasmus Schmidius Cratandrum secutus est, et primus post Aldum atque Calliergum operae pretium fecit, cum tres Palatinos codices, et Augustani particulam adhibuerit. Ab hoc Cl. Heynius multa egregie constituta censet, eique saepe in ipsa lectionum recensione instam laudem tribuit. Ex Schmidiana fluxit Oxoniensis, sed inconstanti imitatione: eadem trium Bodleianorum codicum lectiones adiecit, quibus Cel. Heynius non multum tribuit, etiam eorum varietatem diligenter enotavit.

Harum ergo editionum omnium varietas, una cum iis, quae Schmidius e Palatinis, Oxonienses e Bodleianis libris collegerant, in hanc Heynianam editionem relata est summa cum cura. Ab initio praefertim Editor hanc sibi legem dixerat, ne quid omitteretur; sed cum in Olympicis carminibus, si coepta semel ratione pergeret, bene multa, et alia super alia vitia enotanda esse intellexisset, deflexit paulisper ab hac lege, et indubitatos errores, in primis ab neglectu dialecti, non indicavit; usque dum in Pythiis, Isthmiis et Nemeis sensit, ad illam severiorem diligentiam redeundum esse, quoniam haec carmina a ceteris editoribus non eodem studio, quo Olympica, tractata fuerant. Praeterea facta est mentio lectionum, quae in anonymi libro de dialectis, quem Koenius nuper praeclare ornavit, existant; coniecturarum item, maxime Cornelii a Pauw, aliorumque. Facile ergo est lectoribus, hanc materiam digerere,

rere, et originem atque pretium singularum lectionum diiudicare.

Neque vero Cel. Editor materiam hanc intactam reliquit; sed saepe numero suam de lectione sententiam dixit, ac per hanc occasionem multa loca breviter interpretatus est, fecitque interdum plus, quam se facturum pollicitus erat. Sed ut variarum lectionum coniecturarum exempla proponere ab hoc loco alienum est, ita de altero genere observationum criticarum, et exegeticarum paulo plura dicemus.

Omnino eum locum aliquem interpretatus est, redegit eum ad similitudinem sermonis communis, quo facta facillime intelligitur, et quid dixerit poeta, et quid carmen ab oratione soluta distet: debetque hoc in Pindaro praesertim et tragicis poetis fieri, quos ipsa hac cum sermone communi dissimilitudine agnosci constat.

Olymp. II, 39. defenditur, *εὐθενοὶ κῆραι*, quoniam, ut alibi reginae, heroinae, deae *χευτοθενοὶ* dicuntur, ita hic *εὐθενοὶ* adpellantur. Frustra ergo aliquis *εὐθενοὶ* correxerat, quod iam Schmidius docuerat ferri non posse. Ibid. v. 66 e tribus Bodleianis *τῶνδε* praefert vulgato *τῶνδε*, et sententiam totius loci sic descripsit: *Fortuna, quae faustam hanc conditionem (a maioribus transmissam) retinet, inter opes, divino munere datas, alias etiam calamitatem adfert.* Non vult, *τῶνδε* ad Cadmi stirpem (v. 64.) referri: nam illum locum, et *ἀνθρώκας*, omnino de toto genere humano intelligit; id quod Pindaricae consuetudini, a re praesenti libenter ad univérse dicta transeundi, magis consentaneum videtur. Ibid. v. 153. *πᾶσι* pro *πᾶν* scribendum esse monet, cum metrum brevem syllabam postulet.

In inscriptione Olymp. III. totum illud, quod de Theoxeniis dicitur, Scholiaetae commentum putat, nisi quis niti putet v. 71. et 72. Ibid. v. 28. probat Pauvianam

coniecturam, *πίσις*, e dorica dialecto, aliisque locis de hac participii forma idem fere monuit. Sed locum a versu inde undetrigesimo laborare vitio putat. Nam *ὄγε* aptius foret *ὄδὲ*, et pro hoc ipso *ὄγε* est in uno codice *λόγω*, quae videtur interpretatio verbi *πίσις*, v. 28. (Sed quod Cl. Editor Scholiasten quoque putat illud *λόγω* in libro suo habuisse, id nobis quidem secus videtur: ille enim cum *πίσις* interpretari vellet, *πίθων* *λόγω* scripsit, unde non sequitur, eum hoc *λόγω* in libro suo legisse.) Rursus pro *ἄλτε*, in cuius forma demonstranda iam veteres haeserunt, cum Koenio *ἄλτε* legi posse suspicatur, sed ut *ἄλτε* sit *ἄλσει*: quae quidem nimis nobis coniectura videtur. Secundum haec pronunciat, libros expectandos esse: ceterum si quis liberior esse velit, locum ita fortasse legi posse: *Δῆμον Ἰπερβορέων Πίσις, Ἀπολλωνος Θεράποντα, Λόγω, Πισα Φρονέων, Διὸς ἄλτε* (i. e. *ἄλσει*) *πανδύου ἀμφισχυόν* (ne desit aliquid metro, sublato *ἄλσει*, quod tollendum est, si *ἄλτε* est *ἄλσει*) *Φύσμα* — — — *ἄστῆς* sc. *ἑνεκς*. Sed nemini haec obrudit, ut omnino multa cum modestia in omnibus versatur.

Ol. IV. extrema, indignum poeta censet, si Pflaumis canus pugnasse dicatur. Ita ergo locum accipit: *Me verum de Pflaumide dixisse, res ipsa declarabit, ut Clymeni filium, et si robore iuvenili carentem, eventus probavit vegetum.* Nobis videtur et hoc univérse dictum: non semper iuvenilem actatē spectandam videri; nam et iuvenes interdum debiles et seniles esse.

Signum χ , quod Ol. VI, 24. in marginae Aldinae et Brubachianae positum est, huc refert, grammaticos notare voluisse, *πρῶν τελεθῆτων* pro *π. τελεθειῶν* accipiendum esse, Ibid. v. 106. *μεταλλῶν* simpliciter interpretatur, *compellere*, et v. 141. *δοξῶν ἀνόωνς*, quae habet vim cotis, quae acuit: ut sensus loci omnino sit, *oberrat linguae narratio, a maiori- bus accepta*, (huc ergo *δοξῶν* refert) *acuens et stimulans me,*
ut

ut eius mentionem faciam: quas mihi, sic suis praestit, inter
suaves tibias modos (πνοαί) se in animum infundis (προσέτερι);
sive, quae me allicit, ut plura canam (προσείλαι): dubia enim
est haec lectio.

Ol. VII, 33. ubi εὐρυχόρη et εὐρυχόρησι variant, monet,
χορὸν etiam esse locum in quo choreae ducuntur; id quod
fane verum est: inde ergo concludit, εὐρυχόρος de loco dici
elegantius, quam εὐρυχώρος, etsi eadem sit utrobique signifi-
catio. Idem teneri vult in Homer. Il. β. 498. Sed an
χορὸς omnino de omni loco dici posset, id fortasse restabat
docendum. Paulo post v. 35. ἔμβολον de Peraea, Rhodo
obiecta, et cunei formam referente, accipit, donec de loco
et re aliunde constabit: quae enim in Scholiis dicantur, ea
non idonea auctoritate videri niti.

Ol. IX, 79. sqq. obscuriorem locum hac distinctione
illustrat: Κείνων (e Deucalione et Pyrrha et amicis Jovis,) *ἴσσαν*
χαλκ. ὑμέτεροι πρόγονοι ἀρχαῖον, ἰάπειτονίδος φύλας κέρει,
(ex Japeti stirpe,) κέρει τε φερέταιω (sic legi vult) Κροειδῶν:
ita φερέταιω, genitivo casu, cum κείνων cohaerebit, ut in pa-
renthesi sensus expressus est.

Ol. XI, 4. sqq. ita explicat: *Sin quis aerumnoso certamine
victoriam consecutus fuerit, proveniunt ipsi dulces hymni,
laudum apud posteros secunda semina (intelligitur eis), et iis
ipsi venit situm pignus magnis virtutibus. In primis autem
Olympicis victoribus talia carmina a sequentibus sciungitur, qui-
buscum e vulgari ratione cohaeret.*

Pyth. I, 44. non est in eo argutandum, quod Aetna
noctu saxa eructare dicitur: poetam putat non nude illud
ponere voluisse, noctu flammam volui, ideoque commutata
dicendi ratione usum esse.

Pyth. II, 125. sqq. ita vertuntur: *Mittitur tibi cor meum hoc trans mare* (Thebis Syracusas), *mercis Phoenicias mare* (addit, ut poeta, *Phoenicias*). *Carmen autem hoc* (Κασόγειος est haec ipsa ode Pindarica), *munus lyrae, septem chordis Aëolus sonantis, aspice benevole occurrens* (excipe benigne).

Nem. I, 34 hoc modo explicat: *Vir probus id consequitur, ut obtricatorum calumnias restinguat, vel beneficit, vel virtutibus: tamquam aqua obfusa fumum opprimit.* Ita legendum est *εελός γ'*, pro *εελός*.

De metro Pindarico ad Nem. III, 27. ita statuit, Pindarum, qui illa pedum metrorumque nomina non cognita habuerit, ab initio carminis veluti schema, ad temporis mensuram et aurium iudicium exactum, animo concepisse, idque in reliquo carminis decursu conservasse: se tamen de hac coniectura cum quopiam contendere nolle. Quorsum pertinere videntur, quae p. VIII praefationis indicata sunt, in codicibus carmina esse una serie scripta, versusumque divisiones receptiores. Tamen Cal Editor in coniecturis examinandis et constituendis, normam hanc non neglexit. Nobis quidem, si hac opinione uti licet, in toto hoc genere nihil certi, quod hodie quidem cognoscatur, relinqui videtur.

Saepius per occasionem inscriptionum, quas grammatici singulis odis praefixerunt, vel de poetae ipsius vita, vel de hieronicis ludis, erroribusque grammaticorum in hoc genere, dictum est.

De scholiis p. XIII. praefationis admonetur, esse farraginem observationum, in margine a grammaticis notarum, varie interpolatarum, et pro arbitrio librorum imminutarum et auctarum. Quas a Calliærgo vulgatae sunt, vetera esse; recentiora, ad calcem Olympiorum in editione Romana excusa, non certa fide Triclinio tribui, cum p. 156. ed.

ed. Oxon. auctor se ad Lycophronem aliquid exposuisse dicat, id quod in Lycophroneis Trizerzæ scholiis ad v. 174. reperitur: nisi quis his quoque scholiis recentioribus putet varia aliunde inserta esse.

Hunc tomum, de quo hætenus diximus, in quo Carmina cum lectionis varietate extant, alius sequetur, fragmenta, indices, et versionem emendatam continens. Sunt autem hæc odæ tam accurate et nitide typis impressæ, ut ipsi Germaniæ magnæ laudi atque decori apud omnes esse, certo sciamus. Sed hæc omnia superat ipse Editor, si quis alius, ad poetas interpretandos aptus, qui Virgilianis carminibus edendis meruit, ut in hoc genere ipsi præcipua vis et facultas tribueretur. Et solet carminis vim tam sagaciter assequi, tam perite monstrare, ut vere poetam deprehendere sibi videatur, qui Heynium ducem sequitur.

STATUTA ACADEMIA CONIMBRICENSIS, SUB proxima et suprema Domini Regis nostri Josephi I. inspectione, opera et studio Regii Coetus de providendo litteris, pro instauratione scientiarum et artium liberalium in Lusitania, et coloniis eius universis, collecta; lege lata XXVIII. Augusti, anno MDCCLXXII. roborata; iussuque eiusdem Domini Regis latine reddita. Liber I. Theologiam complectens.

Olisipone, apud regiam officinam typographicam,
Anno MDCCLXXIII. 8. plagg. 363.

Si, teste omnium temporum usu atque experientia, et gravissimorum pericissimorumque hominum iudicio, hæc litterarum bonarum est ratio, ut reipublicæ non insigni tantum sint ornamento, verum etiam et universis et singulis omnium

omnium ordinum hominibus, bello atque pace, eam afferant utilitatem, quae summa et est et estimari debet; vix aliud est tempus, quo maiorem sibi gratulentur Lusitani felicitatem, quam hoc, quo Iosephi regis verbis non satis praedicanda sapientia, litteras bonas, vel sepultas antea paene ab inferis velut excitat, et in vitam conspectumque hominum remittit; vel eiectas suis sedibus longo posthinc reducit, certoque ut possint, et tuto habitare, atque augeri, providet. Conscribenda curavit a coetu regio Iosephus rex nova haec statuta, eaque diligentissime examinata omnibus sui regni civibus, tanta severitate observanda proposuit, ut intelligatur, quanto dolore, ex ignorantia cunctorum paene, regius affectus sit animus et quam serio velit, ut pristinus litteris debitusque ille splendor reddatur. Praefationis locum occupat gravissimum edictum, nomine regio munitum, quo haec statuta, non ut utilia modo commendantur, sed et ut necessaria, Rege sic iubeate, proponuntur, interdictis omnibus, omninoque reiectis fraudulentis interpretationibus et exceptionibus. Est haec summa titulorum, et capitum, quibus primus liber constat. *Titulus I.* De praemittendis curriculo theologico. *Titulus II.* De tempore curriculi theologici, deque disciplinis in illo tradendis. *Titulus III.* de ordine ac distributione disciplinarum per annos curriculi theologici: de methodo lectionum, quas audituri sunt Theologiae Candidati unoquoque anno Theologici quinquennii. *Titulus IV.* De privatis *Gymnasiorum* Exercitationibus, deque publicis actibus, atque examinibus disciplinarum theologicarum. *Titulus V.* de Lectoribus substitutis; de distributione Cathedrarum, et Substitutionibus illarum per utrumque Clerum, Saecularem et Regularem, deque Theologis Doctoribus, qui theologiae togis donandi sunt apud tria Collegia, S. Petri, S. Pauli, et militarium Ordinum. *Titulus VI.* De Congregationibus Facultatis, earumque officiis; et quibus ex personis componi illae debeant. Ut planius appareat, quae

quae sit indoles et natura horum *Statutorum*, quaedam hinc inde deprompta cum Lectore communicabimus. Tit. I. cap. I. quod agit de *educatione, vita, et moribus Theologiae studiosi*, egregia nobis visa sunt haec: *Admoneo, iniungoque omnibus Praefectis, Parochis, Rectoribus Seminariorum et Collegiorum, Praefectis studiorum, Directoribus, Magistris, Patribus familiarum, et aliis quibuscumque, ad quos ratione aliqua spectet educatio iuventutis, illique in vigilare, ut prae oculis habentes, theologicis aedificii primum fundamentum esse debere Christianam educationem; quanta maxima fieri possit vigilantia ac cura in illud incumbant, ut qui huic studio destinandi fuerint, boni Christiani esse prius aedificent, (quod utinam omnibus sit cordi,) quam esse incipiant Theologiae Candidati. Adolescentum proinde corda ad bonum inclinent: ipsorum mores forment: principis doctrinae Christianae imbuant: flagrantissimum religionis amorem inspirent: qua intentione, quo fine agendum studium theologicum, declarent: et si quos prudenter intellexerint ad huiusmodi studium non vocari a Deo, hos inde revocant, et abstergeant.* Capitis tertii, quod agit de iis, quae Theologiae Candidatum oportet iam addidicisse, antequam Theologiae nomen dare liceat, sunt haec: *Qui Theologiae nomen dare voluerint, hos oportet eo accedere rite instructos Latina Lingua, Rhetorica, Philosophicis disciplinis, praesertim vero Dialectica, cuius ope perfecte callebant generales regulas artis criticae et hermeneuticae. — Instructi similiter accedent omnibus Metaphysicis partibus. — Aeque peritias accedere oportet Ethicis scientiis: non solum qua parte docet cognoscere quas morales natura sit actionum humanarum, et quibus mediis voluntas emendanda — verum etiam qua agit de officiis et obligationibus, quibus nascitur obnoxii erga Deum, erga Principem, erga Patriam, erga nosmet ipsos, erga proximos. — Erunt etiam perfecte instructi proba Catechismo. — Debet etiam in Scholasticis elucere sufficiens cognitio Linguae Graecae et Hebraicae, dummodo in terris domiciliorum cathedrae illarum existant. Quodsi ostendant non existere, —*

obstruantur illas addiscere. Secundus Titulus constituit curriculo Theologico quinquennium, et quod per singulos huius temporis annos Theologiae genus tractari debeat, generatim tradit, praemissa longa disputatione de variis in Theologia discipulis. Primo anno tradenda sunt principia *Historiae ecclesiasticae: Historiae literariae Theologiae: Loci Theologici*, sive principia *Theologiae exegeticae*, ubi simul exponitur, quo quaeque scientia modo sit tractanda, et quam quaeque ad alteram habeat rationem. Lectiones secundi anni sunt Principia *Theologiae dogmaticae historice* tradenda, et *Theologia dogmatico-symbolica*, ubi eodem modo tractatur de methodo haec tradendi. Perplacuit in his particula haec p. 98. *Ubi vitioso extrema duo diligenter sibi vitanda curabit* (praeceptor): *ut neque omnem eis auctoritatem denegat* (Symbolis), *quod faciunt Arminiani, Sociniani, Indifferentistae; neque tantam attribuat, quantum ipsi scripturae, ut Symbolis ipsis propterea ne verbum quidem addere liceat.* Tertii anni initio proposita est *Theologia mystica*, quae pars sit *Theologiae practicae*, et ita quidem, ut historia simul Theologiae mysticae diligentius explicetur. Sequatur ipsa *Theologia practica sive moralis*, divisa in has velut species: primum qua diversam tractandi methodum, in *pareneticam, paradigmaticam, dogmaticam, scholasticam, casuisticam*; qua differentiam obiectorum, in *moralem speciatim sumtam, in mysticam, homileticam, canonicam, liturgicam.* In tradenda *moralis evangelica dogmatica methodus* commendatur, ut *facilior, tutior, periculisque minus obnoxia.* Quarto anno Theologiae Candidatus debet doceri *externam Ecclesiae Disciplinam*, sive *Theologiam canonicam et liturgicam*, tradita simul *Historia*, praecipuisque in hanc rem libris et scriptoribus commemoratis. Haec omnia per quatuor annos tradita cum tantum videantur compendiaria, quinto anno Candidatus Theologiae debet adduci ad veram intelligentiam *scripturae* atque *Traditionum*, ut sua sponte inde detegere possit *mysteria et praecepta divina, sine magistro.*

Debet

Debet itaque explicari Vetus Testamentum, et Novum Testamentum, et simul agi de varia interpretandi ratione, de sensu literali et mystico, de versionibus antiquis, earumque auctoribus. Quae ut usu et exercitatione tanto firmiter teneantur, praescribuntur Titulo IV. *Exercitationes vocales quotidianae, hebdomadae, et in fine unius cuiusque mensis privatae.* Item, in quibus *per scriptum* examinetur, explicetur, illustretur, et vindicetur, caput aliquod religionis Christianae, sive quod ad mores pertineat, aut insignis aliquis scripturae sacrae locus, propositis cap. 3. *multis et poenit, quibus efficiendi illi sint, qui Gymnasiorum exercitationibus defuerint, quorum, si publica fuerint, et utilitas, et forma, et honor declaratur cap. 4.* Egiam hoc caute est sancitum, ne cuique, de quavis re libere, disputare sit licitum quovis anno Theologiae curriculi, sed cuique anno ad mensum cap. 5. de cuius generis themate exercitatio possit institui. Quae reliqua sunt, cum pertineant ad rationem qua theologiae honores conferuntur, illa indicare non est necessum, nam neque commode potest, neque facit ad cognoscendam indolem et naturam institutae restorationis. Optamus ex animo, ut omnia sic eveniant, ut sapientissimus Princeps plane sibi satisfactum existimare possit. Adhuc non potest.

OBSERVATIONES PHAENOMENORUM
Electricorum in Hohen-Gebirgin et Pfirsingen, prope Ratisbonam, factae, et expositae a COELESTINO
STEIGLEHNER, O. S. B. in principali et
immediata ecclesia ad S. Emmeramum Phil. et Math.
Professore.

Ratisbonae, 1773. 55. pagg. quaternis.

Si tantummodo Phaenomena, diligenter observata, similitudinem materiae electricae cum tonitru explicare et certio-

certiorem facere, sicque veram tonitru theoriam, quae in communi vita tanta cum utilitate coniuncta est, efficere possunt, est profecto cur hic libellus, qui observationes effectuum a tonitru anno 1769. et 1770. in Hohen-Gebrachin et Priflingen productorum continet, omnem attentionem mereatur. Cl. Auctor explicationem horum Phaenomenorum absolvit tribus partibus, quarum primam, quod non nisi regulas generales, ad quas in observationibus et phaenomenis respiciendum est omnibus fatis notas, adeoque facile ab auctore praetermittendas, tradit, nos quoque sine longiori lustratione, indicatam tantummodo, mittimus, et ad alteram magis propriam exponendam nos statim convertimus, ita ut phaenomena enarremus, observationes parallelas commemoremus et tandem explicationem demus.

Exhibet igitur pars altera illa observationes in Hohen-Gebrachin factas fere sequentes: Decimo Kal. Maii anni 1769. circa horam decimam vespertinam, fulmen in contiguarum aedium sacrarum turrim irruerat. Nullus tamen eo die apparebat fulminis effectus, neque etiam altera die prius, quam aeditus mane post horam quartam signo angelicae salutationis per campanam dato, templum egressus fuerat, tum magnam flammaram vim in suprema turris contignatione, in qua campanae erant, per fenestras erumpentem vidit. Interea, dum in extinguendo igne omnes occupati sunt, subito ferrea crucis pertica ex alto turris cacumine prolabitur, summusque tecti apex, cui eadem crux affixa haeserat, novas flammam spargit, tignis, quibus intermedia tecti constabant, prorsus illaesis. Campanae medias inter flammam servatae, et totus ignis duarum horarum spatio sopitus.

Sequenti dein die, singulis in turri locis lustratis, animadvertum est, tectum turris intus, qua deorsum ad campanas vergit, apertum esse, tigna tecti inferiora, muro immissa,

missa, illaesa et firma haerere; campanas pavimento ligneo insistere e fulcris ligneis pendentes, sed pavementum et pedes fulcrorum, qui campanas sustentant, igne consumptos lapsum minari, ita ut incendii initium a pedibus fulcrorum originem traxisse videretur.

Totius autem phaenomeni novitas erat in eo, quod ignis per totam noctem inclusus manserat neque, ante quam campana tangeretur, se prodiderat, ea vero pulsata, uno impetu in flammam eruperat; deinde etiam, quod summo tecti apice, subiectaque turris contignatione igne corrupta, ligna tamen interiecta prorsus illaesa reperirentur.

De quo quid sentiat, et quomodo explicari possit, ante quam Cl. Auctor ostendat, aliud simile phaenomenon, a Nolletto in Actis Academiae Scientiar. Parisiensis anni 1764. p. 435. commemoratum, refert; cumque hoc suo comparat.

Jam explicationem ipsam ita suscipit, ut dicat, materiam fulminis per ferream crucis perticam in spicam tecti ligneam irruisse, quae, quum comburi posset, accendebatur, verum ignis in flammam abire non poterat ea de causa, quod spica haec laminis ferreis undique contegeretur, ita ut lento igne consumenda esset, delapsa primum cruce. Verum fulminis substantia, interposito spicae lignae impedita, ad latera dirigebatur, atque per laminas tecti ferreas ad campanas vi defluxit. Ad quam suspicionem auctorem deducebant striae subnigrae, oblongae deorsum expansae, tecto-que turris ad septentrionem verso inusta.

Ad pavementum autem et pedes fulcrorum ignis pervenerat eo, quod quum in altera contignatione, sub campanis, machina horologii staret in hanc materia electrica ex campanis transilire conata, eodem pavimento, iisdemque pedibus fulcrorum impediretur, ita ut haec accendi necesse esset. Porro ignem in flammam non statim abiisse creditur fa-

Etum propterea, quod hac nocte, nulla ventorum vis sufficiens fuerit, qui secuta primum die, pulsatis campanis, commovebantur, (pridie enim campanae in Gebrachin minime pulsatae fuerant.)

His ita traditis ad aliam alius anno sequente in eadem turri effecti phaenomeni narrationem venit, quae ita se habet:

Anno scilicet praedicto 1770. undecimo Kalend. Junii, fero ad vesperam, saeva iterum mota tempestate in Gebrachin, supra fastigium eiusdem turris flamma exigua comparuit, quam ignem esse ferreae crucis perticas adhaerescerentem postea in oculos incurrebat, quum magis magisque creberet, scintillasque spargens crucem fere totam occuparet. Stetii flamma haec hora integra quum subito fulgure tonitruoque horrendo factis flamma dispareret tota, neque tamen quidquam laesum animadverteretur. Altera autem die visa est arbor in horto, turri et aedi ad orientem fere contiguo, fulmine icta.

In hoc igitur phaenomeno iterum duo apparent notata digna: primo, flammam supra turrim longo satis tempore comparuisse, crevisse, et facto tonitru subito disparuisse; deinde alterum alterius caput ardere vidisse, de quo posteriori singulatim dicendi materiam auctor reiecit ad tertiam, eamque postremam suae dissertationis partem.

Hud vero primum memorabile in hoc altero paulo ante narrato phaenomeno, nunc instituit illustrare observationibus parallelis, non omnino novis, vario ex genere. Castorens scilicet et Pollucem, Helenam, St. Elmi, flammam in turribus conspicuas, aliaque similia refert. Ex iis iam porro phaenomenis omnibus demonstrat, totum rei caput quaerendum esse in flamma, quae vario modo apparet, vel crescens, vel decrescens. Quam eius differentiam studet

TABVLLA

exhibens genem et naturam Flammae electricae S. Emi, vel Helvae dicitur, in falsis currim vel maiorum faeva tempelitate exorta adparentis, solito, eandem orti per afflu-
xum materiae electricae et haerent, ex aere A, vel tunc aut modo C, in solum aut ventilogium vel cretam ferream etc. B.

Si invenit adhaerens est	creta et adhaerens est	A in B	progrediens in $B + C$	solum ex B in C , quantum ex A in B nihil ex B in C , quantum ex A in B	Condensatio in B	nulla positiva	Si quantitas ex B in C deficit, vel ex B in A adhaerens	creta et adhaerens	Incrementum Flammae erit	potest esse confusa cretae	cretae et adhaerens	Flamma purissima
	confusa et adhaerens est	A in B	manens in B	solum ex B in C , quantum ex A in B nihil ex B in C , quantum ex A in B	Condensatio in B	nulla positiva	Si quantitas ex B in C deficit, vel ex B in A adhaerens	creta et adhaerens	Incrementum Flammae erit	potest esse confusa cretae	cretae et adhaerens	Flamma aereae
	decreta et adhaerens est	A in B	progrediens in $B + C$	nihil ex B in C , quantum ex A in B nihil ex B in C , quantum ex A in B	Condensatio in B	nulla positiva	Si quantitas ex B in C deficit, vel ex B in A adhaerens	decreta et adhaerens	Decrementum Flammae erit	potest esse confusa cretae	decreta et adhaerens	Flamma fauliva

det componere sic. Flammas illas, ait, nihil aliud fuisse, quam ignem electricum; eas creville crescente materia electrica circum crucem, vel perticam ferream &c. tandem, flammam potissimum ortas esse per affluxum materiae electricae, et lucentis, atque adeo per condensationem materiae adfluentis et cruci adhaerescens.

Progreditur deinde A ad originem istarum flammaram elarius ostendendam. Hic tria potissimum corpora considerat: aerem ambientem, perticam, aut crucem vel bullam metallicam, et denique turrim. Verum ut natura et origo harum flammaram electricarum uno intuitu facile pernosci possit, quum in ea re explicanda paulo prolixior fuerit, dissertationi adiecit Tabulam, qua eas partes, ad quas imprimis attendendum est, litteris consignavit sic, ut aer ambiens sit A, pertica aut crux, vel bulla metallica B, et tandem turris C, quam proponere necessarium iudicavimus.

TABULA.

In *tertia* dissertationis parte iam supra indicavimus illustratum esse alterum illud notatu dignum, et novum, in phaenomeno Gebrachienfi secundo observatum, quod nempe duorum virorum alter alterius caput igne lucere viderat eo tempore, quo conspiciebatur flamma in turri Gebrachienfi.

Neque hic auctor V. Cl. obviscitur veterum et recentiorum quorundam hanc in rem observationes percurrere, quae legi non sine fructu possunt. His adiecit aliud novum phaenomenon, eodem anno in Prifling observatum, quod ita habet:

Sexto Kal. Aug. anno 1770. circa horam quartam pomeridianam domus Venatoris in Prifling de coelo tacta est, pago una leuca Ratisbona abhinc ad occidentem sito. Hunc in locum Cl. Auctor ad lustranda omnia proficiscens, invenit primum, domum distinctam esse in contignationes duas, et tectum. Ea parte, qua Boream respicit, duodecim
fere

fere passibus abhinc Nucem stare praegrandem, ramos suos ad domum usque extendentem. Palos humi arborem iuxta infixos fulmen prostrasse, partibus ultra passus octo projectis. In arbore nulla fulminis vestigia apparebant. Qua vero ramus arboris murum domus contingebat, fulci satis ampli iuxta fenestras lapidibus recenter inflicti videri poterant. His proxima stabat lectica, ad cuius caput affixus pendebat gladius venatorius. Sub eadem autem lectica plurimum ferramenti veteris, olim reconditi, servabatur. Suspiciabatur noster phaenomenorum observator, fulmen per fulcos murales aut ingressum esse, aut certe egressum, unde in gladio quaedam vestigia relicta se inventurum sperabat. Neque fefellit spes: gladio enim e vagina educto, eum iuxta mucronem recens fuscum esse reperiebatur, vagina prorsus illaesa. Quam in rem iterum commemorantur observationes aliorum parallelae.

Jam porro alia quaedam observatione digna in hac domo reperta commemorat A. et locis icidem parallelis illustrat. Nempe, quum tota domus igne fulmineo obruta fuerit, nullum conclave illaefum permansit. In unius autem, quod inter caetera satis amplum et nitidum erat, angulo quodam extremo, tabula stetit vasculis porcellanis strata, qualibus ad potum theae uti solemus; paulo autem superius altare erat, imaginibus deauratis ornatum. Hic angulus supra in cymatio Dorico fulmine pertusus erat. In astragalibus autem imaginis mediae auro obductis metallum partim obfuscatum, partim fuscum, et per vitream imaginis tabulam dispersum erat. Vasculorum, quorum quodlibet duplex esse solet, constans parte inferiore et ampliore, ac superiore inversa, quum nullus eorum est usus, unum, quod superius et inversum erat, confractum est totum, inferiore prorsus illaeso, in quo frustra confracti nitide omnino ac elegantius omnia collecta iacebant, ut vix ulla industria melius potuif-

potuissent. Tabula vero lignea iuxta vasculum fulmine perforata fuerat.

Alterius conclavis tabulam gypso, vel potius mortario inductam, plurimis foraminibus, sed exiguis, perforatum erat, ea fere ratione, qua fieri necesse esset, si quis globulis plumbeis illud e sclopeto quaquaversum peteret. Sed iis foraminibus propius consideratis ibi singula adparuerunt, ubi clavis fila ferrea asseribus affixa sunt, quo mortarium cum calamis firmius cohaereat. In eo conclavi, quod omnium maxime a fulmine laesum erat, et in quo magna lactis copia, in vasis, aliaque multa ad victum necessaria servabantur, nihil singulare repertum est, nihil quod non etiam in prioribus visum esset. Nullum in conclavi lac erat coagulatum. Vasa ipsa non erant metallica.

Atque sic finita Phaenomenorum istorum narratione, illustratione, atque explicatione omnium quae dixerat, auctor iam incipit summam facere, et ponere conclusionem generalem ex iis tantum, quae a Physicis veluti pro exploratis haberi debeant, singula aliorum industriae relinquens.

Concludit autem *primum*: tractum metallorum interruptum aedificiis, irruente fulmine, ruinam terribilem, et hominibus, siquidem adstiterint, aut quod peius intermedii fuerint, aut ad extremos metallorum terminos steterint, summum vitae discrimen minari, ut duo illi milites apud Nolletum in Actis Ac. Sc. ad ann. 1764. p. 443. morte testati esse dicuntur.

Deinde: arbores iuxta domos praesertim solitarie positas, semper periculosas esse, eodem Nolletto loc. cit. et ipso Abbate Ponceleso in libro:

La nature dans la formation du tonnerre, P. I. p. 118. assentientibus. — Tandem, tutius esse virgas ferreas, aut alia quaevis corpora analoga, fulminis semel icta, nec renovare, nec in pristino

pristino loco reponere; quodsi autem veterum mos tenendus et metallum in cacumine aedificii reponendum, potius novum ibidem metallum affigendum, et hac ratione turrum futuro fato suo utcumque committendam esse. Proceps ad ultimum adicit ad architectos nostros has, ut huic naturae scientiae parti plurimam operam navent; ea enim via, mutato paulisper aedificiorum ordine, haud exiguum contra fulmina securitatem adferri posse.

Huic tam eleganter atque docte conscripto libello annexae sunt ad finem Propositiones philosophicae et mathematicae illae, quarum causa, quam defenderentur, libellus propositus est.

Johann Lorenz von Mosheim

Sittenlehre der heiligen Schrift.

i. e.

JO. LAUR. MOSHEMII, THEOLOGIAE

moralis, VOLL. X. quaternis.

Sumtu Weygandi.

Diximus super de Introductione *Milleri*: nunc de ipsis *Milleri* Institutionibus exponere animus est. Praemissa non ita longa ad cognitionem morum christianorum praeparatione, fit totius Operis divisio in partes duas, quarum *altera* describitur tum hominis conditio, qualis est a natura, vitiosa et corrupta, tum qualis sit allibendis remediis, quae Deus morbis humanae mentis sanandis proposuit, quem statum gratiae Theologi adpellant. Parte *altera* de officiis praecipitur, quibus obeunda Christianorum vivendi ratio discernitur a vita hominum reliquorum. Sequitur autem b. *Autor* in disputatione ista vulgarem divisionem officio-

officiorum, in ea quae ad omnes omnino homines, et quae ad propriam singulorum conditionem pertinent; de quo suo loco plura dicentur.

Habet vero *Parti Prior* Sectiones tres, quarum 1. hominis vitiositas naturalis depingitur; 2. via, qua redeatur ad primaevam innocentiam monstratur; 3. status iste restauratae innocentiae, sive receptae gratiae divinae, explicatur.

Sectio I. distincta est duobus capitibus, quorum prioris lineae primae hae sunt. Homo, qualis nunc nascitur, totus corruptus est, et quamvis negari nequit superesse in eius natura aliquam sanam rationem, ipsa tamen, ut in rebus naturalibus, ita praecipue in spiritualibus et divinis iudicandis, graviter errat peccatque; cuius rei testimonia perhibent tum errores varii et funestissimi, ad quos in rebus ad religionem pertinentibus homines saepe delapsi sunt, tum insignis intellectus abusus, qui vel in iis reliquus est, quos insensio divina meliora edocuit. Nec desunt causae, quibus mentis humanae vitiositas naturalis alitur, augetur, confirmatur. Apparet porro ista depravatio naturalis ex hominis voluntate, quae sicut in se imperfecta est et corrupta, ita praesertim in rebus divinis libertatis et recte faciendi potestatis expers. Tertio, impurae quoque nocivaeque cupiditates vitiositatis animum humanum arguunt: nam si vel deprehendantur in eo, quae naturaliter et in se spectatae innoxiae sunt cupiditates, tamen et ipsae ex prima mentis per peccatum destructione perturbationis impunitatisque non parum traxere; id quod eo magis dolendum, quod in omni hominis natura nihil est auxilii ad subigendas domandasque eiusmodi cupiditates, unde impune vitia nascuntur et malefacta, quae vitam nostram aerumnis, turbis vero et calamitatibus afficiunt rempublicam. Tandem voluntatis nostrae depravatio declaratur et vehementioribus quibusdam eius motibus, qui affectuum nomine veniunt. Horum odium et amor

amor quasi stirpes duae sunt, ex quibus vel singulis, vel coniunctis, originem et nutrimenta trahunt reliqui omnes. Sunt quidem motus illi primi in se, tanquam naturae humanae pars, quae abesse nequit, neque pravi neque noxii, at, depravatis per peccatum voluntate appetendique facultate, et ipsi perturbati ita, ut quamplurima prava noxiaque in mente cunctant. Ad morbosam istam mentis conditionem, quo multis variisque causis peior in dies redditur; accedit, quod nec corpus a depravatione liberum et immune morbos animi auget et exasperat naevus suis. Ex his omnibus iam coniequitur, hominem viribus suis neque viam ad felicitatem invenire posse, neque si possit velle in ea incedere. Sub finem capitis *A. G. r.* describit diversam eorum conditionem, qui vel securi stadium vitae decurrentes parum solent de vera felicitate adipiscenda cogitare, vel eam, non conveniente praeceptis divinis modo, sectari; et denique, quasi praevideat *h. Vir.* fore, qui aliquando nimia dicendi copia hoc loco offendantur, addit haec: „Age desinamus loqui de naturali mentis humanae depravatione. Erunt forte, qui plura hic dicta videant, quam requisierint; erunt alii qui requirant plura, quam dicta viderint; aliis disputatio brevior et manca, aliis videbitur multis in locis nimis copiosa et vaga. Quid igitur? Nobis non ita videmur idonei in dicendo artifices, qui omnibus omnium opinionibus satis facere, vel explere cuiusque desideria possimus. — Sequitur *Caput alterum* de causis, quibus naturalis hominis depravatio nutritur et sustentatur. Missa hic facimus, quae *A. G. r.* dicit de causis in homine: quarum praecipuae sunt insignis plerorumque ignorantia, pravae et perverbiae de rebus ad fidem et pietatem pertinentibus opiniones, varia vitae genera et rationes. Extra hominem vero accedunt fraudes et conatus Satanae, liberorum perversa educatio, iuventutis mala institutio in scholis, auctorum in locis sacris; naevi varii in constituendis et alendis doctoribus publicis; nocivorum librorum copia, hominum profanorum numerus;

rus; funestae controversiae molēsque bruti et agrestes, in ecclesia docentium; plebeiiorum nimis durum iugum et depressio, pauperum neglecta cura. Facile hic poterant multae aliae eiusmodi causae addi, quae tamen neque necessariae sunt, neque perpetuae, sed pendent magnam partem a diversis cuiusvis temporis ratione. Refertur v. c. huc et defectus librorum, ubi pietatis natura satis apte, luculenter et cum gratia describitur; qui naevus, si quis est, haud dubie magis fuit aetatis *b. Auctoris*, quam nostrae.

Scđ. II. monstratur via, qua ex statu naturali venit ad statum gratiae, sive innocentiae primaevae, h. e. agitur de poenitentia; et cap. quidem I. de poenitentiae natura et vera indole. Est vero ea morbis et vulneribus animi humani naturalibus unum atque maxime necessarium remedium, quo partim quae cultui Dei vero obstant de mente hominis depravati tolluntur, partim vires imperandi cupiditatibus, deque praeceptis obtemperandi, suppeditantur, ita ut, quantum imbecillitas naturae nostrae semper adhaerescens sinat, ex voluntate Dei vivere possit. Quae omnis mutatio efficitur interveniente vi divina, non absolutae potentiae sed gratiae indulgentis, capitque initium a peccatorum cognitione, quae cum animi contritione errorumque confessione coniuncta sit; perficitur autem fide, differt tamen in subiectis, tum ratione magnitudinis, tum perseverantiae. Neque enim diu manere, neque fructus ferre necessarios poenitentia potest, nisi per acceptas gratiae vires ea continentur. Hinc copia fit *Auctori* nostro dicendi de poenitentiae fructibus tam internis, quam externis, quales sint vel esse debeant; de praestantia totius dogmatis, de falsis et perversis multorum circa illud opinionibus. Cap. II. explicantur notae et criteria, quibus certius fias de conversione vel in temet ipso facta, vel in aliis. Merentur omnino in hac causa, tot tantisque difficultatibus impedita legi quae a *Nostro* dicta sunt; quamquam tota res ab hoc loco alienior videtur esse

esse. Forſitan nec deerunt, qui in libro de moribus tam adcurate expoſitam doctrinam poenitentiae omnino alienam iudicent; ſed eſt, quod pro iſtituto *Auſtoris* dicatur. Rectiſſime quidem caput de poenitentia ſibi vendicat, qui dogmata religionis tradit, verum nec magiſter morum chriſtianorum prorfus illo carere poteſt. Alter taquam partem neceſſariam oeconomiae ſalutaris, alter ut fontem pietatis illud tradit; quo fit, ut uterque de eadem praecipiat non eadem. Brevior forteſſe in hoc loco tractando *Noſter* eſſe poterat, ſed videtur *b. Vir* in conficiendo toto Opere non tam reſpexiſſe quod rigor artis et ſeveritas ordinis dialectici exigent, quam quod utile eſſet lecturis. Maluit ipſis exponere omnia, quae lectu neceſſaria iudicaret, quam ancipiti ſcientiae ſpe ſupponere quae forte neſcirentur.

Seſ. III. pergit *Auſtor* ad explicationem ſtatus gratiae, partim in ſe, partim in progreſſu ſuo conſiderati; unde duo tractationis cap. exiſtunt. Cap. I. deſcribitur primum ſtatus gratiae quis ſit, quibusque vocibus et formulis loquendi in Scripturis S. denotetur. Omnes ad eum reducti homines ſimiles ſibi invicem ſunt quoad partes eius principales et neceſſarias, diſſimiles vero, ſi ſpectes partium ſingularum modum, pulchritudinem, magnitudinem. Sunt vero partes eius Status non niſi duae, fides et amor, ſive veritas et pietas. Quae duo tamen ut recte intelligas, diligenter explicanda ſunt. Inſtituit *Auſtor* explicationem ita, ut primum quid in intellectu, deinde quid in voluntate hominis in ſtatu gratiae poſiti efficiatur, demonſtret. In intellectu requiritur *Illuminatio*, quae quum in Scripturis S. varie dicatur, *Auſtor* accurate, qua ratione homo regenitus illuminari dicatur, deſcribit, caput hoc doctrinae chriſtianae ab obiectionibus obſcuritatis et abſurditatis vindicat, et tandem illuminationis in diverſis ſubiectis diverſos eſſe gradus ac modos oſtendit. Occurrunt h. l. quaestiones quaedam, *Mohemii* tempore magis, quam noſtro, agitatae, in quibus explicandis

plicandis *Noster*, ut solet, multus est; v. c. utrum homo ir-
 regenitus, qui, quod verum est, sciat, pro illuminato habendus,
 nec ne? Porro disputatur contra fanaticos, qui vel lumen
 internum iactant, vel revelationes externas stulte expectant;
 contra quos veritas illuminationis, quae fit per verbum
 divinum, adstruitur. Iam illuminatus intellectus iisdem
 gaudet praerogativis et perfectionibus, quas naturalis
 discendo sibi comparat, nempe scientia, sapientia, et prudentia;
 quae tria Scr. S. aliis locis uno ex tribus vocabulo
 comprehendit: v. c. Joh. XVII, 3. ubi *γνώσκουσιν* omnem illuminationis
 ambitum indicat; aliis singula singulis nominibus insignit,
 ut Eph. I, 8. ubi *σοφία* diferte distinguitur a *φρονήσιν*.
 Haec postquam ex usu loquendi Scr. S. quo redire omnis
 debet in hac causa disputatio, satis confirmata sunt, *Auctor*,
 quibus partibus unumquodque horum illuminationis attributorum
 contineatur, definit; singulorum distinctiones, quae fundamentum
 in re habent, commemorat; et adductis e Scr. S. exemplis
 illustrat. Lectu dignissima sunt, quae exempli loco in medium
 adfert *Auctor*, de Pauli Apost. prudentia Evangelium Athenis
 praedicaturi Act. XVII. Nathanael item Prophetae ad Davidem
 regem legationem suscipientis, 2 Sam. XII. quamvis ingenio
 b. Vir indulsisse plus iusto videatur, quod in explicandis
 Scr. S. locis ei fere accidisse nemo eruditus ignorat. —
 Disputationi de illuminatione intellectus adnectitur, corollarii
 loco, et doctrina de conscientia, quamvis hanc in institutionibus
 morum, ut virtutem in regenitis perpetuam, ad voluntatem
 quam ad intellectum referre *Auctor* malit. Sequitur altera
 status gratiae pars, quae pertinet ad voluntatem, et *sanctificatio*
 dicitur. Nititur haec v. o. omni reverentia, timore, et amore
 Deum; quas animi commotiones diversis principiis, unde
 nascuntur, distinctas Script. S. vel separatim notat, vel
 unius vocabulo comprehendit omnes; quam vim et vox pietatis
 habet. De triplici hoc omnis virtutis christianae fundamento
Auctor in sequentibus accurate praecipit; quod eo magis
 videtur

videtur necessarium, quod istarum animi affectionum notiones vulgo non satis discernuntur, veritas rei interna cum specie externa saepe permutatur, et ita variis iisque valde periculosis et capitalibus erroribus homo christianus impeditur. Missis reliquis, quorum enarratio longior foret, nos, quae *Auctor* disputat de amore erga Deum, paullo fufius recentebimus. Eius in explicanda natura male versantur primum ii, qui, quae ad amorem unius sexus in alterum pertinent, et praeterea non raro singularem quandam cum moribus gentis et legibus reipublicae, ubi vivas, coniunctionem habent, ad amorem erga Deum accommodant. In hoc enim nihil, quod a natura perfectum, nihil quod sensus afficiat. Deinde non minus perverse docent de natura amoris erga Deum, qui proponunt ei efficiendo, quasi exemplar et imaginem, amorem quo se ipsum Deus complectitur et res creatas. Nam si vel concedatur, quae tamen formula loquendi vaide incommoda est, deum se ipsum amare, quid, quaeso, amor eius, qui sempiterna et felicissima quiete fruitur, potest commune habere aut simile cum amore humano, qui cernitur in commotione animi? Nec amor Dei erga res creatas huc pertinet, quippe qui promovendae earum felicitatis voluntas est, qualis nostro erga Deum amori convenit nullo modo. His praemissis, veram amoris erga Deum notionem *Auctor* tradit his verbis: Esse animi commotionem, ex viva (mallemus certa et efficaci) cognitione profectam, Deum solum et posse, et velle felices nos reddere. Inde apparere, eius originem esse fidem, h. e. animi de infinita Dei benignitate et misericordia certitudinem; effectum vero, pronam et propeusam patri tam benigno obtemperandi, eiusque praeceptis omnia alia postponendi voluntatem; errare vero qui, quod multis usu veniat, amorem ipsum cum eius vel causis, vel fructibus et effectis, confundant. Fuerunt v. c. qui Deum amare nihil esse aliud docerent, quam eum pro summo bono habere; quae

amoris causa; vel qui voluntatem obediendi in homine, imo obedientiam ipsam, pro amore acciperent, quod eius effectum est. Favere videntur, qui nulla addita verborum explicatione simpliciter ita docent, erroribus eorum, qui gratiae divinae effectiones et commotiones spirituales e mente humana expungere, sensusque bonitatis divinae in nobis veritatem negare satagunt. Sub finem huius §i diligentia Auctoris occupatur in explicandis locis Scr. S. principalioribus, ubi amoris erga Deum mentio fit. Perplacuit, quam hoc loco libenter offendimus, animadversio non adeo vulgaris, amoris in Deum non fieri debere totidem distinctiones et divisiones, quot eius vocis in Scr. S. sint significationes diversae et enunciationes. Quae quidem non inepte conferri quodammodo cum iis poterunt, quae noster *Ernestius* nuper disputavit vere et praecclare, ut omnia solet, de triplici officio Christi, in libello singulari, et post, ut objectiones quorundam et calumnias dilueret, etiam in *Bibl. Theol. noviss. T. 1. p. 179. seqq.* — Intacta relinquimus, (revertimur ad institutum.) quae *Auctor* post haec late pro more disputat contra inceptas Mysticorum, amorem purum, h. e. vocabulum sine re, stulte effingentium; et corollarii loco tantum haec addimus: Christianus quisque in se deprehendat reverentiam, timorem et amorem erga Deum, necesse est; verum non quisque eodem modo, eadem sensus claritate et evidentia. Quae diversitas oritur a causis in homine vel naturalibus, vel spiritualibus, prout quis magis minusve concipere et intelligere pollet res animo commovendo idoneas, vel natura sua in hoc vel illud magis fertur. Alii aliis maiorem scientiae divinae modum, alii religionis longiorem usum, et plus cum Deo quasi familiaritatis et consuetudinis habent; unde fit, ut et aliis facilius moveantur vel ad reverentiam eius, vel ad dilectionem. Sunt et causae a ratione temporis et circumstantiae profectae, quae commotionibus istis animi virtutis et roboris vel addant aliquid, vel adimant. Ex quibus omnibus consequitur, iudicium, si-

ne verus in aliquo Dei amor nec ne? non absque multa cautione esse ferendum. Denique instrumentum, quo utaris ad conservandas confirmandasque perfectiones voluntatis et intellectus, hactenus explicatis, est pietatis contentio, (devotionem christiani scriptores vocant,) quae certo quodam modo naturalis esse, nec tamen effectus gratiae dici non potest. Intenditur vero animus ad pietatem partim meditando, partim intuendo. Meditantur, qui veritatem nondum cognitam investigant; intuentur, qui cognita delectantur et acquiescunt.

Tantum de statu gratiae in universon, sive de perfectionibus quae requiruntur in intellectu et voluntate hominis regenti, ad virtutem christianam tendentis. Virtus autem, pro qua voce Sc. S. plerumque sanctitatem dicit, vel sanctificationem (*ἁγιασμὸν* Rom. VI, 19. 1 Cor. I, 30.) cuiusque notionem e pluribus Sc. S. locis diligenter eruit *Aust.*, non est, si proprie dicas, nisi una, sicut neque est nisi unum vitium. Hinc insigniter allucinantur, qui coire virtutem cum vitio aliquo modo posse putant, quippe quum inter plurima vitia, quibus laborant, virtuti alicui singulari student. Propterea tamen, quod et lex divina pluribus et variis praeceptis commendat virtutem, non absonum videtur totidem constituere virtutes, quot earum sunt praecepta singularia. Iam licet pro varia legis divinae divisione, varie virtutum singularium definiatur numerus: tamen cum tres tantum sint doctrinae morum christianorum leges principales, inde nec nascuntur nisi tres virtutes principales, quae reliquis omnibus quasi pro fundamento sunt. Sunt autem haec: 1) studium promovendae gloriae Dei; 2) amor in alterum; et 3) abnegatio, h. e. imperium in se, et moderatio cupiditatis mundanae. *Aust.*, postquam de studio gloriae Dei promovendae in universon dixit, falsas de eo hominum opiniones removet, veram idoneis argumentis stabilivit et illustravit: ex eo tanquam

quam fonte derivat virtutes, quae sequuntur, particulares: In nobis 1) veritatis et sapientiae amorem; 2) fiduciam in Deo; 3) patientiam, et 4) aequitatem animi (*Zufriedenheit*), quibus singulis illustrandis adhibentur loca Scr. S. curiose delecta. Praesertim diligens est *Auctor* in constituenda vere contenti acquirique animi notione, circa quam varie errari solet, partim proponendis falsis et insufficientibus, quibus animus tranquilletur; causis, partim commendandis infirmis ineptisque ad tranquillitatem eam tenendam argumentis et subsidiis. Haec sunt itaque, quae studium gloriae divinae in homine efficit; idem vero, ubi foras egreditur, dicitur Zelus religiosus, a quo, nisi caute satis et circumspectè exerceatur, facilis est lapsus ad varia peccata. Virtus altera principalis seu fundamentalis est amor erga proximum, h. e. erga omnes omnino homines, ne exceptis quidem inimicis, incredulis, impiis; qualis amor luculenter demonstratur et asseritur partim praeceptis Iesu Christi partim exemplo. Dividitur vero amor iste in communem erga omnes, et in singularem erga fratres, h. e. christianos et consortes fidei; illius *Auctor*, ait, normam esse dictum Christi: amato proximum, sicut te; huius vero exemplum Christi, quod postulet, fratres etiam magis amare nobismet ipsis, adeo ut vel vitam pro iis ponamus, si res flagitet. Durum hoc videri posse *Auctor* bene animadvertit, nec praetermisit quae ad refellendas obiectiones utilia sint, adducere. Nobis, si verum fatendum est, diversitas eius normae non omnino placet. Una est omnis amoris nostri in alterum norma, praeceptum Christi, quod ipse exemplo suo confirmavit et commendavit. Differt autem amor in diversos diverso tantum gradu, diversa effectorum magnitudine, Gal. VI, 10. Utriusque amoris aliud fundamentum ponere, quod *Auctor* fecit, videtur nimia et inutilis subtilitas, nec vitari satis inde emergentes quaestiones dubitationesque possunt. Neque ipse *Auctor* distinctionis huius rationem habuit in sequentibus, sed ea omnia simpliciter loquitur de

amore in proximum, et quae inde exoriantur virtutes particulares exponit. Sunt vero eae vel communes, vel singulares. Illarum duas nominat: 1) *Die Erbaulichkeit*. (Sed hoc, quaeso, quid vocabuli? quis audeat latine reddere? Auctor quidem valde gratulatur eius fabro ingenium. Nos non item, quoniam commode eo caremus, ut postea dicitur.) 2) iustitia, quam tamen nec ipsam sensu vulgari, sed latiore quodam dicit de voluntate et conatu promovendae, omni quo fieri potest modo, felicitatis alterius temporalis. Illam vero *accusationem*, si placet, dicit voluntatis renovatae consilium vivum et constans, ita vivendi, ut felicitas aliorum augetur, infelicitas et pernicies, quantum in te est, caveatur. Iam quid opus erat novo eoque tropico vocabulo, quod nemo nisi post multam explicationem satis intellexerit? Nos breviter rem omnem ita concipimus: Primum quod amor in alterum efficit, est iustitia, h. e. voluntas cuique tribuendi quod debes. Debes autem, ex lege pariter in te et in alterum amoris, pariter eius commodo studere ac tuo, pariter eius damna et noxas avertare ac tuas. Quo maior et gravior est res vel in hanc vel in illam partem, quae agitur, eo magis flagret studium. Hinc praecipue felicitas eius promovenda spiritualis et aeterna; deinde et terrenam seu temporalis; praecipue avertenda noxa quae animam aeternum proderet, deinde et quae vitam praesentem adfligere possit. Sic videntur omnia bene cohaerere, nec duplici opus esse vocabulo, ubi res una tantum referatur ad duplex obiectum. — Pergimus ad virtutes singulares, quae fluunt ex amore in alterum: sunt vero 1) facilitas in condonando; 2) gratitudo animi; 3) mansuetudo et lenitas, quae debetur proprie iis qui citra culpam errant; 4) misericordia. Tertia denique virtus principalis est, ut supra dictum, abnegatio, h. e. moderatio amoris, quo quis complectitur et se et mundum; quod genus amoris duplex Auctor primum accurate describit, et deinde, qua ratione coercetur, ne in vetitum ruat, docet. Disputat autem primum

primum contra vulgarem et valde solemnem sententiam eorum, qui virtutis, de qua hoc loco, sermo est, fundamentum quaerunt in locis, ubi Christus suos iubet ἀναγκασθαι ταυτὸς καὶ ἀγαπᾶν τὸν σωτῆρα αὐτῶν, Matth. XVI, 24. Marc. VIII, 34. Luc. IX, 23. Praecipere his locis Christum, ait, si contexta spectes, omnem vitae amorem suo ipsius exemplo quasi exuere, ubi amor Dei flagitet vitam ponere; hinc nec crucem ibi, ut vulgo docent, esse adfectiones et aerumnas a Deo immixtas, ut exploret suorum constantiam, patientiam, fidem. Extare vero alia loca in Scr. S. ubi evidenter satis praecipitur abnegatio sensu eo, quo hic accipitur, v. c. 1° Cor. VII, 29. Phil. III, 8. Summa disputationis haec est, ut abnegare se et mundum non sit amorem sui et mundi animo exculpere, sed eum ita moderari, ne amor erga Deum praevaleat. Virtutes quae inde existunt singulares, sunt 1) depressio animi, cuius consummatissimum fuit exemplum Christus ex interpretatione Pauli ad Philipp. II, 3 + 10. quem locum Auctor multis explicat; 2) modestia, animi depressi species singularis; 3) pudicitia, et 4) temperantia. Intemperantiae noxas, hac data occasione, Auctor non tam describit quam ob oculos pingit.

Huc usque exposuit Auctor de statu gratiae, qualis sit, unde ad eum perveniatur, quo nitatur fundamento. Iam transit ad Cap. huius Sect. II, expositurus quoque de iis, quibus gratia accepta conservetur, confirmetur, et augeatur. Augeri vires spirituales hominis regeneriti posse inde evidens est, quod gratia, qua renovamur, neque hominis mutat naturam, neque operatur immediate. Augentur vero et incrementa capiunt duplici modo: primum minuendis naturali ignorantia et pravitate, deinde augendis illuminatione mentis et probitate animi; quae duo, si cum Scr. S. loquendum est, sunt, hominem veterem enecare et exuere, novum contra excitare et induere. Hac qui ratione duplici confirmantur in dies in gratiae statu iis tribuitur experientia spiritualis,

ritualis, cuius et naturam et utilitatem *Actus* diligenter explicat et describit. Fieri tamen nullo modo potest, ut quis ad eam perfectionem et integritatem redeat, qua, dum haec vitæ manet, immunis ab omni vitio fiat et peccato. — His, quae satis nota sunt et vulgaria, nec adeo multum difficultatis habent, nos non diutius immorabimur. — instrumenta vero et subsidia, quibus tenentur, quae ante commemoravimus, status gratiae incrementa, praecipua haec sunt: 1) Vigilantia, h. e. diligens animi cura, quaecumque poenitentia, quae proxime sequatur male dictum vel actum (quotidianam vocant) coniuncta sit; 2) animus ad pietatem intentus; 3) Preces; 4) cultus divinus; 5) Scripturae S. aliorumque ad pietatem spectantium librorum frequens usus; 6) Exemplorum bonorum contemplatio, cum viris probis consuetudo. Sub finem capitis ostenditur, quam inepte in subsidiis promovendae pietatis ponantur alia quaedam, quae iactant ii, qui corpus ieiunio adfigunt, plagisque externis male habent.

Haec sunt fere, quae *priori* totius Operis *parte* continentur; posteriore, ubi de externa sanctitate et puritate morum, sive de officiis vitae praecipitur, dicuntur, quae reliqua sunt, proxime.

PHILOSOPHICAL TRANSACTIONS, &c.

h. e.

TRANSACTIONES PHILOSOPHICAE,
quibus referuntur molimina, studia, et labores Eruditorum nostri
temporis, in variis orbis partibus. VOL. XLIX. PARS I.
pro Anno 1755.

Wittenbergae, in officina Dürria, Alph. i. plagg. 7.
Tab. aen. II. quaternis 1770.

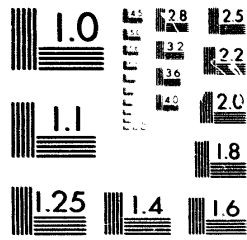
In procuranda Transactionum Philosophicarum editione,
suis impensis a se suscepta, tam strenue pergunt amici
nostri

noſtri Wittenbergenſes clariffimi, tam et nullis parcunt ſumtibus, ut prima hæc pars Voluminis tertii, quam nunc commemoramus, non modo prioribus, publicam in lucem iam prolatis, per omnia exactiffime respondeat, et dignitatem operis ſuſtinet, ſed fiduciam quoque augeat ac confirmet, Editores medio forſan in opere numquam eſſe ſubſtituros. Cauſæ igitur nihil ſubest quare quis, nimis ſuſpicioſus, de certiffime ſperando expectandoque proſperrimo operis ad finem ſuum ſucceſſu, adhuc dubitet et tam utile & laudabile inſtitutum quovis modo promovere cunctetur; maxime, quum, ad omnes levandas difficultates ipſi Editores officia ſua cuique, exteris præſertim, promiffima denuo, quod nuper fecerunt, offerant. Pro conſuetudine noſtra, et loci huius capacitate, ordinem Clafſium, abſ Editoribus deſcriptarum, ſequimur; et indicatis articulis, obſervationum et additamentorum potiffima enarramus capita. Continet autem

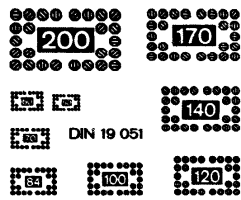
CLASSIS I. MATHEMATICA

Art. 41. pag. 251. Quædam in Aſtronomia et Phyſica, noviter in Aſia obſervata, ſibi que Hierapoli (Aleppo) perſcripta enarrat *Jacobus Porterus*. Innumerum ſtellarum, in Europa boreali, coelo noctu ſereno, teleſcopiorum minorum ope videndarum, copiam, non fallaciae cuidam oculorum, earum ex ſcintillatione, tribuendam, ſed veras illos eſſe ſtellas, in Oriente aere ſemper ſudo, nodis oculis abſque ſcintillatione conſpiciendas perhibet, additque, hic etiam, ſed admodum raro, ſtellas ſcintillare. Aſam foetidam ex planta ſenulacea, *Phlaſpiae* ſpecie, in Media admodum frequenter e trahi, in Syria, eiusque vicinia, tentamina electrica ſuccedere, etiam ſi quis in pice, ſerico, vitro, haud collocetur, ob aerem oppro ſiccum.

Art. 19. p. 82. *Th. Synſimus* de utilitate ex pluribus obſervationibus numerum medium capiendi, in Aſtronomia practica,

MICROCOPY RESOLUTION TEST CHART
 NATIONAL BUREAU OF STANDARDS-1963-A

1:24

NOVA ACTA ERUDITORUM

LEIPZIG 1774

DER MICROFICHE-REPRODUKTION LIEGT DAS
ORIGINAL DER NIEDERSÄCHSISCHEN STAATS- UND
UNIVERSITÄTSBIBLIOTHEK GÖTTINGEN ZUGRUNDE

SIGNATUR: E LIT. 136/11 Ac 15

practica, exponit, usque doctus adfirmat, incertitudinem errorem ultra tria minuta secunda committendi, si lex inter observationes media feligatur, milles minorem esse eo, qui ex una oriatur sola.

Art. 44. p. 265. Lunae defectus, Elbis a *Io. Mend. Sachetto Barb. ja*, 1755. 27 — 28. Mart. observatus, et latine descriptus, Lectoribus satis quidem obvius est; id quod de proxime sequenti articulo aequè dicendum.

Art. 14. p. 48. Eclipses Satellitum Iovis, Ulissipone observatae, a *Io. Chevalier*, etiam latine ad Societatem perscriptae.

Art. 57. p. 347. Reditum Cometae, A. 1757. vel 1758. exactitati determinare studet *Th. Barker*; quem in finem Cometae, Annis 1531. 1607. 1682. visi, annoque 1757. aut 1758. redine crediti, tabulam construxit XI. ex qua, quo loco singulis mensibus appariturus esset, perspiceretur,

Art. 2. p. 4. *Th. Simpson* universalem ad resolvenda isoperimetria problemata regulam disquirat, methodum *Mac-Laurini*, in tractatu de fluxionibus propositam, sequutus; qua tamen in re monita nostratum, *Euleri* atque *Frisii*, non facile praeterenda fuisse, Editores monent, in Commentariis Petropolitani, ab annis 1732. et 1733. dudum commendata; videnda hic est Tab. I. Fig. 2. et 3.

Art. 1. p. 1. *Christ. Hée* de pressione ponderum in machinis motis agit, latino usus idiomate, addita Tab. I. Fig. 1. qua in re *Schobéri* tractatum de Superpondio, iam A. 1751. editum, et post illa tempora Novi Commentarii Petropolitani, quid *Eulerus* praestiterit, docentes, conferenda Editores subijciunt.

CLASSIS

CLASSIS II. PHYSICA.

Art. 12. pag. 43. *Henr. Miles*, de Frigore insolito dier. 8. et 9. Febr. 1755. in Syria (Surrey) Comitatu Angliae, refert; sed frigus in Germania, Polonia, Russia, tum multo fuisse rigidius. Edicores notant, ad Observationes, Francofurti ad Moenum Goettingae, Gedani, Petroburgi, facias provocantes, quas *Printuar. Hamburg. Vol. XV. Hanovius in Observ. Gedan. Keyserus in Tent. Soc. Phys. Gedan. et Braunius in Nov. Comment. Petropol. Tom. VII. suppedient.*

Art. 25. p. 125-154. *Henr. Beles*, epistolis tribus in causam ascensus vaporum, exhalationum ventorum, itemque universalium phaenomenorum tempestatis et Barometri, inquiri. reiectaque vulgari sententia, experimentis numerosis et observationibus, multa cum industria evincere annitur, mutationes has omnes fluido electrico rectius esse tribuendas.

Art. 50. p. 298. *Gust. Brander* effectum fulminis, quod templum Danicum in Wellelose-Square percussit:

Art. 53. p. 309. *Guil. Child* effectum fulminis, Daringi in Syria (Surrey) observati, describunt; et

Art. 3. p. 16. *Io. Huxham*, singulari epistola, de fulminis tactu agit: atque ex his suis observationibus universalem regulam deducunt et stabiliunt, qua fulmen per deductores conductoresque quosvis metallicos, ferreos, aurichalceos, &c. directionem suam persequatur, viamque adeo avertendi fulminis periculum sua nobis sponte natura demonstrat. Conf. Tab. I. Fig. 4. et 5.

Art. 16. p. 61. De obitu Richmanni, Phys. Experim. Prof. Petropol. mi, electrica inter tentamina fulmine percussu, ex Germanico idiomate in Anglicum versa, narratio;
Nun de

de qua Editorum Additamenta ad Art. 89. Vol. XLVIII. Part. II. p. 9. videri possunt.

Art. 51. p. 300. *Io. Cantoni* Continuatio experimentorum Electricorum, cum explanationibus *Benj. Franklini*; cuius Epistolae, a *Witkio* Germanice versae, p. 200. sqq. hic contineri merentur. *Cantoni* Epistolam priorem, Vol. antecedentis Art. 93. p. 9. et 780. exhibet.

Articulo 52. p. 305. Insertum est excerptum eiusdem ex epistola, de Electricitatis aereae effectu. Laudatis *Beccariae* epistolae electricis. *Dalibardo* nunciat, suam de averrendo fulminis periculo sententiam adhuc minus recte fuisse intellectam; filum enim metallicum non solum dissipare materiam nubis electricam, sed etiam allicere, et in terrae viscera, absque ullo aedificii damno, abducere.

Art. 6. p. 24. *Isaacus Iamneus* incendia Vesuvii novissima, anni 1754. mensibus Aprili, Septembri, ac Decembri observata, eademque post hominum memoriam vehementissima, luculenter describit.

Art. 33. p. 209. Epistola magistratus urbis Siculae, *Mascali*, de incendio Aetnae, A. 1755. Mens. Mart. d. 9. terribilissimo, civitati huic et viciniae interitum minitari viso; postero die ex radice montis fluvius feruentis aquae erupit, solumque arena et lapidibus, in fundo maris repertiundis non dissimilibus, exaequavit; sequuto, tertio die, fluvio igneo, ex eodem fonte, 4000 pedes lato, totam regionem ad duo millia exurente.

Art. 59. pag. 398 — 444. Epistolae XVII. de terrae motu A. 1755. *Lisbonae*, aliisque pluribus Europae regionibus, animadverso, exponitur; qua de re integri libelli iam extant.

Art. 24. p. 115. *Int. Porterus*, regis M. Britanniae in aula Turcica Legatus, recentiores terrae motus Constantin-

stantinopolitanos recenset; nimirum d. 25. Maii, 29. Iul. 9. Nov. 1752. d. 2. Sept. 1754. maxime memorabiles; itemque d. 6. 8. 10. 11. 13. eiusd. mensis; porro d. 6. Oct. d. 4. 19. Nov. 15. Dec. et tandem A. 1755. d. 20. Ian. ex iisdemque concludit: I. Probabilia terrae mortuum prognostica non dari; ventum autem succussionis terrestris directionem plerumque sequi; II. Motus istos quibuslibet annorum contingere temporibus; III. Velocitatem succussionum et distantiam, qua cum distitissimis locis communicentur, prorsus esse admiranda.

Art. 58. p. 351 — 398. Epistolis XXVII. hic coniunctim editis, praeternaturalis aquarum motus, d. 1. Nov. 1755. in variis maritimis ac terrestribus locis, absque sensibili telluris succussione, eadem fere die ac hora observatus, exponitur; quo Tab. XI. ex parte pertinet.

Art. 55. p. 332. *Steph. Halæsius* de utilitate ventilationis aeris in naubus, ad hominum sanitatem ac vitam conservandam exponit, tanti successus, ut in longissimis etiam itineribus maritimis vix unus ex duodecim fatis nunc cedat; annonaque, ligna, tigna, aliaque, a putredine et infectione, integra etiam conservari possint. Quo invento de universo humano genere, et de re nautica, praeclearissime promeritus laudatur.

Art. 54. p. 312. et Art. 56. p. 339. Idem *Halæsius* permissionem novi aeris, cum liquoribus destillantibus longe utilissimam, cum instrumento huic operationi perquam apto, descripto, comprobat, ostenditque, suam hanc methodum, aliis modis, aquam marinam reddendi dulcem, magnopere praestare, haeque sua machina, Tab. X. delineata, foetorem etiam et ingratum saporem ex aqua corrupta, et lacte praesertim, commode depelli posse: quam in rem conferri merentur Ephemerides Wittenbergenfes, Anni 1768. p. 305. et 313.

Art. 29. p. 183. *Int. Parboi* historia de ove monstro-
fa. sive cornuta, Tab. IV. pulchre delineata; quod cornu,
26. librarium pondere, ab animali mira quadam vi ac facili-
tate aglicum memoratur.

Art. 34. p. 210. Relationem de Umbla minore Gesh-
eri, in N. O. septentrionali obvia, ex literis *Farringtoni*
comunicavit *P. C. Gieser*. Ex Salmonis genere videtur
enè hic piscis, licet species ex minus sufficientibus Aucto-
rum descriptionibus accurate definiiri nequeat. Salmoni ta-
men Alano, dorso nigro, lateribus coeruleis, et fulvo ven-
tre notato. Cymatium Gesheri *Linnaeus* adposuit, in
Fauna Suecica num. 310. et concinnam eius descriptionem
ibidem dedit.

Art. 32. p. 205. *Ifr. Manduit* nidi vesparum Ameri-
cani, ex Marylandia advecti, quod ex Cornu mare, diametri
15. pollice. Long. pepandit, faciem e. ternam et structuram
deleribit. Alio, a *Reamuro* descriptos A. memorat; ex
Er. Jello tamen nascere, (*Beschr. von Insect. IX. Th. p. 24.*)
et *Hannov.* (*Selent. der Natur und Oekov. Vol. I. p. 422.*)
alii adduntur; siquidem *Hannovius* similem huic proptus ni-
dum Anno 1746, Gedani in ribe ramis aculeatis reper-
tum describit.

Art. 39. p. 246. *Franc. Nicholls* de vermibus in ani-
malibus obviis, eademque saepe destruentibus, agit, inpr-
misque pisces iidem, exemplo Afelli, Brumae, (Bramae et-
iam,) infestari, eorundemque iccinora taenis seu fasciolis
intestinalibus exedi, comprobat. Pluribus videri possunt
Resallie in morb. infant. Cap. XX. de Vermibus ed. *Mur-
ray*, et *Richter*, Ichthyothcol. p. 313. et 527. videnda et-
iam est Fig. I. Tab. VII.

Art. 40. p. 248. *T. Brady* de Infectis, quae ad Poly-
porum species pertinent, et in aquis stagnantibus prope
Bruxellam viuunt. Delineata illa siltit Tab. VII. Fig. 2. 3.
4. 5.

4. 5. et 6. Novam hanc Polyporum varietatem primus inter extrorsos porallios videtur *Linnaeus*; sed genuina a *Rafinesque* non putatur, qui eiusmodi Polypos vocare spurios solet. Cui, et *Schaeffer* ex parte, curatio a *Benneto* descriptus, notatur.

Art. 18. p. 78. Catalogus L. Plantarum, quibus Hortum Chelleanum An. 1754. auxit *Waldenius*.

Art. 27. p. 157. Epistolae duae, Abbatis *Matera* et *Milneri*, de Toxicodendri speciebus, earumque succo tinctorio, quo lintea nigro, firmissimo, nec rodente colore tingi, a *Sauvagesio* Abbas acceperat, suisque comprobatum videri periculis. Species, hunc succum fundentes, Rhus Toxicodendron, et Rhus radicans *Lin.* vocantur; tertia Toxicodendrum Carolinianum, quod pro ea planta *Milner* habet, ex qua Japonenses Vernicem, ad coloranda utensilia aptissimam, parare soleant. De qua re pluribus Parte II. et Vol. L. agetur.

Art. 8. p. 30. *Petr. Afcanii* epistola, de monte Tabergensi Smolandiae, penitus ex micra ferri constante, particulis ferri nativi frequenter interspersis; quam speciem ferri mineralitum *Wallerius* appellat, *Linnaeus* sic refutato, qui mineram hanc a magnete trahi negarat. Materia, in fundam non penetrat, ex concussa igitur regione mons elevatus creditur.

Art. 48. et 49. p. 295. et 297. *Arthur Pond* lapidem ichthyomorphum, ex insula Antigua a *Franco Biamo* missum, breviter describit, et Tab. IX. depingit. Tantaecernitur delineatio et impressio perfectionis, ut pinnas, costas, squamas, et vertebrae quasdam, cognita piscis specie, A. statim posset distinguere. Similis apud *Leibnitium*, Protopog. p. 30. et *Mylium*, Memorab. Saxon. Subterr. P. II. p. 86. occurrunt. Passeris aut Rhombi speciem videtur exhibere. Schivri etiam nigri, in comitatu Mansfeldensi,

Nun 3 formas

formas piscium, ex veris expressorum, egregias saepe referunt.

Art. 26. p. 155. *Iac. Parsoni* brevis observatio, de peculiari petrefacto Echino, Bovingdoni reperto, et Tab. III. Fig. 2. et 3. delineato. Cum Auctore Editores non consentiunt. Cretae ac silicibus peculiarem tribuunt originem; nec echinitam hunc Echinometram digitatam rotundam, five cidarin Mauri, qualem *Rumphius* adleget, habendum, quin potius ad Sudes, h. e. ad echinos obtuse aculeatos, re-terre malint, *Kleinium* in Disp. Echinoderm. Cl. II. p. 49. et *Kundmann.* in Promptuar. rer. natural. et artific. A. 37. p. 96. hic consulendos, sequuti.

Art. 47. p. 295. *Gustav. Brander* Echinum quendam maiorem, Tab. VIII. Fig. 3. delineat, et pro singulari specie, medio inter echinos et ostreas loco referendum, habet. Neutrum Editoribus arridet, quibus ad anocytos, f. echinodermata, exitum in vertice habentia, pertinere videtur. Consulendus hic est mox laudatus *Kleinus* et Tab. VI. ac VII. videndae. Itaque hic echinus, 15. annis ante *Brandenum* curatius multo descriptus, Cidaris mammillaris, verrucas pronas exhibens, appellandus videtur; quod argumentum pluribus Editores persequuntur.

Art. 36. p. 222. *Io. Alb. Schlofferi, Ultraiectini, M. D.* Tentamen chemicum, de calcis vivae actione in silem volatilem alcalinum, latine conscriptum. Calcem vivam veram esse ponit simplicem terram alcalinam, ignis vi ad fumam puritatem deductam; hincque salia, ex calce viva extracta, proprie non ad eius compagem pertinuisse, sed ab attractis ex atmosphaera variis acidis, cum calce viva, ut vera terra alcalina, uicis, ortum suum duxisse, atque ideo aquam calcis vivae purissimam fortissimamque, meram esse saturatissimam terrae huius alcalinae solutionem. Praeclarum hunc Chemicum plerisque recentissimis Chemiae, scriptoribus

bus aut penitus ignorari, aut faltem non laudari, mirum iure Editoribus videtur.

CLASSIS III. MEDICA.

Art. 38. p. 240. *Rich. Brooklesby*, experimenta circa fenfibilitatem et irritabilitatem, ill. *Hallerum* imitatus, inftituit, tandemque ex iisdem evicit, folos nervos eſſe fenfibilis, non nullas autem partes, eſſi magno fenfibilitatis gradu non donatas, irritabiles tamen deprehendi, aliis, omni fenſu deſtitutis, nulloque modo irritabilibus.

Art. 42. p. 254. *Malcolm Fleming* liquorem Amnii alibilem quoque eſſe, eaque propter deglutiri, ex pilis, in meconio vitulorum, ante partum demortuorum, iſque copioſis, duris, craſſis, pollice longioribus, ut pellis pili coloratis, a ſe primum calu magis quam conſilio repertis, conficit; cui obſervationi tantum pondus ill. *Hallerus*, *Phyſiol. T. VIII.* tribuit, ut ne difficillimo quidem homini dubii quidquam adhuc ſuperelle poſſe, de foetus per os et umbilicum nutritione, conſtituat. Addit tandem Auctor, idem olim a *Matth. Slade* et *Swammerdamo* obſervatum, ſed ſuos in uſus non converſum.

Art. 15. p. 49. *Le Cot* febrem malignam, Rothomagi, ſub finem anni 1753. et initium ſequentis, populariter graſſantem, deſcribit, unaque hiftoriam omnium morborum, antea per 30. annos in variis Galliae provinciis epidemicorum, enarrat.

Art. 5. pag. 21. *Henr. Baker* morbum cutaneum, No. 424. Tranſact. iam memoratum, nonnullis animadverſionibus illuſtrat. Vir iſte, ante annos 24, puer 14 annorum, corpus ſuum, ſolo capite, palma manus, et planta pedis exceptis, unilique excreſcentiis, ſive ſetis, hiſtriciſ inſtar, obſitum, Societati Regiae videndum praebuit. Ex omni parte fanus in lucem erat editus, poſt novem hebdomadas factus paulatim

paullatim hūidus. Deci sunt istae verrucae, digitum latum longae, omni anno, eoque exeunte, iterum sine sanitate oratione, renascuntur. Variolis laboravit, his salivationem pertulit, corporis tamen integumentum hinc non mutatum. Sex liberos procreavit, omnes, post novem a partu menses, echinatos, vilesque *Baboni* puer 8. annorum, optime valens, patri simillimus. Tab. I. Fig. 6. has verrucas exprimit.

Art. 13. p. 46. *Guil. Olivierus* de Hydrope, recenti oleo sanato, tres notatu dignos casus refert. Femina ascitica, olei communis inunctione, per 14 dies in abdomine infusa, excreta copiose urina, perfecte convaluit. Eodem modo in viro, 55. annorum perque 15. annos cachectico, icterico tandem et hydropico, idem experimentum successit. Quod tandem exemplo septuagenariae et maciatæ feminæ, ascite laborantis, deauro confirmatur, meliore sanitate, ac ante recuperata.

Art. 35. p. 213. *Jonathas Wæthen*, auditiva, ex tubæ Eustachianæ vitio suppressam, restituendi methodum proponit. Satis frequenter hoc modo auditus vitatur, eperitusque A. est, in cadavere viri, ex intenso frigore surdi facti, tubam hanc congelato mucos obratam. De emendanda igitur *Guyoti* methodo, iam A. 1724. propolita, serio coepit cogitare, instrumentumque ab inventore per os difficulter introducendum, multo nunc facilius per choanas ingerit, methodum huius operationis Tab. VI. pulchre delineans, et luculenter explanans.

Art. 4. p. 18. *Etiw. Spory* singularem morbum oculorum describit. Tumore oculi, cum dolore et inflammatione, corneae opacitate, pupillae dilatatione, palpebrae superioris eversione, in dies auferiore, de eo extirpando, propter carcinoma latitans, medentes cogitarunt, exsectoque bulbo in posteriori orbitæ parte peregrinans corpus, i. tumorem tunicatum

tunicatum invenerunt, quo pariter eiectō conglutinari oculus omnino potuit.

Art. 30. p. 186. Commentatio *Daniells*, de cancro palpebrarum, nasi, cauthi maioris oculi, et adiacentium partium. feliciter extirpando, a *Perionio* Anglice reddita; quod fieri quidem poterit, ipsa mali radice, periostio et perichondrio implantata, prorsus sublata; causticis autem tentata peiora fiunt, numquam curantur. Quam methodum, operandique modum, additis decem observationibus, ulterius corroborat.

Art. 37. p. 238. *Io. Nedham* de puero, curru oppresso, et partem intestinorum ac mesenterii per anum emittente, sanato tamen. Amplior et accuratior huius casus historia iure desideratur; imprimis difficile intellectu est, intestini, per anum emissi, portionem, abscissam, vulnusque tantum Tinctura Rhabarbari vinosa, et Corticis Peruviani simplicis, consolidatum, sicque aegrum perfecte fuisse sanitati restitutum.

Art. 9. p. 34. *Rich. Guy* causam mortis puellae plane singularem exponit, quae pro ascitica habita ac tractata fuit. Invenit loco aquae corpus ovale, fuscum, 14 libras ac 2 ½ uncias pondere aequans, ex cellulosa pingui carneaque massa compositum, intus peculiaribus, aut parvis, cavis, melleo humore repletis, praeditum, communique involucre, seu omento potius, insigniter extenso, et mutato, circum. Agglutinata erat haec massa peritonaeo, et omni fere abdominis cavo, parte inferiore in pelvi latitante. Hinc diaphragma sursum pressum, cor in sinum claviculae sinistrae intrusum, pulmo undique compressus; reliqua viscera a naturali fabrica non recedentia, praeter renem dextrum, sinistro paullo maiorem, multosque minimos capillos continentem. Primam tumoris originem, tantique causam incrementi, invenire A. non potui.

Art. 43. p. 264. *Guil. Thornhill* stipticam Agarici virtutem novis experimentis confirmat; Boleum autem ignitarium *Lina.* in annosa quercu natum, ex observatione *Brofari*, reliquis praestantiozem, Art. 7. p. 28. *Wistonus* refert. Etiam *Jac. Lotterman* Agarici querni, truncatis artubus impositi, virtutem cognovit; pulveris vero *Lycoperdi*, arceis maximis in equo adpersi, efficaciam *de la Pöffe* expertus est. Quare illa tentamina in homine etiam instituenda, *Parsons* Art. 11. p. 38. commendat; *Jac.* autem *Ford*, Art. 20. p. 93. Agarici quidem querni virtutem admittit abis tamen Agaricis et Fungis communem habet, eidemque in duplici casu fungum, dolis et muris cellarum vinarum incrementem, sublituit.

CLASSIS IV. MISCELLANEA.

Art. 22. p. 109. Epitome duarum litterarum, de rebus antiquis, in Herculano repertis, ad *Th. Hollifum* Ann. 1754. 1755. scriptarum; quae omnia nunc satis omnibus sunt cognita.

Art. 23. p. 12. Epistola Neapoli, An. 1755. de libris et manuscriptis prope Herculano repertis, scripta, et cum iis conferenda, quae in his Transactionibus, Vol. XLVIII. Part. II. Articulo penultimo, plenius enarrata, et ab Editoribus addita, prostant. Quibus tamen adicias, nonnulla latina, currente quasi manu, h. e. celerioris scripturae causa fuscantariis minusculis, non uncialibus, litteris scripta esse; sententia *Massei* sic pulchre confirmata, litteras perperam Gothicas s. Lombardicas dictas, veterum fuisse manum celerius currentem (*Cursiv-Schrift*.) successu temporis tantopere deformatam; originis igitur longe esse antiquioris.

Art. 17. p. 69. *Io. Wardii* Expositio Romanae Inscriptionis, Maltoni in agro Eboracensi A. 1753. repertae, et Tab. III. Fig. 1. exhibitae, quam A. sic legendam censet:
Diis

Diis manibus, Aurelius Macrinus ex equitibus singularibus Augusti: huiusque suae lectionis rationes perelegantibus subiicit.

Art. 31. p. 196. *Ejusdem* Expositio IV. Inscriptio. Romanarum, Viroconii in comitatu Shropshirensi Ao. 1752. repertarum. Descriptae sunt in tribus lapidibus, cum suis ornamentis integre conservatis, Tab. V. Num. 1. 2. 3. depictis; notaturque, eo ipso loco An. 1701. Sudatorium Romanum fuisse detectum. Quorum coniungas, Art. 46. p. 285. extantem *Ejusdem* explicationem duarum Romanarum inscriptionum, Bathae repertarum, quas duobus altari- bus incisas Tab. VIII. Fig. 1. et 2. exhibet.

Art. 28. p. 167. *Guil. Brakenridge* Epistola, de metho- do construendi tabulam probabilitatis vitae hominum Lon- dini degentium. Eiusmodi tabellam, ex indice natorum ac mortuorum Wratislaviensi, *Halleius* quondam fecerat; quam tamen, saltem non cuivis Londini viventium aetati conveni- re successu temporis compertum est. Hos aliosque defe- ctus, non abivis observatos, sollicito A. corrigit.

Art. 45. p. 268. *Idem* Auctor Angliae incolas deter- minare, ex numero familiarum, et panis quotannis consum- ti quantitate, studet. Circa annum 1710. numerus inco- larum, omnium ordinum atque aetatum, 5,467,860. non excessisse videtur; post annos 45. tota eorum summa sex millionum assumitur. Ratio calculi, admodum subtilis, hic proponi non potest.

Art. 21. p. 96. Quaestiones a *Matyo* ad amicum, Con- stantinopoli degentem, missae, cum responsione *Jac. Porteri*, Legati Anglici in aula Turcarum. Sex potissimum quae- stiones ex totidem responsionibus propositae patent: Nu- merus Constantinopoli viventium aequè minus accurate de- finiri potest, ac peste demortuorum. — Plures feminas, quam viros, in Oriente nasci, itinerariorum est commen- tum.

tum. — Mahometani in universum pauciores liberos procreant quam Christiani. — Variolarum insitio apud Graecos tantum et Romano-Catholicos in usu est, non apud Turcas, suo se fato permittentes. — Officinam typographicam primus instituerat defertor Christianae religionis, Ibrahim Efendi, sed brevioris durationis; tabulaeque Geographicae, ut paucae sunt, sic vitiosae. — Superstitio gentis, et invidentia, bonis artibus obsunt, et meliorum temporum spem faciunt exiguam.

Liebesgeschichte des Clitophon und der
Leucippe, &c.

i. e.

DE CLITOPHONTIS ET LEUCIPPES

amoris, Libb. VIII.

Lemgoviae, ex officina Meyeria, 1772. octonis.

Quantum adiumenti ad linguam peregrinam suspiciendam, eamque perdiscendam possint afferre, qui exterarum nationum praestantissima ingenii opera in patrium sermonem vertendi consilium capiunt, ignorat nemo. Etenim, quoniam ita natura sumus comparati, ut amore complectamur omne id, quod pulchrum, quodque venustum est, et contra aversemur quod deformiter et ineleganter elaboratum sit: omni studio atque industria in id incumbunt generosi animi, ut vel ipsi aliquid admiratione dignum, vel, si hoc minus feliciter successerit, operis alieni virtutes omnintelligant.

Igitur evenit saepissime, ut, si ex bona fidelique interpretatione perspectum habeant opus quoddam perfectum, in hac sola, laude ac honore ducti, non acquiescant, sed ad ipsum

ipsum exemplar quam proxime accedere, omnesque eius partes vel minimas curioso cognoscere gestiant. At, quaeso, num poterit aliquis in ulla natione, per totum terrarum orbem eam ingenii praestantiam animadvertere divinam, quam clementior fortuna tribuit Graeciae veteris hominibus? Quorum igitur si quis immortalia opera in vernaculam linguam cupiat transferre, in egregia re omnique laude dignissima suum collocabit studium; etsi languescere, legendis talibus versionibus, graecarum latinarumque litterarum studium, videtur. Tamen Anonymi cuiusdam haud spernenda est voluntas, qui *Achillem Tatium* in linguam Teutonicam vertendi fecit periculum, fortasse ut graecarum litterarum cognitioni pro virili et ipse consulere; inprimis eum sibi elegit auctorem interpretem, qui admodum paucis esset adhuc cognitus. Saepe mirati sumus, quo tandem facto factum sit, ut bonus ille Tatus tam paucos sibi que faventes nactus fuerit patronos, qui eum, deformitatibus, quibus contaminatus tam diu iacuit, ablatatis, nitidiorem atque cultiorem in lucem producerent. Forsitan pia quaedam superstitio, quo minus eum excolerent, maiores nostros impedivit; quod si est, illorum aetati facile id concedas.

At profecto neminem, modo ne sit nimis morosus, eum legisse poenitebit, quoniam multa ex illo sibi nata intelliget commoda lector diligens. Dabit enim ille tibi non solum lucos, rivus, flores, qui spectaculum praebent oculis iucundissimum; verum habebis etiam descriptiones ad cognitionem rerum augendam idoneas; occurrent multa egregie dicta, per totam fabulam dispersa, quae alunt mentem, virtutisque amorem excitant non solum, sed etiam confirmant. Achillem quidem omnibus numeris absolutum non dicimus. Sunt enim multa in illo minus eleganter, quaedam etiam, etsi nullius momenti, maiore quam par erat, lumine perscripta. Inprimis iure Tatio potest vitio verti sollertia in similibus colligendis, quae saepius sunt dissimillima, nec ullam vim ad delectandos animos exerunt. Cum tamen in descri-

bendo verbis utitur lechiffimis, graecarum litterarum amantes eiusmodi imagunculas, Graeco penicillo pictas, haud inviti cognoscent.

At vero huiusemodi descriptionibus omnem suam venerem abstulit Interpres. Lecta eius praefatione, qua ipse sui operis iudicem agit, sperans, interpretationi suae, quoad orationis flumen inoffensum, haud aliquid defuturum, magna cum animi laetitia et aviditate ad evolendum librum accessimus. At vero et nos et interpretem ipsum, spes fecellit. Non facile tertium et politum orationis genus, sed asperum, perplexam verborum structuram, multa nimis plebeia, quaedam etiam a mente Tatii aliena, animadvertimus. Sed ne ad reprehendum nimis proclives, vel temere in indicando versati videamur, dabimus particulas quasdam, quae facile operi pretium statuent. Primum igitur, comprobandi causa, interpretem in quibusdam mentem Achillis non assecutum esse, testimonium afferemus. Vertit ille pag. 17. lin. 19. edit. Salm. *ἔδομην ἀλῶναι, ich freuete mich meiner Bejße*, pro, verebar ne deprehenderer. Pag. 33. lin. 8. *πῶς ἴδομαι, was mich vergnügte*, pro, ut videri mihi data fuisset facultas. Posset aliquo modo illud Virgilianum in eclog. ut vidi! ut perii! transferri. Pag. 75. lin. 19. seqq. confundit personas, dum Clitophontem facit loquentem ea, quae Leucippes verba sunt. Pag. 113. lin. 10. *εἶπεν πλατῶ, eine breite Stirne*: Pag. 131. lin. 6. *ἐπὶ τὴν τρίτην ὥραν, die dritte Stunde*. Puto quidem legisse hoc loco interpretem *ἐπὶ τὴν ὥραν*; sed facilis erat coniectura, cum et Graecis solemne sit dicere *περὶ τὴν ὥραν*, quod ex sequentibus etiam intelligi potest, et ipsa contexta verborum series sensum demonstrat manifestum, dicitur enim eleganter ianitor, ἢ *τρίτη ὥρα*. P. 155. lin. 15. *μὴ διασῆσθε, säume nicht*, pro, ne disiunge nos. P. 267. lin. 24. *χορεία νεῶν, die Jünglinge tanzten*, pro, ordo navium. P. 369. lin. 17. *ὅπου σαφῶς αὐτὴν ἀπολαθόντα, weil ich sie noch nicht in Sicherheit gebracht hatte*, melius: cum eam vero nondum recuperassem. Pag.

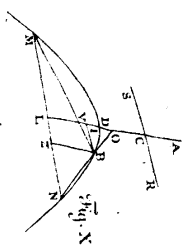
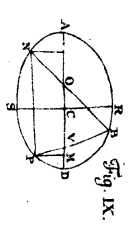
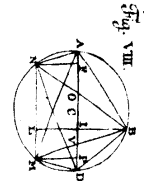
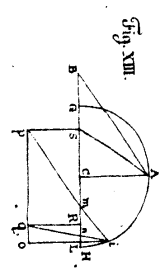
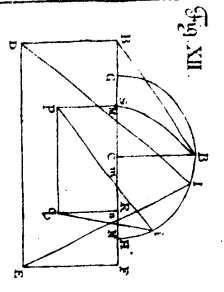
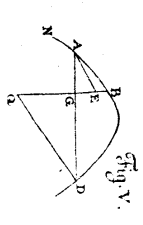
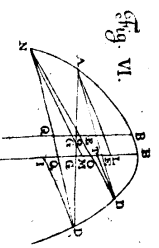
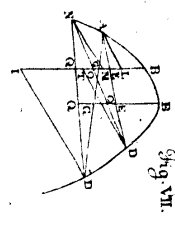
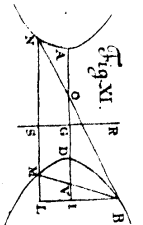
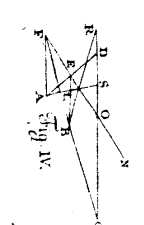
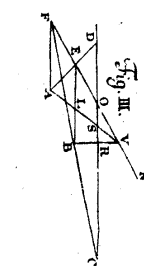
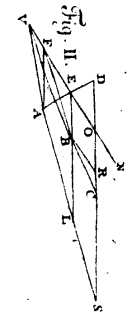
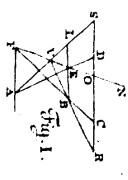
423. lin. 8. τίς μοι Λευκίππην ἔδειξεν, ἐς πᾶσιν ἐπίθετον συμφορῶν: *wer hat mir Leucippen aufs neue ins Verderben gestürzt?* Permulta adhuc sunt, quae minus recte interpretatus est, quicumque sit, qui hunc suscepit laborem. Nos quidem adeo duri et severi non sumus, ut credamus interpretum verborum potestatem ignorasse: verum non nisi una eademque non optima editione, ut ipse fatetur, fuit instructus. At vero eam ob causam culpa ille non vacat. Prima enim interpretis debet esse cura, ut, quantum fieri potest, aut optatam, aut plures in promptu editiones habeat. Sed non solum peregrino, verum etiam patrio sermoni, et honorem et venustatem subtrahit interpretes. Nimis ille inhaeret graecae linguae particulis, quas tamen respuit lingua Teutonica. Inter alias eiusmodi otiosas voculas refero illud *Nun*, quod tam saepe reperitum creat auribus molestiam.

Utitur etiam dictionibus, quae inter homines eiusmodi libellos legentes, et bonum illum gustum scilicet amantes, prorsus exulare debent: v. c. *die Zähne steifigen*, — *das Weibsen* — *die Queere kommen*, — *ins reine bringen* — *gefreyt haben*. Tandem non observat legitimam temporum consecutionem, ut e. c. *Sie möchten es Niemand sagen, daß ich aus dem Schiffbruch bin gerettet worden*. — *Als nun Melitte erfuhr, daß meine erste Frau wieder gefunden worden ist, und befürchtete, ich möchte jener mein Herz wieder zuwenden*. — Pauca adiicio quae prodigiosa et paenae ridicula videntur: v. c. *ὀμνύειν*, *die Dichter studiren*; *ὄργανον*, *eine Flöte*; *πέπλον*, *ein Mantel*; *ἐπιτροφεύς*, *Pflegevater*; *φαρμακίος*, *Giftmischer*, quem quidem significatum *φαρμακίος* alibi, sed in hoc libro nullibi habet. Ex his paucis de interpretationis huius virtutibus unumquemque, lingua et graeca et Teutonice vel leviter tinctum, sententiam ferre possit arbitror.

tror. Caeterum nos Achilli, quem propedem a Cl. *Bolesio* meliore forma in publicum emissum iri speramus. ut alias quoque interpretes ore, loquens venustiore, contingat, vehementer optamus. Cordi enim nobis est, ne mala interpretatione, praestantissimorum varorum, quos Graeciae fertile solum tulit, auctoritas, apud honestas virgines et matronas, tempus legendis fabulis fallentes, in summum discrimen adducatur.

Tab. III. G. Ver. Act. (1772) H. 1772. Almg. November pag. 481. figg.

NOVA ACTA ERUDITORUM

publicata Lipsiae

Calendis Novembris Anno MDCCLXXII.

*PORISMATA EUCLIDEI, IMMO FERMA-
tiana, demonstrata, Auctore Archid. IO. FRANCIS-
CO DE TUSCHIS A FAGNANO, ex S. Ho-
norii Marciionibus, Patrio Romano, et Seno-
gallienfi.*

Insignis superioris Saeculi Mathematicus, Petrus de Fermat,
in praeclaris operibus mathematicis, Tolosae editis, Anno
1689. opusculum habet pag 116. cui titulus.

Porismatum Euclideanorum renovata doctrina, et sub
forma Isagoges recentioribus Geometris exhibita.

Porismata sunt numero quinque, et sine demonstra-
tione: an ab ipso Auctore, vel ab aliis demonstrata sint com-
pertum non habeo, utcumque se habet, non prorsus inutile
futurum puto, si illorum demonstrationem lectori Geo-
metrae exhibuero.

Porisma I. Fig. 1. 2. 3. et 4.

Sint duae rectae ON , OC , quae angulum constituent
in puncto O , et sint ipsae positione datae, dentur et puncta
 Ppp A

A , et B , et ducantur rectae BE , AF , ipsi OC parallelae, et occurrentes rectae NO , productae in punctis E , et F , iungatur recta AE , quae rectae CO productae occurrat in D , iungatur itidem recta FB , quae eidem rectae CO occurrat in C , et ad quodvis punctum rectae ON , ut V verbi gratia, inflectantur rectae AV , BV , ita ut recta AV occurrat rectae OC in puncto S , recta autem BV eidem OC occurrat in puncto R .

Rectangulum sub CR in DS semper erit aequale rectangulo sub CO in OD , ideoque spatio dato,

Demonstratio.

I. Producat, si opus fuerit, recta BE , donec occurrat rectae AV in L .

Cum sint per hypothesein rectae LE , DS , parallelae, erit $\frac{AD}{AE} = \frac{DS}{LE}$.

Pariter cum sint parallelae rectae OD , FA , erit $\frac{AD}{AF} = \frac{OF}{FE} = \frac{OC}{EB}$; ideoque $\frac{DS}{LE} = \frac{OC}{EB}$, atque invertendo $\frac{DS}{OC} = \frac{LE}{EB}$.

II. Per Parallelas SO , FA ; $\frac{VO}{VE} = \frac{SO}{LE} = \frac{OR}{EB}$; ergo

$\frac{SO}{OR} = \frac{LE}{EB}$, et per Artic. praeced. $\frac{DS}{OC} = \frac{SO}{OR}$; ideo-

que $\frac{OR}{OC} = \frac{SO}{DS}$; consequenter dividendo (Fig. 1.)

$OR =$

$$\frac{OR - OC}{OC} = \frac{SO - DS}{DS}; \text{ componendo (Fig. 4.)}$$

$$\frac{OR + OC}{OC} = \frac{SO + DS}{DS}$$

In Fig. (2), et (3), per converfam rationem

$$\frac{OC}{OC - OR} = \frac{DC}{DS - SO}, \text{ et rursus inverſe}$$

$$\frac{OC - OR}{OC} = \frac{DS - SO}{DS}, \text{ ergo in omnibus}$$

caſibus ſemper erit $\frac{CR}{OC} = \frac{DO}{DS}$; et per confe-

quens $CR \times DS = DO \times OC$. Q. E. D.

Theorema Lemmaticum. Fig. 5.

Sit Parabola $NABD$ in qua BQ eſt una ex Diame-
tris, et AE ad eandem Ordinata, ſi per punctum A ducatur
quaevis recta AD , quae ſecet Diametrum in E , et
curvam in D , ducaturque ordinata DQ , dico quod
 $QB \times BE = BG^2$.

Demonſtratio.

Sit parameter diametri $BQ = p$; $BE = a$;
 $BQ = x$.

Per Parabolae naturam $AE = \sqrt{pa}$; $QD = \sqrt{px}$;
ſed per Triang. ſimilia AGE, QGD ; $\frac{QD (\sqrt{px})}{AE (\sqrt{pa})} =$

$$PPP 2 \qquad \frac{QG}{GE}$$

$$\begin{aligned}
& \frac{QG}{GE}; \text{ ideoque componendo } \frac{QD+AE}{AE} \text{ sive } \frac{\sqrt{px} + \sqrt{pa}}{\sqrt{pa}} \\
& = \frac{QG + GE}{GE} = \frac{x-a}{GE}; \text{ consequenter } GE = \frac{QG + GE}{\frac{x-a}{GE}} \\
& \frac{(x-a)\sqrt{pa}}{\sqrt{px} + \sqrt{pa}}, \text{ et } GE + EB = BG = \frac{(x-a)\sqrt{pa}}{\sqrt{px} + \sqrt{pa}} \\
& + a = \frac{x\sqrt{ap} + a\sqrt{px}}{\sqrt{px} + \sqrt{pa}}, \text{ et quadrando } BG^2 \\
& = ax \frac{(px + 2p\sqrt{ax} + ap)}{(px + 2p\sqrt{ax} + ap)} = ax = QB \times BE. \\
& Q. E. D.
\end{aligned}$$

Propositiō II. Fig. 6.

Exponatur Parabolæ quævis NAB , cuius Diametri quælibet sint BEO , sumantur in curva duo quævis puncta A , et N , a quibus inflectantur ad aliud quodvis curvæ punctum, ut D rectæ ADN , quæ in Diametris punctis E, O, G, Q signent, semper in eadem Diametro abscindentur duæ rectæ, quæ eandem semper servabunt rationem. erit nempe OB ad BE , ita QB ad GB , idque in infinitum.

Demonstratio.

I.

Ex punctis D, A, N , ducantur ad Diametrum BEO ordinatæ DT, DI, AL, NM . Per Lemma præcedens

$$BE^2 =$$

$$BE^2 = LB \times BT; \quad BO^2 = BM \times BT; \quad \text{ergo} \\ \frac{BO^2}{BE^2} = \frac{BM}{LB}$$

II.

Pariter $BG^2 = IB \times BL; \quad QB^2 = IB \times BM,$
 ergo $\frac{QB^2}{BG^2} = \frac{BM}{BL}.$ Consequenter per Articulam prae-
 cedentem $\frac{BO^2}{BE^2} = \frac{QB^2}{BG^2};$ ideoque $\frac{BO}{BE} = \frac{QB}{BG}.$

Q. E. D.

Porisma III.

Esto Circulus $ABD,$ cuius Diameter recta $AD,$ centrum $C,$ cui utcumque parallela ducatur $NM,$ Circulo occurrens in punctis $N,$ et $M,$ et sint data puncta $N,$ et $M,$ inflectatur quaecunque recta $NBM,$ quae fecit Diametrum in punctis $O,$ et $V.$

Aio, datam esse rationem rectanguli $AO \times DV$ ad rectangulum $AV \times DO.$

Nec difficile est Propositionem ad Ellipses, Hyperbolas, et oppositas Sectiones extendere.

Demonstratio I.

I.

Ex puncto B demittatur ad NM normalis $BL,$ quae occurrat in I Diametro $AD,$ ex punctis $N,$ et $M,$ pariter demittantur ad Diametrum normales $NF, MP.$ Sit $AC = a; \quad NM = 2c; \quad NF = MP = b; \quad DI = x;$

P p p 3   ideoque

ideoque $BI = \sqrt{2ax - x^2}$. Cum sit $DC = a$; $NM = 2c$, patet, quod $DP = a - c$; ideoque IP , consequenter $LM = x + c - a$, et $NL = c + a - x$. Hinc positis, cum sit NM parallela ad AD , erit $BL.LM :: BI.IV$, id est analytice $(b + \sqrt{2ax - x^2}) \cdot (x + c - a) :: \sqrt{2ax - x^2} \cdot IV$; ideoque $IV = \frac{(x + c - a) \sqrt{2ax - x^2}}{b + \sqrt{2ax - x^2}}$, et $DI - IV$; hoc est

$$DV = \frac{bx + (a - c) \sqrt{2ax - x^2}}{b + \sqrt{2ax - x^2}}$$

Similiter erit $BL.LN :: BI.IO$; id est in expressionibus analyticis

$$(b + \sqrt{2ax - x^2}) \cdot (c + a - x) :: \sqrt{2ax - x^2} \cdot IO,$$

et per consequens $IO = \frac{(c + a - x) \sqrt{2ax - x^2}}{b + \sqrt{2ax - x^2}}$;

atque $AI - IO$, id est $AO = 2a - x + \frac{(x - a - c) \sqrt{2ax - x^2}}{b + \sqrt{2ax - x^2}}$

$$= \frac{2ab - bx + (a - c) \sqrt{2ax - x^2}}{b + \sqrt{2ax - x^2}}; \text{ ideoque}$$

$$AO \times DV = \frac{b^2(2ax - x^2) + (a^2 - 2ac + c^2)(2ax - x^2) + 2ab(a - c) \sqrt{2ax - x^2}}{(b + \sqrt{2ax - x^2})^2}$$

et furrogando $(a^2 - c^2)$ pro b^2 , ordinataque aequatione erit

$$AO \times DV$$

$$AO \times DV = \frac{2a(a-c) \sqrt{2ax-x^2} \times \sqrt{2ax-x+b}}{(b+\sqrt{2ax-x^2})^2}$$

$$= \frac{2a(a-c) \sqrt{2ax-x^2}}{b+\sqrt{2ax-x^2}}$$

II.

Vidimus superius $IV = \frac{(x+c-a) \sqrt{2ax-x^2}}{b+\sqrt{2ax-x^2}}$;

$IO = \frac{(c+a-x) \sqrt{2ax-x^2}}{b+\sqrt{2ax-x^2}}$; ergo $IV + IO$

$= OV = \frac{2c \sqrt{2ax-x^2}}{b+\sqrt{2ax-x^2}}$. Vidimus quoque

$DV = \frac{bx+(a-c) \sqrt{2ax-x^2}}{b+\sqrt{2ax-x^2}}$; ergo $DV+VO =$

$= DO = \frac{bx+(a+c) \sqrt{2ax-x^2}}{b+\sqrt{2ax-x^2}}$. Invenimus pariter

$AO = \frac{2ab-bx+(a-c) \sqrt{2ax-x^2}}{b+\sqrt{2ax-x^2}}$, ergo

$AO+OV = AV = \frac{2ab-bx+(a+c) \sqrt{2ax-x^2}}{b+\sqrt{2ax-x^2}}$;

Consequenter

$$AV \times DO = \frac{b^2(2ax-x^2) + (a^2+2ca+c^2)(2ax-x^2) + 2ab(a+c) \sqrt{2ax-x^2}}{(b+\sqrt{2ax-x^2})^2}$$

et

et substituendo $(a^2 - x^2)$ pro b^2 ; $AV \times DO =$

$$2 : (a + c) \sqrt{2ax - x^2} \times \frac{(2ax - x^2 + b)}{(b + \sqrt{2ax - x^2})} =$$

$2a(a + c) \sqrt{2ax - x^2}$, erit ergo per Articulum
 praecedentem

$$\frac{AO \times DV}{AV \times DO} = \frac{2a(a - c)}{2a(a + c)}. \text{ Q. E. D.}$$

Demonstratio II.

Ducantur cordae BA, BD, AN, ND, AM, MD .
 Per Triang. similia BOD, AON ; $\frac{AO}{NA} = \frac{BO}{BD}$,
 consequenter (1) $AO = \frac{NA \times BO}{BD}$.

Per Triang. similia AOB, NOD ; $\frac{DO}{DN} = \frac{OB}{BA}$;
 ergo (2) $DO = \frac{OB \times DN}{BA}$, et dividendo aequatio-
 nem (1) per (2), (3) $\frac{AO}{DO} = \frac{BA \times NA}{BD \times DN}$.

Per Triang. similia BVD, AVM ; $\frac{AV}{AM} = \frac{BV}{BD}$;
 ideoque (4) $AV = \frac{AM \times BV}{BD}$.

Pariter per Triang. similia AVB, DVM ;
 $\frac{VB}{DM} = \frac{BV}{BA}$; ergo (5) $VD = \frac{DM \times BV}{BA}$

con-

consequenter dividendo aequationem (5) per (4)

$$\frac{VD}{AV} = \frac{BD \times DM}{BA \times AM}$$

Tandem multiplicando postremam hanc aequationem per aequationem (3),

$$\frac{AO \times DV}{DO \times AV} = \frac{BA \times NA \times BD \times DM}{BA \times AM \times BD \times DN} = \frac{NA \times DM}{AM \times DN}$$

Sed cum sit recta NM parallela Diametro BD , cordae AN , DM , sunt aequales, nec non cordae ND , AM ob angulos AND , AMD rectos, per consequens aequatio praecedens immutabitur in $\frac{AO \times DV}{DO \times AV} = \frac{AN^2}{DN^2}$, et

demittendo ad Diametrum perpendicularem NF , in

$$\frac{AO \times DV}{DO \times AV} = \frac{AF}{DF} = \frac{a-c}{a+c} \quad \text{Q. E. D.}$$

Scholium.

I.

Sit Ellipsis $ARDS$, cuius diametri coniugatae sint rectae AD , RS , se decussantes in puncto C . Diametro RS ducta ordinata MN , si fuerint puncta N , et M data, atque ex his inflectatur quaevis recta NBM , quae occurrat Sectioni in B , et diametrum AD secet in punctis O , et V . Dico datam esse rationem rectanguli $AO \times DV$ ad rectangulum $AV \times DO$.

Demonstratio.

I. Sit $AD = 2a$; $RS = 2r$, et quia puncta N , et M sunt data, erunt quoque datae ordinatae NF , MP , ad diametrum

Qqg trum

trum AD . Ducatur ad Diametrum AS ordinata BI ,
 quae producta fecerit NM in L ; fitque $NM = 2c$,
 $PM = b$, $CI = x$, eritque per naturam curvae
 $BI = \frac{r}{a} \sqrt{a^2 - x^2}$. Hisce positis:

Per Parallelas IV , LM , erit $BL.LM :: BI.VI$,
 atque in terminis analyticis $\frac{ab + r \sqrt{a^2 - x^2}}{a} \cdot (c - x) ::$

$$\frac{r \sqrt{a^2 - x^2}}{a} \cdot VI; \text{ ideoque } VI = \frac{r(c-x) \sqrt{a^2 - x^2}}{ab + r \sqrt{a^2 - x^2}}$$

$$\text{et } DI - VI = DV = a - x - \frac{r(c-x) \sqrt{a^2 - x^2}}{ab + r \sqrt{a^2 - x^2}}$$

$$= \frac{ab(a-x) - r(c-a) \sqrt{a^2 - x^2}}{ab + r \sqrt{a^2 - x^2}}$$

II. Similiter erit $BL.LN :: BI.IO$, id est $\frac{ab + r \sqrt{a^2 - x^2}}{a(c+x)}$

$$= \frac{r \sqrt{a^2 - x^2}}{a \times IO}, \text{ ergo } IO = \frac{r(c+x) \sqrt{a^2 - x^2}}{ab + r \sqrt{a^2 - x^2}}$$

$$\text{atque } AI - IO = AO = a - x - \frac{r(c+x) \sqrt{a^2 - x^2}}{ab + r \sqrt{a^2 - x^2}}$$

$$= \frac{bc(a+x) - r(c-a) \sqrt{a^2 - x^2}}{ab + r \sqrt{a^2 - x^2}}, \text{ ergo per Arti-}$$

culum praecedentem

$AO \times DV$

$$AO \times DV = \frac{(a^2 b^2 - c^2 r^2 + a^2 r^2 - 2acr^2)(c^2 - x^2) + 2ba^2 r(a-c)\sqrt{a^2 - x^2}}{(ab + r\sqrt{a^2 - x^2})^2}$$

Sed per Ellipsis naturam $b^2 = \frac{r^2}{a^2}(a^2 - x^2)$, facta ergo surrogatione, erit

$$AO \times DV = \frac{2ar^2(a-c)(x^2 - a^2) + 2ba^2 r(a-c)\sqrt{a^2 - x^2}}{(ab + r\sqrt{a^2 - x^2})^2}$$

ordinataque aequatione

$$\begin{aligned} AO \times DV &= \frac{2ar(a-c)\sqrt{a^2 - x^2} \times (r\sqrt{a^2 - x^2} + ba)}{(ab + r\sqrt{a^2 - x^2})^2} \\ &= \frac{2ar(a-c)\sqrt{a^2 - x^2}}{ab + r\sqrt{a^2 - x^2}} \end{aligned}$$

III. Ulterius $BL.NM :: BI.OV$; id est $\frac{ab + r\sqrt{a^2 - x^2}}{2c}$

$$= \frac{r\sqrt{a^2 - x^2}}{QK}; \text{ ideoque } OV = \frac{2cr\sqrt{a^2 - x^2}}{ab + r\sqrt{a^2 - x^2}};$$

Vidimus in superiori Articulo, $AO =$

$$\frac{ba(a+x) - r(c-a)\sqrt{a^2 - x^2}}{ab + r\sqrt{a^2 - x^2}}; \text{ ergo}$$

$$AO + OV = AV = \frac{ba(a+x) + r(c+a)\sqrt{a^2 - x^2}}{ab + r\sqrt{a^2 - x^2}};$$

¶¶¶

vidimus

vidimus etiam in dicto Articulo $DV =$
 $\frac{ba(a-x) - r(c-a)\sqrt{a^2-x^2}}{ab+r\sqrt{a^2-x^2}}$; ergo $DV +$

$VO = DO = \frac{ba(a-x) + r(c+a)\sqrt{a^2-x^2}}{ab+r\sqrt{a^2-x^2}}$, et

$AV \times DO = \frac{(b^2a^3 + r^2c^2 + a^2r^2 + 2ac r^2) \times (a^2-x^2) + 2ba^2r(a+c)\sqrt{a^2-x^2}}{(ab+r\sqrt{a^2-x^2})^2}$,

et loco b^2 substituendo $\frac{r^2}{a^2}(c^2-a^2)$, $AV \times DO =$

$\frac{2ar(a+c) \times (a^2-x^2) + 2ba^2r(a+c)\sqrt{a^2-x^2}}{(ab+r\sqrt{a^2-x^2})^2}$;

ordinataque aequatione $AV \times DO =$

$\frac{2ar(a+c)\sqrt{a^2-x^2} \times (r\sqrt{a^2-x^2} + ba)}{(ab+r\sqrt{a^2-x^2})^2} =$

$\frac{2ar(a+c)\sqrt{a^2-x^2}}{ab+r\sqrt{a^2-x^2}}$; consequenter per Artic. prae-

ced. $\frac{AO \times DV}{AV \times DO} = \frac{2ar(a-c)\sqrt{a^2-x^2}}{2ar(a+c)\sqrt{a^2-x^2}} =$

$\frac{a-c}{a+c}$. Q. E. D.

II.

Sit MDN Hyperbola, cuius Diametri coniugatae
 AD , RS , et data sit MN ordinata ad Diametrum RS , si
ex punctis M , et N , inflectantur rectae MB , NB , quae oc-
currant

currant sectioni in B , et productae fecent Diametrum ADL in punctis O , et V . Aio, datam esse rationem re-
ctanguli $DO \times AV$ ad rectangulum $AO \times DV$ nempe
aequalitatis.

1. Sit $AD = 2a$; $RS = 2r$; $CL = c$, et ducta ordi-
nata BI fit $CI = x$; ideoque $LN = \frac{r \sqrt{c^2 - a^2}}{a}$;

$BI = \frac{r \sqrt{x^2 - a^2}}{a}$, atque ex puncto B ducatur BZ

parallela ad diametrum AL , et ordinatam MN fecet

in Z . Hisce factis, erit $BZ = CL - CI = c - x$,

$ZN = LN - BI = \frac{r \sqrt{c^2 - a^2}}{a} - \frac{r \sqrt{x^2 - a^2}}{a}$;

consequenter, cum per constructionem fit $\frac{ZN}{LN} = \frac{BZ}{OL}$,

erit in analyticis expressionibus $\frac{(\sqrt{c^2 - a^2} - \sqrt{x^2 - a^2})}{\sqrt{c^2 - a^2}}$

$= \frac{c - x}{OL}$; ideoque $OL = \frac{(c - x) \sqrt{c^2 - a^2}}{\sqrt{c^2 - a^2} - \sqrt{x^2 - a^2}}$,

atque $OL - LD = DO = \frac{(c - x) \sqrt{c^2 - a^2}}{\sqrt{c^2 - a^2} - \sqrt{x^2 - a^2}}$

$(c - a) = \frac{(c - a) \sqrt{x^2 - a^2} - (x - a) \sqrt{c^2 - a^2}}{\sqrt{c^2 - a^2} - \sqrt{x^2 - a^2}}$.

$$\text{II. Similiter } \frac{MZ}{ML} = \frac{BZ}{LV}, \text{ five } \frac{\sqrt{c^2 - a^2} + \sqrt{x^2 - a^2}}{\sqrt{c^2 - a^2}} =$$

$$\frac{c - x}{LV}; \text{ ideoque } LV = \frac{(c - x) \sqrt{c^2 - a^2}}{\sqrt{c^2 - a^2} + \sqrt{x^2 - a^2}}, \text{ atque}$$

$$AL - LV = AV = a + c - \frac{(c - x) \sqrt{c^2 - a^2}}{\sqrt{c^2 - a^2} + \sqrt{x^2 - a^2}}$$

$$= \frac{(c + a) \sqrt{x^2 - a^2} + (a + x) \sqrt{c^2 - a^2}}{\sqrt{c^2 - a^2} + \sqrt{x^2 - a^2}};$$

ideoque per Artic. praeced. $DO \times AV =$

$$\frac{((c - a) \sqrt{x^2 - a^2} - (x - a) \sqrt{a^2 - c^2}) \times ((c + a) \sqrt{x^2 - a^2} + (a + x) \sqrt{c^2 - a^2})}{(c^2 - a^2) - (x^2 - a^2)} =$$

$$\frac{(c + a) \times (a - x) + (c - a) \times (a + x)}{(c^2 - a^2) - (x^2 - a^2)} \sqrt{c^2 - a^2} \sqrt{x^2 - a^2}.$$

$$\text{Id est } DO \times AV = \frac{2a(x - a) \sqrt{c^2 - a^2} \sqrt{x^2 - a^2}}{c^2 - x^2}.$$

$$\text{III. Per ea quae superius demonstrata sunt, } AL - OL = AO = c + a - \frac{(c - x) \sqrt{c^2 - a^2}}{\sqrt{c^2 - a^2} - \sqrt{x^2 - a^2}} =$$

$$\frac{(a + x) \sqrt{c^2 - a^2} - (c + a) \sqrt{x^2 - a^2}}{\sqrt{c^2 - a^2} - \sqrt{x^2 - a^2}}; \text{ DL} -$$

$$LV = DV = c - a - \frac{(c - x) \sqrt{c^2 - a^2}}{\sqrt{c^2 - a^2} - \sqrt{x^2 - a^2}} =$$

$(x - a)$

$$\frac{(x-n)\sqrt{c^2-a^2} + (c-a)\sqrt{x^2-a^2}}{\sqrt{c^2-a^2} - \sqrt{x^2-a^2}}; \text{ ergo } AO \times DV =$$

$$\frac{((a+x)\sqrt{c^2-a^2} - (c-a)\sqrt{x^2-a^2}) \times ((x-n)\sqrt{c^2-a^2} + (c-a)\sqrt{x^2-a^2})}{(c^2-a^2) - (x^2-a^2)}$$

$$= \frac{((c+a) \times (a-x) + (c-a) \times (a+x)) \sqrt{c^2-a^2}}{(c^2-a^2) - (x^2-a^2)}$$

$$= 2a \frac{(c-a) \sqrt{c^2-a^2} \sqrt{x^2-a^2}}{c^2-x^2}. \text{ Ergo per Ar-}$$

ticulum praecedentem $DO \times AV = AO \times DV$.
 Q. E. D.

III.

Sint Curvae BDM , bAN , Hyperbolae oppositae, quarum Diametri coniugatae sint rectae AD , RS , et centrum C , dataque ad Diametrum AD ordinata MN , si a punctis M , et N , infletur recta NBM , quae Sectioni occurrat in B , Diametrumque AD fecerit in punctis O , et V . Dico, datam esse rationem rectanguli $DO \times OV$ ad rectangulum $AO \times DV$.

I. Ex puncto D demittatur ad Diametrum AD semiordinata BI , quae producta fecerit MN in L . Sit $CD = a$; $CR = r$; $NM = 2c$; $IL = b$; $CI = x$, eritque $ML = x - c$; $NL = c + x$; $BI = \frac{r \sqrt{x^2 - a^2}}{a}$.

Hicce

Hifce peractis per Parallelas ML, VI , erit $\frac{BL}{ML} = \frac{BI}{VI}$,

et in expreffionibus analyticis $\frac{(ab + r\sqrt{x^2 - a^2})}{x - c} =$

$\frac{r\sqrt{x^2 - a^2}}{VI}$; ideoque $VI = \frac{r(x - c)\sqrt{x^2 - a^2}}{ab + r\sqrt{x^2 - a^2}}$,

et $DI - VI = DV = x - a - \frac{r(x - c)\sqrt{x^2 - a^2}}{ab + r\sqrt{x^2 - a^2}} =$

$\frac{ab(x - a) + r(c - a)\sqrt{x^2 - a^2}}{ba + r\sqrt{x^2 - a^2}}$

Similiter $\frac{BL}{NL} = \frac{BI}{IO}$, five $\frac{ab + r\sqrt{x^2 - a^2}}{x + c} =$

$\frac{r\sqrt{x^2 - a^2}}{IO}$, ergo $IO = \frac{r(x + c)\sqrt{x^2 - a^2}}{ab + r\sqrt{x^2 - a^2}}$, et

$AI - IO = AO = x + a - \frac{r(x + c)\sqrt{x^2 - a^2}}{ab + r\sqrt{x^2 - a^2}} =$

$\frac{ab(x + a) - r(c - a)\sqrt{x^2 - a^2}}{ab + r\sqrt{x^2 - a^2}}$, ergo $AO \times DV =$

$\frac{(a^2b^2 - r^2a^2 - r^2c^2 + 2acb^2)(x^2 - a^2) + 2bra^2(c - a)\sqrt{x^2 - a^2}}{(ab + r\sqrt{x^2 - a^2})^2}$,

Sed per naturam curvae $b^2 = \frac{r^2}{a^2}(c^2 - a^2)$: Facta

igitur furrogatione in praecedenti aequatione, erit

$AO \times DV$

$$AO \times DV = \frac{(2acr^2 - 2a^2r^2) \times (x^2 - a^2) + 2br a^2 (c-a)}{r x^2 - a^2},$$

$$\frac{(ab + r \sqrt{x^2 - a^2})^2}{(ab + r \sqrt{x^2 - a^2})^2}$$

dispositaque aequatione

$$AO \times DV = \frac{2ar(c-a) \sqrt{x^2 - a^2} \times (r \sqrt{x^2 - a^2} + ba)}{(ab + r \sqrt{x^2 - a^2})^2} =$$

$$\frac{2ar(c-a) \sqrt{x^2 - a^2}}{ab + r \sqrt{x^2 - a^2}}$$

II. Per ea quae iam demonstravimus $IO - IV = OV =$

$$\frac{2cr \sqrt{x^2 - a^2}}{ab + r \sqrt{x^2 - a^2}}, \text{ ergo } AO + AV, \text{ sive } AV =$$

$$\frac{ab(x+a) + r(a+c) \sqrt{x^2 - a^2}}{ab + r \sqrt{x^2 - a^2}}; \text{ } OV - DV =$$

$$DO = \frac{-a^2(x-a) + r(a+c) \sqrt{x^2 - a^2}}{ab + r \sqrt{x^2 - a^2}}, \text{ et } DO \times AV =$$

$$\frac{(-a^2b^2 + a^2r^2 + r^2c^2 + 2r^2ac) \times (x^2 - a^2) + 2a^2br(a+c)}{(ab + r \sqrt{x^2 - a^2})^2},$$

et quia $b^2 = \frac{r^2(c^2 - a^2)}{a^2}$, facta in praecedenti ae-

quatione substitutione, erit $DO \times AV =$

$$\frac{(2acr^2 - 2a^2r^2) \times (x^2 - a^2) + 2a^2br(a+c)}{(ab + r \sqrt{x^2 - a^2})^2},$$

dispositaque aequatione $DO \times AV =$

$$Rrr \qquad 2ar$$

$$\frac{2ar(\epsilon + a)\sqrt{x^2 - a^2}(ab + r\sqrt{x^2 - a^2})^2}{ab + r\sqrt{x^2 - a^2}} =$$

$$\frac{2ar(\epsilon + a)\sqrt{x^2 - a^2}}{ab + r\sqrt{x^2 - a^2}}; \text{consequenter per Artic. praeced.}$$

$$\frac{AO \times DV}{DO \times AV} = \frac{\epsilon - a}{\epsilon + a}. \text{ Q. E. D.}$$

Propositiō IV.

Esto Semicirculus GAH , cuius Centrum ϵ , et Diameter GB data, cui fit normalis radius AC . Sumantur in diametro producta puncta B , et F ; sintque rectae GB , AF aequales, et datae. Fiat $CG \cdot GB :: SC \cdot SG$, et rectae SC fiat aequalis recta CR . Jungantur puncta A , et B , et ad punctum B eleuetur normalis BD , rectae AB aequalis, eidemque fiat EF parallela, et aequalis, si inflectatur ad Circulum quaevis recta a punctis D , et E , quae occurrat Circulo in I , et diametram secet in punctis M , et N . Aio, summam duorum quadratorum LM , LN , aequari semper eidem spatio dato. Hisdem positis in secundo casu iungatur recta AS , cui aequalis ponatur Sp ad diametrum perpendicularis, eidemque aequalis, et parallela fiat Rq , si a duobus punctis p , et q inflectatur quaelibet ad circumferentiam recta, ut piq secans diametrum in punctis m , et n : Quadratorum Bn , Fm aggregatum aequabitur semper alteri spatio dato.

Demon-

Demonstratio Primae Partis.

I.

Iungantur puncta D , et E , cum per Hypothesin sit BD aequalis, et parallela EF patet, quod DE , sit parallela et aequalis BE . A puncto I demittatur ad rectam DE normalis IO , quae diametrum secet in L .

Sit radius $CA = a$; $BG = HF = b$, $HL = x$,
Ergo per Hypothesin $LO = BD = BA = \sqrt{2a^2 + 2ba + b^2}$.

Similiter per Hypothesin $\frac{CG}{BG} = \frac{CS}{SG}$, ergo

$$\frac{CG}{CG+BG} = \frac{CS}{CS+SG}; \text{ atque in terminis}$$

$$\text{analyticis } \frac{a}{a+b} = \frac{SC}{a}, \text{ et } SC = CR = \frac{a^2}{a+b};$$

$$\text{et } SC + CH = SH = \frac{2a^2 + ba}{a+b}, \text{ ideoque}$$

$$SH - LH = SL = \frac{2a^2 + ba - (a+b)x}{a+b};$$

$$\text{Per circuli naturam } IL = \sqrt{GL \times LH} = \sqrt{2ax - x^2}; \text{ ergo } IL + LO, \text{ sive } IO =$$

$$\sqrt{2ax + x^2} + \sqrt{2a^2 + 2ba + b^2}. \text{ Consequen-}$$

$$\text{ter, cum sit } \frac{IO}{OE} = \frac{IL}{LN}, \text{ erit } LN = \frac{OE \times EL}{IO},$$

Rrr 2

atque

atque in characteribus analyticis $LN =$

$$\frac{(b+x)\sqrt{2ax-x^2}}{\sqrt{2ax-x^2} + \sqrt{2a^2+2ba+b^2}}; \text{ ideoque } SL + LN,$$

id est

$$\begin{aligned} SN &= \frac{(2a^2+ab-(a+b)x) \times (\sqrt{2a^2-x^2} + \sqrt{2a^2+2ba+b^2})}{(a+b) \times (b+x) \sqrt{2ax-x^2}} \\ &= \frac{(2a^2+2ba+b^2)\sqrt{2ax-x^2} + (2a^2+ab-(a+b)x)\sqrt{2a^2+2ba+b^2}}{(a+b) \times (\sqrt{2ax-x^2} + \sqrt{2a^2+2ba+b^2})} \\ &= \frac{\sqrt{2a^2+2ba+b^2} \times (\sqrt{2ax-x^2} \sqrt{2a^2+2ba+b^2} + 2a^2+ab-(a+b)x)}{(a+b) \sqrt{2ax-x^2} + \sqrt{2a^2+2ba+b^2}} \end{aligned}$$

et quadrando

$$\begin{aligned} (1) \quad SN^2 &= \frac{(2a^2+2ba+b^2) \times}{(a+b)^2} \\ &= \frac{a^2x^2 + 2a^2bx + a^2(2a+b)^2 + 2(2a^2+ab-(a+b)x)\sqrt{2ax-x^2} + \sqrt{2a^2+2ba+b^2}}{(\sqrt{2ax-x^2} + \sqrt{2a^2+2ba+b^2})^2} \end{aligned}$$

II.

Uterius $DO = 2a + b - x$, et cum sit

$$\frac{IO}{DO} = \frac{IL}{LM}, \text{ erit } LM = \frac{DO \times IL}{IO} = \frac{DO \times IL}{2a+b}$$

$$\frac{(2a + b - x) \sqrt{2ax - x^2}}{\sqrt{2ax - x^2} + \sqrt{2a^2 + 2ba + b^2}}. \text{ Ex praemissis}$$

$$CR = \frac{a^2}{a+b}; \quad CL = a - x, \text{ ergo } CR - CL =$$

$$LR = -\frac{ba + (a+b)x}{(a+b)}, \text{ atque } LM + LR, \text{ five}$$

$$RM = \left\{ \begin{array}{l} (-ba + (a+b)x) \sqrt{2ax - x^2} + \sqrt{2a^2 + 2ba + b^2} \\ (2a^2 + 3ab + b^2) \sqrt{2ax - x^2} \\ -(a+b)x \sqrt{2ax - x^2} \end{array} \right.$$

$$\frac{(a+b) \sqrt{2ax - x^2} + \sqrt{2a^2 + 2ba + b^2}}{(a+b) \sqrt{2ax - x^2} + \sqrt{2a^2 + 2ba + b^2}}$$

$$= \frac{(2a^2 + 2ba + b^2) \sqrt{2ax - x^2} + ((a+b)x - ba) \sqrt{2a^2 + 2ba + b^2}}{(a+b) \sqrt{2ax - x^2} + \sqrt{2a^2 + 2ba + b^2}}$$

$$= \frac{\sqrt{2a^2 + 2ba + b^2} \sqrt{2ax - x^2} + \sqrt{2a^2 + 2ba + b^2} \sqrt{2a^2 + 2ba + b^2}}{(a+b) \sqrt{2ax - x^2} + \sqrt{2a^2 + 2ba + b^2}}$$

et quadrando

$$(2) \quad RM^2 = (2a^2 + 2ba + b^2) \sqrt{4a^2x + 2ba^2x - a^2x^2 + b^2a^2 + 2((a+b)x - bx) \sqrt{2ax - x^2} + \sqrt{2a^2 + 2ba + b^2}}$$

$$\frac{(2a^2 + 2ba + b^2) \sqrt{2ax - x^2} + \sqrt{2a^2 + 2ba + b^2}}{(2a^2 + 2ba + b^2) \sqrt{2ax - x^2} + \sqrt{2a^2 + 2ba + b^2}}$$

et coniungendo aequationes (1) et (2)

Rrr 3

SN² +

$$\begin{aligned}
 SN^2 + RM^2 &= \frac{(2a^2 + 2ba + b^2)}{(a+b)^2} \times \\
 &\left\{ \frac{4a^2x - 2a^2x^2 + 4a^2b + 4a^2b + 2a^2b^2}{(2ax-x^2 + 2a^2+2ba+b^2)} \right. \\
 &\quad \left. + \frac{4a^2\sqrt{2ax-x^2}\sqrt{2a^2+2ba+b^2}}{(2ax-x^2 + 2a^2+2ba+b^2)} \right. \\
 &= \frac{2a^2(2a^2 + 2ba + b^2)}{(a+b)^2} \times \\
 &\left\{ \frac{(2ax-x^2) + (2a^2+2ba+b^2)}{(2ax-x^2 + 2a^2+2ba+b^2)} \right. \\
 &\quad \left. + \frac{2\sqrt{2ax-x^2}\sqrt{2a^2+2ba+b^2}}{(2ax-x^2 + 2a^2+2ba+b^2)} \right. \\
 &= \frac{2a^2(2a^2 + 2ba + b^2)}{(a+b)^2} = \frac{2CA^2 \times AB^2}{CB^2}.
 \end{aligned}$$

Q. E. D.

Demonstratio secundae Partis.

I. Iungantur puncta p , et q , eritque pq per constructionem parallela, et aequalis rectae SR . Ex puncto i demittatur ad rectam pq protractam, si opus fuerit, normalis io , quae fecet in l Diametrum GH ; salvis primae Partis denominationibus fiat $Hl = y$. Per Hypothesin, ut iam vidimus, $CR = \frac{a^2}{a+b}$; ideoque $HR = CH -$

$$CR = \frac{ba}{b+a}, \text{ et } HR = Hl, \text{ five } Rl = q, =$$

$$\frac{ba - (a+b)y}{a+b}, \text{ per Hypothesin etiam } ps = lv =$$

$$AS =$$

$$AS = a \sqrt{\frac{2a^2 + 2ba + b^2}{b+a}}; \text{ per Circuli naturam}$$

$$il = \sqrt{2ay - y^2}, \text{ ergo } il + lo, = \text{five } io = \frac{(a+b) \sqrt{2ay - y^2} + a \sqrt{2a^2 + 2ba + b^2}}{a+b}; \text{ et}$$

$$\text{cum sit } \frac{io}{il} = \frac{qo}{ln}, \text{ erit } \frac{qo}{io} \times \frac{il}{ln} = ln, \text{ et in expref-}$$

$$\text{fionibus analyticis } ln = \frac{(La - (a+b)y) \sqrt{2ay - y^2}}{(a+b) \sqrt{2ay - y^2} + a \sqrt{2a^2 + 2ba + b^2}}$$

$$\text{Verum } Bl = 2a + b - y, \text{ ergo } Bl - ln, \text{ five}$$

$$Bl = \frac{(2a+b-y) \left((a+b) \sqrt{2ay - y^2} - (ba - (a+b)y) \right)}{(a+b) \sqrt{2ay - y^2} + a \sqrt{2a^2 + 2ba + b^2}}$$

$$= \frac{(2a^2 + 2ba + b^2) \sqrt{2ay - y^2} + a(2a + b - y)}{(a+b) \sqrt{2ay - y^2} + a \sqrt{2a^2 + 2ba + b^2}}$$

$$= \sqrt{2a^2 + 2ba + b^2} \times \frac{(\sqrt{2a^2 - y^2} \sqrt{2a^2 + 2ba + b^2} + 2a^2 + ba - ay)}{(a+b) \sqrt{2ay - y^2} + a \sqrt{2a^2 + 2ba + b^2}}$$

et quadrando, ritque calculando,

$$(3) Bn^2 = (2a^2 + 2ba + b^2) \times \left\{ \frac{-a^2y^2 - 2ba^2y^2 - b^2y^2 + 2a^2by + 2a^2ly + 4a^4 + 4a^2b + a^2b^2}{(a+b) \sqrt{2ay - y^2} + a \sqrt{2a^2 + 2ba + b^2}} \right.$$

II. Per Hypothesin $pq = SR = \frac{2a^2}{a+b}$, vidimus $qo =$

$$\frac{ba - (a+b)y}{a+b}; \text{ ideoque } pq + qo = po =$$

$$\frac{2a + ba - (a+b)y}{a+b}, \text{ et quia } \frac{io}{il} = \frac{po}{ml},$$

$$\text{erit } \frac{po \times il}{io} = ml, \text{ atque analytice } ml =$$

$$\frac{(2a + ba - (a+b)y) \sqrt{2ay - y^2}}{(a+b) \sqrt{2ay - y^2} + a \sqrt{2a^2 + 2ba + b^2}};$$

$$Fl = b + y, \text{ ergo } Fl + ml, \text{ sive } Fm =$$

$$\frac{(2a^2 + 2ba + b^2) \sqrt{2ay - y^2} + a(b+y) \sqrt{2a^2 + 2ba + b^2}}{(a+b) \sqrt{2ay - y^2} + \sqrt{2a^2 + 2ba + b^2}}$$

$$\text{et quadrando } Fm^2 = (2a^2 + 2ba + b^2)$$

$$\frac{\begin{cases} -a^2y^2 + 4a^2y + 2a(b+y) \sqrt{2ay - y^2} \sqrt{2a^2 + 2ba + b^2} + b^2a^2 \\ -2aby^2 + 6a^2by \\ -b^2y^2 + 2ab^2y \end{cases}}{(a+b) \sqrt{2ay - y^2} + a \sqrt{2a^2 + 2ba + b^2}}^2$$

quae aequatio si iungatur aequationi (3), sequens proveniet $Bn^2 + Fm^2 = 2(2a^2 + 2ba + b^2)$

$$\frac{(a+b)^2 \times \sqrt{2ay - y^2} + 2a(a+b) \sqrt{2ay - y^2} \sqrt{2a^2 + 2ba + b^2} + 2a^2 + 2ab^2 + b^2a^2}{((a+b) \sqrt{2ay - y^2} + a \sqrt{2a^2 + 2ba + b^2})^2}$$

$$\text{Id est, } Bn^2 + Fm^2 = 2(2a^2 + 2ba + b^2) = 2B.I^2.$$

Q. E. sec. D.

Porisma

Porisma V.

Salvis, quae supposita sunt in Demonstratione Primae Partis Porismatis praecedentis, dico locum habere hanc proportionalitatem

$$MI^2 + IN^2 \text{ ad Triang. } MIN \text{ ut } AB \text{ ad } \frac{CB}{4}$$

Demonstratio

Quia $DO = 2a + b - x$; erit $DO^2 = 4a^2 + 4ba - 4ax - 2bx + b^2 + x^2$; et cum fit $IO = \sqrt{2ax - x^2} + \sqrt{2a^2 + 2ba + b^2}$; indeque $DO^2 + IO^2$, five

$$DI^2 = \frac{6a^2 + 6ba + 2b^2 - 2ax - 2bx + 2}{\sqrt{2ax - x^2} \sqrt{2a^2 + 2ba + b^2}}$$

Similiter quia $OE^2 = (b + x)^2$, erit $OE^2 + IO^2$, five

$$IE^2 = \frac{2a^2 + 2ba + 2b^2 + 2ax + 2bx + 2}{\sqrt{2ax - x^2} \sqrt{2a^2 + 2ba + b^2}}$$

Ob parallelas GH, DE ; $IM^2 = \frac{ID^2 \times IL^2}{IO^2}$;

$IN^2 = \frac{IE^2 \times IL^2}{IO^2}$, ideoque in secundis membris praecedentium aequationum, substituendo valoribus linearibus analyticis, habebitur

$$IM^2 = \frac{(2ax - x^2) \times (6a^2 + 6ba + 2b^2 - 2ax - 2bx + 2 \sqrt{2ax - x^2} \sqrt{2a^2 + 2ba + b^2})}{(\sqrt{2ax - x^2} + \sqrt{2a^2 + 2ba + b^2})^2}$$

S s s IN =

$$IN = \frac{(2ax - x^2) \times (2a^2 + 2ba + 2b^2 + 2ax + 2bx + 2\sqrt{2ax-x^2}\sqrt{2a^2+2ba+b^2})}{(\sqrt{2ax-x^2} + \sqrt{2a^2+2ba+b^2})^2}$$

Consequenter

$$(1) IM^2 + IN^2 = \frac{(2ax - x^2) \times (8a^2 + 8ba + 4b^2 + 4\sqrt{2ax-x^2}\sqrt{2a^2+2ba+b^2})}{(\sqrt{2ax-x^2} + \sqrt{2a^2+2ba+b^2})^2}$$

$$\text{Tandem } \frac{IL \times DE}{IO} = MN = \frac{2(a+b)\sqrt{2ax-x^2}}{\sqrt{2ax-x^2} + \sqrt{2a^2+2ba+b^2}}$$

ergo

$$\text{Triang. } MIN = \frac{(a+b) \times (2ax - x^2)}{\sqrt{2ax-x^2} + \sqrt{2a^2+2ba+b^2}}$$

et dividendo aequationem primam per praecedentem,

$$\begin{aligned} \frac{IM^2 + IN^2}{\text{Triang. } MIN} &= \frac{4(2a^2 + 2ba + b^2) + 4\sqrt{2ax-x^2}}{(a+b) \times (\sqrt{2ax-x^2} + \sqrt{2a^2+2ba+b^2})} \\ &= \frac{4\sqrt{2a^2+2ba+b^2}}{(a+b)} \times \frac{(\sqrt{2a^2-x^2} + \sqrt{2a^2+2ba+b^2})}{(\sqrt{2a^2-x^2} + \sqrt{2a^2+2ba+b^2})} \end{aligned}$$

ergo

$$IM^2 + IN^2 \text{ ad Triang. } MIN \text{ ut } \sqrt{2a^2+2ab+b^2} \text{ ad } (a+b);$$

Id est

$$IM^2 + IN^2 \text{ ad Triang. } MIN, \text{ ut } AB \text{ ad } \frac{CB}{4}. \quad Q. E. D.$$

ERRA

ERRATUM.

Cum in meo Schediasmate de Arcuum Sectionum Conicarum, altiarumque Curvarum inter se comparatione, in hisce Actis Eruditorum ad Annum 1770. impresso, error irreperit Pag. 435. sic eundem corrigit B. L.

Post lineam decimam has ponat aequationes

$$(1) fhx^{2n}z^{2n} + fl(x^{2n} + z^{2n}) + gl = 0$$

$$(2) fhx^{2n}z^{2n} + gh(x^{2n} + z^{2n}) + gl = 0.$$

ANIMADVERSIONES HISTORICAE ET PHILOLOGICO - Criticae ad Philonis Legationem ad Caium.

Auctore

M. IO. CHRIST. GOTTLIEBER,
illustris Afranei Rectore.

Qui in historia veteri et antiquitate, paullo accuratius cognoscenda, recte versari volunt, non modo plurimum operae, cogitationis, et temporis, in legendis iis scriptoribus, qui ex instituto eam explicarunt, ponere debent; sed et alios sibi in consilium adhibere, qui, quod a suo proposito non esse alienum putarent, vel aliquam historiae partem attigerunt, vel orationem, rebus, e litteris reconditis et interioribus petitis, tanquam gemmis distinxerunt, et ita iis, velut in transitu, aliquantum lucis adfuderunt. Ad hoc genus scriptorum quoque referendum esse Philonem, Judaeum, elegantiae Graecorum studiosissimum, antiquitatisque, cum Judaicae, tum Graecae Romanaeque, peritissimum; satis innotuit, qui idonea graecae linguae scientia instructi, se ad eius lectionem contulerunt, et quasi familiaritate cum eo cotraxerunt. Quem cum ob consuetudinem,

nem,

nem, quam, diligenti lectione, cum Platone inuit, et amarem, et ob rerum gravitatem, scribendi elegantiam, et ornatum, magni aestimarem: a disciplinae meae institutis non abhorre exultavi si in gratiam humanitatis studioforum, inprimis graecas litteras amantium, quosdam Philonianae lectionis fructus exprimerem, atque, speciminibus aliquot scribendis, eos docerem, quam latissime pateret eruditionis campus, et quosnam flores ei, qui illius spatium emetiri conarentur, decerpere possent. Cogitanti itaque mihi, quemnam Philonis libellum mihi potissimum explicandum sumerem; nullus magis idoneus visus est, quam is, quem de virtutibus, sive de legatione ad Caium, inscripsit. Tanta enim est in eo rerum varietas, quae ad illustrandam inprimis vitam atque imperium Caii, nec non Augusti, Tiberiique mores, atque quaedam instituta melius intelligenda, faciunt; nihil dicam de antiquitatibus Iudaeorum, Graecorum, Romanorumque, inde perspiciendis: ut, si quid de libri argumento qua lucem historiae foenerat, de fide Philonis in rebus tradendis, de scribendi genere, et eius studiis, quatenus vim in rerum tractandarum rationem habeant, disputarem, et omnino meum iudicium de ipso libello ostenderem, rem non inutilem, ac forte non invidandam, me facturum putarim. Constitui praeterea, si, rebus paulo gravioribus explicatis, harum rerum existimatoribus non infavem rem suscepisse visus fuero, loca difficilia adhibitis critici, illustrare aut male a Mangeo correctata, postliminio quasi, in integrum restituere.

Philo quidem libello ipsi, quem de virtutibus inscripsit, ut tanquam *εἰς* res gestas Caii laudasse videretur *, quae tamen flagitiis et sceleribus nefariis, quae profligatissimus homo

*) Euseb. H. E. l. II. 18. *ὁμοίως μὲν ἂν κατὰ Γάϊον, ἐπὶ τῆς Ρωμαῖς ἀφικόμενος, τὰ περὶ τῆς Γαίης δεσποτίας αὐτοῦ γράφοντα, ἢ μετὰ Ἰδίου καὶ εἰσακτίας ἐπιγραφῆς περὶ ἀρετῶν.*

homo unquam concipere potuit, continentur, a legatione quoque, quam auctoritate Iudaeorum, Alexandriae versantium, suscepit, nomen indidit. Res autem quam Iudaei Philoni apud Caesarem perficiendam detulerunt, habuit initium eiusmodi. Quum Caius eo vesaniae progressus esset, ut se *, non modo Romae, sed et in provinciis, populo Romano subiectis, Deum haberi colique vellet, Iudaeos, religionis atque inuitutorum priscorum tenacissimos, Alexandriae, hac in re habuit adversarios, qui, quod in Profeuchis, aedibus sacris precibus faciendis destinatis, simulacrum Caii adorare renuissent, auctore Flacco Avillio **, Aegypti tunc temporis praefide, eiusque successore ***, cuius nomen ignoratur, valde sunt vexati et trucidati. Aliis enim male mulcatis, et ad incitas redactis, non licuit fuga salutem quaerere: alii intercepti, aut enecti combullique, aut atrocissimo supplicio affecti sunt: praetermittam eos, qui vivi, loris laqueisque circa talos adhibiti, per medium forum rapati, atque conculcati sunt, adeo ut, quod eorum membra disiecta aut sparsa iacerent, ne reliquiae quidem ullae sepeliri potuerint. Quam immanitatem, quae non deprehenditur in bellis, tantum adest ut Flaccus, aut eius successor, coercuerint, ut potius hanc turbam Alexandriae impotentiam, odio erga Iudaicum nomen incensam, foverent atque aluerint. Scholae etiam prudentiae, virtutis, iustitiae, sanctitatisque, verbo, divinae humanaeque sapientiae officinae, (*πρῶτοι* aut *πρῶτοι* vocantur passim a Philone, v. c. Or. adv. Flacc. p. 982 972. Leg. ad Cai. 1011. de Moise I III. 685. et in N. T. Act. XVI, 13. 16. ubi vocantur quoque *σωτηριοί*.)

S s s 3 partim

* v. Philo leg. p. 1003. Iosephi. XVIII. 8 Tac. Hist. V. 9. Annot. XII, 55. Suet. Cai. XXII. Dio I. LXVIII 759.

** Orat. in Flacc. 972.

*** legal. p. 116. cf. Mangeum.

partim incensae, partim dirutae sunt: quae vero a foedis hostium manibus illibatae atque intemeratae manserunt, profanatae, imaginibus Caii in illas illatis: in earum autem maxima celeberrimaque, simulacrum aeneum, quadrigis sublimae, collocatum est. Iudaei interim hoc ludibrio, quod hominibus, a religione vera remotis debebant, deiectioni, eo magis calamitatum gravissimarum procellas timebant, quo patientiores aures Caii erant Iudaeorum calumniatoribus. In his fuit *Helicon*, nescio quis, qui callidus atque versipellis scurra, temporibus scite interviebat, quibus posset Iudaeos reddere invidiosos. Religionem itaque sanctam, superstitionem pravam et immodicam, gentemque ipsam ad res novas molendas proclivem cavillabatur, et aliis artibus, pericia morum Caii, odia in longum iaciebat, quae recondidit, et aucta promisit. Etsi Iudaei animum hominis illiberalem donis capere, eiusque iram placare tentabant: irritus tamen omnis conatus visus est, ut, desperata fere causa sua, animum inducerent, libellum supplicem offerre Caio, breviorum illo, quem iam paullo ante, per Agrippam, regem, Herodis illius magni nepotem, tradendum curaverant Caio. Quo ex loco (p. 1018. Fr. et 520. Mang.) intelligi potest, quo anno imperii Caii, Philo, cum quatuor aliis*, aut, ut Iosepho placeat, (XVIII. 9.) cum duobus, missus fuerit Romam ad Impera-

* Mangeus (p. 600.) vulgatam Philonis lectionem: *ἐν ἡμῶν δὲ πέντε πρεσβυτάταις*, vult corrigi, et ex Codd. Vat. et Coll. nov. *πέντε* legi, ut Iosephi auctoritatem tueatur, qui tres legatos ad Caicum missos scripsit. Sed valde dubito, an fides Iosephi tanta sit h. l., ut Philo inde, qui optime hanc rem cognoverit necesse est, inde emendari debeat. Iosephum quaedam, ad illorum temporum historiam pertinentia, male tradere, et in alia omnia ire, deinceps notabimus. Veritas lectionis vulgatae, apud Philonem, e contextis apparet. Ille enim

Imperatorem, et quo tempore prior supplex libellus traditus fuerit Agrippae, regi. Forte tum, quum hoc facerent Iudaei, Agrippa fuit Alexandriae, qui auctore et suatore Caio, per hanc urbem et Syriam, in regnum profecturus erat. Sed ibi non tam honorifice exceptus est Iudaeus, ut Alexandrini eum pro dignitate, ad quam euectus fuerat a Caio, et reverentia amico Caesaris debita, protequi debuissent. Inuisus itaque plebi Alexandrinae, (adv. Flacc. p. 969.) turbae inconditae atque invidiosae, quae aliorum felicitatem calamitatem suam interpretabatur, omne genus ludibrii expertus est. Nec Flaccus Avillius, urbi praefectus, tantam vulgi effrenatam audaciam colibuit. Mutaverat plane, post mortem Tiberii, pristinos mores. Antea enim vir consilii plenus et prudens, negotiorum institutorumque Aegyptiacorum brevi tam peritissimus repertus est, ut commodius diceretur res gessisse, quam hi poterant, qui in rebus administrandis consenuerant (v. lib. adv. Flacc. 965.) Admoto vero Caio imperii gubernaculis, paullo remissior et negligentior in negotiis obeundis est factus, sive quod perpetuo dolore et desiderio Tiberii teneretur; sive quod Caio, ob saevam et probrosam naturam, male vellet; sive quod esset ex eorum numero, qui Agrippinam, Caio matrem, infidis circumvenissent. Intelligi potest, opinor, ex his, eum Flaccus, amicus Tiberii, et inimicus Caio, Agrippae fuerit intentus, et ita toti Iudaeorum nationi, quae pietatem et laetitia-

enim sic disputat: Nonne magni discriminis res sit, salutem omnium Iudaeorum positam fuisse in quinque legatis? Manifesto comparat paucos homines, quibus res gravissima commissa erat, cum infinitae multitudinis hominibus, periculo summo obnoxiiis, quibus quinque homines non satisfacere possint. Το πᾶσις quoque nec locum, nec vim huic loco accommodatam, habere videtur.

titiam publicam, sub auspiciis imperii Caii, satis declaraverat; quam vero, ut adversus hanc gentem eo maiori odio flagraret Caius, nunquam, etsi saepius rogatus, litteris Caesari significaverat. Quae mala omnia, quibus afflicti sunt Iudaei a Flacco, anno imperii sexto, cum quo missus fuerat a Tiberio in Aegyptum, qui fuit Caii secundus, acciderunt. Acceperat enim hanc provinciam administrandam, sex annos, eique, quinque annos, vivo Tiberio, bene, postea autem, sub Caio, male praefuerat; quo anno, Agrippa, rex, superbiam Flacci sensit, popularesque suos indigne tractatos vidit, ut ex his, quae e Philonis libello adversus Flaccum, (p. 966. 987.) disputavi, patet. Iudaei itaque, hoc tempore, tradiderint necesse est libellum supplicem Agrippae, cum esset Alexandriae, qui fuit, ut ait Philo l. c. longior altero, qui offerri Caio debuit, anno imperii quarto, haud dubie a legatis ipsis. (v. legat ad Cai. 1018.) Quae cum ita sint, Mangeus certe aliud egit, cum notaret ad loc. cit. (p. 572.) ἡ δὲ ἡγεδὸν τῆτο ἐπιτομή τις ἰκετείας μακροτέρως, ἢν ἐπέπομφεμεν πρὸ ὀλίγου δι' Ἀγρίππας, τῷ βασιλεῖως — „anne vult istam professionem Agrippae, secundo Caii anno factam, quam memorat Philo adversus Flaccum, et Josephus? (A. I. l. XVIII. 7.) Sed πρὸ ὀλίγου haud proprie usurpatur de gestis ante biennium. Dicendum igitur in historiae silentio, bis in Syriam profectum fuisse Agrippam; primo, quando Trachonitidis Tetrarchiam a Caio accepit; secundo, quando Galilaeam, expulso inde patruo Herode; id quod contigit anno Caii quarto, Imperatore tum in Gallis degente. De secunda professione hic agitur. Scilicet Philo, cum sociis, Agrippae, per Romam, Syriam versus iter agenti, causae suae commentarios obtulerat, quos rex ad Caium transmittendos curavit.“ Haec ille. Sed quid opus est contorta hac ac parum accurata huius loci interpretatione, quae fide historica destituitur? Si verbi: πρὸ ὀλίγου, ut fert usus loquendi, recte intelligantur, non fingenda est duplex profectio Agrippae, per Syriam

Syriam facta. *Πρὸ ὀλίγου* enim apud Graecos, non tempus aliquod denotat. quod proxime praecessit, sed aliquot annos complecti potest. Sic Graeci et Latini interdum particulis utuntur, veluti: *νεωσι*, *πρωην*, *ἔχθες*, nuper, quae non capi debent sensu vulgari, ut unum vel paucos dies significant, sed fati longum tempus. Apud Platonem quidem, in Gorgia, [p. 311. Bal. 2.] *τὰ χθές καὶ πρωὴν γεγονότα* comprehendunt sedecim vel septendecim annos. Paulo post enim, [p. 324.] Periclem Plato dicit *νεωσι* mortuum, antequam Archelaus, rex Macedoniae, regnum capesseret: quae Periclis mors ante sedecim annos evenerat. Athenaeus, ut hoc obiter moneam, Platonem quoque, propter τὸ *νεωσι*, erroris adversus temporum rationem convincebat; [L. V. pag. 110.] sed castigatus est a magno Casaubono, ad l. c. Athenaei. Ita apud Homerum [Il. β. 303.] *χθιζὰ καὶ πρωιζὰ γεγενημένα*, tempus novem annorum complectuntur: quem locum Plato in Gorgia l. c. ante oculos habuisse videtur: Eustathius p. 225, ed Rom. τὸ δὲ χθιζὰ τε καὶ πρωιζὰ, ἀντὶ τῆς χθές καὶ πρωί, καὶ, ὡς εἶπεν, ἑναγχοῦς, συντίμνει δὲ — τὸς τοσούτους χρόνους εἰς βραχυὴ κόμην. Et Scholiastes minor: κατεσμίχθη τὸν ἑναετηῖ χρόνον. Ex quibus locis fati superque elucet, *πρὸ ὀλίγου*, etiam tempus duorum annorum significare posse. Similia monuit adversus Mangeum, eruditissimus censor Philonis Mangeani, in his Act. erud. ad annum c1510ccxlv. p. 410. Sed haec interpretatio Mangeana quoque ex historia et ordine temporum convelli potest. Quum enim Philo Romam, cum quatuor aliis legatis, peteret, ut pro Judaeis Caio libellum illum traderet, qui mala, quae passi erant Judae, et melioris conditionis consequendae supplices preces continebat; non poterat eum Agrippae regi, qui ex opinione Mangei, per urbem Romam, in Syriam iter faciebat, tradere: erat enim eo anno, [qui erat Caii quartus,] quo Philo legatus mitteretur Romam, quoque in urbe, ut clare e legatione ad Caium [v. c. p. 1020.

cöll. p. 1019.] intelligitur. Deinde, quod Mangelius non observasse videtur, de priori et longiori libello, Agrippae tradito, est sermo, ut verba Philonis, quae infra subieci, satis perspicue docent*.

Non bene, opinor, distinxit hic temporum rationem venerandus Boysius, in historiae catholicae summano, [T. VII. p. 371.] cum scriberet, vexationem et cladem diram Judaeorum Alexandrinorum, sub Flacco Avillio, [quem male Acillium vocat,] eiusque successore factam, quem Petronium fuisse putat, et legationem Philonis ad Caium, incidere in eundem annum, scilicet tertium Caii, sive A. R. S. XXXVIII. Sed res sic se habet. Primum Judaei omni contumeliarum genere sunt affecti, anno primo et altero Caii, praeside Aegypti Flacco, ut ipse Philo auctor est, in oratione adversus Flaccum, [p. 966. 987.] et in legatione; [p. 1018.] qui Flaccus, anno secundo Caii, in insulam Andrum sepositus est, ut ibi exul viveret: [v. adv. Flacc. 987.] sed relegatio et exilium illius malis Judaeorum Alexandrinorum non statuit modum; illi enim successorem Flacci sensere, qui non fuit, ut opinatur Boysius, Petronius, hic enim Syriae praeses fuit, sed alius, quem nominare superferit Philo. [v. p. 1010. et Mang.] Deinde Agrippa, rex, non Romae fuit, tertio anno, sed quarto Caii, quo Petronius demum, Vitellio Syriae praesidi successore constitutus est, qui litteris ad Caesarem datis, causas morae, quibus

* Placuit — offerri libellum, continentem descriptionem summariam, tum eorum quae passi fueramus, tum quae nobis concedi postulavimus. Erat vero libellus fere compendium epistolae plenioris illius, quam per Agrippam, paullo ante, miseramus. Nam is forte fortuna venerat Alexandriam, navigaturus in suum regnum, quod ab Imperatore acceperat.

quibus adductus ipse effigiem non erigendam curaverit in templo Hierosolymitano, praetenderat. [vid. Petav. Rat. temp. P. I. p. 225.] De hoc furore Caii certior factus est Philo, Romae, ut ipse commemorat; [leg. ad Cai. 1018, 19.] qui, re audita, cum popularibus suis, maximo timore percussus fuit, ne Caius imperata exsequeretur. Literis Petronii perluctis, Imperator exasperatus, graviter increpat atque corripit Agrippam, qui exanimatus fere, demi suae, libellum, pro sua gente, Cato mittit, quo delinitus, regis precibus locum relinquit aliquamdiu. Paulo post enim poenituit eum huius promissi, idemque nefarium ac impium facinus Judaeis imperavit; quod vero divina vindicta interceptum, cum hic humani generis hostis male moreretur. Quae omnia satis, arbitror, demonstrant, venerandum Boyssium, hanc narrationem non satis diligenter instituisse, nec ad ordinem temporum exegisse, nisi Philonem in tota hac re commemoranda graviter lapsum velimus. Cf. Acta Erud. ad annum c1010ccxlv. p. 386. Fabric. B. G. l. IV. pag. 104. 114.

Sed haecenus de causa et tempore legationis Philonis. Breviter nunc de eius fide, qua in tradenda sui temporis historia, in primis Caii, praestat Iosepho, Dioni, et Suetonio, qui in paucis ab eo discrepat, exponemus. Quam quidem si in describendis Caii rebus, qua affectae sunt ad Judaeorum causam, ad praeceptiones illas, de fide historica excogitatae, exigamus; inter omnes, diligenter rem intuentes, constat, scriptorem praestantiorum hoc esse neminem. Non enim fuit Philo unus de multis, qui in rebus investigandis oscitanter versaretur, aut omnibus dictis factisque ita fidem haberet: sed e genere sacerdotali, tam claro atque illustri ortus, ut, auctore Eusebio, [L. II. 4.] principibus atque dignitate conspicuis par fuerit, et, eruditionis sapientiaeque laudibus, longe celeberrimus, ut ipse profitetur: [p. 1018.] se plus, per aetatem et rerum usum, sapere potuisse,

potuisse, quam alios. Eiusmodi vir igitur, cuius ingenium, rerum divinarum humanarumque scientia, et doctrina exquisitissima, erat subactum, ut cum optimo quoque de principatu contendere posset, omnem fidem meretur. Sed tempora ipsa, quibus illa, quae prodidit memoriae, facta sunt, intueamur. Describit autem ortum, ingenium, initia imperii Caii Caesaris, eius scelera, flagitia, atque summam impietatem, qua se Deum haberi voluit, iniuriam qua Iudaeos laceffit, et legationem, ad averruicanda haec mala, institutam. Qua aetate itaque vivebat Philo, res in factu positae acciderunt, quibus gerendis ipse maximam partem praefuerat; certe multorum scelerum testis oculatus existerat. Res igitur traditas necessario sciebat; interfuerat enim illis, et prudens vir melius aliis iudicare poterat: aut quas non usurpaverant, ipse oculis, ex monumentis praecis, aut auctoribus, fidei praeclaris, hauerat. Sed age, haec dicta exemplis, sine quibus non tantam auctoritatem habere videantur, confirmemus. Philo, praemisso, exordio, a rebus, quas narrat, ducto, orditur ab auspiciis imperii Caii Caesaris. Laetitiam publicam, festis diebus celebrandis, hostisque offerendis, quibus diis gratias agerent, quod populum Romanum, adeoque fere humanum genus, compotem votorum fecissent, declaratam, copiose exprimit. [p. 993. f.] Pluribus hanc rem persequitur Philo, quam Suetonius: [c. XII. XIII.] ille enim auctor est, in singulis urbibus visa esse altaria, hostias, sacrificia, candidatos coronatos, hilares blandosque vultus, festos dies, sollennes conventus, certamina musica, ludos circenses, comissationes, coenas antelucanas, (παισιχαίαι) et varii generis oblectationes. Hanc laetitiam publicam, ubertatem et annonae felicitatem, populum tenuisse septem menses. Florem imperii maximum fuisse, quod Caius aerarium, auro argentoque facto et infecto impletum, invenit. [p. 993.] Consentientem habet et in hoc, ut in primis, Suetonium, [c. 37.] qui has immensas opes, a Tiberio congestas, definite designat, cum totum illud Ti-
berii

berii Caesaris, vicies ac septies millies sestertium, non toto anno vertente, absumpsit Caium dicit. Cum hoc tempore iam, dies noctesque, in libidibus et omnis generis voluptatibus, consumeret, iisque corpus animumque affectum redderet: octavo imperii mense, a gravissimo morbo correptus est, cuius mentionem et facit Suetonius, [c. 14.] sed causam non addit, morbum luxuriae, qua diffluebat, supplicium fuisse. In crebris enim comotationibus, coenisque tempestivis, omnis vigilandi labor expromebatur; nec modo gulae ventrique delitio, sed et cum mulierculis puerisque lepidis et delicatis, tantum libidini indulgebat, ut enervatus morti esset proimus. Morbus enim adgravecebat quotidie, et vulgatus, non modo cives Romanos, sed et civitates omnes in provinciis, quod desperarent pacem et salutem, quam in vita Caii collocatam habuerant, maximo moerore afficiebat. Pietatis officia erga Caesarem Suetonius laudat, [c. XIII.] Gravi tandem valetudine explicitus, vitam quasi moeltis et tristitia deiectis civibus reddidit. Sed non diu hic humani generis servator, quem falso iactabant, lentam ac saevam naturam dissimulavit, sed se omnium exitio, natricem potius populi Romani vivere, immanissimis factis ostendit. Et primum quidem, patruelem suum Tiberium, (Philo [p. 995.] ἀνεψιός, et Suetonius [23. c.] fratrem vocat,) coheredem bonorum et imperii, insidiis petiit, et occidi iussit. Dio Cassius quidem [p. 729. Steph.] contendit: Tiberium, nepotem suum, et propter aetatem puerilem, et suspicionem, quod non e Drausi sanguine natus putaretur, aspernatum esse: [quamquam sub ini-

Tit 3 tium

*) Dio L. LVIII. p. 735. de hoc furore impendiorum ita: „Vicies ter millies sestertium, (alii tradunt vicies semel millies sestertium, ac CCCXX. insuper sestertia,) quum accepisset in thesauris, nullam eius summae partem in tertium annum servavit; quin altero statim anno maxima inopia laboravit.“

tium L. LVIII. p. 734. parum constanter scripsit: Tiberium reliquisse nepoti *ἀντιπατριᾷ*: et Iosephus, [L. XVIII. 8.] contra Dionem et Philonem tradit: Tiberium detulisse soli Caio imperium; sed unice Philoni, ex quo Suetonius est illustrandus, [c. 13] fides in hac re tribuenda. Fuit enim aequalis Caio, et rem planissime cognoscere potuit; ut dudum *Cassiodorus* iudicavit, in animadve f. ad Suetonium [p. m. 236.] et post eum, venerandus ERNESTI, ad l. c. Caedem ipsam Tiberii, Suetonius, brevius iusto, nec satis accurate, describit: [c. 23.] „Fratrem Tiberium, inopinantem, repente, immisso Tribuno militum, interemit.“ Philo enim, [p. m. 996.] Caium, subdola pietate, dicit circumvenisse Tiberium: convocatis civitatis principibus, eum fieri posse negasse, ut Tiberium imperii confortem assumeret, simulavisse itaque, se adoptasse eum, sed revera ei struxisse insidias. Quod et ita fecit. Iustus enim Tiberius, populo carus, se ipsum, adstantibus tribunis ac centurionibus, interimere. Sed, quod ille nunquam vidisset quomodo caedes humana fieret, praeuisse cervicem tribunis secandam: Tiberium vero, hos, rem detestantes, rogasse, ut, quatinus sibi letale vulnus infligeret, praemonstrarent: eumque tandem, hoc miserabili officio impetrato, se confecisse. Haecenus Philo, et haud dubie verissime. Mangeus [p. 550.] hoc loco male distinxisse videtur verba: *ἐφεσώτων ἐκατοντάρχων καὶ χιλιάρχων*, ex MSt. et Suetonii loco: (c. 23.) „repente immisso tribuno militum, in ἐκατοντάρχων καὶ χιλιάρχων.“ Sed valde vereor, ut probaverit hanc lectionem eruditus hominibus. Nam primo Mangeus non indicavit, in quibusnam eodd. MSS. hanc lectionem inveniret, quod tamen pertinet ad *ἀκριβείων* criticam; deinde locus Suetonii nihil in hac re decernit. Quod si haec ratio valeret, sexcenta loca corrigenda essent. Minor Mangeus non induxit verbum *ἐκατοντάρχων*, quod apud Suetonium nihil de centurione legitur. Adeo facilis est et minime morosus, aut pertinax in vulgata lectione defendenda, ubi locum tamen habere

habere potest. Hic quidem Suetonius nihil momenti habet ad Philoem emendanda, qui eam multo diligentius narrat, quam ille. Adhibetur è exemplum, quo Philoni maiorem fidem quam Iosepho Idem, non spernendo, tribuendam putem desumptam e narratione, quae de Cui audacia, et arrogantia quae se et Deum, adorari voluit, sub imagine aliqua, in adyto Hierosolymitano collocanda, testis est. Detulerat atque commemorat Caesar hanc rem, Iudaeis abominandam, Petronio, Syriae praefidi, viro prudenti et iusto, qui, ut narrat Philo [p. 1022.] in ea perficienda se veritatus est. Lecti litteris imperatoris, quibus iubebatur, si tergiversarentur Iudaei, iussa capessere, uti adversus e a militum praefidio, dubius atque ambiguus consilii fuisse dicitur, quod quod nam Cui iam ante caperet, Iudaeosque sciret, pro religionis atque legum honore prius mortem subituros, quam templum pati profanari faceret. Cunctanter itaque rem, ob imminens periculum aggressus, Iudaeorum sacerdotes et primores iubet arcessi, iisque iussa Caesaris exponit. Hi indignitate rei attoniti, planctu et lacrymis obortis, Praefidem ad misericordiam commoverunt. Iudaei Hierosolymitani, audita hac imminente calamitate, Petronium in Phoenice tunc agentem adierunt*; quo facto clamore sublato seniores, iuniores, pueri, matronae, mulieres florente aetate, atque virgines, preces miserabiles fuderunt, ne Petronius hanc contumeliam fieri pateretur. Romanus, auditis Iudaeorum precibus, habitaque consultatione cum consiliariis, pietate, quam Caesari, nullius sceleris

* Iosephus hoc factum scripsit in campo, in quo sita est Ptolemais, [L. II B. I. 9. p. 791.] h. e. in Galileae finibus: Petronium deinde contendisse Tiberiadem et primores Iudaeorum convocasse. De situ Ptolemaidis v. Cellar. Geogr. Ant. 482. 507. Reland. Pal. S. pag. 270.

ris rei, adprobaverant, tactus, ne properent opifices imperat, sed opus summa arte expoliant: qua causa, Caii iram se delinire posse putabat, si forte, cur rem non maturasset, expostularet iracunde. Dilatae enim dedicationis culpam in opifices conferre, et interea temporis, Caium exorari se passurum, sperare poterat; in primis cum segetes essent maturae, quae, precibus Iudaeorum irritis, devitari potuissent. Haec omnia, Petronius, litteris ad Caium datis, diligenter exponit. Quibus perlechi Caesar, et vultu et dictis, omnem iram in eum evomit. Forte Agrippa rex, Roman, Caium salutaturus, more suo, venerat. Bonus rex, nullius sceleris sibi confectus, ferociam oculorum, et frontis supercilium, timens, ne hincere quidem adversus Imperatorem ausus est. Sed cum tyrannus Iudaeos impietatis incularet, tanto horrore correptus est, ut cum exanimem fere domum referrent. Ibi totum diem tanto oppressus est stupore, ut quid sibi factum esset, nesciret. Litteris deinde supplicibus Caesaris iram placare tentat; quas etsi Philo haud dubie continxit, [p. 1031.] tamen diligenter scriptae sunt. Quod voluit igitur rex, impetravit. Quamquam non multo post, Caium poenituit huius voluntatis; furor tamen et conatus impius, a quo denuo abreptus est, nece Caesaris irritus factus est. Haecenus Philo. Sed audiamus nunc Iosephum, [L. XVIII. II.] qui in alia fere omnia discedit. Caium missis narrat Petronium, cum imperio, in Syriam, quo, nisi Iudaei statum, in adyto [ἐν τῷ ναῶ τῷ Θεῷ] collocari pacerentur, uteretur. Contraeas undique auxiliis, hibernatis apud Ptolemaidem: huc venisse Iudaeos deprecantes, se non migraturos leges divinas: his verbis Petronium graviter commotum, teneri se iussa Caesaris exsequi: Iudaeos autem pertinaces fuisse in sua sententia, se obiectatos capita periculis omnibus, iactasse. Petronium itaque, cognita Iudaeorum perveracia, cum amicis Fibriadem petisse, atque eos monuisse, ne imperata Caesaris facere detrectarent. Dies quadraginta infinitos huic negotio: neminem

nem interim in opere esse inventum, cum essent sementis tempora Aristobuli autem regis, Agrippae fratris, et Elciae magni, intercurfu, Petronii iram sedatam: contituisse enim, litteris ad Caesarem scribendis, indignantem rei exponere, et, ut votis Iudaeorum respondeat, pro iis deprecari. Forte fortuna Agrippam regem, Romae lautissimum convivium adparasse Caio, quo liberalitatem studiumque ostenderet. Hunc demiratum regis munificentiam, et, vino paullo hilariorem factum, regem rogasse, ut, quid sibi fieri vellet, sponte iuberet, quo, pro meritorum magnitudine, quibus se, Tiberio imperante, affecisset, gratiam referre possit. Regem caute mentem non statim aperuisse, sed urgente demum Caesare, pro gente sua intercessisse, et votorum compotem factum; Petronium deinde, collaudatum litteris Caesaris, ob industriam in comparando exercitu, rem intermisisse. Rumore autem eorto, Iudaeos res novas moliri, litteris ad Petronium missis significasse Caium iram vehementem, cum ingentibus minis, eum gravissimas cupiditatis suae poenas daturum. Sed furorem Caesaris caede interceptum esse. Eandem narrationem repetit, sed non satis diligenter, [L. II. de B. I. c. 9.] ut comparando facile elucet. Apparet autem ex tota narratione, Iosephum in plurimis dissentire a Philone. Hic prodit Iudaeos, in Phoenicem, ad Petronium venisse, non vero Ptolemaidem atque Tiberiadem. Tempus deinde diversum est, quo haec facta traduntur. Philo quidem segetem adventasse, Iosephus autem tempus sementis fuisse affirmat: nihil ille de Aristobulo: hic omnia alia de Agrippa. Mirandum sane, quid sit, cur Iosephus, scriptor alias gravissimus et fide dignissimus, Philonem, virum accuratae doctrinae, et veritatis amantissimum, non secutus sit, qui hanc rem necessario, quod ei interfuisset, adeoque praefuisset, cognosceret, praesertim cum hunc, de legatione ad Caium, librum scripserit, septuagenario maior, quae aetas scriptoribus peculiarem dignitatem et fidem conciliat. Sed nimis cupide pro sua

U u u gente

gente videtur omnia explicare Josephus, ut ei auctoritatem afferat. Equidem, quid hic pro Josephi fide dici possit, profecto nescio, cum Philonem, quem virum laudat longe clarissimum, [L. XVIII. 10.] nec imperitum philosophiae, h. e. rerum divinarum humanarumque, in hac quidem re, necessario consulere debuerit. Error et ille vix consolandus videtur Josepho, cum, quae, sub Perronio cum Judaeis acta dicuntur ea ad tempus sementis resicit. Probabilior longe Philonis sententia, a quo haec referuntur ad segetum maturitatem, addita ratione: ne Judaei, si spe excidant, omnia hostis ritu agant, ferant, atque igni comburant. [cf. Mangei. Tom. II. p. 583.] Ex quibus omnibus, quae de Philonis fide disputavimus, perspicuum est, eminere fidei notas in eo adeo, ut facile agnosci possint, si is cum Josepho et Dionae comparetur. Hoc quoque non leve momentum ad Philonis fidem habere videtur, quod cum Suetonio, scriptore diligenti, qui omni tempore ab eruditissimis hominibus hoc nomine laudatus est, in plerisque mire conspiret, eumque, ubi paullo brevior est, illustret.

*HISTORIA ET COMMENTATIONES ACADE-
miae Electoralis scientiarum et elegantiorum litterarum
Theodoro - Palatinae, Volumen II.*

Mannhemii, typis Academicis, MDCCLXX. 4.

Eadem huius Tomi est ratio, quae primi, quem nuper indicavimus. Primo loco est *historia acad. miae*, quam sequuntur tractatus de *rebus antiquariis et historicis*, in fine sunt *physica*. Continentur toto opere haec:

I.

Historia Academiae.

Continuatio historiae a. MDCCLXVI. et seq. *Latine* p. 1
Iter *litterarium*, *Latine*, p. 7

II. *Com-*

II.

Commentationum pars prior, historica.

<i>Io. Dan. Schoepflini</i> , de sepulcro Rom. prope Schrieshemium reperto, <i>Latine</i>	107
<i>Andr. Lameii</i> , de inscriptione Rom. Moguntiae reperta, quae delecto Commodi Imp. nomine insignis, <i>Latine</i>	115
<i>Ejusdem</i> de legione 1. adiutrice, ad lapidem Moguntinum, <i>Latine</i>	142
<i>Ejusdem</i> pagi Rhensis, qualis sub Carolingis maxime regibus fuit, descriptio, <i>Latine</i>	153
<i>Io. Dan. Schoepflini</i> de comite Palat. Galliae, <i>Lat.</i>	187
<i>Ejusdem</i> Rupertus Caesar defensus, ubi 1) de Italica expeditione, 2) de schismate ecclesiae, <i>Latine</i>	195
<i>Io. Dan. ab Olenzschlager</i> de antiqua consuetudine feudorum imp. investuram absente Caesare a Scabinis Francofurtensibus requirendi, <i>Germanice</i>	225
<i>Georg. Christiani Crollii</i> de prima comitum Veldentiae familia, eiusque communi cum comitibus Silvestr. origine, a Nahgovie comitibus repetenda, <i>Germanice</i>	241

III.

Commentationum pars altera, physica.

<i>Fridr. Casim. Medici</i> de incorruptis cadaveribus humanis, <i>Germanice</i>	309
<i>Dan. Wilh. Nebelii</i> foetus ossei per LIV. annos extra uterum in abdomine detenti historia, <i>Latine</i>	403
<i>Natalis Josephi de Necker</i> de mulcorum et algarum generatione, <i>Latine</i>	423
<i>Ejusdem</i> enumeratio stirpium Palatarum annis 1763. et seq. collectarum, <i>Latine</i>	446
<i>Cosmi Colini</i> observationes de mineris metallicis, <i>Gallice</i>	479
	Qui

Qui annis superioribus iter litterarium instituerant, iisdem iam alias regiones perlustrandi cura est commissa. Perwentam in agrum oppiduli Godramstein in praefectura Palatina Germersheimensi, quod permulta dicitur habere religionis veteris Romano-Gallicae monumenta, ex quibus, quae est litterata, aere est expressa ara quadrilatera, habens elegantissimi operis Junonem, Minervam, Mercurium, et Herculem, suis quisque insignibus notatos, cum hac inscriptione, in latere, ubi est Jano cum pavone

I O M
MANSVETVS
NATALIS
V S L L M.

Siglas sic explicat auctor: *S. vi Opt. Max. — Votum Soluti Lubeus Laetus Merito*, de ultimis non dubitamus. Alterum monumentum, repertum in isto agro, est illitteratum illud quidem, sed tale, ut Mercurium iis signis ostendat, quae alias raro occurrunt ut bene monuit auctor. Crumenam tenet dextra, sinistra cum caduceo puerulum, ad pedes aries atque testudo, ad latus dextrum gallus gallinaceus. Simile est huic alio in vico eiusdem praefecturae fragmentum, in quo ad pedes tantum aries et testudo supersunt, cum subscriptione

DEO. MERCVRIO. CAM
BO. IVSTI. V. S. L. L. M.

an *Cambus* dictus sit Mercurius quod trapezitarum putaretur deus, in incerto relinquit auctor.

Edita dein ex autographis XXVIII. documenta, et Latino et Germanico sermone, ad historiam Saec. XIII. et XIV. spectantia, quae grata iis arbitramur futura, qui accuratam familiarum antiquarum amant notitiam.

Detecta sunt forte anno 1766 prope Grishemium oppidulum He delberge vicinum, rudera murorum, qui densi ultra duos

duos pedes (Rhenanos), in longum octoginta quatuor pedes, sexaginta in latum se extendunt. Quadrangularis iste murus sepulchri, Romano more structi, tres complexus est partes. Invenit Ccl. Schoepflinus Columbarium, in quo ossuarie mortuorum urnae repositae; sacellum, in quo anniversaria sacra celebrata: triclinium, ubi reliquae e sacrificio dapes consumptae. Columbarium crypta cornice tecta, unde duo educti camini, per quos lumen immissum. Dicta docet ex Vitruvio haec columbaria, ob internam similitudinem turrium, in quibus columbae nidificant. Sacellum eiusdem cum crypta est magnitudinis, in quo victimae caesae diis inferis. Pavimenta sepulchri Schirshemiani strata sunt caemento, ex contritis lapidibus et lateribus cum calce commixtis, adeoque durissimo. Videtur hoc sepulchrum Cl. Schoepflino fuisse familiare, cum alia fuerint apud Romanos etiam gentilitia, et singulorum hominum, neque habuit ornatum, nec statuas. Quia ollae, combustionis indices, ibi sunt repertae, colligitur inde ab Cl. Auctore, sepulchrum serius Saeculo tertio esse non posse, quo combustio mortuorum paulatim cessavit. Quia per Alemannos aut Francos destructum credibile est sepulchrum, literatum nihil in eo repertum est, numi tamen duo, *Lucillae* alter, alter *Caracillae*.

Inter marmora, quae Moguntia Manhemium sunt deportata, maxime insigne est, quod *Commodi* nomine eraso, sequentem, ut legendam iudicat Cl. *Lameius*, inscriptionem habet:

PRO SALVTE IMPERATORIS MARCI AV
RELII — — — ANTONINI
PII FELICIS
LEGIONIS XXII. PRIMIGENIAE PIAE FELICIS CAIUS
GENTILIUS VICIOR VETERANUS LEGIONIS
XXII. PR. PIAE FELICIS HONESTA MISSIONE NEGOTIATOR
GLADIARIUS
TESTAMENTO SVO FIERI
IVSSIT AD FERTILOS NUMMOS VIII MILLE

Uuu 3 Statuam

Statuam templi fuisse, ob formam lapidis, putat Cl. Lameius, unde, quod notum est, Commodi nomen sit erasum, quod itidem in permultis litteratis monumentis factitarum late et erudite demonstrat. Post PII FELICIS Muratorius addidit litteras I. S. . . . , quas delendas censer, litteras P. F. interpretatus *Piae Felicis*, quas Harduinus *pollentis, fidelis*. Ex litteratis monumentis legionis XXII. ad Saec. II. et III, quae multa sunt ad Rhenum, inprimis superiorem, edidit Cl. Lameius hoc ineditum

DEAE DIANAЕ
C' LVCILIVS
MESSOR MIL
LEG. XXII. RF
CVS BASIL
DENTRO ET
PRISCO COS

Edita non semel, sed nusquam recte, inscriptio sequens, Moguntiacensis olim, nunc, cum priore, Mannheimensis

P. SOLIVS
P. F. VOL. SV
AVIS. VIANA
MIL. LEG. XXII.
PRIM. AN
XXXXVII. STI

Tituli sepulcrales militum plerumque habent militis nomen, patrem, patriam, tribum, legionem, alam vel cohortem, aetatem, stipendia, haereditatem, quae omnia in sequenti monumento, reperto Moguntiaci, invenias. Est illud mancum, temporis iniuria, et sic constitutum a Cl. Lameio,

MARCVS AEMILIVS
MARCI FILIVS. CLAVDIA FVS
CVS SAVA
MILES LEGIONIS I.
ADIVTRICIS ANNORVM XXV.
STIPENDIORVM VIII. HIC SITVS EST
FRATER EIVS PONI IVSSIT.

Savam

Savam, Mauritaniae Caesariensis municipium, fuisse patriam, erudite docetur. *Savam* Claudiaae tribui fuisse adnumeratam pluribus inscriptionibus probatur.

In disquisitione de Comite Palatino Galliae, Cl. Schoepffinus impugnat primus sententiam Cangii, statuentis, non modo sub omnibus regibus familiae Carolingicae, sed etiam sub primis Capetingicis, fuisse Comites Palatinos Galliae, docetque, illos ipsos, quos pro Palatinis Aulae venditat Cangius, esse Provinciales Comites. Turbato enim et paene deleto post obitum Caroli Calvi Franciae regno, comites in his turbis quo essent honoratiores, aut regibus titulum Palatini Comitis extorserunt, aut sponte sua usurparunt, de regis voluntate ne quidem solliciti. Ultimus verus Comes Aulae Palatinae fuit Fulco, qui causas palatii diremit. Pithoeum etiam Cangio gravius errasse demonstrat, qui Theobaldum magnum Campaniae comitem, hunc honorem non a Galliae rege statuit obtinuisse, sed ab imperatore Romano-Germanico. Obiter observatur, eodem fere tempore comitem Palatinum apud Germanos, idem quod in Gallia factum esse expertum, et adiuncta sub caesaribus Saxonis Germaniae Lotharingia, substituisse in utroque regno tantum nomen, abolito Comitis Palatini officio. Exortis dein novi generis compluribus comitibus Palatinis, veterem illum Lotharingicum dictum *Comitem Palatinum Rheni*, idque factum sub finem Saeculi XI ab Henrico de Lacu. Unde hodierni palatinatus Rheni initia ex Lotharingico regno videri repetenda.

Periit itaque comitiva palatii in aula Gallica, centum et quinquaginta annis ante, quam voluit Cangius; centum ante, quam Pithoeus.

Dissertatio eiusdem auctoris, de *Ruperto Caesare*, duo habet capita, sive peculiares dissertationes, quarum prima agit

agit de Ruperti *expeditione Italica*, altera *de schismate ecclesiae*. Exemplo possunt esse hae dissertationes, et huc nomine eas diligenter commendamus, qua ratione sit tractanda materia aliqua historica, impedita illa multis et magnis difficultatibus; quo opus fit in ea investiganda labore et diligentia; quae debeat adhiberi in examinandis testibus cauto, quae in sententia pronuncianda moderatio. Ad calcem huius dissertationis adiunctae sunt ipsius Ruperti ad Principes Germaniae litterae. Sed calamum hic ponimus.

NOVA ACTA ERUDITORUM

publicata Lipsiae

Calendis Decembris Anno MDCCLXXII.

THEOCRITI DECEM EIDYLLIA, LATINIS pleraque numeris a C. A. Weslenio reddita, in usum auditorum cum notis edidit, eiusdemque Adoniazufas uberioribus adnotationibus instruxit L. C. VALCKENAER.

Lugduni Batavorum, apud Io. le Mair, 1773. 8.

Alph. 1. plag. 4.

Nec Theocrito defuerunt interpretum doctissimorum studia, nec interpretes destituit successus; tamen invenit Cel. Valckenarius, quae superioribus adderet, de quibus in praesenti eadem cum voluptate dicemus, qua editionem ipsam perlegimus.

Ufus est editione Mediolanensi, a. 1493. vulgata, eademque antiquissima: tum Florentina a. 1515. in qua egregias lectiones, in alia nulla obvias, reperit: denique Aldina a. 1495. Praeterea codicum Palatinorum lectiones, a Salmasio excerptas, et ab H. Vossio cum suis coniecturis in margine Heinlianae notatas, ad manum habuit; ea item, quae suo exemplo adscripserat Tib. Hemsterhusius. Ab

Xxx

Ruh-

Ruhnkenio, V. Cl. accepit codicis Parisini lectiones, multa ex ineditis grammaticis, ipsiusque viri huius doctissimi coniecturas. Reliquum omnem editionum aliarum adparatum ab Editore tam perito et diligente consultum atque examinatum esse, sponte intelligitur.

Idyllia decem, hic tractata, in vulgatis editionibus his numeris notata sunt: I. II. III. IV. VI. VII. IX. XI. XVIII. XX. Versio latina septimi carminis Heinsio, octavi atque decimi Grotio, reliquorum Westenio debetur; Adoniazusas Eobanus Heissus latinas fecerat.

In his Idylliis Cl. Editor ita versatus est, ut breviores adderet de lectione, dialecto, sensu, atque comparatione Virgilii, animadversiones, quarum tamen brevitatis ad lectorem et admonendum, et docendum sufficit. Ex iis haec excerpimus.

Idyll. I, 30. Florentinae lectio, *αἰαα*, non est vulgatae praeferenda, quoniam *αα*, vel seorsim positum, vel cum *αι* iunctum, a Theocrito semper producitur. Hic obiter monetur, cum illud *αἰαα* in Doricis scriptis subiunctivum habeat, ad hanc legem in Pythagoreorum libris multa corrigenda esse. Vers. 13. *αἰ* cum Heinsio in *αἰ*, tum vero etiam *αι* in *αι* mutari vult. Vers. 17. *ἐντὶ γῆ*, erit ex uno codice in *ἐντὶ δὲ* mutandum. Dicitur per huius versus occasionem de lectione cod. Alexandr. 1 Maccab. 2, 24. *ἀντίερχε θυμὸν κατὰ τὴν ῥίπα*, quae non debet in *κατὰ τὸ κέγμα* mutari. Vers. 30. *κισσὸς ἐλαχίστη κεκοιμημένος*, aut, quod idem est, *κεκοιμημένος*, vertitur: *auri pigmento* velut *adperso exornata hederæ*. Cum enim *κοιμητός* sit, *pulverem adperso* *rr*, omnino verbum hoc *adpersendi* significationem habet: sed *κοιμητός*, *calce illinere*, plane non debet a quibusdam huc referri. Ad v. 36. de mulieris huc illuc spectantis imagine, repetuntur quidem superiorum animadversiones; sed quod Hemsterhusius in margine libri sui notarat,

*e iustae quidem accusationi subscribere, non desse tamen principum poetarum loca, quibus Theocritica haec licentia excusari possent; id hic ab Editore additum est. Nobis quidem placet eorum sententia, qui in eiusmodi descriptione dici censent, non quid fiat, sed quid Spectatores fieri censeant et dicant. Cum enim aliquid ad vivum expressum est, tum, quisquis cernit, ita fere iudicat, imagines moveri, agere aliquid, loqui, insidari, et alia. Plane huc pertinet locus ex Adoniaz. § 2. *ὡς ἐνυμῶ ἰδνεύονται*, et ex Idyll. I, 49. *Φοιτῆς*, et *δῶλον τούχουσα φᾶτι*, quae utique sunt iudicia eorum, qui rem vere expressam imagine cernunt, et, tamquam fieri omnia videantur, de ea loquuntur. Vers. 58. *τυρέεις γαλακτος* est *placenta, e casto et lacte*: nam *τυρέεις*, adiectivum dicitur omisso *ἀγροῦ*. Quod autem v. 64. Heinsii coniecturam, *τὸν ἐφ' ἱμῆρα ὕμνον*, Cl. Editor vulgatae praeferendam censet, hanc causam addit, carmen, de infortunato Daphnidis amore, primum ad Himeram cantatum videri, totiusque idyllii argumento congruere hanc coniecturam. Sed nobis quidem illud, *τὸν ἐφ' ἱμῆρον ὕμνον*, tam aptum naturae et ardori dicentis, tam facile ad intelligendum, ita placet, ut nunc quidem tenere malimus. Vers. 61. recte recepit, cum Cl. Reiskio, *ἔθ'* pro vulgato *ἔθ'*, quod utique alienum erat: similiterque v. 75. *δαμάλας* praetulit, quia *δαμάλας* non Theocriteum sit. Vers. 95. Koppiersii coniectura est: *ἦθ' ἔγε μὲν ποτὶ μὲν χ' ἀδία Κύπρις* — Ruhnkenius contra nihil nisi *ἀδία* pro *ἀδία* poni vult: quae posterior ratio Cl. Editori probatur; et est sane facillima et venusta. Vers. 96. *ἀνὰ θυμὸν ἔχουσα* est, *vultu iram praefrens, ἀνέχουσα*, quoniam *ἀνέχου*, *in altum tollere, elatum ostentare*, omnino *prae se ferre* significat. Vers. 102. propter illud *γὰρ*, adeo non cohaeret cum reliquis, et varietas lectionis tam multiplex est, ut Editori Cl. unus et item alter versus excidisse videatur: tamen, ut nunc est locus, versum 102. parenthesi includendum putat, *ἀλλ' ὡς ἀμμι δέδουκε* cum quibusdam interpretatur, *absum est de me*, sensumque totius loci putat hunc effici: *odiſa Venus, Venus**

nus inimica mortalibus, (omnia enim indicant, Solem nobis occidere,) Daphnis etiam apud inferos amoris infortunati tristis erit documentum. Ita vis parenthesis, si recte sumus mentem V. Cl. affecuti, eo redibit: nempe (γὰρ) actum est de me: eritque hoc argumentum, cur Venus a Daphnide *νεμεσεται* et *απερχομένης θνατοῦσι* dicatur. Vers. 118. Thymbris legitur, vel mons, vel fluvius Siciliae, (sententiae enim interpretum divifae sunt,) nusquam alibi commemoratus. Sed statuit Cl. Editor, montis esse nomen, cum aqua fundi dicatur *κατὰ Θύμβριδος*, qui modus loquendi ubique editum locum, unde quid devolvitur, indicat. Vers. 147. firmatur, *Αἴγιον* pagum Atticae fuisse, notiore nomine *Αἴγιον*, qui cum praeflantissimas genuerit caricis, facile adparet, *ἰσχυράς ἀπ' Αἴγιου* recte dici.

Ad Id. II, 4. fatetur Cl. Editor, sibi quoque Reiskianam emendationem, *ἔδ' ἐποθέκει*, quondam placuisse; sed cum verbi huius compositi significatio, quam hic locus postulat, minus usitata sit, se nunc tenere illud, *ἔδ' ἐποθ' ἔκει*, quod ne in Doricam quidem formam, *ἔδ' ἐποκ'*, mutandum sit, qua, sequente *ἔκει*, aures offendere videatur. Vers. 13. suspecta sibi videri dicit verba, *καὶ μέλαν αἶμα*, quae et alius tentarat. Itaque probat quidem, *ἔκει κεκοκῶτων*, quam lectionem Etymol. M. in *ἔκει* servavit; sed cum a nullo Theocriti codice exhibeatur, interea vulgatam servat. Vers. 24. suaserat aliquis, *καπυρός* (*κατὰ πυρός*) *εὔσαι*, sed Editor Cl. retracto accentu *κάπυρος* (*κατάπυρος*) *εὔσαι* malit. Vers. 34. *ἀδάμας* idem est, quod *ἀδαμσος*, (servavit autem Hesychius illud *ἀδάμας*), quemadmodum *αἰκάμας*, et *ανδρόδαμας* dicuntur. Ita fit, ut *ὁ ἐν ἀδᾶ ἀδάμας* sit, *inexorabilis Puro*. Vers. 54. *κατ' ἀγρίω* (non *ἀγρίω*) scribi voluit Hemsterhusius, ut sensus esset, *adversus hunc ferocem et agrestem*.

Idyll. IV, 24. *Νήαιθος* occurrit; sed in Vatic. codice *Ναύαιθος* legitur, quod ipsum nomen in Lycophr. Alex.

921. reperitur. Vers. 28. ἔπαξας malit. quam ἐπάξω: primo quia codices, vel ἔπαξας, vel ἐπάξω habent; deinde quia Theocritus πάξω ponit, nusquam πάξασθαι; denique quia σύριγγα πάξαι in Fistula legitur. Quod autem ἐπάξω, Syracusiorum more, pro ἐπάξω dictum, post Scholiasten quidam probarunt, hoc ideo displicet Cl. Editori, quoniam huius formae, ἐγξάξω pro ἐγξάξω, ἐνέησα pro ἐνέησω, nulla notavit in Doricis scriptoribus exempla.

Idyll. VI, 7. ἄνδρα δούλωτα interpretatur, qui spretus tamen insere amct. Vers. 11. longior Hemsterhusii nota adscripta est, qua coniectura eius, τῶν καλῶν κύματα σάινει, illustratur, cuius sensus est: ubi fluctus ei adulant, et leni strepitu velut adulantur. Melius etiam iudicatur vers. 12. καχλάζοντες, ex edit. Florentina, quam καχλάζοντα. Idem Hemsterhusio et Toupio placuerat. Vers. 24. Φέροντο ποτ' οἶκον, sibi domum ferat, nunc e codd. receptum est in locum vulgatae: Φέροι ποτ' οἶκον. Haud dubie bene. Laudatis de Telemo vate locis Homeri Od. 1, 509. Ovidii ibid. 271. Clementis Alex. Strom. I, p. 399. corrigitur apud Lucianum T. 3, p. 241. verbum Τηλεφος; ponendum enim est Τηλεμος. Vers. 29. Cl. Ruhnkenius ita corrigere tentat: σίξω δ' ὑλακτεῖν νιν καὶ τὰν κίνα, sibi canem incitavi, ut eam adlitraret: itaque σίξω est a σίξω aut σίττειν.

Multa praetereunda sunt, quae libenter cum lectoribus communicarem, si locus hic plura pateretur; sed de Adoniazusis, in quo carmine et illustrando, et constituendo, Cl. Editor diligentissimus fuit, pluribus exponendum est. Ipsi carmini brevissima Scholia subiecta sunt, quae inter legendum de coniecturis atque varietate scripturae admonerent; tanto uberius est commentarius, quo partim carmen explicatur, partim varie digrediendo multa de graecis literis exquisite disputantur.

Primo tractatur ineditum hactenus idyllii huius argumentum e cod. Parisino. quod Ruhnkentius servat. In quo cum Theocritus haufisse tua dicatur e Sophrone, agit Cl. Valckenarius de Sophrone, et Etymologici M. locum in *ύγής* illustrat, ubi Sophron *ἐκντὶ ἀμαρτεῖν* et *σελοικίται* dicitur, nempe quoniam *ruficam muliebris et obfolutae pronuntiationis simplicitatem* confulto expressit: hoc enim est τὸ ἀκακὸν τῆς γυναικείας ἐρμηνείας. Cetera, quae ad illustrandum et corrigendum hoc argumentum dicta sunt, ut, scenam carminis Alexandriae figendam esse, ibidemque auctore Cyrillo (T. 2. opp. p. 275. Adonia celebrata esse, et alia quaedam, singulatum excerpere non possumus. In Sophronis atque Laberii laudem multa copiose dicuntur. Ceterum in reliquo huius commentarii decursu, plura Sophronis fragmenta excussa sunt.

Sequitur commentarius in septem idyllii versus, ubi v. 4. ἀλαμῶτω cum Scaligero probat, etsi ἀδαμῶτω edidit. Vers. 7. ἀτρεπτος ὄδδς est *via quae euntem defatigat*, ut adeo ἀτρεπτος sit h. l. πολύτρεπος, quemadmodum Scholia Sophoclis explicant. Per hanc occasionem digreditur Cel. Editor ad ea adiectiva, quae cum α intensivo composita sunt, tractatque haec verba: ἀβιος (πολύβιος), ἀβληχρός (σφόδρα βληχρός), ἀγανον (πολύγονον) ἀγύμναστος, ἀδάκρυτος, ἀδρασεια (πυλὸς ἀσεια, e Cornuto de N. D. 13.) ἀδιδας, ἀζαλῆς, ἀζειρος (πολύζωτος), ἀκρότητος, ἀκύμων, ἀξύλος, ἀξυνος, ἀπυρος in Aesch. Prom. Vinct. 877. ubi ἀρδία ἀπυρος est *telum, non humano, sed divino igne faciens*. ἄσπερχῆς, ἀσκακί, ἀχανῆς. Reicitur ἀκκίειν, *vehementer urere*, verbum, ex errore Aem. Porti in ind. Xenophont. ortum: ἀποκκίειν enim vera lectio est, de exp. Cyr. 4, p. 135. et 8, p. 239. edit. Steph. Improbatur ἀμάλκιον, a Valesio ad Harpoor. in Μαλακίζομεν illustratum, tamquam *Amalcium mare* apud Plin. H. N. 4, 13, esset *co gelatum ὑπερμαλλιον*. An ἀτίμητος umquam sit πολυτίμητος, dubitat V. Cl. Potuisset his verbis

verbis addi ἀτρώγετος, quod e mente quorundam indicat θάλασσαν, ἢ πᾶσιν τρύγα ἢ τοὶ ὑπερῶσθμιν ἔχει, faltem habent hoc inedita Scholia codicis Lipsiensis ad Iliad. α, 316. Jam v. 7. idyllii legi vult, ἐκασίω ἀμμιν ἀποικίς, quia ἐκασίω nusquam occurrat: ita ἀμμιν est ὑμῶν, quod exemplis confirmatur. Ad v. 8. ὁ πάραρος explicatur: est autem *stultus*. Nam ἴππος πάραρος (a quo non differt πάραρος et παράραρος) est, a *ingalibus male evagans*, unde tropice de dementi dici potuit, atque adeo Archilochus apud Stobaeum νόου παρήραρον dixit, a *sana mente aberrantem*: quo quidem loco omnis res conficitur. Omnino digna est haec de verbo hoc observatio, quae ab omnibus graecarum literarum studiosis cognoscatur. Ad v. 9. de ἰλιός admonetur copiose: nempe *latibulum* s. *volubrum* significat, duciturque ab ἰλω, ἰλιώ, ειλίω, quae cognatae formae sunt. Idem est ἰλυός vel ειλυός, quae sunt verba Callimachi, Nicandri, Apollon. Rhodii, ut ἰλυώ et ειλύω cum ἰλιώ et ειλίω conveniunt. Nominatim Callimachi locus (in Jov. 25.) sic corrigitur: ειλυός ἰλιοντι κινώπετα in *lustris se contortos volubrum serpentes*. Est et haec observatio exquisita, multisque, quae frustra alibi quaeras, locupletata, e quibus enotamus hoc: *Capio*, in veteri lingua graeca γάω et γέω dicebatur, literis adspiratis in usum receptis, χάω (unde χάζω) et χείω, unde Homeri χείσεται Od. 6, 17. et χείω Il. χ, 93. Cum v. 19. ἀνήρ τρισκαίδεκάπηχτος hyperbole sit, ut *ager*, *Laconica epistola minor*, (Longin. Sect. 38.) collecta sunt digressione singulari huiusmodi brevium epistolarum exempla, e Plutarcho potissimum. Multae ergo Laconicae formae illustrantur, ut μέσσω, pro μέζω s. μείζω, δηλέσθαι, *velle*; multa item, quae ad historiam harum epistolarum pertinent. Separatim ea tractatur, quam Xenophon Hellen. 1, p. 252. servavit. Hanc Cel. Valckenarius ita scribi vult:

Ἐρρεῖ τὰ καλὰ. Μίνδαρος γ' ἀπίσσαν
Πεινώντι τῶνδρες· ἀπορωμίτες ὅτι χεῖρ' ἔραν.

vt fiat versus iambici fenarii claudicantes. Et quoniam de ἀπίσσα ex σάω aut σάμι dictum erat, commemoratur Σάς e Platonis Cratylō, p. 412, qui idem est Σάος, rex Spartanus, pater Eurypontis, (vid. Plutarch. in Lycurg. p. 40.) eiusque historia fere incognita peculiari digressione illustratur. Obiter docetur, ἰσοειῶν συναγωγὴν in Scaligeri Thesauro temp. esse ab ipso Scaligero confectam. Sequitur alia digressio, *Laconica quaedam exhibens*, veluti de digamma, cuius loco quidam β vel γ inferuerunt, ut ὑπερβώϊον, quod est ὑπερβῶϊον. *Fuam* Σ, inter vocales positum, eiciunt, eiusque loco F vel B indunt, vel signum asperi spiritus, ut εὐδί, βωία, pro βωσία. Vid. Etymol. M. in εὐίος. In Aristophanis Lysistr. 1314. cum Heringa verum iudicatur: Θυρσαδάων κ' εὐαδάων, i. e. Θυρσαζωσῶν, εὐχάσων. Multa rursus ex Hesychio, quae huc pertinent, collecta sunt, et illustrata, omninoque hac digressione nemo facile carere potest, qui iudicium de his rebus, observandique diligentiam acere cupit. Obiter de Aristophanis glossario Laconico dicitur, et spurio catalogo nominum, qui Suidae Lexico praefigi solet; sed omnia persequi non possumus. Ex ipso Suidae Lexico ostenditur, auctorem non secutum esse eos, quorum nomina isto catalogo continentur. Jam redit ad Theocriteum carmen, in cuius v. 10. ἐμείως pro ἐμείω legi vult, quia codd. et edd. vet. fere habent ὁμοίος, ὁμοίος, ὁμοίος. Forma ἐμείως ex Apollonii Alexandrini libello MS. περὶ ἀνωμαλίας illustratur et defenditur. Ad v. 17. tentatur Callimac' i locus [L. P. 93.] sic, ut πάχρον ἀμφοτέρωσιν, *ulnis ambabus*, ponatur pro ἄ μὲν ἐπ' ἀμφ. In Theocr. carmine ἀνήρ τρισκαίδεκάπηγος est, in cuius procerō corpore ne mica quidem falis est. Vers. 19. γραιῶν ἀποτρίματ' ἀ πηρῶν sunt *vellera, ovibus vetulis mutilisque vi avulsa*, ideoque lacerata. Ergo οἶος γραιῶν dicuntur a poeta, ut γραιῶν ἐπίκη ab Aeschylo, γρ. ἀκκίδα a Sophocle, γρ. ἀλένη ab Euripide. Κυνάδες cum sit Laconicum verbum, rursus tractantur Laconica quaedam, ut ἐμβρομίνα pro ἐμπεμμένη, σπέγγος pro πέσβος, περι-
χεντάς

χευράς pro *πρῆσθουῆς*: ultimum in Chishulli Antt. Asiat. extat. De *αιεθροῦτος* v. 27. nihil definit, nisi fortasse *αιεθροῦτος*, *ninio vini su fractus*, legendum sit. Vers. 42. defenditur haec lectio: *φρυγία, τὸν μικρὸν παίδα* (i. e. *παιζει λαθροῦκα, adjuvato puella, luce*: nec conceditur Gregorio de dialectis, p. 250. ed Koen. *παιδα, prurium*, legendum esse, quod praeter hunc nemo tradidit, ut recentior graeculus videtur codicis sui vitio deceptus: nec ullo alio loco haec forma occurrit. Vers. 48. Scholiasten legisse putat, *παιζιπῶν λιγοπτισι*. Itaque illustratur *παιζειπῶν, dolosa oratione*, omninoque *fraudibus uti*. Vers. 49. *ἐπισιδον* de furto capiendum est. De verbo *ἔσει* p. 50. dubitat, etsi olim *ἔσει* putarat legendum. In cod. Parisino Cl Ruhnkenius Scholion, *μεγαλοπρεπεῖς, ἔδοξοι*, repererat, verbo *ἔσει* adscriptum; sed sic quoque locus obfcurus manet. Pro *ῶαδον* v. 55. scribi poterit *ῶαμην*, sive potius *ῶαμην*: nempe forma *ῶαδον* vix alibi occurrere videtur. Vers. 76. *φλιθεται* receptum est e cod uno, et Eustathii loco, ad Iliad. 3, p. 76. Malit v. 79. *θεῶων ἡματα φωνῆς*, ubi in verbo *ἡματα* praecurserat Cel. Reiskius; sed Cl Editor mavult *ἡμα* esse *ἡματιν, ἡμα, filo*, unde etiam Ilyll 24, 74. *ἡμα* poni vult. Tentat v 88. *ἰκκοσδῶντι*, i. e. *ἰκκοῖσαι, deformant omnia*, (ut Olyll. v. 401.), atque adeo aures *radunt* ore Dorico. Mā v. 89. descenditur, ut sit iuxta Eustathium *μυμητικὴ φωνή*, aut, iuxta grammaticum in cod. Theocriti Parisino. *Συγκόσιον, ἐπὶ ἀγανακτήσεως λεγόμενον*. Videtur etiam Cl Valckenario ex *μάτερ* ortum, cum ob Aeschyli locum (Supplic. 897. 906.) tum ob Eustathiana ad Iliad. 3, p. 428. ubi diferte *πᾶς* (s. potius *πᾶ*) esse dicitur *πατῆς*, ut *μᾶ, μήτηρ*. Bene Plautinum (Perf. 2, 4. 2.) *canere oportet, quem tibi obedire velis* comparatur cum Theocriteo, v. 90. *πασάμενος ἐπὶ τῶν καθεύδων*, v. 95. agnoscat corruptum esse. Si v. 98. Sperchis est Spartanus (Herodot. 7, 134 etc.), *canere Sperchidem* non esse potest *lugubre carmen* (*ἰάλεμιν*) *canere*. Itaque vel alius intelligendus est Sperchis, vel aliquid inde

Yyy peten-

petendum, quod *ἰαλειμος* Hesychio auctore, etiam frigidum et ieiunium carmen est: veluti si dicatur h. l. mulier ieiunium istud carmen confusa ita cecinisse, ut congruo gestu uteretur.

Dedimus operam, ut consilium atque formam veluti huius editionis adumbraremus, rerumque tractatarum multitudinem saltem aliquo modo ostenderemus. Sunt multo plura non inferiora iis quae hic a nobis narrata sunt; sed modus fuit tenendus. Vehementer optamus, ut qui graecarum literarum studiosi sunt, commentarium in Adoniazufas perlegant: reperient profecto, quae ad accuratam et exactam harum literarum cognitionem permultum faciant; certe in iis, quae ad Dorica et Laconica pertinent. Nos quidem putamus a nemine tantum praestitum esse. Itaque hoc duce omnibus, qui eandem persequi viam velint, opus est.

HEXAPLORUM ORIGENIS, QUAE SUPERSUNT, AUSTIORA ET EMENDATIORA, QUAM A FLAMINIO NOBILIO, JOHANNÉ DRUSIO, ET TANDÉ A BERNARDO DE MONTFAUCON, CONCINNATA FUERANT: EDIDIT, NOTISQUE ILLUSTRAVIT, D. CAROLUS FRIDERICUS BÄHRDT. PARS II.

Lipsiae et Lubecae, apud Christian. Gottfr. Donatium, 1770. in 8.

Commemorata et descripta iam, cum priorem huius libri tomum indicarem, tota eius ratione, consilioque quod S. R. Bährdtus in recudendis his fragmentis, augendisque, sequutus est, ea repetere, quae in universum de libro dicta sunt, et dici possint, nihil attinet. Notae Montefalconii, ubi eae praeter rem copiosiores viderentur, redactae

Æae sunt in compendium. Et licet Montefalconius verbo-
 fior interdum sit, interdum tamen quaedam, ad quae non-
 nulla interpretationis illustrationisve causa commodè addi po-
 terant, intacta plane atque inexplorata transmisit. Quod
 cum intelligeret acutissimus Bahradius ea quae deerant, aut
 desiderari iure posse videbantur, de suis explorare aggressus
 est. Plura in hoc genere sine dubio essent praestita, nisi
 temporis penuria excluderetur vir doctissimus. Sed et illa
 pauca, Critices sacrae studiosis gratissima futura, non est du-
 bitandum: v. c. ad Ef. 58, 12. ad verba פָּרַץ גֵּרָר אִתְּךָ
 affertur sub nomine Aquilae, ex Codice vetusto a Montefalconio
 ΠΕΦΡΑΠΙΗΘΑΙΑΚΟΠΗΘ, ex quarum litterarum ulti-
 mis Montefalconius fecit, ut videatur recte, ΔΙΑΚΟΠΗΘ, quia
 facile Δ cum Α permutari potest. Ex prioribus Bahradius vult
 περιφραξις, et potest sane Aquila גֵּרָר ita trans-
 ferre. Jerem. 25, 20. אֶרֶץ הָעֵיץ est τῆς γῆς ὄρε, ubi Theo-
 dotionis affert Montefalconius ὄρε. Bahradius censet ὄρε
 vitiatum ex γῆς ὄρε. Dan 8, 9. טַעֲוִירָה vertit Theodot.
 ἰσχυρόν, quod cum a vulgato vertatur *parvum, modicum*,
 Montefalconius aliter legisse arbitrari videtur. Sed eam-
 dem vocem lectam esse interpreti observat Bahradius, monet-
 que, τὸ טַעֲוִירָה etiam de pastoribus, (in antiquo sensu,) de
 principibus heroibusque dictum, ubi et Zachar. 13, 7.
 צַעֲרִים vertit עֲלֵלִים, *Superiores*. Osee 10, 5.
 יגורו לעגלה בית און יגורו Aquila, ut iam exstat, vertit, τῆς δα-
 μάλεις τῆς αἰῶνος ἐσεβασθησαν. Illud αἰς Montefalconius ha-
 bet pro vitiatum, vultque legere αἰωφάλας, quae emendatio
 longe profecto est petita, longeque abest a vestigiis scriptu-
 rae. Neque idonea satis videtur ratio, quod Aquila soleat
 τὸ און aliis locis vertere αἰωφάλας. Longe facillior et inge-
 nuosa est Barchiana coniectura, sed tamen coniectura, suspi-
 cantis, Aquilam pro און legisse און, et hoc litteris Grae-
 cis, ut non raro solet, expressisse. Quale exemplum ipse
 Montefalconius observat ad Habac. 3, 17. ubi illi videtur
 Aquila חַסֵּס, quod vulgatur αἰμα Graecis litteris, scripsisse
 Y y y. 2 αἰμα.

αἰμας. Talis generis sunt complures hinc inde per totum opus dispersae notae atque obſervatiunculae, quae, melius forte factum eſſet, ſi iudicio aliquo, ut ab Montefalconianis diſcernerentur, fuiſſent inſignitae. Dubius enim incertusque, cuius quaeque ſint, lector dimittitur. Sed melius eſt, utilitatem illum inſignem in publicum conferre, quam laboris doctrinaeque gloriam ſibi captare. In antiquis Codicibus MSſ et editionibus ſaepe peccatum eſt a librariis, ut aut verſiones duorum in unam confunderent, aut falſum praepoſerent interpretis nomen. Diligenter id vidimus adnotatum in Halleenſi nova Theodoretſi editione a Cl. Schulzio. Horum et obſervatorum a Viro Cl., et praetermiſſorum ſatis magnum congeſſit D. Bahrdtius, maxima in Pfalms, numerum; quanquam non dubitamus, et ad reliquos libros non contemnendum in Theodoreto colligi poſſe ſpici-legium. Sed grati accipimus, quae ſunt praefita, gratulamurque Critices ſacrae et antiquarum verſionum ſtudioſis, librum hunc perutilem, rarum antea atque carum, ſtudio Cl. Bahrdtſii redditum parabiliorem.

ΣΕΙΡΑ ΕΝΟΣ ΚΑΙ ΠΕΝΤΗΚΟΝΤΑ

υπομνηματιῶν εἰς τὴν Οὐκατεύχον καὶ τὰ τῶν Βασι-
λειῶν, etc. TOMVS SECVNDVS, cura NICE-
HORI THEOTOKII, Monachi.

Lipſiae, typis Breitkopfianis, A. MDCCCLXXIII.
fol. maiori.

Quae de huius libri deſcriptione tradidimus, cum prioris Tomi vulgati mentionem faceremus, ea illic pertinent ſere omnia, ut certiores fierent lectores noſtri, quo ſtudio, qua laboris patientia, quae denique diligentia, Ediſor eſſet in hoc graviffimo negotio verſatus. Nam qui contra-

hendis, quibus repertus ille scriptus codex ornari augerique posset omnibus, nulli labori pepercerit, qui Auctorum, quorum Commentarii inferuntur, vita enarranda, scriptorum genere commemorando, orationis indole notanda, editionum praestantissimarum locis et annis observandis, coniecturis et emendationibus depravatorum inspergendis, illum librum instruxerit, eum insigni studio, eximiaque diligentiam adhibuisse nemo negaverit.

Quare, quin hoc Opus usum quoque habeat eum, quem expectant et desiderant eruditi et literarum amantes, dubitari non debet. Nam Versionis Alexandrinae traditum sibi acceperunt exemplar, ex scripto Codice depromptum, in capitum et versiculorum distinctionem, et lectionis varietate notanda cum Editione Francoerana, hoc est L. Bosii, collatum. Deinde in augendo emendandoque Opere Hexaplorum Origeniano Montefalconi utilitatem praestat. Cum fragmenta veterum Graecorum Interpretum, Aquilae, Symmachi, Theodotionis, interpretationes Syri et Samaritani, partim suo nomine, partim Commentariis Procopii et Theodoretii, ac scholis vel Anonymi, vel Diodori Tarfensis inserta, afferuntur. Est ergo ubi hic Symmachi nomen citetur, cum apud Montefalconium *ἄλλος* laudetur: existat Excerptum ex Theodotionis versione Gen. 50, 19. quod apud Montefalc. deest; Gen. 46, 21. in verbis *ὁ ἄδ, ὁ θεὸς ἁγίων, quasi ὁ ἁγίων* in Graecis contextis reperiretur, ad quae Montef. observat, sibi videri ista verba olim irrepsisse, et ab Origene obelo notata fuisse. Sed ex hac catena intelligitur, illa *ὁ θεὸς ἁγίων* esse additamentum Scholasticae. Cui simile reperitur versiculo decimo adiectum, *ἰαμὲν, ὁ θεὸς ἰαμὲν*, et v. 12. ut et v. 21.

Juvat etiam Criticam in Patribus Ecclesiasticis. Nam ut commemoravimus, Scriptura exemplaris nonnunquam recedit ab editionum lectione.

Jam porro cum in hac Catena magna copia occurrat Excerptorum e Patrum scriptis deperditis et quidem eorum qui propter artem interpretandi esiebantur Diodori Tarsensis, Didymi, Theodori Mopsacem, Severiani Gabalensis, qui hic Severus dicitur Severi Antiocheni Eusebii Emiseni, aliorumque, ut usus huius boni promptior et facilius esset, utiliter fecisset videretur Editor, si in Scriptorum, e quibus Excerpta recepta sunt vel Catalogo, vel Indice, designasset, ubi cuiusque loca reperienda sint.

Neque tamen non subinde annotavit non istorum esse quibus tribuantur excerpta, vel interdum, unde petita sint, indicavit: quia etiam ea non haberi in impressis Auctorum libris. Quod in primis factum est in iis excerptis, quibus Theodoretum nomen praefixum est. Unde intelligere licet Theodoretum non integros adhuc sed tantum ex integro Opere excerptos Commentarios ferri, quorum Editor Halensis, Ccl. Schulztrius commode fecerit, si collectis ex hac Catena Supplementis, ultimum suae editionis Tomum intruxerit.

Graeca etiam Lexica possunt huius Catenae ope augeri. Vocabulum enim, quo Lexica carent, occurrit in loco e Theodoro excerpto p. 408. Nempe in Alexandrina versione Gen. 44, 5. Pharaonis poculum dicitur *κόνδυ*; observat Theodorus, *κόνδυ μὲν τὸ λεγόμενον ἀπὸ κόνδυος λέγεται* quo vocabulo magna et ampla patera ad bibendum, ut etiam in vocis *κόνδυ* apud Athenaeum II, 7. p. 477. interpretatione est, denotari debet.

Age nunc etiam quaedam Criticae facultatis demus Editoris specimina. Pag. 12. in excerpto ex Acacii scriptis legitur: *παράδοσις τῆς αἰκῆς (ἡ) τὴν αἰκμὴν, καὶ τῆς ἀκαρπύτης παραφύσει.* Ultima vitiosa sunt. Editor legendum suspicatur *καρπεφύσει*, sed scripturae codicis propius esse *καρποφύει*. In eiusdem scriptorum excerpto pag. 14. pro *ἢ μόνον ἰπειδὴ*, recte legit *ἢ μὴν*, enim vero, *quoniam*.

Quaedam emendationes videntur tam certae, ut in textum recipi potuerint. Sic pag. 101. in loco Gennadii Constant. pro τῷ ἐκ φύλων ἀντὶ τῶν φύλων χιτῶνας ἐκτὼ μηχανεσθεσθαι, legit verissime τῷ ἐκ φλοιῶν. Nam φλοιός, cortex, propter similitudinem, de *probris et pelibus ferorum* quoque dicitur. — — Pag. 132. ad Gen. 6, 5. Idem Gennadius scribit, quia homines a deo descivissent, et matrimonia illicita contraxissent, τῶν ἀδωτάτων ἀνδρῶν ἐκείνων γίγονεν ἡ φρεσά. Haec lectio sana et melior est, quam coniectura Editoris φρεσά. *Ingens et crebra improborum hominum fuit multitudo*. Nam φρεσά non tantum de proventu dicitur, sed etiam de caeteris rebus, quae cum copia et violentia quadam cooriuntur. Sic *ἄνευ φρεσά* apud Philonem de vita Mos. p. 603. D. ut *καταφρεσά ἔμβρονον* apud Aeschinem Socrat. in Axiocho 17.

In Excerpto ex Theodoro p. 336. sic legitur: διατι ἔχ ὡσπερ Ἰσαὰκ τὸν Ἰακώβ, τινὰς τῶν υἱῶν ἐυλόγησεν, ἕτω καὶ Ἀβραάμ τὸν Ἰσαὰκ. Putat Editor, post Ἰακώβ omissum esse καὶ Ἰακώβ. Verissime.

Quae autem adhuc retulimus, cum ad huius Operis Tomum primum pertineant, supplementi loco sint eorum quae antea his in Commentariis de illo diximus, et simul nos promisso solvant, quo nonnulla quaedam tandem, quum alter Tomus recensendus esset, nos addituros ostendimus. Is igitur alter Tomus, reliquos qui Octateuchum constituunt libros complectitur. Praemissus autem est Auctorum, e quorum scriptis excerpta habentur, Catalogus, quem excipit notitia Auctorum quorundam scriptorumque ab iis librorum, quos priore Tomo non attingerat, Alterii, Eusebii, Photii eodem ordine, quo superiores descripta. Finem faciunt indices. Alter locorum Sacrae Scripturae obiter explicatorum, alter rerum memorabilium tertius de aequae ponderum et mensurarum apud veteres, ad notitiam temporum modum reductarum. Ac in notitia quidem ista Auctorum.

etorum, multa, quae ad historiam et rem litterariam pertinent, diligenter exponuntur, et erroribus quibusdam Fabricii, in Bibliothecae Graecae Opere deprehensis, occurrunt.

In Critica igitur de Versionis Alexandrinae locis exercenda, eiusque textus, sicut in hoc Opere extant, cum de varietate lectionis quaeritur, comparandis, utilitatem haec Catena praestat. Observatum est ab aliis, in verbis Gen. 6, 25. ubi Alexandrinorum Interpretatio in exemplaribus editis numerum centum et sexaginta septem annorum refert, in codice isto scripto, a manu tertia, centum octoginta septem legi, ut Hebraici fontes produnt, et quaedam exemplaria Graeca habent. Nos librorum in altero hoc volumine comprehensorum frequentem lectionis varietatem observavimus, cuius quaedam specimina exponere iuvat. Ios. 2, 5. *ὡς δὲ ἡ πόλις ἐκλείπει* — *καὶ αἱ αἰδέες ἐξήλθον, καὶ ἐκ ἐπίστανται* *περὶ περιέονται*, alii enim libri ultimo *καὶ* carent. Eod. cap. vers. 13. — *σὺ ἀξίως πρὸς ἐαυτὴν εἰς τὴν οἰκίαν σου*, pro quo libri vulgati habent *σεαυτῆς*, ex glossemate ut videtur alterius lectionis, Alexandrinorum Interpretum consuetudini in usurpando Pronomine isto convenientioris; qua de ratione conferri potest Vorfius Philol. c. 3. *Ἰεζουζῆτες* pro *ὄρχυοῦτες* Ios. 6, 8. *περωήσαμεν τὸν Ἰερδάνην*, pro *κατακισθήμεν παρὰ τὸν Ἰερδάνην*, eiusdem libri c. 7, 7. Calcei Gabeonitarum, qui ad Ioiuam Israelitarum ducem in castra, prope Galgata, venisse leguntur dicuntur ab auctore illorum Commentariorum Cap. 9. 5. *καταπεπρωματωμένα*, de quo verbo disputatum est a multis, et nuper a Cel. Fischero in libello de Vers. Graec. V. T. Litt. Hebr. magistris. Cuius ad suspicionem reponendum esse *καταπεπρωμαμένα*, sicut Oxoniensis Codicis scriptura *καταπεπρωμαμένα*; proxime accedit, quae in hoc exemplo extat, lectio *καταπεπρωμαμένα*. *Ὁ λαὸς οὗτος ἴσαι ὑμῶν μωστρεῶν*, elegantius, pro *ὁ λαὸς οὗτος ἴσαι ὑμῶν μωστρεῶν*, cap. extr. Sic 1 Sam. 14, 47. *καὶ Σαούλ ἔλαχε τοῦ βασιλείου* habet etiam rectissime hoc exemplum, cum in multis

multis libris iuncta duplici eorundem verborum Versione, addatur καὶ ἀκλινῆσαι τὸ ἔργον. Καμπη legitur in hoc Codice 1 Sam 17, 20. pro στεγγυλοσιν.

Eodem capite Commentariorum Samuelis v. 23. Goliathus, qui traditur e castris Philistaeorum progressus inter utramque aciem stetit, et certamine singulari componere bellum voluisse, dicitur in Aquilae reliquiis ὁ μεσάζων: in Alexandrina versione αἰθὲ ὁ ἀμεσάτος, pro quo ὁ μεσάτος legendum vidit Gravius, dubitantibus adhuc eruditis, utrum Alexandrinis Judaeis, an Aquilae potius, ista verba sint tribuenda. At in hoc Codice reperitur ὁ αἰθὲ ὁ Μεσολιξ, quae ipsa vocabuli forma a Graecis Lexicis abest. Eiusdem libri cap. 18, 22. memorabilis illa est codicis lectio, ἀφαιέσει ἕσθ γαυθιός μου σήμερον, ἐπὶ ταῖς δυνάμειν ἐπιγυμνασεῖς, ὑμφεύσεις ἐν ἐμοί, in quibus diversorum Interpretum versiones eorundem verborum cohaesisse planum est. Sicuti cap. 20 9. ubi pro μηδαμῶς σὺ vel σοι. Codex ista habet ἰλεώς σοι, μηδαμῶς σοι. Cap. 28, 18. legitur in eadem versione vulgo καὶ οὐκ ἐποίησας θυμὸν ἀργῆς αὐτοῦ, quae conveniunt quoque verbis Hebraicis; at in textu eiusdem, quae hoc in codice infunt, habetur καὶ οὐκ ἐπλησα: θυμὸν δὲ αὐτοῦ, elegantius sane, et ad sententiam exprimendam accommodatius.

De reliquis etiam utilitatis, quae ab hoc Opere praestatur, partibus dicemus. Aquilan Ios. 8, 18. vocem Hebraicam יָרִיב interpretatum esse γάισον, docemur ab iis, a quibus adhuc collecta huius et reliquorum graecorum Interpretum fragmenta habemus. Nam cum ipsa interpretis verba in Codice Alexandrini Scholii corrupte sic exhibeantur, σὺν τοκετώ, in huius Catenae pag. 50 Tom. 2. incerti auctoris scholio, mineri litterarum aberratione, proferuntur σὺν τῷ κεσῶ, in quo simul, auctoritate Diogeniani Grammatici, quae etiam Eusebii Emeseni utitur, hoc teli genus explicatur, ἐμβόλιον ὀλοσίδηρον, denique idem esse quod ὕσσον. Quod
 Zzz
 iplum

ipsum vocabulum restituendum erat Procopio, cuius verba praece-
dunt, in quibus male scribitur *νέεον*.

Ad ipsius Aquilae interpretationem verborum libri 1. Sam. 17, §. pertinet Scholion, quod e Cod. Coislin. fec. ad Origenis Hexapla p. 295. Tom. 1. edidit Montefalc-
nius, cui praescripta sunt verba, *Ἰωάννου ἐκ τοῦ ἐπι τοῦ Πισκαίου*
Ἰακώβου τῆς Ἐβραίου γλώσσης ἀναγεσθὲ λέγεται, καὶ ἡ διαγωγή ἴ-
etc. Hoc ipsum inter in hac Catena p. 391. Tom. 2. le-
gitur integram, nisi quod pro *Ἰακώβου* est *Ἰακώβου*, et pro *ἀνα-*
γεσθὲ, *ἀναγεσθὲ*. Licet vero in loci tribuitur Ven. Eli-
tor, quod iam Theodoro ex his pauca quaedam habet,
Theodoro tribuenda non patet. At sane locorum in
Theodori Commentariis, quae huius Operis auxilio vel
emendari vel suppleri possunt, mira est copia. Etenim quae
Excerpta Theodori in varias signantur, ea non solum le-
ctionis varietate crebra sed etiam accessione larga ab Com-
mentario unius editione, cum Parisiensi, tum Halensi diffe-
runt. Quod cum singulae propemodum paginae declarent,
paucis quibusdam exemplis demonstrare nihil attinet. Vel
paullo longius illud Excerptum, quod pag. 468 — 471.
continetur, eorum quae dicta sunt fidem fecerit. Sic etiam
Origenis quaedam quae in editis desunt, hic leguntur: v. c.
p. 49. et aliorum. Et ad novum nus supra, Criticea in Pa-
trum scriptis hac Catena adiuvari.

Sed ab ipso etiam Ven. Elitore nonnullae, quamquam
in hoc Volumine quam in priore parcius, emendationes lo-
corum vitiosorum, et suspiciones, adnotationibus adparatae
sunt, e quibus pauca delibabimus. In Excerpto e Proco-
pio p. 47 verba haec sunt: *ἡ γὰρ αὖ, ἡ παρὰ τοὺς μέγας ἀνά-*
λωτος, quibus adscripsit, sibi rectius videri *ἡ*. Nos, qui *ἡ γὰρ*
Hefychio auctore idem esse quod *ἄνω γὰρ*, *vere*, *profecto*,
apud optimum quemque scriptorem sciamus legi, quid vitii
infit illis non videmus. Haec autem praestat illa emendatio,
qua in excerpto ex eodem Auctore p. § 1. lacuna, *ἡ αὖ* δια-

Φεε — — λαμβάνει, expletur per εἰ διαφέρεται τῆ ἀσπίδι, cui aditipulatur etiam Interpres Procopii latinus, qui vertit: *quam ex. chensiore. occidit*, e quo tamen cognoscere liceat, scriptum tantum fuisse, διαφέρεται. Pag. 95. Eiusdem verba sunt: εἰ καὶ ὑπερῆσαν εἰκὴν ἐν τοῖς κεκρωμέναις ἐλάτοις· ὁ δὲ τὸ ἐλάμ. Hic autem suspicari se scribis, fortasse legendum esse *καὶ ἰγὺς αἰ ἀ κρῆσι*, quod genus verbi quale hic aut quam hic sententiam ferat, non reperimus. Retinendam autem esse illud *κεκρωμέναις* suadet Interpres itidem latinus, qui pro illis haec habet: *qui etiam habitare solent in locis aridatis, quod Ἐἶον significat.* Cuius interpretationis margo exhibet notulam hanc: „Structis nimirum aedificiis cum insignibus columnis. Κεῖον enim architecti Corinthiae columnae partem vocant.“ Nihil annotationis est ad verba in Excerpto § Procopio pag. 292. *μὴ μεγάλα φρονέτω φεταία* (quae vox aperte vitiosa est) ἐν τοῖς ἀθραπίοις πλεονεκτασάν. Particula ε Philone p. 294 cum libro, quod Deus sit immut. e quo recepta est p. 295. ed Franc. comparata, levem aliquam invenimus discrepantiam. Hic, *ὡν ἰσοκρίσε καὶ εὐπείας ἡ φύσις*, quae lectio melior videtur quam quae illic in Catena est, *ὡς*: porro hic *παρεταία*, illic *παρεταία*. Quem ad modum 1. Sam. 12, 23. in Versionis Alexandrinae Editionibus est *εταία*, at in hoc libro *ἀεταία*. Excerptum aliud ex hoc scriptore p. 237. cum libro de Temul. e quo sumtum est p. 262. collatum, diversas refert ac paullo praestantiores lectiones. Nam illic, in Catenae Opere, legitur *κατασκευασμένη τῆς Ψυχῆς, ἡ τῶν Χριστιανῶν τοῦ Θεοῦ πομπή· ὡς* rectius, et orationi totius loci convenientius, quam quod hic est, *περισία*. Mox *πεῖωτον μὲν γὰρ*, pro *πεῖωτον μὲν γὰρ*. Tum vero, *σποδὴν ἔλαι δὲ ὅλων γινεσθαι τε καὶ σποδισθαι ἑξῆς*, pro *σποδὴν ἔλαι δὲ ὅλων γινεσθαι τε καὶ σποδισθαι ἑξῆς*, quae sententia destituantur prorsus, nec ab interprete latino sua loci ecclae. Denique *παρὰ γὰρ δὲ ἕξω*, quo tamen *παρὰ γὰρ*, quod edi-

tio habet, praefare videtur. Neque vero, quod miramur, nefarius, quo pacto ratio habita est huius diversitatis ab Editore. Pag. 427. incurrimus in locum corruptum, nec Editoris cura sanctum. Nam in verbis Origenis, quae ibi laudantur, δηλὸς ὅτι διὰ νόσον ἢ δι' ἀμαρτίαν παρήμενε Διὸς ὁ Ἰδαμῆος ἑνωπιὸς Κυρίου Θεραπευόμενος καὶ ἰερολογούμενος, ἢ Δαιμόνιον, ὡς ὁ Σχολ., — legendum est δαιμονῶν, *infantia*. Pag. 456. vocabulum λυγμῶς, quod a Procopio Aquilae esse minoratur, manifesto corruptum est. Restituendum λυγμῶς e Theodoreti verbis, λυγμῶς ὁ Ἀκύλας ἐμπνευσεν (εἰρηκέν habet edit. Hal.) Ἀπεδυσπέτησεν autem, in verbis e Chrysofomo excerptis p. 307. utrum recte habet, an legendum est ἀπεδυσπέτησεν? Suspectum est Ven. Editori vocabulum in Alexandrina Versione 2. Sam. 12, 31. καὶ διέγαγεν αὐτοὺς διὰ τοῦ πλανθίου. Videtur enim ipsi legendum esse πλανθίον, ut locus intelligatur quo lateres coquantur. Nam πλανθίον esse aciei instruendae formam, auctore Suida. De qua notione vocis disputant quoque Oudendorpius ad Thomam Magistrum, et Pierfonus ad Moerin: quorum Grammaticorum uterque eam ab Atticis, qui πλαισιον dicant, non adhiberi scribit. Sed nec his hic opus est, nec ut desideremus loci magis quam rei commemorationem, ulla necessitas cogit. Πλανθίον vel πλάνθιον est later, laterculus. Dicitur autem Davides homines istos διαγαγῆν διὰ τὰ πλανθία, *exeruisse laterculis coquentis*, quemadmodum in superioribus, τιδέναι ἐν τῷ πρίονι, καὶ ἐν τοῖς τριβύλοις τοῖς σιδηροῖς, καὶ ὑποτομῆσι σιδηροῖς, et ipsa rerum, quibus continentur et eercerentur non locorum, scimus esse vocabula. Adeoque paucis, quibus una huius versiculi loquendi forma constat, verbis recte perceptis, reliquorum etiam intelligendorum facultas nascitur, et error imperitorum, qui accusandae Davidis saevitiae crudelitatisque hinc sumunt argumentum revincitur. Denique, quo minus isti coniecturae sineamus, etiam dubia vocabuli πλανθίου auctoritate movemur.

Pag. 710. in excerpto e Theodoro, ubi scribit, quae Alexandrini Interpretes 1. Reg. 10, 12. ἀπελεκητα ξύλα vocent, ea Iosephum dixisse πένικα, sed τὰ σοκίου ξύλα καὶ λευκότερα εἶναι, καὶ λευότερα καὶ στυφότερα, ostendit sibi placere pro στυφότερα legi σιλπότερα, propter verba Iosephi in proximo excerpto λευκότερα δὲ εἶσι καὶ σίβει πλέον. Nobis fecus videtur. Vocabulum στυφόν exquiritius est quam ut sit a librariis, et non potius ab ipso auctore protectum. Occurrit apud Platonem, ut docent loci a Ruhkenio ad Timaei Glottas Plat, in quibus στυφόν explicatur σε. εὐ. p. 169. observari, quanquam Atticis peculiaris cognatae forma vocis fuit, σιφόν, in vulgari vero communique usu, auctore Moeride, qui monet. Στυφόν, Ἀπτικῶς· στυφόν Ἐβραίων inaxime. Ac de duritie quidem lignorum dici, scriptorum plurimi loci demonstrant nonnulli etiam cum λέον iungi docent veluti is, quo Pierfonus ad Moeridem p. 342. utitur. Philostrati Icon. lib. I, c. 10. ξύλα δὲ, ἕσαν δει τῆ λυξία, πρὸς πάντα στυφνὰ καὶ λέου τὸν ὄξον. Nitorem ergo lignorum, quem Iosephus verbo σίβει denotat, eo indicat Theodoretus, quod dicit λευότερα εἶναι, ad eorum duriciem autem cum alia quaedam in oratione Iosephi referantur, cur non et στυφότερα recte dici concedamus?

Sunt etiam alii loci, in quibus non ad stipulemur correctionem mutationemve tentanti. Sic pag. 19. in verbis Theodoretici participia διελύξας — καὶ ἀπειθήσας velle permutare cum διήλυξε καὶ ἠπειθήσεν, et sequentis verbi φησὶν apodoteos loco illuc referendi rationem coactam dicere, id nobis ad destruendam periodi elegantiam pertinere, et sine necessitate fieri videtur.

Est inter Chrysofomi orationes ea, quae incipit his verbis: πάλιν Ἡρώδης μάνεται. Eam Savilius et Montecalconius non genuinam putant, inepti potius Graeculi
Z z z 3 Com.

mentationem esse volunt. Sed cum non solum Anastasius Sinaita, in Quaestionibus ad Sacras Scripturas multa Chetiboni ex ea proferat, sed etiam huius Catenae concinnator ea utatur pag. 226. Tom. 2. intelligere licet, veteres aliter statuisse, et istorum Criticorum fallum esse iudicium.

Verborum, quibus Lexica Graeca augeri possint, praeter *καὶ* de quo dictum est, *παραδεδωγμένων* in excerpto Anonymi pag. 721.; *ἀνακρίσις* e Basilio pag. 103.; *καταδεδωγμένων* e Cyrillo pag. 303.; plura quin repertari sint, qui iusta diligentia in his indagandis utantur, non dubitamus.

Quae ex veterum Interpretum Christianorum scriptis, Iudicum Libro praefandi causâ huius Operis concinnator praemiit, declarant pietatem curamque antiquorum in retinenda et tuenda Librorum Sacrorum auctoritate. Quam negligat improbe et sollicitant temerarie nostris temporibus, qui, vel quod sua culpa certa de divinitate eorum persuasione carent, vel quod novitatis itulâ ita laborant, ut in transversum agantur, plurimos Veteris et Novi Testamenti Libros tamquam parum idoneos doctrinae divinae percipiendae, ex eo quod confectam habemus corpore, quantum in ipsis est ollunt.

MÉMOIRES SUR LE PATRONAGE, et sur les Droits vulgairement nommés honorifiques des Patrons et des Haut-Jurés. On y montre, que les droits du fondateur, qui font partie du patronage, favoir, le droit de nommer à son église; celui d'en donner, au ministre qu'il nomme, la possession ou l'investiture; celui d'y apposer ses armoiries; celui de banc au chœur et de sépulture, sont des droits de propriété, qui ne peuvent naître de la juridiction.

Lutetiae Parisiorum, apud J. Th. Herissantum, 1768.
pagg. 672. in 8.

Opus hoc cuiusdam iuris consulti Francogallici, quod doctrinam spirat, inpietatis historiae ecclesiasticae Concilio-
rumque magis notitiam, et licet quam inter patronum et
iudicium n. est ortum, cum his sibi ius, insignia sua in tem-
plo suspendendi, et primum in choro locum tenendi, vindicare
vellet. Et igitur consilium auctoris in hoc libro de-
monstrandi, suorum insignium in aede suspensionem, in ea-
que sepulturam, et in choro sessionem. revera ad domini
iura pertinere quod, exclusis omnibus aliis, patroni in templo
est, neque igitur illi ad id singulari opus esse permisso-
ne, neque praeter eum quendam, ne iudicium quidem,
cui praecipuum est rerum omnium per parochiam iudicium,
iura ea, invito patrono, conscribi posse. Omnis igitur tra-
ctatio his duobus nititur principiis: patronum esse suae ae-
dis dominum, ob eamque causam omnia iura ab ea depen-
dentia ad eum exclusive pertinere: iura sepulturae, insignium
in aede, et in choro sessionis, certa et vera esse domini
indicia.

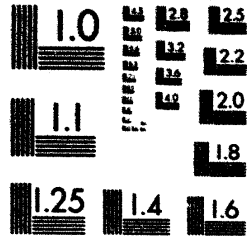
indicia. Statim in principio pag. 5. auctor observavit, ratione tributi patrono iuris domini inter fundatorem plenum, qui templum suis sumptibus et sua pecunia extruxit, et inter eum qui aut locum aut id concessit, aut aedificavit tantum, aut nonnulli dotavit esse distinguendum. Illi soli dominium, huic vero condominium A. tribuit et de utroque agit in duabus partibus diversis. — Qui suo aere et suis quidem sumptibus extruxit aedificum templo destinatum, is non ante consecrationem solum utriusque, ut veterarum suarum rerum, est dominus, sed et post consecrationem, exclusis omnibus, rerum omnium manet possessor, de quibus ad usum publicum ecclesiasticumque traditione ius suum non concessit, pag. 7. Ad hoc confirmandum tria profert argumenta: α) institutio religionis, evangelique cultus, minime requirunt, ut aliquis suum amittat dominium. Lex ceremonialis, quae desiderabat templum, abrogata, et cultus divini nulli sunt adstricti loco. Sacra coena privata instituta in domo; potestas ecclesiastica spiritualis est tantum, neque igitur potest constituere, ut quidam suam ad templa constituenda suppedient possessionem. Christiani primi nulla habuerunt templa, in domibus convenerunt privatis, aliisque locis, eamque ob causam gentiles saepe iis exprobrarunt, quod templa nulla arasque haberent. Inde a Constantini tempore, et nunc quoque, sacella sunt privatis in aedibus, in quibus haec perfectum convenit dominium, ut non solum destruere aedificium totum, aut in usus alios transferre, sed et de vasibus ad id pertinentibus consecratis pro arbitrio possit statuere pag. 17. β) Populo tantum fundator usum concedit irrevocabilem, minime vero templi possessionem, pag. 23. Sunt, inquit auctor, quatuor diversae opiniones, quae omnes eo spectant, ut ius domini in aede amittat fundator. Quarum prima ab iuris Romani interpretibus Sec. XVI. orta est, qui principium iuris Romani ad sacra res habere divini iuris, et in nullius bonis, ad christianorum templa exten-

extenderunt. Secundae auctor est Papa Gregorius VII qui omnia templa et bona ecclesiastica ad se rapere cupiebat, proptereaque constituit, ut consecratione fundator ius domini perderet, et illud ad Deum ecclesiamque, quibus verbis revera se ipse intelligebat, deveniret. Bonifacius VIII. eum secutus, dum in sua collectione decretalium (cap. 51. de R. I. in 6.) constitueret: *Jewel Dedicatum non est ad usus humanos ulterius transferendum*; et ficta supposititiaque Hygino Papae epistola decretalis (in c. 38. Dist. 1. de consecrat.) ex hac nova doctrina hanc elicit consequentiam: laicus ne materiam vastati et destructi templi quidem suos in usus transferre debet. Tertia est Episcoporum, qui fundatoribus quidem hoc praetextu, id consecratione in Deum esse translatum, adinere ius domini, rem autem in se trahere volunt, dum consecrationis effectus quoque ad bona ecclesiastica exundant, eorum autem constitutionem sibi sumunt, patronatum esse ius ab ecclesia tantum, i. e. ab episcopo concessum exponunt; quae a plerisque iuris canonici interpretibus approbantur principia. Denique in Anglia, regnante Henrico VIII. templorum dominium reipublicae et regi est attributum. — Ad has opiniones refellendas, non demonstrat auctor solum, ex legibus Rom. de templorum gentilium consecratione, nullum duci posse argumentum contra domini ius fundatoris templi christiani; potius in seculis quoque omnibus et provinciis christianis id fundatori esse concessum. Quod ad primum attinet, defendit pag. 31. auctor, apud Romanos quoque dominum, publica rei suae consecratione, minime amisisse dominium, sed phrasas, *in nullius bonis esse, et divini iuris esse*, longe aliter esse intelligendas: nempe illam tantum de potestate arctius cohibita, ne ea vendant, hanc vero de destinatione ad Deum colendum. (Ad hanc vero e regione repugnantem sententiae legum Rom. confugere hypothese non erat necesse; per se enim intelligitur, iura gentilium non esse posse iuris canonici fontes.) Alterum autem argumentum accuratius est elaboratum,

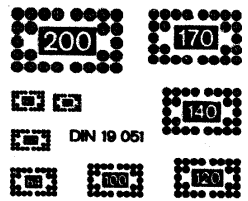

tum, nempe omnibus temporibus christianae ecclesiae fundatori concessum esse dominium, pag. 68. Auctor enim partim ad conciliorum Rom. canones, partim ad leges Synodosque Franco-gallicas, partim ad certa provocat documenta. — In XXI. Concilio Romae ao. 826. habiti canone est: monasterium vel oratorium canonice constructum, a dominio constructoris, eo invito, non auferatur, liceatque illi id presbytero, cui voluerit, pro sacro officio illius dioeceseos — commendare. Hic autem sub oratorio nil nisi templum, et sub dioecesi parochiam esse intelligendam, contextus docet: quae constitutio in concilio Rom. ao. 833 non repetita solum, sed postea quoque in Gratiani collectionem in c. XVI. Qu. 7. c. 33. est translata. Sub Imperatoribus enim primis christianorum, distinctio inter publica, quae urbis alicuius erant, et in loco publico exstructa, et inter privata templum, in suo fundo a privatis condita tantum ad usum domesticum, aut etiam, quod saepe accidit, ad populi usum, et propterea vere erant parochialia, est introducta; quae distinctio multis, ut C. 2. 14. 21. C. Th. de haeret. L. 5. 6. C. Init. de haeret. nititur legibus. Et tunc temporis privatae in templis ab ipsis fundatis plenum retinuisse dominium, variis ex circumstantiis legum apparet ab Imperatoribus latarum. Licetum enim erat fundatori, locum, in quo eius templum erat positum, vendere, pag. 81. ut ex L. 10. C. de haeret. et Nov. 131. cap. 14. cognosci potest, ubi haereticis ne vendant tantum interdicitur, eo ipso respectu fidelium usui permittitur. — Licebat illi reficere templum, id vero etiam ruinosum esse, nec ad prius plane, si deessent opes, poterat cogi, pag. 85. Quomodo autem illud pro aucto is sententia ex L. 10 C. de haeret. et ex Nov. 67. cap. 1. et 2. sequatur non intelligimus. Multo magis dicta Novella contrarium indicare videtur, quae disertis praecipit verbis, ut fundator alicuius aedis illam quoque sufficienter ad conservandam doter et instruat. — Secundum legem laudatam, publicatione bonorum ius suum poterat

poterat amittere, pag. 87. — Erat manebatque perpetuus templi possessor, pag. 90. — Licebat illi, colendi Dei gratia, constituere presbyterum, pag. 93. — Gregorius M. et Johannes VI. pontifices, receptis quibusdam fundatorem alicuius templo instructi ornatiq; monasterii, possessorem vtriusque iudicant, ea ei potestatem istituendi de illo tribuunt. — Ex legibus et Synodis Franco-gallicis pag. 99. sequuntur haec: constitutione quadam Caroli M. de ao. 804. ex qua cap. 44. qu. 1. C. XVI. est sumtum, unicuique permittitur, suis praediis propriis templa ut constituat, et limitatio, id fieri debere episcopi voluntate, de qua in Concilio Aurelianensi ao. 541. aliisque antea mentio fit nulla, hic primum est addita. Quoniam vero regnante Carolo M. hanc defendere coeperunt opinionem, aedis fundatorem non posse illam vendere: deinceps ao. 794 lege in comitiis lata libertas alienandi diserte illi est concessa, et talibus quidem circumstantiis, quae de parochiis tantum possunt explicari. Constituit Lotharius, ut, si quis volente episcopo condidisset in suo fundo templum, et baptisterium in illo consecrandum curasset, *ideo ei non praestat proprietatem.* In nonnullis capitulis, et conciliis ao. 865. Triburi habitis canonibus, ex quibus cap. 36. qu. 7. c. XVI. est desumtum, occurrunt constitutiones, de modo procedendi in hoc casu, si cuius aedis heredes de partitione, inprimisque de iure eligendi presbyterum, non possint transigere. — Documenta denique, quae pag. 111. auctor, ad thesin suam confirmandam protulit, sunt multae donationis litterae, in quibus fundatores aut possessores abis, inprimisque ecclesiis et monasteriis, sua concedunt templa. Tertium argumentum, quod ad patroni dominium roborandum adduxit auctor, fortasse vero levissimum, hoc est: est possessoris, templum suum ad sacra procuranda tradere presbytero, ergo fundatori licet eligere presbyterum et designare, quanquam clericorum ordinatio ad potestatem ecclesiasticam pertinet, pag. 131. (Tam firmum praesentationis ius patroni esse,

MICROCOPY RESOLUTION TEST CHART
NATIONAL BUREAU OF STANDARDS-1963-A

1:24

NOVA ACTA ERUDITORUM

LEIPZIG 1774

DER MICROFICHE-REPRODUKTION LIEGT DAS
ORIGINAL DER NIEDERSÄCHSISCHEN STAATS- UND
UNIVERSITÄTSBIBLIOTHEK GÖTTINGEN ZUGRUNDE

SIGNATUR: E LIT. 136/11 Ac 15

et tam certum, multis hic ex historia legibusque sumtis argumentis redditur, quod ipsi auctoris adversarii non negant, inde tamen non sequitur, fundatorem esse dominum templi (suis sumtibus constituti.) — Ex his argumentis collectis consecutionem fecit pag. 170. ut fundator tandiu templi alicuius, quamdiu ipse id non vendiderit, semper retineat dominium, quanquam certa de suo iure cesserit, et nomen domini in titulum sit mutatum patroni. — Nunc vero ad alteram huius libri partem pervenimus, qua auctor demonstravit, iura sepulturae et insignium in aede, nec non sessionis in choro, certa domini esse indicia, propterea nullius praeter patronum esse. Diudicando hoc, tres diversas affumit epochas: prima, quae usque ad seculum XVI. extenditur, ubi fundatores aut patroni tantum illa exercuerunt iura, et praeter eos illa nemo possedit, pag. 209; altera, ubi alii, qui neque fundatores, neque patroni, actu aut vi aequalia sibi cum fundatore sumserunt iura, quorum interpellationes autem legibus sunt interdictae, pag. 436; tertia denique pag. 497. continet perpetuam Parliamentorum Galliae sententiam, laboriose ab auctore per omnia secula conquistam, qua ea iura, excluso iudiciario, solius sunt patroni. — Per se iudicarium, pro suo iure, non eadem sibi cum patrono iura sumere et exercere posse, sed huic tantum tributum esse ius, nemo negabit. Quod vero patronus sit dominus suae aedis, sensu quidem eo, quo auctor intelligit, id iuris canonici interpretes non facile adprobabunt, quanquam eius rationes, multa doctrina confirmatas, refellere non poterunt.

MEMORIA

MEMORIA JACOBI THEODORI KLEINII, Gedanenſum Secretarii primarii, Academiae Petropolitanae, Societatum Litterarum Londinenſis, Bononiienſis, Teutonicae Jenenſium, ac Phyſicae Dantiſcanorum Sodalis.

Quantae sit utilitatis dignitatisque naturae indagatio, manifesto apparet inde, quod mentem humanam non solum ad Dei ipsius cognitionem attollit, atque est quaedam facilis paedagogia ad concipiendas confirmandasque honestas opiniones de sapientia artificis, eiusdemque potentia et bonitate; sed jucundissima etiam ac dignissima complet voluptate, rerumque caducarum sublimi despicientia et contemplatione instruit. Res igitur postulat, ut, nisi parum grati memoresque videri velimus, ultro lubentesque recordemur viri, qui nobilem illam disciplinam non minore studio ipse, dum viveret, tractavit, quam universam fere Germaniam praeceptis solidioribus in scrutinio naturae adjuvit diligenter. Quidni enim iucunde perfruamur memoria Kleinii, in rebus physicis et apud posteros gloria meritorum insignis, de quo sine vanitate videmur posse contendere, pares ipsum perpaucos, superiorem sua aetate habuisse neminem. Prae caeteris in hoc viro verum esse cognovimus, quod perhibetur a multis, unumquemque ad singularem artem et studium formari a natura: nam haec ipsa sui amorem inferat tenerrimo eius animo, qui tandem auctus ita crevit, ut non nisi morte posset extirpari.

Extulit regius mons Borussiae, unde tot viri clarissimi descenderunt, *Jacobum Theodorum Kleinium*, a. d. 15. Augusti anno superioris Saeculi quinto et octogesimo. Sicut ipse ille locus natalis ducitur gloriae vix spernendae; ita perhibetur maioribus ortus noster haud minus poenitendis, e

quibus, ut caeteros taceam, sine piaculo praeteriri nequit tritarus, *Simon Klemius*, discipulus Lutheri, primus qui sacra puriora profitebatur Marienwerderae. Cuiusmodi radicibus, quasi germen, editus est *Jacobus Klemius*, regi Borussiae in supremo provocationum Senatu a consiliis, qui, quam tali ab indole nihil humile, nihil abiectum, prodiro possit, hunc nostrum progeniuit ex Dorothea Munckenbecenia. Haec puero de sua gente, non parum dignitatis ac decoris addiderat. Olim enim gens Munckenbecenia flourerat in Brabantia, unde se, ut solent boni cives malle amittere omnia et exulare, quam quum liberi nati sint ferre tyrannis, inter gravissimas illas Hispanorum vexationes, relictis omnibus, quibus affluebat, dignitatibus ac divitiis, contulerat in Borussiae, hospitali manu accipientem extorres, splendidiusque ornantem. Hanc a parentibus acceptam gloriam, *Jacobus Theodorus* innumeris auxit virtutibus, maioribusque se suis praestitit dignissimum.

Prima quidem humanitatis et litterarum elementa in ipsis aedibus patriis hausit, instructus a fidelissimis paedagogis; sed postquam excefferat ex ephebis, statim sexto ac decimo anno reliquum ingenii cultum capessivit in academia patria, in qua iurisprudentiae, historicis, ac mathematicis operam dedit ardentioribus: intentum vero gravioribus studiis animum, ne tanquam arcus rumpereur, relaxaturus, idem artes etiam alias tractavit, potissimum illas, quae sororio necluntur vinculo, poesein ac musicen. Ingenium a natura natus erat tale, quale, qui non a lumine Musas salutare velint, sibi optare debent. Nam facile lautissimis elegantissimarum artium disciplinarumque copiis erudiebatur. Opes vero suas ex omni terrarum parte aucturus, ecce! capit consilium ad externos proficiscendi. Caelum igitur, non animum ille mutat, nec dissimilis Aristippo, ut, quae non haberet, acciperet, peregrinanti, discendi avidissimus facit iter per Germaniam ad Belgam, transmare tandem currit ad ipfos

ipfos Britannos, recurrit, Alpesque petit Tirolenses, a Gallis tamen prohibetur solo regis sui interdicto, ne cives trans Rhenum effoeminentur metuentis. Apud eos vero, quos licebat adire, modo iungit amicitiam cum viris doctissimis, modo principibus, inprimis Germanicis, placere studet, ac, mihi credite, quum haec gesta sint primo huius saeculi decennio, vere placet homo litteratus. Prae caeteris se infamat in gratiam Caroli Philippi, Palatini, a quo eadem benevolentia refertur inter Consiliarios qua, ut in ipsius aula maneat, mille adpenis illecebris invitatur. Quamquam bene ibi est, haud tamen videbatur esse patria, cuius priscus amor rediit, omni conditione valentior, quod natale solum sua trahit plerosque homines dulcedine. Postquam igitur abiens per quinquennium fuisset, fit redux in Borussia, ubi vero, eheu! trite excipit desiderium eius, a quo vita, libertas, civitas, viaticum, omnia tradita fuerant. Diem obierat optimus parens paucis ante hebdomadibus.

Dicitur *Phocion* in ipso mortis periculo praecepisse filio, ne ob patris mortem patriam odio haberet. Haec nostro quidem hac de causa non fuit inuisa, (nam *Jacobus* nulla vi, ut iste Atheniensis, ereptus, sed morbo extinctus erat:) sed minus tamen grata videbatur, quum nihil nisi ossa eius amplius contineret, qui vita sibi carior fuisset.

Mavult igitur mutatione soli, quam temporis longinquitate, dolori suo mederi, a parentis sepulcro paucis post mensibus Gedanum proficiscens, ubi vero non diu moratur. Namque navigat inde in Succiam, quum huius Saeculi annus XIII. ageretur, mox redux, longius abiturus. Interea loci praeter opinionem a Senatu populoque Dantiscano ad secreta vocatus, mutavit propositum, posuitque domicilium in urbe nova dignitate adeo contentus, ut quamvis potuisset, numquam vellet, maiores honores capessere. Optime in hac provincia de republica meruit. Nam legationes, quae

quae pro illustrioribus habebantur, per Kleinium administratas esse constat. Saepius Dreſdam miſſus ad Auguſtum Poloniarum regem, mandata peregrini fideliter: ſequutus eſt Petrum I. Ruſſorum Imperatorem, quocum in civitate patria de Dantiſcanorum rebus agere coeperat, ut legatus, Stettinum, Berolinum, Hamburgum, Pyrimontum, Roſtochium, uide profectus idem legationem aliam perfecit Hannoverae ni aula regis magnae Britanniae, ultimum vero, ea. ique non minus honorificam, ſuſcepit, quum Auguſto III. de nuptiis filiae Siciliarum regi collocatae, nomine reipublicae gratulandum eſſet. Eadem prudentia functus aliis eſt muneribus publicis, in ſanctiore tabulario, in cancellaria inferiori, nec non in conſcribendis publicis haereditatum emtionumque commentariis.

Quantum vero profuit rei Gedanenſium, tanta, imo diceres longe maiora, commoda literis praeficit. Quam neim a prima iuventute imbiberat cupiditatem res naturales perſcrutandi ſagacius, quando puero licuerat una cum patre, venatoribus tum praefecto, multum eſſe in ſylvis, illam mirifice aluit aetas adultior, ac ne provecta quidem ſatiavit, quod ex eiusdem operum praefantia et aeftimatione ſatis ſuperque colligitur. Nihil dicam de conatibus in academia et peregrinationibus, etſi praeclaram eo iam tempore navaverat operam hiftoriae naturali, potius laudo ſtudium indefeſſum, quo domi ad intima diſcipliniae reconditae penetralia ferebatur. Ut enim botanicis melius daret animum, aedificavit hortum valde amoenum, in quo maxima copia plantarum exoticarum creſceret. Hanc ſibi immenſis ſumtibus comparaverat, inito cum phyſicis clarioribus commercio litterarum, novisque in dies augebat incrementis, quantum ex triplici catalogo, a ſe edito, apparet. Natura ſimilis eſt mulierculae, quae non uno, ſed pluribus lenociniis, procos attrahit. Itaque non plantas modo, ſed quidquid rarum et ſingulare geſtaret in ſinu, protulit *Kleinio*. Muſeum in ſuo genere

genere expletum perfectumque instituenti Superbiebatid in eius horto magnifice extructum, ut aedem Naturae ibi creditiles dedicatam. Ipse de memorabilibus, quae in hoc penuario physico visabantur, conquissiverat in vicinia Gedanensium plura, quam ibi latuisse antea umquam esset creditum. His adiecerat alia, a *Fischer*, professore Regiomontano, in itineribus per Germaniam, Hollandiam, Angliam, Galliam et Italiam, suo nomine coemta, in quibus erant conchylia *Witsenii*, consulis Amstelredamensis. Suo aere conductum misit hominem in Sueciam, petrefacta Gothlandica congesturum. Quid? quod ne Europa quidem eius aviditatem naturae cognoscendae poterat continere? Ab his enim plagis reliquas etiam petebat, aliis litteris orientem, aliis occidentem contingens, ut, quo plura possideret, hoc acrius, quae nondum haberet conquireret, nec raro, nullis parcendo sumptibus, accipiebat. Quam prae se famam tulerit locupletissimum *Kleinii* Museum exinde colligas, quod summos viros habuit admiratores. Non poterant reges ac principes, per urbem proficiscentes, pedem ex illa referre ante, quam suos ipsi oculos his admirandis pavissent. Non dicam, quod tales divitias adeo multi Gedano inviderint. Factum enim est, ut collectio succinorum, quorum ingens erat numerus, Dresdam deferri iuberetur a rege Poloniarum, reliqua, rara quae collecta erant, Byruthum, ad Marchionem Culmbacensem.

Quibus instructus subsidiis, *Kleinus*, quin tam ipsos naturae proventus haberet in manibus, quam scriptores rerum physicarum optimos consuleret, quid emendandum, quid inveniendum superesset, eo facilius animadvertit. Coepit igitur ante omnia aliquas partes historiae naturalis illustrare: ac primum plantas horti sui rariores descripsit, deinde suo quosque ordine tubulos et echinos marinos, usque dum haud ita multo post campos latiores suis in regnis na-

tura ipsi aperiret. Cum primis animum adduxit ad animalia, quae novo facilique ordine per classes definiret, initio facta a piscibus.

Hos ille quinque missibus ad iustum ordinem quem redegit, emittit prodromum historiae avium, futuro tempore copiosius scribendae. Quod opus latino sermone confectum, bibliopolae Goettingensi, Luzaco, commiserat imprimendum. Hic vero quum spem sefellisset, ipse in vernaculam transtulit ante obitum, et cum augmentis non paucis suis reliquit. Tanto cinelio ne careat res physica, debetur curae Godofredi Reygeri, qui post auctoris mortem nobis eius copiam facere voluit. Praeter piscium genus disposuit idem nova methodo quadrupedes, nec minus cochlides et conchas, per suas classes. Oltracologiae primam quidam admovent manu Fischerus supra laudatus, perpolitani eandem auverant viri clarissimi, Esgerius et Gaubius. Addidit tandem sciagraphiam methodi, ad genera serpentium vermiumque ordinate digerenda. Avicularum corpora secanti et examinanti nova se obtulit via earum familias facilius suo ordine reponendi. Nam secundum rostra et capita, de quibus plumeam cutem, facile pereuntem, retraxerat, ipsosque pedes avium, distinxit earum classes, atque hunc in modum concinnavit armaria, vitro obducta, quibus greges sectarum particularum disposuerat; imo coeperat etiam, ab amatoribus huius rei exoratus, stemmata publici iuris facere. Ne quis vero putet hospitem eum fuisse in illo regno, quod minerale vocant, multa sciatis a Kleinio emendata, varios etiam libros super hoc argumento compositos. Lucubratiunculam primam de lapidibus, nova methodo ordinatis, suis sumptibus Academia Petropolitana typis imprimendam curavit; altera vero ac tertia leguntur manu exaratae, quibus optamus editorem. Nam omnia scripta clarissimi huius viri placent doctis, quia non modo acri iudicio instituta sunt, sed externa se etiam pulchritudi-

ne commendant. Maximam partem librorum videmus pluribus figuris aeneis splendentes, quae phyticis optime, sibi vero, quum plerisque inpenas suggereret, pessime consuluit. Praecipue missus illi piscium preciosis ut ita dicam, ferculis elati, carissime ei consulerant magnumque rei familiari damnum contraxerant; cuius tamen iucundum solatium tulit ex plausu publico, quo in toto excipiebantur orbe litterato, maxime quum multa volumina, in linguas peregrinas translata, etiam exteris emendatos rerum naturalium vultus attulissent. Aliis enim tantum nomen fama iam innotuerat fati; aliis commercio litterarum, cum omni, qua late patet, Europa commutatarum. Quae laus eruditionis iucunde addaxit complures doctorum virorum societates, ut locum offerrent inter sodales. A Londinensibus coopratus est A. C. MDCCXXIX, subsequenter annis a Bononiensibus, Petropolitans, ac Jenensibus, qui sermonem patrium excolunt. Ornavit eius etiam nomen societatem Gedanensem, quam vocant naturae indagatricem. Haec in Kleinio primum sui conditorem, sodalium principem et scribarum directorem adeo, reique suae amplificatorem venerabatur beneficentissimum. Etenim quando ad conventus societatis veniebat, ecce! haud vacua manu intrabat, sed plerumque iucundo munusculo apparatus collegii augebat, cui etiam omnem rerum naturalium thesaurum post mortem reliquit.

Debitum naturae, quae tantum ipsi crediderat, persolvit, vel potius placide obdormivit, corpore non vi avulso, sed maturitate dissoluto, anno aetatis LXXIV. d. XXV. Febr. quum in summa senectute vigorem et alacritatem, comites vitae, in iuventute sobrie actae, retinisset. Et si naturae fati vixisse videri quidem possit, non tamen fati vixit litteris, quibus longum sui reliquit desiderium. Alii vero ad eos, qui sub pedibus premunt naturalia, sicut bonus pater familias exit e domo, rebus suis ante recte dispositis,

fitis, postquam et libros, prelum expectantes, iterum revidisset suisque tradidisset, tamquam optimam haereditatem.

Quod ad mores attinet, assiduitas adfuit optimo viro mirabilis, patiensque laboris natura, ut libris tere immortuum dixeris. Multam noctis partem studiis, dabat somnoque solutus, ut meditatio philosophos saepe privat hoc dulci laborum lenimine, redit ad pluteos, viditque legens scribensve nascentem diem. Tantum laboris sibi ingens vis humanitatis, quae fuit in Kleinio, imposuerat, ut, licet munere distineretur gravissimo, sua tamen manu omnibus, de se discere cupientibus, diligenter copioseque responderet.

Imbutus etiam erat vero pietatis sensu, quem e contemplatione rerum terrestrium, quibus nihil clarius divinitatem aperit humanis oculis, hausisse videbatur. Accedebant tot pericula, quibus mire expeditus erat, superatae fluctuum tempestates, vanae latrocinatorum minae, lapsus ex equo in Alpibus, morbi pestiferi, casus alii, numinis sibi faventioris testes ac praecones. Dies festos soli deo dicavit, piisque meditationibus et carminibus, quae laudem divinitatis concelebrarent, faciendis, toros consumpsit. Cuiusmodi versuum sex fasciculi supersunt. Primus recto nomine, ut ex indice librorum infra scripto apparet, prelo commissus est, reliqui nondum sunt editi. Quamquam, ut de poeti aliquid adspargam, eius carmina sermois indoli nonnumquam repugnant, neque omne artis punctum ferre videntur, inest tamen spiritus divino numine adflatus, ipso maior Apolline; elucet animus, beneficiis caelestibus ad versus faciendos raptus. Vir fuit statura procerus, ad dignitatem adposita, severa fronte ac meditabunda, quae ignoto placidam illam mentem cupiditateque omnium commodis infervendi, cuius ingens in eo vis erat, aegre prodidisset. Nam in consuetudine ob iucunditatem urbanitatemque miratur

rantur omnes, ob facilem vero voluntatem erudiendi alios, memoriam eius nulla delebit oblivio.

Duo nonnullis videntur in eo debere reprehendi, nimirum, quod aegerrime a sententia decesserit, opinionis recerptae pertinacior, fueritque in scribendo verbosior quam requireretur. At quis nescit, illam perseverantiam non raro esse doctrinae solidioris filiam, explorataeque rerum rationis merito indicem haberi? Multo minus verbositatem, seu potius copiam, accusabunt, qui, ut ipse consuevit, veteres diligenter legerint. Fuit in *Kleinio* memoria eximia, quare, quum diurna nocturnaque manu physicorum antiquissimorum volumina tractasset, saepe poterat, et, quoniam praefatos scriptores mirifice amabat, libentius volebat argumenta suo ipsorum testimoniis illustrare.

Scriptorum, quae vel iam sint foras data, vel typos sperent, farrago haec est:

1) *An Tithymaloides frutescens foliis Nerei*, Plum. T. 654. Boerh. I. Alt. P. 259. nec *Cacalia*, nec *Cacaliastrum*? cum fig. Ged. 1730.

2) Descriptiones tubulorum marinorum, in quorum censum relati lapides, caudae cancri Gesneri, et his similes *Belemnitae* eorumque alveoli, secundum dispositionem *Musei Kleiniani*; addita est dissertatio epistolaris de pilis marinis, cum fig. Ged. 1731.

3) Naturalis dispositio *echinodermatum*; accessit *Lucubratiuncula de aculeis echinorum marinorum*, cum *Spicilegio de Belemnitis*, Ged. 1734. — Liber hic etiam *Parisii*, a *Dn. Bois*, in Gallicum translatus, prodit.

4) *Sciagraphia lithologica curiosa*, seu lapidum figurarum nomenclator, olim a *J. J. Scheuchzero*, Prof. *Tigurino*, in gratiam amici conscriptus, postmodum auctus et illustratus a *Jac. Theod. Kleinio*. Praemissa epistola est

Bb bb 3

Dn.

Dn. Maur. Ant. Cappeler, M. D. et Centumviri Lucernensis, de studio lithographico; de entrochis et belemnitis; cum additionibus et figuris, Ged. 1740.

5) Historiae piscium naturalis promovendae: *Missus primus*, de lapillis eorumque numero in cranis piscium, cum nraefatione de piscium auctu; accesserunt anatoiae turcipum observata in capite Rajae, c. fig. Ged. 1740. — *Missus secundus*, de piscibus per pulmones spirantibus ad iustum numerum et ordinem redigendis: access. singularia de dentibus balaeonarum et elephantinis; de lapide manati et tiburonis, c. fig. Ged. 1741. — *Missus tertius*, de piscibus per branchias occultas spirantibus ad iustum numerum et ordinem redigendis, cum observationibus circa partes genitales Rajae maris et ovarium Galei, cum fig. Ged. 1742. — *Missus quartus*, de piscibus per branchias apertas spirantibus ad iustum numerum et ordinem redigendis; horum series prima, cum additamento ad missum tertium c. fig. Ged. 1744. — *Missus quintus, et ultimus*, de piscibus per branchias apertas spirantibus; horum series secunda, cum additionibus ad missus II. III. IV. et epistola de cornu piscis carinae navis impacto, c. fig. Ged. 1749.

6) Summa dubiorum circa classes quadrupedum et amphibiorum in Car. Linnaei Syst. Nat. seu naturalis quadrupedum historiae promovendae prodromus, cum praeludio de crustatis; adiecti sunt discursus de ruminantibus; de periodo vitae humanae collata cum brutis, c. fig. Ged. 1743. — Etiam hic liber gallice versus est, sub tit. Doutes ou observations de Mr. Klein, sur la revue des animaux, trad. du Latin à Paris 1754 c. fig.

7) Mantissa ichthyologica de sono et auditu piscium, sive disquisitio rationum, quibus autor epistolae in bibliotheca gallica, omnes pisces mutos surdosque esse contendit, Lips. 1746.

8) Histo-

8) *Historiae avium prodromus, cum praefatione de ordine animalium in genere.* Accessit *hiff. muris Alpini, et vetus vocabularium animalium manuscriptum, cum fig.* Lubecae, 1750.

9) *Quadrupedum dispositio brevisque historia naturalis, Lips.* 1751. germanice versus liber, et editus Lubecae, 1760. in 4. aut. Fried. Dan. Behn.

10) *Tentamen methodi ostracologicae, s. dispositio naturalis cochlidum et concharum in suas classes, genera, et species, iconibus singulorum generum aeri incisus illustrata.* Lugd. Bat. 1753.

11) *Tentamen Herpetologiae, cum perpetuo commentario; —* Leidae et Goett. 1755, c. fig.

12) *Lucubratiuncula subterranea prior de lapidibus macrocosmi proprie talibus, Petrop.* 1758.

13) *Stemmata avium, XL. tabulis aeneis illustrata, edita a Io. Dan. Titio Phyl. Prof. Witteb. Geschlechtstafeln der Vögel, mit vierzig Kupfertafeln erläutert, Lips.* 1759.

14) *Verbesserte und vollständige Vogelhistorie, nach dem lateinischen Abrisse, deutsch ausgefertiget, und nach des Verfassers Tode herausgegeben, von Gottfried Reygern, Danz.* 1759. — *med. Quart.*

15) *Eines Fremdlings Im Thal Kedar (Jacob Theodor Klein) gesammelte poetische Blumenlese, in besondere sechs wohlriechende Püschlein vertheilt, Danz.* 1737. Haec collectio prima est, reliquae adhuc inter MSCta asservantur.

16) *De lapidibus macrocosmi, Petropol.* 1758. 4to majori.

17) *Dubia circa plantarum marinarum fabricam vermiculosam. It. Hillius enucleatus in obs. microscopis XVI, Petrop.* 1760. c. f.

18) D•

18) De terris et mineralibus, et de lapidibus idiomorphis Petrop. 1760 4to. maj.

19) Ova avium Lat. et Germ. Reg. et Mitaviae, 1766. cum fig.

Allegata haecenus scripta separatim expressa prostant; praeter ea varia schediafmata in eruditarum collectiones societatum inferi curavit. Et quidem in Acta Societatis Londinensis, s. the Philosophical Transactions: —

1) Descriptio anatomica vermium, in renibus lupi inventorum. 2) De horrendo cranio bovino fossili, de plica polonica, et de ingenti tumore oculi. 3) De sciuro volante, et vespertione admirabili Bontii. 4) Descriptio insecti aquatici, Scolopendrae aquaticae scutatae. 5) Schediafina ex re antiquaria veterum Prussorum, de corona sepulchrali ex aere ductili. 6) Relatio Cornelii le Bruyn, de ostreis petrefactis, illustrata.

In Commentariis Societatis Physicae Gedanensis Vol. I — III. leguntur: 1) *Untersuchung des Versuches von Herrn Thüning, von Verwahrung der Blumen etliche Jahre über.* 2) *Dass Fische weder taub noch stumm sind; bey Gelegenheit eines Briefes in der Biblioth. Francoise Tom. 36. P. II. p. 273.* 3) *Gedanken über das System der bisherigen steinartigen Secg. wächse, nebst einem Abrisse, sie in eine begreifliche Ordnung zu bringen.* 4) *Was irrende oder Streichwügel sind, auch wo die meisten Vogel, besonders Schwaben und Störche, überwintern?* 5) *Vom Baue, Wachsthum, und Bildung der Schnecken schalen.* 6) *Cancer Quasimodogenitus, oder nackter Taschenkrebs aus der Insel Wight.* 7) *Ob das Ribbenfleisch eines Thieres durch die Länge der Zeit könne verbinert, oder gleich den Ribben in Knochen verwandelt werden?* 8) *Echinites Tesdorffii, oder Beschreibung eines vom Herrn Tesdorf, aus Lübeck, an Herrn Klein gesandten Echiniten.* 9) *Von Schaalthieren, Conchae anatiferae, Entenmuscheln, und bytäufig*

beyläufig von *Pholaden*, oder *Steinmuscheln*. 10) Von der erdichteten *Thierpflanze Boromenz*, und *agnus vegetabilis Seythicus* genannt. 11) *Natürliche Historie des Koffeebaums*, und dessen *Anbau in Danzig*.

In Diario Germanico: *Hamburgisches Magazin*, extant eius dissertationes sequentes: 1) *Untersuchung der Meynungen vom Ursprung und Fortpflanzung der Würmer im menschlichen Körper*.

In alio Diario: *Neue gesellschaftliche Erzählungen*, habentur: 1) *Preussischer Vogelwald*, s. *Aviarium Prussicum*, in welchem alle die in Preussen befindlichen Vögel erzählt werden. 2) *Anmerkungen über Herrn D. Hohenstreits zu Leipzig Schreiben, von Unfruchtbarkeit der Maulthiere*. 3) *Vermischte Gedanken über verschiedene Stücke der Naturhistorie*.

Edidit quoque Germanice: *Herrn Hans Sloane Mittel wider die Krankheiten der Augen, und wider den Biss eines tollen Hundes*.

Scripta inedita, quae memorantur in praefatione I. D. Titii, *Stemmatibus avium praemissa*.

1) *Triga quaestionum*: a) *was Steinstoff sey, und wie die eigentlichen Steine mögen erzeugt werden? wie wir selbigen vermünftig müchten unterscheiden können?* b) *Wie verfeinerte Dinge sich zu eigentlichen Steinen verhalten, und wofür die Corallen und dergleichen harte und weiche Seekörper zu halten?*

2) *Von unterirdischen auch verfeinerten Dingen, besonders um Danzig*.

3) *Nomenclator lapidum figuratorum promotus, seu Auctarium sciographiae lithologicae curiosae, aequaliter complectens prodromum lithographiae Gedanensis, cum XXIV. Tab. aeri incidendis, et praefatione de lapidibus in genere*.

4) Historia avium plenior, s. ordo in prodromo avium auctus et correctus. Accesserunt plures avium iconis et specimina in aere exhibitae, familias a digitis, genera a rostris desumendi. (Hunc librum ab anno inde 1754. publici iuris facere constituerat Luzacus, Bibliopola olim Göttingensis in cuius libris, cum inde abiret, a regimine supremo Hanoverano custodia publica retentis asservatus est.)

5) Lucubrationum subterranearum aliquot schediata, I — V.

6) Praecognita pro Gazophylacio naturae in tabulas collecto.

7) Tentamen, plantas marinas musaei olim auctoris in ordinem, classes, et genera redigendi.

8) Opuscula varia, cum exteris, partim cum Societate anglicana communicatis, c. fig.

9) *Von den Korallengewächsen, gegen den Herrn Ellis.*

10) *Anmerkungen über die Springkölben.*

11) *Methode, wie die Haut der Fische aufzutrocknen.*

12) *Vom Nashorne.*

13) *Von Verwandlung der Körper in Achat.*

14) *Anmerkungen über die Beschreibung eines Meerrochen.*

15) *Schreiben an Herrn Bergrath Eilenburg, über die Laubfrösche, 1752.*

Postrema scripta in Actis Societatis Gedanensis reposita habentur.

MISCEL.

*MISCELLANEA NUMISMATICA, IN QUIBUS
exhibentur populorum insigniumque virorum numismata omnia,
in variis per Europam numophylaciis accurate descripta, nec
non aliqua alia ex iam editis deprompta, et in sine plurimas
in classes distributa, a P. DOMINICO MAGNAN,
Ordinis Minorum Presbytero, Philosophiae Theologiaeque
Lectore Emerito, nec non Academiarum Regio-Metensis, et
Etrusco-Cortonesis Socio. TOMVS I. Tabb. aen. LV.*

TOMVS II. Tab. LXIII. in 8. moj.

Romae, MDCCLXXII. et LXXIII. apud Archangelum
Cassaletti Typographum, atque Bouchard et Gra-
vier, Bibliopolas.

Quanta sit in omni fere eruditionis genere, atque in re-
bus historicis praesertim et chronologicis, numisma-
tum utilitas, norunt omnes erudite Antiquitatis amatores.
Quae cum ita sint, laudari nunquam satis possunt studiosis-
simum patientissimisque viri, qui conquisitis undequaque prae-
stantissimis numis, locupletissimum atque universalem Nu-
mismatologiae thesaurum comparare indefesso labore cona-
ti sunt. Quod vero tentatum opus ad optatum finem non
perdlexerint, id impedimentis plurimis, quorum aliud ex
alio plerumque nascitur, non incuriae tribuendum est.
Noster quoque, rei difficultate, itinerumque incommodis,
minime deterritus, complures Galliae, Germaniae, Italiae
provincias, eodem consilio peragrarare non dubitavit. In-
nummera fere omnis aevi, metalli, moduli, diversarumque
gentium numismata contemplatus diligentissime. eorundem
magnitudinem, materiam, formam, integritatem, nec non
varia, in quibus haec latent, cumelarchia, accurate notavit;

Cc cc 2

plura

plura numerorum millia commentariolis historico-criticis explicavit atque illustravit. Sed heu! quidquid haecenus ea in re obtinere ei licuit, ab eius proposito votisque diutius longissime. Verum tamen eruditorum quorundam amicorum consiliis obtemperare tandem officii sui duxit: atque hoc suo qualiscunque ille sit, laborum fructu, si quid maius molienti futura essent impedimenta, rei numariae cultus res defraudare noluit. Hac de causa, collectos numos sedulo delineatos, cum sit Typographis, qui hos in lucem emitterent, aliosque adiungerent nonnullos, iam aeri ab aliis eleganter incisos. Exhortandos iam sibi putat, atque etiam enixe rogandos eos omnes, qui pretiosam numerorum suppellechilem tenent plus aeque religiosius, ut litterarias haece divitias communi antiquitatis amantium commodo in publicum proferant, hasque tabulas suas augere atque amplificare ne delignantur; sed etiam ne cessent. Hos quidem, si id facere non renuant, et sperat tam liberales futuros, honoris gratique animi causa nominare, ut par est, non praetermittet.

In edendis singulis horum miscellaneorum voluminibus, utetur alphabetico populorum et virorum insignium ordine, qui in tabulis inveniendis aptior ei visus est. Plurimis tamen aliis modis, tabulae istae numismaticae, uti et numi in numophilaciis, ad arbitrium ordinari possunt, ratione nempe numismatum aetatis, metalli, moduli, capitis, inscriptionis, et sic porro. Hinc si libuerit, eas ordinare potest: I.) *Ratione aetatis*, initio ducto a numis antiquissimis, seu ante natum Christum signatis: deinde progrediendo ad antiquos, a Christo ad annum aerae vulgaris millesimum cecos: et tandem descendendo ad recentes, qui ab anno millesimo ad nostram aetatem fuerunt percussi. Divisionem istam amplexus est in numismatologia universali. Ratione aetatis dividi etiam possunt numi in *veteres* tantum, et *recentes*. Isti ab anno aerae vulgaris millesimo numerantur; illi vero ad tempora antiquiora referuntur II.) *Ratione metalli*

talii in tres potissimum classes distribui possunt; in numos *aureos, argenteos, et aeneos*, quam divisionem A. adhibet in describendis numis eiusdem populi, aut viri alicuius insignis. III.) *Ratione moduli*, seu magnitudinis, tabulae describendae erunt in septem classes, nempe in numos *maximos primi moduli, maximos secundi moduli, maximos tertii moduli; magnos, medios, parvos, et minimos*. IV.) *Ratione capitis*, seu ratione eorum, in quorum honorem cūsi fuere numi, in quatuor praefertim classes distribui solent, in *autonomos* nempe. *imperiales, regiae, et virorum illustrium*. V.) *Ratione inscriptio- nis* numos dispertiri licet in *Graecos, Latinos, Etruscos, Punicos, Samaritanos, Hispanicos, Phoenicios, Francicos, Germanicos, Arabicos*, et sic porro. In ultimo volumine varios Auctor indices subiiciet, quibus singula numismata ad propriam classem restituentur; ex miscellaneis his igitur optimus efflorescet ordo.

Index Tabularum Tomi Primi hic est: 1) *Frons Libri*. 2) *Diameter et magnitudo numerorum*. 3) *Antinoi Bythinii iuvenis ab Hadriano Imperatore adamati*, numismata maxima, tertii moduli, *Graeco-antiqua* ex aere. 4, 5) *Antiochenusum Syriae populorum* numi parvi, *Graeco-antiquissimi*, ex aere. 6, 7) *Auonini Pii*, Romanorum Imperatoris, numi magni, *Latino-antiqui*, ex aere. 8) *Brettiorum, seu Brutiorum*, magnae Graeciae populorum, numi parvi, *Graeco-antiquissimi*, ex auro. 9) *Eorundem* numi minimi, *Graeco-antiquissimi*, ex auro. 10) *Eorundem* numi medii *Graeco-antiquissimi*, ex aere. 11) *Eorundem* numi minimi *Graeco-antiquissimi*, ex aere. 12) *Cauloniatarum, Bruttiae populorum*, numi magni, *Graeco-antiquissimi*, ex argento. 13) *Eorundem* numi minimi *Graeco-antiquissimi*, ex argento. 14) *Commodi*, Romanorum Imperatoris, numismata maxima, tertii moduli, *Latino-antiqua*, ex aere. 15, 16, 17) *Crotoniatarum, Bruttiae populorum*, numi medii *Graeco-antiquissimi*, ex argento. 18) *Domitiani*, Romanorum Imperatoris, numi magni, *Latino-antiqui*, ex aere. 19) *Felatrino-*

rum, *Etrusiae populorum*, numi maximi, primi moduli, *Etrusco-antiquissimi*, ex aere. 20) *Eorundem* numi maximi secundi moduli, *Etrusco-antiquissimi*, ex aere. 21) *Hadriani* Romanorum Imperatoris, numi parvi, *Latino-antiqui*, ex argento. 22) *Hadrianorum, Piceni populorum*, numi maximi primi moduli, *Latino-antiquissimi*, ex aere. 23) *Metapontinorum, Lucaniae populorum*, numi parvi *Graeco-antiquissimi*, ex argento. 24) *Neopolitarum, seu Neapolitanorum, Campaniae populorum*, numi medii *Graeco-antiquissimi*, ex argento. 25. 26) *Eorundem* numi parvi *Graeco-antiquissimi*, ex argento. 27. 28) *Eorundem* numi parvi *Graeco-antiquissimi*, ex aere. 29) *Rheginorum, Bruttiae populorum*, numi parvi *Graeco-antiquissimi*, ex aere. 30) *Romanorum, Italiae populorum*, numi maximi primi moduli *Latino-antiquissimi*, ex aere. 31) *Eorundem* numi maximi secundi moduli, *Latino-antiquissimi*, ex aere. 32) *Sept. Severi*, Romanorum Imperatoris, numi parvi *Latino-antiqui*, ex auro. 33) *Sibaritarum, Magnae Graeciae populorum*, numi magni, *Graeco-antiquissimi*, ex argento. 34) *Eorundem* numi medii *Graeco-antiquissimi*, ex argento. 35) *Eorundem* numi parvi *Graeco-antiquissimi*, ex argento. 36) *Eorundem* numi minimi *Graeco-antiquissimi*, ex argento. 37) *Eorundem* numi medii *Graeco-antiquissimi*, ex aere. 38. 39) *Tarantinorum, seu Tarentinorum, magnae Graeciae populorum* numi medii, *Graeco-antiquissimi*, ex argento. 40. 41. 42) *Eorundem* numi parvi *Graeco-antiquissimi*, ex argento. 43) *Thurinorum, Magnae Graeciae populorum*, numi parvi, *Graeco-antiquissimi*, ex auro. 44) *Eorundem* numi minimi *Graeco-antiquissimi*, ex aere. 45) *Eorundem* numi magni *Graeco-antiquissimi*, ex argento. 46. 47. 48. 49. 50) *Eorundem* numi medii *Graeco-antiquissimi*, ex argento. 51) *Eorundem* numi minimi *Graeco-antiquissimi*, ex argento. 52) *Eorundem* numi parvi *Graeco-antiquissimi*, ex aere. 53. 54) *Traiani* Romanorum Imperatoris, numi magni *Latino-antiqui*, ex aere. 55) *Vespasiani* Romanorum Imperatoris, numi magni *Latino-antiqui*, ex aere. Hae

Hae sunt *Tomi I.* divitiae: videamus iam reliquas Secundi Voluminis, quod habet Tabulas aeri affabre incisas 63. Adscribimus et hic numerum Catalogum. *Tab. I.* frons libri, quae titulum Operis aeri incisum exhibet: 2) *Antonini Pii*, Rom. Imper. numismata maxima tertii moduli, latino antiqua, ex aere. 3) *Brettiorum*, seu *Brutiorum*, magnae Graeciae populorum, numi parvi graeco antiquissimi, ex argento. 4) *Eorundem* numi magni graeco antiquissimi, ex aere. 5 - 13) *Eorundem* numi medii graeco antiquissimi, ex aere. 14) *Corcniorum*, Bruttiae populorum, numi parvi graeco antiquissimi, ex auro. 15) *Eorundem* numi medii graeco antiquissimi, ex argento. 16) *Cauloniatarum*, magnae Graeciae populorum, numi medii graeco antiquissimi, ex argento. 17) *Eorundem* numi parvi, graeco antiquissimi, ex argento. 18) *Crotoniatarum*, Bruttiae populorum, numi parvi graeco antiquissimi, ex auro. 19) *Eorundem* numi minimi graeco antiquissimi, ex argento. 20) *Eorundem*, numi magni graeco antiquissimi, ex argento. 21) *Eorundem* numi parvi graeco antiquissimi, ex argento. 22) *Eorundem* numi medii graeco antiquissimi, ex aere. 23) *Eorundem* numi parvi graeco antiquissimi, ex aere. 24) *Eorundem* numi minimi graeco antiquissimi, ex aere. 25) *Hipponiensium*, magnae Graeciae populorum, numi medii graeco antiquissimi, ex aere. 26) *Eorundem* numi parvi graeco antiquissimi, ex aere. 27) *Locrorum*, Bruttiae populorum, numi parvi graeco antiquissimi, ex auro. 28) *Eorundem* numi minimi, graeco antiquissimi, ex aere. 29) *Eorundem* numi medii graeco antiquissimi, ex argento. 30) *Eorundem* numi parvi graeco antiquissimi, ex argento. 31. 32) *Eorundem* numi medii graeco antiquissimi, ex aere. 33) *Eorundem* numi parvi graeco antiquissimi, ex aere. 34) *Orraensium*, magnae Graeciae populorum, numi parvi graeco antiquissimi, ex aere. 35) *Eorundem* numi medii graeco antiquissimi, ex aere. 36) *Pandosensium*, magnae Graeciae populorum, numi medii graeco antiquissimi, ex argento. 37) *Eorundem* numi parvi graeco antiquissimi, ex argento. 38) *Pelino-*

telthorum, Bruttiae populorum, numi medii graeco antiquissimi, ex aere. 39) *Eorundem* numi parvi graeco antiquissimi, ex aere. 40) *Eorundem* numi minimi graeco antiquissimi, ex aere. 41) *Rheginorum*, Bruttiae populorum, numi magni graeco antiquissimi, ex argento. 42) *Eorundem* numi medii graeco antiquissimi, ex argento. 43) *Eorundem* numi parvi graeco antiquissimi, ex argento. 44) *Eorundem* numi minimi graeco antiquissimi, ex argento. 45) *Eorundem* numi magni graeco antiquissimi, ex aere. 48-51) *Eorundem* numi medii graeco antiquissimi, ex aere. 52-54) *Eorundem* numi parvi graeco antiquissimi, ex aere. 55) *Eorundem* numi minimi graeco antiquissimi, ex aere. 56) *Scyllatorum*, Bruttiae populorum, numi magni graeco antiquissimi, ex aere. 57) *Ternaecorum*, Bruttiae populorum, numi medii graeco antiquissimi, ex argento. 58) *Eorundem* numi parvi graeco antiquissimi, ex argento. 59) *Eorundem* numi minimi graeco antiquissimi, ex argento. 60) *Eorundem* numi parvi graeco antiquissimi, ex aere. 61) *Eorundem* numi minimi graeco antiquissimi, ex aere. 62) *Thuriorum*, magnae Graeciae populorum, numi medii graeco antiquissimi, ex aere. 63) *Eorundem* numi parvi graeco antiquissimi, ex argento.

Ex hoc numerorum, his Voluminibus propositorum, solo recensu, etsi nullo commentario illustrati sunt, patet omnino, Opus, si ad hunc modum continetur, magnae nihilominus utilitati futurum iis omnibus, qui amant Graeciae veteris et Latii memoriam, cupiuntque adeo, e monumentis antiquissimis augere istud doctrinae genus, atque sustentare. Tabulae profecto tam affabre, tanquam diligenter, manu artificis expressae sunt, ut facili negotio, qui cupiat, legere atque intelligere populorum et urbium numos, earumque imagines allegoricas et symbola, possit. Igitur hortamur atque rogamus doctissimum *Magnanum*, ceptum laborem ne ponat e manibus, sed pergat tali antiquarum numerorum repertorio bene mereri de istarum litterarum studio, iis potissimum, qui libris aliis multis, ad hoc doctrinae genus pertinentibus, carent.

INDEX AUCTORUM, quorum Libri aut Inventa in hoc Volumine recensentur.

I. Libri Theologici, et ad Historiam Eccle- siasticam spectantes.

- A**cta sanctorum Ostorii. Per Io. Sciltingum et alios,
operaum conferente Iosepho Ghesquero. Tomus I. pag. 49.
— — — — Tomus II. 252
- B**aueri (Car. Ludovici) Philologia Thucydideo-Paulina, vel
notatio figurarum dictionis Paulinae, cum Thucydidea com-
parata 297
- D**aniel secundum septuaginta, ex Tetraptis Origenis, Romae
A. 1772. ex Chifano Codice primum editus 259
- G**erhardi (Iohannis) Locorum Theologicorum, Tomus IX.
et X. Denuo edidit, variisque observationibus auctavit
Jo. Fridericus Cotta 76
- K**ennicoti (Bentam.) Nova Editio textus Hebraici Biblio-
rum 40
- M**aknighti (Jacob) Commentarius harmonicus in quatuor
Euangelia secundum singulorum ordinem proprium dispositus.
Ex Anglico latinum fecit, notas et alia nonnulla adiecit
A. F. Ruckersfelder. Tomus I. 141

Dd dd

Mos-

INDEX

Moshemii (Jo. Laurentii) <i>Theologia Moralis</i> . Volumina X.	269
— — <i>Continuatio Recensiois.</i>	450
Origenis <i>Hexaplorum quae supersunt auctiora et emendatiora, editis, notisque illustravit</i> Car. Frid. Bahrdt. Pars II.	538
Ἰσακὶ ἐνὸς καὶ πενήκοντα, Ἐπομιματισῶν ἐπὶ τὴν Ὀικουμενικὴν, καὶ τὰ τῶν Βασιλέων, ἔδη πρώτον τρόπον ἐκδοθέντα ἐπιμελεῖσθαι Νικηφόρου ἱερομονάχου τῷ Θεοτοκῷ. Τόμος πρῶτος.	55
— — — Τόμος δεύτερος.	540
Semleri (Jo. Salom.) <i>de cavenda molesta sedulitate sacra Commentatio.</i>	67
Tittmanni (C. C.) <i>Traктatus de vestigiis Gnosticorum in N. Test. frustra quaesitis.</i>	261

II. Libri Juridici.

Ancheri (Petr. Ksod.) <i>Historia Legum Danicarum.</i>	302
d'Arnaud (Georg.) <i>Vitae Scaevolarum. Editio et auxilio</i> Henr. Io. Aruzzenius	248
<i>Constitutio Criminalis Theresiana, seu Rom. Caesarea, Hungaricae et Bohemicae, S. Reg. Apost. Maj. Mariae Theresiae, Archiducis Aest. Consilii Criminalis.</i>	241
<i>Corpus Iuris Civilis reconcinatum, in tres partes distributum, Cum praefatione Henr. Christ. L. B. de Senckenberg &c. Auct. et Eusebio Bebero. Partes III.</i>	91
van Dorp (Aiviani) <i>Observationes ad quaedam Iuris Civilis Auctorum loca.</i>	151
Louii <i>Dissertatio de expeditiore methodo studii Jurisprudentiae.</i>	429
<i>de Patronorum iuribus, insignia sua in templo suscipiendi, primum in eo cum tenendi, ipsamque sepulturam accipiendi, Liber.</i>	551
Schrodci <i>Syst. des Iuris Gentium, publicae disputationi submissum.</i>	227
Thesauri	

AUCTORUM.

- Thefauri *Dissertationum Juridicarum selectissimarum in Academia Belgica habitorum*, Volum I. Tomus I. 122
 ——— Vol. I. Tomus II. 233
 Voorda (Jacobi) *Interpretationum et Emendationum juris Romani Libri II. Editio altera, denuo recognita et aucta.* 145

Libri Medici et Physici.

- Eichenbach (Mich. Christ. Iusti) *de Cefo non Medico practico Coniecturae* 127
Historia et Commentationes Academicæ Scientiarum et Elegantiorum Litterarum Theodoro-Palatinae. Volumen I. 416
 ——— ——— Volumen II. 522
 Leiste (Christiani) *Nova antiæ pneumaticæ dispositio.* 29
Novi Commentarii Societatis Regiæ Scientiarum Goettingens. Tomus I. ad A. 1769. et 1770. 37
 Steiglehner (Coelestini) *Observationes phaenomenorum electricorum in Hohen-Gebrachin et Priflingen, prope Ratisbonam factæ.* 443
 Titii (Io. Davielis) *de electrici experimenti Lugdunensis inventore primo Commentatiuncula.* 159
Transactiones Philosophicæ. Vol. XLIX. Pars I. 462

Libri Mathematici.

- a Fagnano (Io. Franc. de Tifchis) *Supplementum ad Celeb. Christ. Wolfii Arithmetiam.* 306
 ——— ——— *Perismata Euclidea, imo Fermatiana, demonstrata.* 431
Logarithmorum tabulae numerorum ab unitate ad 102100, Sinuum et tangentium ad dena secunda cum aliis tabulis. 94
Novi Commentarii Societ. Reg. Scient. Goettingens. Tomus I. ad A. 1769. et 1770. 97
 D d d d 2 *Obfer.*

INDEX

<i>Observationes Astronomicae, ab a. 1717. ad a. 1732. a Patribus</i>	
<i>Soc. I. Pekini Sinorum factas, curante Maxim. Hell.</i>	155
<i>la Place Disquisitiones de maximis et minimis fluentium indefini-</i>	
<i>tarum.</i>	193
<i>Transactiones Philosophicae. Vol. XLIX. Pars I.</i>	462
<i>Zeiheri, (Io. Ernesti) Commentatio de novis Dioptricae</i>	
<i>augmentis.</i>	385

V. Libri Historici et Geographici.

<i>Capdevilae (Anton) litterae ad Dom. C. T. de Murv de sta-</i>	
<i>tu litterarum in Hispania.</i>	285
<i>Fischeri (Io. Eberhardi) Quaestiones Petropolitanae. Editio</i>	
<i>Aug. Lud. Schlözer.</i>	13
<i>Cærkenii (Phil. Guil.) Codex diplomaticus Brandenburgensis,</i>	
<i>ex autographis aequae ac apographis collectus. Tomus I.</i>	358
<i>Historia et Commentationes Academiae Electoralis Scientiarum</i>	
<i>et Elegantiorum litterarum Theodoro - Palatinae. Volum-</i>	
<i>men I.</i>	416
<i>— — — — — Volumen II.</i>	522
<i>Magnani (Dominici) Miscellanea Numismatica, in quibus ex-</i>	
<i>hibentur populorum insigniumque virorum numismata omnia.</i>	
<i>Tomus II.</i>	571
<i>Mangelsdorf (Caroli Ebergott) vita et memoria viri illustris</i>	
<i>Christiani Adolphi Kloczii.</i>	84
<i>Memoria Iac. Theodori Kleinii.</i>	557
<i>Mülleri (Io.) Descriptio belli Cimbrici.</i>	330
<i>Novi Commentarii Societ. Regiae Scient. Goetting. Tomus I.</i>	
<i>ad A. 1769. et 1770.</i>	97
<i>Rostius (Christoph. Ieremias) de imitatoribus Epaminonae.</i>	
	272
<i>Sinner (I. R.) Catalogus Codd. MSSorum Bibliothecae Ber-</i>	
<i>nenfis, annotationibus criticis illustratus. Tomi tres.</i>	213

Statuta

AUCTORUM.

Statuta Academiae Comimbriensis, sub proxima et suprema Domini Regis nostri Iosephi I. inspectione. Liber I. Theologiam complectens. 439

Transactiones Philosophicae. Vol. XLIX. Pars I. 463

VI. *Libri Philosophici, Antiquarii, Auctores Classici, Philologi, Miscellanei.*

Achilles Tattius *de Clitophontis et Leucippes amoribus, theophrasti versus.* 476

Belii (Car. Andr.) *de fortuna eudentibus apta, ad Cic. Tusc. V. 14.* 267

Bendonski (Simon. Simonidae) *Opera omnia quae reperiri potuerunt, nunc in unum collecta. Prosurante Angelo Maria Durini. Accedit Carminum Durinianorum corolla.* 63

Coniecturae de lectione nonnullorum locorum in Phaedone Platonis. 109

Epistola ad amicum de libello contra Beniam. Kennicott, ex anglieo vertit, suasque ad eundem litteras adiecit Paullus Jacobus Bruns. 26

Fischeri (Io. Frid.) *Rhetores Selebi, Demetrius Phalereus, Tiberius Rhetor, Anonymus Sophista, Severus Alexandrinus, cum versione et notis.* 374

Glossarium Manuale ad Scriptores mediae et infimae Latinitatis ex magnis Glossariis Car. du Fresne, Domini du Cange, et Carpentarii; in compendium redactum, multisque verbis et dicentibus formulis auctum. Tomus I. 187

Gottleber (Io. Christ.) *Animadversiones continuae ad Platonis L. I. de Legibus.* 2: 6

— *Animadversiones historicae et philologico-criticae ad Philonis legationem ad Caium.* 507

Historia et Commentationes Academiae Electoralis S. entiarum
Dd dd 3 et

INDEX AUCTORUM.

<i>et Elegantiorum Litterarum Theodoro Palatinae.</i>	Volu-	
men I.		416
— — —	Volumen II.	522
Lambecii (Petri) Commentarium de Augustissima Bi-		
theca Casarea Vindobonensi, Liber Primus, Editio altera,		
opera et studio Adami Francisci Kollarii.		257
— — —	Liber Secundus.	407
Novi Commentarii Societatis Regiae Scientiarum Göttingensis.		
Tomus I. ad A. 1769. et 1770.		97
Oratorum Graecorum Volumen V. Lyfiae I. Graecam oratio-		
nem Taylori et Marklandi adnotationibus explanatam com-		
pendit, quibus suas alioque addidit Jo. Jac. Reiske.		32
Pindari Carmina cum lectionis varietate. Curavit Christ.		
Gottlob Heyne.		433
Programma de alicudato praemio Stoipiano.		381
Propertii Elegiae, Francogalliae versae per Longchamps.		337
Rostii (Christoph. Hieron.) de Sermonis tumultuario ac ser-		
uato contextu, Disquisitio.		135
Struchtmeiyeri (Petr. Lucretii) Epistola critica in glossas		
nonicas, ad V. Cl. Herrn. Cannegieterum.		363
Sulzeri (L. Georgii) Contemplatio omnium omnino artium		
elegantiorum. Pars I.		365
Taciti (C. Cornelii) Opera iterum recensuit, notas integras		
Justi Lipsii J. Fr. Gronovii, Nic. Heinlii, et suas addidit		
Jo. Aug. Ernesti. Editio Secunda.		59
Theocriti Syracusii quae supersunt, cum Scholiis graecis aucto-		
ribus, emendationibus et animadversionibus in Scholia Edi-		
toris et Jo. Toupii, Glossis selectis ineditis, indicibus auxilij-		
fimis. Edidit Thom. Wharton.		1
— — —	Decem Idyllia, latinis pleraque numeris a C. A.	
Wetstenio reddita, cum notis L. C. Valckenaer.		529
Transactiones Philosophicae, quibus referuntur volumina, studia,		
et labores eruditorum nostri temporis in variis orbis partibus.		
Vol. XLIX. Pars I.		462

INDEX

INDEX

RERUM NOTABILIORUM.

A.	Aeschini Socratici locus ex-
<i>de</i> A beratione attritus a	<i>phicatus.</i> 180
<i>lege inertiae.</i> 112	<i>de</i> Aesthetica quaedam. 369
Abnegatio sui quis? 461	<i>leq.</i>
Academiae Electoralis Theo-	<i>de</i> Agno paschali. 77
<i>doro - Palatinae Historia</i>	<i>de</i> Bern. Aldrete operibus.
<i>et Commentationes.</i> 416	286
<i>— — — eius leges.</i> 418	<i>de</i> Amore <i>erga Deum.</i> 456
<i>— — — Conimbrice: f. flaura.</i>	Analyticae formulae ad mo-
439	<i>tum solum circa axem suum</i>
<i>de</i> Acantho <i>observatio.</i> 8	<i>computandum.</i> 107
<i>de</i> Accentibus graecis <i>quae-</i>	Anonymus <i>Sophista editus a</i>
<i>dum.</i> 2 sq.	<i>Fischer.</i> 374
Achilles <i>Tatius theotifce con-</i>	Antliae <i>pneumaticae noua uis-</i>
<i>uersus.</i> 476	<i>positio.</i> 29
<i>de</i> Actis <i>criminalibus quaedam.</i>	<i>de</i> Ara <i>uotina Ladenburgensi</i>
246	<i>quaedam.</i> 427
Adamus <i>Bremensis illustra-</i>	Arati <i>phaenomenorum Coarx</i>
<i>tus</i> 122 sq.	<i>Misc.</i> 216
Adulterium <i>quomodo punien-</i>	<i>de</i> Architectura <i>apud Iudaeos,</i>
<i>dum?</i> 247	<i>tempore Salomonis.</i> 115
<i>de</i> Aedificatione <i>theologica.</i>	<i>de</i> Argoviensi <i>bello carmen.</i>
460	222
Aeliani <i>locus explicatus.</i> 278	Artium <i>omnium contemplatio</i>
Aelsoopaeae, <i>pocua B n-</i>	<i>philosophica.</i> 365
<i>donki.</i> 64	Astronomicae <i>observationes.</i>
<i>de</i> Aequilibrii <i>chinaera.</i> 233	155 sq. 463
<i>ad</i> Achrometrium <i>Christ. Wol-</i>	<i>de</i> Astrorum <i>transitu per me-</i>
<i>fi Supplementa.</i> 306	<i>ridianum computando.</i> 107
	Albura

I N D E X

- Affusum spiritum ubi fitum fuerit?* 413
Athenaei locus illustratus. 513
de Attrica aberratione a lege inertiae. 112
Auditus restituendi modus. 472
de Aureo millario. 238
- B
- de Baptismo observationes.* 78. sq.
de Barbaris seculis. 52
de Bellis observationes. 233
Bendonski (Sim. Sim.) Opera omnia in unum edita. 63
de Bernensi Bibliotheca. 213
Bernouilli (Io.) defensio. 103
Bibliorum Latin. Hieron. codices. 215
de Bibliorum Hebraicorum noua editione a Kennicoto curanda. 40
— — — codice. 214
Bibliothecae Bernens. catalogus. 213
de Bibliotheca Caesarea Vindobonensi commentarii. 257.
 407
de Bibliothecariis Aug. Biblioth. Vindob. 258 sq.
 409 sq.
- de voce Bismarck observatio.* 19
Blasphemiae gradus tres. 246.
ad Bonum noscendum et faciendum num naturali sensu impellamur? 381
Brandenburgensis Codex diplomaticus. 358
de Bucolica Graecorum poesi nonnulla. 4
Bullingeri (Henr.) epistola de ratione studii, primum edita. 224. sq.
pro et contra Bynkershoekium nonnulla. 153
- C
- Caii Institutiones emendatae.* 124. sq.
de Caio Caligula quaedam. 509. 516
de Calcis viuae adione in salem volatilem alcalinum. 470
Callimachi locus emendatus. 536
Cangii glossarium contractum. 187
de Thoma de Cantilupo quaedam. 53
de Caruti Sancti et Magi, RR. Daniar, legibus. 304
Mart. Capellae duo codices MSS. 216
- Capra.

RERUM NOTABILIORUM.

<i>Operariorum Siculorum confessio auricularis.</i>	9	<i>Codex Iustinianus nova ratione dispositus.</i>	92
<i>Caroli Theodori, Elect. Palatini, Decretum de Academia Scient. et Elegant. Littor. erigenda.</i>	417	<i>Codicis eiusdem locus explicatus.</i>	150
<i>Carpentarii glossarium contrarium.</i>	187	<i>de Codicibus MS&is Lyfias.</i>	34
<i>Castoris epochas populorum Suda. Attor. & Arvator. illustratae.</i>	110	<i>— — — sextus hebraici Bibliorum.</i>	42 sq. 214
<i>Catena Graecorum in Octateuchum edita.</i>	55	<i>— — — MSC. Biblioth. Bernensi.</i>	213
<i>Celii aliquot loci enucleati.</i>	133	<i>de S. Coena observationes variae.</i>	80
<i>Celsus an Medicus practicus furis?</i>	127	<i>Columellae locus emendatus.</i>	425
<i>Christiana morum doctrina explicata.</i>	269. 450	<i>Cometae Pekini vis. A. 1745. via et ephemeris.</i>	158
<i>de Christianorum veterum fidei in Paschate celebrando.</i>	119	<i>de Cometis observata.</i>	465
<i>— — — cum infidelibus foedere.</i>	232	<i>de Comitivae Palatii origine.</i>	425
<i>— — — officii.</i>	450	<i>de Communione sub una quadam.</i>	81
<i>Cicero et Demosthenes comparati.</i>	137	<i>Coniecturae ex Iure Civili.</i>	125
<i>Ciceronis locus declaratus.</i>	267	<i>Conimbricensis Academiae statuta.</i>	439
<i>Cimbricum bellum descriptum.</i>	330	<i>de Conscientia observationes.</i>	274
<i>Claraldi dissertationes dioptricar.</i>	396 sq.	<i>de Constantionpoli quaestiones.</i>	475
<i>de Clericis nostrae aetatis.</i>	51	<i>Corpus Iuris Civilis recu- natum.</i>	91
		<i>de Corruptione hominis naturali.</i>	451
		<i>Criminalis Constitutio Theresiana.</i>	241
		<i>Et ec</i>	<i>de</i>

PROLIIAN D. E. X. II. II.

<i>de Critica Vet. Testam. quaedam.</i>	27	<i>de Diffractione quaedam.</i>	388
<i>Criticae observationes in veteres scriptores.</i>	9 sq. 36 sq. 109 sq. 341. sq. 363 sq. 425. 435 sq. 530. sq.	<i>de Dionysio Alexandrino.</i>	253
<i>de Cuneo, Lugdunensi eius, quaedam.</i>	161	<i>de Dioptricae nominis augmentis.</i>	385
<i>Curtii locus emendatus.</i>	426	<i>Diplomaticus Codex Brandenburgensis.</i>	358
<i>de Cutaneo morbo quaedam.</i>	471	<i>Dikendae iuris prudentiae methodus proposita.</i>	431
D		<i>de Disputandi ratione in rebus historicis.</i>	263
<i>de Daemoniacis quaedam.</i>	143	<i>Dissertationum Iuridicarum Belgicarum thesaurus.</i>	122
<i>Danicarum legum historia.</i>	302		235
<i>Daniel secundum septuaginta interpretes editus.</i>	259	<i>de Dollondi experimentis et vitris.</i>	393 sq.
<i>de Davide observatio.</i>	548	<i>de Donatione inter virum et uxorem.</i>	238
<i>pro Decretalibus Pontificum Romanorum Epistolis oratio.</i>	145	<i>Durini (Ang. Mariae) Carmina quaedam.</i>	63
<i>Defensio reorum.</i>	244	E.	
<i>Demetrius Phalereus iterum editus.</i>	374	<i>de Ebore eburneisque lignis veterum.</i>	121
<i>Demothenis et Periclis comparatio.</i>	136	<i>de Echino peculiari petrificatione.</i>	470
<i>Detractus ius.</i>	246	<i>Eclipses Solis et Lunae observatae.</i>	155
<i>erga Deum amor qualis esse debeat?</i>	456	<i>de Electrici experimenti Lugdunensis inventore primo.</i>	159
<i>de Differentia inter offensiones rectas solis mediam et veram in tempus conuertenda.</i>	105	<i>Electricorum phaenomenorum observationes prope Rati-bonam institutae.</i>	443
			<i>de</i>

RERUM NOTABILIORUM.

<i>de Electricitate quaedam.</i>	466	<i>Horr. Flores libri enumerati.</i>	287
<i>de Eloquentia nostrae aetatis.</i>	374	<i>de Fluentium indefinitarum</i>	193
<i>de Epaminondae imitatoribus.</i>	272	<i>maximis et minimis.</i>	193
<i>Epistolae quaedam an Celsi?</i>	134	<i>de Foederibus cum infidelibus.</i>	232
<i>Ernestii (Io. Aug.) in Tacitum</i>	60	<i>— — — et sponsionibus</i>	234
<i>merita.</i>	60	<i>de Fortuna rudentibus apta</i>	267
<i>in Evangelia quatuor harmonicus</i>	141	<i>disputatio.</i>	267
<i>commentarius.</i>	141	<i>de S. Francisco Assisensi nonnulla.</i>	235
<i>Euclidea porismata demonstrata.</i>	481	<i>de Frigore insolito obseruationes.</i>	465
<i>L. Euleri obseruata mathematica.</i>	389	<i>Fulminis miri effectus.</i>	448
<i>Eusebiani chronici codex.</i>	215	<i>— — — de tactu quaedam.</i>	475
<i>de Extemporanea disendi ratione.</i>	139	<i>de Fustigatione quodammodo retinenda.</i>	243
F		G	
<i>de Facultatibus Galliae Iuridicis.</i>	430	<i>de Galliae hodiernae statu literario.</i>	338
<i>Felicitas generis humani quantum ab artibus pendeat?</i>	366	<i>— — — Comitibus Palatinis.</i>	527
<i>de Felicitate humana quaedam.</i>	271	<i>de P. N. Garellio nonnulla.</i>	412
<i>Fermatiana porismata demonstrata.</i>	481	<i>Gellii Codd. MSS.</i>	220
<i>de Ferocibus animalibus, quae iter sit, non habentis.</i>	239	<i>de Ben. Gentilotto quaedam.</i>	412
<i>de Figurarum planarum generibus, et inde pendentibus earum affectionibus.</i>	110	<i>Gentium ius enucleatum.</i>	227
		<i>Gerhardi (Io.) Loci theologici, iterum editi et obseruationibus aucti a Costa.</i>	76

INDEX

- de Germaniae populis veteribus quaedam. 330
 Germanicae poeseos historia 372 sq.
 — — historiae synopsis ex quibus operibus scribenda a Lambecio. 408 sq.
 Glossarium manuale ad Seriptores mediae et infimae latinitatis. 187
 Glossarum graecarum specimen. 57
 — — in Maest. Capellam specimen. 217 sq.
 de Glossis nomicis epistola. 363
 Gnosticorum vestigia in Nov. Test. frustra quaesita. 261
 Goettingensis Societatis Scientiarum novi Commentarii. 97
 Graecae voces et phrasae illustratae. 4 sq. 8. sq. 36. sq. 69. 170 sq. 264 sq. 277 sq. 298 sq. 364. 377. 478 sq. 509 sq. 530 sq. 539. 541. seq.
 Graecarum litterarum commendatio. 2
 Graecum carmen de bello Sacro Christianorum. 222 sq.
 Graeci oratores a Reiskio editi. 32
 Graecismi utrum in Propertio occurrant? 345
 Gralathi experimenta quaedam electrica. 164
 de Gratiae statu, quem Theologi vocant. 453

H

 ad Haeresiologicam historiam facientia. 261 sq.
 Haralds Blauzahn l. ges. 303
 Harmonicus commentarius in quatuor Evangelia. 141
 Hebraica Bibliorum critica. 26 sq.
 Hebraicae voces declaratae. 539 sq.
 Hebraici textus Bibliorum nova editio a Kennicoto curanda. 40 sq.
 ad Henrici III. Regis Angliae, historiam monumentum ineditum. 224
 Hennert (Io. Frid.) praemio Stolpiano conddecoratus. 382
 de Herculanensibus antiquitatibus quaedam. 474
 de Herede fiduciario quaestio. 146
 Hexapla Origenis iterum edita. 538
 Hispaniae hodiernae status litterarius. 285
 Historicae commentationes Academicorum Palatinorum. 421
 Homeri

RERUM NOTABILIORUM.

Homeri locus explicatus. 279.	de Irritabilitate. 472.
513	de Hoperimeticis prablemati-
de Hominis indole morali. 274	bus. 464
— — — naturali corrumpione. 451	de Iudaeis Alexandrinis. 514
de Hostium iuribus in hostes. 233	— — — Salomonis tempore, architecturas parum peritit. 115
de Hunnis quaedam, et cur ab Ungris distinguendi? 13 sq.	de Iugria seu Iuguris nonnulla. 15
Hydraulica Io. Bernoulli de sensu. 103	Iuridicaram Dissertationum selectissimarum Belgicarum thesaurus. 122. 235
de Hydrope, recenti oleo sanato. 472	Iuris Chalki corpus reconcinatum. 91
de Hyperboreis quaestio enucleata. 24	— — — capita illustrata. 124
I	de Iurisconsultorum veterum rationibus falso suspectis. 126
Ichthyomorphus lapis. 469	Iuris gentium systema. 227
de Illuminatione theologorum quaedam. 455	— Romani interpretationes et Emendationes 145. sq. 151. sq.
de Inertiae lege quaedam. 112	de Iuris studio faciliiori. 429
Infanticidia crebriora quomodo reprimenda? 247	de Iutiae iure. 305
Inscriptiones quaedam lapidum Romanae. 334. 423. 474. 524 sq.	K
de Insectis ad polypos pertinentibus. 468 sq.	de Kennicoti conatibus in Critica V. T. ff. 26 sq. 40. sq.
Ioelis vaticinia iambis senariis expressa. 65	de voce Kitai. 22
Iosephus, drama latinum. 64	Kleinii (Iac. Theod.) vita et scripta. 557
— — — cum Philone collatus. 520	de Kleist, experimenti electrici Lugdunensis in Germania inventor. 162
de Irenaei locis quaedam. 69	E s e 3
	Klotzii

I N D E X

Klotzii (C. A.) <i>vita, ingenium, scripta, merita et mors.</i>	84 sq.	Longicampianus <i>notatus.</i>	343
L			
Laconis <i>sententia quaedam.</i>	269	de Lucullo <i>quaedam.</i>	131. 132
Lambecii (Petri) <i>Commentarii de Bibliotheca Caesarea Vindobonensi iterum editi.</i>	257	de Ludovico Romano, <i>March. Brandenb. quaedam.</i>	360
— <i>vita et scripta.</i>	408	de Lugdunensis <i>experimenti electrici inventora.</i>	159
Latina <i>Carmina Bendoriki et Durini.</i>	63	Lunae <i>eclipses observatae.</i>	155
Latinae <i>voces et phrasae illustratae.</i>	344		sq. 464
Latinitatis <i>mediae et infimae glossarium.</i>	187	Lycurgum <i>quomodo laudet Plato?</i>	280
Lauda <i>duo primum edita.</i>	362	Lybiae <i>orationes a Reiskio editae.</i>	32
de <i>Lectioe d. d. f. a. instituenda, praecepta.</i>	225 sq.	M	
de <i>Legatis quaedam.</i>	235	Madhar <i>seu Magyar nomen illustratum.</i>	17
Leges <i>Romanae illustratae.</i>	145. 151. 236	Magdeburgensia <i>diplomata.</i>	359
de <i>Legislatore praeceptum.</i>	277	de <i>Man'-czy nomine observatio.</i>	23
Legum <i>Danicarum historia.</i>	302	de <i>Maria, matre Jesu, observationes variae.</i>	68 sq.
de <i>Libertate et liberis gentibus.</i>	231	de <i>Maximis et Minimis fluentium indefinitarum.</i>	193
van <i>der Linden refutatus.</i>	131	ad <i>Medicinae veteris historiam quaedam.</i>	127
Livii <i>locus declaratus.</i>	180	Mentis <i>humanae anatomia.</i>	273
Logarithmorum <i>tabulae; numerorum ab unitate ad 102100.</i>	94	Mercurii <i>ara cum inscriptione.</i>	428
		de <i>Meridie media et vera.</i>	106
		de <i>Metro Pindarico.</i>	438
		de <i>Milliaro auro.</i>	238
			de

RERUM NOTABILIORUM.

<i>de Miraculis fluentium indefinitarum.</i>	193	Numismatica miscellanea.	572
<i>de Miraculis observatio.</i>	54	<i>de Nuptiarum ritu.</i>	239
<i>ad Her. Modestini fragmenta dissertatio.</i>	123	O	
<i>ad Modestinum de excusationibus criticae observationes.</i>	364	<i>an Oceanus possit occupari?</i>	230
<i>de Mogolis et Mongalis quaedam.</i>	18	<i>in Olateuchum Commentarii Graeci editi.</i>	55. 540
<i>Mons penitus ex minera ferri constans.</i>	469	<i>Octobris mensis sancti discipuli.</i>	49 sq. 252 sq.
<i>Moralis Theologiae praeccepta.</i>	269. 450	<i>Oculorum morbus singularis.</i>	472
<i>Mortis causa prorsus singularis.</i>	473	<i>de Officiis perfectis populorum erga se invicem.</i>	229
<i>de Mucii Scaevolae.</i>	249	<i>Onobrychis planta descripta.</i>	101
<i>de Munchusio quaedam.</i>	98.	<i>de Oratore fortuito et perfunctorie dicente.</i>	137 sq.
<i>Muschenbroekius num inventor experimenti electrici Lugdunensis fuerit?</i>	160	<i>Oratorum Graecorum nova collectio.</i>	32
<i>Musicae artis technologia explicata.</i>	367	<i>ex Origenis Tetralogis Daniel secundum tres editus.</i>	259
		<i>Hexaplorum nova editio.</i>	538

N

<i>de Nesselio quaedam.</i>	411.
	412
<i>Nicaeni decreti de Paschate explicatio.</i>	116
<i>de Nomicis glossis epistola.</i>	303
<i>Novellae Iustiniani nova ratione dispositae.</i>	92 sq.

P.

<i>de Tabularibus plantis.</i>	99
	seq.
<i>de Pacis foederibus et sponsionibus.</i>	234
<i>de Pactis inter gentes liberar.</i>	235
<i>inter arma sancitis.</i>	234
	de

INDEX

de Praedobaptismo <i>quaedam</i> .	79. 80	Physicae commentationes Aca-	
Palaeestinae descriptionis in Cod.		demicorum Palatinorum.	422
MSA. Specimen.	221	de Picturae suavitate.	368
Palatinae Academiae Scient. et		Pindari carmina cum lectionis	
Eleg. Litt. Historiae et Com-		varietate edita.	433
mentationes.	416	Pisanorum historia MSC.	222
de Palatinis Comitibus Gal-			
liae.	527	de Planarum figurarum genesi	
de Palpebrarum cancro.	473	et affectionibus independen-	
ad Pandectas dissertationes.		tibus.	110
	126	de Plantis pabularibus nuperor-	
Pandectarum loci explicati.		rum.	99. 100
146 sq. 153. 236 sq.		in Platonis locos complures	
de Paphlague Nipazum decre-		coniecturas.	169
tum explicatum.	116	ad Platonis Librum I. de Le-	
de Patronorum iure in tem-		gibus observata.	276
plis.	551	Plinii maioris locus declaratur.	129
Paulinae dictionis notatio figu-			
rorum.	297	Pneumaticae anthiae nova dis-	
Pekini institutae observationes		positio.	29
astronomicae.	133	Poemata latina Bindonski et	
de Pelopida Epaminondae imi-		Durini.	63
tatore.	272 sq.	de Poenis varia.	242
Periclis et Demosthenis compa-		de Poesi Graecorum bucolica. 4	
ratio in modo dicendi.	135	Poeseos historia.	372
de Petronio Rononiensi.	254	de Poetarum arte sancta.	375
in Phaedonem Platonicis con-			
iecturas.	169	de Ponderum pressione in ma-	
Philippus, Alex. III. pater,		chinis motis.	464
Epaminondae imitator.	274	pro Pontificum Romanorum	
Philonis legatio ad Caium illu-		epistolis decretalibus oratio.	145
strata.	507	Populorum numismata celti-	
de Philopomene, imitatore		ca.	571
Epaminondae.	274	Populorum	

RERUM NOTABILIORUM.

Populorum qui maris imperium tenuerunt epochae illustratae.	120	Rhetorum selectiorum editio.	374
— officia absolute perfecta erga se invicem.	229	Romani Juris interpretationes e emendationes.	145. 146. 151. 152. 153. 154.
Porismata Euclid a seu Fermatiana demonstrata.	481	Romanorum leges de templis.	553
de Possessione observat.	230	Rudentibus opta fortuna.	267
de Praescriptione actionis temporum.	149	de Rupensi vento observat.	102
de Projectione stereographica horizontali.	109	de Ruperto Caesare.	527
Propertii Elegiae francogallice conuersae.	336	Rusticorum ius ab aequalibus iudicari.	361
— locus emendatus.	357	Rymeri collectio actuum publicorum suppleta.	224
— noua editio promissa.		S	
de Proscriptione regulae.	243	de Sacramentis septem.	78
de Protocollis quaedam.	244	de Sacramentorum Vet. et N. Test. convenientia.	77
de Puro Dei amore.	457	de Salomonis templo observationes.	115. 116.
Quintilianii loci e. licati.	18. 380	de Santalicia, viro docto inter Hispanos.	288
de Quirini censu.	142	de Sanctamandano Angli quaedam.	3
R		Sancti Romani quomodo creentur?	53
de Radium luminis refrangibilitate.	387	de Sanctificatione quaedam.	455
de Refractionis theoria Newtoniana.	391	Sanctorum Ecclesiae Romanae acta copiose descripta.	49. 252
de Reliquiis Sanctorum in Ecclesia Romana.	254	P. Sarmienti epitaphium.	286
de Remigio, Francorum Apostolo.	52	Satellitum Iouis epigraphae observatae.	464
de Reorum definitione nonnulla.	244	Saevolarum vitae.	248
Rheginorum multi numi collecti.	576	de Scandiana lege civili.	304
		de Scholiis in Theocritum quaedam.	6
		ff ff	de

INDEX

<i>de Scholiis in Pindarum.</i>	438	Gal. IV, 3.	264
<i>in Script. S. commentariis.</i>	55-	VI, 10.	459
	141-149	Eph. 1, 3.	455
<i>Script. S. loca explicata et illustrata:</i>		IV, 16.	299
Gen. VI, 5.	543	Phil. 1, 16.	299
XLIV, 5.	544	II, 20.	298
XLVI, 21.	545	III, 8.	461
L, 19.	544	Col. I, 15.	299
Ios. II, 5, 18.	544	II, 8, 20.	264
VI, 8.	ibid.	a Thess. I, 7.	299
VII, 7.	ibid.	1 Tim. I, 12.	298
VIII, 18.	545	VI, 20.	265
IX, 5.	ibid.	Tit. I, 1.	300
1 Sam. XIV, 47.	544	2 Petr. II,	266
XVII, 20.	545	Hebr. V, 12.	264
XVIII, 22.	ibid.	XIII, 13.	298
2 Sam. XII,	455	<i>de Scytharum gente obseruatio.</i>	16
1 Reg. X, 12.	549	<i>de Sedulitate sacra molesta cœuendâ.</i>	67
Ios. VII, 14.	69	<i>circa Sensibilitatem experimen- ta.</i>	472
LVIII, 12.	539	<i>de Senctis hominibus innato, quo dirigantur ad dignoscendum, et impellantur ad faciendum bonum</i>	381
Ierem. XXV, 20.	539	<i>Septentrionalium terrorum</i>	
Dan. I, 3, 4, 10, 13, 15.	69	<i>Soc. I. X. X. et XI. ex Adamo Bremenſi deſcriptio.</i>	121
VIII, 9.	539	<i>de Sermonis tumultuario ac fortuito contextu.</i>	135
Mofeas X, 15.	539	<i>Severus Alexandrinus editus denuo a Fiſchero.</i>	374
Habac. III, 17.	539	<i>ex Shawio excerpta.</i>	143
Zach. XIII, 7.	539	<i>Sidonia mitra.</i>	344
Matth. XV, 24.	461	<i>de Sinarum imperiis variis nominibus, titulisque Imperatorum.</i>	22
Marc. VIII,	34		
Luc. II, 1.	142		
IX, 23.	461		
Ios. XVII, 3.	455		
Act. XVI, 13, 16.	509		
XVII,	455		
Rom. IV, 17.	299		
VI, 19.	458		
IX, 7.	300		
X, 15.	ibid.		
XIV, 21.	500		
1 Cor. V, 8.	300		
VI, 5.	298		
VII, 22.	299		
X, 31.	461		
	300		
			Sinicae

ERUM NOTABILIORUM.

<i>Sinicae voces quaedam explicatae.</i>	157	<i>Theocriti quae supersunt edita a Warton.</i>	1
<i>Sinum Tabulae.</i>	94	<i>Theodotionis versio Danielis cum LXX. virali comparata.</i>	260
<i>Societatis Scientiarum Göttingensis nuntius Comment.</i>	97	<i>Theologici studii in Acad. Combricensi modus.</i>	449
<i>de Solis ascensionibus.</i>	105	<i>Theresiana constitutio criminalis.</i>	241
<i>— motu circum axem suum computando.</i>	107	<i>de Thesuro.</i>	239
<i>— eclipsibus.</i>	155 sq.	<i>Thueydidis dictio, Paulinae illustrandae apta.</i>	297
<i>de d. Stanislavo oda Pindarica.</i>	66	<i>de Thoath Mercurio.</i>	219
<i>de Stereographica projectione horizontali.</i>	109	<i>de Tiberio, Caii Caesaris fratre.</i>	518
<i>Stolpiani legati praemium.</i>	381	<i>Tiberius Rhetor iterum editus.</i>	374
<i>Suenottonis, Regis Daviae, leges.</i>	303	<i>Tibulli et Propertii comparatio.</i>	339
T			
<i>Taciti opera denuo edita ab Ernestu.</i>	59	<i>de Tonitru observat.</i>	444 sq.
<i>Tangentium tabulae.</i>	94	<i>de Tortura, qua sub cautione retinenda.</i>	245
<i>de Tatarorum gente et nomine quaestio.</i>	18	<i>Toupius notatus.</i>	7
<i>de Telescopiis quaedam.</i>	389	<i>de Toxicodendri speciebus.</i>	469
<i>de Templorum actionibus et iuribus.</i>	149	<i>Transactionum Philosophicar. nova editio continuata.</i>	462
<i>in Templis iura patronorum.</i>	551	<i>de Transubstantiatione nonnulla.</i>	81 sq.
<i>Terrae motus Constantinopolitani recentiores.</i>	466 sq.	<i>Troianae historiae heroes descripti.</i>	65
<i>de Tertulliano quaedam.</i>	68. 73.	<i>Tubus achromaticus Anthealmi.</i>	397
<i>de N. Testamenti interpretatione.</i>	301	<i>de Tumultuario ac fortuito contextu sermone.</i>	135
<i>in N. Testamento Graecici frustra quaestio.</i>	261	<i>de Turcorum gente et nomine.</i>	15
<i>de Thebaeae legionis martyribus fabula.</i>	253 sq.	<i>Tyrtaei</i>	
<i>Theocriti decem Eschylia a Valchenario edita.</i>	529		

INDEX RERUM NOTABILIORUM.

<i>Tyrtæi locus declaratus.</i>	278	<i>de Virginitate Mariæ Dñ.</i>	74 sq.
<i>¶</i>		<i>paræ.</i>	
<i>Vegetii locus emendatus.</i>	428	<i>Vitæ humanæ probabilitas in</i>	475
<i>de Lind. Isf. Velusquet.</i>	386	<i>tabulam redigenda.</i>	
<i>de Ventilatione aeris in nau-</i>		<i>Vitro permeabilis electricitat.</i>	167
<i>is utilit.</i>	467		
<i>de Vento Raperf.</i>	102	<i>Vlpiani locus declaratus.</i>	147
<i>de Vermibus in animalibus ob-</i>		<i>de Vmbra minore Gefusri.</i>	468
<i>viis.</i>	468	<i>de Vágrorum origine.</i>	13
<i>Versiones veterum auctorum</i>		<i>Voltæus refutatus.</i>	115
<i>quæ usant præsent?</i>	338	<i>de Voluptate obseruationes.</i>	272
<i>de Vesparum mado America-</i>		<i>de Viscupione partus et fo-</i>	
<i>no.</i>	468	<i>tus rei fortunæ.</i>	239
<i>de Victoriæ iure.</i>	234	<i>¶</i>	
<i>de Vindobonensi bibliotheca</i>		<i>de Waldemarorum, R. R. Da-</i>	
<i>commentarii.</i>	257. 407 sq.	<i>niar, legibus.</i>	305
<i>de Vindobonensis urbis origi-</i>		<i>Whartonus notatus.</i>	5. 6
<i>ne.</i>	414	<i>Wicena an Vienna scriben-</i>	
<i>de Vindomana.</i>	415	<i>da?</i>	413
<i>Virgilii cum Theocrito compa-</i>		<i>Z</i>	
<i>ratio.</i>	5	<i>Zeiheri (I. Ern.) in dioptri-</i>	
<i>— & eas illustratus.</i>	354. 369	<i>cam merita.</i>	401 sq.

Tabulae figurarum ex aere expressarum.

<i>Tabula I. ad Mensem Ianuarium</i>	— — —	pag. 29
<i>II. ad Mensem Iulium</i>	— — —	306
<i>III. ad Mensem Nouembrem</i>	— — —	481
<i>Accedit Tabula singularis, numeris non signata, exhibens</i>		
<i>genesis et naturam flammæ electricæ St. Elmi vel He-</i>		
<i>lenæ dictæ &c. spectans ea ad</i>		P. 447

Errores operarum nonnulli.

Pag. 3. lin. 20 pro colligerat ð. collegerat; p. 28. lin. 7. pro
 Maferotarum lege Maforetarum; p. 248. lin. 4. alterum
 or duobus nec refecandum est.